

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kiadványa

A Második (Tabi) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai

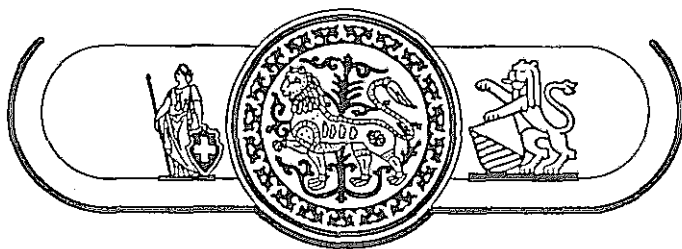

Budapest * Zürich

1994

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kiadványa

A Második (Tabi) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Íratai

Budapest * Zürich

1994

**Köszönet a jelen kiadvány nyomdaköltségeinek fedezéséért a
Művelődési és Köznevelési Minisztérium (Budapest) Etnikai és
Nemzeti Kisebbségi Főosztályát
illeti**

**Ezen könyv szerzői valamennyien ellenszolgáltatás nélkül
oktattak az Iskolában és munkájukat az Egyesület
rendelkezésére bocsátották.
Fizetségük legyen a nemzet hálája!**

**Az előadások közlési joga a Szerző és az Egyesület
közös tulajdona**

ISBN-963 04 4413 5

**Sorozatszerkesztő Csihák György
a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület elnöke**

**Szerkesztés és tördelés Batthyány Kázmér Gimnázium és Közgazdasági
Szakközépiskola, Szigetszentmiklós
Tördelés Reichl Gyula**

**Felelős kiadó
Magyar Történelmi Iskola
Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
Magyarországi Tagozata
H-1212 Budapest, Kossuth Lajos utca 106/a**

Tartalom

Darai Lajos: Előszó: Két tudomány, egy történelem	7
Alexander Wittwer: Megnyitóbeszéd és előadás a svájci-magyar kapcsolatokról	11
Jónás József: Beköszöntő	15
Farkas István: Köszöntő	19
Darai Lajos: Megnyitóbeszéd	21
Az előadások teljes szövege	25
Csihák György: A magyar őstörténet kutatásának jelenlegi helyzete. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület bemutatása	25
Érdy Miklós: A magyar eredetkutatás a történelmi társtudományok "rétegezett térképeinek" a tükrében	31
Kazár Lajos: Megjegyzések Érdy Miklósnak "A magyar eredetkutatás a történelmi társtudományok rétegzett térképeinek a tükrében" című, 1993. 08. 15-én Tabon elhangzott előadásához	73
Érdy Miklós: A legősibb hun bronz üstök nyomában	75
Érdy Miklós: A hunok aranykincse - táltosló ábrázolásokkal?	87
Nagy Ákos: A magyar őstörténet genetikai kutatásában a vércsoportok jelentősége	101
Kazár Lajos: Az ősi japán nyelv az urali és altaji népekéihez kapcsolható	125
Horváth Izabella: A fehérlófia mesetípus szerkezeti párhuzamai a magyar és török népmesékben	133
DuYaxiong: A pentatonikus skálák csoportosítása	145
Rőczel György: Az ősi magyar kettős lélekhit emléke a Halotti Beszédben	149

Szekeres István: Őstörténetünk írásjelekben. Egy kutatás módszerének eszköztárszere	157
Bárdi László: A kínai krónikák és a hun őstörténet	205
Horváth Izabella: Az előhun és a magyar honfoglaláskori temetkezési szokások párhuzamai	211
Juba Ferencz: Őstörténetünk és a tenger	215
Magyar Kálmán: Gondolatok a magyar őshazakutatással kapcsolatban	225
Nagy Kálmán: A magyar könnyűlovasság kialakulása a honfoglalás előtt	239
Fejes Pál: A szarvasi tűtartó felirata	247
Kováts Zoltán: A magyarság 8. századi Kárpát-medencében való nagytömegű megtelepedésének demográfiai bizonyítékai	279
Stamler Imre: Volt-e ősi magyar állam Szent István előtt?	287
Sebestyén László: A Kárpát-medence népei a hunok bejöveteleig	299
Cey-Bert R. Gyula: A honfoglaláskori magyar konyha 307	
Magyar Kálmán: Somogy megye központjai: Somogyvár, Segesd, Bodrog-Bú, Babócsa	315
Magyar Kálmán: A somogyi honfoglaláskori (895-1000) államszervezésről ... Miről vall a régészet?	331
Csihák György: A Szent Korona - a magyar közjog koronája	341
Szakály Sándor: A katonai elitünk a két világháború közti Magyarországon és a második világháború időszakában	349
Nagy Kálmán: A magyar huszár a 20. században	355
Szili Ferenc: A somogyi kivándorlók Amerika-képe és magyarságtudata a századforduló évtizedeiben	363

Radics Géza: A Kárpát-medence és a magyarság	383
Henkey Gyula: A somogy-megyei népesség etnikai embertani képe	391
Függelék	399
Jegyzőkönyv	399
Az Iskola Műsora	401
Az Iskola Tanterve	402
Sajtóközlemény	403
Az Egyesület Házirendje	404
Az Egyesület Nyilatkozata	405
Felhívás az Egyesület Tagjaihoz és az Iskola Résztvevőihez	406

ELŐSZÓ

Darai Lajos Két tudomány, egy történelem

Két tudomány van most a magyar térségben: az egyik a külszíni sikerekkel és hivatalos támogatással fenntartott, a másik a lélek belsejében, szegénységben művelt és ápoltt. Az egyik megmondja, hogy mi a magyar történelem, a másik alázattal oldja meg annak sarusziját. Az első belenyugszik sokminden háttérbe szorításába, a másodsorba kényszerült fellázad minden szellemi nyomorítás és hamisítás ellen. A virágzó tudomány kiszolgálja, a kornyadó nem tágit az igazságtól.

Nemcsak a történelemtudomány, nemcsak a társadalomtudomány bír ezzel a kettősséggel, hiszen a tisztának vagy árulkodóan keménynek nevezett tudományok a természetrombolás kikényszerítésével szintén felcsatlakoznak az előzőekhez. A természeti és a szellemi-erkölcsi környezetszennyezés és ideálrombolás mint jellemző rossz, végrehajtói részéről mint szükséges rossz nevezetnek. A racionális, pragmatikus tudomány által elért emberi haladás kétes értékű látszateredményeivel próbálja önmagát igazolni. A másik tudomány azonban itt is rámutat, hogy az első által vezényelt fejlődésnek micsoda ára, mellékhatása van s végsősoron pusztulásba torkolthat.

Ugyancsak pusztulással, magyarpusztulással járhat együtt az első tudomány működése a társadalom- és történettudományban, illetve a kultúrában. A második tudomány azonban figyelmeztet, hogy a magyar után majd jön a többi, az összes nemzet pusztulása is, mert a bűnbak megsemmisítése semmire sem orvosság. Mi hát az orvosság, a gyógyír, a megoldás? Egyszerűen megmondható: az első tudomány legyengítése és a másodikénak a felerősítése. Nem helycsere tehát, mert akkor ismét ott lennénk, ahol a part szakad, hanem szabadság: jusson lélegzethez az igazság.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második Magyar Történelmi Iskolája Tabon 1993. augusztus 15-21-ig a háttérbe szorított témákat, a magyar történelem egyes vagy számos igazságait igyekezett feltárni és közkinccsé tenni. Akár támogatottságát, akár hivatalos fogadtatását nézzük, a második sorba szorult tudomány szerepében kényszerült mozogni, hiszen csupán a ZMTE tagjainak áldozatvállalása, néhány minisztériumi igaz ember, a megyei és a helyi önkormányzat támogatásának volt köszönhető, míg a róla szóló híreket leginkább szó szerint leverték. A 29 előadó 41 előadásán és az áttekintő megbeszéléseken közölt adatok, tartalmak és összefüggések azonban a résztvevők számára megmutatták, hogy nem kell igazán törődni a külső nehézségek-

kel, mert a belső emberi növekedés, a lelki élmény mindennél többet ér. Az előadók kedvükre tanulhattak, a hallgatók tanulhattak és épülhettek: az Iskola elérte célját.

S bár az előadások mind itt vannak ebben a kötetben, az Iskola teljes hangulatát csak részben tudják felidézni. Mert a felzászlózott művelődési ház, az Iskolát befogadó Tab város ünnepi köntöse, a vetítések, együttlétek, kirándulások élménye nem lehet jelen a könyvben. Sem Zichy Mihálynak karnyújtásnyira volt páratlan életműve mint környezet, sem a törökkoppányi esti erdő öblében táncolók csengő énekehangjai, vagy az ugyanott ropogó tábortűz tánca, sem "Tihanyrak riadó leánya..." Főként azonban a helybéli közreműködők szeretetét és a hatalmas előadóteremben kialakult forró hangulatot kell itt felidézni, hogy a könyv legalább így tudósítson az Iskola valóságáról. Voltak ezenkívül jó éjszakába nyúló beszélgetések s a hallgatóság tarka üdesége is hiányzik e kötetből, a drága hallgatóké, akik Tabon kívül Svédországtól Ausztráliáig, a Magas Tátrától a Fogarasi Havasokig mindennét eljöttek.

A hangsúly azonban végig az itt kinyomtatott előadásokon volt, hogy a feszített tempót tartani tudjuk. Az első nap meglepetése mindjárt a megnyitó ünnepség színvonalassága volt, mert a felkért nagyságok komolyan vették szerepüket és az Iskolát.

Az első nap a történelemkutatás módszereinek szenteltetett. Ezek az előadások a különleges és izgalmas tudományos eszközökön kívül arról is szóltak, hogy a Történelmi Iskola előadói nem akárhik, hiszen ők használják, illetve - mint a rétegzett térképek vagy a kínai hun ásatások esetében - kitalálják ezeket a módszereket. S akár a régészeti növénytan, vagy a történelmi genetika egyben módszertani csúcshat is számít manapság szerte a világon. A családtörténet vagy a történelmi ikonográfia kutatási módszere viszont arra biztatta a hallgatóságot, hogy akár amatőr kutatásokba is érdemes belefogni.

A második napon nyelvünk és műveltségünk ősiségét és keleti kapcsolatait ismerhettük meg a nyelvi mélységektől a dallamvilágok egyezésén keresztül, őseink konyhaművészetének korszerű mivoltáig. Talán nem véletlenül kapott nagyobb hangsúlyt a japán és a kínai kapcsolat, aminek ígéretes kutatását, van remény rá, hogy a jövőben még fokozni is lehet. Éppen a Történelmi Iskola hozta össze a kutatókat és az illetékeseket. Elgondolkodhattunk műveltségünk egyes ősi elemein, sőt az írástörténet a fogalmak születésének, a gondolkodás alakulásának a rejtelseibe is betekintést engedett.

A harmadik nap szenzációja az őmbertan volt: egyrészt maga ez a tudomány lenyűgöző tényfeltáró erejével, és a mondanivaló is, hogy jobbra turániak és pamíriak vagyunk mi magyarok. Ehhez aztán már szinte csak adalékul szolgáltak a Belső-Ázsiába vivő egyéb nyomok, a hunok műveltségi teljesítményei és mai kultúránk egynemely részei.

A negyedik napra értünk el államalapításunk őstörténetben foglalt előzményeihez, a lehetőségek, az előkészületek taglalásához. Összefüggésekkel szolgáltak az előadók a tenger és a könnyűlovasság vonatkozásában, s adalékokat szolgáltatottak a magyarok honfoglalás előtti

kárpát-medencei jelenlétéről, valamint a korábbi ősi magyar állam szervezetéről és a társadalom szerkezetéről, meglepően magas színvonalú működéséről.

A következő, ötödik napon Somogyországgal ismerkedtünk mind elméletben, mind gyakorlatban egy balatoni kirándulás alkalmával. Sok pontos adatot megtudtunk a középkori somogyi várakról, a honfoglalás utáni somogy életéről, valamint a hódoltsági kor török intézkedéseiről. A népi kultúra jellegzetességei, a népművészet, és a magas kultúra remeke, Szent Koronánk kapott még ezen a napon bemutatást. Utóbbi Grúziában legfrissebben elvégzett kutatások első nyilvános előadása volt.

A hatodik napon új- és legújabb kori történelmünk kevésbé ismert tényeit és megoldatlan problémáit taglalták az előadók. A tengerkutatás élenjáró dicsőségétől a kivándorlás tragédiáig, a katonai szerepvállalók jellemzésétől az őstörténet és az ezer éves magyar parlamentarizmus tanulságáig. Ugyanezen a napon a törököppányi kiránduláson a templom helytörténeti kiállítását szemlélve rögtönzött módszereket ajánlottunk a helybelieknek az ott ábrázolt, de eddig fel nem lett gyönyörű vár megkeresésére, amely a Somogyi szandzsák egykori fővárosa volt. Szólni kell itt arról is, hogy az esti ráadás előadások is sikeresek voltak. Az utána következő, szinte éjszakába nyúló vetítések pedig amellet, hogy korszerű kép- és hanganyagot szolgáltatottak, abban is segítettek, hogy a kritikus tömegű adat, ismeretanyag szétterüljön a hallgatóság között, amivel ők is legalább annyira szakértőkké, bennfentessékké váltak, hogy még ha csupán a helyszínen ismerkedtek is a magyar történelemmel, képesek lettek befogadni az eléggé tömény, magasszintű előadásokat.

A hetedik, utolsó napi ökumenikus istentiszteleten - Tabon volt először - a város hatalmas katolikus templomában a felkészült, színvonalas és aktuális papi beszédek önmagukban is jól estek a szívnek és az észnek, fokozta a hatást, hogy a helybéli hívők zsúfolásig megtöltötték a templomot, s mindenki felszabadultan énekelt. Ez maga egy tüntetés-sel ért fel Iskolánk mellett, s felemelő volt megfelelni tiszteletüknek.

Ezzel a gesztussal igent mondtak iskolakezdeményezésünkre azok is, akik személyesen nem vettek részt az előadásokon, de érdeklődtek vagy megérezték, hogy valami fontos történet azon a héten Tab város életében. A második sorba kényszerített tudomány szemükben minden bizonynyal az első sorba került. A tabiak kedves fogadtatására ez a könyv legyen a válaszuk, és eljutván mindenki kezébe, az előadások elolvasása után, akkori érzéseik váljanak bizonyossággá.

Mi pedig, az Iskola résztvevői, mentünk dolgunkra. Akik határainkon túlra tértek haza, rögtön tapasztalhatták az éles ellentétet a történelem értékelésében, míg az itthoni résztvevőknek körmönfontabb eltérítésekkel és csúsztatásokkal kell megküzdenniük naponta, ha tapasztalataikat a Történelmi Iskolán tanultakkal vetik össze.

Meghátálni emez összevetés feladata elől remélhetőleg senki sem fog, aki ott volt Tabon. Nyújtson számukra ez a tanulmánykötet segítséget, hogy felhasználva az előadások szellemi erejét a saját gyarapodásukhoz, hívják fel a figyelmet környezetükben a pontatlan adatokra

vagy a tudatos félremagyarázásokra, induljanak el a tudományos kutatás pályáján, vagy egyszerűen csak idézzék fel a könyv forgatásával a tabi jó emlékeket. Akihez pedig most ér el, ezzel a kötettel az Iskola jó híre és tematikája először, olvassa a lapokat kitartással, ahogy íróik létrehozták őket. S ha felkeltettük az olvasó érdeklődését és szeretne közelebbit tudni egyes témákról, jöjjön el a következő, Harmadik Magyar Történelmi Iskolánkra, a korábbi hallgatóinkkal egyetemben, 1994. augusztus 14-20-ig, a Balaton északi oldalán lévő szépséges Tapolcára.

A viszont látással

Kápolnásnyék, 1993. szeptember

Darai Lajos
egyetemi adjunktus
az Iskolavezetőség elnöke

Wittwer Alexander követségi elsőtitkár
megnyitóbeszéde a Zürichi Magyar Történelmi
Egyesület Második Történelmi Iskoláján
(fordítás németből)

A svájci-magyar kapcsolatokról

I. Bevezetés, üdvözlés

Számomra nagy megtiszteltetés és öröm, hogy Dahinden Max, svájci nagykövet úr üdvözlését és legjobb kívánságait átadhatom Tabon, az idei Történelmi Iskola megnyitója alkalmából. Mivel a követ úr jelenleg nem tartózkodik az országban, nekem jutott a megtisztelő feladat, hogy a svájci-magyar kapcsolatokról rövid áttekintést adjak.

Egy rövid összefoglaló természetesen csak felületes lehet, mivel a jelenlévő történészek számára a források ismertebbek mint nekem. Maguk nyilván alaposabb elemzésre lennének képesek.

II. Általános áttekintés

Tudott dolog, hogy a magyarok és Svájc közötti kapcsolatok 926-ban, a Szt. Galleni kolostor megtámadásával kezdődtek. Szerintem lehetséges, hogy már az előző években is voltak kapcsolataink. Lehet azon vitatkozni, hogy az első, Szt. Galleni hivatalos kapcsolat pozitív vagy negatív volt. Felteszem, hogy a tapasztalatok szerint, magyar részről pozitívabb volt, mint a Bodeni-tó közelében lévő város számára. A Rajna menti Basel is megismerte ebben az időben a magyarokat. Tudomásom szerint, viszont, ez volt az egyetlen háborús kapcsolat országaink között az évszázadok során.

Az azóta kialakult számtalan személyi és szervezett kapcsolat, alkalmas alapot szolgáltat érdekes vizsgálatokra. Vegyük például a táplálkozást: Svájcban, ebben a klasszikus sajt- és csokoládé-országban, a múlt században komolyan fölítették a kérdést, hogy mi egy "cukrász ország" vagyunk-e, mivel a kivándorlás miatt, egész országrészek maradtak pék és cukrász nélkül. Gerbaud bizonyára a legismertebb bizonyítéka ennek az "édes" magyar-svájci kapcsolatnak.

Vagy vegyük a zenét: az első kapcsolatok valószínűleg a maguk országából indultak ki, és a magyar kulturhatások újra és újra megfigyelhetők nálunk (például az alpesi kürt, ami már sokkal régebben ismert volt a puszta, vagy a cimbalom, amely rokona az apenzelli cimbalomnak). A kapcsolatok erősítéséhez Svájc is nagymértékben hozzájárult. Liszt Ferenc beleszeretett egy svájci grófnőbe, aki később megajándékozta egy leánygyermekkel. Vagy Arnold Böcklin, aki az impresszionizmus kezdő időszakában Szinyei Merse Pál magyar festőművész barátja volt.

A reformáció, Calvin befolyása, egy másik példa. Vagy az első magyar óvoda alapítása 1828-ban a Pestalozzi filozófia szerint. Talán emlékeznek még 1920-ra, amikor több mint tízezer magyar gyermek jött Svájcba. Ezek mind további példái a számtalan, szép kapcsolatnak, amelyek Magyarországgal és Svájc között kialakultak.

Említsük meg a nevezetes barátsági szerződést, amelyet Corvin Mátyás király kötött 1479-ben államunkkal.

További közel félezer évig tartott, amíg Svájc 1871-ben, Budapesten első konzulátusát megnyitotta és Magyarországgal a diplomáciai kapcsolatot fölvette. Kossuth Lajos már 1849 májusában, szép levélben kérte a svájci kormányt az új Magyarország diplomáciai elismerésére. Végül is Svájc nem ismerte el Kossuth Magyarországot, mivel még ezen év júniusában a túlerőben lévő orosz intervenció sereg előzőlött Magyarországot és az önálló államiságot megszüntette. A Svájci Állami Levéltárban őrzünk egy másik Kossuth levelet is (Druey miniszterhez címelve). Ebben javasolja, hogy Svájc támadja meg Ausztriát, hogy az elnyomott népeket felszabadítsa. Kossuth javasolja, hogy Svájc vásároljon az Adrián flottát és támadja meg az osztrák katonai állásokat. Az akkori Svájcról alkotott képe teljesen zavartalan volt.

Ennek megfelelően 1853. június 2-án Londonból, francia nyelven írott levélben felajánlja szolgálatait: „...és én mindent, ami vagyok és tudok, Svájc szolgálatába állítom; katonai segítséget szerzek Svájcnak szárazon és vízen, megszervezem és vezetem azt, Svájcért akarok harcolni, tárgyalni, minden befolyásomat és hitelemet hazámmal, Olaszországgal, az európai demokráciákkal, az USA-val és a nemzetközi közvéleménnyel szolgálatukba állítom...”, és így tovább.

Ez a levél is bizonyítja, hogy Kossuth annak idején milyen nagy tisztelője volt hazámnak, és már abban az időben is fontos összeurópai gondolkodásmódról tanúskodik.

Budapesten 1912-ben nyílt meg a konzulátus és 1920-tól a bécsi követünk volt Magyarországon illetékes. A követ helyét 1938 tavaszán Bécsből Budapestre helyeztük, mivel Ausztriának Németország által történt elfoglalása miatt a követ már csak Magyarországon volt illetékes. 1945-ben képviselőtűnket elmenekítettük, később bezártuk és végül 1946-ban újra megnyitottuk.

A háborús évekre esik Carl Lutz svájci konzul önfeláldozó munkája, aki csoportos útlevelek kiállításával sok magyar zsidót mentett meg az elszállításától. Budapesten szép emlékmű emlékeztet az üldözöttek érdekében kifejtett tevékenységére.

A svájci-magyar kapcsolatok leginkább 1956 után váltak igazán bensőségesse. Több mint tizenötezer magyar menekült Svájcba és kezdett nálunk új életet. Szabó János, az ELTE professzora, a svájci-magyar kulturális kapcsolatokról írott, rendkívül érdekes tanulmányában írja: „...minden svájci, professzortól munkásig, ha 1956-ot megélte, a magyar nevet a levert felkeléssel kapcsolta egybe.” Megemlíti a fájdalmas 2:3 vereséget Németország ellen, az 1954-es berni labdarúgó világbajnokságon. Magyarország azért veszített, mert a magyar válogatott Solothurnban a túl hangos svájci fúvószena miatt rosszul aludt. Ez a svájciak bűnrészességére utal!

A kommunista rendszer 1989-ben bekövetkezett felbomlása új korszakot nyitott a kölcsönös kapcsolatok terén: felébresztette a reformfolyamatot és számos területen a vágyat annak behozására, ami eddig elmaradt.

Svájc 1990-ben elhatározta, hogy együttérzését juttatja kifejezésre Magyarországgal és a többi reformállammal: egy milliárd frankot szavazott meg technikai és pénzügyi segítségre. Jelenleg a megvalósításon dolgozunk és természetesen ez képezi a svájci-magyar kapcsolatok súlypontját. Eddig ritkán fordult elő, hogy ennyi politikus, jogász, technikus, tisztviselő, gazdasági és műszaki szakember, diák, művész stb. Magyarország és Svájc között utazzon.

Napjainkban a szellemi és a kulturális csere virágkorát éljük és sok ötvenhatos, második hazájából, visszatér eredeti hazájába, amelyet igazából soha el nem hagyott.

III. Befejezés

A svájci-magyar kapcsolatokat évszázadokon át a közös európai sors formázta.

Az irodalom, a festészet, az építészet, a fényképezés, a demokratikus formák utáni vágy, egy olyan piacgazdaság óhaja, amely az egyén környezeti igényét tiszteletben tartja, - csak néhány a számtalan példa közül, amelyek az országaink közötti kapcsolatokra hatnak.

Elnök Úr, Hölgyeim és Uraim, a maguk egyesülete hozzájárul ahhoz, hogy hasonlóságot és különbséget föltárjunk, ami által az európai társas megértését elősegítjük.

Rendezvényünknek sok sikert kívánok. Köszönöm a figyelmet.

Jónás József
Somogy megyei önkormányzati hivatal
főosztályvezető:

BEKÖSZÖNTŐ

Hölgyeim és Uraim!

Megtisztelés számomra, hogy a Somogy Megye Önkormányzati Hivatal nevében köszönhetem a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület II. Magyar Történelmi Iskoláját, annak minden résztvevőjét, Önöket tiszta szívemből, nagy szeretettel, és megköszönjem, hogy elfogadták hívó szavunkat.

Először is megköszönöm azt a kitüntető figyelmet, amellyel az Egyesület, a Magyar Östörténeti Találkozó Titkársága megtisztelt bennünket, hogy jeles rendezvények színhelyéül immár másodszor Somogy megyét, Kaposvárt és most Tabot választotta. De szeretném kifejezni köszönetemet Tab város polgármesterének, s mindazon munkatársainak is, akik felvállalták a szervező munkát.

Tisztelt Vendégeink!

Egyre kevesebben vannak azok, akik mindennapi gondjaik mellett, anyagi érdekek nélkül, csak a haza, a nemzet érdekében tevékenykednek. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület ilyen emberekből áll. Az eddigi találkozó szervezésével méltán hívta fel magára a figyelmet.

Köztűnk - a határainkon kívül került magyarság - nemzetközileg is elismert jeles képviselőit és a hazai történész kutatókat, a történelem szerelmeit üdvözölhetjük, akik nem dicsőségért, hanem nemzeti történelmünk szolgálatába álltak. Szeretném kifejezni köszönetemet annak a missziónak a vállalásáért, amelyet az egyesület a nemzettudat formálásában betölt.

Tisztelt Vendégeink !

Köztudomású: a kis népeket - kivált, ha történelmük olyan tragikusan változatos, mint a miénk - mindig megtizedelte a kivándorlás örvénye, forgószele. A magyar história árvizei és viharai különösen gyakran sodorták el innen a társadalom legkülönbözőbb rétegeinek tagjait, kivált sok értelmiségit, vagy reménybeli szellemi embert veszítettünk így el. Azonban az emigráció és a haza a magyar történelem során soha nem szakadt el egymástól. Rendszerektől, kormányoktól ugyan elszakadtak, de a szülőföldről soha.

Ahogy az emigránsok megőrizték a haza és a szülőföld emlékét, úgy a haza is megőrizte és számon tartotta azok emlékét, akiknek politikai okok miatt kellett elhagyni otthonukat. S méltán tette ezt, hisz a magyarok a világ minden pontján helytálltak tudósként, művészként és munkásként. A hazánkat ért négy, illetve öt nagy emigrációs hullám /1848. után, 1880-1914, a 20-as, 30-as évek, illetve a II. világháború és 1956./

soha sem az elkülönülést, hanem mindig a nemzettel, a szülőfölddel való azonosulást jelentette. A mai találkozó is azzal, hogy sok külföldön élő magyar barátunk itt van köztünk, szép példája, hogy a kapcsolattartásnak eljött, itt az ideje, hogy az egyes országokban tevékenykedő szellemi erővel kölcsönösen gondolatokat cserélhetünk, hogy közkinccsé tehetjük azokat az információkat, amelyek nélkül el sem indulhatunk egymás jobb megismerése és az egymással való szorosabb együttműködés felé. Meggyőződése, hogy ez a Történelmi Iskola színvonalas előadásaival méltán alkalmas arra, hogy friss nézőpontú történelemszemléletre, történelmünk jobb megismerésével a szűkebb és tágabb szülőföld szeretetére ösztönözze ifjúságunkat is.

A történelemtanítás tartalmával nálunk most senki sem elégedett. S ez egészen természetes. Egy alakuló pluralista társadalomban a történelemszemléleti pluralizmus a normális állapot.

E sajátos helyzetből következik, hogy jövőben nemcsak a hazai kutatások használható elemeit kellene megőrizni és az új körülményeknek megfelelően továbbfejleszteni, de nagyobb figyelmet kell fordítani a nemzetközi eredmények figyelemmel kísérésére is. Örömlőnkre szolgál, hogy a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület, mint szellemi műhely már nem emigrációs alapon lépett a porondra, hanem tevékenységében a nemzeti együtvé tartozás vált nemzettudatot formáló erővé.

Tisztelt Vendégeink !

Dr. Csihák György, az egyesület elnöke írja "A magyar parlamentarizmus ezer éve" c. könyvében, hogy "Minden nemzetnek szüksége van mítoszra, mert a mítosz a nemzeti megmaradás alapja. Ha a mítoszt széttűzzük, akkor a nemzet beszélő emberek tömegévé válik, amely tömegből ügyes mesterek azt formálnak, amit akarnak. A mítosz nélküli nemzet olyan, mint a lelkét meggyilkolt, vagy a teste növekedésétől lelki fejlődésével messze elmaradt ember.

A magyar azon kevés és szerencsés nemzetek közé tartozik, amelynek van saját mítosza - ez a magyar őstörténet".

Éppen ezért nemcsak a jövőt, hanem a múltat is látnia kell annak, aki a jelenben él. A történelem kutatóinak pedig mindezeket láttatnia kell, átélhetővé kell tennie annak konstruktív törekvésnek a jegyében, amely a múlt és a jelen, a hagyomány és az újítás termékeny egységét, életszerű szintézisét kívánja létrehozni, megteremteni.

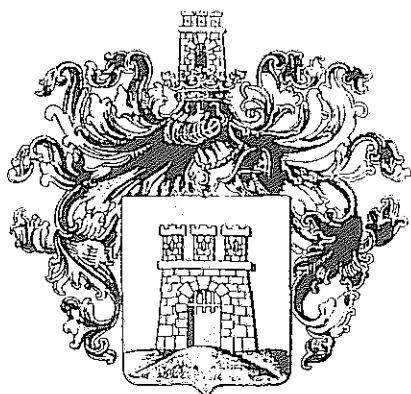
Hiszem, hogy ez az iskola nemcsak a magyar őstörténet jobb megismeréséhez járul hozzá, hanem segítséget nyújt a téves nézetek, torz elképzelések történelmi köztudatunkból való kigyomlálásához is. A tudomány csak párbeszéden keresztül fejlődhet.

Hölgyeim és Uraim!

Ez az alkalom, s minden alkalom, amikor a világ különböző részein élő magyarság egy része találkozik, egymásra talál, ünnep kell, hogy legyen számunkra. Csoóri Sándorral együtt vallom:

"Látunk kell egymást, hogy láthatók legyünk, hallunk kell egymást, hogy hallhatók legyünk..."

Kívánom a Zürichi Magyar Történelmi Egyesületnek, a mai tanácskozás minden előadójának, szereplőjének, hogy áldozattal, s tehetséggel végzett munkájuk - amelynek tiszteletet parancsoló célja egy letisztult, szilárd nemzettudat, egy emberibb világ megteremtése - ez alkalommal és a jövőben is sikeres legyen.

Farkas István
Tab város polgármestere

Köszöntő

Szeretettel és nagy-nagy tisztelettel köszöntöm a II. Magyar Történelmi Iskola valamennyi résztvevőjét, mindazokat, akik úgy döntöttek, hogy egy hetet, vagy akár néhány napot itt töltenek e kisvárosban Somogyország dombjai között. Külön is tisztelettel köszöntöm azokat, akik nagyon távoli országból, az óceánon túlról is elutaztak hozzánk, hogy a magyar nép történetének legújabb kutatási eredményeit átadják nekünk. Nagy öröömömre szolgál, hogy a hallgatók között sok az új ismeretlenre vágyó fiatal, e fiatalok egy része is más országból érkezett Tabra. Amikor - együttműködve a Zürichi Magyar Történelmi Egyesülettel - felvállaltuk e rendezvény szervezését, tudtuk, hogy missziót is teljesítünk. Lehetővé tesszük e rendezvénysorozattal egy olyan iskola megvalósítását, amely valóságghú képet kíván adni a magyar nép történetéről, tisztán hagyományos ismeretekre támaszkodva, politikamentesen.

S teszi ezt a hallgatók bármennemű megkülönböztetése nélkül. Mint Tab város polgármestere személy szerint is örülök annak, hogy városunk adhat helyet az iskolának. Ez a település mindig büszke volt hagyományaira, s mindmáig törekedtünk arra, hogy az egészséges lokalpatriotizmus segítse céljaink elérését. Centruma voltunk és vagyunk egy nagyobb külső somogyi térségnek is, s ez kötelezettséget is jelent számunkra. Önök most egy olyan településre is jöttek, amely kicsit Zichi Mihály és Rudnay Gyula szűkebb hazája is. Zichi Mihály Tabtól 3 km-re Zalán született, ahol most egy gyönyörű emlékmúzeum áll. Remélem, mindazok, akik most járnak itt először, elzarándokolnak e helyre, hogy az ott szerzett élményt magukkal vigyék, s gazdagodjanak általa. Rudnay Gyula, a kiváló festőművész festőtanyája pedig a szomszédos Bábonymegyeren volt. Kettőjük szelleme itt is él közöttünk, számunkra ez folytonos figyelmeztetés a humánusra, a nemes emberi tartásra, s a művészetek és tudományok tiszteletére.

Tisztelettel kérem Önöket, hogy az itt szerzett ismereteket lehetőségük szerint adják tovább azoknak, akik valamilyen oknál fogva nem lehetnek jelen, de érdeklődésük népünk múltja iránt őszinte, s gazdagodni kívánnak ezen ismeretek által. Vigyék tovább azt a szellemiséget, amely erősítheti az egymás iránti toleranciát, azt a szellemiséget, amely a magyar történelem valós felmutatása által nem elkülönít, hanem mégjobban összeköt bennünket egymással és más népekkel egyaránt.

Kívánom, hogy érezzék jól magukat Tabon, s kívánom, hogy ez az iskola maradandó élményeket és ismereteket jelentsen az Önök számára. Épüljenek és gazdagodjanak általa.

Darai Lajos a ZMTE II. Magyar Történelmi Iskola
Iskolavezetőség elnöke

MEGNYITÓBESZÉD

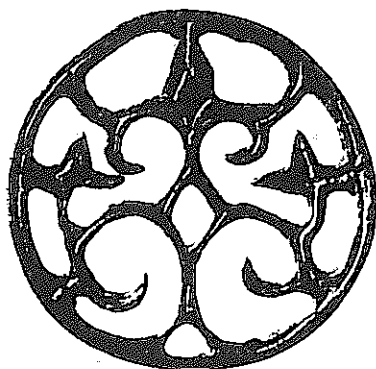
Tisztelt Oktatók, Diákok és Szervezők!

Köszöntöm a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület II. Magyar Történelmi Iskoláját! Elismerés a szervezőknek, hála a támogatóknak és tisztelet a követett elődöknek! Üdvözlök minden résztvevőt az Iskolavezetőség nevében és az Iskola megnyitásához szeretnék néhány gondolattal társulni.

A vendéglátó város, Tab nevéhez ezentúl - remélem - ennek az Iskolának a jó híre is kapcsolódni fog, ám a név múltja szintén méltó ehhez a rendezvényhez. Az Iskolát üdvözlő levelében Forrai Sándor rovásírás-kutató nyugalmazott tanár fontosnak tartotta felhívni a figyelmünket arra, hogy a Tab név a Tábor-hegy formájában a Közép-Keleten előforduló ma is magyar hangzású földrajzi nevek közül való, ősi szabir-magyar név. Egyébként a Tab, táb sumérul sátorverést jelent, s a Tábor-hegy elnevezés a hegy sátor alakjára utal. E hegyen történt egy alkalommal a Biblia szerint Jézus megdicsőülése. 1212-ben II. András királyunk említi Taben hegyét, mint Buda és a hévizek között fekvő helyet. Azért tehető fel Forrai szerint Tab nevének szabir-magyar eredete, mert a szabir magyarság a Kárpát-medencében őslakos volt. Fontos volna a helység őstörténetére vonatkozó helytörténeti kutatás. Persze az sem véletlen, fejezi be üzenetét Forrai Sándor, hogy a Prága melletti Tábor-hegy neve a mai napig sem csehesedett el.

S itt elérkeztünk Iskolánk létrehívásának megokolásához. Bizony sokat lehetne erről beszélni, s talán kevésbé kell bizonygatni, hogy szükség van rá. Akárcsak a közelmúlt tudatosorsvasztó történelemoktatását tekintve is elegendő indokot találunk. Viszont nem volt véletlen és előzmények nélkül való az a történelemrombolás. Tudatos és tervszerű történelemhamisítás előzte meg, amely a XVIII. század végi Habsburg vezetésű polgárosításra reagáló nemzeti erők kezéből szeretne volna kivenni a kezdeményezés, a cselekvés jogosító jelképét. Azért érződik a hatása máig, kétszáz év távlatából is, mert ez az irányzat a tudományosság módszertani kritériumainak birtokosává válván megakadályozta a független, igazságkereső kezdeményezéseket. Országunk felosztása ennek a tudatos, ill. tudományos programnak volt a következménye az első világháború után, de megelőzte azt a nemzet kultúrájának elosztása, kiárusítása. A hamisítások a szellemi és tárgyi alakú műveltségünk magyartalanítását célozták meg. Ennek következtében vált minden magyar teljesítmény valamilyen nyugati minta követőjévé, s lettünk másod- és harmadrangúak a nagy nemzetek után kullogó állapotainkkal. Csak még annyit erről, hogy azok a mai viták,

Az előadások teljes szövege

Csihák György (Uster)

A magyar őstörténet kutatásának jelenlegi helyzete

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület bemutatása

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület négy világrész, tizennégy országában élő, magyar történelemmel foglalkozó személyek, svájci, közérdekű intézménye. Tevékenysége Magyarországon is adómentes. Nem mind magyarok, de valamennyien mint magánszemélyek hoztuk létre és tartjuk fenn munkánkkal és adományainkkal. Célul tűztük ki a magyar történelem kutatásának, és az újabb eredmények minél szélesebb körű terjesztésének elősegítését. Ennek érdekében rendszeresen magyar történelmi tárgyú előadásokat tartunk a világ különböző városaiban, Magyar őstörténeti Találkozót rendeztünk évente egyszer, egy hét időtartammal eddig mindig más országban, ahol mintegy 40 előadást hallgatunk és vitatunk meg. Eddig hét ilyen találkozó volt, az idén Kaposvárott lesz július 11-től 17-ig. Első ízben, tavaly Szegeden, szintén egy hét időtartammal Magyar Történelmi Iskolát rendeztünk, ahol mintegy 120-an vettek részt, Szeged város polgármestere védnöksége alatt. Az idei iskolánk Tabon lesz augusztus 15 és 21-e között, védnöke Svájc magyarországi nagykövete, Somogy megye elnöke, és Tab polgármestere. Jövőre mind a Találkozó, mind az Iskola Tapolcán lesz, augusztus közepén. Rendezvényeinken minden díjmentes, az Egyesület tagjai minden tevékenységük költségét maguk fedezik. Így pl. az oktatást az iskolában. Tevékenységünkbe a magyarországi kutatók az első pillanattól bekapcsolódtak.

Tisztelt Hallgatóim!

Minden nemzetnek szüksége van saját mítoszra, mert a nemzeti mítosz a nemzet megmaradásának az alapja. Ha ezt a mítoszt szétzúzzák, akkor a nemzet beszélő emberek tömegévé válik, amely tömegből ügyes mesterek azt formálnak, amit akarnak. A mítosz nélküli nemzet olyan, mint a lelkét meggyilkolt vagy a teste növekedésétől lelki fejlődésével messze elmaradt ember. A magyar azon kevés és szerencsés nemzetek közé tartozik, amelynek csodás gazdagságú őstörténete van, amely olyan, mint egy hatalmas mítosz. Nagyon sajnálnivaló, hogy ez a "mítosz" csak elég kevésbé ismert és még kevésbé feltárt, de mégis nagyszerű, mert igaz. A legtöbb nép nem rendelkezik őstörténettel (de vannak ilyen népek!), vagy ha igen, föltárása a mienkénél is kezdetlegesebb fokon áll (de vannak népek, amelyek messze előttünk járnak, például a kínaiak, a japánok, a zsidók). Érvényes ez a megállapítás a tudomány újabb ágainak az eredményeire is. Alig van nép a miénk mellett, amelyet embertanilag ilyen alaposan felmértek volna. A csont-

lemzések több mint negyvenezer ember adatain alapulnak. A világon először Magyarország vértérképe készült el, sőt a mi szakembereink állapították meg először, hogy vérünk összetétele eltér a legtöbb, Európában élő nép vérösszetételétől. Mégis a magyar történelemnek legfontosabb és legkevésbé ismert területe népünk őstörténete. Kétségtelen, hogy távoli múltunk idejéből is vannak nyomok származásunkat illetően. E "fonalak" azonban csak akkor gombolyíthatók vissza, ha először a 896 előtti, mintegy ezerkétszáz évnyi időszakot jól megismertük és ezen kor írásos és régészeti-embertani bizonyosságait szakszerűen dokumentáltuk. Nem tisztázott még a bolgár-török, a szabir, az avar, a hun, a szkíta, a jazig, a szarmata, a pannon kapcsolat, ezért távoli még a pártus, a szumér, a hurri és más kapcsolatok bizonygatása. Ahhoz, hogy a magyarság végső gyökereit - az időszámításunk előtti évezredekét - megismerhessük, tisztázni kell a honfoglalás (896) előtti "ősmagyarok" által bejárt területek embermúltját, a más népekkel való kapcsolatokat, tehát az ötvöződés és a vándorlás helyeit, idejét és a velünk kapcsolatba került, velünk keveredett népek kilétét. Alap nélküliek azok az eredetelméletek, amelyek ezt a közbűlső, hosszú időszakot kihagyják. Mivel az írott források a hun törzsszövetségbe tartozó, valamint Közép-Ázsia és a hozzá közeli területek népeiről csak az időszámításunk előtti néhány évszázadig (kb. a 4-3. századig) adnak reális híradást, ezért előbb azt kell tisztázni, hogy mi történt azokkal a népekkel - az időszámítás előtti 4-3. évszázadtól a honfoglalásig -, amelynek egy része vagy többsége elfoglalta a Kárpát-medencét és akiket "őseinknek" nevezhetünk. Ezzel egyidőben megpróbálunk ismereteket szerezni a Kr.e. 8-3. évszázad közötti időből a Kárpátok és a Szir-darja között élő nomád szkítákról, a Tien-San és a Pamír, valamint a Szakasztán (Kelet-Irán) területén élő szakákról és a Kína északnyugati határa mentén élő tohárokról, jü-etikről és hiung-szukuról.

Számos krónikai utalás ellenére, a modern kutatás jelenlegi fázisában még korai lenne eredetünket akár Mezopotámia, akár Perzsia, akár Kisázsia bármely magas kultúrájú népéhez kötnünk addig, amíg őstörténetünk közbűlső szakaszát kellően nem ismerjük. Természetesen minden ilyen irányú kutatást becsülünk, tisztelnünk és támogatnunk kell. Múltunk ismeretét csakis a tények fogják eldönteni, és a tudományban annak van igaza, aki bizonyítani tud. A bizonyítás azonban sokoldalú. Lehetséges, hogy őstörténetünk legkorábbi szakasza valóban valamilyen ősi magas kultúrához kötődik, de ha az bizonyosodna be, hogy a kor szintjén álló más magas, pl. lovasnomád kultúrával rendelkező népek ötvöződésének kötődik, akkor sincs mit szégyellnünk. Jelenleg - eredetünket illetően - nincs kialakult, végleges és biztos nézet. Azt, amit tankönyveink, a nyelvészeti megfontolásokra hivatkozva, fiataljainknak írnak, hogy "Népünk a finnugor nyelvcsalád ugor ágához tartozik. Legközelebbi nyelvkonaink az Ob folyó mellett élő ugor eredetű manysik és hantik." "A kutatás mai állása szerint az őshaza valószínűleg Nyugat-Szibériában, az Ob alsó folyása melletti, főleg erdős területen volt." - nem fogadhatjuk el. A legutóbbi, mintegy két évszázada vallott nézeteknek nincsen kizárólagos bizonyossága, ezért tiszteletre méltó és becsülendő, ha ki-ki a saját szakterületén, tudo-

mányos lelkiismerete szerint olyan úton jár, amelyet bizonyítani is tud. E tekintetben nem érkezett még el a szintézis ideje; az interdiszciplinaritás korát éljük; az embertannak, a zenetudománynak, a nyelvészetnek, a régészetnek, a művészettörténetnek, a néprajznak és a történettudománynak egyaránt szerepe, joga és kötelessége részt venni a kutatásban és a maga szakterületén az általa bizonyított tényigazságokra épített ismeretanyagokat közreadni.

A valóságban sajnálatos kettősség jellemzi a magyar őstörténet kutatásának jelenlegi helyzetét: egyfelől, számos részlet tekintetében, nemzetközi összehasonlításban is kimagasló eredményeink vannak, ugyanakkor, történelemtudományunk - mindenekelőtt a magyar nemzettel szemben - adós marad egy összefüggő és részletes, korunk tudományos és a mai tudásunk szintjén álló magyar őstörténet felvázolásával. Van több vázlat, de aránylag kevés pontban van közmegegyezés. Még talán a finnugor nyelvészet a legegységesebb.

Értelemszerűen ez a tényhelyzet a magyar történelemtudomány művelőit arra kell ösztönözni, hogy a tudomány minél több ágára kiterjedően, erőteljesen fokozzák tevékenységüket. Az egyes kutatók egymás munkáját segítve, minél nagyobb felkészültséggel, egyre jobb feltételek mellett kellene a feladat megoldásán, szervezeten dolgozzanak. A valóság - fájdalmasan - más.

Őstörténetünk tárgyi vonatkozású kutatása a nemzetközi élvonalba tartozik. Például régészeink vagy az embertan területén tevékenykedők bármely más nép kutatógárdájával állják a versenyt. (Ez a megállapítás annak a figyelembevételével is érvényes, hogy az utóbbi néhány évtizedben a műszaki-technikai felszereltség tekintetében teljesen elmaradtunk a világszínvonaltól.) Így nem véletlen, hogy őstörténeti kutatásunk az utolsó nyolc-tíz évtized során elsősorban a régészet és az embertan irányából kapott újabb ösztönzés.

A szellemi kultúra kutatása terén az utóbbi évszázadban bizonyára a nyelvészeink tevékenykedtek a legtöbbet, de ezzel őstörténeti kutatásunkat nem előrevitték, hanem állóháborúba sodorták. Ezzel összefüggésben elsősorban a finnugor nyelvészeket kell elmarasztalni, akik nemzeti hagyományainkkal és krónikáinkkal szemben, nyelvészeti spekulációkra felépített magyar őstörténeti szemléletünket még a tárgyi bizonyítékok ellenében is ráerőszakolják a tudományos kutatásunk egészére. Tényként kell leszögezni, hogy ezzel nyelvtudományunk egészséges fejlődését is megakasztották.

A zsákutcás fejlődés láttán egy sor olyan ember is elkezdett a magyar őstörténet kutatásával foglalkozni akik eleve hátrányos helyzetben vannak a magyarországi hivatásos-hivatalos kutatókkal szemben. A lényegyet tekintve az érdektelen, hogy ezek a nem "hivatalos" kutatók milyen alapképzettséggel, társadalmi vagy más egyéb pozícióval rendelkeznek. A lényeg az, hogy a magyar őstörténet kutatása szempontjából a periferián vannak, az eredményes kutatómunka elsődleges feltételeitől pedig el vannak szakítva. Így munkásságuk, kutatási eredményük a világ szemében legfeljebb másodlagos jelentőségű. Kutatásunk eredményeiről se a magyar közönséget, se a nemzetközi tudományos világot nem, vagy csak alig tudják tájékoztatni, aminek következtében ha-

tásfokuk csekély. Az ebből a körből származó, részben vagy egészében igen jó eredmények értékét sajnos gyakran csökkentik számos, magyaros lelkesedéssel, de néhol kevés, vagy éppen minden tudományos felkészültség nélkül östörténészkedő tevékenysége.

Ennek az állóháborúnak csak vesztesei vannak, mindenekelőtt a magyar őstörténet kutatása, és végül: a magyar nemzet. Ugyanis, a magyar őstörténet valóságos, vélt vagy mondvacsinált ellentmondásaira építve sikerült egész nemzeti történelemszemléletünket annyira összekuszálni, hogy mára egészében egy zavart tudatú nemzet lettünk.

Ebben a tényben rejlik a magyar őstörténet kutatásának alapvető fontossága, amit ellenségeink hamar felismertek, a magyarok nagy többsége pedig máig sem érti.

A mai "hivatalosak" a krónikák számtalan állítását - függetlenül attól, hogy Magyarországon, Bizáncban vagy más területen, magyarul, arabul, latinul örmény vagy más nyelven írták - kitalálásnak, mesének, hazugságnak, jobb esetben tévedésnek, pontatlanságnak, esetleg a véletlen játékanak minősítik, ha és amennyiben nem támasztják alá a mai hivatalos szemléletet. Fordításuk ellenőrzésére, kritikai kiadásukra komolyan senki sem gondol. Magyarországon a legtöbb olyan nyelvet nincs is, aki tanítsa, amelynek a segítségével például déli irányú kapcsolataink frott forrásait tanulmányozni lehetne. A magyar rovásírásnak nincs és nem is volt tudományos kutatóhelye. Egyáltalán: a magyar őstörténet kutatásának se a Magyar Tudományos Akadémián, se egy magyarországi egyetemen nincs gazdája.

Akik nem a hivatalos finnugor irányban kutatnak, azokat igyekeznek nevetségessé tenni, lejáratni, munkájukat akadályozni - szerte a világon. Publikációs lehetőségük se Magyarországon, se másutt máig nincs. Az igazságot kereső, tárgyilagos kutatókat azzal vádolják, hogy a sivár jelenben valami fényes múlttól álmodoznak, mert nem tetszik nekik a halszagú rokonság. Elgondolkoztató, hogy ez az állapot változatlan - százötven éve.

Népi-nemzeti tudásunkat, hagyományunkat gúnyolják, igyekeznek nevetségessé tenni, műveletlennek, szégyellni valónak, tanítóit, művelőit neveletlennek hirdetik. Ma már népviseletben járni is különbségnek számít, "jobb körökben" nevetség tárgya, miközben más népek büszkén viselik a magukét. Erőteljes tudatátformálás tanúi vagyunk. A feltámadt táncházmozgalom nem a véletlen szülötte, hanem a nemzet kirobbanó igénye, saját hagyományainak ápolására, nemzeti fennmaradásának védelmére.

Ezek után nem nehéz megérteni, hogy egyesek összefüggést fedeznek fel a mai állapotok és a római kereszténység felvétele körüli idők állapotával, amikor valóban tűzzel és vassal ránkényszerítettek egy számunkra idegen civilizációt, a mi ősi tudásunkat pedig eltüntetni igyekeztek. Vannak, akik arra is rámutatnak, hogy a finnugor elmélet nagyobb térhódítása a Bach-korszakra esik, amikor az volt a cél, hogy nemzeti jellegünket eltüntessék, sőt: a magyarságot nemzetközileg lejárassák. A közelmúltban is jól jött az a tanítás, hogy a magyarság legközelebbi rokonai a Volga-Káma-Urál-vidéki kis néptörzsek, akik máig igen egyszerű körülmények között élve halásznak és vadásznak.

Mégis, ha van remény a magyar őstörténet kutatásának a szakutcaból való kivezetésére, akkor ez a remény elsősorban az őstörténet tárgyi kutatóinak és a hazai, valamint az idegenben küszködő, úgynevezett nem-hivatalos kutatóknak az eredményeire alapozható.

Váratlan és az őstörténeti kimutatásokban igen értelmes eredményt hozott két magyar kiválóság: Kodály Zoltán és még inkább Bartók Béla munkássága. A finnugor nyelvészet - valós vagy vélt - eredményeivel szemben bebizonyították, hogy 1) a magyar azon ritka népek egyike, amelynek zenei anyanyelve is van, 2) ez az anyanyelv legalább annyira sajátja egy népnek, mint a próza anyanyelve, de konzervatívabb, 3) a magyar zenei anyanyelv a magyarság belső-ázsiai, anatóliai és az ókori kelettel való rendkívül erős társadalmi és kulturális kapcsolatait igazolja, ellenben az északi irányokkal való összefüggéseit nem támogatja. Ugyanezzel a földrajzi területtel kapcsolatos egészen népművészetünk, amely az északi összefüggéseket - ahová viszont a finnugor nyelvészet vezet - szintén kizárja.

Zenei Anyanyelvünk tehát visszavezet bennünket a krónikák és a népi hagyományaink által átörökölt őstörténetünkhöz, amelynek útjáról a finnugor nyelvészet vezette le a hivatalos magyar történelemszemléletet. Ugyanis, népi hagyományainkkal összhangban, mind a magyar, mind a külföldi krónikák alapján, a múlt század közepéig a hivatalos magyar történelemszemlélet arra épült, hogy a magyar a turáni népek családjába tartozó, igen régi nép. Népanyagunkban és ősi műveltségünkben a szkíták élnek tovább, amely népek egyenes leszármazói vagyunk. Szkíták-hunok-avarok-szabirok és Álmos, illetve Árpád honfoglalói a sorrend.

Ezt a hivatalos és tudományos történelmi világképet a tárgyi kultúra kutatási eredményei maig alátámasztják.

Ősi szellemi kultúránk bizonyítékai, valamint írásunk az Álmos, illetve Árpád népének honfoglalását közvetlenül követő időben majdnem teljesen elpusztult, miként első, úgynevezett őskronikánk is. Úgy tűnik, hogy ebben az időben tűntek el történelmünk színpadáról vérszerződő vezéreink és azok utódai is - Árpád családjának kivételével. Mindenesetre a további századokban nemzetünk vezetői egyre nagyobb számban magyar nevű idegenek lettek. Miután Árpád családja kihalt, a nemzet akaratából csak egy-két nemzeti királyunk lett, akik közül Hunyadi Mátyás próbált - sajnos, tartós siker nélkül - ismét magyar vezető réteget kialakítani.

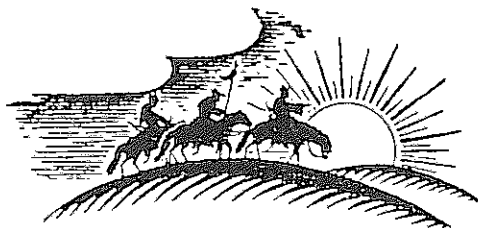
A magyar őstörténet számos kutatója számára úgy tűnik, hogy ez egy több ezer éve ismétlődő jelenség a Kárpát-medencében: él itt egy igen intelligens és dolgozó, mindenkor igen magas szintű tudást ápoló, embertanilag aránylag egységes alapnépesség, amely újra és újra ötvöződik egy-egy hódító (többnyire rokon) néppel, amely gazdagítja az őslakosság kultúráját, és idővel átveszi nyelvjárását, illetve nyelvét. Ez a nyelv lehet a magyar is.

Hangsúlyozni kell, hogy általában a nyelvészet és konkrétan a finnugor nyelvészet eredményeit lehet bírálni, de tárgyilagos kutató nem veti el. Azt azonban világosan kell látni, hogy egy nép őstörténete nem írható kizárólag a nyelvészet valóságos vagy bizonytalan eredményei

alapján. Attól eltekintve, hogy a magyar őstörténetet illetően magyar nyelvű írásos emlékről eddig nem tudunk, a nyelvészet eredményei általában is spekulációkra épülnek. Kizárólag spekulációra pedig bármilyen történelmet, magyar nyelvészeti spekulációra pedig magyar őstörténetet építeni nem tudományos igényű vállalkozás. A magyar őstörténet csakis az egyes tudományágak önálló eredményeinek komplex elemzése alapján írható. Azt a magyar őstörténeti képet, amelyet Magyarországon mintegy kétszáz éve írnak és az utóbbi ötven évben kizárólagos joggal tanítanak, a finnugor nyelvészetre építették. Ezzel ellentétben a társtudományok újabb eredményei a magyarság hagyományos őstörténeti képét igazolják.

Őseink és ősi hagyományunk elvesztésével semmit sem nyertünk, racionális újjítások révén mindent elvesztettünk. A ma élő legsikeresebb népek, mint a japán vagy thaiföldi, büszkén vallják uralkodójuk isteni, égi származását - ebben semmi nevetnivalót nem találnak.

Végezetül nyugodtan kijelenthetjük, hogy ősi tudásunkra épülő és a modern kutatási eredményeket tisztességgel felhasználó, részletes őstörténetünk megírásának egyelőre az adatgyűjtő szakaszában vagyunk. Szerény kutatásaink jó irányban haladnak, és rövidesen várható az eddigieknél valóságosabb, részletes magyar őstörténet felvázolása is. Ezzel megteremtődik az előfeltétele egy olyan magyar nemzeti történelmi irodalom kifejlődésének, amelyre egészséges nemzettudat építhető. Ennek a nemzettudatnak lehet majd a terméke az a magyar társadalmi rend, amely képes lesz az ősök tiszteletével megőrizni a Hazát és benne egy boldog népet a Kárpátok völgyében.

Érdy Miklós

A magyar eredet kérdése a történelmi társtudományok "rétegzett térképeinek" a tükrében

A szerző 1990-ben a 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszuson tartott két előadásának (történelmi-régészeti-embertani szekció és néprajzi szekció) összevont anyaga. Ezt egészíti ki az új régészeti és genetikai fejezet, a jegyzet, továbbá az eddig nem közölt térképek, ábrák és azok elemzése.

Az elmúlt másfél évszázad folyamán, a finn Castrén elgondolásától kezdve a jelenig, változatos hipotézisek jelentek meg az uráli, a finnugor, majd az ugor őshazák helyét keresve. Az elsősorban nyelvészeti szempontból végzett vizsgálatokat főleg életföldrajzi, valamint régészeti megfontolások segítették. Egy népesebb térkép (1. ábra) bemutatja a finnugor (FU) népek elhelyezkedését a jelenben, a török népek elhelyezkedésével együtt egy 1984-ben kiadott szovjet földrajzi munka adatai alapján (Atlasz SzSzsZR, Moszkva, 1984).

Különböző elméletek vannak arról, hogy hol volt az őshazája az északi sávban elhelyezkedő FU népeknek. A FU őshazák térképén (2. ábra) feltüntetett korszakok megvilágításához, a FU eredetelméletet a következő képen vázolhatjuk föl az irodalom alapján, megjegyezve, hogy a használt kerek évszámok valójában nem ilyen éles időhatárok.

Az "u r á l i" korban, Kr.e. 6000-4000 között együtt éltek a szamojédok, a finn csoport népei (balti-, permi-, volgai-finnek, lappok), az obi-ugorok (vogul és osztják, saját nevükön manysi és chanti) és a magyarok az uráli őshazában, az uráli alapnyelv korában.

A "f i n n u g o r" kor, Kr.e. 4000-2000, elejére a szamojédok a feltételezések szerint elvándoroltak keletre és északra, elszakadtak az együtt maradó finnugor ősnéptől. Még e korszak végén a finn csoport huzódott nyugatra a Balti-tenger és az Ural hg. közé.

Az "u g o r" korban, Kr.e. 2000-500, az obi-ugorok és a magyarok még mindig együtt éltek most már több mint 5500 éve a magyarok elvándorlásáig az 1. évezred közepén, Kr.e. A vogulok az Ural hg. keleti lejtőin, az osztjakok messze széthúzódva az Ob alsó és középső folyása menti térségben laknak (1. ábra) jelenleg.

1. A finnugor eredetelmélet problémáiról.

A 2. ábrán levő térkép őshazái számozva vannak 1-től 9-ig és olyan uráli, FU és ugor korszakokra vonatkozó őshazaelméletek területeit jelzik, amelyek 1950 óta jelentek meg az utóbbi évtizedek tudományos irodalmában. Alább ezeket vesszük sorra:

1. Altáj-Szaján hg. vidéke. Molnár Erik (1953), ugyancsak: Castrén (1853), amely az első elmélet volt.
2. Minuszinszki medence. Grjaznov (1956), Kizlaszov (1960).
3. Kelteminár, Aral-tó vidéke. Chernetsov és Moszynska (1974).
4. Nyugat-Szibéria. Fodor (1975).
5. Volga könyök-Káma Ural hg., Bartha (1984 és 1988).
6. Az Ural-hegység mindkét oldala. Hajdu (1962).
7. Szvidéri őshaza. László Gy. (1961).
8. Külön finn őshaza a Baltikumnál. Meinander, Huurre (1980, 1979)
9. A jégtakaró északra húzódó pereme nemtén a fésűs kerámia területe. Makkay (1990).

1. A finnugor őshaza-elméletek közti küzdelem.

Az itt felsorolt, szélesebben ismert őshaza elméletek mellett számos további is van. Így a FU és ugor őshazák kérdése nem nyugvópontra jutott kérdés. Az őshazák helye az irodalomból tetszés szerint választható a belső-ázsiai Szaján hegységtől a Kárpátok északi hegyláncáig. Ha valaki viszont helytelennek véli a FU eredetelméletet még arra sincs szükség, hogy annak tarthatatlanságát bizonyítani próbálja. A különböző FU elméletek képviselői ugyanis pontról pontra elemzik ellenfelük eredményeit, bemutatják és bizonyítják annak tarthatatlanságát. Így például Fodor (1985) a legelőbbben és legdurvábban ír a Bartha Antal (1984) által ismertetett európai oldali, Káma-Volga könyök-Ural hegység közti őshazáról. Bartha (1988) viszont könyvében Boba Imre amerikai magyar történész professzor kiértékeléséhez csatlakozva és orosz kutatók adatai alapján hat oldalon tárgyalva mutatja be Fodor Ural hg.-Tobol-Isim-Irtis folyók térségébe helyezett nyugati-szibériai őshazájának tarthatatlanságát.

Hajdu Péter (1962) könyvében igen óvatosan próbál fogalmazni oly módon, hogy az uráli és a FU őshaza a Volga könyök-Káma torkolatvidék-Ural hg. között lehetett, de e "kor lakosai számára sem volt ismeretlen Nyugat-Szibéria", azaz az ázsiai oldalon az igenre és a nemre is biztosítja magát. Hajdu elmélete ázsiai részének felerősítését és javítását kísérelte meg Veres Péter (1991) azáltal, hogy a szilfa és a mézelő méh bár eddig is ismert, mégis figyelembe nem vett elterjedési határát számításba vette. E levezetés alapja az, hogy a szil és a méh szavaink megtalálhatók más FU nyelvekben. A feltételezett őshaza határát így jóval keletebbre az Irtis és az Ob középső folyásáig tolta ki. Bartha (1988:42.old.) viszont megjegyzi, hogy az obi-ugor nyelvek közül csak a magyarban van meg a méh és a méz szó e két szónak nincs jelen-

A FŐBB URÁLI, FINNUGOR ÉS UGOR ÓSHAZAELMÉLETEK TERÜLETÉI.

2. ábra

tósége az uráli őshaza szemszögéből.”. Ugyanakkor Makkay János (1990) ősrégész a FU kongresszusi előadásában 1990-ben rámutatott arra, hogy az Ural hg. ázsiai felén nincsenek olyan régészeti leletek, amelyek egy FU ősnép létét ott igazolnák. Így FU őshaza az Ural ázsiai oldalán lehetetlen és nem volt, annak az európai oldalon kell lennie. Valójában a szerzők elméletei és adatai kizárják a másik szerző levezetésének a helyességét. Így az 1950 utáni tudományos irodalomban az oda és vissza megcáfolt FU őshazaelméletek színes forgatagából választhat az irántuk érdeklődő kutató.

2. A finnugor eredetelmélet négy problémája a magyarság szemszögéből.

1/ A FU őshazák térképéből (2. ábra) és e rövid irodalmi áttekintésből nyilvánvaló, hogy a Szaján hg.-től a Kárpátokig húzódó nyelvészeti vezérlésű, hipotetikus őshaza területek nagy bizonytalanságot tükröznek. Ezt a súlyos zavart tovább mélyítik a finn kutatók legújabb eredményei melyek a FU és uráli őshazaelmélet krízis állapotát hozták létre azzal, hogy a finn tudomány kivonult a feltételezett Ural vidéki őshazából. Meinander és Huurre (1980, 1979) írásai melyek összefoglalják a Tvarminne-i (Finnország) szimpózium (1980-ban) eredményeit, a finn tudomány azt a vélekedését tükrözik, hogy a finnek nem voltak a feltételezett egyik Ural vidéki őshazában sem, mert ők Kr.e. 3000-ben már a Baltikumnál voltak és ezt embertani, régészeti és genetikai eredményekkel támasztották alá. Persze hogy az elméletet fenn lehessen tartani, az újabban nyújthatóvá vált FU őshaza akkor tén a Baltikumig terjedt, mint kezdik mondani. Hajdu (1962:41.o.) azonban már korán elvetette ezt a lehetőséget, írván hogy a halász-vadász FU "életmód tehát nem indokolja az őshazának a Baltikumig való kiterjesztését, sőt ellene mond. De nem indokolják a régészet eredményei sem.”

2/ Ehhez járul az utóbbi évtizedekben az indoeurópai nyelvtudomány Trubetzkoy (1939) által elindított új szemlélete, mely mind az IE ősnép létezését, mind az eddig feltételezett időrendet megkérdőjelezte. Az IE nyelvcsalád kialakulását Kr.e. 2000 körül szomszédos területek (areális) nyelvi egymásrahatásából, nem pedig egy korai ősnéptől (Kr.e. 6000) való leszármazásból vezeti le. A FU elmélet modelljét az IE kutatások szolgáltatták. Így tehát az IE ősnép és őshaza modell már nem szilárd támasz.

3/ A harmadik problémakör oka az a bizonytalanság, hogy az alig 14,000 osztják (chanti) nyelvet beszélő személynek négy különböző irodalmi nyelve van és ezek 12 egymást már alig, sőt nem értő nyelvjárássra oszlanak. Továbbá a 3600 vogul (manysi) nyelvet még beszélőnek szintén négy külön irodalmi nyelve és 8 nagyon különböző nyelvjárása van. Ezek Hajdu (1962) és Levin Potapov (1964) adatai. Látható tehát ezeknek a nyelveknek az igen nagymérvű töredezettsége. Ezzel szemben áll az, hogy a nyelvészek feltevése szerint a magyar az ilyen töredékesen fejlődött obi-ugor ősközösségnek lett volna szerves tagja öt és fél évezreden át. Az a magyar amelynek nyelve térben és az utóbbi évezredben legtávolabbi tagjai számára is érthető maradt. Gon-

doljunk itt 1200-ból az Omagyar Mária-siralomra és a csángóktól a Vas megyeiekig egymást értő nyelvére. Továbbá a magyar nagy vérvesztéseivel ellenére is ma lélekszámban csaknem kétszerese, 16 millió, az összes többi FU és szamojéd népnek melyek együttes lélekszáma 9 millió.

4/ Végül rá kell mutatnunk arra, hogy a Szovjetunió szibériai szakértőinek mind néprajzi munkái (Prokof'eva, Chernetsov and Prytkova, 1964), mind a régészeti munkái (Chernetsov and Moszynska, 1974), melyek Nyugat-Szibéria őstörténetét vizsgálják, csupán délről, a step-párról induló néprészek észak felé mozgásáról adnak számot, akik magukkal viszik a lötenyészítő kultúra emlékeit és hatását. Nem említene az északról, obi-ugor körökből délre irányuló mozgást, így nem említik nyomát egy olyan, viszonylagos arányában nagy népcsoportnak, amely a korai magyarság lehetett volna. További kapcsolódó gondolatok vannak a régészeti eredmények összefoglalásában. Még megemlítjük, hogy a most felvázolt problémakörön kívül még számos más nyelvészeti és nem nyelvészeti kifogás van a finnugor eredetelmélet ellen.

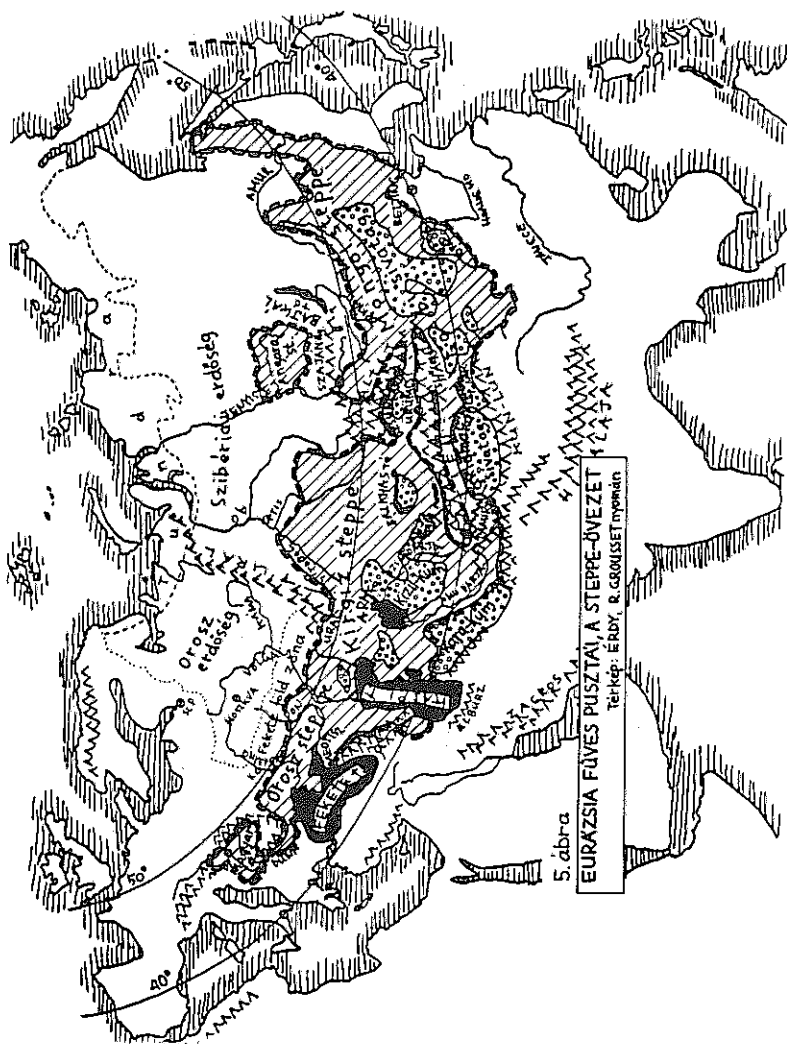
II. A "térkép rétegezés" új módszere a magyar eredetkutatásban.

A finnugor őshazaelméletek szerteágazó bizonytalansága, melynek sok szempontját tárgyalják Bartha (1988) és Veres (1991) legutóbbi munkái, továbbá a honfoglalás-kori írott források nagy részének tekintetbe nem vétele ösztönzött engem a magyar eredet kérdéseinek újrvizsgálására. Ezirányú kutatásaim az 1980-as években megtett öt ázsiai terepjárásom segítette, köztük a legutolsóra, egy öt hetes expedícióra, 1989-ben került sor. Ebben társaim voltak Dr. Bárdi László orientalista, történész (Pécs) és Prof. DU Yaxiong ethnomuzikológus (Beijing)

Vizsgálódásaim a 40-os és 55-os földrajzi szélesség sávjára és ennek környékére koncentráálódtak, amelynek nagy része egybeesik az eurázsiai steppe övezettel. Ennek az övnek a nagy tájegységeit kelet felé bejártam a Dél-Kaukázustól, a Káspi-Aral térségen, Szamarkandon, Buharán, Yarkandon át Xinjiang-ig, majd az egykori Hunnián: Ordos-pusztán és a Gobi végtelen füves pusztáin meg kősvatagján át észak felé Ulan-Bátorig és Tonjukuk türk herceg Tola folyó vidéki síremlékéig.

Vizsgálódásaimat kiterjesztettem a történelem eddig tekintetbe alig vett további társtudományainak területére is. Ugyanis a nagy önálló társtudományok és maguk az írott források több vagy kevesebb pontossággal egyenként is kell, hogy meg tudják határozni a magyarság honfoglalás előtti eredetének irányát. A honfoglalástól, mint szilárd történelmi eseménytől időben visszafelé haladtam, mint ahogy azt Ligeti professzor (1986: 401) is az egyedül járható útnak jelölte meg utolsó nagy munkájában.

† "Lemondtunk arról, hogy a valóság megközelíthetetlennek tűnő tényeit a magyar nép és nyelv eredetéből kiindulva próbáljuk hipotézisek fellegei közt nyomozni. Megfordítjuk a történelmi sorrendet, s a honfoglalókhöz szegődve történetüket, viselt dolgaikat visszafelé pergetve próbáljuk követni."

A kérdés számomra az volt, hogy a nyelvészettől eltekintve a többi társtudomány, mint embertan, néprajz, népzene-kutatás és mások eredményei harmóniában vannak-e egymással. Azt találtam, hogy igen. Így a társtudományok térhálójával közelíttem meg a magyar eredet kérdését.

A rokonságot jelző társtudományok eredményeit sok esetben térképen lehet ábrázolni. Ez vezetett engem egy új felismeréshez, a térképek rétegezésének módszeréhez. Nyilvánvaló ugyanis az, ha egy bizonyos terület két, vagy több, sőt a társtudományok összes térképén átlapol, akkor az a terület többszörös nyomatékkaival veendő figyelembe a magyarság múlt és jelen rokoni viszonyai és honfoglalás előtti szállásterületeinek szempontjából. Az átlapoló területeken ugyanis a társtudományok érvei, valamint néprajzi jellegzetességek is együttesen jelen vannak, mint látni fogjuk. Olyan területek, amelyek csak egy térképen vannak meg elhanyagolandók. A "térkép rétegezés módszerét" bemutattam a 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszuson, Debrecenben (Érdy, 1990/b, 1990/c). A nagy visszhangról az 1. sz. jegyzet tudósít. A következőkben néhány példán áttekintem a térkép rétegezés módszerét és végül összefoglalásként, a kilenc érvrendszer eredményeit.

Néhány esetben már nagyon jól fel tudtam használni más kutatók eredményeit széleskörűen vitt elemzéseimhez kapcsolva. Ilyen volt Gervers-Molnár Veronika 1973-as munkája az archaikus magyar szűrről (Royal Ontario Museum, Toronto), s a másik, Horváth Izabella kutatásai az 1980-as évek végéről, a meseelemzésekről és az állatmotivumok steppei előfordulásáról (Horváth, 1990, 1992). Ugyancsak ilyen a budapesti Benkő Mihály régészeti munkássága 1990-ben, az Antik Tanulmányokban a halotti álarckokról. A következőkben három tudományágat fogok részletesebben tárgyalni: a régészet legújabb eredményeit, a néprajz Diszítőművészet ágát és az öltözködésből, a külső viseletből levonható következtetéseket. Közben bemutatom a térképek rétegezésének módszerét, majd végül kutatási eredményeim összefoglalását fogom adni.

1. A régészet újabb eredményei.

A. Halotti arctakarók

Elsőnek egy fontos régészeti tanulmányt fogok bemutatni, amely 1990-ben jelent meg Közép-Eurázsia népeinek temetkezési szokásairól és a szokások eredetéről. Szerzője Benkő Mihály (1990) aki a Magyar Nemzeti Múzeum régészeti könyvtárának munkatársa (történész, könyvtáros).

Az előzmények közé tartozik, hogy 1960-ban Dienes István, kiemelkedő magyar honfoglaláskori régész észrevette, hogy a Tiszaeszlár-Bashalomnál fekvő temetőben egyik férfi sírjában (II. temető, 10. sír) a csontváz koponyájára bőrlepel maradványa borult. Ezen a bőr szemfedőn, pontosabban arctakarón a szemek és száj helyét ezüst lemezekék jelölték. Miután erre így felfigyeltek, számos más honfoglaláskori sírban

is találtak ilyeneket. Dienes tehát feltételezte, hogy ilyenfajta halotti álarc akkor tán a koraközépkori FU népeknék is megvan. A következőkben Fodor István, aki a közelmúltban a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója volt, átvizsgálta a Káma-Ural vidéki ásatásokról megjelent szovjet szakirodalmat és a magyar halotti álarccal több párhuzamot talált.

Tovább fokozódott a figyelem, amikor 1974-ben Dienes újra roppant fontos leletet tárt fel Rakamazon. Arany szemüveg-formát és ajak-lemezt talált a honfoglaláskori vezéri sírban. Végre, végre kifogástalan-nak tűnő régészeti megalapozását vélték megtalálni a magyar és a finnugor nyelvészeti alapon hipotetizált rokonságnak.

Fodor (1975: 26-29. old.) elemzésében azt hangsúlyozta ki, hogy nem is akármilyen régészeti párhuzam ez, hanem az évezredes közös hitvilág mélyéből fakadó igen fontos régészeti igazolása a finnugorágba ágyazott magyar őstörténetnek, amelynek felvázolásánál Kr.e. 4000-ig nyúl vissza. A halotti maszkos temetkezési szokást Káma-Ural vidéki finnugor eredetűnek tartotta. Miután azonban a döntőnek tűnő, s a FU elméletet régészetiileg bizonyítani igyekvő párhuzamokat megtalálták a vizsgálódást tovább nem folytatták. Ez nagy hiányosságnak, nagy hibának bizonyult.

Benkő Mihály (1990) ugyanis másképp évtizedekkel később végigkutatva a közép-eurázsiai orosz és kínai eredményeket, az irodalmat, a szovjet könyvtárakat és múzeumokat. Az Antik Tanulmányokban 1990-ben jelent meg munkája, amelynek címe "Halotti maszk és sirobolus".

Részletesen áttanulmányoztam munkáját. Eredményeit két korszakra bontva térképeztem fel a 6. ábrán. Eurázsia térképén feltüntettem a lelőhelyeket és szimbólumokat használva megkülönböztettem az ott talált lelet fajtákat is. Különbben Benkő elemzését követtem. A térkép egyik munkámban publikálva volt (Érdy, 1992) korszakok szerint két külön térképlapon.

Az arany halotti maszkok eredetét tekintve azok az ókori Közép-Keleten a Kr.e. 3. ezred és a Kr.u. 3. század között jelennek meg. Közös bennük, hogy nincs alattuk halotti arctakaró. A többnyire aranyból készült maszkok, szemüveg-formák, lemezek arany dróttal, vagy arany szalaggal vannak a fejre erősítve. Mivel Pártián ment keresztül a Selyen Út, úgy véli innen került keletebbre a szokás. Az ókori keletet határvonal választja el Belső Ázsiától a 6. ábrán.

Kínában viszont selyem lepellel takarták be az arat. A két szokás találkozásának térségében, a hunoknál a Középső Tian Shan-ban a 2-6. század között, míg a törökségnél a Turfáni-medencében a 7. századra alakult ki a halotti álarc. A selyem arctakaróra varrták rá a nemesfém szem és száj-lemezeket, lapos szemüveg-formákat, vagy a teljes arcot beborító nemesfém maszkokat. Egyes sírokat a selymek alapján kínai régészek jóval korábbra, Kr.u. a 3. századra teszik, módosítva Stein Aurél időmeghatározását, aki az első szemüveg-formákat megtalálta.

Ebből a régióból terjed nyugat felé a temetkezési szokás, amely nem csak kulturális terjedés, hanem maguk a belső-ázsiai népek viszik lovon, lábon magukkal nyugat felé, a népvándorlás folyamán meg utána

is. A Turfáni-medencében (Kelet-Turkesztán, Xinjiang) fekvő Astana-i temetőből 44 ilyen leletet ismernek. Hasonló típusú leletek megjelennek ázsiai hun temetőikben, az oguroknál, onogur bolgároknál, az utóbbiak uráli és volgai temetőiben (6. ábra) és a környék későbbi FU temetkezéseiben is.

Az adatok arra mutatnak, hogy a magyarokhoz az ogur, onogur néprészekén keresztül a honfoglalás előtt, még a népvándorlás sorában került ez a temetkezési szokás, az obi-ugorokhoz és szelkup szamojédokhoz a 13.-18. század töröködési folyamatában ért el, ahol a jelen néprajzi szokásaiban is még fellelhető (Benkő, 1990: 196-198). A szokás a jelenben a mongóliai kazakhoknál is él (Benkő, 1992).

A legújabb kutatási eredmények a halotti arctakarók terén még meszszebbre kelet felé és még korábbi időkbe vezetnek és kiegészítik Benkő eredményeit. Horváth Izabella (1993) előadásában említette, hogy ismerte Érdy (1992) a "térkép rétegzésről" megjelent tanulmányát és abból a nemesfém lapokkal ellátott halotti arctakatok elterjedésének a térképét, amely a Tian Shanban lakó hunok idejéig nyúlt (Kr.u. 2-5.sz.). Többek közt arról is beszámolt, hogy amikor a Bejingtől északra, a Jundu Shan (Jundu hg.) lábánál fekvő shanrong (elő-hun) temetőt meglátogatta és tanulmányozta, az ásatást vezető régészről ilyen arctakarókról érdeklődött.

Prof. JIN Fengyi elmondta neki, hogy az arctakarók a shanrong (ejtsd: sanrung) sírokban mindenhol elterjedtek. Prof. JIN magyarázta, hogy a szemfedőt, ill. arctakarót három bronz gomb képezi, amelyet egy vászonra, vagy ilyenfajta durván szőtt anyagra aróstittek fel a szemek és a száj környékén és ezzel terítették le a halott arcát. A gombok körülbelül egy centiméter átmérőjűek voltak a koponyán. Így az arctakarók a xiong-nu-k előtti időkbe vezetnek és ezt a szokást már a shanrong-ok idején is alkalmazták Kr.e. a 7. században.

Ez a felismerés nagy horderejű és e temetkezési szokás kialakulását Benkő adatainál egy évezreddel korábbra tolja vissza, Kr.e. a 7. századba, amikor a shanrongok még nem is használtak selymet. Különben Horváth Izabella (1993) előadásában kilenc temetkezési párhuzamot figyelt meg és mindezeket megtalálta a shanrong, az ordosi xiong-nu és a honfoglalás-kori magyar sírokban.

A shanrong népességet (Kr.e. 8-5. század) Sima Qian, a kínai történetírási atyja Kr.e. 100 körül készült nagy munkájából ismerjük. A shanrongokat azon ősi népek egyikének írta le, amelyekből a nagy xiong-nu (hun) nemzet kialakult.

A fenti shanrong temetőt magam is meglátogattam még 1992 augusztusában. A leletek és a temető bemutatását szintén Prof. JIN végezte. Akkor különösen a három hun típusú bronz üst otlletére és más hun típusú bronz fegyverekre és ékszerekre, valamint a részleges (lábszárak és koponya) lovas temetkezésre figyeltem fel. A Jundu Shan déli lábánál három ilyen temető van. Amelyiket alkalmunk volt látni az a legnagyobb. Yuhuangmiaó falunál van, Yanqing megyében. Prof. JIN szerint 400 sírból áll.

2 A párhuzamok: a sírok K-Ny-i tájolása, részleges lovas temetkezések, fegyver típusok, övveretek, ílla alakú csatok, lószerszámok, zablák, kantárdiszkek, halotti arctakarók (bronz gombokkal).

Azóta rátaláltam JIN Fengyi (1991) egy kínai előadásának az angol nyelvű összefoglalására, amelynek ide vonatkozó része megerősíti a Horváth Izabella által mondottakat: A néhány sort idézem angolból fordítva: "A halott feje letakarásának a szokása: Egytől-három bronz gombot fedeztek fel az elhaltak arcán, különbség nélkül, hogy a holttest férfié vagy nőé, öregé vagy fiatalé volt-e. A gombok hátulján egy furt lukat találtak és némi textil anyag is megmaradt. Ez azt jelzi, hogy a gombok díszek voltak, amelyeket eredetileg a textil arctakarókra varrtak."

Benkő halotti arctakarókról szóló dolgozata, továbbá JIN és Horváth új eredményeinek az áttekintése tehát azt mutatja, hogy a honfoglalás-kori magyar halotti álarcok ahelyett, hogy FU rokonságunkat bizonyítanák, éppen ellenkezőleg, a Belső-Ázsia térségébe nyúló türk és hun rokonai kapcsolatok mellett szólnak. Az új shanrong adatokat is berajzoltam az arctakarók elterjedését mutató 6. ábrába.

Végül még azt a kérdést is fel kell tenni, hogy a korai előhunoknál nem önálló belső fejlődés hozta-e létre a szem és szájnylásokat vászonra varrott bronzgombokkal lefedő arctakarókat már Kr.e. a 7. sz.-ban. A shanrongoknál megtalált szokásnak ez messze a legkorábbi ismert alkalmazása, amelyet feltehetőleg maguk fejlesztettek ki nem véve át azt senkitől.

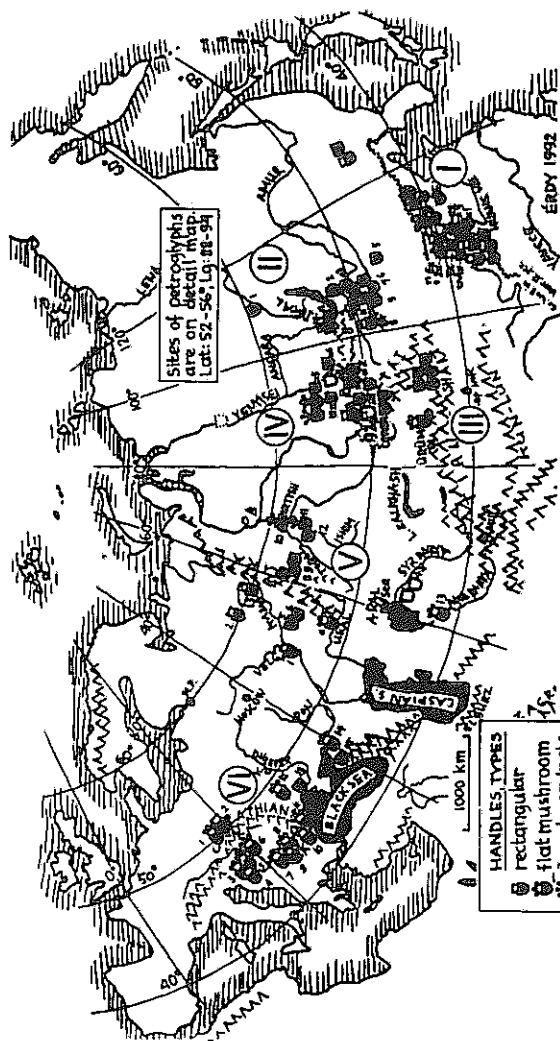
A térség korai nomád népei a "hu"-k legfeljebb később a vászon szemfedőt, az időszakos cserekereskedelem és az évszázados kínai adófizetés folytán bőségesen rendelkezésre álló finomabb selyemmel cserélték ki.

B. A hun áldozati üstök és finnugor vonatkozásai.

Érdy (1990/a) a Harvard Egyetemen tartott előadásának (1990. ápr. 4. Harvard Faculty Club, havi előadás sorozat, a Belső Ázsia Komité rendezésében) térképes összefoglalójából az látható a 7. ábrán, hogy a hunok bronzból készült áldozati üstjeinek számos leletét nem várt módon az Ural hegységben levő Jekaterinburgi átjáró két oldalán találták. A kb. 50 km széles átjáróban az Ural gerince hiányzik és pl. a Somogyi dombvidékhez hasonló 400 méteres tengerszint feletti magasságú dombvidék van, gyakori, néhol nagy fátlan térségekkel, a hegység helyén.

Két kisebb folyó is van az átjáróban, az Iszet keletre, a Csuszovája északnyugat felé folyik. Folyóvölgyek nagyban segítették a járható utak kialakítását az ősidőktől napjainkig.

A térképnek most csak a FU elmélettel kapcsolatos uralisztikai vonatkozásaira térünk ki, nem célunk annak a hunok történetére vonatkozó részletes elemzése. Az üstök jelzik, hogy a hunok ebben a térségben tartózkodtak, továbbá, hogy legalább is részben itt keresztezték az Ural hegységet, a földrajzi szélesség 57. fokának térségében. Hogy lovas népek az Ural hegységet itt keresztezték az új felismerés. A Káspi-tó és az Ural hegység közti steppén nem találtak hun üstöket.

HUN AND XIONG-NU TYPE CAULDRON FINDS IN EURASIA.

HUN ÉS XIONG-NU TÍPUSÚ ÖSTLELETEK.

7. ábra

First version published in:
Inner Asia Report, Newsletter-Harvard, 1990 No. 7 pp 11-13
M. ERDY, "Unique Xiong-nu Cauldron from Ürümqi".

HANDLES TYPES

- ① rectangular
- ② flat mushroom
- ③ mushroom knobs
- ④ knobs, round h.
- ⑤ known in reg I-III only
- ⑥ other
- ⑦ asymmetric h.
- ⑧ flat bottom
- ⑨ ceramic

Numerals next to cauldrons refer to the Tables.

Érdekes módon csupán Juliánus barát kora óta alakult ki az a felfogás a magyar őstörténeti elképzelésekben, hogy a magyarság Szuzdal irányából (Moszkvától ÉK-re) jött. Ebben az irányban van az általa Magna Hungáriának elnevezett terület, bár még az sem tudható meg a jelentésből, hogy a Volgának melyik oldalán találkozott magyarokkal. Azt viszont látnunk kell a térképről, hogy Szuzdal ugyanúgy az 57-os szélességi parallellen fekszik mint a Jekaterinburgi átjáró, amelyen nem csak a hunok, hanem más steppei népek is átjöttek, köztük a magyarok egy része is. Ezeknek leszakadt csoportjaival találkozhatott Juliánus, csak úgy mint ahogy Etelköz nyugati végén a csángók egy része leszakadt és sosem volt a Kárpát-medencén belül. A 18. sz.-ban még az Al-Dunától a Dnyeszter felé is volt négy régi magyar település, köztük Csöbrcsök, két magyar falu pedig a Krím-félszigeten is (Budai, 1811).

A magyarok egy másik részét a Kaukázus térségében, attól délre kell keresnünk. XXII. János pápa bullájából, 1329-ből tudunk Jeretamir magyarjairól és Ottó és Juliánusz szerzetesek útjai is először a Kaukázus térségébe vezettek. Ezeknek az összefüggéseknek a tisztázása még nem sikerült a magyar őstörténet kutatóinak.

Csernyecov az obi-ugor manysikkal és chantikkal foglalkozó munkáiban keresi azokat a létenyészítő steppei népeket amelyek töredékei beleépültek az obi-ugorokba és kulturálisan hatottak rájuk. Egyik munkájában a Kr.e.-i első évezred első felében tételezi fel ezt a hatást, társszerzője munkájára is építve (Chernetsov and Moszynska, 1974: 136. o. oroszul 1953). A másodikban más szerzőkkel (Prokof'jeva, Chernetsov and Prytkova, 1964: 513. o. oroszul 1956) több mint egy évezreddel későbbre, Kr.u. az első évezred közepére (4.-7. század és később) helyezi az obi-ugorokat érő erős steppei kulturális és nyelvi ráhatást. Ilyen hatás annyira erős lehet, hogy pl. az Ural hegységtől nyugatra élő cseremiszek (marik) esetében még embertani elválkozás is létrejött a török-tatár (csuvas) irányban, török nyelvtani formák átvételével és nagymérvű szókölcsonzással együtt, mint ahogy ezt Hajdu Péter (1964: 231) tárgyalja. Ilyen esetben a népzene, a folklór, a díszítőművészet mind elkerülhetetlenül szintén beáramlott a cseremisznép kultúrkincsébe. A magyarság esetében is, a cseremiszekkel több párhuzam található népzeneben, nyelvben, díszítő elemekben, öltözetben. A cseremiszeknél fellelhető kevés számú párhuzam az északabbra elhelyezkedő FU népeknél nincs meg. Így ezekből elhibázott lenne rokonságra következtetni.

Bartók idevonatkozó megállapítása például a következő (angolból fordítva) (Bartók, 1943): "Egyrészt a régi magyar népzene, másrészt a cseremis (mari) nép és a kazáni térség (Oroszország) turko-tatár lakosságának népzeneje közti összehasonlítás határozott rokonság megállapítását eredményezte. A cseremis (mari) nép a Felső-Volga partjain él. Ők finnugor fajúak, de nyelvük és civilizációjuk erőteljes ó-török hatásnak volt kitéve kb. 1000-1500 évvel ezelőtt."

Benkő (1990) utalt arra, hogy igen erős, sőt egyre erősödő török hatás érte ebben a térségben lakó kis FU népeket a 14. sz.-tól kezdődően a 18. sz.-ig. Ezen túl azonban a Tobol-Irtis és a Káma közti térség

hun üstleletei azt mutatják, hogy a hunok részéről jövő steppei hatással, akár töredékek leszakadásával már egy évezreddel korábban számolni kell. A hun leletek ugyanis ott vannak az obi-ugor és a Káma-Volga menti FU népek közvetlen közelében. Ennek a számbaveendő hatásnak a felismerése és vizsgálata, kiértékelése eddig nem jelent meg az irodalomban.

Mindenesetre a hunok ténylegesen az obi-ugorok szomszédságában tartózkodtak a fenti szibériai szakértők által jelzett időben Kr.u. a 4. században. Keleten a döntő vereséget Kr.u. 91-ben, végül 153 után (Harmatta, 1986) mérték az északi hunokra az egyesült kínai, déli hun és xianbei (szienpi) erők. Rövid 220 év elteltével a 4. sz.-ban (Kr.u. 375-ben) a hunok már Európában voltak és keltek át a Volgán.

Olyan feltételezések többször találhatók jelenleg az irodalomban, amelyek a Gobi körüli északi és déli térségben s a Nagy Falnál a keleti hunokat (xiong-nu-kat), valamint Attila hunjait nem tartják első magjában sem azonos népnek. Az üst térkép, a díszítő formák és a bronz öntés mód állandósága, továbbá a keleti és nyugati hun nagy birodalmak létrejötte közti rövid idő azonban az ilyen feltételezések ellen tanuskodnak. A változó összetételű törzsszövetségen belül, az üstleletek a hunok és domináns kultúrájuk folyamatosságát igazolják Belső-Ázsiától Közép-Európáig.

2. Díszítőművészet.

A. 23 magyar növényi díszítőmotívum Eurázsiai kapcsolatai.

Az ősi Khorezm területére vivő tanulmányutam (Érdy, 1988) során számomra először a honfoglaláskori tarsolylemez művészet és a pászorfaragások elemei tűntek föl az Aral-tótól délre, a khorezmi hagyományokat őrző (Mankovskaya, 1982) khivai faoszlopok és fakapuk faragásain. E két faragott tárgy a legjellegzetesebb ott. Majd a helyszínről hozott nyomtatott képanyagban Kerkay Emese, az Amerikai Magyar Múzeum néprajzi kurátora, (Passaic, NJ) nagy számban ismerte fel a khivai díszítések és az élő magyar hímzések, varrottasok díszítő motívumai közti egyezéseket. Ezután rendszerezett összehasonlító elemzést végeztünk Eurázsia népeinek díszítőelemei és a magyar díszítőelemek között: észak-déli irányban a lappoktól és finn népektől, az obi-ugorokon és Khorezm-Khiván át a perzsákig s nyugat-kelet irányban a magyaroktól a türk népeken át az úgurokig. A múlt népei közül a szkítát, avart, Akhaimenida és Sassanida perzsát is feldolgoztuk. A Magas-Altáj Pazirik környéki leleteit is szkítaként vizsgáltuk, bár ezeket esetenként hunként jelzi a nyugat-európai irodalom.

3 A széles körben ismert paziriki leleteket (Észak-Altáj, Ob forrásvidéke) a szakirodalom sokáig szkíta leletekként tárgyalta. Azonban egyre észrevehetőbben terjed ezek átértékelése és egy hun alapnépességgnek való tulajdonítása az altáj és noin-ulai leletekkel talált

A FU népek művészetének bő anyagát szolgáltatta Rácz-Valonen (1978) munkája és Lukina (1979) osztják népművészeti könyve, továbbá Levin és Potapov (1961) Szibériai Atlasza.

A motívumokat nem előre válogattuk ki, hanem minden népnek a magyaréval legjobban egyező motívumait gyűjtöttük össze. Nem hasonló, hanem csaknem azonos motívumokat kerestünk. A gyűjtést a szerző végül rendszerezte és a felhasznált 23 növényi motívumot a rózsa, a tulipán, a levél-palmetta és a csigavonal-inda csoportokba rendezte, szükség esetén nevet adva a díszítőelemnek (Érdy, 1987, 1990/c). Ezek a 8. ábrán láthatók. Elemző munkánk kezdetén eltekintettünk a komplex motívumok vizsgálatától és csak egyszerű növényi motívumokra szorítkoztunk. Így nem vizsgáltuk az állat- és madármotívumokat (oroszlán, turul, griff stb.), vagy más, a hiedelemvilággal kapcsolatba hozhatókat (pl. életfa), sem az építészet és ruházatkodás párhuzamait.

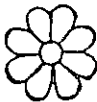

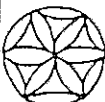

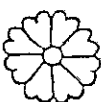

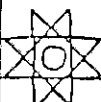
A feldolgozott népek a 9. ábra táblázatának fejlécén jelennek meg csoportokban. A vonalkázott négyzetekben a motívum irodalmi előfordulásának ill. helyszíni fotózásának a hivatkozása van, ezek közlésétől itt eltekintünk. Ez a táblázat mutatja az elemzés végeredményét. A 74 %-os legnagyobb egyezést a khorezmi hagyományokat őrző khivai motívumok mutatják. Meglepő az, hogy az ókori skítáival 70 %-os egyezést találtunk a két és félezer éves különbség ellenére. Ez az eredmény a motívumok időállóságára hívja fel a figyelmet, mint ahogy Eurázsia központjában lakó népeknél a formák, öltözködés és motívumok nagyfokú változatlanóságát többször említi az irodalom. A magyarságnál a népművészetnek, a középkor kőfaragó és kódexművészetének, valamint a tarsolylemez stílus motívumainak észrevehető állandóságát találtuk. A földrajzi távolság ellenére számos díszítőmotívum azonos a csángóktól az őrségig.

Az 50 % körüli egyezések csoportja lényeges stílusrokonságot jelez a mai közép-ázsiai türk népekkel, a hódoltságkori törökkel, avarral, Saszanidával.

A nem várt probléma a finnugor népekkel van. Míg a finn csoporttal még csak feltűnik 22 %-os egyezés, a legközelebbi rokonnak vélt ob-ugorokkal, a vogullal és osztjakkal, akikkel hipotetikusan évezredekig együtt éltünk azonos ősnépet formálva, zéró %-os az egyezés, egyetlen díszítőelemük sem egyezik. Ezt a drámai negatív eredményt tovább fokozza az, hogy egy nyugat-szibériai szakértő, maga Csernyecov fogalmazta meg jutatai alapján azt, hogy azonos régészeti műveltség-

párhuzamok alapján. Példul az "Encyclopedia of World Art" (McGraw-Hill, New York) nemzetközi szerzőinek nagy tanulmányai is tükrözik ezt.

Igy Vadime Elisseoff (Univ. Paris és Múzeum of Paris) szerint Sibe, Pazirik, Noin-Ula a hun művészet alkotásai (2. köt. 33.o., 1972). Mario Bussagli (Univ. Roma) Pazirikt "pontatlan és talán hibás" kifejezéssel hunno-szamata összetett stílusúnak tartja, viszont rámutat Noin-Ula, az altáji leletek és Pazirik hasonlóságaira és az ázsiai hunoknak tulajdonítja az állat stílus egyöntetű megjelenését és elterjesztését (13. köt. 399. o., 1967). Louis Hambis (Univ. Paris) Pazirikt hun stílusúnak tartja, amelynek kínai, szaka és szarmata behatásai vannak (1. köt. 819. o., 1959).

rózsa		tulipán		levél - 5 osztalék		csigavonal	
dupla rózsa		cifra tulipán		palmetta		csigasor	
hegyes szirmú rózsa		indavégi tulipán		indavégi palmetta		inda, -kacsokkal	
szilvماغos rózsa		palmettás tulipán		legyezős levélcsokor		inda módra	
szíves rózsa		tulipánsor szegély		szikta rátét szabálytalan		végtelen háló	
indás rózsa sor				szögletes rátét			
nyolcas csillag rózsa		8. ábra. ÖSSZEHASONLÍTOTT EURÁZSIAI DÍSZÍTŐELEMÉK					

Magyarországi

MAGYAR NÖVÉNYI DÍSZÍTŐELEM EURÁZSIAI KAPCSOLATAI

	MAGYAR	ÁZSIA				FINN-UGOR	AVAR	SKYTA	IRÁN	TÖRÖK			
		KHIVA KÖRÖZ	HIZBEG	KESZ KAZAS	UGUR	FINN KALININ ALP	OSZÁK VOGUL	SKYTA ALTAI	PERZSA SARMAZ	PERZSA ADARMAZ	HÓBOLT SARMAZ		
rózsa													
dupla rózsa													
hegyes szirmú rózsa													
szilvavagós rózsa													
szíves rózsa													
indás rózsa sor													
8-as csillagrózsa													
tulipán													
cifra tulipán													
indavégi tulipán													
palmettás tulipán													
tulipánsor szegély													
levél - 5 osztalú													
palmetta													
indavégi palmetta													
kegyes levélsor													
szikta rátt szögletes													
szögletes rátt													
csigavonal													
csigasor													
inda; -kacsokkal													
inda madárral													
végtelen háló													
		23	17	13	12	12	5	0	11	16	11	3	13
%		74	57	52	52	22	0	48	70	48	13	57	

9. ábra

csoportban, hosszan együttélő népek díszítőművészetében törvényszerűen közös vonások kell hogy kialakuljanak (magyar fordítás in: Veres P., 1975), ilyeneket azonban nem találtunk.

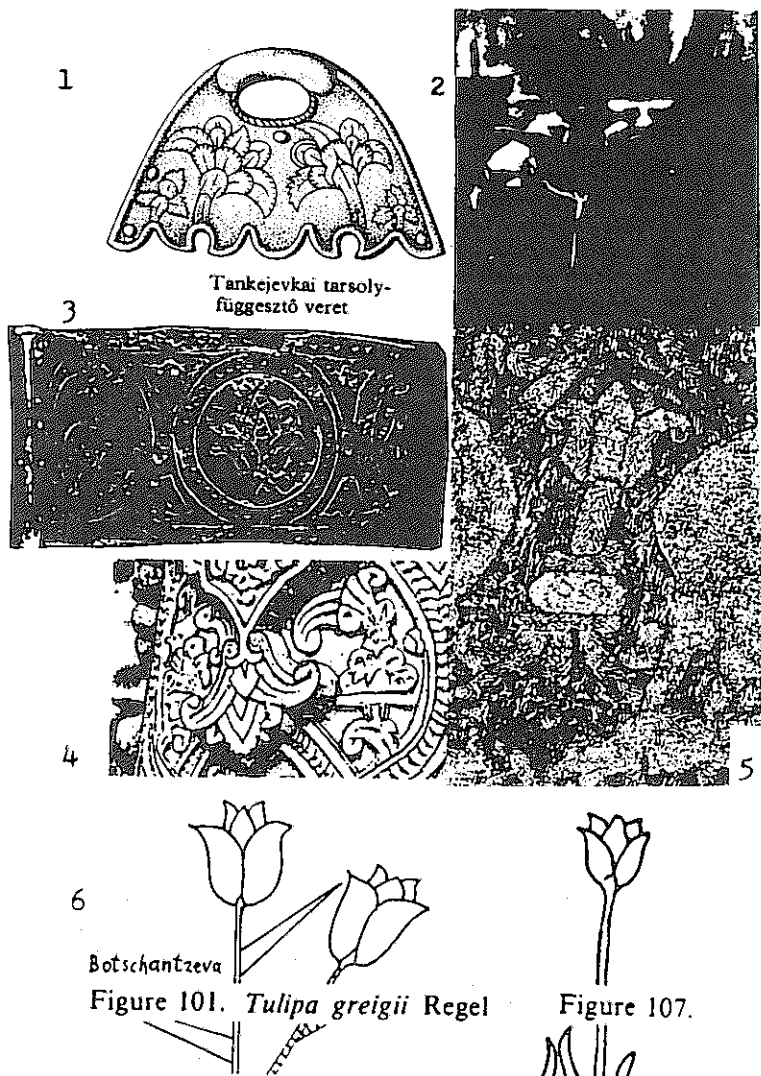
B. A vadtulipán.

23 közül az egyik motívumot, a tulipánt részletesen vizsgáltuk (Érdy, 1987). A magyar anyagot időben visszafelé vizsgálva minden században megtalálható a tulipán díszítőelem a 10. század elejéig (példák a 10. ábrán). A sorozat legkorábbi példányai a pontusi steppén át a Magas Áltáj kurgánjaiig követhetők. Következésképpen tarthatatlan az a felfogás, hogy a tulipán motívum a magyar díszítőművészetben, a Hollandiából behozott kerti tulipánt mintázza a 17. sz. óta. A tulipán ugyanis vadvirág 125 fajtájával, Pamir-Tian Shan vidéki elsődleges és Kura-Araxes vidéki másodlagos gőncentrumával (11. ábra). A vadtulipán a liliummal azonos családba, a "liliaceae"-ba tartozik. Fontos részlet az, hogy az egyszerű vadlilium hazája is Közép-Ázsia. Az egyszerű három-osztatú, az irodalomban "trefoil"-ként hivatkozott motívum az ókori Közép-Keletre követhető, de most nem ezt vizsgáljuk (Roes, 1953).

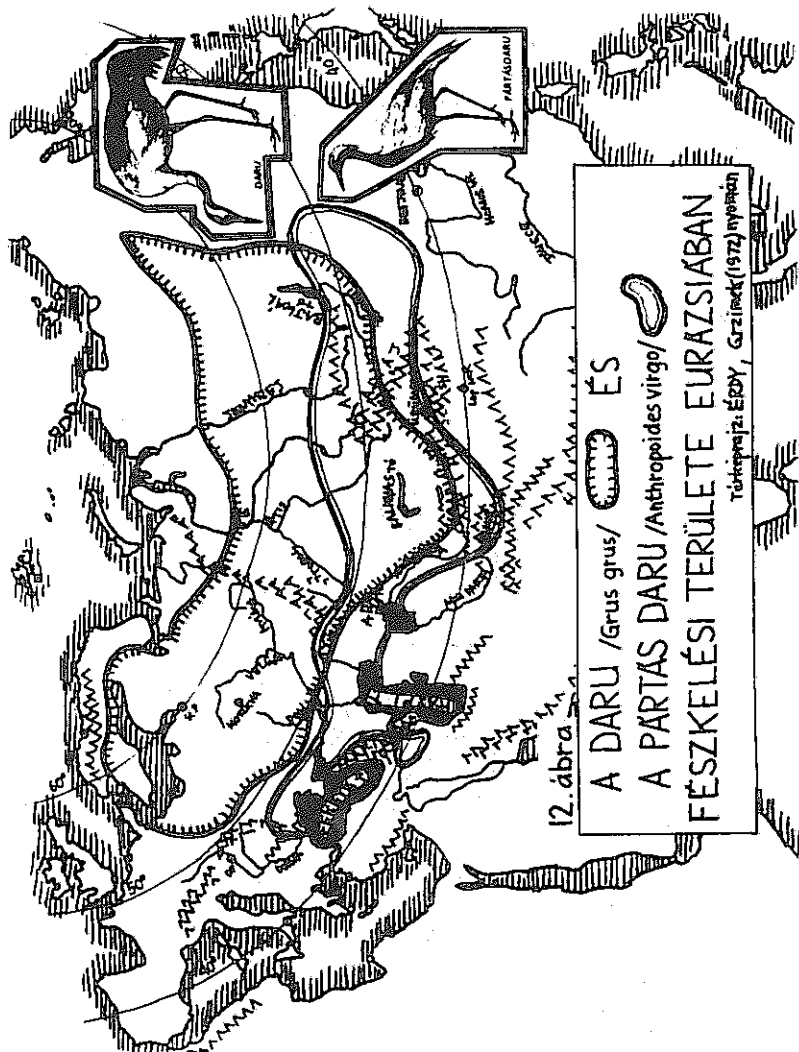
Ha a számos, korai magyarsággal kapcsolatos türk, hun, hunugur, onogur, szkíta hivatkozást szem előtt tartjuk, amelyek értelmében a magyarok az ázsiai steppén is éltek és vonultak, számtalan alkalmuk volt hogy a vadtulipánnal találkozzanak és az a művészetükbe ivadjon. Hogy a vadtulipán a megújuló élet virága a steppén, az a kirgiz és tadzsik néprajzi adatokból vitán felül áll (Érdy, 1989/c). A vadtulipán növényföldrajzi adatait, egyúttal a vele való találkozás lehetséges területeit a 11. ábra mutatja (Érdy, 1987, 1990/c).

C. A daru

Egy másik vizsgált motívum a daru (Érdy, 1989/c). A steppén gyakori, sajátosan hosszú nyakú madár jó ismerőse az eurázsiai puszták övezetében mozgó magyarságnak. Gunda (1977) szerint a daru a magyarság ősi vadmadara. Kutatásai azt mutatják, hogy kapcsolatban volt ősi táltoshiünkkel (Gunda, 1958). őrmadár szerepe és szelidíthetősége széles körben ismert. A közép-eurázsiai steppe övben és annak szomszédságában két válfaja él, a közönséges, vagy szürke daru (*Grus grus*) és a pártás daru (*Anthropoides virgo*). Ezek állatföldrajzi térképe, huszadik századi fészkelési területeikkel a 12. ábrán látható. A vadtulipán és a két daru, valamint a magyar díszítőművészet közti összefüggésekkel a szerzőnek két tanulmánya foglalkozik (Érdy, 1987, 1989/c), melyekből rövid összefoglalást közlünk:

10. ábra. Ötösztatú tulipán ábrázolások. 1. 8-9. sz. Volga balpartja (Fodor, 1975). Stílusa alapján lehet korai magyar. 2. Tulipa viridiflora növény (fotó Horváth I.). 3. Ezüst, magyar női karperec, 10. sz. (Dienes, 1972). 4. Faragás faoszlopon, 19. sz. Khiva. 5. Koronázási palást szegélye 1031-ből. 6. Sematikus tulipán ábrázolások a jelenlegi botanikai irodalomban (Botschantzeva, Tulips, 1982).

1/ A daru egymagában, egyik lábában követ tartva az éberség jelképeként, már IV. Béla által adományozott címereken a 13. sz.-ban megjelenik, míg nyugat-európai címereken csak négyszáz évvel későbbben.

2/ Párosával. Órmadárként, hosszú nyakú, daru jellegű madarak megtalálhatók 13. és 14. sz.-i pénzeinken (utóbbin egy életfa két oldalán), bár rövidített lábakkal (13. ábra), ahogy ezt 14. sz.-i strucc ábrázolásoknál is tapasztaljuk.

3/ Elemzésünk további eredményeként úgy véljük, hogy a koronázási palást szegélyén pártás daruk vannak egy központi öt-osztatú tulipán két oldalán, a korongok közti térben.

4/ Hasonló elrendezésben, jellegzetesen hosszú nyakú bár rövidített lábú órmadarak - a paláston levőkhöz teljesen hasonlóan hátratekintve és csőrükben ágat tartva - feltűnnek egy 10. sz.-i ezüst karperecen (Tiszaeszlár-Bashalom, Dienes, 1972) ugyanolyan tulipánt őrizve. Itt a tulipán és a madarak vannak a korongokban, míg a paláston a királyi pár és a szentek, a tulipán és a madarak kiszorultak a korongok közti térbe. A karperecen levő madarakat a "Jelképtár" (1990) "fűjecskeknek" írja le, amely vélekedés hat anatómiai kifogás miatt tarthatatlan. (A 13. ábra mutatja a 2/, 3/ és 4/ pontot).

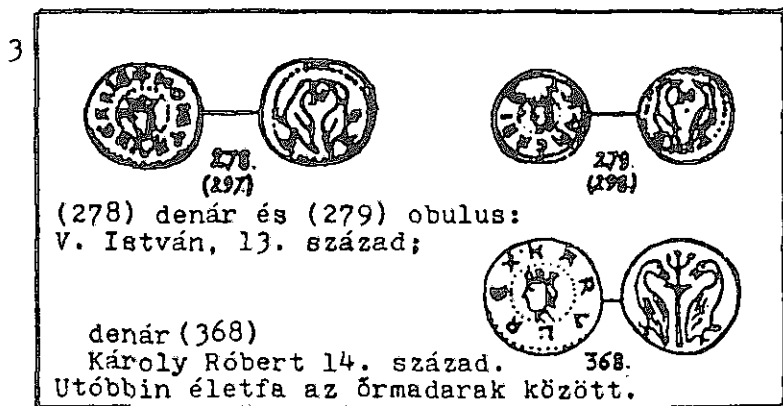
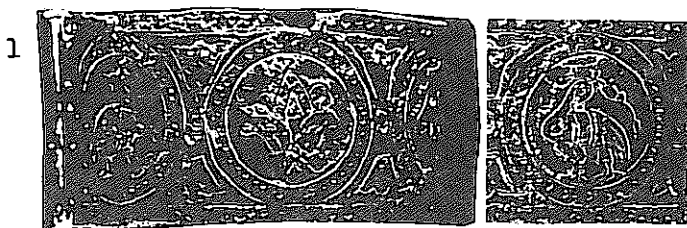
A 14. ábrán, a díszítőelemekhez tartozó életföldrajzi adatok térképeinek átlapoló közös magja (vonalkázott rész) tehát egy olyan területet jelöl ki, amelyen belül vagy annak egy részében a korai magyarságnak tartózkodnia kellett, hogy mind a három motívum élő képével bensőséges kapcsolatot alakítson ki. Ez a pontusi steppe mellett a kazakh steppét is magába foglalja, elnyúlva a Trans-Bajkálig. Ugyanakkor kirekeszti a FU, obi-ugor, szamojéd népek által lakott vidékeket, egyetértésben a 23 díszítőmotívum statisztikai elemzésével. Az ilyen fajta megközelítést neveztük el a "térkép rétegzés módszerének".

Díszítőművészetünk 23 alapotívumából és többfázisú elemzéséből levonható eredmények elkerülhetetlenül mutatnak rá arra, hogy díszítőművészetünk "jelképes nyelve" - mivel a motívumok sokszor jelbeszéddel mondanivalót képesek kifejezni - más irányban jelöli ki a magyarság rokoni kapcsolatait és így eredetének szálait, mint amit a finnugorizmus beszélt nyelvünk elemzéséből vezet le. Végezetül még csak annyit, hogy díszítőművészetünk és számos más társtudomány eredményei, csakúgy mint az írott források nagyfokú harmóniában vannak.

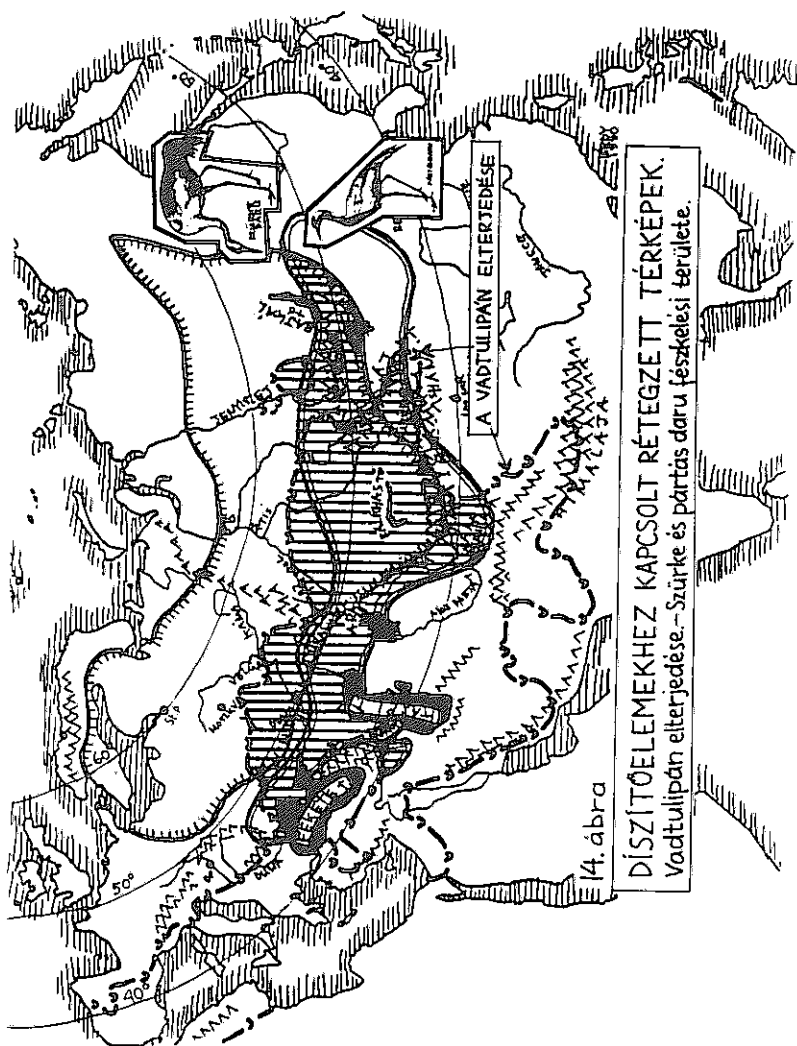
3. Külső öltözet

A. A ködmön és a szűr

A szőrmes bőrviseletek elterjedését Eurázsia népei között széles körben vizsgálta a szerző (Érdy, 1989/a). Ezek jól ismert fajtája a belül szőrmes ködmön. Változatai a derékig érő rövid ködmöntől, a bokáig érő hosszú ködmönig ismertek mint ujjas viseletek. A 15. ábrán a népesedési térképre (1. ábra) van rávíve a ködmön eurázsiai előfordulása, amely ismeretet ázsiai útjaim során gyűjtöttem és felhasználtam hozzá

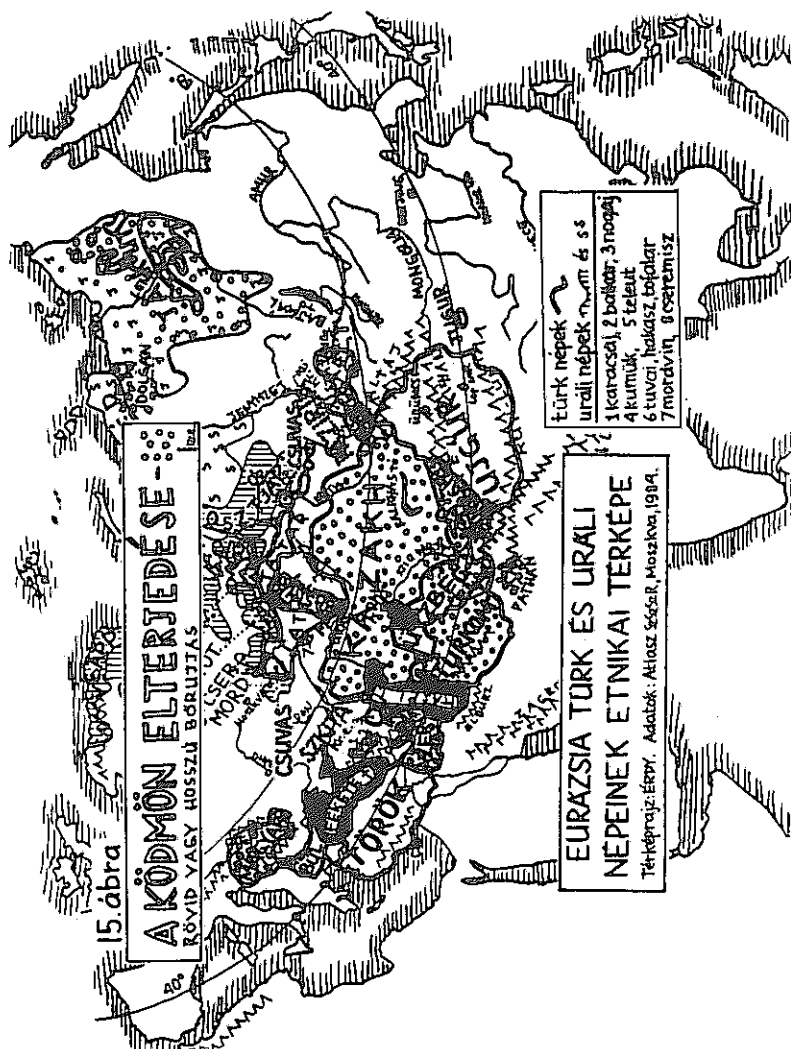

13. ábra. Őrmadarak (rövidített lábú daruk?) között életfa (denáron), másutt tulipán az életfa helyében. 1. Ezüst karperec, 10. sz.-i magyar női sírból, (Tiszaeszlár-Bashalom) (Dienes, 1972). 2. A koronázási palást szegélyén 1030-ból (Kováts-Lovag, 1980 után). 3. 13-14. sz.-i magyar pénzek (Unger, 1980).

14. ábra

DÍSZÍTŐELEMEKHEZ KAPCSOLT RÉTEGZETT TÉRKÉPEK.
Vadtulipán elterjedése - Szürke és partás daru fészélesi területe.

a Szibériai Atlaszt is (Levin, Potapov, 1961). A térkép azt mutatja, hogy a ködmön viselet elterjedése a magyarokon kívül Eurázsia türk népeire jellemző. Az obi-ugorok és szamojédok más jellegű és más szabású szőrmés külső öltözetet használnak, nem a magyar ködmönök típusait.

A 16. ábra ismét rétegzett térkép. A ködmön eurázsiai elterjedését a vonalkázott határu terület mutatja. A pontozott határ szintén külső viselettel kapcsolatos és az Veronika Ger-Gervers-Molnár (1973) munkája, aki Kanadában, a Royal Ontario Múzeum (Toronto) munkatársaként széles körben vizsgálta a magyar szűrt és hozzá hasonló szabásmintájú galléros és csuklyás viseleteket a jelentől vissza az ókori médekig és a tőlük átvevő perzsákig. Eredményeit térképre vitte. Magam két további lényeges előfordulással bővítettem Gervers-Molnár szűrt térképét (Érdy, 1989/a). A szögletes szabásu gallérral ellátott posztó viseletet megtaláltam Noin Ula 6. számú hun kurgánjában (a posztó kabátot selyemmel, a posztó gallért coboly prémmel vonták be) Rudenko (1969) művében, továbbá a csuvasoknál is (tőlük átvették a szomszédos FU cseremiszek) Tilke (1978) munkájában.

A két viselet-térképnek a központi átlapoló területét véve figyelembe, az ismét a 40-55-os szélességi párhuzamosok közé esik, a türk népek által lakott területekre, míg a legközelebbi rokonainknak vélt finn és obi-ugor népek nem osztják velünk külső viseletünk módját. Más tudományágak adatai is alkalmasak arra, hogy rétegzett térképeket szerkesszünk az 1. ábrán bemutatott türk és uráli népek etnikai térképének felhasználásával. Az újabb adatok teljes harmóniát mutatnak az előbbi rétegzett térképek eredményeivel.

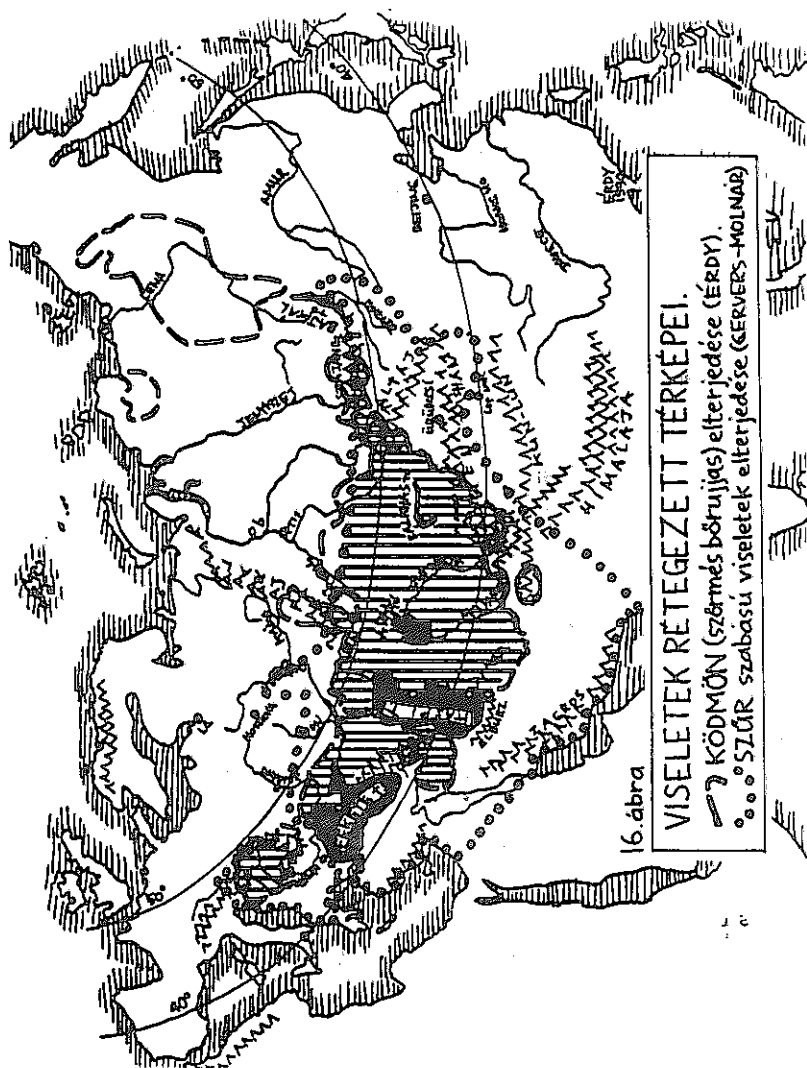
4. A társtudományok eredményeinek áttekintése.

Összefoglalásként a vizsgált kilenc tudományág eredményeinek az áttekintése szolgálhat:

1/ A nyelvészeti eredetelmélet nehézségeit áttekintettük.

2/ Láttuk, hogy a néprajz több ága, úgymint a díszítőművészet, külső viselet, következetesen a steppe türk népei felé irányítja a figyelmet rokonai számaink keresésében.

3/ Ugyancsak ez irányba mutatnak népmeséink és népköltészetünk. Számos mesemotívumunk mellett, a teljes Fehérlófia meseciklus a griff madárral, Horváth Izabella (Chicago) kutatásai szerint - Érdy, Du Yaxiong és Berze Nagy közreműködésével - a magyarokon kívül a török, a tatár, a kazakh, az ujjur és a sárga ujjur (yugur) népek mesekincsében van meg teljességében (17. ábra). Ugyancsak ő a griff és más állatmotívumok vizsgálásakor (Horváth, 1990, 1992) a hun-szkiták kultúrkör illeszkedő türk népekkel találja a rokon kapcsolatokat és nem a FU népekkel, teljes összhangban a fentebb említett 23 növényi díszítőmotívum statisztikai elemzésével.

17. ábra

FEHÉRLÓFIA meseciklus -

EURÁZSIA TÜRK ÉS URÁLI

NEPEINEK ETNIKAI TERKEPE

Térképrajz: Érték. Adatok: Atlasz és más, Moszkva, 1984.

(HORVÁTH, ÉRDY, DÜL, BÉREZ NÁGY, munkája 1990)

- a griff módjával.

18. ábra. A Csodaszarvas munda testvérpárjának vadászjelenetére emlékeztető legkele-
tibb párhuzam Dunhuangban (Gansu provincia) a 249. számú barlangtemplomban (Kr.u.
6. sz. közepe, Nyugati Wei dinasztia kora, - Ezer Buddha barlangtemplomok).

4/ A csodaszarvas eredetmonda testvérpárja vadászjelenetének legkeletibb párhuzamát Dunhuang "Ezer Buddha barlangtemplomai"-nak hun témájú falfestményén találta meg és publikálta Erdy, 1984-ben. A felképet 18. ábraként láthatjuk.

5/ A Szentkorona abroncsán: "Géza Turkia hívó királya" feliratú zománckép a 19. ábrán a művészettörténeti érveket állítja harmóniába az eddig felsorolt érvcsoportokkal (v.ö. Kovács-Lovag, 1980). Itt nem fontos számunkra, hogy pontosan milyen korú maga az ábrázolás, hanem maga a felirat ténye fontos a magyar királyok koronáján.

6/ Régészeti tárgyak, szablyák, íjak, fegyverek, lovak, lovastemetkezések és halotti álarcok nagyszámú párhuzama ismert a steppe múlt és jelen lovasnépeinek a köréből s a 10. századi tarsolylemez-művészetünk rokon darabjai a szogd fémművészetben lelhetők fel. (A szogd párhuzamokra Veres Péter hívta fel a figyelmemet.)

7/ Az írott források a bokharai Dzsajhanitól a longobárd Liudprandig a magyarokat ismételtelen az akkor szkíta népnek nevezett türkökként, onogurként, hunogurként, valamint hunként írták le és a kínai és más források szerint az előbbieket hun leszármazottak voltak.

8/ Az embertan ellentmond FU embertani kapcsolatok lehetőségének, míg nagyfokú rokonságot állapít meg Ázsia türk népeivel és a származékkal (Tóth T., Henkey, Mark munkáiban).

9/ Kilencekik érvcsoportként zenei anyanyelvünk, mely konzervatívabb mint a beszélt nyelv, különösen Bartók, továbbá a beijing-i Du Yaxiong, aztán Kodály és Kallós útmutatása szerint a türk, sőt hun (Du) népek irányába mutat és messze keletre nyúlik. A 8/ és 9/ pontra utaló térkép a 20. ábrán látható.

Kutatásaink kezdetén a térképek rétegzésének módszerét és sok tudományág eredményeinek harmóniáját kívántuk bemutatni. Az egybehangzó vizsgálati eredményeket útjelzőknek tekintjük a helyes irány és rokoni viszony megtalálásában. A térképek sokszorosan átlapoló belső magva az a terület, amelyet a magyarság korai történetének e szakaszában nem lehet figyelmen kívül hagyni akkor sem, ha ettől az eddigi feltételezett FU és ugor őshazák messze esnek, de akkor sem, ha ez a hun utód türk népek irányába mutat.

5. Történelmi genetika

A legutóbbi időben még egy tudományág tűnt fel a magyarsággal kapcsolatban, amelynek eredményei most már tizedikként, újra harmóniában vannak a felvázolt kilenc társtudomány eredményeivel. Ez a tudományág a genetika, amely a többitől teljesen független. Japán és holland kutatók a fehér vér részét képező antitesteken, kémiai néven immunoglobulinokon olyan beépült molekula részeket találtak, amelyek sajátosan jellemzők az emberiség különböző csoportjaira. Ezek a génjelzők (genetic markers). Így egy nagyobb embercsoport részei, ha el, vagy szétvándorolnak, a szétszakadt részek eredeti genetikai jellegüket még évezredek távolában is megőrzik, még ha az új környezetben egy igen lassú változás be is áll.

19. ábra. "Géza, Turkia hívő királya". Zománckép felirata a Szent Koronán.

A történelmi genetika, így használható az emberiség csoportjai vándorlásának a kinyomozásában. A jelenben, a magyarság olyan csoportjai, amelyeknek más népekkel való keveredése nem volt számottevő, immunoglobulinjaikon olyan génjelzőket hordoznak, amely a Bajkál-tó térségéből származó türk és északi mongol népekben van jelen (úgurbán 11.3 %, koreában 14.5 %, japánban 26.0 %. Jelölése: Gm abst). A magyarság (rendelkezésre álló) öt magas mintájában a 21. ábrán ennek a génjelzőnek az átlaga 10.3 %. Európában más vizsgált népben sem a Gm abst, Bajkál-tó vidéki, sem a kismértékben szintén megjelenő (0.4 % a teljes átlagban) Gm afb1b3 jelölésű dél-kinai, vagy déli mongolid génjelző nincs jelen

Magas magyar minták tűntek fel a Szigetközben, a Bodroghözben és a Hajdúságban. A következtetésünk helyességét jelzi az, hogy a magyarországi népségtől évszázadokig elszigetelt moldvai csángó és bukovinai székely csoportoknál hasonló mennyiségű génjelző százalékot találtak az elemzők. A minták az 1945 után Tolna és Baranya megyében letelepedettektől származnak. Európaiakkal a keveredés, az idők folyamán, a 10.3 %-os átlagot csak csökkenthette.

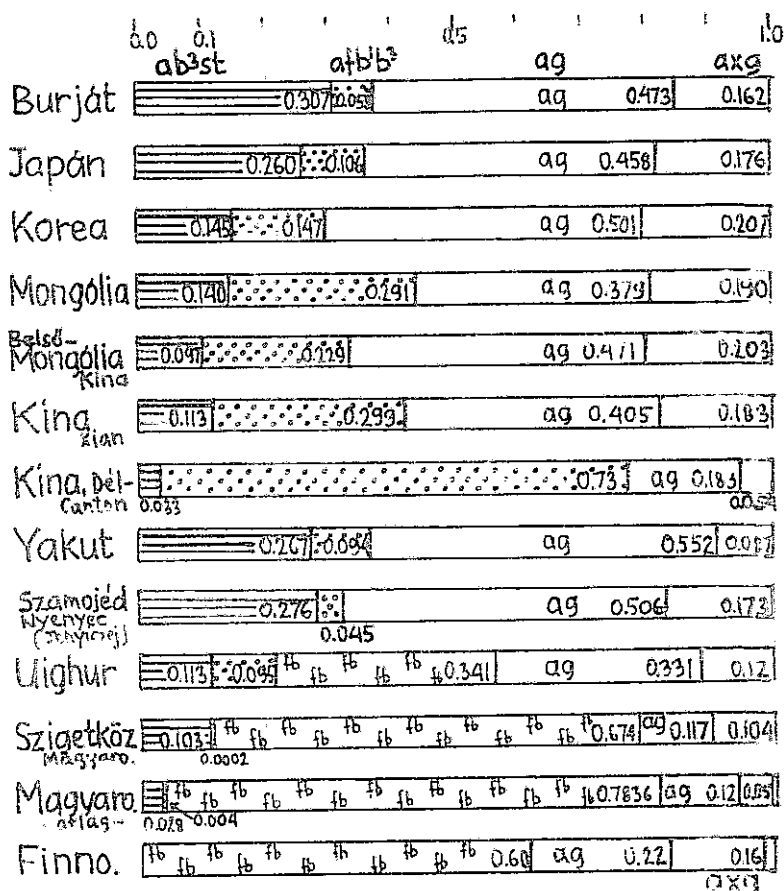
A helyzet további mélyébe látni engedő 22. árából az olvasható le, hogy a legközelebbi rokonnak tartott urali-finnugor népek közül a finnben viszont nem találták ezeket a keleti génjelzőket. Mégis a finnek europid jellegére utaló jelző (Gm fb1b3) lényegesen alacsonyabb mint a magyarságban. (Az europid génjelző a finnekben 60 %, a széles magyar átlagban 78.4 %, egy magas keleti mintában a Szigetközből 68.4 %). A finn minták átlaga így lényegesen elütő genetikai alkatot mutat.

Egy másik urali nép viszont, a szamojéd, erős mongolid jeleget mutat, ugyanakkor teljesen hiányzik belőlük az europid gének jelzője, amely a magyarságban 68-78 % között van jelen.

A történelmi genetika ide vezető elemzését Érdy tette közzé 1991-ben és 1992-ben, japán kutatók (Prof. Hideó Matsumoto, Oszaka) magyarországi vérmintákat vizsgáló mérései és a velük együttműködő, a Haematológiai Intézetben dolgozó Dr. Tauszik Tamás (Budapest) adatai alapján (Érdy, 1992). Tauszik szívesen hozzájárult, hogy adatai egy részének alapján ezt az elemzést elvégezzem. Más Magyarországon megjelent genetikai munkában (Czeizel, 1990) az elemzést keleti jellegünket nem mutató mintákra alapították.

A magyarságban jelenlévő génjelzők, melyek a keleti tájak felé mutatnak hasonló útbaigazító szerepűek, mint a zsidóságban megtalálható afrikai génjelzők, melyek helyesen mutatják, hogy földrajzilag, az ősi Izrael Afrika közelében helyezkedett el, ahol ma is van (v.ö. Czeizel, 1990: 144 o. és Matsumoto, 1990) és a közeli szomszédság miatt a génbeáramlás elkerülhetetlen volt. Az ilyen törvényszerűségek és korai szálláshelyeik ismeretében a hunokban is várhatóan megvoltak a bajkál és dél-kinai génjelzők.

Összefoglalásként újra megemlítiük, hogy az embertani jellegek nem egyeznek a magyar és más urali népek között. Ezen túl, maguk a genetikai különbségek annyira áthidalhatatlanok a finntől és a szamojédtól a magyarig, de maguk a finnek és a szamojédok között is, hogy mindezen népek évezredekken keresztül fennálló hipotetizált együttélése és egy ősnépből való leszármazása az adatok alapján nem történhetett meg.

22. ábra. - Különböző népek IgG immunoglobulinjánál talált génjelzők gyakorisága (e.g.: 0.120 gyakoriság = 12.0 %). (Az ázsiai adatok Matsumotótól, a magyar és a finn adatok Tauszik közleményeiből valók.)

Jegyzet: Gm ag és Gm axg mind az euróid, mind a mongolid fajban jelenlevő közös génjelző. Gm fb = Gm fb1b3 sajátos euróid génjelző. Gm ab3st északi, Gm afb1b3 déli mongolid génjelző.

Jegyzet

1. A térkép-rétegezés módszerét bemutattam a 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszuson (Érdy, 1990/b). A reakció a lehetséges színpék teljes skálája volt a régészeti szekcióban tartott előadás után. Az első megjegyzés egy férfitől jött, aki mellettem sietve elmenvén odahajolt és ezt mondta: "lenyűgöző voltál". Közben egy magyarországi kutató (Veres Péter) mintegy tíz percet igénybevéve, a 15 perces előadást a jelenlevő sok Szovjetunió-beli számára soron kívül oroszra fordította. Utána többen gratuláltak. Majd egy már nyugalomba vonult FU (permi-finn) nyelvész hölgy ezt mondta: "a maga módszere a jövő kutatásának az útja. Sajnálom, hogy idős vagyok és már nem tudom az eredményeit nyelvészetiileg alátámasztani". A magyar tudományos élet egy veterán tagja őszintén gratulált, örült, hogy az előadás magyarul hangzott el és helyeselte a térkép-rétegzési eljárást. Az eredményekkel, mondta, teljesen ugyanazon a véleményen vagyok, mert - folytatta - : "a nyelvészek félcelgetéseinek és minta átszabásainak semmi köze a valósághoz". S még egy vélekedés egy vezető magyar anthropológustól: a térkép átlapolás nagyon jó módszer, az előadó amit anthropológiából mondott az tökéletes volt, az előadás felépítése kitűnő volt, a vázolt módszer tetszett. De jelezte, hogy a díszítőművészeti levezetések helyes, vagy nem helyes voltához ő nem ért.

Még az előadást megelőzően egy nemzetközi hírv FU nyelvész professzor, aki korábbi kutatásaim anyagát ismerte, amikor hallotta tőlem, hogy meg vagyok hívva és két előadásom lesz, barátságosan ugyan, de ezt mondta: "Na ennek nem örülök". Aztán hallottam, másutt méltatlankodtak és a régészeti előadásom után bosszankodva kérdezték: "ki hívta meg, ki hívta meg, mit keres itt ez az ember és még elnököl is?" Végül mikor a fogadáson egy fiatalabb kutatónövel beszélgettem és miután elváltunk, fél órával később nagy lelkesedéssel a következő történetet mondta el nekem: Odalépett hozzá egy nyelvész, akit jól ismert és aki így szólított hozzá: Te tudod, hogy kivel beszélteél? A lány azt mondja, miért kivel, kivel? A nyelvész: te az Érdy Miklóssal beszélteél és ő küzd a finnugorizmus ellen. Erre a lány: Jaj de jó, jaj de jó, akkor sok nyelvésznek nem lesz állása? - Csak némi ízelítő a reakciókból.

A második, a néprajzi szekcióban a magyar díszítőművészetről elhangzott előadást (Érdy, 1990/c) követő reakciók jellemzésére idézünk egy a sajtóban megjelent beszámolóból (Horváth, 1991): "Előadása után két igen fontos hozzászólás hangzott el: Dr. Ujváry Zoltántól a Kossuth Lajos Tudomány Egyetem néprajzi tanszék vezetőjétől és Dr. Györgyi Erzsébettől, aki a budapesti Néprajzi Múzeum szenior kutatója. Mindketten gratuláltak Érdynek az előadáshoz. Ujváry Zoltán kifejtette, hogy Érdy módszere egy új szempontot képvisel, amely eltér a hagyományos, már száz év óta változatlan módszertől. Ez a régi módszer csak azt kereste, hogy a magyarok mikor, kiktől vettek kölcsön bizonyos kultúrelemeket. Kérte Érdyt folytassa új módszerű kutatását, amely eltér az egyvonalú régi módszertől, amely csak azt a nézetet engedte hallani, amit bizonyos szaktekintélyek már kifejtettek. Ugy reméli Ujváry, hogy ez az új hozzáállás megtermékenyíti az eddigi kutatásokat.

Györgyi Erzsébet el volt ragadtatva az előadástól. Ő is örvendett az új meglátásnak, amit Erdy munkássága képvisel. Kérte, "dobjon minél több követ a néprajz tudomány álló vizébe", folytassa kutatásait az új módszerrel, amely engedi, hogy az adatok maguktól "beszéljenek". És még egy idézet: "Erdy előadását követően, felerősített volt az összecsapás-a magyar néprajz haladó (Ujváry és Györgyi E.) és maradi (K. Csilléry Klára aki elnökölt, és egy nyelvész) képviselői között. Nehézségbe ütköztek azok az ellenvetések amelyek a módszert vonták kétségbe, hiszen a két "új nézet" objektív és tényekkel dolgozik. Mindkét kutató nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a társtudományok együttes eredményeinek figyelembevételével remélhetően csak felderíteni a magyar őstörténelem fejezeteit." (Horváth, 1991).

Néhány nap múlva a budapesti TV Gondolkodó műsorában (1990. szept. 4.) 10-12 nemzetközi híró finnugoros tudós és nyelvész között engem is a programba iktattak. A négy perces interjú alatt bemutattam a TV-n is a FU nyelvészeti eredményeknek ellentmondó térképeimet. Végül tudomásomra jutott, hogy a kazáni tatár és baskír küldöttség megbeszélésükön megállapította rám utalva, hogy volt egy kutató aki szembe mert szállni az egész kongresszus hivatalos álláspontjával (950 résztvevő, 450 előadás), amely ténynek a kazáni kollégák nagyon örültek. (Itt megjegyzem, hogy Chicagóból, Horváth Izabella (1990) előadása is a FU következtetések tarthatatlanságát tárgyalta.)

Hivatkozások:

Atlasz SzSzsZR (1984): Glavnoe Upravlenyie Geodezii i Kartografii Pri Szovete Minisztrov SzSzsZR, Moszkva.

Bartha Antal (1984): A magyar nép őstörténete, in: Székely György-Bartha A.: Magyarország története sor. I/2 kötet, Budapest.

Bartha Antal (1988): A magyar nép őstörténete, Akadémiai kiadó, Budapest.

Bartók Béla (1943): "Introduction, Conclusions", in A. Adnan Saygun, Béla Bartók's Folk Music Research in Turkey, Akadémiai Kiadó, Budapest (1976).

Benkő Mihály (1990): "Halotti maszk és sirobolus", Antik Tanulmányok 169-200 (1987-88) 2.szám.

Benkő Mihály (1992): "Beszámoló 1991. évi nyugat-mongóliai kutatóútamról", Keletkutatás 100-104 (1992 tavasz).

Budai Ézsaiás (1811): Magyar Ország Históriaja a Mohácsi Veszedelemig, 2. kiadás, Csáthy György nyomtatta, Debreczenben.

Castrén, M. A. (1853): Nordische Reisen und Forschungen, Helsingfors.

Chernetsov, V. N. and W. Moszynska (1979): Prehistory of Western Siberia, H.N. Michael ed., Arctic Inst. of North America, Montreal and London.

Dienes István (1960) és (1974) - ben végzett ásatásai során talált leleteket ismerteti és a közlések helyét megadja Benkő (1990: 169-173).

Dienes István (1972): A honfoglaló magyarok, Hereditas sor., Corvina, Budapest.

Erdy Miklós (1984): "Belső-ázsiai utam az uigurok hazájában, Kína Sinkiang tartományában", Szittyakürt (Cleveland), hat részben (1984 márc.-szept.)

Érdy Miklós (1987): "A magyar díszítőművészet alapelemeinek eurázsiai kapcsolatai". A XXVI. Magyar Találkozó Krónikája, Árpád Kiadó, Cleveland, 279-310 old.-Ugyanaz: különlenyomat.

Érdy Miklós (1988): Exploring Ancient Khorezm, Folklore and Etnográfia ser. No. 38 (Engl.-Hung. bilingual text), Kossuth L. Tud. Egy., Debrecen. Ugyanaz magyarul: Szittyakürt (1986) 5-10. szám.

Érdy Miklós (1989/a): "A ködmön (bőrujjas) elterjedése Eurázsia népei között". Előadás a 4. Magyar Östörténeti Találkozón Felsőőr, Ausztria (1989 július 16-23). Magnószalagon beszerezhető a találkozók zürichi Titkárságától, összefoglalás "az előadások tartalmi kivonatá"-ban.

Érdy Miklós (1989/b): "Térképek rétegezésének új módszere a magyar eredetkutatásban". Előadás a 4. Magyar Östörténeti Találkozón, Felsőőr, Ausztria (1989 július 16-23). Magnószalagon beszerezhető a találkozók zürichi Titkárságától, összefoglalás "az előadások tartalmi kivonatá"-ban.

Érdy Miklós (1989/c): "A koronázási palást szegélyén a daru, a tulipán és István király balkeze - magyar östörténeti vonatkozásokkal". Szittyakürt (Cleveland) (1989 márc.-szept.) négy részben. Ugyanaz in: Történelem, régészet, néprajz. Tanulmányok Farkas József tiszteletére, Debrecen 405-441 (1991).

Érdy Miklós (1990/a): "Unique Xiong-nu Cauldron from Urumqi", Inner Asia Report - Harvard Newsletter, No. 7, 11-13 (Fall 1990).

Érdy Miklós (1990/b): "A magyarság finnugor őshazája a történelem társtudományai térképekre vitt adatainak tükrében", 7. Nemzk. Finnugor Kongr., 6. köt., Historica, Archaeologica et Anthropologica, Debrecen, 65-70.

Érdy Miklós (1990/c): "A magyar díszítőművészet és a finnugrisztika", 7. Nemzk. Finnugor Kongr., 4. köt., Ethnologica et Folklorica, Debrecen, 435-440.

Érdy Miklós (1992/a): "Észrevételek a magyarországi japán genetikai vizsgálatok kiértékeléséhez", Kultúra és Tradíció II, Tanulmányok Ujváry Zoltán tiszteletére. Szerk. Viga Gyula, Miskolc 883-894. - Ibid. in: Szittyakürt (Cleveland) 8-11 (1991. szept.-okt.) 9-10. szám.

Érdy Miklós (1992/b): "A magyar eredetkutatás a történelmi társtudományok 'rétegzett térképeinek' a tükrében", in: a XXXI. Magyar Találkozó Krónikája, Cleveland, Árpád Könyvkiadó vállalat, Cleveland, Ohio, 239-270. Ibid: különlenyomat.

Fodor István (1975): Verecke híres útján ..., Gondolat, Budapest.

Fodor István (1985): "Korai történelmünk új szintézise", Életünk (Szombathely) 741-752, 8. szám.

Gervers-Molnár, Veronika (1973): The Hungarian Szűr, An Archaic Mantle of Eurasian Origin, Royal Ontario Museum, Toronto.

Grjaznov, M. P. (1956): "Istiz torija drevnikh plemen Verkhnej Obi". Materiali i Issledovanyija po Arheologii SzSzsZr, No. 48.

Gunda Béla (1958): "A totemizmus maradványai a magyar táltoshagyományban. Különlenyomat a Déri Múzeum 1957. évi évkönyvéből, Debrecen.

Gunda Béla (1977): "Daru" szócikk a Magyar Néprajzi Lexikonban. Főszerk. Ortutay Gy., Akadémiai Kiadó, Budapest.

Hajdu Péter (1962): Finnugor népek és nyelvek, Gondolat, Budapest.

Horváth Izabella (1990): "A griff-félék a magyar és a belső-ázsiai pusztai népek művészetében", 7. Nemzetközi Finnugor Kongr., Vol. 4. Ethnologica et Folklorica, Debrecen 429-434.

Horváth Izabella (1991): "Két amerikai magyar Belső-Ázsia kutató a 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszuson", Szittyakürt (1991 jan.-febr.) 5-6. old. Ugyanaz: Magyar Múlt (Ausztrália) XVIII, 94-97 (1991) 41. szám.

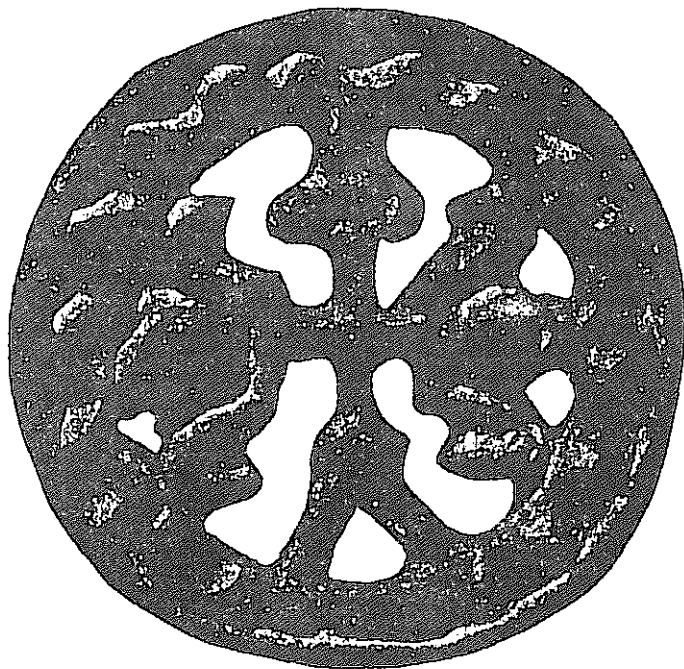
- Horváth Izabella (1992): A griffek útja Belső Ázsiától a Kárpátokig, Folklor és Etnográfia sor. No. 66, KLTE Debrecen.
- Horváth Izabella (1993): "Az elő-hun és a magyar honfoglalás-kori temetkezési szokásoknak a párhuzamai". Előadás a ZMTE II.
- Magyar Történelmi Iskoláján, Tab, Somogy megye (1993 aug. 15-21). "Jelkép-tár" (1988), szerzők: Hoppál M., Jankovics M., Nagy A., Szemadám Gy., Helikon Kiadó, Budapest, 72. old.
- Jin Fengyi (1991): "The Distribution of the Shanrong Culture and Its Characteristic Features". A seven page English synopsis of a presentation in Chinese at "The Chinese and Their Northern Neighbours (c. B.C. 1000-2nd c. A.D.)" conference, University of Pittsburgh (April 5-7, 1991).
- Kizlaszov, L. R. (1960): *Tastikszkaja epoha*. Moszkva.
- Kovács Éva - Lovag Zsuzsa (1980): *A magyar koronázási jelvények*, Corvina, Budapest.
- László Gyula (1961): *Östörténetünk legkorábbi szakaszai*, Akadémiai Kiadó, Budapest (2. kiad. 1971).
- Levin, M. G. and L. P. Potapov ed. (1964): *The Peoples of Siberia*, The Univ. of Chicago Press, Chicago and London.
- Ligeti Lajos (1986): *A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban*, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Lukina, N. V. (1979): *Albom hantjiszkih ornamentov (Vosztocsnaja gruppa)*, Izdatelystvo Tomszkogo Universiteta, Tomszk.
- Makkay János (1990): "New Aspects of the PIE and the PU/PFU Homelands: Contacts and Frontiers Between the Baltic and the Ural in the Neolithic", 7th Intern. Finno-Ugrian Congr., Vol. 1A, Sessiones Plenares, Debrecen, 55-83.
- Mankovskaya, L. (1982): *Khiva - A reserve of Khorezm architecture*, Tashkent.
- Matsumoto, Hideo (1990) "Magyar vérségi kapcsolatok Ázsiában", előadás angolul a III. Szittyá Tört. Világkongresszuson, 1990. máj. 25-28. A vetített diákra való utalást lásd in: Érdy Miklós: "Észrevételek a magyarországi japán genetikai vizsgálatok kiértékeléséhez", Szittyakürt, Cleveland (1991 szept.-okt. hó) 10. old. Ibid.: Érdy (1992/a).
- Meinander, C. F. (1980) előadását a Tvarminne-i szimpóziumon (Finnország) és M. Huurre (1979) közleményeit (Helsinki) ismertette SZIJ Enikő: "Ujra kell-e írni a finnugor őstörténetet?", Magyar Tudomány, 261-266 (1990) 3. szám.
- Molnár Erik (1953): *A magyar nép őstörténete*. 2 kötet, Budapest.
- Pritkova, N.F. (1961): "Verhnijaja ogyezsda" (Felső Ruházat) in: Levin, M.G. és L.P. Potapov (1961): *Isztoriko-Ethnograficeszkij Atlasz Szibiri*, Izd. Akad. Nauk SzSzsZR, Moszkva-Leningrad.
- Prokof'eva, E.D., V.N. Chernetsov and N.F. Prytkova (1964): "The Khants and Mansi", in M.G. Levin and L.P. Potapov: *The Peoples of Siberia*, The Univ. of Chicago Press, Chicago and London, pp. 511-546 (1964).
- Rácz István, Niilo Valonen (1978), *A finnugor népek népművészete*, Corvina, Budapest.
- Roes, Anne (1953): "The Trefoil as a Sacred Emblem", *Artibus Asiae* XVI-3, 61-68.
- Rudenko, S. I. (1969): *Die Kultur der Hsiung-nu und die Hügelgraber von Noin Ula*, Rudolf Habelt Verl., Bonn.
- Tilke, Max (1978): *National Costumes from East Europe, Africa and Asia*, Hastings House Publ., New York. Pl. 38, p. 19.

Trubetzkoy, N.S. (1939): "Gedanken über das Indogermanenproblem", Acta linguistica, 1. 1939. Ismertette Götz László: Keleten kél a nap sorozat, I. köt. 105-107 (1981) és III. köt. 17., 31. és 209. old. (1982).

Unger Emil (1960): Magyar Éremhatározó, Középkor. I. füzet /1000-1307/, Magy. Régészeti, Műv.-tört.-i és Éremtani Tság. Kiad., Budapest.

Veres Péter (1975): "A gazdálkodási specializáció és a termelőkörök fejlődése a magyar őstörténet folyamán", Néprajzi Értesítő, a Néprajzi Múzeum Evkönyve, Budapest.

Veres Péter (1991): "A finnugor őshaza meghatározásának vitatott kérdései a legújabb adatok alapján", Népi Kultúra - Népi Társadalom 105-137.

**Megjegyzések Érdy Miklósnak "A magyar
eredetkutatás a történelmi társtudományok
rétegezett térképeinek a tükrében" című, 1993.**

08. 15-én Tabon elhangzott előadásához

1. Bármely "őshaza" helyének megállapítása csekély esélyű. Az indo-germán "őshazát" a Pamírtól a Baltikumig helyezgették közös nevezőre jutás nélkül. Így az a tény, hogy "a finnugor őshaza" sincs végleg elhelyezve, nem dönti meg a magyar nyelvnek az uráli (finnugor-szamojéd) családba sorolását. Különösen azért nem, mert nyelvváltással is számolni kell.

A magyar nép zömét nem szükséges "észak"-ról eredeztetni, mivel hogy a rokon nyelvűekként ismert népek sem biztosan éltek "észak"-on, mondjuk, négy-öt ezer évvel ezelőtt. A vogulok és osztjákok nyelveiben a lótarásra vonatkozó, s a magyarban is képviselt szavak feltétlenül délebbi korábbi szállásterületekről tanúskodnak.

2. Halotti arctakarók divatként terjedtek talán Egyiptomból, talán a közel-kelet más kulturális góciából messze tájakra.

3. Hun áldozati üstök lelése, Belső-Ázsia kívül pl. Déloroszországban és a Kárpát-medencében a hun nép széjjelvándorlásáról tanuskozik, de nem feltétlenül népünk zömének "őshazájáról", mondjuk a Bajkál vidékén.

4. A magyar díszítőművészet alapelemeinek megléte a törökös népek díszítőelemei között bizonyítéka annak, hogy eleink törökös eredetűek is.

A vogulok és osztjákok (ugor nyelvrokonok) díszítőművészetében a jelzett elemek hiánya nem zárja ki, sőt nem is gyengíti a nyelvbeli közelségét.

5. Matsumoto Hideo és csoportja (Osaka Medical College) immunoglobulin-kutatásának eredményei arra készítették őt és társait, hogy a japán nép zömét a Bajkáltól délkeletre élő burjátmongolok jelen szálláshelyéről eredeztesse, mivel a japánokra is jellemző jelzőgén a burjátmongolokban található a legnagyobb arányban.

E következtetés nem feltétlenül helyes, hiszen a burjátmongolok elei sem éltek ősidők óta azon a tájon. A japán nép eleinek zöme is élhetett valaha a Bajkáltól messze nyugatra. (Zárójeltek között: 1985. elején, amikor Matsumoto professzor eredményeit újságok is közölték, levélben kértem őt, hogy működjék együtt magyar embertani kutatókkal.

Másrészt Dr. Kárácz Imre barátomon át Dr. Kiszely István barátomat értesítettem lépéseimről, aki késedelem nélkül kapcsolatba lépett Matsumoto úrral; így indult el a közös, jeles, eredményes munka Japán és Magyarország között.)

6. A Bajkáltól délnyugatra húzódó Szaján-hegységben Alexander Castrén finn nyelvész az 1840-es években bő nyelvi anyagot gyűjtött az ott, akkor még uráli nyelvet használó un. Szaján-szamojédok (kargasz, motor, lovagi stb.) között. Kb. 1930-ra gyakorlatilag kihaltak azon szamojéd nyelvek, mert beszélőik török nyelvűekké váltak. (Vö. pl. a Lajtabánság Burgenland fiatal magyarjainak nyelváltását 1921. óta) Minthogy ez az uráli szamojédról áltáji törökre váltás kétség nélküli, és az 1840-es évek óta játszódott le, nagyonis okkal tételezhetjük fel, miszerint tetemes, más, uráli nyelvű tömegek is törökre vagy mongolra vagy mandzsu-tunguszra váltottak át.

Másszóval: jó okkal feltételezhető, hogy az un. uráli nyelvcsalád szárlásteré valaha messze Ázsia keleti részeire terjedt ki. Ezt bizonyíthatja a lényege szerint uráli jukagir nyelv megléte az Anadir folyó mellékén, Északkelet-Ázsiában.

De még érvényesebb bizonyítékkal szolgálhat az ősi japán nyelv, amelynek beszélői talán 3000, talán 300 évvel kr. e. vagy talán több hullámban általunk ismeretlen időben, de biztosan a Kr. u.-i 300 előtt érkeztek a ma Japánként ismert földre.

Érdy Miklós (New York)

A LEGŐSIBB HUN BRONZ ÜSTÖK NYOMÁBAN

A HUNOK VÁNDORÚTJÁN A TRANSSZIBÉRIAI EXPRESSZEL

Mint ahogy a magyarság korai történetének sok része makacsul homályba burkolódik, a hunok történetének ugyancsak vannak ködös és vitatott pontjai. Történelmük legfontosabb szakasza Kr.e. 500 és Kr.u. 500 között játszódik. Vitás és ködös magának a hun nemzetnek a kialakulása azokon a keleti steppéken, amelyeket jelenleg délen Kína, északon Oroszország és Mongólia birtokol. A másik kérdéses vidék a hunok jelenléte szempontjából a dél-szibériai füves puszták tere, a Jenyiszej, Ob, Irishi óriásfolyamok felsőfolyásának vidéke, ahol a folyamok az erdős hegyekből a füves steppe övébe érnek.

A tudományos irodalomban ugyanis találunk olyan felfogást is (Minyajev, 1988, Sinor, 1990) amely szerint a hunok a Gobi pusztái és sivatagja körüli steppén meg a Kínai Nagy Fal térségében, és Atilla hunjai Európában nem ugyanaz a nép. Ebben az esetben a gazdag dél-szibériai aranyleleteket, köztük sokat Nagy Péter cár aranykincséből az indoeurópaiaknak minősített származásuknak ítélnék, pedig a kutatási eredmények mutatják, hogy azok a hun művészet alkotásai.

A hunokkal (kínaiul xiong-nu-kkal, ejtsd: sjung-nu) kapcsolatos kutatási eredményeim az 1980-as évek hat ázsiai terepjárása során és 1991-ben a Transszibériai Expresszen lefolytatott tanulmányutam során gyűltek. Legfontosabb az 1989-évi öt hetes expedíció volt Dr. Bárdi László (Pécs) és Prof. DU Yaxiong (Beijing, Kína) társaságában (lásd: Érdy, A magyar eredet kérdése, című dolgozat, 4. ábra).

A hunokra vonatkozó kutatási eredményeimet szívesen látták a nagy nemzetközi kongresszusokon. Különösen az 1992-es év volt számomra mozgalmas. Márciusban az American Oriental Society, Cambridgeben (USA) tartott 150. évfordulóján, a Harvard Egyetem rendezésében,

- áprilisban Budapesten, Körösi Csoma halálának 150. évfordulóján rendezett emlékszimpoziumon az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen,

- augusztusban az Észak-Kínai Nemzetközi Régészeti Konferencián Hohhotban (Belső Mongólia), végül

- novemberben a 250 éves Nápolyi Keleti Intézet szimpóziumán tartottam előadást.

1993-ban júniusban Alma-Atában adtam elő a Nemzetközi Altaisztikai Konferencián és a Bologna-i Egyetemen és annak Ravenna-i campusán terveztek egy-egy előadást.

Mindezeknek az indítója 1990 áprilisában a Harvard Egyetemen tartott előadásom volt a Belső-Ázsia Komité havi sorozatában, a Harvard Faculty Clubban. Az előadás főként az 1989-es mongóliai és északkínai expedíción gyűjtött anyagokon alapult. Ez magyarul a ZMTE 5. találkozóján is elhangzott 1990-ben, a németországi Altenbergben.

Ebben az előadásban most a hunok történetével és legfontosabb régészeti leleteivel, a bronz üstökkel fogunk foglalkozni. Áttekintjük azt az eurázsiai térséget Mandzsuriától a Duna völgyéig ahol a hunok történelme és vándorlása lejátszódott, ugyanakkor azokat a térségeket is, amelyekben a közel 150 hun bronz üst előkerült és táblázatokon az üstök fajtáit is felvettem.

Hogy a magyarok azonosak-e, vagy rokonságban vannak-e a hunokkal az egy tudományos kérdés amit nem vizsgálunk.

Azt tudjuk, hogy a székelyek népemlékezete és hagyományai erre mutatnak, magukat Atilla harmadik fia, Csaba vagy Imák népének tudják, himnuszukban is ez van. De a gazdag hun-magyar legenda kör is erre mutat.

A krónikák közül a Tarih-i Üngürüş az hunokat és magyarokat azonosnak veszi és mindkettőt üngürüşnek nevezi. De más magyar krónikákban is benn van a magyarok és hunok testvérisége - Hunor és Magor - valamint az Árpád-ház Atillától való leszármazása.

Továbbá Ázsiában, személyes beszélgetésekből vettem észre, hogy a magyarokat hunoknak tartják üzbégek az Aral-tónál, uigurok Xinjiangban, mongolok, de főleg kínaiak.

Sokkal azelőtt, hogy Kézi Simon 1282 körül írt Hunorról és Magorról és a Csodaszarvas eredetmondáról, már 130 évvel korábban a bizánci történész, Joannes Kinnamos, 1153-ban és utána is újra írt arról, hogy a magyarok hunok, szóval nem kellett azt Kézai Simonnak, vagy egy feltételezett elődjének kitalálnia, mint ahogy azt finnugoros beállítású nyelvészeink és történészeink mondják.

Ha viszont meg szeretnénk kísérelni, hogy a magyarok és a hunok rokonsági viszonyát tudományosan vizsgáljuk, azt nem lehet felszabdalt történetű hunokkal elvégezni. Először a hunok történeti egységét kell helyreállítani, ha ez valóban megfelel a tényeknek.

Ennek vizsgálatát kezdtem el 1989-es expedíciómmal. Ennek tagja volt, mint említettem, gyerekkori cserkész barátom, most kutatótársam a pécsi Dr. Bárdi László (orientalista, történész) és az önök által is jórészt ismert kínai barátunk Prof. DU Yaxiong aki a beijingi konzervatórium etnomuzikológusa, népdalkutatója.

A hunok legfontosabb és jól azonosítható sajátos régészeti emlékei az áldozati bronz üstök amelyek lámpásként jelzik a helyeket ahol a hunok lényeges időt töltöttek. Az hogy ma a hun üstökkel fogunk foglalkozni és hogy én végigmentem a Transzibériai Expresszel ezekben a bizonytalan és veszélyes időkben hosszában az egész Oroszországon, annak a célja a hunok összefüggő történetének a tisztázása, amely a tudományos bizonyítási folyamat része. Ezt az utat is Bárdi Lászlóval tettük meg.

A Transszibériai Expresszel végig utaztuk Euráziát Bejingtől Budapestig, Mandzsurián, a Bajkál-tó vidékén, Szibérián, az Ural-hegységen és Etelközön keresztül. Látni akartam a nagy eurázsiai folyamokat, a Szelengát, Jenyiszejt, Obot, Irtsit, Volgát, Dnyepert, amelyeken a hunoknak és a hasonló kultúrájú lovasnépeknek sorban át kellett kelni. A kilenc napos úton a folyókhoz közeledvén éjjel is felkeltettem magam és noha tán csak a parti lámpák villódtak az éjben mint az Ob keresztetések, mindenről folyamatosan fényképeket készítettem, jegyzeteket gyűjtöttem.

A Transszibériai Expressz útvonala történetesen nagyban megegyezik a hun üstletek koncentrálódásának az útvonalával. A nagy eurázsiai folyamokon kívül meg akartam figyelni a steppe, ligetes-steppe, erdőzóna folyamatos változását, a nagy pusztai lovas társadalmak, hunok, törkök, avarok, magyarok történelmének színterét.

A vetített előadás végig vitte a hallgatót ezen az útvonalon. Minden dián egy-egy tájegységnek egyszerre négy képét vetítettem fel. Közben folyamatosan vetítettem, hogy melyik térségben milyen régészeti üstletek kerültek elő a föld alól. A hun típusú üstök stílusban sajátosak, könnyen felismerhetők. Legjellegzetesebb részük a különböző módon díszített két fül és a talp (1. ábra).

Nagyságuk 3 cm-től (Minuszinszk) 99 cm-ig (Törtel, Magyarország) terjed, aszerint, hogy sírokban vagy áldozati helyeken találták-e őket. (2. ábra) Eddig 125 bronz, 98 kerámia és 35 sziklarajzról (3. ábra) ismert hun bronz üst adatait gyűjtöttem össze múzeumokból, raktárakból és az irodalomból. A három anyagban található eurázsiai hun üstök egyetemes tárgyalására 1990-el kezdődően először került sor a tudományos életben (Érdy, 1990).

A hun bronz üstök előfordulásának a térképét a 4. ábra mutatja. Az üstök hat térségben sűrűsödnek össze, ezeket a térkép I-VI-ig római számokkal jelöli. Az üsttérképre van rárajzolva a Transszibériai Expressz útvonala (1992-ben megtett út) és két korábbi vonat út is (1989-ből). Emellett azonban több térséget autóval, terepjárárral is vizsgálhatunk. Az 1989-es expedíció alkalmával jártunk

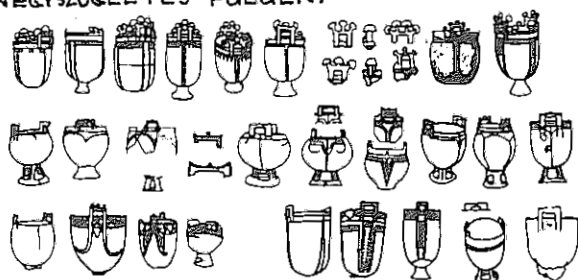
1/ az ordosi nagy, félsivatagos, néhol homoksivatagos, másutt gazdag legelőkkel tarkított térségben, amely a hun nemzet kialakulásának az egyik legősibb színtere volt

2/ A Taklamakán sivatag nyugati peremén repülővel és terepjárárral értük el az oázis városokat, Kashgar-t és Yarkand-ot és az ezeket elválasztó sivatagot a kisebb oázis városokkal. Ez a térség a hunok főhatósága alatt levő "Nyugati területek"-ként (Western Regions) ismert a kínaiak által írt történelmi munkákban. Yarkand külföldiek számára nem volt nyitott város, csak különleges szerencsével kaptunk engedélyt a belépésre.

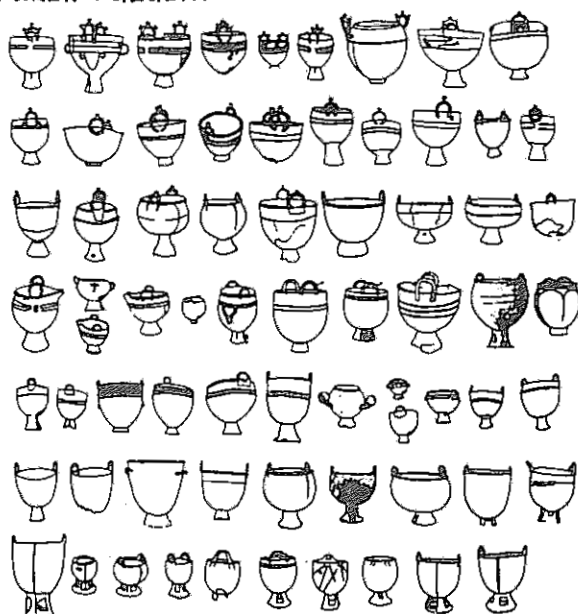
3/ Elértük az Orkhon-Tola-Szelenga folyók medencéjében az első hun birodalom központi területeit, ahol Tonjukuk türk herceg síremléke is áll Nalajh-ban, Kr.u. 720-ból, halálától. Rajta ó-török rovásírással írt hosszú szöveg látható. (Az expedíció térképét lásd: Érdy, A magyar eredet kérdése... 4. ábra)

I. ábra - HUN (XIONG-NU) TÍPUSÚ BRONZ
ÜSTÖK A DUNATÓL A SÁRGA FOLYÓIG.

NÉGSZÖGLETES FÜLŰEK.

KERÉK FÜLŰEK.

LAPOS FENEKŰEK.

— 陶器 — c e r a m i c s —

BOLSHOGO
TESINSKOGO
KURCAN

by TES' NE of Minus.
Devlet (65)
Lat: 53.8°, Lg: 92°

ALTYN ASAR

Syr Darya delta
Kazakhstan

several in burials

M.-Hellen (73) p. 335

Lat: 45.1°, Lg: 63.6. H: c. 40

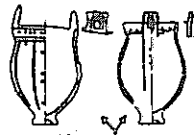
KOKEL, Tuva

92 ceramic cauldrons
in burials

Yajnshtein et al. (84)

Lat: 50.7°, Lg: 88°

H: 15-25

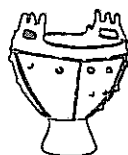

— 巴尔少高 田里斯高 的 大墓 — 西里达里河 —

round —
w. protrusions

rectan-
gular —
w. protrusions

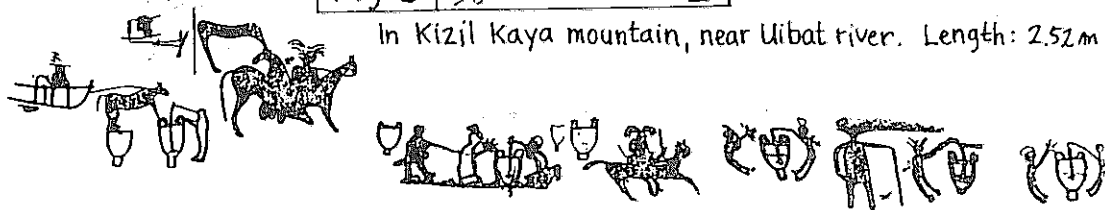
↑
transitional

2. ábra Hun temetkezési cserépüstök a Minuszinszki medencéből (Jenyiszej vidék), a Szir Darja deltájából és Kokel-ből a nagy Tuva-i temetőből (92 cserépüst lelet) (balról jobbra).

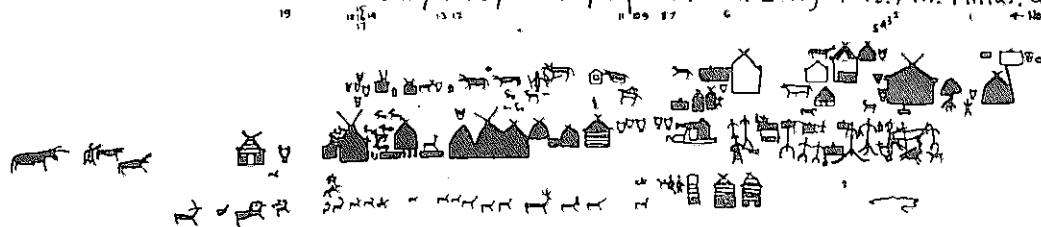
HUNNIC TYPE CAULDRONS DEPICTED ON PETROGLYPHS.

Fig. 3 岩画上匈奴铜釜

In Kizil Kaya mountain, near Uibat river. Length: 2.52 m.

Bol'shaya boyarskaya pisanitsa. Length: 19.7 m. Minus. area.

Mint a bevezetőben említettük, a tudomány világában jelenleg van olyan vélekedés, amely szerint Maotun hunjai (akik ellen a Kínai Nagy Falat építették fel századokon át Kr.e. 212-re) és Atila (meghalt Kr.u. 453-ban a Kárpát-medencében) hunjai nem ugyanaz a nép. A hun üstleletek azonban ennek a vélekedésnek a tarthatatlanságára mutatnak rá. Az üst-térképen útjuk folyamatosan követhető keletről nyugatra és még az Ural hegységen átvezető Jekaterinburgi átjárón történt átvonulásukat is kijelölik a leletek, ahol a Tr. Expressz is halad.

A kínai források a messzi Ural erdeibe már nem tudják követni a nyugatra húzódo hunokat, az európai történetírók pedig csak akkor figyelnek fel rájuk amikor Európát eléri, legyőzik az alánokat és átkelnek a Volgán meg a Donon. Így a hunok vagy egy részük átkelési helyének felismerése az urali átjárón nem csak kiegészíti a kínai és európai forrásokat, hanem fényt vet a hunok történetének egy homályba burkolt részére. A hunoknak és más népeknek (avarok, törkök, magyarok) a rokonsági viszonya ugyanis csak a hunok (xiong-nuk) átfogó történetének az ismeretében vizsgálható.

Az elő-hunok (shanrong-ok) temetkezési szokásairól, Kr.e. a 7. századból látható egy kép az ábrán, mutatva a részleges lovasmetekézést a lókoponyával és a lábszárcsontokkal. Ezt a szokást jól ismerjük honfoglalás kori sírokból is. Az elő-hun leletek Bejingtől északra valók, ahonnan kelet felé a Liao he folyóig terjedő területet lakták a sharongok Kr.e. a 8.-5. sz.-ban, a kínai történelem tavasz-ősz periódusa idején. A Liao he határfolyót az ábra mutatja. Ezzel a térséggel kezdődött útvonalunk a Transszibériai Expresszen (4. ábra).

Az említett Jekaterinburgi átjárónál az Ural hegység folytonossága, ugyanis megszakad az 57. szélességi fok körül és a hegygerinc hiányzik. Két folyó völgye, az Iszet folyó keleti irányban és a Csuszovája ÉNY-i irányban könnyíti meg a lankás átjáróban az áthaladást. A fénykép az Iszet folyót, a másik kép Bilimbaj-t mutatja, egyet a több falu közül a hegygerinc helyén, amint a Transszibériai Expresszről fényképeztem ezeket. Az átjáró keleti és nyugati oldalán a hun áldozati bronz üstök leletei jelzik, hogy a hunok legalább is részben itt mentek át az európai térségbe. A Káspi-tó és az Ural-hg. déli része közti térben nincsenek üstleletek.

A hunokon kívül más lovas népek is használhatták az átjárót. A török népek közül a csuvasok és tatárok hosszú csíkban az átjárótól keletre és nyugatra helyezkednek el, a baskírok pedig attól éppen délre. Juliánus barát Magna Hungáriának nevezett el egy térséget, ahol magyar töredékeket talált és az ő jelentése után Szuzdal (Moszkvától EK-re) irányából jönnek gondolták a honfoglaló magyarok, legalább is egy része, haladásának útvonalát. Ez az irány azonban visszafelé egyenesen a Jekaterinburgi átjáróhoz vezet.

Így a magyar nép legalább is egy része könnyen választhatta a hunok óta ismert jekaterinburgi Ural-nyerget, sőt kisebb csoportjai le is szakadhattak és Juliánusszal találkozhattak, mint ahogy a csángók egy része sem volt soha a Kárpátokon belül.

A szovjet időkben megjelent régészeti és néprajzi munkák Csernyevcov és társai kutatási eredményeként leírják, hogy nomád népekből részek szakadtak le amelyek végleg ott maradtak az Ural vidék népei között. Ezek nagy kulturális ráhatással voltak a térségben és az északra lakó finnugor népekre az Ural mindkét oldalán és bár a steppei néptöredékek ott már nem folytatták, de magukkal vitték a lótenyésztő kultúra emlékeit. Ezek a nyomok megtalálhatók a finnugor népek kultúrájában, írják az orosz kutatók (Prokof'jeva, Chernetsov and Prytkova, 1964). Így nyelvi ráhatás, népzene és öltözködés hatása pl. a délen elhelyezkedő cseremiszeknél jól megtalálható, de nem annyira az északi finnugor népek között. Így ezeknek a kulturális jellegeknek az obi-ugorok által is megtörtént átvétele igen nagy óvatosságra int, mert hibás párhuzamokat és hibás következtetéseket tesz lehetővé a finnugor népekkel feltételezett rokonság terén.

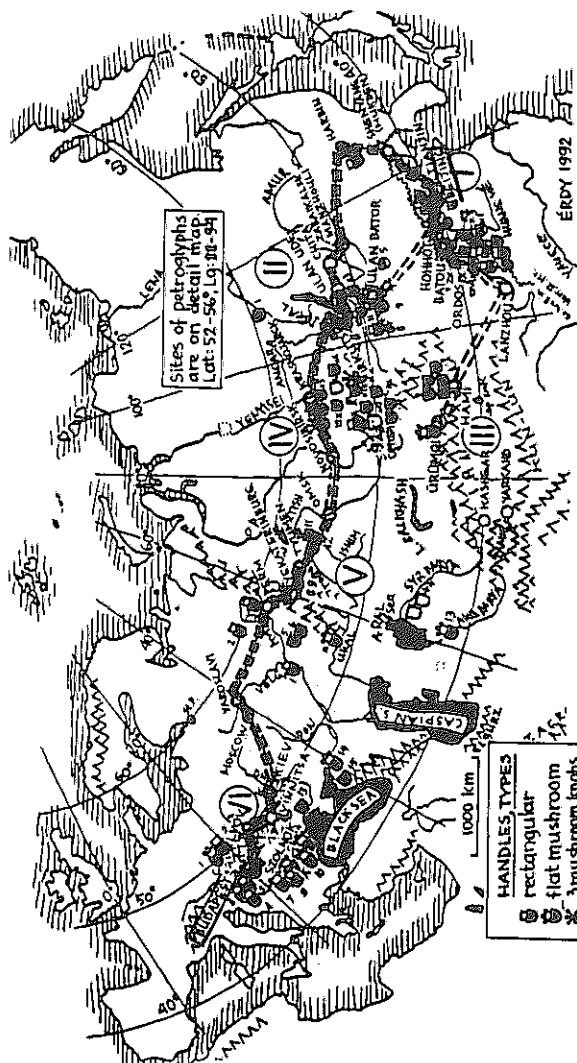
Példaként említem, hogy Bartók (1943) is rámutat egy erős törökösödési folyamatra amely éppen a délen lakó cseremiszeket érte, becslése szerint az 5. században s amely hatás okozta a népdalkincsükben megtalálható pentatónikus nyomokat, amelyek így rokonságot mutatnak a kazán vidéki turko-tatár csoport népzenejével.

Befejezésként, az előadás gazdag vetített anyagából kiválasztottam néhány évezredek óta sem lényegesen változó mérföldkövet, az ázsiai nagy folyamokat ahogy azokat keresztezve a szerző a Transszibériai Expresszről fényképezte. A képeken látjuk a Szelengát, a Bajkál-tavat, amelybe az ömlik, az óriási Jenyiszejt és az Írtisht mely utóbbitól keletrre és nyugatra elterülő kitűnő steppe fontos szálláshelye volt a lovasnépeknek. A folyamokat a népvándorlást elindító hunoknak és az utánuk jövő lovasnépeknek, így a magyaroknak is (pl. Kijevnél a hatalmas Dnyepert) keresztezni kellett.

Végül is összefoglalásként, a hun üstleletekkel kapcsolatos, most csak kivonatoltan ismertetett tanulmányból és az üsttérképből a következő fontos észrevételeket és megállapításokat tehetjük meg a hunok történetére vonatkozóan:

1/ A hun típusú üstök három anyagban jelennek meg: bronzban, kerámiában és sziklarajzokon, a Sárga folyó és a Duna völgye között. A bronzüstöket általános használat mellett áldozati főzésre használták. Ezek a megállapítások levonhatók a Jenyiszej folyó két oldalán talált sziklarajzokból (3. ábra). A kerámia illetve cserépüstök eddig öt helyről ismertek, a Szir Darja folyó torkolata és a Bajkál-tó vidéke között (2. ábra). Ezeket a 20-40 cm nagyságú cserépüstöket temetkezéseknél használják, az olcsóbb és egyszerűbb agyaggal helyettesítve a bronzüstöket.

Az üsttérkép (4. ábra) mutatja a bronz üstök folyamatos terjedését Közép-Eurázián keresztül a Sárga folyótól a Duna völgyéig (a Középkifejezést nem bal és jobb oldal között, hanem észak és dél között hosszan elnyúló középső öv formájában kell értelmezni). Az üstökön levő díszítések többszörös párhuzamai melyek elnyúlnak a Kárpát-medencéig az öntési technika azonossága, továbbá az üstök vallási ceremóniáknál való használata, melyet megőriztek egész Eurázián keresztül (sámán-táltos áldozatok sziklarajzokon) azt jelzik, hogy azonos

**HUN AND XIONG-NU TYPE
CAULDRON FINDS IN EURASIA.** 4. ábra

1992 - A TRANSZIBÉRIAI EXPRESSZEN
a hun üstletek térségeiben.
1989 - Korábbi vonatutak üstletek vidékén.

- HANDLES TYPES**
- ☐ rectangular
 - ☐ flat mushroom
 - ☐ 3 mushroom knobs
 - ☐ 1 knob round h.
 - ☐ 4 knobs in reg. 1.8 only
 - ☐ other
 - ☐ asymmetric h.
 - ☐ flat bottom
 - ☐ ceramic
- Numerals next to cauldrons refer to the Tables.

néppel van dolgunk kelettől nyugatig. Látszik, hogy a hunoknál megvolt egy kulturálisan domináns belső mag a változó tagságú törzsszövetségek központjában.

2/. Az üstöket nem a füves térségeken, a steppéken találták, hanem a sokszor már hegyes erdőzóna határán, főként az utóbbi oldalon. Ez jól érzékelhető főleg az Ural hegységtől keletre.

3/. Több üstön mértani mintákat láthatunk, amelyek előfutárai annak a mértani jellegű ékszer stílusnak, amely a hunok európai fázisát jellemzi.

4/. A heftalita vidék az Aral-tó mellett szintén a hunoké (fehér hunok) összhangban a kínai forrásokkal, ugyanis hun típusú bronz üst töredékek kerültek elő az Amu-Darja alsó folyásánál és több cserépüst maradványa a Szir-Darja deltájához közeli temetkezésekben (Altyn Asar).

5/. A hunok, vagy egy lényeges részük Európába nyomulása az Ural hegység Jekaterinburgi átjáróján keresztül történt, az üstleletek a térképen világosan kijelölik a hunok útját. Ez egy eddig nem ismert, történelmileg fontos felismerés. A régészeti adatok így kiegészítik a kínai és az európai írott forrásokat.

6/. A felső-Yeniszei vidék sziklarajzait, a régészeti leletekkel való számos párhuzamuk miatt helyi hun lakosságának kell tulajdonítanunk jelen ismereteink alapján.

7/. A számos bronz üst nagy részét a Sárga folyó és a Liao he folyó térségében, továbbá dél felé elnyulva a Wei folyóig Shaanxi provinciában, a sok párhuzam miatt szintén hun (xiong-nu) típusúnak kell ítélnünk, hun kulturális és vallási (temetkezés) jellegük miatt még akkor is ha olyan területen találták őket amelynek kevert vagy más nemzetiségű lakossága volt.

8/. A térkép azokat a párhuzamokat mutatja be az eurázsiai kontinenst átszelve, amelyek a fő díszítő típusokra jellemzőek. A három fő bronz díszítő típus lépcsőzetesen halad nyugat felé és egyikük eléri a Duna völgyét, a hun birodalom európai központját. Ezek a gyakori típusok a következők: a/ kerék fülűek három gombadísszal, b/ kerék fülűek egy gombadísszal, c/ lapos fém-gombák négyszögletes füleken. A cserépüstök, amelyek temetkezési üstökként szolgáltak eddig előkerültek: 1/ Transzbajkáliában, 2/ a minuszinszki térségben két helyen, 3/ Tuvában, 4/ a Szir-Darja deltájánál. A cserépüstök díszítésének bronz prototípusai ismertek. A 92 cserépüst között azoknak amelyeknek egyszerű (nem gomba szerű) dudorai vannak, bronz párhuzamai vannak az Ural európai oldalán, valamint a Teletskoe-tónál az Altáj hegységben. A Szir-Darja deltában a négyszögletes fülű cserépüstöknek is hasonmásai vannak az Ural európai oldalán Verkhnij Konetsnél ahol a füleken kívül az agyagon még a részletes felszíni díszítés is hasonló a Káma vidékén lévő bronzüstéhez, mint ahogy erre már Prof. Menchen-Helfen (1973: 335) könyvében rámutatott.

Ezek a megjegyzések azt mutatják, hogy néprajzi, fémművészeti és vallási jellegűket a hun edények megtartották Eurázián keresztül.

Hivatkozások

BARTÓK Béla (1943): "Introduction, Conclusions", in A. Adnan SAYGUN, Béla Bartók's Folk Music Research in Tukey, Akadémia Kiadó, Budapest (1976)

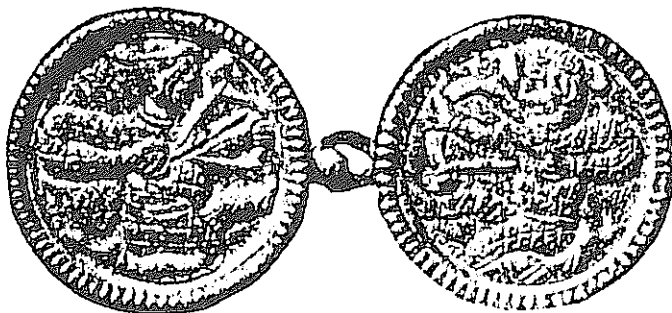
ÉRDY, Miklós (1990): "Unique Xiong-nu Cauldron from Urumqi", Inner Asia Report - Harvard Newsletter, No. 7, 11-13 (Fall 1990).

MAENCHEN-HELFEN, O.J. (1973): The world of the Huns, Univ. of California Press, Berkeley.

MINYAJEV, Sz. Sz. (1988): "Hsziungnu", Eltűnt népek sorozat in: Univerzum (Budapest), (fordítás oroszról, a Priroda folyóiratról) 370. kötet, 24-39 1.szám.

PROKOF'YEVA, E.D., V.N. CHERNETSOV and N.F. PRYTKOVA (1964): "The Khants and Mansi", in M.G. LEVIN and L.P. POTAPOV: The Peoples of Siberia, The Univ. of Chicago Press, Chicago and London, pp. 511-546 (1964).

SINOR, Denis (1990): "The Hun period" in D. Sinor ed.: The Cambridge History of Early Inner Asia", Cambridge Univ. Press, New York, Cambridge.

Érdy Miklós (New York)

A HUNOK ARANYKINCSE. - TÁLTOSLÓ ÁBRÁZOLÁSOKKAL?

A hunok világát vizsgálta az előadó aranykincseik fényében, széles távlatban, a Kínai Nagy Fal térségétől az egész eurázsiai steppe-övezeten át és az azzal szomszédos területeken. A Nagy Fal a hunok ellen épült hosszú ideig, Kr. e. 210-ben fejezték be.

A megismert anyag szintén gyümölcse volt a szerző és társai (Dr. Bárdi László, Pécs és Prof. Du Yaxiong, Beijing) 1989. évi öthetes expedíciójának, amelynek egyik célja volt a hunok egykori keleti birodalma számos részének a bejárása és az észak-kínai múzeumokban a hun régészeti hagyaték feltérképezése.

Diapozitívek követték az Ordos puszta mélyébe vivő útvonalat amely a déli hunok szállásterülete volt a legrégibb időktől fogva, Kr.e. az 1. évezredtől. A legrégibb ordosi nomád lelet Kr.e. 1500 tájáról való (lásd Érdy: A legősibb hun üstök ... előadás, 7. ábra).

Az embertani jellegek, melyek több ábrázoláson megfigyelhetők (aranylapokon, bronzon hímezésen, írott forrásokban) a hunok európai típusát mutatják.

A hunok történetének legfontosabb része Kr.e. 500 és Kr.u 500 között játszódik, xiong-nu nevük (ejtsd: sjung-nu; hsziong-nu írásmód elavult) először Kr.e. a 4. században jelenik meg a kínai forrásokban (Kr.e. 318-ban). Vitatott kérdés, hogy mely korai népek formálták ki a hun nemzetet. A legfontosabb, egykorú kínai forrás a "Shi Ji" szerint a shanrong, xian-yun és hun-yu népekből alakultak ki a hunok. Többször a "hu" összefoglaló néven hivatkoznak a kínai források a korai nomád népekre, a "hu" szakállast, bajuszoszt jelent. A "Shi Ji" szerzője Sima Qian (ejtsd Szma csien) a kínai történetírás atyja, munkája Kr.e. 100 körül készült.

A xiong-nu történelem fontos főkirályai (shanyü-k): Maotun a legnagyobb hun uralkodó (Kr.e. 209-174), Hu-han-yie (Kr.e. 58-31) aki a déli hunokat kínai szövetségbe vezette, Csi-csi (Chih-chih, Kr.e. 57-36) aki először indult el, hogy a birodalmat nyugatabbra vigye és ne behódoljon, hanem kiterjen a kínai támadások elől, Balambér (Kr.u. 370 után) akinek idejében a hunok elérték Európát legyőzték az alánokat, osztrigókat és vizigókat akik részben szövetségeseik lettek, végül Atila (Kr.u. 445-453) aki a nagy Kárpát-medence központú európai hun birodalom legkiemelkedőbb uralkodója. Atila a szövetségi formát szeme előtt tartva az össz-európai egység első nagy megtervezője volt hun, germán-gót és római szövetségi rendszerrel.

A tudomány világában jelenleg is van olyan logikát hiányoló felfogás, amely szerint a hunok a Sárga Folyó és Bajkál-tó térségében, meg a Gobi nagy füves térségeiben nem ugyanaz a nép, mint Atilia népe Európában. Ennek a felfogásnak egyik legerőteljesebb cáfolata a szerzőnek a hun üstökkel foglalkozó régészeti tanulmánya, amelyet 1990 óta hat nemzetközi találkozón ismertetett és közlése folyamatban van. Ha ugyanis a hun nép Európában nem lenne az amely 220 év alatt végigvonult Eurázián, akkor a dél-szibériai steppéken talált, valamint a jégben csodálatosan megőrzött Altáj vidéki halomsírok (kurgánok) gazdag művészeti anyagát, meg Nagy Péter cár mesés Szibériai Aranykincsét a szkíta meg szarmata népekének tulajdonítanák, akiket a legutóbbi tudományos felfogás indo-európaiaknak vél.

Ha azonban gondosan összehasonlítjuk azokat az - általában - állatjeleneteket, amelyeket az aranykincseken, meg főleg bronzokon (Ordos bronzok), de kisebb mértékben ezüsten is találnak, akkor nagyon világos útbaigazítást találunk a kincsek hovatartozását tekintve. Az állatstílusos hun kincsek főleg négy térségben kerültek elő.

1. Az Ordos-pusztai és környéki leletek. Innen való a hun királyi aranykincs Ahluchaideng-ből és egy másik Xigouban-ból.

Ordos a hun "jobboldali bölcs király" (alkirályi rang) fennhatósága alatt volt.

2. A Bajkál-tó térségéből való leletek. A tótól délre Észak-Mongóliában vannak a gazdag Noin-Ula-i hun fejedelmi leletek, míg keletre, Transzbajkáliában van az Ivölga-i nagy erődtett-falú mezőgazdasági és kereskedelmi hun város, meg a kovács város Durannál. Az utóbbiak és más itt nem említettek, Ulan Ude, jelenlegi burját város (Oroszország) körzetében fekszenek.

3. Kérdéses hovatartozású az Altáj hegységben Pazirikban és a környékén fekvő halomsírok gazdag bőr, textil anyaga és fadaragásai. A halomsírokból csaknem az összes arany és ezüst tárgyat sírrablók elvitték, de a gazdag motívumkincs a textil, bőr és faanyagon a jégbe-fagyás miatt épen maradt.

4. A Nagy Péter cár Szibériai Aranykincsének nevezett és az Ermitázsban őrzött 250 aranytárgy eredete nem ismert. Ilyen kincsekről az 1669-évi nagy sírrablások híréből lehetett először hallani Oroszországban, amely az Iszet, Ishim, Irtysh, Ob folyók vidékén történt. E térségről a szerző hun üst dolgozatában e kötetben több fénykép látható. A rablás egészen 1716-ig folyt, amikor is Nagy Péter cár szigorú rendeletben a még megtalálható és az azután előkerült, kiásott arany leleteket a kormány tulajdonának minősítette. Ez az aranykincs képezte Szt. Péterváron a világhíró Ermitázs múzeum magvát.

Ma 250 darabból áll, melynek csak kisebb része ismert irodalmi közlésekből. Számunkra legfontosabb darabjai a tényérnyi nagyságú, páros arany övcsatok az aranyba foglalt türkisz és más drágakövekkel, melyeken összefonódó állatjelenetek a hunok hiedelemvilágának a tükröződései. A szibériai aranyak egyszerűbb darabjai megjelennek bronz övcsatok formájában is, de a híres Ordos bronzok csoportját nagy számú további művészi állatjelenet gazdagítja.

A hunok művészetének nemes fémtől kezdve textíliáig és fáig megjelenő gyakran visszatérő alakja a griff, amelyet a magyar mesevilágból is jól ismerünk, például a Fehértófia meséből a griffmadárral. A griff egy olyan mesebeli, mítikus lény amely anatómiai keveréke a levegő királyának a sasnak és az állatok királyának az oroszlánnak. Ezért a füleket viselő sas, mint griffmadár, egészen a szárnyakat viselő oroszlánig, vagy elől madár hátul oroszlán testű mesebeli lények, azaz griffek, a vallási hiedelmek világának a tartozéka. A griffről a közelmúltban jelent meg egy kitűnő, úttörő könyv: Horváth Izabella, *A griffek útja Belső-Ázsiától a Kárpátokig*, Folklor és Etnográfia sorozat No. 66, Kossuth L.T.-Egy. kiadása, Debrecen 1992. A jelen előadás során számos griff ábrázolást vetítettünk és ilyen az alább közölt 6. és 7. ábrán is látható.

Az előadó a hun leletek vizsgálatakor egy új, összetett mítológiai állatot ismert fel és kutatott Belső-Ázsia térségeiben. Ez a mítológiai állat nem kettő, hanem három állatból van összetéve. Az előadásban is vetítettük a "madár-csőrű lovat agancssal", az agancs végein is madárfejekkel. (Néha a változó farok egy negyedik összetevőt is érzékeltet.) A motívum végigkövethető Ordostól Nagy Péter aranyaiig, azaz nagyjából az Ural hegységig.

A hunok díszítő stílusa geometrikus vonalura változott, amely európai fázisukat jellemzi, a vallási szerepű bronz üstjeik azonban változatlanul megmaradtak a Kárpát-medencében is.

A közel egy óras előadás összefoglalásaként most a legérdekesebb összetett motívumot a "csőrös-lovat agancssal" (néha anélkül) választottuk ki és tekintjük át a leleteket.

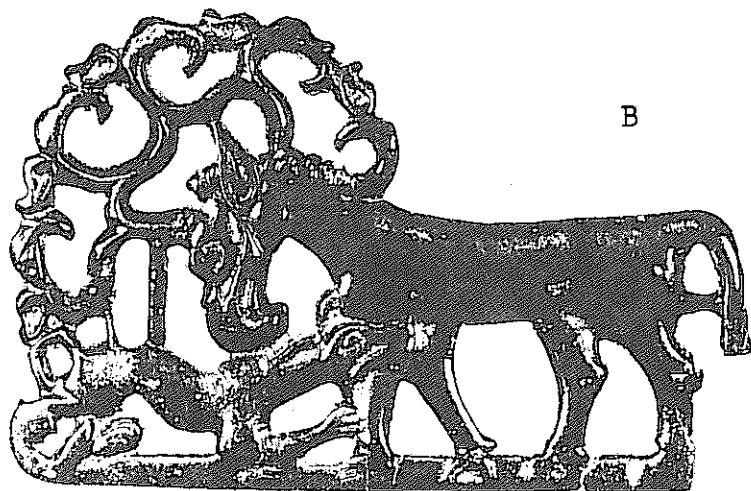
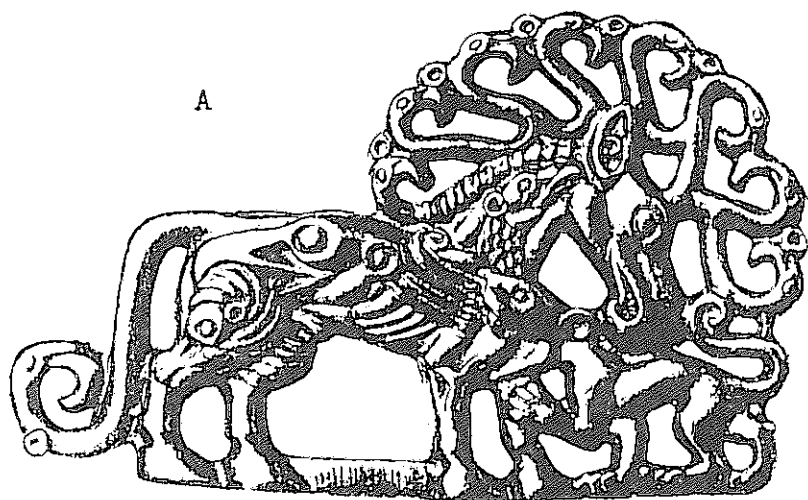
Az 1. ábrán ordosi aranyleletek vannak, a Kr.e.-i 4.-3. századból. Az arany jelenléte jelzi a temetkezés királyi, vagy igen magas rangját. A lelőhely Xigouban, Jungar megyében. Különös az egyenes kard hüvelyének aranylemez díszítésén a csőrös-ló agancssal. A sírleletnek rádiókarbon datálása nincs, azt a tárgyak stílusa alapján Kr.e. a 4.-3. sz. fordulójára teszik.

A 2. ábra a Bajkál-tó térségéből mutatja a csőrös-ló motívumot. A Szelenga folyó menti (Ulan Ude) lelet arany, a mongóliai bronzból van. Mint említettük és itt tapasztaljuk, a farok ábrázolása változó. Hogy az állat maga azonban ló, azt jelzi a kerek, párnás tompora és hátsó combja. A szarvasoknál a tompor és comb sovány és kifejezetten háromszögű a párnázottság hiánya miatt. Így ez az anatómiai különbség lehetővé teszi a ló és szarvas test megkülönböztetését.

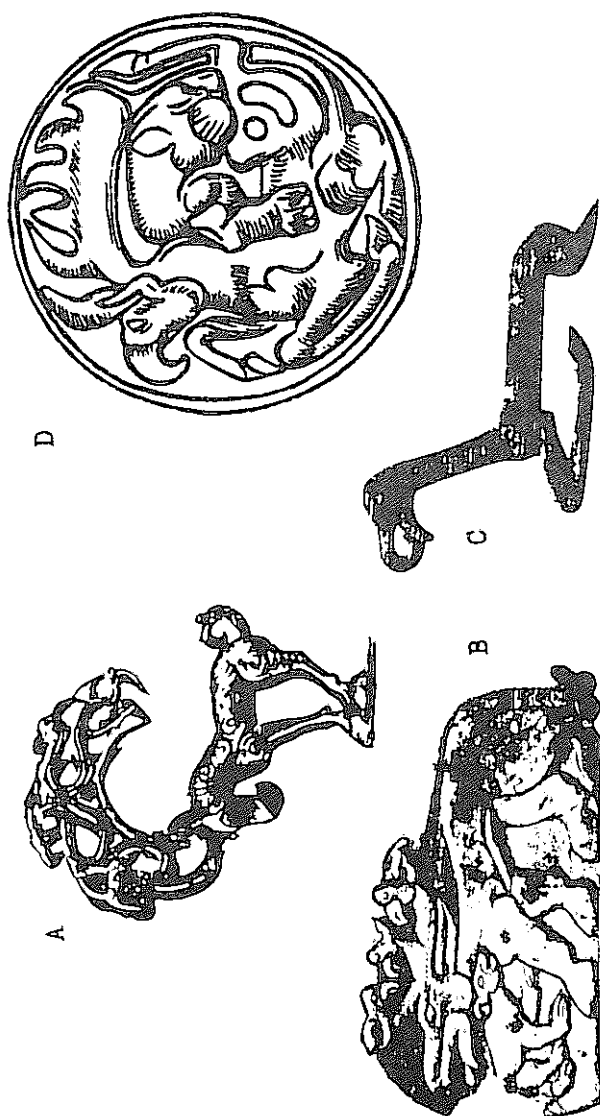
A 3A ábra Dél-Ordosból való, circa Kr.e. a 4. századból (Wen-wu). A lelőhely Nalingaotu, a jelenlegi Nagy Faltól éppen délre esik, észak Shaanxi tartományba. A Poyang hun törzs lakta ezt a vidéket és a hunok ősi területének számított a Shi Ji leírása szerint. A kínaiak fokozatosan, lassan nyomultak be a nomádok legelőire és szorították ki őket. A 3B és 3C ábra lelete az Altáj hegységből való, fafaragás a Katanda melletti két kurgánból, Kr.e. 4.-3. sz. A leleteken az agancsok végén két állatnál is madárfejek vannak. A 3C ábra azért fontos mert a csőrös-ló agancs nélküli, mint a legszebb arany csaton is Nagy Péter

1. ábra. Aranytárgyak a sírban igen magas rangot, sőt királyi temetkezést jeleznek. A és B arany ruhadíszeken és C egyenes kard hüvelyének aranylemez díszítésén csőrös-ló ábrázolások vannak. Xigouban, Jungar megye, Ordos.

2. ábra. Csőrös-lovak a Bajkál-tó térségéből. A- arany övcsat, Ulan Ude, Transzbajkália.
B- bronz övcsat Dél-Bajkál vidék, Mongólia.

3. ábra. Csőrös-ló ábrázolások. A- a legkorábbi lelet, kb. Kr.e. 4. sz., arany Ordos vidék, lelőhely: Nalingaotu, Észak-Shaanxi prov. B és C faragások Katanda-i kurgánból, Altáj hg. (egyik agancs nélküli csőrös ló). D arany korong Nagy Péter cár aranykincséből.

szibériai aranykincsében (6. és 7. ábra). A 3D lelet aranykorong a szibériai kincsből, a pont-vonás a tomporán párhuzamot mutat az Altáj hegység leleteivel Pazirikban.

A 4. ábrán van a legkülönbözőbb ábrázolás. Az Altáj hg.-ben a Pazirik melletti halomsírok között, a 2. számú kurgánban eltemetett férfi teste gazdagon tetovált volt (5A ábra) a legszebb állatstílusban. Őt lebegő csőrös-ló van rajta, három teljes, kettő részleges ábrázolás. A ló test világosan felismerhető, a farok változó. Az agancs csúcsain is csőrös madárfejek látszanak.

Az 5B ábrán a 2. sz. kurgán mellett levő 1. sz. kurgánban, az ott eltemetett tíz ló közül kettő külön helyen volt és az egyik agancsos maszkot viselt, tehát szarvasként szolgált az istenség felé. A másikon is szarvakat mintázó fejdísz volt.

A kérdés ezek után az, hozzá tudunk-e férkőzni ahhoz a titokhoz, hogy mit ábrázolhat a madárcsőrű-ló. Ez most az első próbálkozás a tudományos irodalomban ennek a találynak a kibogozására. Segíthet bennünket a jelenben élő, steppei eredetű népek néprajzi hagyományaira való támaszkodás, hisz azonos életmód, hasonló körülmények és a lovas életmód gyors, népek közti érintkezést lehetővé tevő volta sok hasonlóságot hozott létre a népek hitvilágában.

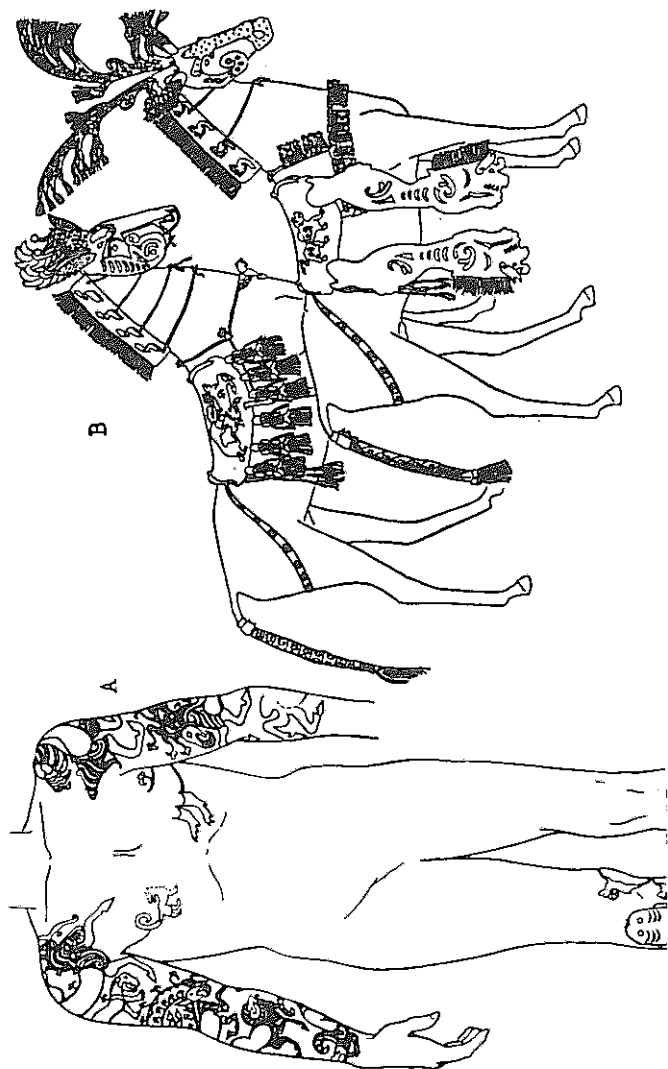
Gondolhatunk itt a magyaroknál is meglévő részleges lovastemetkezésre, vagy a halotti arctakarók használatára, a táltos/sámán szerepére, az elterjedt fehér-ló áldozatokra, s mindezekről olvashatunk a kínai forrásoktól a magyar krónikákig.

Úgy véljük, hogy a madár csőrök és fejek ábrázolása, a négylábú mítikus állat részleges madár jellegét, azaz repülni tudását jelzi. A szarvas az istenséggel kapcsolatos állat. A lóval pedig valahova el lehet jutni. A kép feloldásához a kulcsot emberi maradványok szolgáltatják. Segítségül hívjuk a halott férfit a 2. számú paziriki kurgánban akire őt csőrös ló van tetoválva. Ami nagyon fontos még az, hogy a sírkamrában két inhalációs berendezés volt. Egy kis üsttel együtt volt egy hat lábú állvány, amelyről bőr lebernyeg függött alá. A másik egy négylábú, négyzetes tepsi volt, rajta filc takaróval. Mindkét edény kövekkel volt tele, köztük részben megpörköltödött kendermagokkal. Az üst állványról még egy bőr flaska is függött, tele kendermaggal. A kender különböző zöld részei a hasis bódító anyagot tartalmazzák. A lebernyegek szerepe így az volt, hogy alattuk a gőzöket be lehessen lélegzeni azok szét ne oszoljanak. A többi Pazirik környéki kurgánban ilyen inhalációs berendezés nem volt az orosz Rudenko, az ásatást végző régész szerint.

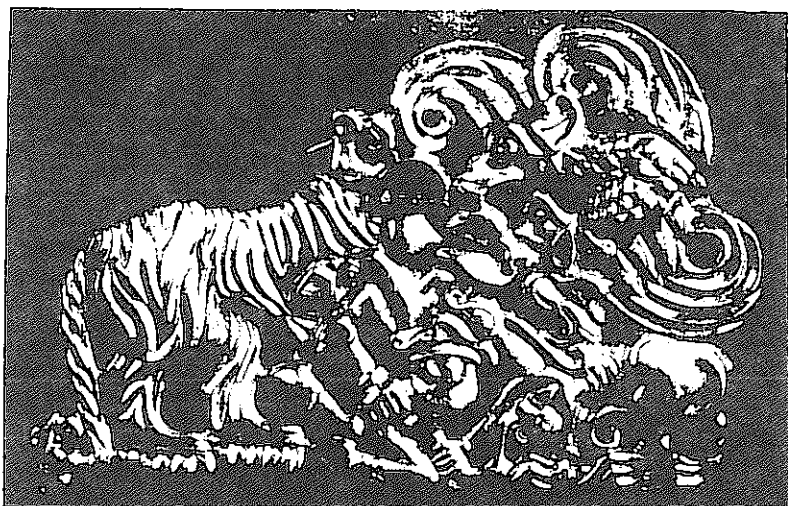
Nomád népek szokásai szerint sokszor a halott mellé foglalkozási eszközeit is eltemetik. Így nők mellé tűt, fonó orsót, sarlót tesznek. A kovácscsal szerszámaikat temetik el, néha az egész kovács műhelyét, stb. Kinek van azonban szüksége a túlvilágon gőz belélegző felszerelésre? Közel kell legyünk az igazsághoz, ha úgy véljük, hogy a sírban fekvő férfi sámán/táltos volt életében. A testére tetovált madárcsőrű agancsos lovak a sámán/táltos lovai voltak, amelyek őt a túlvilágra és vissza tudják szállítani.

4. Csőrös-lovak, lebegő táitos-lovak. Tetoválás a 2. számú kurgánban eltemetett táitos/sámán karjain (szembenállva) Pazirik, Altáj hg.

5. ábra. A táltos testén a tetoválások elhelyezése (szembenállva) a 2. sz. kurgánban.
B- az 1. kurgánból szarvas-maszkos (agancsos) ló és egy másik maszkos ló (Griaznov
rekonstrukciója). E két ló a sírban külön fekszik, további nyolc ló maszk nélküli.

6. ábra. A legszebb, négy állatból formált nagy arany csat-pár egyike Nagy Péter cár szibériai aranyai közt. Középen csőrös-ló agancs nélkül, de farka végén is madártejjel. A többi is mítikus állat.

7. ábra. A Szibériai Aranykincsen levő arany csat (a 6. ábrán) vonalas rajza (rajzolta Horváth)

Az eltemetett agancs-maszkos lónak is a lélek túlvilágra szállítása volt a feladata. A csőrös-lovaknak repülniük kellett, mint ahogy a táltos-lovak repülni tudnak. Ez lehet tehát a mítikus hármasság állat szimbólumának a jelentése. Ez tipikusan természetvallást követő népi elképzelés a sámán/táltos szerepével.

Az ilyen mítikus táltoslovak gyakoriak a magyar, mongol és steppei török népek meséiben és hősi eposzaiban. A magyar "táltosló" illetve röviden "táltos" (és annak kazakh és mongol megfelelői is) beszélni tudnak, a jövőbe látnak és repülni tudnak. Sosincs szó arról, hogy a táltosnak szárnyai lennének, mint a pegazusnak, mégis így szól a ló: "kis gazdám, hogyan repüljek, mint a szél, vagy mint a gondolat?" Ehhez a szárnyak túl lassúak lennének.

A mongol hősmondákban a táltosló gyakran a gyors szarvasok társaságát keresi, köztük él s nem a közönséges lovak közt, melyek számára túl lassúak. Néha a táltos feláldozza magát gazdájáért, más történetekben varázserőt nyer a szarvasoktól. A táltosló közeli viszonyát a szarvasokkal világosan jelzik a hősmondák. Az agancs-maszkos lovak öltik fel az istenség szarvasának szerepét és a hiedelem szerint ugyanazt a feladatot végzik el. Ezért a ló és szarvas test azonos szerepű és kicserélhető.

Magának a szarvasnak madárcsőrrel való ábrázolása is ismert a 3A ábrán. Az agancs mellett az állatnak hasított patája szarvast jelez, gömbölyű tompora azonban ló anatómiát mutat. Ez is a kicserélhetőséget mutatja. Az ábrázolásokban túlnyomóan ló szerepel csőrrel és agancssal.

A legszebb és legösszetettebb, tényérnél nagyobb arany övcsat-pár Nagy Péter aranykincsében van, amelyen négy fantasztikus állatot ábrázoltak (tigris, csőrös-ló, farkas, griffmadár) és ezeket gazdagon díszítették türkisz és rózsaszín koral ékkövekkel.

A tigris egy mítikus farkassal együtt a csőrös lovat marja (ezen az ábrázoláson agancs nélkül), egy griffmadár viszont segíti a táltost azzal, hogy támadja a tigrist (amelyen szintén vannak madárfejek, mítikus szerepét jelezve). Az ilyen kompozíció, hogy a csőrös-lovat tigris vagy farkas támadja, a tigrist pedig griff, gyakori a keleti hun (xiong-nu) művészetben a Bajkál-tó és Ordos közti térségben.

A csőrös-ló madár jellegét aláhúzza "A rabonbán" című székely népmese, amely szerint a táltosló egy ötszögletű fekete tojásból pattan ki a nyolcadik évben, miután hét évig a hős teste melegét kellett hogy kapja.

A hun művészetnek a csőrös-lovon kívül más állatábrázolásai is megjelennek mind a négy vizsgált vidéken, ezeket az összefüggéseket a szerző egy táblázatba foglalta össze a 8. ábrán. A tanulmányban vizsgált és talált számos párhuzam arra kényszerít bennünket, hogy az Altáj hegységben a Pazirik környéki leleteket és Nagy Péter aranykincsének legalább is a nagy arany övcsattjait és ezekhez hasonló szimbolikájú darabjait a hun művészet alkotásainak tekintsük.

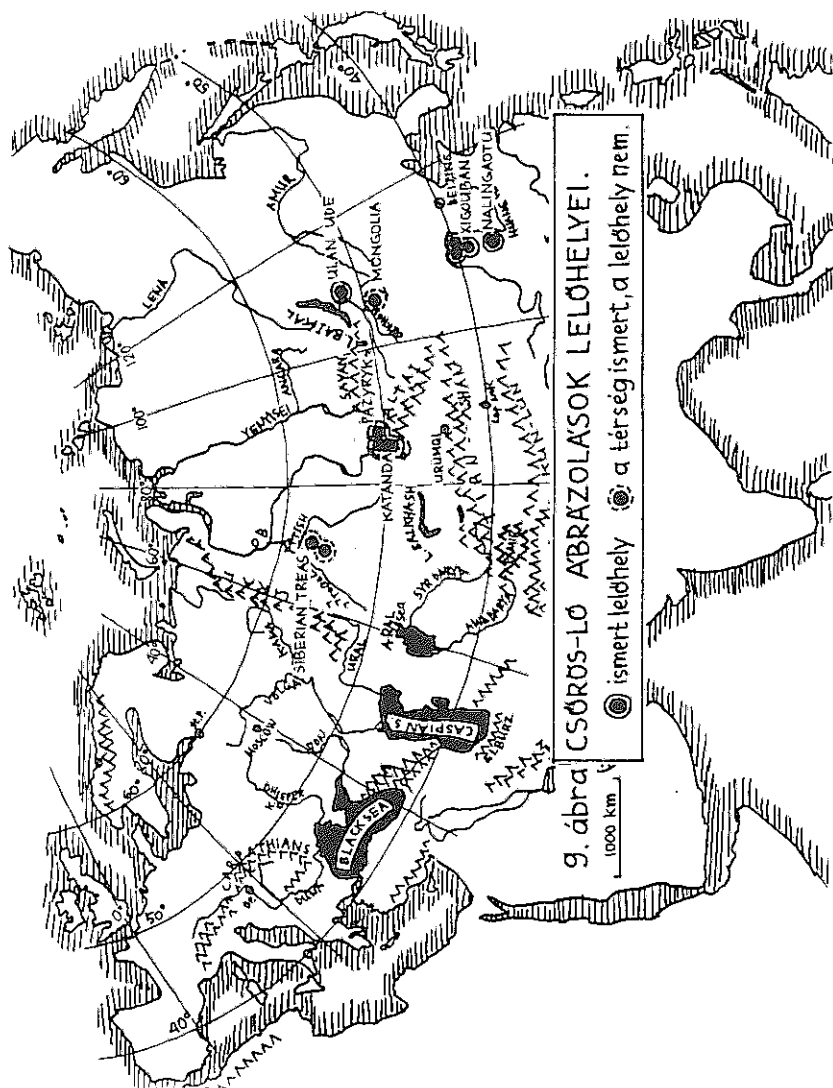
Egy térképen összegeztük a Belső-Ázsiában meglevő csőrös-ló leletek helyét (9. ábra). Igazában nem meglepő, de megnyugtató, hogy ez a térkép teljesen összevág a hun bronz üstök térképével (lásd Érdy,

Hun Művészeti Párhuzamok

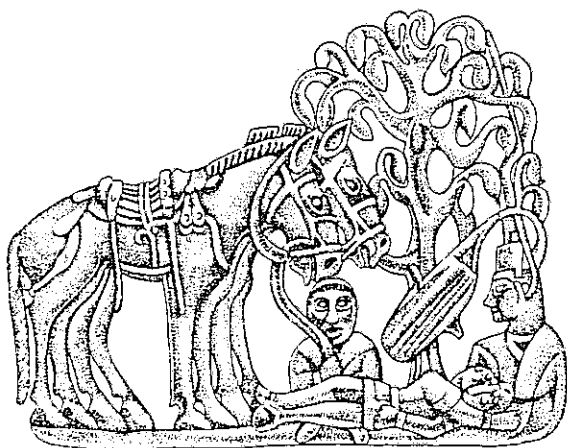
8. ábra

motívum	HUN	HUN	?	?
Sólyom mozgó fejével	Ordos			Szibériai aranyak
Türkisz kő használata	Ordos			Szibériai aranyak
Tigris szőre lángnyelvess	Ordos		Altáj Baskadar	Szibériai aranyak
Tigris patásba harap griff támadja	Ordos		Altáj Baskadar —	Szibériai aranyak
Griff kunko- ródo szárnyakkal	Ordos	Dél-Bajkál Norn Ula		Szibériai aranyak
Csőrös ló agancsai	Ordos	Dél-Bajkál É. Mongólia Trans-Bajkál	Altáj Pazirik Katanda	Szibériai aranyak
További PÁRHUZAMOK: kicsuvarb test oroszlán karikában kigyó nyelvével pont és vessző mint griff patásra csap pillékelyek felként	<p>Konklúzió: Nagy Péter cser Szibériai Aranyai és az altáji leletek a hun művészet alkotásai.</p>			

ÉRBY 1990

A legősibb hun üstök... 4. ábra). Ez a megegyezés megerősíti azt a felismerésünket, hogy a kétséges hovatartozású Altáj vidéki leletek és Nagy Péter szibériai aranykincsének állatjelenetes darabjai a hun művészet alkotásai. Nem egyedül vagyunk ezzel a felismeréssel az irodalomban. Több európai kutató hasonlóan vélekedik, vagy közel áll ehhez, így az orosz S.V. Kiselev, az orosz-francia V. Elisseeff, az olasz M. Bussagli és a francia L. Hambis.

A magyar őstörténet genetikai kutatásában a vércsoportok jelentősége

Jelen századunk szerológiai kutatásainak eredményeként vált ismeretessé, hogy az egyik ember vérsavója kicsaphatja a másik ember vörösvérsejtjeit. Landsteiner 1901-ben rájött, hogy ez fiziológiai tulajdonság. Az ő kutatásai állapították meg az ABO vércsoport létezését. (Landsteiner 3 tagból álló vércsoportja a további kutatások eredményeként 4 tagúra bővült és) azóta is O, A, B, és AB, jelzés jelenti ezt a csoportot. Bebizonyosodott az is, hogy a vércsoportok Mendel törvényei szerint öröklődnek.

A további kutatások igazolták, hogy az egyes vértípusok állandó sajátságaink maradnak, amelyeket sem betegségek, sem külső tényezők nem befolyásolnak. Később arra is fény derült, hogy a különböző nemzetekben a vércsoportok százalékos megoszlása szigorú törvényszerűséggel, az egyes népfajokon belül jellemző értéket adnak.

A vércsoport-meghatározások értékeinek a fajbiológia szolgálatába való állítása két magyar kutató, Verzár és Weceszky vizsgálatainak és meglátásainak az eredménye. Debrecenben és környékén végzett vércsoport-meghatározásaik alatt rájöttek, hogy a 300 éve hazánkban élő német telepesek vércsoport viszonyai ugyanazok, mint a Heidelberg környéki németeké, s az elő-Indiából 800 éve hazánkba költözött cigányok vércsoportjai ugyanazok, mint a Hirszföld vizsgálta hindu katonáké! Verzár kimondta, hogy az egyes fajtáknál a vércsoportok megoszlása állandó s faji jellegű. (S a földrajzi viszonyok azokra semmilyen befolyással nincsenek.) - Ezután indult meg külföldön is a Verzár kijelölté útján s elvek alapján a vércsoportmeghatározásoknak a fajbiológia szolgálatába állítása.

A kialakult vércsoport-antropológiának fő célja meghatározni az emberiség biológiai történetét, múltbeli mozgásait, keveredéseit. Ismeretes, hogy az ABO vércsoport alkotórészei jelen vannak testünk valamennyi szövetében, szervében, a vörös vérsejtek széthullása után is kimutathatóak a sejtgömbök maradványában. Száraz környezetben csodálatosan ellenállnak kémiai hatásoknak és még a vérfoltokból is kimutathatóak. Öreg csontok szikkadt velejében sok beszáradt vér marad, de a csontok más részeiben is vannak kimutatható vérmaradványok. Ezek vizsgálata terén a Boyd házaspár végzett kitűnő úttörő munkát. Egyiptomi és amerikai indián-mumiáknak először a száraz izommaradványaikból, majd csontjaikból mutatták ki vércsoportjaikat.

A genetikusok szerint a rasszok csoportjait génjeik különbözősége határozza el egymástól - Tehát a genotípusuk és nem a phénotípusuk. A genotípus kialakulását a fogamzás pillanatában kizárólag a gének öröklődése határozza meg, míg a phénotípust -bár annak létrejöttét is a fogamzáskor a gének döntenek el, külső megjelenési formánkat a phénotípust a méhen kívüli életünk folyamán a környezet is alakítja. Külső megjelenésünk összes jellemzőit az öröklődés egységeinek igen sok gén változékony kapcsolódása határozza meg.

A vércsoportok kialakulását ezzel szemben egy génpár kapcsolódása dönti el!- Populációk származásának és rokonságának a kutatásában a vércsoportok öröklődésének ez az egyedülálló tulajdonsága teszi rendkívül értékessé! Az öröklétan Mendel öröklődési mechanizmusán alapszik. Az öröklődés egységei a gének összetett nukleo-proteinek, a kromoszómák egy részét képezve a vörsejtek magvában szélnek. A homo sapiensnek 23 pár kromoszómája van, amelyek 16 millió kombinációra képesek! Gyakorlatilag minden egyed 44,000 pár génnek a produktuma. Ezeknek 90 %-a megvan minden emberben. A homo sapiens öröklítésében 22 a szexet nem befolyásoló kromoszóma pár van, s van egy pár, amelyik az új egyednek csak a nemét határozza meg. A megmaradó 3-5 %-nyi, mintegy 2.500 kromoszóma marad az individuumok variálhatósága részére.

Minden egyed az összes génjeit a szüleitől, illetve rajtuk keresztül az elődeitől öröklí és a mindkét szülőtől kapott gének határozzák meg a genotípusát. Olykor a genotípus közvetlenül megállapítható: akinek a vércsoport jellege "AB", annak a genotípusa is AB!! Ennek a vércsoport-jellegnek ez is egyedüli különlegessége! Az összes öröklhető tulajdonságok közül a vércsoportok a legismertebbek.

Az első "ABO" vércsoportot is beleszámítva ma már vagy 100 féle vércsoportot ismerünk. Ezek a csoportok is felhasználhatók származás és rokonság megállapítására, de ezeknek a vércsoportoknak a meghatározása nem olyan egyszerű, mint az "ABO" csoporttét, amelynek ma már milliós számban állnak adatok rendelkezésünkre.

A vércsoportok öröklődésének a vizsgálata során Bernstein 1923-ban családok keretein belül szülőkön és gyermekeiken végzett több ezer vizsgálatot és ennek eredményeiből megállapította, hogy a gyermekek és szüleik vércsoportviszonyai között nincsen eltérés. Gyakorlatilag azokat egyezőkné lehet mondani. Bernstein teóriájának a felállításá után egy évvel, tőle függetlenül Japánban Furuhata ugyanerre a megállapításra jutott.

Természetesen ahhoz, hogy a vércsoportmeghatározások eredményeit a fajbiológia szolgálatába hasznosan állíthassuk, az szükséges, hogy a vizsgálatok a népesség keveredésének figyelembevételével és kellő számban történjenek. Hazánkban 1944-ben ötvenezer körül járt a közölt vércsoport meghatározások száma. Elég jó áttekintést nyújtott. A két világháború között rendszeres vércsoport meghatározásokat Budapesten a K.M.P.P.T.E. Közegészségtani Intézetében Darányi professzor Úr irányítása mellett Molnár adjunctus Úr végzett.

1939 és 1945 között ebben az intézetben voltam disszertáns, majd t.b. tanársegéd. Ezzel az előzménnyel kaptam munkát 1950-ben a Grétában (Ausztráliában). Az ott volt 10,000-es létszámú családi tábor kórházának patológiai laboratóriumában serológiai munkakörrel. Másfél év alatt több mint 600 várandós nő vércsoportját határoztam meg, s mi sem természetesebb, minthogy a 14 európai náció asszonyainak az adatait elkezdtem nemzetiségük szerint csoportosítani. Szembeötlő volt a magyar édesanyák magas "B" és "AB" jellege a többi náció asszonyaihoz viszonyítva.

Annak az alapján, hogy a primitív ősnépek teljesen az "O" csoportba tartoznak, Bernstein Synder és mások azt a gondolatot vetették fel, hogy az "O" jelleg lenne az őstulajdonság és különböző hatásokra ebből hasadtak le mutáció révén az "A" és "B" tulajdonságok és későbbi variációként jött volna létre az "AB" sajátság. A mutáció okát ma még világosan nem tudjuk megmagyarázni, annak a főfészke valószínűség szerint Közép-Ázsia volt.

Az "A" sajátság Arméniából és Asszíriából jöhetett, ma a hazája Arménia és Nyugat-Európa.

A "B" sajátság főfészke Mongóliában és Elő-Indiában volt, s onnan sugárzott ki nyugati irányba. Az "A" sajátság terjedési vonala nem követhető olyan jól, mint a "B" sajátsága annak ellenére, hogy elterjedtebb a Földön és ha valóban mutációval különült el, a mutációban feltehetően megelőzte a "B" sajátságot. - Az "A" és "B" sajátság számszerűsége növekszik a kontinensek közepe felé és a sűrűn lakott területeken. Ezzel szemben a "O" a perifériákon helyezkedik el. A "B" sajátságból centrál Ázsiában, Észak-Indiában, Egyiptomban és Afrikában van a legtöbb! Európában gyakorisága Ázsia határaitól nyugat felé haladóan csökken. Az ausztrál őslakókban a "B" jelleg csaknem teljesen hiányzik, míg Észak-Amerika őslakó indiánjaiban egyszerűen nem létezik! A "B" jelleg az általam elért adatok szerint - Ázsiában átlaga 30 %, Európában 12 % és nálunk magyaroknál 20 %, ugyanannyi a ciprusiaknál és Egyiptom átlaga is. Az abessineknél 21,42 %, Kenyában 23,73 %! (Mourant teszi fel a csiklandós kérdést, hogy vajon oda is Afrikából, avagy Centrálafrikából kerültek?)

Mint ismeretes, többezer éves mumiáknak még beszáradt csontvelőjéből is kimutatható vércsoport jellegük. E téren sok más kutatóval végül is a Boyd házaspár végzett igen eredményes munkát. Az egyiptomi mumiákban meglepően magas számban találtak "O", "B" és "AB" jellegű vércsoportokat. Az indiánokban majdnem minden esetben csak "O" jelleget találtak. Nyolc tudós az általuk megvizsgált 600 egyiptomi mumiában-csontvázbán 45 % A, 15 % B és 17 % AB jellegű vércsoportot talált. Elgondolkoztató az AB jelleg gyakorisága, 102 a 600-ban! Az általam eddig elért adatok szerint a ma élő populációkban ilyen sok AB jellegű vére csak Tibet őslakóinak van!

Furuhata, Okajima négy a XII. században élt kiváló kormányzó mumiának a vércsoport meghatározásából szintén rendkívül érdekes eredményre jutottak: találtak egy "A", egy "B" és két "AB" jellegűt!

S. Cole írja a "Races of man" című műve 36. oldalán: Általános felfogás szerint a "B" jelleget Európába Ázsiából hullámokban érkezett népek hozták be az V. és XV. századok folyamán. Igen jelentősnek találja, hogy a baszkoknál, akik az indo-európaiakat megelőző európai őslakóknak a túlélői a "B" jelleg előfordulása majdnem 3 %-nyi! A baszkok ma sem igen keverednek más népekkel, a népvándorlás hullámaival még kevésbé keveredhettek. Eddig S. Cole. Nos, ha a "B" jelleg valóban csak a Krisztus utáni időkben áradt volna szét Ázsiából, hogyan került "B" és "AB" jellegű vér olyan figyelemre méltóan magas százalékban az egyiptomi mumiákba?!

A Kanári szigeteket nem érték el a népvándorlás Ázsiából jött hullámai. Őslakóiban a "B" jelleg néhol meghaladja a 11 %-ot is. "B" csoportjuk majdnem kétszer annyi, mint a középük telepedett spanyolok és berberiek "B" csoportja. (Megoldásra váró feladatunk: megállapítani a "B" és az "AB" jelleg keletkezését, magyarázatot találni ezen két jelleg magas jelenlétére az egyiptomi mumiákban, a XII. századbéli japánoknál és nem utolsósorban felderíteni, hogyan van az európai 12 %-os "B" átlaggal szemben nálunk 20 % és az "AB" jelleg 4 %-nyi jellegével szemben nálunk magyaroknál 11 %-ban jelen ez a tulajdonságaiban is különleges jelleg?!)

Térjünk vissza a Közegészségtani Intézet vizsgálataira, amelyek világosan tisztázták a magyarság és a Kárpát-medencében vele közösségben élő nemzetiségek vércsoport-viszonyait - Erdély kivételével. Erdélyben Illésy végzett ezer meghatározást Wszechyn kívül, aki 457 vizsgálatot végzett Erdélyben. Csak román szerzőktől - Manuila, Popovicu és Ramneantu-tól vannak a két háború közti időből (Nem egészen megbízható adataink.) Az intézet magántanára Dr. Péter János 1944-ben Erdély vércsoportjainak a tisztázására végzett 15,052 vizsgálatból álló sorozatot. (Az alábbi eredménnyel:) vizsgálatai során a fősúlyt az erdélyi magyarok; a székelyek és csángók vércsoportviszonyainak a tisztázására és az eredmények az anyaországi magyarok eredményeivel való összehasonlítására fektette. Fontos mozzanata volt vizsgálatainak az Észak-Erdélyben lakó románok vércsoportviszonyainak a tisztázása és az eredményeknek az anyaországbeli valamint az erdélyi magyar eredményekkel való összehasonlítása. Emellett vércsoport-meghatározásokat végzett szászok, zsidók, románok, tótok és cigányok között.

Ki kell emelnem - írja Péter az Egészség című folyóiratban közölt beszámolójában, hogy az erdélyi magyarok; székelyek és csángók vércsoportviszonyai semmiben sem különböznek az anyaországbeli magyarok vércsoport viszonyaitól! Ezzel szemben az erdélyi románok lényeges eltérést mutatnak a magyarok vércsoportviszonyaitól!

Péter vizsgálatai közül érdemben a székelyek és a csángók vizsgálata volt fajbiológiai szempontból a legfontosabb. Az anyaországi magyarok, a székelyek és csángók vizsgálata alkalmával csak azt az egyént vizsgálta, aki sem apai sem anyai részről keveredést nem mutatott.

Magyarok: Összehasonlító tábláiról megállapította: a vizsgálatra került magyarok a Nagy-Magyar-Alföldről származó kubikosok lévén társadalmi helyzetük miatt, idegen fajokkal való keveredésnek nem voltak kitéve. A székelyek Háromszék, Csík, Udvarhely és Maros-Torda megyeiek voltak, a csángók a gyimesi szorosból Gyimes-középlakról. Az erdélyi magyarok, tehát székelyek és csángók vizsgálati eredményeit nézve látható, hogy azok semmiben sem különböznek az anyaországbeli magyarok eredményeitől. Nyugodtan kimondhatjuk, hogy az anyaországi és az erdélyi magyarok: székelyek és csángók fajilag azonosak! - Péter vizsgálatainak az eredményeit az addigi magyarországi eredményekhez viszonyítva látható, hogy a trianoni kelet és délkelet magyarországi vizsgálati eredmények ugyanazok, mint Péter eredményei.

Szászok: A megvizsgáltak Beszterce-Naszód és Maros-Torda megyéből valók, ahova többszáz évvel ezelőtt vándoroltak a Rajna vidékéről és most is többé-kevésbé zárt településben élnek nemzetiségi életüket. - Az eredményekből világossá válik, hogy a környező magyarokkal, románokkal nem-igen keveredtek és serológiai is megtartották német sajátosságait.

Románok: Vizsgálaton estek át a Szolnok-Doboka, Beszterce-Naszód, Maros-Torda és Kolozs megye románjai. Az Erdélyben a sík vidéken élő románok nagyobb arányú keveredést mutatnak a velük együtt élő magyarokkal és szászokkal. Keveredésük a magyarokkal Maros-Torda és Beszterce-Naszód megyék egyes községeiben eléri a 20 %-ot! A hegyek eldugott völgyeiben élő románok nem keveredtek, jobban megőrizték faji jellegüket. A 4,062 fős vizsgálat sorozatban a jelzett megyék keveredett románjai szerepelnek. Maros-Torda és Beszterce-Naszód megyékben Déda, Sajófelsősebes, Nagysajó és Kissajó nem keveredett románjainak a vizsgálata érdekes különbségeket mutat az előbbiekkal szemben. Ezt Erdély egyes községeiben Manuila és Popovicu is észlelte. Az ilyen jelenségeket ők, mint Streng is, a belterjes szaporodás számlájára írták. A vérsajátságoknak a Mendel törvények szerinti öröklődése azonban arra mutat, hogy egyes populációk elszigetelt községeinek hasonló viselkedése az ősi sajátságok megerősödését és a népek közötti keveredésből való kiesését jelenti. Az eredmények azt mutatják, hogy az erdélyi hegyi-románok fajilag tisztábbak, kevésbé kevertek, míg a regátbeliek, akiknek szlávokkal, bulgárokkal, kunokkal, besenyőkkel való erős keveredése miatt más a vérsajátságuk, mint a Kárpátokon belül élőknek!

Zsidók: Vizsgálatra az egész országból verődtek össze. Eredményeik összevetve a Máramarosban és a lengyelországi zsidók eredményeivel: követhető beszívargásuk útja.

Ruthének: Kárpátjáról és beregmegyeieket vizsgált. Manuila vizsgálataiból túl sok "AB" eredményt mutatott ki!

Tótok: A vizsgálatra került tótok Békés megyeiek, ahol háborítatlanul élnek nemzetiségi életüket. Csak azokat vizsgálta, akik tótoknak vallották magukat.

Cigányok: Beszterce-Naszód és Maros-Torda megyék cigányai kerültek vizsgálatra. Eredményeiket összehasonlítva a Verzár cigányainak és Hirszföld hinduinak az eredményeivel - alig mutatnak különbséget!

Békássy Gyöngyi matematikus tanár ábrázolási módszerét használva, egy központból kiinduló négy eredőre felrajzoltam az ABO vércsoport egy-egy jellegének a számszerűsége alapján négyzeteket képeztem. Ezeknek a különböző négyzeteknek a mértani középpontjába helyeztem a különböző etnik csoportok viszonyhelyeit. Az ábrán a különböző nemzetiségek viszonyhelyei mutatják különböző fajiságukat és a szlávok rokonságát.

Dr. Malán Mihály, a debreceni egyetem antropológus professzora Die Blutgruppen in Siebenburgen című tanulmányában számolt be az ISA (Nemzetközi Tudományos Antropológus) Kongresszuson 1960-ban elhangzott előadásáról. - 22,508 magyar és 15,629 megvizsgált román vércsoport-viszonyáról. A százalékos megoszlásból kitűnően a magyaroknál sok a "B" jelleg, ugyanakkor relatíve kevés "O" jelleg van. A "B" Jegenye községben (kisközség Kolozs vármegyében, 1910-ben 558 magyar lakossal) meghaladta a 25 %-ot, Józseffalván elérte a 28 %-ot, legalacsonyabb Pálfalván - mint az európai átlag=12 %. Az "O" jelleg a megvizsgáltak egyetlen esetében érte el azok 34%-át Szentgyházason, míg Jegenyén a legalacsonyabb, mindössze 12,25 %-ban képviselve. Az "A" jelleg a megvizsgáltak felében sem volt jelen. Az "AB" jelleg Jegenyén 24,68 %-al a legdominánsabb, legalacsonyabb a kevert lakosságú Szentgyházasi községben 5,34 %-al.

A románoknál az Oláhmorógi tiszta "O" jelleg 40,30 %-al a legmagasabb, míg a kevert lakosságú Ujradnán a legalacsonyabb 25 %-al. A "B" jelleg igen magas százalék arányában van jelen Maroskaplócán 20 %-ban sok van Kalotaszegen és Maros-Torda vármegyében 17,59 %-ban mutatva a keveredés mértékét.) Az "A" jelleg Ujradnán 60,20 %, itt a legmagasabb, legkevesebb Oláhmorógon 35,13 %-al.

Az "AB" jelleg Ramneantu vizsgálatai alapján hihetetlenül magas Háromszék vármegyében, ahol 15,85 %-ot mutat ki, ugyanő Kolozs vármegyében 10,67 %-ot és Krassó-Szörény megyében 9,59 %-ot. A többi román szerző adatai sehol sem közelítik meg Ramneantu eredményeit, az "AB" jellegben 8 %-os átlagot sem érve el, ami kétséges teszt Ramneantu eredményeinek a megbízhatóságát.

**Malán tanár úr két táblázatban közölt vércsoportadatok
számítási középátlamosai:**

	O	A	B	AB
Székelyek	25,08 %	46,05 %	18,83 %	10,11 %
Románok	34,96 %	44,35 %	14,34 %	6,35 %

Következtessünk ezekből a számokból. Ha az "AB" jelleg, amint azt hivatalosan feltételezik, valóban az "A" és "B" hybridje, akkor az "A"+"B"-nek függvénye kell legyen. Összeadva a Romániához csatolt

magyarok "A"+"B" jellegének a százalékait=64,88 % amiből az "AB" jelleg 10,11 %. Ugyanígy összeadva a románok "A"+"B" jellegét 58,69 %-ot kapunk mindössze 6,35 % "AB" jelleggel, pedig a számok törvényszerűsége alapján 9,39 % "AB" jellegűnek kellene lenni! - Vagy a magyarok "AB" jellegének magas százalékos öröklítésére más magyarázatot kell keresnünk?

A közelmúltban a matematika és statisztika módszerei hatoltak be minden tudományág fegyvertárába, még az olyan tudományokba is, amelyeknek exagtságuknál fogva ilyen mankókra nincsen szükségük. Kezdetről fogva ismeretes, hogy az örökléstanban és származástanban nem nélkülözhető a statisztika, de akik nem vagyunk matematikusok, - hajlamosak vagyunk hinni, hogy minden népesség adott génjeinek és phenotípusának valóságos és állandó jellege van, amelyet éppen a matematika perverzítése fed el előlünk. És bár Mourant a továbbiakban megjegyzi: "Amennyiben az "AB" jelleg számarányát, vagy százalékos jelenlétét az örökléstan egyensúly alapján számítjuk, sokkal gyakrabban lesz az eredmény káros, mint előnyös az "AB" jellegrel" - Ennek dacára mégis a matematikához kell folyamodnunk.

A rendelkezésre álló 830,000 európai "A", "B" és "A"+"B" jellegeit külön, külön és együttesen arányba állítva a magyarok "AB" öröklítésének a százalékával a többi európaiban 9,27 % "AB" jellegűnek kellene lenni, ha a magyarok "AB" öröklítésével egyensúlyban lennének - de csak 5,62 % az "AB" jellegük. Ha az "AB" öröklítésünk egyensúlyban lenne Európa lakóival a nyugat-európaiaknak a 3,01 % helyett 6,73 % "AB" jellegüknek kellene lenni, az észak-európaiaknak 6,83 % helyett 9,85 %, a dél-európaiaknak a meglevő 5,56 % helyett 9,88 %-nak, hasonlóan a kelet-európaiaknak 7,10 %-nyi "AB" jellegük van, holott 10,64 %-nak kellene lenni.

Mint ide hangzó érdekességet említtem: a feleségem "B" és az én "A" csoportomból a nyolc tervezett gyermekünk közül négyen "B" és négyen "AB" vércsoportot örökölték. Ha tekintetbe vesszük, hogy ennyi "B" és "AB" csak 130 nyugat-európaiban van, el lehet gondolkoznunk rajta. Bőségesen közöltem adatokat arról, hogy mi magyarok az "AB" jellegét sokkal nagyobb arányban örököltük, mint azt génjeink egyensúlyából és az öröklődés szabályaiból várni lehetne. Ismét igénybe vesszük Békássy Gyöngyi ábráját. A 830,000 európai ABO vércsoport adatainak az itt közölt számítási középátlamosai és 61,124 magyar vércsoportadataiból rajzolt ábrák mértani középpontjaiban lévő viszonyhelyek félreérthetetlenül mutatják a magyarság különleges helyét az európai népcsaládban.

Kiszely István: A Föld népei című műve első kötetének a 418. oldalán írja: "A magyarságnál a B-gén és ennek következtében a B és az AB vércsoport nagyobb gyakoriságban fordul elő, mint az európai népeknél általában. Kevesebb viszont az O és az A vércsoportba tartozók száma. Vidékek szerint az országos átlagtól kisebb-nagyobb eltérést találunk. Endogámiában élő népcsoportoknál jellegzetes a vércsoportok megoszlása. Ilyen falvakban többnyire nagyobb százalékban szerepel a B és az AB vércsoport. (Mezőkövesd, Németi, Kéménd, Tápé), olykor viszont az A jelleg a pregnansabb (Kapunár-Garta). Az átlagértékekhez

legközelebb az ország középső részén élő népcsoportok állnak (jászok, kunok, Duná-tíza mentiek, Kelet és Dél-Dunántúl magyarjai). Az Észak-keleti és Észak-dunántúli perem-magyarország keveredett a szomszéd népekkel. A palócok azonban csaknem teljesen megőrizték ősi rasszjellegüket. Erre vall vércsoportjuk is. A székelyek vércsoportmegoszlása a kunok és a Dél-Alföld magyarjaihoz hasonló.

Könyvtári bűvárkodásom során egy számunkra sorsdöntően fontos megállapításra találtam - felfedezések sorrendjében a 13.-ik vércsoport, a haptoglobín szérumban csoportosításban. Dr. J. Woszczyk lengyel serológus az *Acta Medica Polona* Vol. 13, No 1-ben "Distribution of Haptoglobins in Human Populations and their Anthropological Implications." címmel vagyis magyarul: A haptoglobín megoszlása az emberiségben és annak antropológiai alkalmazása. Amint Woszczyk mondja, a Haptoglobín szisztéma fontos szerepet játszik a genetikában a különböző populációk közötti különbségek megállapításában. 21 európai etnikai csoport adatait, csak ennyiről voltak adatai - hasonlítva össze egy táblázatban. Az első három sorban a lappok, finnek és magyarok adatainál állapítja meg, hogy a közölt 21 náció közt a legtöbb hasonlóságot mutatnak, illetve köztük van a legkevesebb különbség. Fordításban közlöm Woszczyk serologus szavait: Napjainkig az antropológusok, régészek és nyelvészek nem tudtak közös nevezőre jutni a magyarországi etnogenezise - eredete kérdésében. A nyelvészek a finnugor nyelvcsaládba sorolták, ugyanakkor (Kócka) antropológiai és kulturális vonatkozásban is török rokonságot mutat ki. Mindamelllett a nyelvben található finnugor rokonság dacára nem mutatható ki antropológiai rokonságuk, amit "legalább is rejtélyesnek tart." A bemutatott adatok minden esetre hasonlóságot mutatnak a finn és a magyar nép között. Az antropológiai jelek hiánya viszont azt az elméletet bizonyítja, hogy a magyarok beolvadtak a medence őslakosságába! Ezt az elméletet a többi vércsoport is alátámasztja. A Gm (7)-Gm r szisztém gyakorisága a régi nomenclatura szerint Magyarországon 27,1 %, a norvégoknál 54,3 %, a németekben 42-17 %.....Az átmeneti csoportok megoszlása Európa népeinél szintén azonos a haptoglobín előfordulásával. Az európai populációkban az átmeneti D phenotypus csak egy néhány csoportnál van jelen. A finnek 2,5 %-ában, a lappoknál 2,1-5,5 %-ban fordul elő, a görögöknél 0,6 %-ban, a többi európai csoportban ez a phenotypus hiányzik, kivéve valószínűleg a magyaroknál!

Ha Woszczyk tanulmánya elkerülte szakembereink figyelmét, remélem, közléssel sikerül érdeklődésüket felkeltenem, mert nekünk, magyaroknak életbevágóan fontos megtámaszthatatlanul bebizonyítanunk, hogy vérszerinti leszármazottai vagyunk a Kárpát-medence őslakóinak!

Ide kívánczik Gordon Childe megállapítása a "Dawn of European Civilisation" című műve a Survival of Mousterian tradition fejezet 15. oldalán, miszerint a Kárpát-medencébe keletről települt rövidfejű telepesek nem írtották ki az őslakó neanderthaliakat, mint az angolok a tasmánokat, hanem összeházasodtak velük.

A település történelemből ismeretes; ha egy nép alkalmas területen megvetette a lábát és a föld művelésébe kezdett, onnan el nem mozgott, ha hódító nép telepedett fölé, azt hamarosan magába olvasztotta átadva a nyelvét is! Így történt az Ibér félszigeten, Galliában és a Kárpát-medencében is! Utalok Torma Zsófiának a tardosi leletére, amit az egész tudományos világ lelkes érdeklődéssel fogadott - de a Magyarországi Tudományos Akadémia "tudósai" 120 évvel ezelőtt éppen úgy, mint sajnos manapság is elsüllyesztette, mert kérdősebbé tette az északi származásunk fikcióját. A kolozsvári román régész, E. Vlăssă 3. Újabb sumer feliratú táblát talált Tordoson 1961-ben. A Carbon-14-es vizsgálat eredményeként több mint ezer évvel idősebbek, mint a legregibb Mesopotámiában talált sumer feliratos táblák!! Amint megállapították a honfoglalás idején két nyelven beszéltek elődeink!

Hideo Matsumoto, az osakai Orvostudományi Egyetem igazságügyi orvostani tanszékét vezető, egyedülálló munkát végzett: az emberi vér egyik sajátos fehérjének a vizsgálatával földelítette a japán nép sokáig homálybavesző eredetét. Módszerével a magyarság vizsgálatát is megkezdte. Hankó Ildikó kitűnő antropológus interjújára kapott válaszokat az érthetőség határáig lerövidítve továbbítom alább:

- Az emberi szervezet az őt ért ártalmas behatásokra -különműködően kórokozókra vagy mérgező anyagokra -kétféleképpen válaszol - Az immunválaszoknak ez a két, egymással igen szoros kapcsolatban levő formája a testnedvek által közvetített - humorális - és a sejtek által kifejtett - celluláris - immunválasz. - A szervezetben, az erre szakosodott sejtek - elsősorban az úgynevezett plazmasejtek - több millió féle immunglobulint termelhetnek. Ezt a sokféleséget egy sajátos génátrendezés teszi lehetővé. - Az immuglobulinok közül legjobban az emberben legnagyobb mennyiségben előforduló IgG (gamma-G-globulin) szerkezetét ismerjük. Az ebbe az osztályba tartozó fehérjét is négy alosztályba (G1-G4) sorolják.

Az ohioi Clevelandban dolgoztam, amikor felfedezték az IgG fehérjék által hordozott Gm-rendszert. 1966-ban felfedeztük ennek egy változatát, az úgynevezett Gmst-tényezőt, s azóta további változatok is ismertté váltak. Az emberi immunglobulinok efféle finom szerkezeti különbségeinek genetikai hátterük van, s ennek jóvoltából azok, az örökletes különbségek márkereiként, azaz "jelzői"-ként szerepelhetnek. A különféle népegekben az egyes immunglobulin-változatok eltérő gyakorisággal fordulnak elő, s e gyakoriság mutatókat statisztikailag kiértékelve lehetővé válik, hogy a különféle népek és népcsoportok rokonsági fokát megállapítsuk. Jól használható ez a módszer a genetikai sodródás és génsodródás tanulmányozására is.

A japánoknak régóta problémát okozott, hogy honnan származnak, s mely népekkel állanak genetikai rokonságban. Vizsgálataim azt a gyantát erősítették meg, hogy gyökereinket Szibériában, a Bajkál-tó keleti oldalán kell keresnünk, ott, ahol ma a burját mongolok élnek. A mongoloid népegekben két fő csoportot különítettünk el: egy északit és egy délit. Ez arra mutat, hogy a régi időkben Kelet-Ázsiában két ősmongoloid népegség létezhetett. A japánok az északi ághoz tartoznak, tehát legközelebbi rokonaiknak a Bajkál menti burjátokat tekinthetjük. Tovább

finomítva a módszert, a Szovjetunió területén élő népcsoportok között ötöt szintén megvizsgáltunk. Ezek a korjások, az északi burjátok, a déli burjátok, a mongolok és az uraliak. A déli mongoloidokra jellemző márkerek nem fordul elő az uráli (ugor) népek tagjaiban, ám az északiakra jellemző immundeférvér - az európai népekre jellemző márkerek mellett - megtaláljuk bennük: ebből az következik, hogy az uráli népek európai és mongolid népek keveredéséből alakultak ki. Fellelhető bennük az a márkerek is, amely az északi mongolid népekkel való rokonságra utal.

A tokiói egyetem egyik antropológusa segített kiválasztani azoknak a körét, akiknek a vérmintáit megvizsgáltuk. Rucskov professzor, a Szovjet Tudományos Akadémia Humángenetikai Laboratóriumának vezetője segítségével jutottunk hozzá 1983-ban a Szibériából származó, bizonyító jellegű vérszérumokhoz. Kaptunk anyagot 31 kínai népcsoporttól is. - A mongoloid népek Gm sajátosságainak négy különböző csoportját tudtuk szétválasztani. Ebből kettő minden más emberben is előfordul, egy csak az északi mongolid népére jellemző, egy pedig a déli mongolidokra. A japánok vérszérumában a két általánosan előforduló jelzőfehérjén kívül - az északi mongolid csoportra jellemző fehérje a gyakori, s ez jellemzi a Bajkál-vidéki lakosságot is. A déli mongoloid márkerek igen ritka a japánokban.

Tíz évvel ezelőtt a kutatók meglehetősen hitetlenkedve fogadták eredményeimet, ám azóta olyan mennyiségű adat birtokába jutottam, hogy a tények előtt fejet hajtottak. Már a történelemkönyvek nagy részében is átirták a japánok eredetéről szóló fejezetet.

1985-ben levélben jelentkezett nálam Kiszely István antropológus, mert olvasta a Japánban és az Egyesült Államokban megjelent írásaimat. Megírta: a magyar nép származásának kutatásában szintén vannak a japánokéhoz hasonló problémák, ezért nagyon érdekelné őt, hogy milyen a különféle Gm markerek előfordulási aránya a magyarság körében. Készségesen segítettem neki, s megindult közös kutatásunk. Vizsgálataimhoz Magyarország különböző területein vettek vérmintákat. Nagyon fontos volt a célzott kiválasztás, ezért elsősorban az elvándorlástól betelepüléstől és más, a népcsoportok keveredéshez vezető hatásoktól kevésbé érintett, "benszült" lakosság jöhetett számba. - Eddig mintegy 1,207 esetben elemezte az Országos Haematológiai és Vértranszfúziós Intézetből kapott mintákat. Ez csupán arra volt elegendő, hogy a magyarság összetételének legfőbb sajátosságait lássam. - Egymillió év kell ahhoz, hogy a molekula egy aminosava, amely eredetileg ott 100 %-os gyakorisággal fordult elő, 32 %-os gyakoriságúra csökkenjen. A molekula változásának sebessége tehát a történelmi idők léptékével mérve igen csekély. Eddig Matsumoto prof. Úr szavai. Együtt vettünk részt a 3. szittyá őstörténelmi Világkongresszuson, ahol előadása után aggodalmamat fejeztem ki a prof. Úrnak a minták miatt, amiket donoroktól kaptak....

Dr. Érdy Miklós írta az Árpád Akadémia XXVI. évkönyve 265-66 oldalain: a Matsumoto prof. Úr eredményeiből "A jelenben a magyarság olyan csoportjai, amelyeknek más népekkel való keveredése nem volt számottevő, immunglobulinjainkon olyan jelzőket hordoznak, amelyek a Bajkál-tó térségéből származó turk és északi mongol népekben vannak

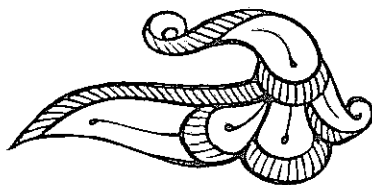
jelen (Japánban 26,00 %-ban). A magyarság magas mintáiban ennek a génjelzőnek az átlaga 10,3 %, Európában más népben ez a Gm abst Bajkál tó vidéki és a kismértékben vele együtt megjelenő Gm afb3 jelölésű déli mongoloid génjelző nincs jelen (számottevően). - A legközelebbi rokonnak tartott uráli finnugor népek közül a finnben nem találta ezeket a génjelzőket. Ugyanakkor az európid jellegűkre utaló jelző lényegesen alacsonyabb, mint a magyarságban. (Az európid génjelző a finnekben 60 %, a magyar átlagban 78,4 %, egy magas keleti mintában a Szigetközből 68,4 %)

Egy másik uráli nép viszont, a szamojéd, erős mongolid jeleket mutat, de teljesen hiányzik belőlük az európid gének jelzője, amely a magyarságban 68-78 % között van jelen, így nemcsak az embertani jelleg különböző a két elemzett finnugor uráli népben, hanem a genetikai különbségek annyira áthidalhatatlanok a magyarhoz, de egymáshoz is viszonyítva, hogy ezek évezredekken keresztül való hipotetizált együttélése, sőt ősnép formálása, az adatok alapján nem történhetett meg. A történelmi genetika eredményeinek ide vezető elemzését Erdy tette közzé 1991 és 1992-ben, japán kutatók magyarországi vérmintákat vizsgáló mérései és a velük együttműködő Tauszik Tamás (Budapest) adatai alapján Erdy, 1992. Dr. Tauszik Tamás, akivel az ABO vércsoportkutatásaim révén 10 éve jó kapcsolatban vagyok, és több konferencián találkoztam, írta 1990-ben a M. Tudomány 908-12 oldalain "A Gm allotipuson azt értjük, hogy a sokféle Gm-sajátosság mind-egyikének genetikailag meghatározott fehérjevariánsai vannak és ezek a variánsok a különböző populációkban eltérő gyakorisággal fordulnak elő. Így lényegében az allotipuson a Gm determinánsokat és azok populációs gyakoriságát értjük. - Az egyes Gm allotipusok egymáshoz kapcsolatban öröklődnek, minthogy az őket meghatározó gének szintén szoros kapcsoltságban vannak egymással. Ezeket az együtt öröklődő stagil sorokat nevezzük haptotipusoknak. Egy-egy populációban a haplotipusoknak csak korlátozott mennyisége figyelhető meg. Még szembetűnőbb a különbség, ha azt az emberi nagyraszok szintjén vizsgáljuk. - Bizonyos haplotipusok egyik-másik rasszban teljesen hiányozhatnak, míg mások éppen hozzájuk kötődhetnek jellegzetesen.

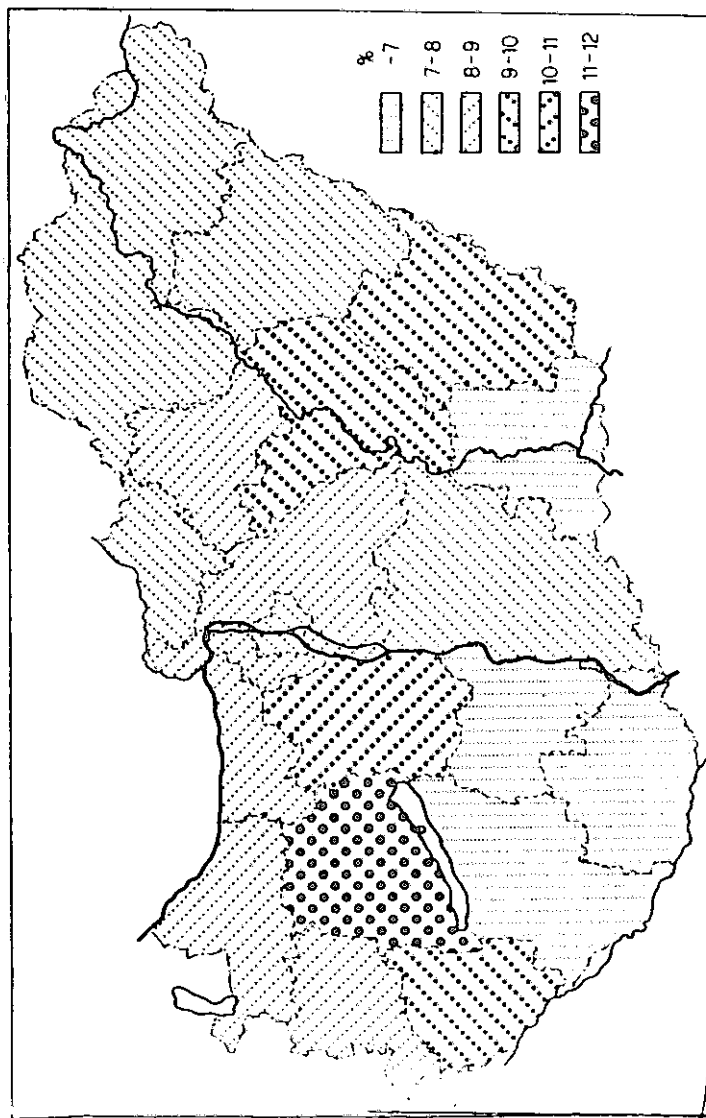
A magyar populációban a Gm 1 3 13 14 haplotipus (rövidítve: FAB) és a Gm 1 11 13 16 17 haplotipus (ZABST) feltehetőleg orientális eredetű. Ez a két haplotipus az európid nagyrasz képviselőiben igen ritkán fordul elő. A szomszéd népeknél ezek a haplotipusok hiányoznak. Befejezésül térjünk vissza az ABO grupphoz. Valamilyen vércsoport-hoz való tartozásból senki se következtessen kisebb vagy nagyobb faji értékességre! Bár nekünk magyaroknak a "B" és az "AB" jelleg előfordulása a jellemző tulajdonságunk, az európai átlaghoz viszonyítva a mi 20 %-nyi "B" jellegünk az európai 12 %, az "AB" 11 %-unkhoz a 4 %-nyi európaihoz viszonyítva akkor mutat komolyan számbavehető különbségeket, ha a "B" és "AB" arányait összeadjuk, de még ez is csak 31 az európai 16-hoz viszonyítva mutat számbavehető különbséget.

Ne higgye azért senki, hogy a fajmagyar az "AB" csoportba, vagy legalább is a "B" csoportba tartozik! Képzeljük a fajtát önálló szellemnek, amelynek mi alá vagyunk rendelve és amelynek élő szervezetét, mintegy testét a mi, bizonyos törvények szerinti együttműködésünk képezi; úgy mint ahogyan temérdek, bizonyos fokban önálló életet is élő sejt képezi az emberi szellem kifejező eszközét az emberi testet. Ha az emberi szervezet valamelyik szervének a kiválósága jellemző, Pl.a szeméé, vagy a jóhallású füléé és ha valamelyik szervének a fejlesztésére fordítja is ereje javát, azért a többi szerve nem válik nélkülözhetővé, de még mellékessé sem. Bármilyen vércsoportba tartozik is egyénileg valaki, egyéniségében benne tükröződik fajtájának az arányszámban kifejezésre jutó természete, amelyet viszont a fajta szelleme, hivatása határozott meg és határoz meg minden nemzedékben újra, meg újra, többé vagy kevésbé jellegzetesen a nemzeti öntudat csökkenése, vagy erősödése szerint.

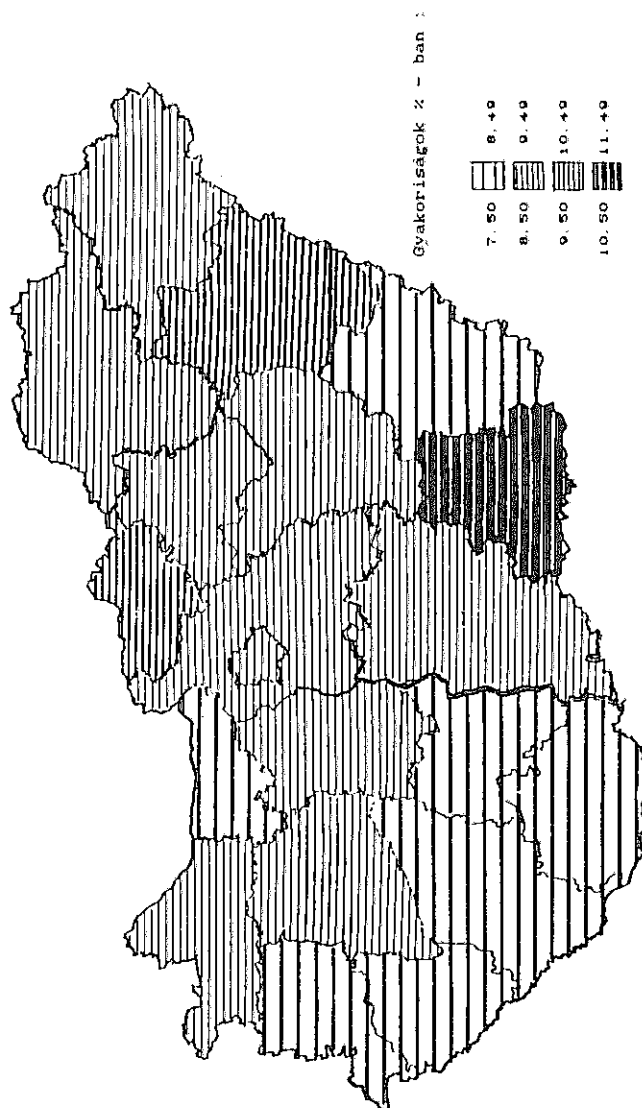
Bollone, Jorio and Massaro, "Identification of the Group of the Traces of Human Blood on the Shroud" című tanulmányukban, amelyet a Shroud spectrum International NO. 6, Indiana Center for Shroud Studies, March 1983 közöltek, Krisztus Urunknak is AB vércsoportja volt!

Az AB-gén százalékos előfordulása Magyarországon
/R. Backhaus után/

Az AB vércsoport megyénkénti megoszlása Magyarországon

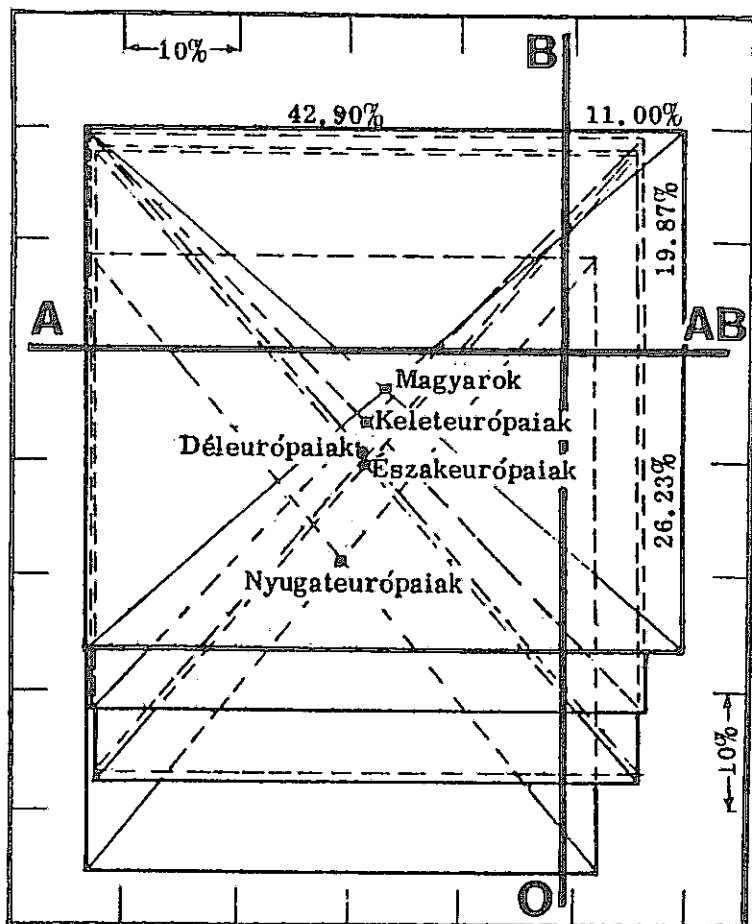
Európai vércsoportok

Szerző	Nemzetiség	Esetek száma	O	A	B	AB	
Kirkpatrick	Scottish	4.048	54.15	31.36	11.70	2.84	1952-ben
Grubb, Wilund	Swedes	937	38.62	46.63	10.28	4.55	1952/53.
Moullec, Revol	French	11.891	44.76	45.21	7.16	2.89	1952/53.
Hassing, Holland.	Swiss	20.937	42.79	43.26	7.15	3.64	1953
Schneider	Germans	2.006	41.63	43.30	10.80	4.00	1942
Dunsford	Poles	183	27.92	45.42	17.42	9.37	1953
Hirszfeld	Greeks	500	38.20	41.60	16.20	4.00	1919
Simonovic	Türks	235	33.40	40.97	18.79	6.82	1953.
Simonovic	Hungarians	136	25.16	46.26	16.93	11.65	1953.
Simonovic	Albanians	436	43.28	35.34	16.74	4.62	1953
Hirszfeld	Bulgarians	600	39.00	40.60	14.20	6.20	1919
Schwidetzky	Spanyolok	2.300	46.43	44.30	7.27	2.00	1963
Manulla, Pater	Tótok	1.125	39.70	34.00	17.70	9.10	1944
Páter	Rutének	664	35.80	32.70	21.60	9.90	1944
Rubaschkia	Kisoroszek	340	27.80	40.00	24.10	8.60	?
Verzar és társai	Kelet-Magyar	6.469	29.00	40.40	21.00	9.60	1924
Jeney és társai	Dél-Magyar	5.636	28.80	40.60	20.50	10.60	1924
Heszeczký &	Erdélyi Magyar	1.654	23.50	44.50	19.00	13.00	1924
Páter	Székelyek	3.820	28.50	39.20	21.00	11.30	1944
Páter	Csángok	154	29.90	40.30	20.80	9.00	1944
Gáspár	Alföldi Magyar	1.000	27.80	40.80	20.20	11.20	1932
Páter	Erd.Szászok	580	37.90	46.90	11.40	3.80	1944
Manulla	Erd.Szászok	1.521	33.50	50.50	12.00	4.00	1928
Páter	Erd.Tiszta Rom.	388	33.40	49.90	10.70	6.00	1944
Páter	Erd-kevert Rom.	4.062	33.50	43.10	16.40	7.00	1944
Hirszfeld	Szerbek	500	38.00	41.80	15.60	4.60	1919
Simonovic	Szlovének	616	36.85	42.05	15.26	5.84	1953
Simonovic	Horvátok	2.060	34.08	41.84	17.72	6.36	1953

Az Erdélybe telepített szászok és a frankfurti németek adatai

Páter	Erdélyi szászok	580	37.90	46.90	11.40	3.80	1944
Schneider	Frankf.németek	840	41.60	43.80	10.80	4.00	1942
Hornung	Németország	421.810	39.20	43.20	12.80	4.80	1940

830.00 ÉSZAK-KELET-NYUGAT ÉS DÉLEURÓPAI ÉS 61,124
 MAGYAR VÉRCSOPORTADATAINAK A VISZONYA A
 BÉKÁSSY GYÖNGYI ÁBRÁJÁN.

Magyar tájegységek vércsoport adatai és összesítésük

Szerző	Tájegység	Esetek száma	O	A	B	AB	Idéjük
Méhely-Gáspár	Nagyalföld	1.000	27.80	40.80	20.20	11.20	1932
Simonovic	Magyarok	136	25.16	46.26	16.93	11.65	1952
Verzár és társai	Keletmagyarország	6.469	29.00	40.40	21.00	9.60	1924
Jeney-társai	Délmagyarország	5.636	28.30	40.60	20.50	10.60	1924
Weszeckzy	Erdély	1.654	23.50	44.50	19.00	13.00	1924
Malán	Erdély	22.508	25.08	46.05	18.83	10.04	1960
Ieney	Erdély	840	26.00	38.22	22.00	9.80	1943
Páter	Székelyek	3.820	28.50	39.20	21.00	11.30	1944
Malán	Székelyek	1.460	18.53	43.25	19.46	15.35	1960
Páter	Alföld	8.040	29.40	41.20	19.60	9.80	1944
Fehér	Magyarország	3.047	29.90	42.00	19.20	8.90	1939
Páter	Összmagyarország	6.514	28.90	40.20	20.40	10.50	1944

A Kárpátmedence 61.124 magyarja vércsoport adatainak a számtani középarányosai :

O	A	B	AB
26.23	42.90	19.87	11.00

Rokon népek (?!?) vércsoportjai

Szerző	Nemzetiség	Vizsgáltak	O	A	B	AB	Mikor?
Bunak	Baskirok	4.051	29.60	34.90	28.00	7.5	1976
Bunak	Csuvasok	3.529	30.30	29.20	33.50	7.00	1976
Kajanoja	Finnek	?	34.81	44.12	13.99	6.96	1972
Bunak	Volgai finnek Marik	594	33.00	24.00	34.80	8.20	1976
Bunak	Volg. "Moksa-Mordov.	403	28.00	37.00	23.60	11.40	1976
Bunak	" " Ersza-Mordovi.	522	34.70	29.30	26.00	10.00	1976
Bunak	Balti finnek Karelok	931	38.80	29.80	26.80	4.60	1976
Bunak	Komi-zur Jenek	2.549	34.90	29.40	27.10	8.60	1976
Bunak	Komi-permjakok	2.111	33.70	29.40	29.40	7.50	1976
Bunak	Udmurtok	2.550	35.80	28.80	28.40	7.00	1976
Bunak	Esztek	2.778	33.80	35.50	22.40	8.30	1976
Va lois-Marquer	Baszkok	?	43.30	46.20	7.50	3.00	1964

Észak és Kelet európai népek vércsoportjai

Bunak	Ukránok	9.335	32.43	40.55	19.87	7.15	1976
Bunak	Moldvaiak	6.130	32.30	40.80	19.80	7.10	1976
Bunak	Litvánok	4.477	39.00	36.60	19.50	4.90	1976
Bunak	Lettek	1.160	32.30	36.60	24.20	6.90	1976
Bunak	Nagyoroszok	75.576	32.01	37.15	23.60	7.25	1976
Bunak	Fehéroroszok	2.879	32.43	37.20	20.00	6.60	1976

Magyar tájegységek vércsoport adatai és összesítések

Szerző	Tájegység	Esetek száma	O	A	B	AB	Idejük
Melley-Gáspár	Nagyalföld	1.000	27.80	40.80	20.20	11.20	1932
Simonovic	Magyarok	136	25.16	46.26	16.93	11.65	1952
Verzár és társai	Keletmagyarország	6.469	29.00	40.40	21.00	9.60	1924
Jeney-társai	Délmagyarország	5.636	28.30	40.60	20.50	10.60	1924
Weszeckzy	Erdély	1.654	23.50	44.50	19.00	13.00	1924
Malán	Erdély	22.508	25.08	46.05	18.83	10.04	1960
Jeney	Erdély	840	26.00	38.22	22.00	9.80	1943
Páter	Székelyek	3.820	28.50	39.20	21.00	11.30	1944
Malán	Székelyek	1.460	18.53	43.25	19.46	15.35	1960
Páter	Alföld	8.040	29.40	41.20	19.60	9.80	1944
Fehér	Magyarország	3.047	29.90	42.00	19.20	8.90	1939
Páter	Összmagyarság	6.514	28.90	40.20	20.40	10.50	1944

A Kárpátmedence 61.124 magyarja vércsoport adatainak a számtani középárayosai : O A B AB
 26.23 42.90 19.87 11.00

A Kárpátmedencében lakó nemzetiségek adatai

Szerző	Nemzetiség	Esetek száma	O	A	B	AB	Idejük
Manulla-Páter	Tótok	1.125	39.70	34.00	17.70	9.10	1944
Páter	Rutének	664	35.00	32.70	21.60	9.90	1944
Páter	Erd.szászok	580	37.90	46.90	11.40	3.80	1944
Manulla	Erd.szászok	1.521	33.50	50.50	12.00	4.00	1920
Páter	Erd.tiszta rom.	388	33.40	49.90	10.70	6.00	1944
Páter	kevert Erd.románok	4.062	33.50	43.10	16.40	7.00	1944
Hírszfeld	Szerbek	500	38.00	41.80	15.60	4.60	1919
Simonovic	Szlovének	616	36.85	42.05	15.26	5.84	1953
Simonovic	Horvátok	2.060	34.08	41.84	17.72	6.36	1953

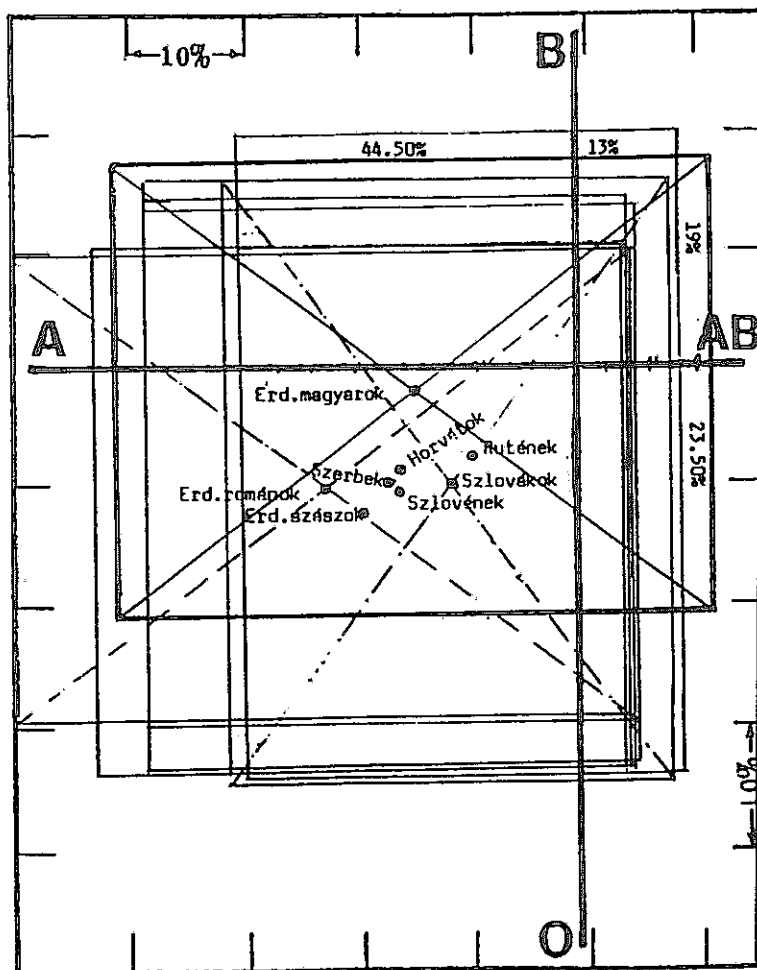
CIGÁNYOK VÉRCSOPORT MEGOSZLÁSA

MOURANT A.	CIGÁNYOK ?	29.00	29.00	32.00	10.00	1976
STEIN G.	SZINTE CIGÁNYOK	33.10	43.80	19.00	4.10	1940
STEIN G.	ROM CIGÁNYOK ?	31.70	36.70	26.00	5.60	1940
STEIN G.	NÉMET CIGÁNYOK?	38.00	43.00	14.00	5.00	1940

A ZSIDÓK BESZIVARGÁSÁNAK ÚTJÁT KÖVETŐ VÉRCSOPORT ADATOK

HALBER/MYDLARSKY	LENGYEL ZSIDÓK	500	33.10	41.10	17.40	8.00	1933
MANUILA	MÁRMAROSI ZSI.	211	26.10	39.80	19.80	14.30	1930
PÁTER	M. AGYARORSZÁGI ZS.	1677	32.90	40.70	19.10	7.80	1944

ERDÉLYI MAGYAROK, ERD.SZÁSZOK, ERD.ROMÁNOK, HORVÁTOK, RUTHÉNEK
SZERBEK, SZLOVÁKOK ÉS SZLOVÉNEK VÉRCSOPORTADATAINAK A
VISZONYA A BÉKÁSSY GYÖNGYI ÁBRÁJÁN.

Vércsoport adatok Eldőzsia-India és Afrikából

Szerző	Nemzetiség	Vizsgáltak					Mikor
		száma	O	A	B	AB	
Beckett	Moslem Perzsák	40	57.50	17.50	20.00	5.00	1953
Motamed	Teheráni Perzsák	565	39.59	31.60	22.54	6.25	1951
Lechmann	Zabidi Arabok	114	58.36	25.65	15.84	1.25	1953
Boyd and Boyd	Bengálik (Pakistan)	236	35.12	12.11	33.37	3.65	1953
House and	Punjab "	615	31.86	22.88	35.21	10.04	1953
Mahalanobis	Rajputana "	111	32.94	22.09	35.58	9.38	1952
Boyd and Boyd	Punjab "	204	30.80	23.71	35.90	9.59	1953
House and	United provinces	838	31.15	26.97	34.49	7.40	1952
Mahalanobis	Cent.provinces	118	26.80	22.66	39.52	11.01	1953
House-Maha.	Bombay	1.168	31.06	30.04	29.10	9.80	1952
House-Maha.	Madras	1.117	42.97	24.08	28.29	4.66	1953
Angel	Cyprusiak	89	30.72	20.08	20.01	9.09	1950
Lehman-Ikin	Yemenite Arabok	111	59.46	26.14	10.82	3.60	1953
Barnicot-all.	Touaregek	164	62.83	23.74	11.55	1.87	1952
Ikin-al.	Abessynek	104	38.23	32.95	21.42	7.34	1953
Allison-al.	Kenya	95	58.05	14.09	23.73	2.62	1952
Allison-al.	Uganda	117	65.96	15.27	16.12	2.62	1953
Goldsmith	Somalis	94	53.57	30.44	13.40	3.08	1952
Allison-al.	Pygmik	33	36.36	42.42	15.15	6.06	1952

Vércsoport adatok Északamerika őslakóitól

Chown,Lewis	Br.Columb.Indiánok	394	80.99	18.23	0.72	0.03	1952
Chown,Lewis	Eszkimok	67	53.42	43.59	1.85	1.13	1952
Matson-Levine	Chippewa Indiánok(f.b.)	161	87.58	12.42	00	00	1952
Matson-Levine	Chippewa Indiánok(%b.)	128	75.04	24.17	0.73	0.05	1952
Matson-Levine	Chippewa Indiánok(%b.)	206	62.15	32.51	4.36	0.93	1953
Ikin et all.	Navaho Indiánok	97	75.26	24.74	00	00	1952

Vcs.adatok a Kanári szigetekről és a bevándorolt spanyol és berberekettől

Schwidetzky	Gomera lakói	?	52.13	35.79	8.47	3.61	1952
Schwidetzky	Tenerife "	?	43.35	42.82	8.51	5.32	1952
Schwidetzky	La Palma	?	49.72	39.28	8.93	2.07	1952
Schwidetzky	Gran Canaria	?	43.84	40.65	11.31	4.20	1952
Schwidetzky	Spanyolok	2.300	46.43	44.30	7.27	2.00	1962
Schwidetzky	Berberek	?	79.69	11.72	7.81	0.78	1962

Forrásmunkák:

1. A. E. Mourant: The Distribution of the Human Bloodgroups 1954.
2. M. Malán: Die Blutgruppen in Siebenbürgen 1960.
3. Páter János: Vércsoport meghatározások Erdélyben 1944.
4. Glemser M.S.: Paleoserology 1963.
5. Race R.+ Sanger: Blood Groups in Man 1962.
6. A. E. Mourant. The ABO Blood Groups in Man 1958. Smith M.: Blood Groups of the Ancient Dead 1960. Ciba Foundation: Symposium on Medical biology and Etruscan origin 1959.
7. Lipták P.: A magyarság etnogenezisének paleoanthropológiája 1970.
8. Ciba Foundation: Symposium on medical biology and etruscan origin 1959.
9. Lipták P.: A magyarság Ethnogenezisének Paleoanthropológiája 1970.
10. Harris W.T.J.: A contribution to human biochemical genetics; bloodgroup specificity 1960.
11. Morgan W. T. J.: A contribution to human biochemical genetics; bloodgroup specificity
12. Dobzhansky Th.: Heredity and the Nature of Man 1956.
13. Dyer K.F.: The Biology of Racial Integration 1974.
14. Bowley C, Dunsford I.: Techniques in Blood Grouping 1967.
15. Bernhard R.: Chromosomes are not the whole story of heredity 1967.
16. Bloom B.: The origin of the modern genetic 1967.
17. Borgognini, Tarli, and Pooli: Survey in palaeoserological Studies 1982.
18. Lengyel I.A.: Palaioserology 1975.
- 19 Lengyel: ABO blood typing earlier population fragments 1982.
20. Schwidetzky I.: Palaeo-population genetics: an introduction 1982.
21. Rodnev Hoare: A piece of Cloth - The Turin Shroud Investigated 1984.
22. Kiszely I.: A Föld népei I. 1979.
23. Dr. Tauszik T. és Dr. Simonovits: Magyarország mépességének vércsoport-térképezése az ABO és Rh /D/ gyakorisága szerint 1980-1986.
24. Darányi Gy.: Közegésztani vizsgáló módszerek 1942.
25. Bartucz L.: A Magyar ember 1938.
26. Baráth T.: The Early Hungarians 1983.
27. S. Cole: "Races of Man" 1965.
28. Érdy Miklós: Észrevételek a magyarországi japán genetikai vizsgálatok kiértékeléséhez. Kézirat New York 1991.
29. Érdy Miklós : A magyar eredetkutatás a történelmi társtudományok rétegezett térképeinek a tükrében. A XXXI. Magyar Találkozó Krónikája 239-270 oldalon
30. Tauszik T.: Blood groups. in Genetics of the Hungarian population Akadémia Kiadó.
31. Tauszik T.: Genetikai vizsgálatok és a magyarság történelme. A Magyar Tudomány 1990 8. szám
32. Hideo Matsumoto: Characteristics of Mongoloid and neighboring populations based on the genetic markers of human immunoglobulins. Review article, Human Genetics 1988.

Kazár Lajos (Canberra)

AZ ŐSI JAPÁN NYELV AZ URÁLI ÉS ALTAJI NÉPEKÉIHEZ KAPCSOLHATÓ

AZ ELŐADÓ PÁLYAFUTÁSA: 1924-ben a Vas megyei Balozsamergyesben született s 1943-ban Szombathelyen a Faludi Ferenc Gimnáziumban érettségizett. Ösztöndíjjal jutott a Kassai Magyar Királyi Állami Kereskedelmi Főiskolára. Az 1944. III. 19-én volt német megszállás miatt a Főiskola működése ideiglenesen megszűnt s a hallgatóság két más főiskola hallgatóival 1944. VII.23-ig, a román átállás napjáig, a Csik megyei Úz völgye táján lövészárkok ásásával volt megbízva. A frontnak Vas megyéhez közeledtekor, 1945 januárja végén K. L. A Győri Vagongyár önkéntes segéd munkásaként Németországba került, ahol parasztgazdaságokban és kisműhelyekben dolgozott 1947 januárjáig. Akkortól 1948 júniusáig a Mainzi Johannes Gutenberg Universität Germersheimben létesült, Staatliche Dolmetscherhochschule nevű leányintézetében közgazdaságtant, franciát, olaszt és angolt tanult. Kivándorlásra készülve a francia megszálló hatóság egyik részlegében szolgálatában állt s titkári munkát végzett, mígnem 1949 szeptemberében magyarországi feleségével Ausztráliába indult. Ott 12 éven át részben gyári munkával, részben építkezéssel, majd tehenészetével foglalkozott. 1963 elején Canberrában a The Australian National University keretében harmadszor kezdett egyetemi tanulmányokba. 3 évig magas szinten tanult kínai nyelvet s történelmet s ezzel párhuzamosan 2 évig japán nyelvet s történelmet, aztán egy évig csak japán nyelvet és 2 évi anyag általános nyelvészetet. Új. ráébredt arra, hogy igazi kutatási területe a kínai s egyéb kölcsönzésekől mentes japán nyelvnek az uráli nyelvekkel való történeti összehasonlítása. Ideiglenesen a The National Library of Australia keretében dolgozott, majd építőmunkában, s 1970-ben Amerikában, az Indiana állambeli Bloomington Indiana University nevű intézete Department of Uralic and Altaic Studies részlegében folytatta tanulását. 1974-ben elnyert doktori fokozata disszertációjának címe ez volt: Uralic Japanese linguistic relations: A preliminary investigation. Ebben hasznosította az 1946-ban elhunyt Pröhle Vilmos professzornak 1916-ban a Keleti Szemle 17. kötetében közzétett, alapvető japán-uráli munkáját: "Studien zur Vergleichung des Japanischen mit den uralischen und altaischen Sprachen", amelynek anyagáról Canberrában kezdett összevetései idején még nem volt tudomása. Ausztráliai Oriental Studies nevű ösztöndíjához Amerikában a Ford Foundation Cross-Cultural Fellowship nevű ösztöndíjat kapta, de különleges képe-
sítése nem biztosított számára alkalmazást. Így 1974 s 77 között Auszt-

riában tanítva/fordítva folytatta kutatását, majd elnyervén a Deutsche Forschungsgemeinschaft kitüntető ösztöndíját 1978 s 1981 között Universität Hamburg japán tanszéken kutatott. Eredményeit 1980-ban ilyen című, terjedelmes könyvben tette közzé: Japanese-Uralic language comparison; locating Japanese origins with the help of Samoyed, Finnish, Hungarian, etc.: An attempt. E munka kerekén 600 szócsalád és 30 alaktani párhuzam összevetését tartalmazza statisztikai hangtani kiértékeléssel együtt. 1976-tól kezdve több tucat ilyen témájú cikke is megjelent.—1982-ben magyarra fordította és alkalmas magyarázatokkal látta el az ősi japán hitregei-történelmi-irodalmi-néprajzi tárgyú, nagy munkát, a KODJIKI-t, majd Canberrába visszatérve a sydneyi Magyar Történelmi Társulat neve alatt kiadta e címmel: KODZSIKI - RÉGI TÖRTÉNETEK FELJEGYZÉSEI. Valószínű, hogy a KODJIKI az uráli és altaji népek legősibb összefüggő nyelvi emléke, hiszen régtől hagyományozott anyagát már 620-ban leírták, de azon írás pusztulása miatt 712-ben udvari hagyományörzők emlékeztetere támaszkodva újból papírra vetették.—1982 őszén K. L. visszatért Canberrába. 1983 és 93 között az ott működő Nemzeti Egyetem vendégelőadói és kutatói munkatársa volt, mígnem 1993 júniusában feleségével végleg hazatért Magyarországra. Célja itt a japán-uráli s részben japán-altaji meglelt anyag hasznosítása. Évégelt felajánlotta segítségét a Pázmány Péter Katolikus Egyetemnek.

AZ ELŐADOTT ANYAG VÁZLATOS SZEMLÉLTETÉSE

/A magyar hallgatókra tekintettel az idegen szavak átírása többször egyszerűsítve jelenik meg/

1	2	3	4	5	6
A-no	Kaposvár-ni-te	umareta	waka-i	hito	wa O-saka-kara
Az-o-n	Kaposvár-o-n	született	fiatal	ember	Oszakából

7	8	9	10
kite	ototo-no	uchi-ni	hairu
jövet	öccse-nek	házába	tér

Magyarázat: 1. J. a, m. az mutató névmások; j. no párja a m. -n, amelyről valószínűen lekopott a végső magánhangzó./2. A régi j. -ni-te mára -de alakúvá egyszerűsült; mind -ni, mind -te helyhatározói rag, amelyek együtt módhatározói ragként is szerepelnek/vö.: m. alatt, fent, lent, tájny. fűjente; hajadonta, évente./3. J. -ta :: m. -t/ véletlen összecsengetés is lehet, de párhuzamos különfejlődés eredménye is./4. A waka- melléknévi fő talán rokona a "gyenge" jelentésű finn vika és lapp vahe szavaknak./5. J. hito, ój. pito rokonítható a tájnyelvi m. így, ed, ety szavakkal, amelyek jelentése "egy", és ez annál is inkább valószínű, mivel oj. pito-tu jelentése is egy; szöveleji p- ph- és h- fokokon át lekophat, mint a hindi hindind példája is mutatja. A wa partikula kései fejlemény a j.-ban, szerepe pedig a nyomatékosítás./6. J. -kara "től/től, -ből/-ből" szerepében megfelel -ből helyhatározói ragunknak./7. J. kite a kuru s ősi ku "jön" ige gerundiális fejleménye, miként jövet jönni igénk jö- gyökének./8. Ototo az oto "fiatalabb testvér, öcs" megkettőződésből alakult; oto alakjában is, jelentésében is illik "öcs" szavunkhoz; -no birtokjel csak szerepében egyezik -nek összetett ragunkkal./J. uchi

"ház" az ój. uti, utu "belső tér, köz" fejleménye; összevethetők az osztják jece "közép" és a szamojéd judda "közép" szavakkal: j- gyakran szervesen kezdőhang magánhangzóval induló szavak előtt. A j. -ni irányhatározói rag szerepében egyezik -ba ragunkkal és, úgy látszik, teljesen azonos azon -ni ragunkkal, amely m. tájszólásban így fordul elő: bíró-ni/pap-ni/taníta-ni megy.//10. J. hairu csak szerepében egyezik tér igénkkel.

MEGJEGYZÉS: Érdekes megfigyelni, hogy mind a j.-ban, mind a m.-ban jelzők s módosító szavak sora állhat a szerkezet feje előtt, de nem utána /hito, ill. ember a párhuzamos szerkezetek fejei/, mint számos indo-európai nyelvben. Jellemző továbbá, hogy a közönséges kijelentő mondat állítmánya mind a j.-ban, mind a m.-ban utolsó helyen áll.

Alaktani és szókinszbeli összehasonlítások rövid magyarázatokkal

ój. ito-si "szeretett, kedves"

j. ito-shii " "

m. ide-s " "

/idesanya, idesapa/

Figyeljük meg a rendszerességet!

Vessük össze az ój. -si melléknévképző helyét s alakját az azonos szerepű, de végső magánhangzó nélküli m. -s melléknévképzővel!

ój. kiyo-si "tetsző, szép, tiszta"

j. kiyo-i " "

m. ki(j)e-s " "

ój. puto-si "zsíros, kövér"

j. futo-i " "

m. faggya-s " /vö.: régi fadgyas/

osztják put "zsír, faggyú"

ój. siro-si "fehér, világos"

j. shiro-i " "

m. sár "sárga, világos"

/vö.: sárárany/

ój. opo-si "nagy"

m. ipo-s "após"vö.: Opos /név/

ój. muk.u.ro "test"

zürjén mug.e.r " "

votják mug-o-r " "

óm. mog "mag, származék"

A jellegzetes másodlagos főnévképző a j. oldalon -ro, az urálin -r, amelyhez ősi soron végső magánhangzó számítandó.

ój. utu-ro "üreg, barlang"

ój.? odo-ro "sűrűség"

m. odo-r "nagy/ üreg"

m. udo-r "nagy/ üreg"

votják udu-r "méhkas szája"

ój. wak-a-tu "hasít, elvág"
m. vág-a-t

ój. kop-o-tu "vásít, koptat, hullat /pl. haját/
j. kob-o-tsu
m. kop-a-sz-t
m. kop- -tat

Az ój. -tu műveltető igeképzőnek mind az uráli oldalon, mind a török nyelvekben -t műveltető igeképző felel meg. A kopaszt szóban is látható magyar -sz-t képzőborkorban -sz-nek is műveltető képzőnek kell lennie—és nem gyakorlító igeképzőnek, mint hagyományosan mondják—, hiszen azonos szerepű képzőket/ragokat halmoztak eleink; így szak-a-sz-t = szak-a-j-t igénkkal, amelyben -j- korábbi -X- műveltető képzőből egyszerűsült. A rendszerekben rendszerényszer uralkodik.

Magyarországi helynevekben nem is ritkán előforduló szó. Vö.: Ság-/hegy/, Rét-ság, Sima-ság, Mező-sák /adatolt helynév a 14. századból./

-ój., j. saka "domb/oldal/"
m. ság "domb"
m. sák "
vogul say-1 "

Japánban százával találni -saki és -zaki utótagú helyneveket. Pl. Mi-saki "szent szeglet", Yoshi-saki "jó szeglet", Kawa-saki "folyószeglet", Naga-saki "hosszú szeglet", Tani-zaki "völgy-szeglet", de Magyarországon is százával vannak: Tószeg, Isaszeg, Balogszeg stb.

ój.,j. saki "szeglet, csúcs, földnyelv, szeg,
m. szög "szög"
" szög
" szög(e)let
" sziget
" zug
vogul sankw "ék, faszög"

Szófejtő szótáraink e magyar szavakat ismeretlen eredetűeknek írják.

ój. yabu "természetesen fás, bokros, füves
hely"
m. gyepü
m. gyep vö.: ősgyep

Szófejtő szótáraink gyapjú szavunkat ótörök eredetűnek, gyapot szavunkat ismeretlen eredetűnek írják.

ój. yupu "növényi rost; gyapjú"
m. gyapot
török yapuk "pamut"

Megolvadt hó fagyos halmazállapotban jég.

ój.j. yuki "hó"
m. jég
tájny. gyég

Feltehető, hogy a "gyenge, puha" jelentés volt elsődleges. Érdekes megfigyelni, hogy mind a japán, mind a magyar oldalon "gyenge" és "gyáva" egymást kiegészítő jelentései ugyanazon szóalaknak.

ój. yawa-si "félénk, gyáva"
ój. yowa-si "
ój. yapa-raka "puha, gyengéd"
ój. yapa-su "puhít, csitít"
m. gyáva "gyenge; bátortalan"
tájny. gyapa-j
gyapa
tyapa
gyápo-l "szemrehány, csúfol, lever, leigáz"
gyáfol " " " " " "

A gyápol/gyáfol igék "csúfol" jelentése feltehetően a gyávaságra utal.

Az ój. wataru és watasu alakok végső szótagjainak normális szóelemzésben való leválasztása után wata- tő marad, amelyben továbbképzés előtti -u a szabályszerűen helyreállítható véghangzó. Vet- igénk nyilván olyan magas hangrendű párja tájnyelvi szinten megmaradt vát- igénknek, mint kever- az ősbibb kavár- hasadással keletkezett párja. A magyar nyelv történeti etimológiai szótára vált- igénket a vál-ik-ból eredeztet, noha jelentés szerint nem illenek egymáshoz; vál-ik műveltető alakja vál-a-szt; vált-l-je éppúgy szeretlen betoldás, mint szölke, csolnak, olta stb. szavainké.

Valamit valamiért elcserél s így kap- igénk biztosan nem azonos eredetű elkap- igénkkel /noha azt állítják/. Ősi szóeleji k- mély magánhangzó előtt is gyakran megmarad k-nak, de h-val kezdődő, hasadásos variánsa is lehet. Mordvin keverde jól illik kever- = kavár- igéinkhez és bemutatott j. megfelelőikhez. Finn kä(v)-ü-pä, amelybe a rendszer szerint elsődleges tőhangzóként v kívánczik, jól illik az ój. kayopu igéhez, még 3. szótagja szerint is, ámbár magas hangrendje van.

Vö.: "Mint a juhászbojtár
Amikor kapatja,
A komondor kölyköt
Végigsimogatja" /Arany János: Toldi/

ój. wat-a-ru "átmegy /folyón, hídon, mások birtokán/"
ój. wat-a-su "átfektet /palánkot árkon, patakon/"
m. tájnyelv-vát "vált /alakot, pénzt, öltözetet, lépést/"
m. vet- "hajít, átvet /magot, hálót, horgászó horgot és zsineget./"
m. vet-é-lő "szóvőszékben a fonalat átvívó s visszahozó rész."

ój. kap-u "helyettesít, kicserél, helyet változtat"
j. ka-u "megszerez, vesz"

ój.	kap-a-ru	"helye változik"
j.	kaw-a-ru	" "
ój.	kay-o-pu	"elmegy s visszatér"
finn	kä-ü-pä	"cirkulál"/pl. pénz/
finn	kä-ü-dä	"óraműként jár"
mor'dvin	kev-e-rde	"forog, forgat"
m.	kap-	
m.	kav-a-r/og/	
m.	kev-e-r	
m.	hab-a-r	
m.	háb-o-r/og/	

ój.	kap-u	"etet, nevel, tart, idomít"
j.	ka-u	" "
m.	kap-	pl. csikó rákap a zabra, gyerek a tejre
m.	kap-a-t	"etet, nevel, idomít"

Ontozó koca/szuka = szülő k./sz. Ont- igénk -t-je műveltető igeképző; az eredetileg előtte álló -o- /vö.: omol-/ kiesése után -m--n-né hasonult /vö.: ömöl- önt-/. Öm. umlás eredeti töve az analógia szerint csak umu-lehetett, jelentése pedig "szül, ellik, ill. folyadékot bocsát ki".

ój.	um-u	"szül, ellik"
j.	um-a-reru	"születik, világra jön"
óm.	um- -lás	"omlás, ömlés"
óm.,m.	om- -lás	
m.	öm- -lés	
m.	on- -tozás	"malacozás, kölykezés"
m.	on- -dó	"magömlés anyaga"

ój.	ik-i	"lélegzet, energia"
ój.	ik-u	"élni"
j.	ik-i-ru	" "
finn	ik-ä	"élet, életkor"
mordvin	ij-e	"év"
lapp	jäg-e	" "

Hal- és hol- igéink hasadással keletkezett variánsoknak látszanak. Párba állíthatók a j. oldal kar- és kor- igeitöveivel. Korhad jelentése erősen az átellenben látható oszlopba köti ezen igénket.

ój.	kar-u	"meghal, pusztul"
ój.	kor-o-su	"elpusztít, öl/et"
m.	hal-	
m.	hol-	
m.	? kor- -had	"pudvásodik, szárazon elhal"

A kikövetkeztetett protoszamjéd ^{*}i- ill. ^{*}e- ill. ^{*}a- alapján és az ősi japán wu tekintetében azt mondhatjuk, hogy az uráli oldal idevágó primitív igéje w+ magánhangzó volt, s a hosszabb alakok abból képződtek. Az

osztják szó elején látható i- másodlagos. Vö.m. el :: tájnyelvi jel; Katarina :: Jekaterina /szláv nyelvekben/.

ój.	wu	"él, létezik, marad valahol"
ój.	wir-u	" " "
ój.	wor-i	" " "
ój.	wor-u	" " "
ój.	or-u	" " "
ój.	ir-u	" " "
m.tájny.	il-	" " "
m.	él-	" " "
m.	vol-	" " "
m.	val-	" " "
vogul	il-t	"meggyógyul"
osztják	iel-	"újból életre kel"
finn	^el-ä	"él, létezik, lakik valahol"
észt	el-a-ma	" " "
mordvin	er'-a	" " "
szamojéd	il-a	" " "
szamojéd	el-a	" " "
finn	ol-e	"van"
mordvin	ul-e	"van, lesz"
lapp	or-o	"marad, nyugton van"

A szintén használt j. shi-suru "meghal" shi- része kínából kölcsönzés eredménye és nincs rokonsága a shinu "igével".

ój.	sin-u	"pusztul, elhal"
j.	shin-u	" " "
ój.	sin-u-ru	"halódó, pusztuló"
m.tájny.	siny- - lődik	
m.	sin- -lődik	
m.	seny- -ved	
m.	szen- -ved	
m.	sany-a-rog	

A magyar és cseremisiz szavakban -g ill. -ŋ /-ng/ másodlagos főnévképzők. A finn szóban -n- másodlagos, csúsztatót hang -t előtt.

ój.j.	ito	"kötél, fonál, íj idege"
m.	ide-g	"íj idege"; később: "ideg"
cseremisiz	jädä-ng	" " "
finn	jänte-e	"ín, íj idege"

Háromszék megye keleti szélén, Brassó mögött áll a Csukás-hegy, amelynek magyar neve nem eredhetett másként, mint azon ténnyel, hogy rajta ezerszámra merednek sírkökhöz hasonló kötömbök.

ój.	tuka	"kard/tör markolata, /sír/domb"
j.	tsuka	" " " "
m.tájny.	csuka	"kard/tör markolata, tők kocsánya, toll fosztás utáni szára, kukorica/vessző levágás után maradt csonkjá."

Müncheni Codex: Az utolsó vacsora után Jézus tanítványaival kiment az Olajfák hegyére és "kíbni kezde".

ój. kib-i-si "szigorú, komor, félelmetes"

j. kib-i-shii

óm. kib- "fél, retteg"

székely kib-e-kedik "tájnyelv."

A finn enä- "nagy" szóból is, a japán szavak jelentéséből is következtethető, hogy a sor szavainak alapjelentése "nagy/obb/", ill. "idős/ebb/". Valószínű, hogy Arany János "szép Eneh"-je /"Rege a csodaszarvasról"/ jelentése szerint ide való.

ój. an-e "idősebb nővér/női rokon"

ój., j. an-i "idősebb fivér/férfi"

m. án- -gy

m. ?any-a

vogul õh-i "nagynéni"

zürjén uh-e "

szamojéd on-e "

észt En-a női név

finn en-ä- "nagy"

A kirgiz /török/ emä "anya" szinte a finn emä mása; törökös népek aligha kölcsönöztek ilyen szót a finnból.

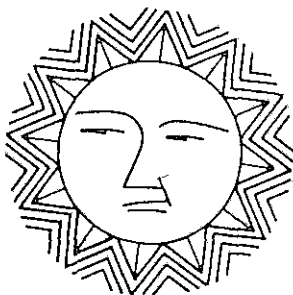
ój. amo "anya"

finn emä

észt ema "

m. eme/se/ "anyaállat"

szamojéd ima "anya"

A fehérlófia mesetípus szerkezeti párhuzamai a magyar és a török népmesékben

El ma Közép-Európában egy több mint 12 millió lélekszámú nép, amelynek a korai történelmét és eredetét köd borítja. Ezek a magyarok. Honfoglalásuk ideje a Kárpát-medencében még ma is élénk vita tárgya. Utóbb László Gyula¹, jól ismert magyar régész, a kettős honfoglalás lehetőségét vetette fel, régészeti adatok és korai krónikák alapján. Szerinte az első magyar nyelvet beszélő néphullám amely a Kárpátokba költözött onogur csoport volt. Ez a nép 670-ben érkezett. Utánuk jöttek Árpád magyarjai 859-ben.

A jelenlegi magyar nyelvészeti szempont a magyar nyelvet a finn-ugor nyelvek egyikének tartja². Ebbe a nyelvcsaládba tartozó khantik és mansik a magyarok legközelebbi nyelvrokonai. Ez a két kis népcsoport az Ural hegység keleti oldalát lakja. Az utóbbi 75 évben a magyar nyelvészek mereven ragaszkodtak ahhoz a nézethez, hogy erre a nyelvrokonságra alapozva a magyar nemcsak nyelvi hanem kultúráis és etnikai rokona is az obi-ugoroknak, vagyis a kantiknak és mansiknak.

Ez a szempont azonban sajnos figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy embertanilag³ és kultúráis szempontból⁴ a magyarok közelebb állnak a pusztai népekhez mint az obi-ugorokhoz. Erre a pontra még később visszatérünk.

Logikusnak látszik tehát, hogy egy nép történelmét ne csupán nyelvészeti adatokra alapozzuk, hanem más tudományágak eredményeit is használtsuk, így az írott forrásokat⁵, a néprajzot⁶ az embertant, és a régészetet. Csakis ilyen sokoldalú megközelítés alapján kaphatjuk a legvalószínűbb képet őseink korai történetéről.

Írónikus tehát, hogy míg a magyar nyelvészet a magyarok finnugor eredete mellett áll ki, ugyanakkor ugyanez a nyelv - a magyar szájhagyomány, ami a mai előadás témája - tüzetesebb vizsgálódás után közeli rokon vonásokat és párhuzamokat mutat a török népek szájhagyományával.

Magyar néprajzosok már a múlt század elején⁷ szorgalmasan gyűjtötték a népmeséket, népszokásokat és a szájhagyományt. Nagy mennyiségű anyag gyűlt össze és még nagyobb ezzel foglalkozó irodalom.

A jelen munka kimutatja a párhuzamokat a Fehérlófia magyar mesetípus szerkezetében és számos török nép ugyanilyen szerkezetű meséiben. Ugyanez a mese él az ozmán török, uigur, jugur, kazak és kirgiz mesekincsben is.

A jól ismert magyar népmesegyűjtő, Berze Nagy János - akinek a magyar népmesetípusok rendezésével foglalkozó monumentális munkája az 50-es évek végén jelent meg⁸ - megfigyelte, hogy a Fehérlófia mesetípus a magyar mesekincs egyik legősibb mesefajtája. Az egész magyar nyelvterrületről több mint 50 formában ismerik. Azt is megfigyelte, hogy ebben a mesében az egyik főmotívum számos török nép meséjében előfordul: ez a motívum a nagy fán ülő óriási madár, (griffmadár) szerepe.

Berze Nagy János munkájára és a további keleti párhuzamok lehetőségére akkor lettem figyelmes mikor egy másik témán dolgoztam néhány évvel ezelőtt. Ez a téma griff-féle lények ábrázolását és szerepét vizsgálta a magyar és a török népek művészetében⁹. Eltűnődtem; ha egy főmotívum-párhuzan található a népmesében, van-e több párhuzam is?

Meglepetésemre nem csak más mesemotívumot fedeztem fel ekkor hanem megtaláltam a Fehérlófia mesét teljes szerkezetében az ozmán török és uigur mesekincsben. Az uigur mesét a Pekingben élő néprzenekutató, Du Yaxiong, szíveségéből kaptam. Így 1990 júniusában lehetőség nyílt hogy a felfedezett anyagot részletesen ismeressem a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület évi találkozásán Németországban (Altenberg).

Eddig ez a munka volt az egyedüli ami a mesék teljes szerkezetét vizsgálta és magyarázta. Pekingben való egyéves (1992-3) tanulmányutam alkalmával szerencsém volt Zhong Jinwen, jugur mesegyűjtőt és kutatót megismerni, és megtudni tőle, hogy ő is ebben az irányban kutat már pár éve. 1992-ben jelent meg egy tanulmánya¹⁰ amelyben ismertette a magyar és jugur mesékben általa felfedezett mesemotívumokat. Miután "elmeséltem" neki Fehérlófiát azonnal felismerte mint általa gyűjtött jugur mesék egyikét. A jugur mese címe: "Kőfia I, Fafia II, és Lófia III." Így még egy török mesével¹¹ gyarapodott a párhuzamháló: A nyugati jugurok a mai kínai Ganszu tartományában élnek a pusztákon még ma is, és a török nyelvek egyik legősibb formáját beszélik.

Az itt található táblázaton részletesen fel van tüntetve a mesék fő motívumainak a folyamata. A besatírozott kockák mutatják a motívum jelenlétét egy-egy nép meséjében. Minél több a besatírozott kockák száma, annál több a motívumok száma egyes népmesében.

Mikor a táblázatot szerkesztettem nem azon lepődtem meg hogy egyes mesében hiányzott egy-egy részlet, hanem inkább az volt szembevető, hogy a mesék szerkezete teljesen megegyezik. A meseszerkezet folyamata minden esetben egyforma, a mozzanatok sorrendje sosem változik. Az egész típus egy teljes egészet képez. Így a mese sokkal több mint csupán a motívumok gyűjteménye vagy egymásutánja.

Most nézzük a mese felépítését és folyamatát ami tíz pontba tömöríthető:

1. A hős emberfeletti erővel születik, ló, juh, vagy medve anyától.
2. A hős két/három más, szintén rendkívül erős társakkal megbirkózik, legyőzi őket.

3. Mindnyájan elraboít leányok megszabadítására induinak. Felfedik, hogy a leányrabló és az áldozatok földalatti világban vannak. Megkeresik az alvilágba vezető utat.

4. Csak a hős elég bátor hogy az alvilágba leereszkedjen egyedül.

5. A hős megmenti a leányokat, megöli az ellenséget (sárkány, "mangasz", szörny)

6. A hős a megmentett leányokat az alvilágból a felvilágba küldi azon a lejáraton (lyukon) amelyen ő leereszkedett. A társai őt az alvilágban hagyják.

7. Egy nagy madár (griffmadár, sas) felviszi a hőst az alvilágból a felvilágba.

8. Az út az alvilágból nehéz. Útravalóból kifogyva, a hős saját végtagjait adja a nagy madárnak, hogy felérjen a felvilágba.

9. Sikeresen felérkeznek. A madár visszaforrasztja a hős végtagjait (húsát) miáltal a hős sokkal erősebb lesz mint annak előtte.

10. A hős megkeresi társait és a leányokat. A legkisebbet feleségül veszi és fejedelem lesz a leány apjának országában.

Ezután két kérdés vetődik fel:

1. Miért hasonlít a magyar Fehérlófia mesetípus a török népek ugyanilyen szerkezetű meséihez, holott nagy tér választja el a népcsoportokat?

2. Van-e jelentősége ennek a mesetípusnak? Lehetséges-e hogy ezek csak gyerekmesék, vagy tartalmazhatnak-e lényeges kultúrális és történelmi adatokat?

Szeretném a fejtegetést a második kérdéssel kezdeni, és megmagyarázni a mese felépítését és mozzanatait néprajzi adatok és történelmi feljegyzések segítségével.

Úgy vélem ez a mesetípus a pusztai népek társadalmának bizonyos alapvető rendszerét és sajátosságát tükrözi. Ma is azoknak a népeknek a meséiben találjuk ezt a mesét amelyek a múltban a pusztai népek társadalmi körébe tartoztak. A politikai, vallási és vérségi kapcsolatok szoros egymásbafűződő rendszere mutatkozik ebben a történetben. Szorosabb értelemben, a táltos szerepe mint föld és a másvilág közötti közbenjáró, úgymint a táltos felavatásával járó hiedelem. Ugyanakkor jól megfigyelhető a szakralis fejedelem táltosi tulajdonsága és szerepe is.

Vizsgáljuk meg a tíz pontba foglalt mesefolyamatot.

1. A hős állattól származik, leginkább lótol. Nagy ereje van.

Néprajzi kutatások alapján tudjuk, hogy a pusztai népek táltosai (sámánjai) állatösöktől származtatják magukat amelyek gyakran egyben nemzetségi totem-állatok is. Ugyanakkor szoros kapcsolatban vannak más állatokkal is, különben a másik három leghatalmasabbnak vélt táltosállattal: a. a ragadozó madárral (sas, sólyom), b. a szarvassal, és c. a medvével¹². Különböző krónikák feljegyezték, hogy a magyarok, az ujugorok, a szelcsukida és ozmán törökök egyes csoportjai a turul solymot - a leghatalmasabb égi szellemet - tartották ősüknek¹³.

A mesehős emberfeletti erejű, épp úgy mint a pusztai népek sámánjai és fejedelmek amit a néprajzi és történelmi feljegyzések alapján tudunk.¹⁴ Magyar krónikák és legendák az árpádházi szent királyokat rendkívüli erővel és emberfeletti tulajdonságokkal ruházták fel.¹⁵ Ugyanígyen tulajdonságokkal bírnak a török epikák hősei és kánjai¹⁶

2. A hős rendkívüli erős társakkal bírkózik és legyőzi őket.

Ez a bírkózó mérkőzés eddig a magyar mesében mutatkozott. A török mesékben a hőst a másik két társ legkisebb testvérnek ismeri el, amely a legfontosabb helyre emeli a hőst, mert itt is mint sok más magyar mesében a "legkisebb testvér"- rang rendkívüli adottságokkal jár.

A magyar és török mesebeli, legendás; és hiedelembeli táltosok és hősök erős ellenfelekkel hadakoznak és azokat legyőzik. A magyar táltosok egyik fontos tevékenysége a másik táltosokkal való mérkőzés¹⁷, ugyanúgy mint a török és altái népek sámánjainak¹⁸.

A török és magyar mesehős "világgá megy", elmegy hazulról "szerecsét próbálni", habár maga sem tudja hogy merre és miért¹⁹. Közben különböző kalandokon esik át, ahol vagy bajbajutott embereknek vagy állatoknak segít. Ez a mozzanat erősen emlékeztet minket a táltosok, sámánok, és szakrális fejedelmek legfontosabb szerepére; Ugyanis ezek kiválasztott egyének, akik az ősök által arra lettek rendeltetve, hogy a társadalom jötevői és közbenjárói legyenek. Ez a védő, jötevő szerep amelyre a szakrális fejedelem rendeltetett az orkhoni török rovásírásos feliratokon világosan fel van jegyezve²⁰.

3-4. A hős az alvilágba vezető lejáratot keresi és ő az egyedüli aki elég bátor arra, hogy egymaga leszálljon, hogy az elrabolt leányokat megmentse.

A sámán tudja, hogy az alvilágba kell leszállnia ha a gonosz szellemek által elrabolt beteg lelket visszahozhassa. Betegségbe az esik akinek a lelkét elrabolták az alvilági rossz szellemek²¹. Csakis hatalmas erejű sámánok tudják az alvilágba való leszállást vállalni és elvégezni, hogy a beteget meggyógyítsák, vagyis hogy a lelkét visszahozzák²².

A sámán az alvilágba egy függőleges alagúton száll le, amely egy hegy lábánál található. Ilyen alvilági útról részletesen tudósított Potonin az 1880-as évekből és Anokhin a huszas években. Mindkét kutató az altái sámánok tevékenységeit tanulmányozta²³.

A magyar meséknek ebben a részében van egy többször is előforduló formula-mondat amit az egyik meseszereplő a hőshöz intéz: "Hol jársz te itt ahol a hazádbeli madár sem jár?" Ez más magyar mesékben is szerepel²⁴ és annyira köztudomású, hogy még a mindennapi életben is kérdezzük egymástól, ha barátunk, ismerősünk váratlan helyen bukkan fel. Ez a kifejezés értelmet nyer ha megfigyeljük hogy az altái sámánok alvilági utazásukat hogyan beszélik el- rüvülésük alatt - a jelenlevő hallgatóságnak. A részletes beszámoló elmondja, hogy a sámán alvilágba való utazása igen hosszú, fárasztó és veszélyes. A sámán felsorolja merre megy, többek közt, hogy Kína pusztaságait kell

átszelnie, és olyan helyeken repül át ahol még a varjú vagy szarka sem repülhet át. De zene és ének segítségével mégis sikerül a veszélyes út, és elér a célhoz, az alvilágba ²⁵.

5-6. A hős sikeresen megmenti a leányokat (királykisasszonyokat) és felküldi őket a felvilágba. Ő az alvilágba reked.

Ez a két pont tisztán mutatja a táltos útjának rendeltetését — azt, hogy a lelkeket kimentí a gonosz szellemek rabságából, tehát meggyógyítja a beteget. A mesében a "gonosz szellemek" mint rosszindulatú, álnok ellenségek jelennek meg, sárkány, szörnyeteg, vagy "mangasz" (jugur mesében) formában. A magyar és török mesékben egyforma erővel mutatkoznak ezek az ellenségek, és a hős kalandjainak főcélját képezik.

Azonban míg a táltos a beteget meggyógyítja (a hős kimentí a leányokat a sárkányok rabságából) ő maga az alvilágban reked. Néprajzi feljegyzések alapján tudjuk, hogy a sámán gyógyítás közben magára veszi a betegség fájdalmaival és a beteg szenvedését, így gyógyítván a beteget ²⁶, de az alvilágból a maga erejéből nem képes kijutni. A sámán a szellemállata (ősenek a szelleme, állat formában) segítségével képes csak ismét a felvilágba kerülni ²⁷. Ha a sámán egyben fejedelem is, a szellemállata, vagyis az ősenek a szelleme a sas vagy sólyom. Ebben a mesetípusban a nagy fán ülő sas vagy ragadozó madár erre enged következtetni. A jakut sámánnak van egy úgy nevezett Ragadozó-Madár Anyja aki az alvilági utazása alkalmával segíti ²⁸.

7-8. A hős a nagy madarat megtalálja és ennek segítségével visszajut az élő világba. A madarat saját húzával eteti. A madár a felvilágba érve visszaadja a hőstől kapott húsdarabot és ettől a hős sokkal erősebb lesz mint annak előtte.

Valóban, a mese következő mozzanata a hős és a nagy madár találkozása, ami megfelel a táltosi esemény következő lépésének. Ennek a madárnak a segítségére van szüksége a hősnak, hogy a felvilágba jusson. Egy értelemben ez az eredménye és vége a sámán alvilági útjának. A feladatot sikeresen elvégezte. Egy másik értelemben ilyen alvilági utat egy másik alkalommal is tesz a sámán: sámánavatáskor ²⁹. Az avatás végén a sámán szétdarabolt testét a sámán őseinek lelkei ismét összerakják, és akkor a sámánjelölt elnyeri teljes sámán-tudását és hatalmát ³⁰. A jakut sámán húrát a Ragadozó-Madár Anyja forrasztja vissza a csontjaira, miáltal a sámáni hatalmat ráruházza ³¹.

10. A hős fejedelem lesz (a magyar, ozmán török és kirgiz mesékben).

A magyar krónikákból és legendákból tudjuk, hogy az árpádházi királyok emberfeletti hősiességgel erőnnel és erővel bírtak, amelyek mind táltosi tulajdonságok. László király, korabeli nevén "Bátor László", nagy vitéz volt, természetben is hatalmasabb és erősebb az átlag vitézeknél. Tudott az állatok nyelvén és egy csodálatos táltos lova is volt amely repülni is tudott. Sok ellenséget legyőzött és verhetetlen volt ³². László az Árpád család sarja volt, annak a szakrális családnak amely a turult vallotta ősenek. Ez a turult volt azon török népek egyes nemzetségeinek is a totemőse amelyek meséi közt megtaláljuk Fehérlófia me-

setípust³³: ujgur és ozmán török (szelcsukida). A török és mongol eposzok "Bátor" nevezetű hősei, akik ilyen táltosi tulajdonságokkal rendelkeznek az eposz végén hatalmas fejedelmek lesznek.

Láthatjuk, tehát, hogy a magyar és török mesékben nem találomra kiragadott mesemotívumokat lelünk, hanem egy rendszerbe foglalt logikus folyamatot tartalmaz a Fehérlófia mesetípus. Ez a folyamat tükrözi a sámán (táltos) hivatottságát és szerepét mint a társadalom védőjét és a másvilág és az élő világ közötti közbenjárót. A történet egyben a táltos-avatás mozzanatait is megőrizte.

Ez az egyik réteg. Erre a rétegre van felépítve a szakrális fejedelem adottságainak és kötelességeinek körülírása, - mondhatjuk előírása- is. Annak a szakrális, fejedelemnek akinek emberfeletti, táltosi tehetségre van szüksége, hogy fejedelmi kötelességét kellőképp teljesíthesse.

Zseniálisan felépített mese: ebben a két szerepben tükröződik a pusztai népek társadalmának ideológiája.³⁴ Erre a két rétegre épül továbbá a mese szépen kiszínezett elbeszélése, egy szép hősről, világ-szép hősnőről és a gonosz sárkányokról, boszorkányokról, tele izgalmas, romantikus és kalandos fordulatokkal. A mesék irodalmi kiértékelése még várat magára.

Eddig lenne a második kérdés.

Az első kérdésre, amely a magyar és a török népmesék közeli párhuzamainak okát keresi, valamivel nehezebb a válasz. Öt pontba foglalhatók azok a tények amelyek segítségével megközelíthetjük a valószínű magyarázatot, vagy választ:

1. A Kárpátmedencét elfoglaló magyaroknak tisztán felismerhető pusztai kultúrája, gazdasága volt. Ezt a régészeti anyag megfelelően alátámasztja³⁵.

2. Embertanilag a honfoglalók túlnyomó számban közép-ázsiai — nem uráli — embertípust képviseltek.

3. A honfoglaló magyarok művészetének tartalma szintén erős párhuzamokat mutat a török, avar, hun és ázsiai hun (xiongnu) művészet példáival³⁶.

4. A legősibb magyar népdalréteg szerkezete — a pentatonikus ereszkedő dallam, ahogyan ezt a Bartók Béla felismerte³⁷, megtalálható az altáji nyelveket beszélő népek zenekincsében. Ezek a népek jelenleg észak kínát lakják. A legközelebbi párhuzamot a magyar népzenevel a jugur népzene mutatja. Ezt Du Yaxiong, a Pekingben élő és dolgozó népzene-kutató ismerte fel és dolgozta ki részletesen³⁸.

5. Róheim Géza és Diószegi Vilmos kutatásai alapján észlelhető, hogy a magyarok táltoshite (az 1920-50-es években tett kutatások alapján) szorosabb kapcsolatot mutat a szibériai türk és mongolnépek táltoshitével mint a Kantik és mansik, nyelvrokaink, hiedelemvilágával³⁹.

A fentemlített öt pont erősen rámutat arra a valószínűsége, hogy a honfoglaló magyarok ősei a nagy kiterjedésű eurázsiai pusztai népek kultúrájához tartoztak. Európa felé vett útjuk iránya és ideje még homályos.

Ebből a rövid ismertetőből arra is figyelhetünk, hogy nem csak embertani, régészeti, és néprajzi adatok, de most nyelvi adatok is — a szájhagyomány — kötik a magyarokat az ázsiai puszták hatalmas kultúrköréhez.

Meggyőződésem, hogy további mélyremenő kutatás amely a mesék teljes felépítésének párhuzamait és értelmezését keresi további eredményeket gyümölcsoztnak. Ezek az eredmények megvilágítják a puszták népeinek — ez esetben a magyaroknak — egymással való viszonyát, illetve korai történelmét.

Ezennel mondok köszönetet Zhong Jinwen-nek (Central Minority Institute, Beijing) aki értékes jugur mesegyűjteményét rendelkezésemre bocsátotta. Köszönettel tartozom Lang Ying professzornak (Academia Sinica, néprajzi tanszék, Beijing) aki a török szájhagyomány tudósa. A vele tartott eszmecsere igen serkentő hatással volt rám. Továbbá Liu Guiteng (Department of People's Art, Dandong City, Liaoning tartomány) idejét, tudását és a mandzsu sámánok között tett kutatási eredményeit osztotta meg. Ezért köszönettel tartozom neki.

Végül is, de nem legutolsó sorban, hálával tartozom férjemnek, Du Yaxiong-nak, aki a legnagyobb fokú érdeklődéssel követte a tanulmányt, és akinek a nagyszerű tolmácsolása, tanácsa és türelme nélkül ez a munka nem látott volna napvilágot.

Felhasznált irodalom::

Arany László. Magyar népmesék. Budapest, Móra Ferenc Könyvkiadó, 1958.

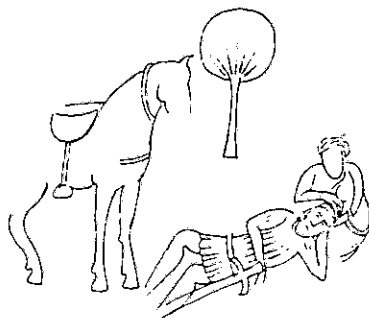
Kunos Ignác Dr. Turkish Fairy tales and Folktales. Dover Publications Inc., New York. 1969.

Liu Fajun. Válogatott uigur népmesék. (kínai nyelven) Shanghai, Shanghai Művészeti Nyomda, 1980 289-318.old.

Zhong Jinwen. "Fafia I, Kőfia II. és Lőfia III" (jugur népmese). Megjelent a Népirodalom-ban, 1988. (kínai nyelven, jugurból fordítva).

Jiao Shaye and Zhang Yun Cong. Kazak népmesék. Ürümqi, Xinjiang Népi nyomda, 1988. 326-339.old. (kínai nyelven)

Wang Liming. Kirgiz népmesék. Ürümqi. Xinjiang Népi nyomda, 1988. 182-272.old. (kínai nyelven).

A magyar és török Fehérlófia-mesetípus szerkezeti és motívum sorrendi párhuzama

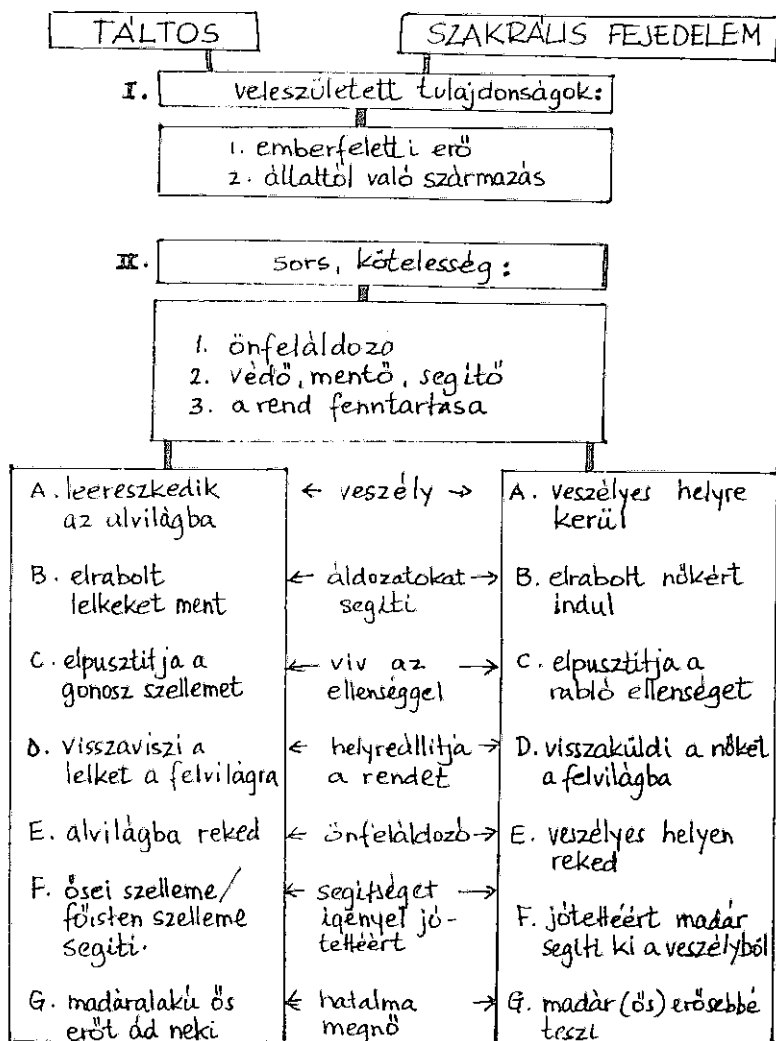
Táblázat: Hóvath' 93 ©

A MOTIVUMOK SORRENDJE	MAGYAR	ÖZMÁN TÖRK	UGUR	JUGUR	KAZAK	KIRGIZ
1 A hős emberfeletti erővel születik, lo, juh, vagy medve anyából.						
2 A hős erős társakra talál / legyőzi őket, erőpróbán.						
3 Elrabolt lányok szabadítására indulnak az alvilágba.						
4 Hős egyedül leereszkedik az alvilágba.						
5 Hős megmenti a lányokat, / megöli az ellenséget.						
6 Hős a felvilágra küldi a lányokat, ő az alvilágba reked.						
7 Nagy madár felviszi a hőst az alvilágból a felvilágba.						
8 Hős saját végtagjaival eteti a nagy madarat útközben.						
9 A nagy madár a hős végtagjait visszafaraszti/eltöl hős erőt nyer.						
10 Hős nőül veszi a legkisebb leányt és fejedelem lesz.						

A mesék címe (Teljes idézetet lásd a bibliográfiában):

1. Magyar: Fehérlófia: (Arany, 1958.)
2. Özmán török: Hamufi: (Kunos, 1968.)
3. Ujgur: Ali Kurban: (Liu, 1980.)
4. Jugur: Fafia I, Kőfia II, és Lófia III: (Zhong, 1988.)
5. Kazak: Hős II Tustek: (Jiao/ Zhang, 1982.)
6. Kirgiz: Hét kán története: (Wang, 1981.)

A fehérlófia mesetípus hősének kettős szerepe

Jegyzetek

1. László Gyula. Árpád népe. Budapest, Helikon Kiadó, 1988.
2. Bartha Antal. A magyar nép őstörténete. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988. 13. old.
3. Lásd 1. jegyzetet, 34. old.
4. Érdy Miklós. "A magyar disztóművészet alapelemeinek eurázsiai kapcsolatai" Külön lenyomat. Cleveland, Ohio, USA. Árpád Könyvkiadó Vállalat, 1987.
5. Képes Krónika I-II. Hasonmás kiadás. Budapest Helikon Kiadó, 1964.
6. Róheim Géza. "Hungarian Shamanism" Psychoanalysis and the Social Sciences. III, 4. 1951. 131-169. old.
7. Magyar népköltési gyűjtemény I-XVIII. 1870-1975. szerk. Arany László, Varga Gyula, et.al.
8. Berze Nagy János. Magyar népmesetípusok I-II. Pécs Baranya-megye Tanácsának Kiadása, 1957.
9. Horváth Izabella. A griffek útja Belső Ázsiától a Kárpát medencéig. Debrecen, Kossuth Lajos Tudomány Egyetem, Folklor és Etnográfia sorozat 66. 1992.
10. Zhong Jinwen "Összehasonlító kutatás a jugur és magyar népmesék között" (kínai nyelven) Népirodalom: 1992 no. 4. Beijing
11. Zhong Jinwen. (jugur nyelven gyűjtötte és kínaira fordította): "Fafia I, Kőfia II, és Lőfia III". Megjelent: Népirodalom, No. 2. 1988.
12. Holmberg Uno. Finno-ugric and Siberian Mythology 4. kötet a 13 kötetes Mythology of All Races sorozatból. Archaeological Institute of America, Boston. 1927. 507. old.
13. Roheim Géza. "A kazár nagyfejedelemség és a turulmonda." Ethnographia 28. 1917. Budapest. 58-99. old.
14. Diószegi Vilmos. A pogány magyarok hitvilága. Akadémiai Kiadó, Budapest 1967. 38. old.
15. Ipolyi Arnold. Magyar Mythologia. Pest, Heckenast Gusztáv, 1854. 166-183. old.
16. Személyes beszélgetés Lang Ying professzorral, Akademia Sinica, Peking. 1993.
- 17-18. Lásd a 14. jegyzetet. 108-122. old.
19. Illyés Gyula. Hetvenhét magyar népmese. Budapest, Móra Könyvkiadó, 1972. 252. old.
20. Dümmerth Dezső. Az Árpádok nyomában. Budapest, Panoráma. 1977. 110-111. old.
21. Eliade Mircea. Shamanism. Bollingen Series. Princeton University Press, 1974. 203, 215. oldalak.
22. Lásd a 21. jegyzetet, 227. old.
23. Potanin G.N. Ocherki severo-zapodnoi Mongolii, St. Petersburg, 1881-83. (négy kötet). Lásd még Anokhin A.V. "Materialy po shamanstvu u altaitsev sobrannye vo vremia puteshestvy po Altayu v 1910-1912 gg." po porucheniyu Russkogo Komiteta dlya izucheniya Serdney i Vostochnoi Asii, Leningrad, 1924.
24. Lásd a 19. jegyzetet; 435-437. old.
25. Lásd a 21. jegyzetet. 201-202. old.
26. Lásd a 21. jegyzetet. 229. old.
27. Lásd a 12. jegyzetet. és a 21. jegyzetet 211. old.

- 28-30. Lásd a 21. jegyzetet. 36.old.
31. Lásd a 21. jegyzetet, 36. 42-43. old.
32. Lásd a 15. jegyzetet.
33. Lásd a 13. jegyzetet.
34. Lőrincz László. "Jurták között járok" Budapest, Magvető Kiadó, 1981.
35. Lásd az 1. jegyzetet, úgymint László Gy. A honfoglaló magyar nép élete. Budapest, Műsák Közművelődési Kiadó, 1988. Legújabb ásatási eredményekről: Révész László "Líra alakú csatok a Kárpát-medencében" Hermann Ottó Múzeum Évkönyve XXVII.kötet, 513-514. "Honfoglalás kori veretes tarsolyok Karosról" Az Egri Dobó István Múzeum Évkönyve, Agria XXV.-XXVI. Kötete 1991. 275-309. old. "Készenléti ljtartó tegezsek a magyar honfoglalás kori sírokban." A Hermann Ottó Múzeum Évkönyve. XXVII-XXIX.köt. 1991. 31-49.old.
36. Lásd az 1., 4., és 9.jegyzetet.
- 37-8. Du Yaxiong. " a jugur nemzetiség nyugati részének népdalai és a rokon népdalokkal való összehasonlítása és kutatása" (kínai nyelven) Chinese Music. 1982 dec. 4. (no.8) Peking. 22-25.old.
39. Lásd a 6. és 14. jegyzetet.

Du Yaxiong (Beijing)

A pentatonikus skálák csoportosítása

Kodály azt írja a Magyar népzene c. művében, hogy a magyar népzene primitív rétegét a pentatonikus skála és az első sor dal-lamának öt hanggal lejjebb való megismétlése jellemzi. (Kodály: 1982, 18.)

Ezzel Kodály meghatározta a magyar népzene jellegzetességét, a pentatonikus kvintváltás szerkezetét.

1991-ben a ZMTE Zürich/St.Galleni találkozón a magyar népzene kvintváltós szerkezetéről tartottam előadást. Ez a téma megjelent írás-ban a Chinese Music c. folyóiratban (Chicago, 1992). Most itt Tabon a ZMTE iskolában a magyar népzene másik jellegzetességét, a pentato-nikus skálát szeretném tárgyalni.

Mielőtt a tárgyra térnénk, nézzük át röviden hogyan vélekednek a német zenetudósok a pentatonikus skálákat illetően. Valóban nem is skálákról, hanem kizárólag pentaton skáláról beszélnek, mert úgy hi-szik a világon mindenütt csak egy féle pentaton létezik, mivelhogy sze-rintük ez a skála legprimitívebb, egy valóságos "zenei fosszíl". Úgy vélik a pentaton skála az emberiség zenetörténelmének primitív zene-rétegét képezi. Minden ősnép ezt a skálát használta, és így ma csakis olyan "elmaradott" népek zenéjében található, mint az Amer-indiánok, az ázsiaiak, afrikaiak és a magyarok zenéjében.

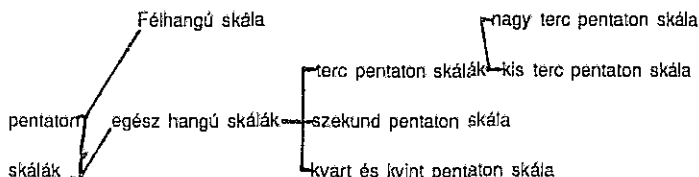
E.G. Rach, híres német zenetudós, még a mai századunk közepén is így ír: a pentaton skála az első, igazi és legősibb skála. Egy másik német zenetudós ezt mondja: a pentatonikus skála az összes népzene primitív jellegzetessége, és a primitív népek dalainak a primitív idősza-kát képviseli (mindkét idézet megtalálható: Szabolcsi Bence, 1983; 243).

Tehát, ezeknek a zenetudósoknak a nézete az, hogy a pentaton skála ősi univerzális jelenség, és a világ egyes részein ma is használ-t pentatonok semmi összefüggésben nem állnak egymással. Vagyis, ha hasonló pentatonikus dallam és szerkezet kerül elő két különböző hely-ről, ez csak a véletlen játéka.

Kutatásaim elvittek Európába, Afrikába, Amerikába és Ázsia számos vidékére. Sok első kézből való anyagot gyűjtöttem, miután hosszú időn át ezt a nagy mennyiségű anyagot áttanulmányoztam, arra lettem fi-gyelmes, hogy valóban több féle pentatonikus skála létezik világszerte. Tehát úgy vélem, indokolt a "pentatonikus skálák" elnevezést alkal-mazni az eddig széles körben elterjedt "pentatonikus skála" egyesszá-mú név helyett. Ezenfelül ezek között a skálák között különbséget lehet tenni, és így egy bizonyos rendszer alakul ki.

Az alábbi ábra láttatja az elnevezéseket és a csoportosítást, amelyben a pentatonikus skálák elhelyezkednek:

A pentatonikus skálák csoportosítása

Mint látjuk a skálák két nagy csoportra oszthatók. Az egyiket elnevezhetjük félhangú skálának, mivel a hangok a következőképpen helyezkednek el: C, D b E G b A. A másik nagy csoportot egész hangú pentatonnak nevezhetjük.

Ez a skála a C D E G A hangokból áll.

Az első nagy csoportba tartoznak a Japán népdalok és a kínai Yunnan tartományban élő számos kisebb nép népdalai. Sehol máshol a világon ez a skála fajta nem található ezen a két területen kívül. Yuexi Hengxi Japán zenekutató és jómagam úgy véljük, hogy ez úgy magyarázható, hogy a japán nép ősi területei, tartózkodó helye a mai Yunnan tartományban volt. Innen a népesség az indo-kínai félszigetre vonult és a kínai tengeren átkelve később Japán szigetein telepedett le.

Ez a gondolat lett feldolgozva és az 1989-ben megjelent tanulmányunkra igen sok japán zenetudós figyelt fel.

A másik nagy csoport, az egész hangú pentatonikus skála tipikusan jellemző Afrika, Amerika, Ázsia különböző területeire, és az Európai zenére. Az Európai tudósok általában ezt a csoportot értik "pentaton skála" alatt.

Annak dacára, hogy ebben a csoportban is öt hang van, valóban csak 3 hang van, ami lényeges.

Nevezhetjük ezt a három alap hangnak. Továbbá ezt a csoportot három al-csoportra választhatjuk, a fő hangok egymástól való távolságának alapján.

Az első ilyen alcsoportot nevezhetjük terc pentatonnak, mert a három főhang három hangköz távolságban van egymástól, úgy, mint a hármashangzatban. Ennek továbbá 2 alcsoportja van. Az első a Do, Mi, Szó hangokat használja alaphangokként, úgy mint a nagy terc hang csoportja. Így nevezhetjük "nagy terc pentatonikus skálának". Ez jellemzi a dél-kínában található kisebbségek zenéjét, akik a Tebeto-Burmai és Uia Yao nyelveket beszélik. A másik alcsoportnak a LA-DO-MI képezi a főhang hármashangzatát, úgy mint a kistercben, és így kaphatja, a "kisterc pentaton" nevet. A dél-kínában élő Hán népesség zenéje használja ezt a bizonyos pentatont.

A teljes vagy egész hangú pentaton skála második alcsoportját "szekund pentaton skálának" nevezhetjük, mert a fő hangok két hangtávolságban állnak egymástól. A fő hangok DO RE MI képezik ezt a 3-hang-

gú csoportot. Ezt a skála formát a Mandzsúriában és Mongol népzeneben találjuk. Általában a SZO és LA hangok alúlról és felülről "támogatják" a dallamot ezekben a népdalokban.

Az egészhangú skála harmadik alcsoportját a tiszta kvart és tiszta kvint pentatonikus skálák képezik, mert a három főhang 4 illetve 5 hangtávolságba helyezkedik el egymástól. A fő hangok lehetnek LA RE MI vagy RE SZO LA, SO DO RE stb.

Ez a skála fajta Észak-Kínában, Oroszországban, Mongóliában, Amerikában és Magyarországon található ma.

Ez a skálafajta a legfontosabb itt számunkra, ugyanis azokban a népzeneekben található az ereszkedő kvintváltás szerkezete is, amely ezt a féle pentatont alkalmazza. A magyar ősi zenének ez a két jellegzetessége.

Véleményem szerint minden pentaton skálának saját eredete van. Az eredeti helye a félhangú pentatonnak a dél-kínai Yunnan tartomány.

A terc pentaton, - amely a kis és nagy terc pentatonra osztható - őshazáját Kínában kereshetjük, míg a szekund penta skálát Észak-kelet Kínában.

De hol keressük a Kvart és Kvint skálát? Erre azt kell felelni a kutatások és megfigyelések alapján, hogy Mongólia füves pusztáin, és fennsíkján, és a Bajkál tó környékén. Ezen a területen kívül csak Amerika kontinensein és Magyarországon van ez a pentaton. Köztudomású, hogy az Amer-Indiánok egyes csoportjai 15.000 évvel ezelőtt vándoroltak át Ázsiából az új kontinensre.

Szintén a magyarok sem éltek ősidők óta a Kárpát-medencében. Az ősi magyar népzenenek a két fent említett jellegzetessége, tehát ez a kvint pentaton és az ereszkedő kvintváltás.

Mivel ez a féle pentaton olyan területen található, ahol a kvintváltós szerkezet is megfigyelhető a pentaton dallamokban, arra kell következtetni, hogy a magyarok ősei ennek a Bajkál tónál és a mongol síkságon elterülő kultúrkörnyezetnek tagjai lehettek.

A pentaton skálák nem ismertek az Indo-Európai zenében, és a nyugat-európai zenetudósoknak korlátozott ismeretsége van ezekkel a skálákkal. Mindeddig nem ismerték fel a pentaton skálák között létező különbségeket, éppen úgy, mint nem tudják a japánaitól megkülönböztetni.

Ha kutatásainkat a tényekre és megfigyeléseinkre alapozzuk, könnyen felismerhetjük a skálák közötti eltéréseket. Így nem lesz szükségünk arra, hogy a nyugat európai zenekutatók határozzák meg számunkra mi a pentatonikus skála, és így írják meg történelmünket. Megismerhetjük zenei múltunkat, ha keményen kutatunk tovább.

Az ősi magyar kettős lélekhit emléke a Halotti Beszédben

Az emberi életnek szemmel látható jele a lélegzés. Amikor őseink az élet megmagyarázhatatlan végét - a halált - tapasztalták, a világ legtöbb nyelve bizonyítja, hogy a lélegzés megszűnéséhez kapcsolták azt. Éppen így tapasztalhatták azt, hogy a gyermek születésekor, mikor az egyén önálló élete megkezdődik, a köldökzsinór elmetészése után az újszülött lélegzik, felsír, élni kezd. Kialakult tehát a lélegzéssel szorosan összekapcsolt élet fogalma: a lélek.

A lélek szorosan tartozik a személyhez, mint életének és személyiségének testtől független hordozója, az ember belső valósága, az emlékezés, értelem és képzelet hordozója. Miután az élet szorosan kötődik a lélekhez, minden rítus, mágia és hitrendszer alapja a lélekre vonatkoztatott elképzelések rendszere is. A vallás- és hitvilág, mely a valóság és a szellemi világ összekapcsolását hozza létre, szinte minden megnyilvánulásában az azt létrehozó népesség, törzs vagy nemzet lélekfogalmát tükrözi. Különböző korok különböző népei más és más lélekfogalommal rendelkeztek. A zsidók például egyistenhitüknek megfelelően egyetlen lelket képzeltek el, mint isteni szikrát az élő emberben, de a görögök rómaiak sok istenben való hite is csupán egyetlen lelket tételezett fel. A keresztény lélekfogalom is eme "haladó európai" hagyomány folytatója. Ez a lélekfogalom vált általánossá Európában, így a mi nyelvünk is csak (?) ezt ismeri a magyar néprajzi irodalomban. Ez a lélekfogalom az ÉN-lélek (élet-lélek, lehellet-lélek, Breath-soul), és néprajzi irodalmunk kellőképpen körüljárta, mi történik vele születésünk, életünkben és halálunk után. (Például: "Egy lelkem van, azt is odaadnám érted.") A finn-ugor nyelvészek is bőségesen alátámasztják az ÉN-lélek ősiségét (vogul: lel, lili - osztyák: lil - zürjén: lol, lov - votják: lul - finn: löyly - észt: leil - lapp: lievl), de érthetetlen módon ennél többet a magyar lélekfogalomról ők sem állítanak. Pedig tehetnék!

A finn-ugornak nevezett ősi népesség feltételezett rokonsága bőven megengedné, hogy a legközelebbi rokonainknak hirdetett vogulok és osztyákok nyelvét is jól ismerő nyelvész és néprajzos kutatók az ő lélekfogalmukhoz hasonlót keressenek nyelvünkben. Ők valóban tudják, hogy a legtöbb finn-ugor nyelvben ismert egy másik lélekfogalom is, a vogulok által is-nek, jis-nek, az osztyákok által ilt-nek, is-nek, ishor-nak, a finnek által itse-nek, az észtek által ise-nek nevezett lélek, ami ÁRNYÉK-lélek (képmás-lélek, Shaddow-soul) jelentésű. Ha más nem is de az elgondolkodtató lehetne számukra, hogy a magyar lelke halála után az árnyékvilágba távozik, de ezt az árnyékvilágot néprajzaink mintha messze elkerülnék! Ki tudja miért? (Egy finn nyelvész, Paasosen, és nyomában Szendrey Ákos viszonylag helyesen elkezdte

keresni rokonságunknak (?) ezt a szálát is..., de aztán hirtelenül nagyon elfelejtődött ez az irány.) Arról is kevés olvasható, hogy micsoda ez az ÁRNYÉK-lélek valójában. Még mielőtt nyomába erednénk a magyar lélekfogalomnak, villantsuk fel egy pillanatra az altáji népek lélek-elképzeléseit. Szerintük egy testben több lélek is lakozik, így megkülönböztetnek tin-lelket (én-lélek, lélegzés-lélek), kut-lelket (életerő, elrablása halált okoz), sür-lelket (hasonmás-lélek, amely elválhat a testtől), körmös-lelket (a halott szelleme), ezen belül pedig aru-körmös és gyarm-körmös lelket (a halott jó és rossz szellemét). A perzsa és ősi kínai hagyomány is több lélekkel látja el a testet, de hogy ennyire messzire ne kalandozzunk el, látható lesz, hogy ennyi háttérismeret is bőségesen elegendő lesz ahhoz, hogy a magyar lélekfogalom felé közelíteni lehessen.

Mint láttuk, a mai magyar nyelvben csak az ÉN-lélek fogalom találta meg. (Hasonló jelentésű pára, szusz, szufla szavaink mind élet, lélek lélegzet-lélek jelentésűek.. Szellem szavunk jelentése is az ÉN-lélekhez kapcsolt: visszajáró vagy hazajáró lélek.) Mint tudjuk, a mítikus tudat valóságosságát és erejét minden változás és jelentésmódosulás ellenére az élő nyelv birtokolja. Ha ez az állítás igaz, a lélek-fogalomra - mint mítikus valóságunk alapelemére - feltétlenül igaznak kell lennie. Dehát nyelvészeink nem lelik meg a teljes fogalom jeleit, néprajzkutatóink az ősi magyar hitvilág leírásánál csak az életlélekkel ismertetnek meg bennünket, amit jól ismerünk. Ez lenne valóban a teljes igazság? Vagy megint csak egy féligazságot cipelünk magunkkal Európa felé, büszkén kacintgatva, hogy mi is európaiak vagyunk csak másképpen mutatkozunk be: először mondjuk a családnevünket és utána a keresztnévét. (Furcsa véletlen csupán?)

Le kell térnünk azokról a megszokott utakról, melyek annyira ismerősek. Ne nyelvészkedjünk, ne törekedjünk érvényes sémák másolására. Gondolkozzunk! Tudjuk, ha valamit keresünk, forrásokhoz kell nyúlunk. Becsületesen és lehetőleg nyitottan. Miután a lélek-kérdéskör az élet kérdése az ember számára, a halál alkalom az élet összefoglalására. Milyen különös véletlen, hogy nyelvünk első, összefüggő és hiteles szövegemléke éppen a HALOTTI BESZÉD! Mindig döbbenet és csodálat tölt el, ha olvasom. Tudom olvasni és nem csak én! Tizenkét-tizenhárom éves gyerekek értik a szöveget, és még a FRANCIÁK Villont csak fordításban ismerik, míg az ANGOLOK Shakespeare nyelvét csak több évi egyetemi oktatás után tudják kisilabizálni és a NÉMETEK többsége mit se kezdhet egy Luther előtti német szöveggel, addig magyar gyerekek nyolcszáz éves szöveget olvasnak! EGYETLEN SZÓ VAN BENNE CSAK, MELYET NEM ISMERÜNK biztosan, az a bizonyos YSA! (Bár meglehetősen furcsának tűnhet, de éppen finn-ugor nyelvészeink tételzik fel, hogy a szó BIZONY értelmű (Pais Dezső) vagy éppen ÍME értelemmel bír (Mészöly Gedeon) vagy ISMERETLEN jelentésű.) Hátha nem is kell nyelvészprofesszornak lenni ahhoz, hogy egy nyolcszáz éves szöveget megértsünk mi magyarok! Hátha elég egy piciny európejerség, hogy egy katolikus szöveget értelmezzünk!

Tudjuk, a szöveg 1192-95 körül egy temetési szertartásra készült latin nyelvű szöveg magyar fordítása. Biztosak lehetünk benne, hogy a fordítással katolikus papunknak az az egyetlen célja lehetett, hogy a sír körül állók MEGÉRTSEK őt! Valószínűleg egyszerű és közhírhöz fogalmazásra törekedett és nagyfokú értelmi pontosságra, hogy mint katolikus propagandaszöveget a körülállók nehegy félreértséki!

Miről szól tehát szövegünk? Láthatólag három részből áll: az első rész a bibliai bűnbeesésről szól (TANULSÁGA: engedelmeskedjél istennek, mert ...-és ez lehetett legfontosabb tanítása a sír körül állókhoz! Az élőkhez, akik már kétszáz éve bajlódtak az új hit befogadásával.) Második része a halott ember LELKÉÉRT való imádság, a harmadik rész: könyörgés.

Amit észreveszünk, az az, hogy ismeretlen YSA szavunk csak az első részben fordul elő, tehát ott, ahol a bibliai bűnbeesést olvashatjuk. Abban a részben, amelyben isten "halálnak halálával" bünteti a neki engedetlen emberpárt. Ha YSA szavunkat bizony vagy íme jelentéssel helyettesítjük be, bizony zavaros és értelmetlen szöveget kapunk!

1/ Látjátok, feleim, szömtökkal, mik vagymok! Isa por és hamuv vagymok! (Színnyei J. valószínű olvasata)

- Elképzelhető-e, hogy egy katolikus pap a középkorban, három emberöltőnyi távolságban az utolsó "pogánylázadástól" úgy beszéljen, mint egy XX. századi kommunista párttitkár: BIZONY, POR ÉS HAMU VAGYTOK! Úgy hiszem, jobban közelít a mítikus valósághoz a LÉLEK, POR ÉS HAMU - de szerzőnk nem a lélek szót használja. Ő tudja miért!

2/ És mend paradicsomban valou gyimilcsektől monda neki élnie, heon tilotava űt egy fa gyimilcsétől, gye mondava neki, mérett nöm ennéek: Isa, ki napon éendöl az gyimilcsül, halálnak haláláál halsz. (Színnyei J. valószínű olvasata)

- A "halálnak halálával" való fenyegetés valószínűleg kellően elborzasztó hatású: BIZONY, HA ESZEL - MEGHALSZ! - csakhogy, mint a szövegből is kiderül, bizony ettek a tiltott gyümölcsből és váratlan fordulat! - nem haltak meg!!! Sőt, munkás világba vetette őket az úr még gyerekeket is nemzettek! Bizony, öreg pogányok kacsinthattak volna össze: íme, az új isten hazudik!!! Úgy hiszem, jobban közelít a mítikus valósághoz a LÉLEK, KI NAPON ESZEL A GYÜMÖLCSBŐL HALÁL-NAK HALÁLÁVAL HALSZ - de szerzőnk nem a lélek szót használja. Ő tudja miért!

(Csak zárójelben jegyzem meg, hogy szövegünk magyarázza isten igazi büntetését: "Nöm héon mogának, gye mend ű fajának halálot évék" NEM BIZONY MAGÁNAK, DE MINDEN NEMZETSEGÉNEK HALÁLÁT ette az első emberpár az almában.)

3/ Isa, és nöm eggy ember múlhatja ez vermöt, isa, mend azhoz járou vagymok. (Színnyei J. valószínű olvasata)

- Ez a mondat BIZONY olvasattal bizony értelmetlen egy kicsit, arról nem is beszélve, hogy tudjuk: itt a feltámadásról- és csak a feltámadásról - lehet szó, a katolikus vallásban megjelenő örök életről. Érdekes módon ezt a mondatot tettem volna "feltöghatatlaná" fordítónk? Ha a lélek szavunkat helyettesítenénk be a szövegbe, bizony értelmes mon-

datot kapnánk: A LÉLEK, ÉS NEM AZ EMBER HAGYHATJA EL A SÍRT, A LÉLEK, MELYHEZ MINDANNYIAN TARTOZUNK. Szerzőnk mégsem a lélek szót használja. Ő tudja miért!

Három kérdés merül fel a Halotti Beszéd első részének elemzésekor:

1/ Elfogadhatjuk-e, hogy katolikus pap a bűnbeesésről szólva ne beszélne az eredendő bűnről, a LÉLEK büntetéséről?

2/ Elfogadhatjuk-e, hogy katolikus pap ne beszélne test és lélek egygyétartozásáról az életben?

3/ Miután szövegünkben az YSA nem éppen lényegtelen helyzetben (HELYZETEKBEN!) fordul elő, hihető-e hogy egy "bizony", "íme" értelmű szóról van csupán szó, ami csak úgy véletlenül kiköpött nyelvünk-ből?

Mint láttuk, mai értelemben vett LÉLEK szavunk az ÉN-lélek (élet-lélek) értelmű fogalmat takarja. Egyénhez tartozik, individuális, személyes lélek. Mit olvashatunk a Halotti Beszéd YSA-járól? A szövegből tudjuk: ysa por és hamu vagyunk, a teremő isten a bűnbeeső ember-pár ysa-ját halálnak halálával bünteti és a sírt csak az ysa hagyhatja el. Megtudjuk még azt is - és ez felettébb fontos lehet! -, hogy mindannyian halálunkkor "ahhoz járók vagyunk". Az, amit a Halotti Beszéd tanít, így valóban értelmezhető, de EGY MÁSIK LÉLEK-FOGALOMMAL MAGYARÁZHATÓ CSAK!!! Az ysa ilyen értelmű magyarázata egy másik lélek meglétét igazolná, hisz ez az, amit isten ad és elvesz és amibe visszatérünk. Ez lenne hát az ÁRNYÉK-lélek, amiről már tettünk említést? Talán igen, talán nem... Majd kiderül. De talán olvassuk tovább szövegünket!

A Halotti Beszéd további mondataiban az ysa szó nem szerepel! A lélek szó viszont megjelenik, és tökéletesen passzol a "bizony" eddig zavaros szövegbe.

1/ Vimádjok uramk Isten kegyelmét ez lélekért, hogy jargasson ő neki és kegyedjen és bolcsássa mend ő bűnét. (Szinnyei J. valószínű olvasata)

- Milyen világosan fogalmaz itt a keresztény papunk! Imádkozzunk a meghalt ember lelkéért! Itt van az az ÉN-lélek (élet-lélek), amely a halotté, amely a bűnös és amelyik irgalmat vár. Ez már nem az ysa por és hamu, hanem az ÉN -lélek, és úgy látjuk, a könyörgésben visszatérő fogalom ezzel egyező tartalmú.

2/ Szerelmes barátim, vimádjamok ez szegény ember lelkéért, kit Űr ez napon ez hamos világ temnöcébeleül menté, kinek ez napon testét tömetjük, hogy űr őt kegyelméhel Ábraám, Izsák, Jákob köbelében helyhezje, hogy birságnap jutva mend ő szentei és önöttéi közikön jou feleül jokatnia éleszje őt. (Szinnyei J. valószínű olvasata)

- Szinte döbbenet olvassuk, hogy amikor a Halotti Beszédben az ÉN-lélekről van szó, mennyire tiszta fogalomként jelentkezik a mai napig használt lélek kifejezésünk, fogalmunk. Biztosak lehetünk benne, ha a Halotti Beszéd fordítója az ÉN-lélek kifejezést akarta volna használni, megtette volna. Mi oka volt rá, hogy azt írja: ysa por és hamu vagyunk? Az ő hite szerint éppen így megfelelt volna a TEST és LÉLEK

kifejezés is! Szándékosan törekedett az ysa használatára, és biztosak lehetünk abban, hogy ezzel csakis egy célja volt: hogy megértesse magát hallgatóságával.

Ma viszont nyelvünkben nem él az ysa, is, iz stb. szó - állítják tudósaink, valószínűleg nem a nyilvánvaló hazugság szándékával. Vagy mégis? Annyira tiltakoznunk kellene az ÁRNYÉK-lélek fogalmunk ellen, hogy Szendrey Ákos - aki különben feltételezi, hogy az általa finn-ugor kornak nevezett időben talán még volt ilyen fogalmunk! -, így ír: Az árnyéklélek megjelölésére jelenleg nincs külön szavunk, e téren a lélek lett egyeduralkodóvá.

A Halotti Beszéd ismeretében megkísérelhetjük az érvényes választ, de előtte nézzuk, mit tud a néphit a lélekről:

Kiskunhalason azt tartják, hogy amikor a gyermek megmozdul az anyjában, akkor adja Isten beléje a lelket. Addig el lehet hajtani, de ha már megmozdult, akkor vétek. A magzat lelke az Isten titkos akaratából megy bele a gyerekbe. A lélek az a bizonyos isteni szikra. Egy másik lélek, ez azonos a levegővel, ha ezt nem kapja, akkor az ember megfullad, a levegő tartja fenn az embert, ha ez megáll, megáll az élet működése. A kopácsiak szerint az élő lélek akkor megy a gyermekbe, amikor az anyja megszüli, addig csak mozog benne. (Szendrey Ákos: A magyar lélekhit)

Mint látjuk, néphitünk is két lélekről tud és megvilágíthatja YSA szavunk jelentését. Illetve a Halotti Beszéd ysa-fogalmát, hisz valószínűleg ugyanarra az elsődleges lélekre gondolt a halottat temető pap, mint a kiskunhalasi parasztember, amikor a gyermek megmozdul. Ez az a lélek, amit Isten ad, büntet, feltámaszt. A másik az ÉN-lélek, ami az egyén életéhez kapcsolódik.

Ha elfogadjuk, hogy a Halotti Beszéd ysa fogalma az Isten által teremtetett lélek, akkor világos lehet, hogy a III. Béla kori magyarságban még élt ez a kettős lélekhit. Ezek szerint az embernek kettős lelke van: egy ysa-lelke és egy lélek-lelke, az előbbi az isteni lélek, az utóbbi pedig az élet-lélek. Az ysa-lelket pedig azért nevezhetjük árnyék-léleknek, hiszen mint az árnyék követi az élet-lelket és az élet megszűntekor, a halálban visszatér az árnyékvilágba. A különben tetszetős magyarázat egyetlen hiánya az, hogy nem magyarázza meg a szó szinte teljes eltűnését! Ha a Halotti Beszéd papja és a mélyen vallásos magyar paraszt elfogadta ezt a kettős lélekhitét, miért pusztult ki mégis nyelvünkéből? Vagy mégsem pusztult ki, csak nem akarjuk felismerni?

A lélek-fogalom kialakulása és annak változása is társadalmi természetű. A Halotti Beszédben és népi hagyományunkban is megtalált ősi magyar kettős lélekfogalom is változásokon ment keresztül. A mai napig használt LÉLEK szavunk fogalmi körének bővülése azt jelenti, hogy magába fogadta az ysa-lélek tartalmát. Az isteni eredetűnek vélt ÁRNYÉK-lélek fogalom viszont kiveszett nyelvünkéből. Kiveszett vagy ősi hitünkkel együtt kiirtott!

Az ÁRNYÉK-lelket - ysal - mindig az árnyékvilágban kell keresnünk. Mint a Halotti Beszédben olvasható: "YSA, MEND AZHOZ JÁROU VAGYMOK." Ha megnézzük a sztyepei népek halotti torra vonatkozó hagyományait, talán közelebb jutunk YSA-fogalmunkhoz is.

A holtak emlékére szentelt nap, mely az orosz nagyszerdán kezdődik, egy hétig tart. Az egy nemzetséget alkotó családok összegyűlnek valamely háznál. Egy régi szita párkányára viaszgyertyát ragasztanak és a szitába kenyeret, süteményt és tojást tesznek a holtak fejedelmének. Az egyes étdarabokhoz név szerint meghívják az elköltözötteket. Egy kis kupába sört és pálinkát vegyítenek egybe, a nemzetség tagjai kimennek az udvarra, ahol a házigazda a szita és a kupa tartalmának egy részét a földre önti, miközben a holtakat lakomára hívja. Ezt megismétlik a nemzetség minden családjának az udvarán. (Krohn GY. után)

(Ismét zárójelbe kívánczok, hogy "dob-szerda" szavunk értelmezése és lélek-hitünk milyen közeli kapcsolatba került. Ne felejtssuk el, hogy "dob-szerdánk" éppen "szerelem-csütörtök" után következik!)

Azt tudjuk, hogy a Halotti Beszédet tartalmazó Pray-kódexet 1192 és 1195 között állították össze. A latin nyelvű szöveg fordítása is erre az időre eshet. ÉS MEG VALAMI: Szent László király éppen száz évvel korábban, 1092-ben tiltotta meg a szabolcsi zsinaton, hogy némelyek ősi szokás szerint erdőkben, bérkekben vagy saját birtokaikon temessék el halottaikat, ahova aztán az ismerősök és rokonok bizonyos napokon összegyűljenek és TORT csapjanak. Elrendelte, hogy mindenki az egyháztól kijelölt és megszentelt helyre temetkezzék!

Száz év kegyetlenül hosszú idő! Hagyományaink és ősi lélek-fogalmunk biztos kiálta ezt a próbát is. Bizonyítja a Halotti Beszédben meglévő ysa szavunk. Ebben a megvilágításban világosnak tűnik, hogy ÁRNYÉK-lélek fogalmunk nem más, mint a nemzetség közös lelke, mely a nemzetségből származik és oda tér vissza! Tehát már születés előtt a gyermekben van, és míg ÉN-lelkével a személyiség szabadon rendelkezik, addig ysa-lelke nemzetségi, közösségi jellegű.

Mint Csernyecov leírta, a nemzetségek létszáma meglehetősen nagy lehetett. "Minden nemzetség néhány közös eredetű családból áll, akik egymással közelebbi vagy távolabbi rokonságban vannak. Vannak olyan nemzetségek, amelyek száz vagy ezer személyből állnak, olyanokból, akik már nem tudják az egymás közti rokonság fokát meghatározni, de mégis rokonnak tartják magukat s egymás közt nem házasodnak."

A nemzetségi tudat, írhatjuk: ysa, tehát nagyszámú közösség összetartója lehetett. A nemzetség tagjai között az ysa az, amely újabb és újabb testet öltésével biztosítja a nemzetség fennmaradását. Ez tehát a legfontosabb, halhatatlan lélek és minden nemzetségnek megvannak a maga lelkei, melyek az ysa-lélekben egyesülnek. A névmeghatározás azon az elképzelésen alapszik, hogy a lelkek éppen úgy, mint az emberek, egyik vagy másik nemzetséghez tartoznak. Amíg ez az erős, nemzetséget összetartó tudat működik, a személyes névhasználatban fölösleges a nemzetség megjelölése. De a nemzetségi rendszer felbomlásával szükségessé válik! Minden magyar, aki találkozott angol, német, francia, cseh vagy orosz nevekkkel, észre kellett, hogy vegye: más népek előbb mondják személyes, saját nevüket és csak utána, mint mellékes, megkülönböztető névként említik apjuk családi nevét. A magyar ezt fordítva teszi! Érthető is: hiszen ez ősi hagyomány. A név

és a lélek összetartozik. Ki ne hallotta volna apjától, ha valami "rosszat" tett: FIAM, SZÉGYENT HOZTÁL A NEVEDRE! És ilyenkor apánk nem a keresztnévünkre gondolt! Mint láttuk, a magyar ősi hagyományban az ysa-lélek az elsődleges-így személyes életünket is ez határozza meg. Ez lett vezetéknévünk! És ezért áll én-lélek nevünk (keresztnévünk) előtt! Az olyan társadalmak, melyek csak az én-lelket (Breath-soul) ismerik, személyneveket használják elsősorban, hisznek a lélek szabad akaratában stb. A magyarság ősi hagyománya nem ez: az én elsősege, hanem a nemzetség elsősege.

Ez az, ami a keresztény európai gondolkodás ellensége évszázadok óta! Ezért irtatott ki ysa-lelkünk még a tudományos gondolkodásból is! A társadalmi változást ismerjük: a kereszténység felvételével nemzetségünk társadalmi nemzetségi szervezet bomlásával épült be az európai rendszerbe. A közösség szerepe háttérbe szorult és az egyéni gazdagodás, az egyéni kisajátítás révén egyesek saját nemzetségük új uraivá lettek, nem a nemzetség, hanem királyának és önös érdekeinek megfelelően. Szükségszerűvé vált hát az ysa-lélek elfelejtése! Természetesen csak az előkelők körében, akik aztán a feudális századai során ysa-lelkükkel együtt anyanyelvüket is feladva hű kiszolgálói lettek idegen érdekeknek. És miután az ysa, a nemzetség közös lelke már nem töltötte be, tölthette be szerepét, beleolvadt a "megmaradt" LÉ-LEK-be. És ez a lélek már akadálytalanul, egységesen és oszthatatlanul rendelkezhet a testtel és juthat a katolikus vallásban ígért paradicsomba. (A folyamatot természetesen gyorsította a vándorló életformáról a letelepedettre való áttérés: már nem kellett a nemzetség halott tagjainak emlékét a vándorlás során közösen magukkal hordaniuk, hanem halottaikat állandó szállásaik közelében temették el. Míg a vándorló magyarság ősei ysa-lelke együtt vándorolt egyik hatalmas szálláshelyről a másikra, addig ÉN-lelke az élettel együtt elszállt. A helyhez kötött temetéssel a halott mindkét lelke a nemzetség élő tagjainak közelében volt. Sírjukat látogatni lehetett és minden halott EGYENI sírt kapott a katolikusok megszentelt temetőiben az egyéni feltámadás reményében.)

Még két megjegyzéssel egészíteném ki az eddig kialakult ysa-képet. Mint tudjuk, a nemzetség vérségi kötelék és a honfoglalást megelőző időszak törzsi szerveződése nemzetségi alapon épült ki. Az etelközi VÉRSZERZŐDÉS viszont újat alkotott a magyarság lélek-fogalmát is érintő, nem pusztán politikai, szerződéssel. A vérszerződésben részt vevő törzsek egyben ROKONOKKÁ is váltak! Közös vér csörgedezett azután ereikben - jelképesen. Ez azonban azt is jelentette - jelenthette! -, hogy ősi nemzetségeink ysa-lelkei a vérszerződésben egyesültek. Így egy olyan összetett lélek-fogalom alakulhatott ki, mint a nemzeti ysa, amit joggal nevezhetünk a MAGYAROK ISTENÉNEK! Minden, a vérszerződésben rokonná vált, nemzetiség minden egyes tagja ugyanabból a közös ysa-lélekből származott és tért vissza. (Így alakulhatott ki ősi sámán-papjainkból - mint a nemzetség papjaiból - elkülönülve az a TÁLTOS-papi réteg, mely már a nemzeti ysa tiszteletét vallotta.) Ime: egy okkal több arra, hogy az internacionalista kereszténység tüzzel-vassal írta a nemzeti ysa-t, a Magyarok Istenéit! Ezzel magyarázhat-

juk, hogy a Halotti Beszéd tudós fordítója egy magyar halott fölött állva bizton használhatta ysa szavunkat magyar nyelvű halotti beszédében, mert tudta, hogy akitől az ysa származik: az isten, a Magyarok Istene! Másik megjegyzés: arra vonatkozólag, hogy a hivatalosan eltartott tudomány miért nem fogadhatja be a magyarság nemzettéválása során kialakult teljes lélekfogalmat. Miután rövid írásomban némi kevés Új kutatási eredményt írtam le, adataim viszonylag közismertek. A belőlük levonható következtetés viszont csak egy lehet: egy nemzetnek saját istene van, nemcsak vallott hitében, de LÉLEK-fogalmában is! Retten-tően ismerős helyzet: a világon - eddig úgy hittük! - csak egy ilyen nép van, és az a ZSIDÓ. És állíthatjuk, hogy erre a következtetésre nem volt nehéz rájönni. És vállalhatja-e egy, a kornak megfelelő éppen akkori aktualitású internacionalizmushoz dörzsölődő hivatalos tudomány a feltárt valóságból levonható egyetlen következtetést? A válasz bizonyosra vehető: NEM. Hiszen táltosainkat kiítani lényegesen egyszerűbbnek tűnhet...

Hogy ysa-fogalmunk mégis megtalálható beszélt és használt nyelvünkben, egy-két példával érdemes igazolni.

- Amikor valamit megsemmisítünk, akkor azt izzé-porrá törjük vagy zúzzuk. A már leírtakból világossá válhat talányosnak tartott iz szavunk. Kifejezésünkben a megsemmisítés teljes: anyagát porrá, első lényegét izzé törjük. Elpusztítjuk.

- Amikor valamit nem kívánunk, nem akarunk, azt mondjuk, hogy egyetlen ízem sem kívánja. Végtelenen állítjuk, hogy a dolog ellen lényegünk tiltakozik.

- Amikor valaki állítja, hogy ő izig-vérig magyar, nem állít mást, mint hogy teste és lelke is magyar.

- Amint ismert a tájnyelvi iz (vagy isz) essen beléd, verjen meg az iz, rájön meg az izl kifejezések jelentése is: rosszat kívánunk a másíknak. (pl: csúf betegséget) Egy népnyelvi finomítással van dolgunk! Ha pontosan fogalmaznánk (létezik: vigyen el az iz!), azt mondanánk mai szóval élve, hogy "Dögölj meg!"

- Értelmező szótáraink ismerik izé szavunkat, oda is írják büszkén: "finn-ugor töből, elhomályosult jelentéssel." Pedig tudjuk, hogyan kerül ysa-lelkünk az emberbeli Gyermeket csinálni az apa tud! Az apa nemzetségének ysa-lelke költözik születés előtt az anyába. Ma már valóban általánossá vált izél igénk olyan ige, vagy igét, főnevet helyettesítő szócska, amely olyan dologra vonatkozik, amelyet nem tudunk, vagy nem akarunk kimondani. Izél igénk szeretkezés értelmű használata, még átvitt értelemben is (na ne izélj mári!) egy ősi jelentés, mára valóban elhomályosult, hordozója.

- Amikor valaki "nem bír magával", azt izgága embernek mondjuk. A népnyelv ismeri az "ágaskodik benne az iz" kifejezést. Nyelvünk ugyanarra vonatkoztat: az ember lényegére.

Különös, hogy éppen Halotti Beszédünkben találjuk meg ysa-lelkünk emlékét. Szimbólum-értékű is lehet: egy európai nemzet első összefüggő szövegemléke éppen egy halott fölött elmondott beszéd! Hogy ysa szavunk mégis leíratott ékes latin betűkkel, talán reményt is adhat: a nyelvben tovább él a Magyarok Istene.

Östörténetünk írásjelekben. Egy kutatás módszerének eszközrendszere

Diakkoromban feltűnt már a történelemtudomány bizonytalansága népünk régmúltjával kapcsolatban. Különösen arról az időszakról, melyről írott források nem maradtak fenn, így nem tudják azonosítani a történelem régi színpadán az ott szereplők között. De más problémák is vannak.

Mondáinkat szelektíven átmagyarázva, vagy teljes mértékben kizárják belőle, mint "tudós kitalálás"-okat. Végül, ami marad - az hipotézisek láncolatából áll, és tényként elfogadott feltevésekből.

- Egyetlenegy fix pont van: A nyelv. Népünk beszélt nyelve.

Valóban: a nyelv - minden. Egy nép által beszélt nyelv - a legfontosabb azonosítója; hosszú közösségi létének meghatározó terméke; népteremtő erő. Gondolkodni, álmodni /legszebben/ anyanyelven lehet. Anyanyelvén lesz természetes módon az egyén része népének, ősei teremtető végakarataának.

Régészeti kultúrák - ha közvetlenül nem köthetők ismert nyelvű népekhez - csak növelik a régmúlt bizonytalanságait. Edénycserepek és más használati eszközök - nem tudnak egykori gazdáik nyelvén megszólalni. Fokozottan igaz ez az eurázsiai sztyeppék népeinek hagyatékára.

Kordivatok és kultúrák; nyelvek átfedései és rétegződései fedik a még mélyebb rétegeket időben és térben. A tisztábban látható felszín: a közelmúlt bő ezredév.

Azt hiszem, nagy hiba volt e közelmúlt népszerűségi és nyelvi adatait visszavetíteni a régebbi évezredek mélységének rétegeire, és valahogy úgy rekonstruálni a régmúltat - földrajzi térségekben és időben.

- Új módon - új nyelvi eszközökkel szükséges behatolni a történelem rétegei alá, és ezen új adatok alapján - "be kell tájolni a múltat", annak régi helyszínével, nyelvünk használatának bizonyítékaival.

Mikor diákként megismertem a székely rovásírás nikolsburgi jelrendszereét, felöltött bennem a gondolat:

- Csak követni kell e jeleket létrehozásuk helyszínére és meg kell fejteni eredeti jelentésüket. Alapvető írástörténeti ismeretekkel már rendelkeztem, és a nikolsburgi ábc jelei egy részének erős képisége azt súgta: ez nem lehet átvételi! Ez egy eredeti módon, képfírásjelekből létrejött jelrendszer.

Csak követni kell, s elvezet egy régebbi hazába. Mert szerencsések azok a népek, melyek múltjába írásjelek - mint elszórt mesébeli fehér kavicsok - a kultúra ősi útjelzői vezetnek.

Minnél tisztázatlanabb és bonyolultabb egy nép őstörténete, annál rendhagyóbb, csak merőben új és szokatlan módszerekkel lehetséges az évezredek homályába veszett régmúlt feltárása. Az írott történeti forrásokat már feldolgozták. Tovább lépni csak új nyelvi adatokkal lehetséges. Csak a nyelvi adat az, mely vitathatatlanul azonosít egy népet: Egy nyelv bizonyítható jelenléte egy adott történelmi korszakban és földrajzi térségben.

A személynevekben tükröződő nyelv, miként a rangokban és a szervezettség elnevezéseiben megjelenő nyelv is - hosszú ideig tartó más nyelvű szomszédság és a folytonos keveredés, a más kultúrkörbe tagozódás kérdése. A nomád népek életmódjának legfontosabb ismérve: a végleges helyhez nem kötöttség. A területek birtoklását a mindenkori erőviszonyok határozzák meg. A szövetségi, az alá- és fölrendeltség és egyéb uralmi struktúrák alakítják. A történelem helyszínei is akként változnak.

Az írásjelek, ha eredeti írás jelei - nem sokadfokú átvételek - hangértékeikben őrzik eredeti jelentésük akrofóniáit és nyelvünk hangrendszerének korabeli helyzetét, bekövetkezett változásait. Nyelvet bizonyítanak.

- 1988 januárjában Vékony Gábor: "Későnépvándorláskori rovásfeliratok a Kárpát-medencében" c. könyvét tanulmányoztam. A feliratok megfejtésén túl, egyre inkább az avar kori írás jelrendszere kezdett érdekelni, jeltörténeti oldaláról.

Erősödött bennem - mások véleményével szemben - az a felismerés, hogy nikolsburgi jelrendszer a régebbi, az archaikusabb. Sokkal több benne a képiesebb jel, a képjel - így e jelrendszer /és a székely rovásírás/ az avar kori írás jeleiből bizony nem származhat.

Az avar kori írásjelek - már kevésbé képiesek, vonalasabb jellegűek, bár a jelek egy része azonos a nikolsburgi jelrendszerrel. A fejlődés mindig a képiesből a vonalas felé, a jelek sematikus egyszerűsödése, a könnyebben róható, írható jelek irányába tart. Megfigyelhető ez a kínai írásban /és minden képirásban/, de a székely rovásírásban is, ahogy a fokozatosan egyszerűbbre cserélődnek.

Az egyszerűből a bonyolultabb felé -, a vonalasabb jellegből a képszerűség, a képiesesség irányába: - soha! - - Ezért visszatérő volt a figyelmem a nikolsburgi jelrendszerre. Feltámadt ifjúkori elképzelésem:

- Meg kellene próbálni e 'képiesebb' írás forrásvidékét felkutatni, feltárni - megfejteni a jelek eredeti jelentését; meg kellene ismerkednem jeltörténetével, más írásokkal való kapcsolataival, - és segítségével felfedni régmúltunkból annyit, amennyit csak lehetséges.

Az avar kori írás /kutatása/ csak utána jöhet. Felmértem, hogy az lényegesen összetettebb és bonyolultabb feladat. Nem nélkülözheti a nikolsburgi jelrendszer feltárásával megszerezhető adatokat.

- A magyar írástörténet-kutatás, - de elmondható ez a német és más nyelvű írástörténeti munkákról is, - többnyire a formai hasonlóságok és a hangértékek összevetéséből, hasonlításokból áll. Például: X jel

hasonlított Y jelre, tehát /végső soron/ abból származtatható. Valamint formai jellegek származtatásából. Az egyetemes írástörténet túlságosan Közel-Kelet és európai szemléletű. A némileg perifériálisnak tekintett eurázsiai sztyeppéi népek írástörténetének vonulatával komolyabban, elmélyültebben eddig senki nem foglalkozott. Létrejöttének önállóan sajátos volta szinte fel sem merült, egy-egy szaktekintély régebbi állásfoglalására való hivatkozás ma is meghatározó.

Igy alakulhattak ki olyan "eredmények", hogy az ótörök s a véle rokonságban lévő székely rovásírás is végső soron az arameus írás távoli származéka.

- Nos - a jelek hasonlósága vagy azonossága eredeti jelentésük feltárása nélkül csak annyit jelent, hogy hasonlóak, vagy azonosak. Semmi más következtetést kellő bizonyítékok híján - eredeti írások esetén - levonni nem szabad, mert tévútra visz. A már eredeti jelentésüket vesztett írásjelek sokadfokú átvételével létrejött írások pedig - kutatási célokra csak korlátozottan, vagy szinte teljesen alkalmatlanok.

Problémám konkrétan az is a székely rovásírást eddig kutatók módszerével kapcsolatban, hogy nem mindig az archaikus nikolsburgi jelrendszert vették kutatási alapul, hanem egy későbbi vagy tetszőleges jelrendszert, melyben a legképiesebb jelek és más jellegzetes jelei a nikolsburgi jeleknek már nincsenek jelen.

Pedig a nikolsburgi a legarchaikusabb, legrégebbi jelrendszere a székely rovásírásnak, ezért - szerintem - megkerülhetetlen!

Egy eredeti írás jele - mindig valaminek a rajza, rajzban való megjelenítése. A sokadfokú átvételek, ahol az eredeti jelentés már nincs jelen, csak a forma, a formai hasonlóság, - elmélyült kutatásra azért alkalmatlan, mert 'nyelvi eredményeket' nem lehet velük elérni - mivel ilyen 'tartalmuk' már nincs -, így a történeti igazság felmutatásához már nem lehet semmi közük.

Egymáshoz is csak annyi, mint két egyforma kanálnak - bár az egyikkel Brazíliában, a másikkal pedig nálunk étkeznek. Az egyetemes írástörténet igen sok írásában azonos, vagy egymáshoz nagyon hasonló jelekkel találkozunk, bár nyilvánvaló: döntő többségükben nincs és nem is volt közük egymáshoz.

Az írástörténeti rokonság kapcsolatai bár igen sokrétűek - mégis jól feltárhatók, mivel alapvetően a szomszédos vagy közös földrajzi térség és az ebből fakadó egymáshoz hasonlult kultúrkör az alapjuk, ahol a népek és a kultúrák érintkezésben vannak a történelem egy bizonyos - írástörténeti szempontból "fogékony" szakaszában. Ezért a legfontosabb ősvallási, kozmológiai és kozmogóniai felfogások azonosak, vagy hasonlóak, a korabeli életmód anyagi és szellemi világában is közös érintkezési pontok vannak.

Tehát igen sok a hasonlóság, melyek írástörténeti szempontból is kifejezésre jutnak. Az írásjelek átvételei többnyire első fokúak, azaz - a formai azonosságon kívül jelentésükben is azonosak. E kettő a közvetlen írástörténeti rokonság legfontosabb ismérve, ha teljes egységben jelentkezik.

Az írástörténet kutató munkája akkor igazán eredményes, ha minnél több írásjelnek a teljes kapcsolatrendszerét fel tudja tárni, történészként pedig e kapcsolatrendszerből - nyelvi azonosításon alapuló, előddig bizonyíthatatlan történelmi azonosításokat, meghatározásokat képes elvégezni. A módszer tömör lényege ebben van.

A többi már technikai eszközrendszerének minden aprólékos részletre kiható, nyelvtörténeti segédlettel történő alkalmazása, mely az egyetemes írástörténet feltárt törvényszerűségeire és szabályaira épül. Nagyon fontos az aprólékosság. A valóságos igazság bizonyítékai sokszor a jelentéktelennek tűnő részletekben vannak. A nyelvtudomány és az írástörténet eredményei nem állhatnak egymással ellentétben, mivel az írástörténet a nyelv - eredeti írás esetén - írásjelekben történő hű tükröződése. Írástörténeti eredményekből ezért olykor mással, más-hogy nem igazolható szótörténeti, etimológiai megállapítások is tehetők.

Az eredeti írás jele: anyanyelven megnevezett rajza, /sémája/ tárgyaknak és gondolati dolgoknak. Tehát, az eredeti írás jele mindig képirásjel, piktogramm, mely később többnyire akrofóniás /szókezdő/ hangértékkel kerül át a szótag, vagy betűírassá alakult jelrendszerbe.

Tehát - elsőfokú átvételeknél - két különböző nyelvű rokon írás eredetileg azonos jelentésű és formájú jele különböző akrofóniákat, hangértékeket kell jelentsen, mivel rendkívül kicsi a 'nyelvi-matematikai' lehetősége annak, hogy két különböző nyelven azonos legyen a kezdőhangja - egy tárgynak, vagy fogalomnak.

Az azonos hangértékkel való átvétel már egy másfajta, 'minősített' eset, amikor egyéb összefüggések érhetők tetten.

Például - mindkét nép esetében különleges és fontos jelentése van egy jelalkotó fogalomnak történelmük egy /írástörténeti szempontból alapvető/ korszakában. Így az átvevő - a másik nép bizonyos fogalmait is átveszi vendég, vagy jövevényszó, változatlan nyelvi formában. Később esetleg már ki is hullik a nyelvből, mert nincs rá már szükség; csak az írásjel őrzi hangértékében -nyelvi zárványként - az egykori eseményt. Vagy: Kétnyelvű kultúra, ahol a nyelvi váltás már előrehaladott állapotban van; vagy csak az írást alkotó személy rendelkezik kétnyelvű kultúrával, stb.

- De - amennyiben a jelek összessége, vagy igen nagy része azonos hangértékkel /akrofóniával/ kerül átvételre, erősen feltételezhető, hogy az átvevő már nem ismerte a jelek jelentését, így az átvétel már formai és hangértéki alapokon történt. Akrofóniáról ekkor már nem beszélhetünk.

Az azonos jelentéssel történő átvétel a képirásokra jellemző és törvényszerű, vagy arra a sajátságos állapotra, amikor eredeti jelentése a jelnek még nem felejtődött el. Képjelként is ismert még. A rendre azonos hangértéken történő átvétel pedig a betűírások jellemző sajátja, amikor a jel az átadónál és csak betű /vagy szótag/ hangértéket jelent. Eredeti jelentését már egyáltalán nem ismerik.

- Az azonos jelentésen történő átvételeknél tehát - legalább az átadó írásnak képirásnak kell lenni, vagy ismerni kell még a jel eredeti jelentését, s így az átvevő saját nyelvének azonos jelentésű szava akrofóniájával - eleve betűjelként veszi át a jelet. A jel rajza egyezik, de hangértéke az átvevő nyelvét jelöli.

Ezek igen fontos szabályok, melyeknek lényege az írások létrejöttének törvényszerűségeiből fakadva, aszerint érvényesülnek. Mivel jól felderíthetők, az átadások és átvételek irányai könnyen meghatározhatók.

- A székely /-nek mondott/ és a türk rovásírás kutatóinak munkásságában alapvetően hiányolom, hogy csak betűírásként, innen-onnan felhasználva, jel- hasonlóságokon való átvételekkel próbálták igazolni létrejöttüknek írástörténeti forrásait. Arameus, szogd, görög, stb. Csak formai hasonlóságokban történő átvételekben gondolkodtak, kombinálva egy sor feltevessel, melyeket szinte tényként vittek át a köztudatba. Gépiesen alkalmazva a betűírásokra általában használatos módszert. Olykor pedig még a hasonlóknak mondott jelek sem hasonlítanak igazán egymásra. Csak igen erős képzelő erővel lehet e származtatásokat alátámasztani, az eltérések miértjeire pedig soha választ nem kapunk.

Meg sem próbálták eredeti források felkutatásával feltárni ezen írások létrejöttének egyéb lehetőségeit! - Az öntörvényűség nyelvi alapjaín, a rokon írások azonos jeleinek azonos jelentésű "nyelvi keresztpróbáival" - pedig végképp nem.

- A kínai kultúrkör szomszédsága, közelsége, mint írástörténeti rokonság - mindkét írás esetében kézenfekvő lett volna. Igaz, ez így közvetlenül nekem sem jutott eszembe. Csak a 'nyomok' vezettek oda. Persze, ehhez a székely írás esetében a hun - magyar azonosság "történelmi detronizációja" áttörhetetlen falat alkot. Pedig - semmi nincs 'bebonyolítva' a tudomány által, csak időlegesen és addig, amíg azt újabb, mélyebbre hatoló eredmények meg nem cáfolják.

- Lépésről lépésre jutottan mind közelebb a bizonyosságig, minden új írástörténeti adat és írástörténeti összefüggés a hun - magyar nyelvi azonosságot erősítette, s a török nyelvű hunokat a 'hunná lett török népek'-re módosította. Folytatói lettek a hun hagyományoknak, nagy tömegekben olvadtak népünkbe, néprészeinkbe. Szinte eltörökösödünk. De ez már végeredmény - volt. Az írástörténeti kutatás kezdetén csak írástörténeti problémák izgattak, hogy miként csináljam. Mi legyen a módszerem.

A részben már ismert és felismert törvényszerűségekre és szabályokra alapozva gondoltam végig a teendőket, az alkalmazható módszer eszközzrendszerét, /mely menet közben az új felismerések által is tovább bővült/, és az alábbiakban csoportosított 'rendszerbe' állt össze:

1./ Meg kell vizsgálnom a nikolsburgi jelrendszert, és a legképiesebb jelei /képjellei/ közül ki kell választani néhányat. Majd egy olyan írástörténeti műben, melyben az írások kezdeteinek képjellei vannak összegyűjtve, meg kell vizsgálni: nem lehet-e fel benne valamelyik. Ha igen - akkor a többi "szondázó jel" jelenlétét is meg kell keresni ugyanabban az íráskultúrában, egyelőre csak a jelek formai azonosságában. Így megtudom, melyik 'kultúrkörben' van keresnivalóm, mert azonos

jelek megtalálása írástörténeti rokonságot is jelenthet, amennyiben a jeleknek egyező jelentései vannak; vagy közös írástörténeti, jelalkotási forrásuk van.

Minnél képiesebb, azaz: bonyolultabb rajzú a jel, s e jel egy másik írásban is előfordul teljes, vagy részleges azonosságban, - annál biztosabban utalnak írástörténeti kapcsolatokra.

2./ A továbbiakban egy-két olyan, a nyelvünkben akrofóniában a jel jelentését "visszaigazoló" írásjelet kell felderíteni, melynek jelentését a rokon írásból ismerjük, így azt jóváhagyólag nyugtázza. Ezek után már nagy biztonsággal folytathatjuk munkánkat, mert az eredmény más jelek esetében is nagy biztonsággal várható, amennyiben vannak még azonos jelentésű írásjelek. Csak felkészültségünkön és szellemi adottságainkon múlik a hátralévő /nem kis/ munka sikeres befejezése.

3./ A siker érdekében meg kell ismerkedni a rokon írásban /és kultúrkörben/ bevett és szokásos jelalkotási és egyéb módszerekkel. Fel kell tehát "öltözködni" e rokon kultúrkör alapvető és sajátos műveltségi és írástörténeti ismereteinek "ruházatába", hogy otthonosan tudjunk mozogni és tájékozódni benne. Lehetőleg minnél magasabb fokon el kell sajátítani korai írástörténetét, illetve azon részét, mely munkánk sikerét befolyásolja, hogy a felmerülő írástörténeti problémákra /mint a véle azonos, vagy rokon kultúrkörben/ pontos, megalapozott feleleteket tudjunk adni. A premisszákból helytálló ítéleteket alkossunk.

4./ Írásjeleink jelentésének hitelességét lehetőleg minnél több 'rokon írás' azonos jelének azonos jelentése összevetésével kell elvégezni. Fel kell tehát tární a rokonítható írások jeltörténetét is. Az összevetés alapja betű és szótagírás esetén az akrofónia. Az igazság és a helyes eredmény nem állhat szemben nyelvtudományunk alapjaival, nyelvünk hangtörténetével. Amennyiben mégsem esik egybe, megfelelő bizonyítékokkal szükséges alátámasztani igazságukat. Jelcikket kell írni minden jelről, hogy minden lényegeset a jeltörténetről, jeltörténeti összefüggéseiről, stb. el tudjuk mondani. 5./ Vizsgálni kell a betűk hangértékének akrofóniás módon való létrejöttét, a szabályt erősítő kivétel/ek/ sajátosságait. A jelek akrofóniai segítségével az írástörténeti kapcsolatok milyenségét az ótűrk és a gót-germán írásokkal, a hun-germán érinkezesek íráskultúrában is kimutatható mélységét.

6./ Fel kell tární és meg kell állapítani a jelek igazolható legrégebbi előfordulásait, az íráskultúrák terjedési irányait. Milyen írástörténeti és történeti folyamatokat igazolnak "jelközelből". A rendkívüli fontosságú urali, irbitparti és az altájai sziklarajzok, mint a kínai írás előzményeinek jeltörténetileg igazolható összefüggéseit. Tehát az írásjelek /képelek/ történetét földrajzi térségekben, terjedésükben és fejlődésükben, /változásaikban/ kell megmutatni.

Mivel az írásjelek /képelek/ jelentéstartalmában a népek korabeli életmódja tükröződik, - tartalmi anyagukból valós képet kapunk a jelrendszer által képviselt nép szellemi, anyagi, műveltségi, - összefoglalva: történeti állapotáról. Az írásjelek /írásképek/ tényfeltáró rajzai különlegesen egyedi bizonyítékai az érintett nép/ek/ egykori életének.

7./ Az írástörténeti kapcsolatok, a jelek akrofóniájában tükröződő nyelvük hangtörténeti állapota segítségével meg kell határozni a nikolsburgi jelrendszer betűírássá alakulásának helyét és időpontját.

8./ Az írástörténeti feltáró munka eredményei és bizonyítékai alapján népünk azonosítása elvégezhető; kialakulásának, létrejöttének régmúlt földrajzi helyszínei és történeti folyamatai meghatározhatók. - Mint látjuk - e módszer segítségével igen sok eddig ismeretlen adatot lehet nyerni - mondhatnánk: visszanyerni - felmutatva a történelem évezre-deinek humuszából az egykor eleven folyamatok zajló /nyelvi/ valóságát.

Régészet ez - a javából - 'Nyelvrégészet', melynek "alapbizonylata" a nyelveket hordozó írásjelek rendszere és történeti kapcsolatrendszere.

- Összefoglalva nyugodtan leírhatjuk az alábbi definíciót:

Egy eredeti írás jelrendszere olyan különleges etno- régészeti és történeti adatrendszer /egyben/, mely hűen tükrözi létrejöttének szel-lemi és egyéb körülményeit, s alkotó anyaga - az egykor beszélt és 'látható nyelv'.

A 'tekneus' jelcsalád

Az 'ókínai teknős'-ként ismert piktogrammból a nikolsburgi /székely/ rovásírás abc jeleinek mintegy harmada származik.

Az ősi kozmológiánkat megszemélyesítő teknős rajzának vonalaiból, a kozmológiai szemlélet, valamint a testtájak szerinti "feldarabolásával" olyan szóírás /és fogalom-/ jeleket hozott létre az alkotó, melyek e szemlélet rajzokban való megjelenítésével teljesen új jeleket alkottak. E jelekből azután akrofóniával betű /és szótag-/ írás jött létre, így a használatban lévő egyéb jelek száma is csökkent. Később - írásrendszerünk más részeivel - alapul és mintául szolgált az őtörök íráshoz.

Hasonlóan jelentős szerepet tölt be e piktogramm a kínai írás és kutúra, de az őtörök írás történetében is. Mindhárom írás szerves rokon kapcsolatban van egymással, mely különösen közeli - írásunk és a kínai írás között. Ez nemcsak az írásokban előforduló azonos jelentésű jelekben - mint elsőfokú átvételekben, hanem a teknős piktogrammjából azonos technikai módon: "feldaraboló kivonatolással" alkotott jelekben testesül meg.

Korai írástörténeti emlékeink - amennyiben fennmaradtak fapálcikákon, esetleg csontokon az elmúlt évezredek után, úgy nagy valószínűséggel a korai kínai /Ku-wen és Jin/ írástörténeti anyagból kell szakavatottan elkülöníteni. Minden esetre a kínai írás létrejöttének folyamatáról nem is esett szó.

Az írástörténeti kutatás, a körülmények és összefüggések vizsgálata, a nikolsburgi jelrendszer nyelvi alapokon történő feltárásával - olyan nagyívű őstörténeti "gerincvonalat" igazol, merít fel az évezredekbe süllyedt homályból, melyre írott források részben nincsenek vagy azonosíthatatlanok, s amely magyarázatot ad a hun-magyar azonosság kérdésére. Valamint arra, amit László Gyula így fogalmazott meg:

"Egyébként is meggondolandó jelenségek merülnek fel Árpád magyarjainak régészeti leleteivel kapcsolatban. A Kárpát-medencében biztosan keltezhetők lóbbírral való temetkezéseik és elegendő nyugati és

arab érem van a sírjaikban ahhoz, hogy kormeghatározásuk biztos legyen. A történeti forrásokból éppen erre az időre értesülhetünk Árpád népének honfoglalásáról /a 9-10. század fordulója és első évtizedei/. Tehát a történelem és a régészet egymást példázza. De mi történék, ha nem volnának történeti forrásaink? Akkor a régész kénytelen megállapítani, hogy népvándorlás végén megjelent a Kárpátok medencéjében egy kis lélekszámú nép /Árpád magyarjainak kicsinyek a temetői/ és ez szétszóródva a medence belsejében, hirtelen megszűnik és beolvad a nagy tömegű "halánték-karikások"-ba! Szerencsénkre közbeszól a történelem és megtudhatjuk, hogy a megszűnés oka, a keresztény temetési szertartás, amely megtiltotta a pogány módra való temetkezést s ezért "szegényednek" el hirtelen temetőink.

Am ismételjük meg: ha nem lennének történelmi adataink, akkor Árpád népe, gyorsan eltűnő, beolvadó, felszívódó népességgént, csak jelentéktelen közjáték lenne hazánk történelmében." /Az őshazától a Kárpátokig 1985/

Nem kerülte el figyelmem Forrai Sándor észrevétele sem: "Valószínűbb az, hogy a magyarok más úton közvetlenebbül juthattak a rovásírás birtokába, mint a türkök." /Küskarácsontól sülvester estig 13.old./

Az a gondolat erősödött meg bennem, hogy úgy próbálom megtalálni a nikolsburgi jelrendszer "forrását", hogy néhány igen képies, általam kiválasztott jelat teszek meg először kutatási alapcélnak, szondázó útmutatónak, melyek szerencsés esetben megadják a további kutatás irányát. Melyik kultúrában, hol van keresnivalóm.

Az alábbi jeleket választottam ki:

ew

/ ü /

tprus

/ tiprós? /

v

/ u /

us

/ s /

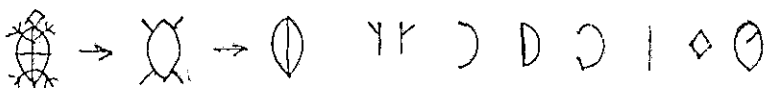
Az ü-t azért választottam, mert sajátságos képfírási jel sejtettem forrásául, miként az s-nek is. Esetleg ugyanazt. A /tiprós?/-t azért, mert igen sajátságos írási jel. Talán szóírásunk maradáka. Az u-t azért, mert egy hasonló formájú jel sokkal egyszerűbben véshető, kevesebb vonallal:

- mégis ragaszkodtak a bonyolultabbhoz. De azért is, mert a germán rúnákba a gót rúnán át vezetett az útja. /Származékaival együtt 'p' a hangértéke/. Előzménye Európában, s a mediterránumban nincs. Mivel pedig a germán rúna a VII. század végétől nem használatos Közép-Európában, csak északon - joggal feltételeztem, hogy csak a székely rovásírásból kerülhetett át a germán írásokba - talán még a Kárpátoktól keletebbre lévő területeken.

Az 's'-t azért, mert /az igen képies formán kívül/ a nikolsburgi jelrendszerben 'us'-ként van megadva a hangértéke, s úgy gondoltam hogy az u nem ok nélkül került egyedül álló esetként az 's' elé.

Olyan írástörténeti könyvet kerestem, melyben írástörténeti kezdeteket, piktogramokat sejtettem. Képfíráseket.

- Így került elsőként a kezembe: Th. W. Dancel: "Die Anfänge der Schrift" c. könyve /Leipzig 1929/, melynek anyagát végiglapozva, a XXXV. szemléltető táblán megpillantottam a teknős piktogrammját a 6. sorszám felett:

- Láttam, hogy a teknő körvanala és a teknőn kívüli lábak alkotják a nikolsburgi eW = ü jelet; de benne volt a piktogrammban az us jel is, és további jeleket, majd ötörök és kínai jeleket is tudtam a piktogrammból származtatni. Az, hogy a kínai írás néhány jele belőle származik, nem volt előttem titok, mert olvastam már róla. Tehát a jelalkotás módszerének technikája egyezett az ókínai jelek származtatásával. Néhány jelnek rögtön tudtam a jelentését - és örömmel nyugtáztam, hogy a jelek hangértéküket akrofóniával kapták. Más jeleknek viszont nem tudtam eredeti jelentését és megdöbbenve konstatáltam, hogy miközben kínai írástörténeti ismereteim kezdtek elmélyülni, milyen keveset is tudok a teknős piktogrammjáról s magáról a teknősről. - Nyelvünkben a 'tekne', 'tekene' - török jövevényszó. Oszmánliban a teknősbéka: kaplumbaga, mely szóban a'kap' szótól jelentése: köpeny, edény, tál. A béka: kara kurbaga - vagyis: 'fekete udvarlóbéka'. /Nyelvünkben is: kurizálni = udvarolni. /Tehát az úz típusú oszmánli béka: бага. Az ötörökben: бага. /A.von Gabain: Altürkische Grammatik 1950. Otto Harrasovitz, Leipzig/

Nyilvánvaló, hogy béka szavunk az ötörökből származik.

- És most nézzük különböző /sinológus/ szerzők véleményét a teknősről:

Wolfram Eberhard: "A Dictionary of Chinese Symbols" c. könyve 294-295. oldalán:

"A kínai teknős minden időben magymértékben szimbólikus teremtmény. A szólásmondás 'Elrejtett titkai - égneek és - földnek' elterjedt Kínában."

Továbbá írja Éberhard, hogy a teknős teknője a nagyon korai időkben a mennybolit hasonlata, alsó korongja /páncélja/ pedig a földnek. Együtt a kettő, mintegy mása a kozmosznak, és a teknő rajzolatait jóslásban használták. Ezen kívül hőse a pénz legendájának. Segítő, támogató - az első császárnak a Sárga-folyó szabályozásához; bármikor rend az universumban. Az állandóság és állhatatosság szimbóluma.

S befejezőleg: "De a teknős bizonyos szempontból erkölcstelen teremtmény is. Amint a nem hímnemű teknősöknek - a hiedelem szerint - kígyó társak kellenek. Így a teknős együtt van rajzolva a kígyóval, mint észak teremtménye.

" Wolfram Eberhard: "Lexikon chineischer Symbole" c. német nyelvű könyvében még bővebb ismereteket kapunk a teknősről: "A teknős szó tabu lett, helyette az ember " a sötét harcos"-t - mondta."

Tehát Wolfram Eberhardtól megtudtuk:

a./ Nöstény teknősről van szó.

b./ Ez a teknős: 'észak teremtenye'.

c./ "Sötét harcos", és tabu a kiejtése a szónak.

d./ Mása a kozmosznak. Égnek és a földnek.

Bernhard Karlgren: "Schrift und Sprache der Chinesen"-ben írja: "Fu-hi, az egyik legendás császára az ókornak. Balra a nyolc jel, a pa-kua, vázát képezi az I KING-nek. Minden a trigramm szerint meghatározta a dolgokat és az adottságokat hozzárendezte. A kua /kutyá/ társítva lesz a sárkánylóval, ég dél, későősz, sötétvörös, stb. A teknősbéka mása a komosznak; teknője képezi modelljét: alul négyszögletes, felül gömbölyű tokpáncél. Az ókínai szemlélet szerint a föld négyzetes, az ég gömbölyű. "A kínai írásról: "Eredete és korai története a kínai írásnak a nép beszédének legendájában van szöve. Az ősrégi, régmúlt aranyidőben, felmerült egy különleges szimbólumokkal hátára rajzolt sárkánylő a Sárga-folyóból és kinyilatkoztatta Fu-hinek az őskor legendás császárának. Ily módon került birtokába minden mítikus jelnek és rajzolta fel e jeleket a nagyúr."

Majd arról ír Karlgren, hogy a kínai hagyomány a korai idők uralkodóihoz köti az írás kezdetét. Olyan uralkodókhoz, akik idegenek voltak, nem kínaiak.

- Tehát idegenek honosították meg Kínában az írást /képírást/, akik északról, a Sárga-folyón át jöttek. Hogy kik voltak, nem tűnik elő a hagyományból. Feltűnik, hogy az ókínai szemlélet szerint a föld négyzetes, a ráboruló égbolt gömbölyű.

Ez geometriai és szemléletbeli képtelenségnek tűnik, s csak az magyarázhatja, hogy a kínaiak szemléletét meghatározta művelt földjeik szabályos mértani alakzata. A földet is csak így tudták elképzelni. A szem által meghatározott szemlélet, mint nyelvalkító tényező - elsődleges. Nyelvünkben is sok ilyen fordul elő, mely történelmi régmúltunkat, 'éghitűnk' kiabálja: "Adja Ég, hogy úgy legyen!" "Elvette az Ég"; "széles Ege alatt"; "nagy Ég" - "széles ez föld kerekén", és lehetne folytatni. Észreint a föld: széles és kerek; az Ég pedig: széles és nagy; valamint: magas. "Magasságos Ég!"

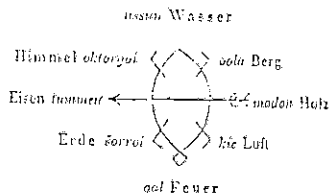
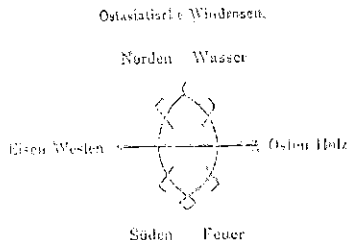
Zolnai Béla: "A látható nyelv" c. könyvében /Bp. 1926/ foglalkozott ezzel az íráskutatással alapvetően fontos anyaggal. Hadd idézzem a legfontosabbakat:

"Az írás eredetére visszamenve azonban magát a kép-ábrázolást, a "képírást" találjuk, amely érzelmi és szemléleti anyagban sokkal gazdagabb volt, mert az egyes hangok szimbólikus jelzése helyett magukat a képzeteket vázolta sematikus vagy egyenesen a természet alakjait utánozta grafikus, színes eszközökkel.

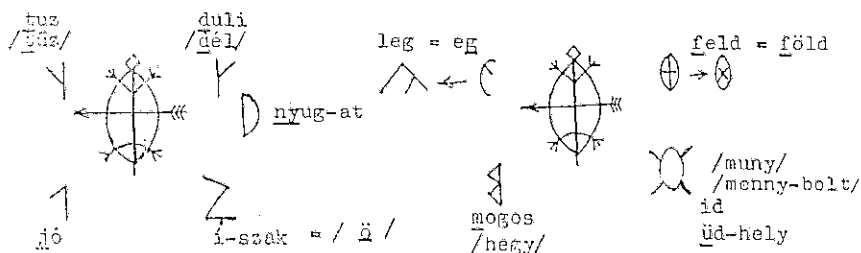
Ez az ősi írás még a vallásos gondolatvilágban él. Az írott gondolat képszerű, monumentális alakban jelenik meg, mintegy örökkévalóság számára készül és nem annyira közlő eszköz, mint inkább öncél: testet öltő ige. A metafizikus képzetlektől szabadulva az írás fokozatosan halad az absztrakció felé. A mai betűformák vizsgálatánál eleve számolnunk kell ezzel a szintelenkedési folyamattal".

- A "tekneus jelcsalád" jeleinek tartalmi feltárása nem ment könnyen. Hittem abban, hogy valami hagyománynak kellett léteznie, mely egykor törvényszerűen meghatározta, melyik jel épp onnan lett kialakítva, kivonatolva, ahonnan.

Igy vettem másodszor is kézbe Karl Faulmann: "Illustrierte Geschichte der Schrift" /Wien, Pest. Leipzig 1880/ c. könyvét, melyben a legfontosabb - eddig nem is gondolt - eligazítást megtaláltam. Ez pedig a Kínai, a Mongol és a Kelet-Ázsiai Szélrózsa tárgyalása. - De, miként a jelcikk, ennek tárgyalása /12 oldal/ sem fér bele e rövid ismertető jellegű írásba. A teljes anyag már 300 oldal terjedelmű, és még mindig nincs befejezve. Amikor megláttam a Kelet-Ázsiai és a Mongol Szélrózsa teknőseit, akkor igen meglepődtem, mivel e teknősök fejfelé és dél felé tájoltva állnak. Ugyanakkor rögtön láttam azt is, hogy a kínai 'tűz' és az északi feléből képzett 'eső' /levegőégből hulló víz/ piktogramja is fejfelé lefelé: dél felé álló teknősből lett kivonatolva. Ez a világon egyetlen fejfelé lefelé álló piktogramm. A mi teknősünk fejfelé fölfelé, normális helyzetben áll, háttal északnak, fejfelé dél felé. Hátára van fordítva, s a piktogramm belső vonalai a teknős alsó páncéljának természetes rajzolatai.

A Mongol és a Kelet-Ázsiai Szélrózsák esetében csak a hagyományokkal jól megőrzött - és kozmológiánk által meghatározott - testtáji kivonatolás van szövegesen jelölve. Melyik részéből melyik jelet kell kivonatolni. És a jelek rendre megfelelnek a piktogramm vonalainak és nyelvünk akrofóniájával képzett hangértékeiknek!:

Kivétel a mogos /magas/, mely írásunkban egyezik a KU-WEN kínai óképírás kétcsúcsú 'hegy' jelölésével. A kínai írás szintén 'hegy, domb' jelölésével /és mellette két láb lépésével/ képezi a 'magas' jelét később.

A többi jel - kivétel nélkül megfelel a szélrózsák szöveges jelölésének!

- Kell ennél tökéletesebb jelszármaztatási, írástörténeti /és történeti/ bizonyíték?

Különösen azok a kivonatolt jelek igazolják, melyek a Kelet-Ázsiai Szélrózsza jelei, s a teknősek a szélrózsában megjelölt részénél a jelzett helyen lévő 'helyi' - vagy másképpen: periférikus vonalak vesznek csak részt a jel rajzában alakításában.

Mivel e terjedelemben nincs lehetőségem jeldíjakban foglalkozni minden jellel, pár fontos megjegyzést azért mindegyik jelhez fűzök:

Tűz és dél jele, a középső meghosszabbított természetes vonalaiból állnak. Mint említettem, ezek /mint a hátsó lábaknál és a nyílvevő alatt is/ a teknős alsó páncélján lévő természetes vonalak.

A tűz, mivel a déllel, a déli iránnyal együtt van a szélrózsában, a Nap tűzét jelenti. Különösen jól látható ez majd az türk Szélrózsánál, ahol írásjelként is együtt van a Nap és a dél=gün, günes, güney /=Nap, dél/ említve. De erről később.

Dél szavunk pedig a fentiek alapján úgy tűnik, közvetlen egy proto-mongol duli szóból, és nem a 'düli', 'dül' csuvasos török szóból eredezik. Ezt bizonyítja a meglévő Dulin családnevünk is.

Nyugat jelünk a teknős által a 'kerek világ'-ot ábrázoló nyugati féltekére. A teknős teknőjének nyugati fele. Nyelvünkben a 'nyugat'a Nap nyugvásának irányát jelöli, a napnyugatot.

Jó szavunk ősi folyó/víz/ jelentésű. Folyóvizet, kisebb folyókat neveztek el, de csak a Dunától keletre eső részén a Kárpát-medencének: Tápió, Sajó, Hejő, Jószás, Berettyó, Méregjő /Erdélyben/, stb. Érdekes módon - tehát a Dunától nyugatra eső, és Attila halála után teljesen a germán népek kezére került területen /így Dél-Erdélyben is/ hiányzik a 'jó'-val képzett folyónevek, - míg a gepidák központi területének számító Délkelet-Alföldön, valamint attól északra, a "Tiszán-innen", /bár így soha nem nevezzük/ jelen vannak. De ott vannak a Mezőség szélén is, a Csigla-mezővel határos részeken is. Ugy tűnik tehát, hogy a székelek a gepidák pártjára állt hunok, akik a 'germán-párt' győzelme után a gepidák által birtokolt területen települtek le. A 'jó' nevű folyók e ténynek legfontosabb bizonyítékai. Itt ők adták a folyók neveit. A jel: a középső fővonalnak a hátsó "víz felőli láb" irányába induló természetes vonalig tartó és e láb felé induló vonallal alkotott rajza.

Az észak jele a teknős három északi periférikus vonalrészéből áll össze: A bal hátsó láb felé tartó vonal; a középső fővonal, innen a teknő északi végződéséig tartó vonalrésze; a teknő szélének a középvonaltól a jobb hátsó láb vonaláig tartó része. Mesteri elképzelése az 'észak' jelölésének. Ha az így képzett jelet megfigyeljük, látjuk, hogy az alsó és a felső vonala nem párhuzamos egymással, s az alsó vonala kissé hátrébb végződik, mint a felső két vonal találkozása. Csak, és csak így képezhető ez a jel. Máshogy nem. Csak a fejfelé álló teknős rajzából. A jel a Jin-kori jócsontokon is ott található. Ciklikus jel a kínai írástörténetben. Betűírásá alakult írásunkban már nem volt rá szükség, így később az Ő-hang jelölésére szolgált a nikolsburgi ábc-ben. Hozzájárulhatott az is e hangérték jelölésének "elnyeréséhez",

hogy iö labiális hangzóváltozás ment végbe nyelvünkben. Ekkor már eredeti jelentését a jelnek nem ismerhették, és 'i' hangot jelölhetett e jel is. /Talán./

Észak szavunk eredeti jelentése: éj-szak. A fénnyel - a Nappal - ellentétes - sötétség - iránya. Az éj pedig nyelvünk régi állapotban: 'i'-nek hangzott.

A Mongol Szélrőzsa is több jelünk származtatási genealógiáját őrizte meg. Különösen fontos ezek közül a 'lég', azaz: ég jele. Ez a jel is csak a baloldali teknő, és a bal első láb felé menő természetes vonal rajzából származtatható. Ezt borították le 'égboltozatként', majd a rovókés a boltozatot egyenes vonalakká szögletesítette. Így könnyebb volt vésni, mert nem volt benne a fa szálirányával egyező vonalrész. Származásáról árulkodik a láb felé menő belső vonal, melyet általában a baloldalsó vonallal párhuzamosan véstek, vagy róttak a fába. Nyelvészeink szerint 'ég' szavunk 'lég'szavunkból jött létre - rövidüléssel. Ezt az írástörténet is teljes mértékben igazolja. /Mint sok más megállapítását is nyelvtudományunknak./ A jel véghangzó hangértékű. A nikolsburgi ábc-ben le van írva a jel jelentése, mivel kiejtési segédhangként ott maradt a 'g' előtt az 'e' magánhangzó. Ugyanez a helyzet eb-ként jelölt jelünknel is. Azt hiszem, sok közülük van ahhoz, hogy az ábc végigmondásakor egyes mássalhangzóhoz é-hangot ejtünk, pld.: bé, cé, dé, stb.

Föld jelünk: a teknős teljes alsó páncélja, de mivel hátára van fordítva a teknős, így ebben a helyzetben ez a fel-ső. Azt hiszem, ez a 'fel-' kapott egy becéző kicsinyítő képzőt: fel-d, azaz: felhőcske. Ez a jelentése 'föld' szavunknak. Attila népétől a mai német nyelvig is eljutott változatlan formában: das Feld = föld. A teknős alsó páncéljának hosszanti és középső ezt keresztező természetes rajza x jelöléssé változott, hogy a fa szálirányával ne essen egyik vonal sem egybe.

Üd jelünk a nikolsburgi ábc-ben a teknős gömbölyű teknője, a teknős négy, a teknő alól kint lévő lábával. A jelalkotó szemlélete ezzel azt jelölte, hogy itt csak a külső lábak látszanak, a hasa alji páncélon lévő rajzolatok nem. Tehát itt a gömbölyű felső teknőről van szó, az égboltozatról, a vallási értelemben vett: 'menny'-ről, mely szavunkat általában iráni szavakkal hozzák kapcsolatba. A finnugor nyelvekben a magyaron kívül csak a mordvin nyelvben létezik e jövevényszó, melyet népüktől vehettek át. Az üd/v/ szó ótörök eredetű: " id - senden, entkommen lassen, verlassen; modales Hilfsverb: lassen "terket -, gönder -, kacir" Jelentése: küld, megszabadul - megmenekülni hagy, elhagy, stb. E szóval azonos tövű szó: "iduq /das vom Himmel geschickte, daher:/ heilig "mukkaades" Tehát: iduq /az ég részére történt, ezért:/ szent /A. von Gabain: Alttürkische Grammatik/

Tehát üd/v/ szavunk jelentése: megszabadul, megmenekül, /ezért:/ szent.

A teknőst átfúró nyílveesszőt célőke szavunkkal azonosítottam, melyet ismeretlen eredetűnek tart nyelvtudományunk. Ismert még cselőke alakja is. A 'cse' a kínai nyelvben faágat jelent. Tehát cse-lőke /cse-lew-ke/?/ 'ág-lőke', lőágacska, azaz: nyílveessző a jelentése. Nyelvünkben a

cs hangváltozás mehetett végbe, mely nem terjedt ki egész népünkre, mert ma is ismerik 'cselőke'-ként is. A szó első fele tehát kínai jövevényszó nyelvünkben. Ma jelentése: bot, husáng, pózna.

Érdekes módon írástörténetileg egyetlen kínai nyílvevő jelöléssel nem azonos jelünk /B. Karlgren nr. 301, 334, 378, 413, 450, 560, 1007, 1206, / Grammata Serica Recensa/ Hanem:

↓
262 stick

/bot, pálca
rúd, fadarab/

↑
1109 lance

/lándzsa/

↑
1019 bamboo
shoot
bambusz
lő ?

A 'lő' jelentést Kargren 1019 sz. jelének Eric Grinstead tulajdonítja. /Guide to archaic Chinese script/

Tehát nyilvánvaló, hogy mindkét jelentés benne lehet jelünkben: nr.262 és 1019.:

↑
ce-lewke
ce-lőke

Az ótörök írásban a jel hangértéke: oq, uq, qo, qu. A jel jelentése: nyíl.

oq=nyíl

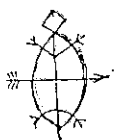
és

Az is nyilvánvalónak tűnik, hogy 'cél'szavunk sem a német 'Ziel'-ből származik, hanem az átvétel iránya fordított:

ce+1 = cel, cél

A teknősből még további jeleink is származnak:

| seles, széles
) nogy, nagy
 ⊖ se-n-ü, senyő / us /
) egek
) ódal
 < kabak
 ⊖ elye /ely/

Széles jelünk a föld és ég szélei közti távolságot határozzák meg. A teknős teknőjének függőleges vonala, egykori 'világ'-unk szélei közti átmérő.

|
sel-es
szél-es

A szó töve: 'szél' Széle valaminek. Határa, vége, határvonala. A két szél, vég, határvonal közti rész a: szélesség. Nyelvünkben eredetileg 'sz' hang nem volt, csak 's'. Tehát a 'szél' 'sel' volt. A széles ezek szerint: 'sel-es', seles. Mivel az őtörök írásba már 'sz' hangértékkel került át, az sz hangváltozás nyelvünkben igen régen vébemehetett. A kínai írástörténetben is egyik jelentése hasonlóan értelmezhető Kyril Rijik feldolgozásában. /L'idiot chinois: nr. 54/

a | | | b | | + c + d +

Jelentése a 'tiz' számneven kívül: egész, teljes, általános kiterjedés, terjedelm és rend.

Valóban, mi is sokszor mondjuk: teljes szélességében, egész szélességében, egész terjedelmében v.minek.

Nogy, nagy szavunk származtatása, erimológiája bizonytalan. A jelé nem: A teknős jobboldali teknőszéle a középvonaltól az alsó középvonalg. Tükörképe, tükör-jelölése lég, ég jelünknek, mivel ez is az eget jelöli anélkül, hogy a jobb első láb felé menő vonal is jelölve volna.

) nogyu, nagy

"Nagy Ég! - otthon felejtettem..., ..., ellopták..., stb. - Minden esetben, valami előre nem látott, váratlan, sorsszerűen bekövetkező dologgal kapcsolatos e "kiszólás": Nagy Ég!

Miként szintén az 'Ég'-el kapcsolatos: Adja Ég, hogy úgy legyen. Elvette az Ég. Ég adta, Ég elvette. Ég tudja...

"Nagy Ég! - Az embertől független, fölötte álló van itt megszemélyesítve, aki hozzánk képest hatalmas, nagy; hatalma végtelen.

A megszemélyesített - maga az - Ég. Ez a nagyság, hatalmasság, a megszólított és a megszólító között lévő összemérhetetlenségben teljesedik ki. A 'nagy'-ság itt nem emberi mérték. Vallási fogalom. A legközelebb hozzá mégis a nagyonagy-hatalmú ember áll, aki élet és halál ura. Ez a nagyság a személynek szinte "isten" hasonlóságot ad/hat/.

A kínai írástörténetbe is fellelhető - valószínű, hogy időszakos jövevényjelként 'honosítva', mert a fel fölé az eget jelképező vonalat húztak:

) 1218i great /nagy/ Karligeren: G.S.R

Az őtörök írás változatlan hangértékkel vette át a jelet, miként a széles jelet is. Valószínűleg ősvallási tartalmi hagyománya, vagy jelenléte /?/ miatt. A kínai írástörténetben a jel "felbukkanása" a Chou II. időszakban történt. /1218i nr. Grammata Serica Recensa/

Sen-ü, Senyő /San-jü/ jele egyike volt azon jeleknek, melyet "szondázó"jelnek neveztem el, mivel segítségükkel akartam megtalálni azon íráskultúrát, melyben, - vagy mellyel rokonságot mutathat ősi írásunk. A

jel jelentésének megfejtése sajátosan különös gondot okozott: A nikolsburgi ábc-ben jelölése: us, mely legkorábbi latinbetűs ősi írásunkban 'ös' szavunk korabeli hangalakjával azonos, de a jel hangértéke: 's'. Az egyetlen mássalhangzót jelölő betű, mely elé 'u' magánhangzó került - kiejtési segédhangként. En legalábbis annak gondoltam egy ideig.

⓪

us

Egy reggel - 1990. március 16-án - támadt egy gondolatom. Három vonalát különálló jelként rajzoltam le egymás mellé:

⓪

← (1) →

Igy jobbról balra olvasva a képjeleket: nagy széles ég. De ekkor már futottam is a könyvespolchoz, mert tudtam: a 'nagy széles Ég' - a hun főfejedelem, a san jü címének a kínaiak által feljegyzett tartalmi meghatározása! "Alattvalói előtt mint az Ég fia, mint az Ég hasonmása jelenik meg. Egy kínai feljegyzés szerint az ázsiai hunok fejedelmüket az "Ég fiának" hívták s fejedelmi címének, a san/jü szónak is tulajdonképpen az a jelentése, hogy "nagy" és "széles", mivel az ég, melyet jelképez, ilyen". /Németh Gyula: "Attila és hunjai" 114.old./

Csodálkozom, hogy a kutatók közül senki nem vette észre: csak a mi nyelvünkön "széles" és "nagy" az ég. E ligatúras jelösszevonás szerint "nagy" "széles", mert a jelösszevonás a teknős természetes rajzolatának szimmetriájába van zárva s ez megegyezik a kínaiak által egykor leírt feljegyzéssel. E ligatúra felbontásának olvasatát jegyezték fel.

A mi nyelvünkben viszont a "széles" mindég megelőzi a többi jelzöt, tehát: "széles nagy Ég". De mivel szerepel a feljegyzésben még egy kitétel: "mivel az ég, melyet jelképez, ilyen," - rögtön érzi az ember mögötte a kérdőszót: milyen? - És, mivel a 'széles' és a 'nagy' tulajdonságjelzője az 'Ég'-nek, némileg módosul a tartalom, amit a képirásjelek nem tudnak kifejezni: Milyen? - 'Széles nagy egű'! Valami mágikus tisztelet ősi nyelvi íze van e kifejezésbe zárva, melyből az 'Ég' birodalmának hatalma sugárzik, a szakrális uralkodóé. Szinte látjuk az előtte meghajló, földre szegzett tekintetű alattvalókat.

"Az Ég fia" végtelen göggel nézett le a világra. Ugy érezte, amit csak lát, mind az övé. Az isteni kiválasztottság és a magas küldetés jogán magáénak tekintette az egész világot."

"Sátra a mindenség közepe, birodalma pedig képzeletben átfogja a mindenséget." /Attila és hunjai/

- Hogyan lesz a San/jü, vagy Senyő a 'Széles nagy egű'-ből? A feladat igen egyszerű.

A fejedelmi cím kialakulásának korában - mely régebbi lehet írásjelénél /tamgájánál/ - még nyelvünkben nem volt 'sz' hang, csak 's'. Valahogy így hangozhatott e cím, vagy megszólítás:

seles nogy/u/ //egű

E kifejezés rendkívül hosszú, ezért megszületett a talán legősbibbi rövidítés:

seles nagy/u/ /egű = sen/ű = senyű = senyő

Igazolja ezt régi katonai rangjaink rövidítési formája, melyekben mindig ott található a 'zárhang' is: hadnagy = hgy.; százados = szds.; őrnagy = őgy.; s a legújabb korban: a parancsnok = pk. Ez szintén csak egyedül a mi nyelvünkre jellemző.

A jelnek a nikolsburgi jelrendszerben 'us'-ként jelölt hangértékében tehát benne van a sen/ű, senyű akrofóniája, valamint az 'us', azaz: 'ős' szavunk. /us = is = ős/

Az Ég fia, a 'széles nagy egű' egyben tehát 'Ös' is. Ös-ég. Egy másik néprészünk, amelyik tovább tartózkodott a kínai szomszédságban, az 'Eg'-et már kínaiul /t'ien/ 'ten'-nek mondta, az 'ős-eg'-et: 'is-ten'-nek. Valószínűleg ez a 'ten' került át a későhun korszakban a török népek 'ten-ri'szavába. Tenri. Tengri.

Amelyik népnél a hun főfejedeleme írásjele előfordul, az megbízható jelzője etnikai mivoltuknak, valamint hun nyelvüknek, - mivel török nyelvű írásban e jel nem fordul elő. Etnikai jelző értéke van.

Egek jelünk eredeti formája nem más, mint a teknős két oldalvonalának, két egének egymásba tolása, egymásba rovása:

/L/ég és nagy /ég/

Ez a jel a jeníszjeji ótürk jelrendszerben is 'e' hangértékű.

Később - az 'egék' egyik egének csak jelölve van a kereszteződése. Ezt ismerjük a kései, /Kárpát-medencei/ írásunkban:

Az ősi kultúránkban, ég-hitünkben meglévő "többrétegű ég" írásjele. Ma is ismeri nyelvünkben a /többnyire kellemetlenséggel kapcsolatos/ kiszólás: "Egek ura...!" Az ótörök írásba változatlan hangértékünkkel került át. Odal /oldal/ jele írásunknak: a teknős oldala. A horizont, a "világ vége" ősi kozmológiánk szerint. Ahol az ég a földdel egybeér. Jelölése mesteri. Az egyetlen lehetséges és tökéletes jelölési mód. Nem teljesen körbe, mert akkor már mást, - a közbezárt területet: a földet jelölné, - de mégis úgy, hogy körbe kell érteni: a teljes horizontot.

"1372 u./1448 k.: karyay es oldaly ez vilagnak vegere lattatik vala teryedny" Az idézet telitalálat. /A magyar szókincs finnugor elemei 498.old./ Továbbá: "N. óda, óda, ódal" /ugyanott/. A szó kis hangalak eltéréssel a vogulban és az osztyákban is egyeztethető. Egyetlen más "finnugor" rokon nyelvben sincs a miénkkel azonos "világ vége" jelentése. A legsajátosabb jeleink egyike.

'Ly' hangértékű jelünk: a teknős teknője és az alsó páncélján a jobb első lába felé menő természetes vonal. Azt hiszem, akkor járunk el helyesen, ha az "elől lévő" fogalmából indulunk el.

"első 'der, die, das erste, Vorder-'; elől hsz. 'voran, vorn'. L. egy." /A magyar szókincs finnugor elemei 149.old./

"Egy szavunk eredeti jelentése 'ez itt' volt, s csupán később és más névmással való szoros kapcsolata folytán /egy s más, egymás/ kapta a 'kettő közül az első, egyik' jelentést /PAIS: i.h./."

"2. Talán az el- elő- 'vorderteil, Vorderes' szóból /1. elő alatt/ keletkezett affrikálódással. Az 'ly' hangváltozásról 1.BARCZI, Htört. 120. Az egy eredeti jelentése 'előül levő', majd 'primus' és 'unus' lehetett." /A magyar szókincs finnugor elemei 141-142.old./

Más sajátságok viszont gyorsan halványodnak, így a ly-nek hagyományos lj-szerű ejtése," /Bárczi Géza: A magyar nyelv életrajza 380.old/

- Ugy tűnik, hogy valamilyen - 'elje, elye', lly helyi nyelvi /tájszólás/ sajátos kiejtése néprészünknek?/ hangzováltozás adta a jel hangértékét. A pontosan igazolható, hangtörténetileg is kifogástalan "akrofóniák" után nem tartom teljesen hiánytalannak e hangérték bizonyítást. Tény, hogy 'ly' hang nyelvészeink szerint ősidőktől kezdve volt a nyelvünkben.

Kobakja, feje a teknősnek rombusz alakú, s ez a székelv rovásírás 'k' hangértékű jele:

A 'kobak'szót nyelvészeink a kunok nyelvéből történő átvételnek tartják, mely török nyelv a török nyelvek 'kipcsak' ágához tartozott.

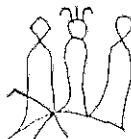
- Nos úgy tűnik, hogy nyelvünkbe ótörök /vagy köztörök?/ szóként kerülhetett, s igen régi időkben:

"kábák /Kopf-/ Schnuppen- /bas/ kiri" /A. von Gabain: Alttürkische Grammatik 1950/

Nyelvünkben valószínűsíthető hangfejlődése: kábák - kabak - kobak - lehetett. /kabakosok/

Gyanítottam, hogy a nőnem jelölésére szolgál a nőnemű teknősnél, mert falrajzainkon a női nemi szerv rajzaként ismert, azt hiszem a mai teljes magyar nyelvterületen.

Keresni kezdtem e jelölésnek előzményét, eredetét, s legnagyobb meglepetésemre az urali - irbit-parti sziklarajzok nőnemű alakjain leltem meg:

A nőnemű alakoknak a feje: a rombusz, a hímneműeké pedig kerek, kör. Csak a teknős feje és az irbit-parti sziklarajzok nőalakjainak a feje rombusz! Másutt sehol nem leltem fel a nőneműség ilyenforma jelölését. Meglepetésem fokozódott, amikor tovább kutatva eredetét, a rombuszt a sumer óképírásban találtam meg! - 'pénisz' jelentéssel. Eszerint az urali sziklarajzok nőneműségének jelölése - nyelvünkön: 'faszfej'.

René Labat: nr. 396 DUG /pénisz/ /R. Labat: Manuel D' ÉPIGRAPHIE AKKADIENNE/

Tehát az urali, irbit-parti sziklarajzok nőalakjainak feje a mi nyelvünk használatának sajátosságát tükrözi az i.e. IV.-III. évezredből. Ez nyelvünkben és falrajzainkon maig élő sajátosság.

- De, nemcsak a nőalak feje, - az ágyéka is ősumír sajátosság:

René Labat: nr. 554 GEME /femme/

- A női ágyék rajza. Jelentése: asszony, anya, nő.

A kínai óképírásba sumer, urali /irbit-parti/ és altáji eredetű jelek sokasága jutott el egy teljesen kifejlődött piktográfiával rendelkező nép által, s e piktográfia - mint a kínai írás előzménye - a mi ősi írásunkban tükröződik /KU-KEN /Kínai óképírás/ jelek sokaságával/ a jelenünkbe vissza. A sumer kérdés őstörténetünk megkerülhetetlen kérdése, az írástörténetben domináló erejű. E kutatás ezirányú bizonyítékait most vázlatos kivonatban nincs lehetőségem felsorolni. A rendkívüli fontosságú irbit-parti sziklarajzok ismertetésére sem jut lehetőség.

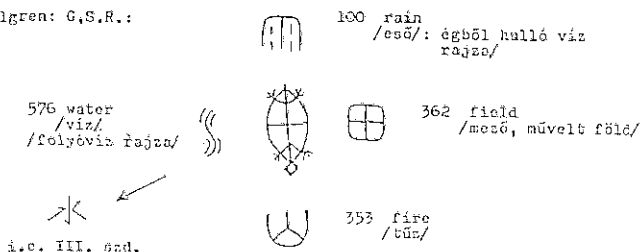
Sumér - magyar nyelvi azonosságról viszont szó sem lehet.

A hun és az ótörök szélrózsza

Miután a 'tekneus' jelcsalád jeleit sikerült feltárni mint hun, mint ó - török írástörténeti oldaláról, - feltétlen szükséges e két majdnem azonos kozmológiát írástörténeti rajzaiban is bemutatni. Szélrózsáiban. A kínai szélrózsával helyszűke miatt nincs lehetőségem részleteiben, változásában foglalkozni. Annyit azonban meg kell említeni, hogy a kínai csomóírásban keletre volt a 'tűz', nyugatra a 'víz', északra az 'ég', délre a 'föld'.

"A kínai írás kialakulása idején a dél lehetett a főirány. Az észak írásjegye /pei/ alapján úgy látszik, az első kínai írástudók "háta mögött" lehetett a tájékozódás alapja:" /Ecsedy Ildikó: A kínai állam kezdetei 172.old./ A legrégebbi kínai piktogrammok azt mutatják, hogy a csomóírás után a 'tűz' déli irányba került, helyet cserét a 'föld'-del. A 'tűz' a fejfelé lefelé álló teknősből származik, s a jel belső részei /: az első lábak felé tartó természetes vonalak /azonosak a mi 'tűz' és 'dél' jeleink vonalaival: B. Karlgren: G.S.R.:

B. Karlgren: G.S.R.:

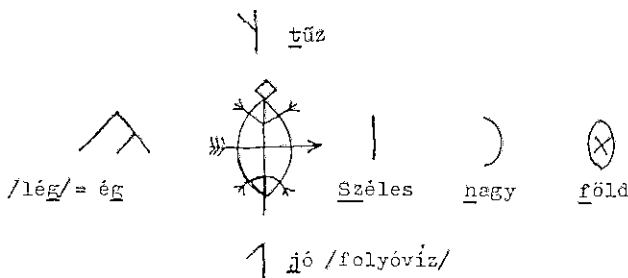
A teknős mellett lévő jelekből három /eső, művelt föld, tűz/ jól láthatóan a teknősből lett kivonatolva, s a yin-korból valók. /i.e. 1800-1100/ A víz jele legközelebb a sumer 'víz'-hez áll:)

René Labat: Manuel d' épigraphie akkadienne nr. 579

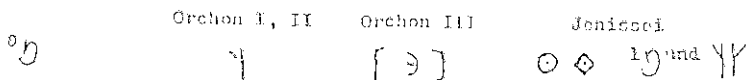
Az i.e. III. században a kínai 'víz' piktogramja egy teljesen új jelre "cserélődött ki", mely jelben a mi 'jó' jelünket is láthatjuk, mint egyik alkotó részét a jel baloldalán, jobbradított hegyzetben.

A mi /hun/ szélrózsánk hat jelből áll: tűz /délen/, víz /északon/, ég /keleten/, föld /nyugaton/ és a föld és az ég két jelzője: széles és nagy. A víz jele : jó /folyóvíz/.

Kozmológiánk fogalmai ma is élnek nyelvünkben: "tűz és víz"; "ég és föld"; "széles ez föld kerekén"; "nagy Ég"; "széles ég alatt;" stb. "

Az ótűrk szélrózsa létrehozatalára viszonylag későn jöttem rá, mivel elsősorban írásunk jeleinek feltárását akartam előbb befejezni. Egy ízben felfigyeltem arra, hogy a "napkarika" /a Nap jele/ azonos hangértékkel van megadva az ótörök írás 'orrhangú gé' jelénél a mi 'tűz', valamint 'tűz és dél' jelünkkel:

Meglepetésem még nem fejeződött be, mert van még "napkarikás jel" az ótörök írásban 'nt' és 'nd' hangértékkel:

Jenissei

11

T OY

/Nop-duli/

A Nap 'Napkarika' rajzával történő jelölése az altáji sziklarajzokon át vezet a kínai az ótörök írásba. A kínai jel: B. Karlgren: nr. 404

a b c d

A teknős piktoagrammjaiból az alábbi ótűrk jelek származnak:

70k / 60k

\rightarrow

yir, yer /fölä/

/bõvĩãũ forrás/ pinar

ir, vir /ə'sɪz/

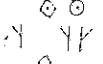

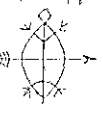

Mint látjuk, a türk 'föld' jelein nincs rajta a teknős alsó páncéljának két fővonala. A 'kők' jele pedig könnyebben róható jellé alakult. A Jenissei-írásban Gabain táblázatában az egyik 'm' hangértékű jel jelölése:

muny

miny /id-hely = üd - hely/

Világosan látható, hogy ez a jel azonos a nikolsburgi jelrendszer 'ü' hangértékű jelével /üd-hely/, de ezen a jelen a nyílvesző is jelölve van középen. Egy napkarikával van együtt, mindkettő 'm' hangértékű. Teljesen világos, hogy itt az ősvallási értelemben vett 'miny' /menny/ szavunk akrofóniája adja a jel hangértékét. A meny pedig vallási értelemben azonos az 'üd-hely' fogalommal. A török népek nem vették át nyelvünkbe ezt az óíráninak /ősíráninak?/ tartott szót. S a Nap e vallási fogalom tartalmában komoly /isteni?/ jelentőséggel bírt.

A türk szélrőzsza tehát a következő jelekből áll:

 $\frac{\text{Nap} - \text{Üd}}{\text{Nap} - \text{Üd}} = \text{m}$
 $\frac{\text{Nap} - \text{Üd}}{\text{Nap} - \text{Üd}} = \text{m}$
 /ötürk : kün, künes/ k < ü
 $\frac{\text{Nap}}{\text{Nap}} = \text{m}$ /Nap és Üd/
 gök és kök /ök/
  xir, xer /föld/
 $\frac{\text{Nap}}{\text{Nap}} = \text{m}$ /föld és forrás/

A kínai szélrőzsában a víz /folyóvíz/ nyugati irányban van, mert nyugatról keletre folynak a bővizű nagy kínai folyók.

A hun szélrőzsában északi irányban van a víz /folyóvíz/, mivel északi irányban voltak a bővizű szibériai folyók, folyamok.

A türk szélrőzsában is északra van a víz, de ez már eltér a hun-kínai közös 'folyóvíz' értelmezéstől, mert már csak bővizű forrást jelent.

- A szélrőzsák feltárásának módszertani jelentősége abban van, hogy az azonos jelentésű jeleket a jelek fogalmainak akrofóniái és jelszármaztatásai alapján össze lehet vetni;- a hun, az ötürk és a kínai írásjelek jelentésük, származtatásuk alapján egymást ellemőrzik, hitelesítik.

A tévedés lehetőségére így szinte kizárt.

A jelekről minden lényegeset - /és általuk,- a jeleket használó népekről, egymáshoz való viszonyukról: történelmükről is igen sok, más úton fel nem tárható adathoz jutunk/ - megtudunk.

A 'napkarikák' nem a teknősből származnak, azok utólag kerültek jelentés-értelmezés azonosságára folytán kapcsolatba a türk szélrózsával. A kök jele rovástechnikai okok miatt nyerte el végső alakját; így már csak /könnyebben róható/ egyenes vonalakból áll, melyek nem esnek egybe a fa szálirányával. A türk szélrózsában tulajdonképp csak a gök tartozik a szélrózsához, a kök nem. Egyenes megfelelője a mi 'ég' szavunknak e helyen, és mivel csak a mi nyelvünkben a 'lég' rövidült változata, a prioritás kérdése eldőlt.

A nikolsburgi ábc további jelei

A nikolsburgi /székely/ hun ábc további jelei - miként a "tekneus" jelcsalád is - az egykori nomád életmód szemléleti világát tükrözik vissza a régműltből, felsorolva legfontosabb tárgyi és műveltségi kellékeit. E további jelek - jelentős részben egyeznek és rokonságban vannak a kínai írástörténet feltörténetileg legősibb 'KU-WEN' /őképrás/ és Sang-Jin korabeli rétegével.

A nikolsburgi jelrendszer írástörténete bizonyítja, hogy egykori népünk közelebbi kapcsolatban állt a kínai kultúrával és néppel, mint később a török népek.

De ez nem jelenti azt, hogy írásunk a kínai írásból származik. Sőt - az iránya a kínai írás kezdeteinél éppen ellenkező. Később e kapcsolat kiegyensúlyozottabb, amikor a kínai írás és kultúra gyors fejlődésnek indul.

- Tanunk szólítom az írásjeleket!

A 'fa' és a fak jele

Sokáig úgy láttam, hogy a nikolsburgi jelrendszerben két 'f' hangértékű jel van. A föld /föld/ jele, és a 'fa' jele, mely az urali-kínai 'fa' rajzának baloldali gyökér kivonata:

Világosan látszik az irbit-parti sziklarajz eleme és a kínai 'fa' rajza közti összefüggés. Az urali előzménye a kínainak, s az alsó 'gyökér' résznél már azonos a két fa, melyből a kivonatolás történik.

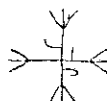
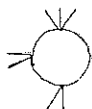
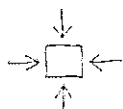
"Az i.e. 3. évezredben, esetleg korábban keltkezett urali sziklarajzok motívumai az újkőkori népesség agyagedényeinek díszítéseiben és az obui-gorok élő művészetében is jelen vannak. A i.e. 3. évezred elején megkezdődött az uraliak szétvándorlása; a szibériai Angara folyó és a Skandinávia között elterülő roppant tajgában létrejövő egységes arcualatú műveltség előidézője a szétvándorló uraliak voltak." /MOTört. I/1 404/

- Az agyagedények nem tudnak megszólalni; de az nyilvánvaló, hogy az urali sziklarajzoké a primátus. A kínai fa jele későbbi.

Varga Géza hívta fel a figyelmem a tényra, - hogy a jelnek nem 'f', hanem 's' /f/ a hangértéke. - S valóban: Marsigli a székely rovásnaptár másolatában megőrizte használatának tényét és a jel hangértékét, ami: 's'.

E jel előfordulását kerestem - és találtam meg a késő-szarmatának megállapított 'Mozhary'-típusú függőtükrök díszítésein, néhány más írásjellel együtt. /J. Otto Maenchen-Helfen, The world of the Huns 337-354/

A függőtükrök egy részén nyilvánvalóan kínai írásjelek találhatók díszítésként, különböző kombinációkban:

Csak a 'fa'-díszítések közül idéztem. Világosan látható a kosinói tükrök díszítésén, ahol a fa gyökerének /f/, vagy a 'celőkének' a csúcsa mindhárom vonalával együtt ábrázolva is jelen van, majd kettébontra szét:

A kosinói diszeket "madarak karmai" - nak nevezi - Solomonik

"Berkhin and Solomonik tried to interpret the design on the Mozhary mirror. Berkhin took the "trees" on the square for a possible reflection of the cult of the Tree of Life, which is not exactly convincing."

"Berkhin és Solomonik megkísérelte értelmezni az elgondolást a Mozhary tükrön. Berkhin szerint is a "fák" négyszögön egy lehetséges tükröződése az életfa kultuszának, mely nem egészen meggyőző."

- Pedig valószínű, hogy erről van szó. A többi számos tükrön az egymást keresztező kínai 'fa' rajzok középpontjában, kereszteződésében általában a Nap jele - napkarika van. A Nap van a 'világ' középpontjában, s az életfák /f/, vagy világfák /f/ átfogják minden irányban a kerek világot. Megdöbbentően azonos a hun szemlélettel. A szarmaták uralmát a hunok vették át a sztyeppén. Késő szarmata, vagy hun?

A szarmata tükrök a Volga és a Duna közti térségen az i.e. 5. századtól sz. i. u. 4. századig voltak használatosak. Díszítésük kínai - de e "díszek" pontos és fontos mondanivalót, képi és műveltségi tartalmat adnak át a ma élő embernek is.

"The Sarmatians not only transferred Chinese designs to the pendantmirrors, they also cast mirrors in direct imitation of bronze mirrors of the Han period." /347.old./

"A szarmaták nem csupán átvitték a kínai elgondolásokat a függőtükrökre, szintén öntött tükrök közvetlen utánzásába a Han-korabeli bronz tükröknek." /347.old./

A Mozhary-tükrök csak egy csoportját képezik a szarmata függőtükröknek. Annyi minden esetre nagy biztonsággal megállapítható a 'fa'-díszítésű tükrökről, hogy a /f/ jel szintén a kínai 'fa' /muk/ egy része.

E jelet megkettőzve: fak /vég-ak/

Tehát azért 'vég-ak' e jelünk, mert véghangzós hangérték képvisésű jel, s e 'vég-k' nem más, mint a többesszám jele a nyelvünkben!

Használatáról az a szabály maradt fenn, hogy mindég a szó végén kell elhelyezkednie e jelnek. Tehát semmi közö a magas, vagy mély hangrendűséghez! Az 'a' azért került kiejtési segédmagánhangzóként a 'k' hang elé, mert a jel eredeti jelentésében is /fak/ mellette van. Tehát természetes és jól felismerhető módon "hozzátapadt".

Az, hogy fáról van itt szó - az ótürk írás is visszaigazolja. Az ótörökben e jelcsoportnak két hangértéke van: a, és ä

"iyaç Baum, Holz || agaç" /Gabain, Alttürk Gramm./

A jensiszeji írásban: orchoni írásban:

Azt hiszem, hogy az 'umlautos ä' az ótörök 'i' hangértéket fedi.

A kínai jel B Karlgren: Grammata Serica Recensa nr. 1212

 a b c d

1212 a-d muk muk mu tree wood /Shi/. b. is Yin bone, c. is Yin, d. is Chou I. The graph is a drawing.

"1212 a-d muk muk mu fa, erdő /Shi/. b. Yin-csont, c. Yin, d. Chou I. Az ábrázolás egy rajz."

Karlgren Grammata Serica Recensa c. alapvető fontosságú művében az 'a' a modern jelölés, majd ezt követi a 'b', mely az általa ismert tetet legrégebb jelölés, stb. A szavak hangalakjainak ismertetésénél viszont archaikus formától indul.

Az általa használt időhatárok:

Yin i.e. 1027 előtt

Chou I 1027-kb. 900-ig i.e.

Chou II kb. 900-kb. 770-ig i.e.

Chou III kb. 770- kb. 450-ig i.e.

Chou IV kb. 450- k.b. 250-ig i.e.

Tehát a kínai 'fa' régi hangalakja: muk.

Egy időben szönyegek írásjel mintázatait vizsgáltam, - s most meg-
lepve nyugtáztam, hogy a Soproni Szőnyeggyár által gyártott szőnye-
gek mintázatai a hun írásjeleken kívül a szarmata függőtűkrök teljes
értékű 'fa' és 'kereszt'- mintázatait példázzák. Mi közünk van a szarma-
tákhöz? Ilyen teljes értékű motívumok a maguk változatlanságában
nem véletlenül maradhattak meg népünknel. És csak nálunk.

A szarmatákat magukba olvasztották a hunok? A Tarih-i Üngürüz
öskronikánk szerint Attila népe itt a nyelvét beszélő népet talált. A
szarmata törzsek itt voltak. /Jazigok, roxolánok, aorszok./

De mindez nyelvileg még nem a bizonyítható, és én jobban szeretem
a feltevések helyett bizonyítható dolgokat.

Egy ugyancsak régebbi feljegyzésem szerint a székely rovásírás kései 's'-hangértékű jele a kök-türk írásban volt meg 's' hangértékkel:

- Nos, valamilyen török néptöredék /blak-török?/ írásának hatására változhatott meg a jel hangértéke a nagyfokú hasonlóság folytán, mikor a jel eredeti jelentése már elfelejtődött; azután a türk jel teljesen az előbbi helyét átvéve meghonosodott a székelyek írásában.

Zsendül, zsenge jelünk értelmezésére véletlenül bukkantam rá, Karl Faulmann könyvét lapozva, a 284. oldalon a KU-WEN-kori jelek közt:

 sen wachsen /nő, növekszik/ a jelentése. Ebből kiindulva az azonos ótürk jel c akrofóniájú jelentését: cember /zsendül/. Meglepetésemre a gót-germán írásban fordított helyzetben: 'r' hangértékkel. Reifen /németül/: zsendül, érik. Gót szöszedetben nem találtam meg, mivel a gót nyelvből főleg vallási tárgyú szövegek maradtak az utókorra, s ezek szókinccse tárgyukhoz igazodik. De írtak a germán írásokban egyenes helyzetben is:

B. Karlgren: 1052 /G.S.R./: b "grass, plants", "a sprout" - azaz: fű, palánták, - egy fiatal hajtás.

Kiril Rijik, L'idiot chinois : CHE /81/ a "Représentation d'une petite pousse d'herbe: seme végéal minimum." /Ábrázolása egy kihajtott fűnek: a legkisebb növény. /Megfelel a mi zsendül fogalmunknak.

SHENG /218/ Petite pousse qui surgit du sol: seme fondamental de naissance et de vie." /Kis hajtás, amit kifakaszt a nap; alapvető sémája születésnek és életnek. / Megfelel a mi "zsenge" /seng-e/ fogalmunknak.

A francia nyelvű munka 's' hangértékűnek adja meg a szókezdetekeket.

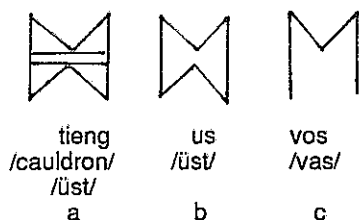
Ezek szerint a nyelvünkben szs hangváltozás történt. S hogy ez igen régen történhetett, a brahmi írás példázza, ahol már a hangértéke 'zs'.

Zsenge: "1. Fejlődésben, érésben lévő, v. éppen most kifejlődött fiatal, friss övény, termés, gyümölcs.hajtás , rügyek;"

Zsendül: "1. /nép v. vál/ övény fejlődni kezd. Kikeletkor zsendül a fű. Az őszi árpa tavasszal már zsendül." /A magyar nyelv értelmező szótára/

Az ótürk írásban van még egy c hangértékű jel: . A catal /villa/, - s ez is, miként a cember - egy új típusú nyelvet tükröz. Az ótörök szöszedetben nem találtam.

Az us /üst/ és a vos /vas/ jelét együtt tárgyalom, mert az a feltevés alakult ki a kutatás közben, hogy szoros köze van a 'v' jelnek az 'u' hangértékű jelhez. Mégpedig az, hogy az üst anyagát jelöli, miből egykor készült. Nyelvészeink szerint 'vas' szavunk eredeti jelentése 'fém', vagy 'réz' volt. Jeltörténetileg pedig úgy alakult ki, hogy az 'u' jel alsó részét az alkotó elhagyta, így jelölve az összefüggést, hogy nem arról van szó, amit az 'u' jelent; de mégis azzal kapcsolatos, mert majdnem olyan:

A jelet kínai jóscsonton láttam meg, majd B. Karlgren Grammata "Seriga Recensa"-jában azonosítottam, a 834. sorszám alatt.

Az üst rajzaí nincsen lehetőségem közölni e rövid módszertani kivonatban. A fentebb rajzolt 'a' rajz Karlgren 'h' és 'i' jelváltozata. Mindkét rajz Yin-korban használták az üstnek eme diagrammját. Karlgren a következő magyarázatot fűzi hozzá: "g-i. tieng tiang cheng /cseng/ bizonyít, elolvas egy távoli jóslat jövődőlést; alsó fele egy hatágú csillagnak a Yin királyok alatt; egyenes; kifogástalan; tiszta; megfelelő. h. Yin csont, i. Yin csont. A diagramm csak alkalmazása volt az 'üst'-nek, kölcsönzése a 'jóslat tudakozódás'-nak. De ebben az alkalmazásban a jelleg kevésbé kifejező volt, csökkentett a néhány összefoglaló vonalhoz." Valóban 'b-c-d-e-f' rajzai az üstnek félreismerhetetlenek. Aki látott hun üstöket, az egyből felismeri őket.

Írásunk jeléből hiányzik a két párhuzamos vonal, mely feleslegessé vált, s a rováspálcán egybeesne a fa szálirányával.

'Üst' szavunk eredeti jelentése 'ös', melyhez 't' ősi kicsinyítő képző járult, tehát jelentése: 'ösöcske'. Az ös pedig nem más, mint az 'ös-Ég'. Az 'Ég' kicsinyített jelképe.

Pais Desző: "A magyar ősvallás nyelvi emlékeiből" c. könyvének 184. oldalán. "Én azt hiszem, nem kell túlzottan aggodalmaskodni - mint például a Szófsz. - arra nézve, hogy az ezüst utótagja és az üst szó azonos nyelvelem /nb. Cal. 47.: "ahenum: wst, vas fazék ahenu: Rézből álló": az a /h/ enus 3 vagy a /h/ eneus 3 'rézből, vasból, ércből való'; aenum/'eherner/ Kessel'. Az ezüst t-jéről nem szoktak nyilatkozni. Én azt éppen úgy, mint az üst végződését is kicsinyített-t képzőnek tartom." 'Ös' szavunk korabeli írásai: 1138/1329: vsu; Vsi: olv. Üsi 1198: vs"

"Az adatokból az is kiténik, hogy a szónak a XII-XIII. században ü-ző alakjai voltak." Pais Desző: "A magyar ősvallás nyelvi emlékeiből" 285. És ugyancsak a 285. oldalon a vogul hitrege első alakja, "az égatya: Numi-Tarem": /megnevezései/: "Fölséges-Aranyos-Ég atyám,

Fölséges-Aranyos-Ég apám", valamint: "Nagy-Ég atyácskám". Szófejtő szótárunk ismeretlen eredetűnek tartja 'üst' szavunkat, s az 'üs' változatot tartja a régebbinek. Valóban:

"Üsti 1317-1329: Quidam equus noster famosus Istty coloris" 1405 k.: hwfti; 1460: vsthy; 1500: Ewschy"

"Ösi a./J: 1317/1329 'tarka'állat, különösen ló. "Ismeretlen eredetű. Alakváltozásainak egymáshoz való viszonya tisztázatlan. Az üst, 'ezüst' szóval való származásbeli összekapcsolása valószínűtlen. - Kihalt szó." /A magyar nyelv történeti etimológiai szótára/

- Azt hiszem 'ös', 'üst' szavunk esetében téved a szótár.

- S mivel az űst az eget jelképezi, az űs-Eget, melynek legrégebbi alakja nyelvünkben /lé<gég/ us-Lég -lehetett. A mongol sztyeppén lett második jelképünk a teknős teknője, mint az ég mása. És azt hiszem - nem azért teknős a teknős, mert teknője van, hanem mert 'tekne-us', 'teknős-űs' - ebben az esetben. Mert korai latinbetűs írásunkban az 'ű' hangot is jelöltük 'eu' betűpárral.

- De az Ég fia is azonos az 'Ég'-gel, a Senyű, a széles-nagy-egű: A nikolsburgi ábc-ben hangérték jelölése: us - azaz űs-/Ég/. Isten szavunk első része az 'űs-' azonos az 'űs'-sel. A második része: Karlgrén: G.S.R. nr. 361:

x

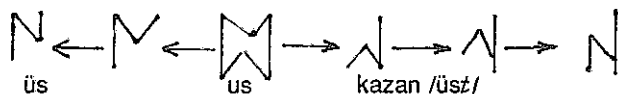
" 361 a-c t'ien t'ien t'ien Heaven /Shi/; loan for id. to brand on the forehead /Yi/. b. is Yin bone, c. is Chou I. Graph is a drawing of an anthropomorphic deity."

361 a-c t'ien t'ien t'ien Menny, ég; kölcsönzés a parázslani a homlokon ideogramhoz. b Yin csont, c. Chou I. Ábrázolása egy emberszerű istenségnek."

Tehát az 'Ég'-ről van itt szó. A 'b' feje egy "napkarika". A t'ien-ből lett hangrendünk szerint: ten. Az 'i' kiesett. Ezt tükrözi a törökök 'ten-ri', 'tengri' és 'Han'/Kán/ - uralkodó szava is, - ez utóbbi már áttételesen.

Tehát Isten szavunk jelentése: űs-Ég. A második fele a szónak azonos a kínai 'Ég'-gel. E néprészünk /magyar/ tovább lehetett a kínai kultúra és hatalom /?/ 'vonzáskörletében'.

A türk írás alkotója 'us' /űst/ jelünkből két jelet is alkotott:

Jelünket kétfelé vágta, - és úgy tűnik, - 'ű' és 'ő' akrofóniás hangértékek nyelvünk hangrendszerének azonos, de időben eltérő hangfejlődéseit produkálta eltérő földrajzi térségekben /a török nyelv hatására?/.

Igen későn jöhetett létre az ótürk írás. VI.-VII. század./?/

Érdekes módon, a gótok nem kötődve az 'Ég'-hitű valláshoz, - a hunok űst alakú dobját /harci dobját?/ kísérték figyelemmel, s az űst jelével az 'űstdob'-ot jelölték. Mert a gót-germán írásokban az előzmények nélküli jelünk és annak csonkított változata 'p' hangértékű: pauke /űstdob/. Félelmet kelthető lehetett a hangja:

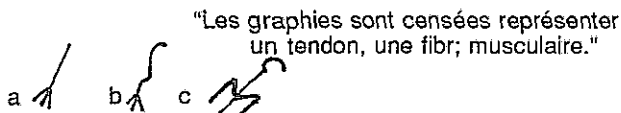
A kínaiaknál is megtalálható volt. A kínaiak pedig mindég a hunoktól vették át az újításokat.

Az 'üst' jeléből származó 'vas' jelét azonos formában vették át az ótűrk írás alkotói. Ebben a formában került át a gót-germán írásba is:

Az ótűrk írásban és a gót-germán rúnában akrofóniáik egyaránt már vasat jelentenek. Az ótűrk szélrózsában a nyíl vas hegyét jelzi: lt, ld hangértékkel. Az 'l' valószínűleg: layik /csatlakozik v.mihez/; vagy: lahi-ka /hozzácsolás/. A pontos tartalma nem állapítható meg. A kínai írástörténetben csak egy jelben fedeztem fel:

Kyriil Ryjik: L'idiot chinois nr 153

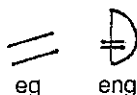

Ryjik szerint egy ín és egy izomrost rajza /feltehetőleg/.

Jelentése: Izomerő, erő, fizikai energia /2/ /fiz./ Erő, dinamika. Stb.

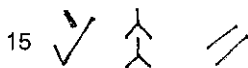
Nyelvünkben párhuzamai: vaserejű, vasgyűrű, vaserő, vasizom, stb. A kínai jelben 'vas' jelünk az izomrostot /izomerőt?/ jelöli.

A nikolsburgi ábc-ben két 'gy' hangértékű jel van:

/egy/ /engy/ jelölésekkel. Az 'eng' a 'gy' 'n'-el alkotott ligatúra.

Tehát a két ferde párhuzamos vonal az egyik, a kettőskereszt pedig a másik. Feltételeztem, hogy a kettőskereszt egy kései jeltörténeti állapot, mely azon ok folytán jött létre, hogy ligatúrásan is csatlakoztatni lehessen. A függőleges vonal összefogja a két vonalkát. Először Bernhard Karlgren: Easy lessons in Chinese writing c. könyvében találtam meg /Stockholm, 1958/ 'jég' jelentéssel:

Majd a Grammata Serica Recensában:

c Chou IV. Tehát i.e. 450-250 között fordul elő a kínai írástörténetben.
- De hogyan lett a 'j'-ből 'gy' kezdőhang. Mert "N.gyég" alakban - mint néprajzi adat - előfordul nyelvünkben. Tehát gyésvölve.

Minden valószínűség szerint török jövevényszavainkkal együtt 'gy'-sült.

"Az ide tartozó jövevényszavaink zömében mutatkozó gy-forrását GOMBÓCZ török j-ben jelölte meg; a magyar nyelvészeti irodalomban olykor felvetették - finnugor eredetű szavainkban mutatkozó j~gy alapján - a török j lehetőségét is, de a feltevésnek tartósabb víszhangja egyszer sem támadt. POPPE /141/ szerint a magyar gy- forrása török szempontból egyaránt lehet j- is, j- is. BÁRCZI /A magyar szókéincs eredete. 1958 73-4/

"A szókezdő gy- amúgy is kényes kérdést érint. Mint láttuk, ez a mássalhangzó az ősmagyar kor elején alakult ki, korábbi j-ből vagy j-ből; ez utóbbi nagy számban fordul elő régi török elemeink szókezdőjeléül. Számolnunk kell azonban azzal is, hogy más, magyarban idegen mássalhangzó /pl. dz- / a forrása, melyből hanghelyettesítéssel keletkezett j." /Ligeti Lajos: A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban 162 /

Az őstörk írásban nem tudom biztosan kimutatni a 'jég' jelének meglétét. Van egy némileg hasonló jel: d "a, o, u, v, előtt vagy után":

Dolu /?/ /jégeső/.

A jég jele csak a kínai és hun írásban van meg /a mongóliai /altájai/ sziklarajzokon kívül/, és a kínai írástörténetben is rövid ideig előfordul, valószínűleg írásunkból kölcsönzött jel.

A jeltörténeti előzmények keresése közben áttalulmányozott művek két név mögé sorakoznak fel:

A.P. Okladnikov:

1./ Piszanyicü reki Oljokmü i Verhnnevo Prinamire

2./ Petroglifi Mongolii 1981

3./ Petroglifi Centralnül Ázii 1980

4./ Piszanyici basszejna reki Aldan 1979

E.A. Novgorodova:

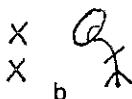
1./ Mir petroglifov Mogolii

2./ Petroglifi Mongolii

Állatrajzok tömegei, emberek: vadászok sokasága, s az egykor dél-szibériai és altájai kultúra kőrajzokon. A kőrajzok szereplői morfológiailag csoportokba szedve az állatok fajtái szerint.

- Egy ősi világ tárult fel előttem. Csontja-sincs elporladt főszereplői egy idő-óceán tulsó partjain: szarvasok, lovak, emberek, vadászok, ebek, stb.

A nikolsburgi jelrendszer eredeti 'h' hangértékű jele: két kereszt. A később használt és ismert jel már 'rontott' jele az eredetinek. Először Eric Grinstead: "Guide to archaic Chinese script" c. könyvében találtam meg a jelet Karlgren 1127. számú jeleként. Később a Grammata Serica Recensában /csak a b-t idézve: /

"a-b. pok pak po horse with mixed colours /e.g. brown and white/
/Shi/; mixed /Sün/;" "b is Yin bone"

Tehát: "kevert /vegyes/ ló /e.g. barna és fehér/" - ilyen "kevert színű" lovat, ahol a barna a fehérrel keveredik /foltos/, csak egyet ismerünk: a 'hóka-kesely' színű lovat. Ez volna a hunok 'üsti', azaz ősi lóva? - A hóka valóban h-val kezdődik.

"hóka fn. és mn.

1. /nép/ Olyan ló, melynek homlokán fehér folt /un. csillag v. hold/ van.

2. /táj/ Kesely lábú ló."

"kesely /e-e/ mn és fn

1. /nép/ Olyan háziállat, főleg ló, melynek szőrzete sötétebb színű, vmelyik, es. több lába azonban kisebb-nagyobb magasságig fehér."

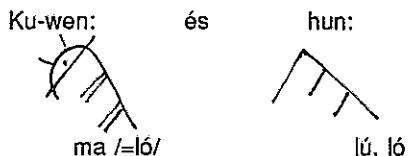
E lótipus volt tehát Attila népének ősi /üsti/ lóva. Perdöntő bizonyíték Ligeti Lajos: "A magyar nyelv török kapcsolatai és ami körülöttük van" c. könyve 193. oldalán:

"Tibeti és kínai átírásban mégis ilyen török szavakat /és kifejezéseket találunk: tib. ha-la yun log 'tarka lovú' tör. ala yontluy, /tib. ud ha-dag-leg 'tehén lábú' /tör. ud. akaqliy/, kín. halan 'tarka /hegy' török ala-n/;"

- De hogy lesz a 'halan'-ból hóka? Valahogy így: hala, - hóla, hóka. S amikor az eredeti török jövevényszó jelentését elfelejtették, 'népetimológia' hasonlította a foltok alapján a Holdra. Holdas...

- A türk írásban nincs jele a 'h' hangnak. Csak a kínai és a mi írásunkban fordul elő, s ez igen fontos a 'féltre magyarázások' kizárása szempontjából.

Karl Faulmann: "Illustrierte Geschichte der Schrift" c. könyve 284. oldalán a Ku-wen óképfírás jelei közt feltűnt a ló sajátos rajza és a /székely/ hun ábc 'l' hangértéke közti nagyfokú hasonlóság, a csaknem azonosság:

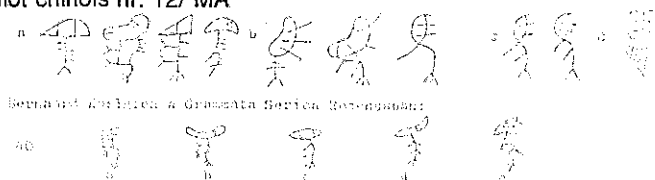

De egyféle hasonlóság még a dél-kínai Lolo-írás jelével is fennál:

Mindezt írástörténeti kutatásaim kezdetén vettem észre, s ez szerfelett megerősített munkám hitében, az előttem álló rendkívüli nehézségek makacs legyűrésében.

Kyryl Ryjik fejlődésében kíséri végig a ló jelét a kínai írástörténetben: /L'idiot chinois nr. 12/ MA

a-e. ma ma: ma horse /Shi/. b. is Yin bone. c. is Yin bone, d. is Yin bone, e. is Chou I.

"a-e. ma ma: ma ló /Shi/. b. Yin csont, c. Yin csont, d. Yin, e. Chou I."

E rajzokból kitűnik, hogy a Ku-wen óképírás jelhez áll a legközelebb, s minnél régebbi a ló rajza, annál jobban hasonlít a /székely/ hun jelhez. A ló teste egyre inkább a ló fejét jelöli. Az értelmezési zavar már a Yin-korban beáll. A két vonal /lábak jelölése/ csak a Yin-korban van meg.

- Áttanulmányozva a mongóliai és altáji sziklarajzokat, arra a meggyőződésre jutottam, hogy a közép-ázsiai ló-rajzok állnak a Ku-wen rajzhoz a legközelebb, ahol a lovak lábai külön vannak rajzolva a két fülükkel egyetemben, s a farkuk hosszú. Az Abakán hegységben. /A.P. Okladnikov: Petroglifi Cenrélnüj Ázii 1980 232-233. old./ A Ku-wen-kori lórajz egyértelműen az ilyen típusú sziklarajzokból származik:

'Ló' szavunk csak a vogul és az osztjáki nyelvben van meg a "finn-ugor" nyelvek között. Ez lényeges őstörténetünk szempontjából.

A kínai 'ma' /ló/ használatos népnévünk szótöve, melyhez a 'a' és a 'cs' /valamint a 'cs'/ becéző kicsinyítő képző járult - s ehhez csatlakozott azután az -r népnévképzővel: madar, macsar, - és ezek elhasonult változataiban kell keresni és látni./ a < o; d < gy; gy < g; d < t; cs < k; k < h; stb./ Pld.: mada - mata; mado - mató; macsó - makó;

madó < magyó < magó; mad < mod < mogy < mog; macs < mecs; stb.

Minden bizonnyal a protohunok már igen korai időpontban is lótenyésztőéletmódban éltek. Egyetlen más nyelvben sincs annyi közmonddás a lóval kapcsolatban, mint a mi nyelvünkben.

S végül egy utalás: "Sie begegnen bereits auf den ältesten Piktogrammen für ma "Pferd" von den Schildkröten-schalen von An-jiang. Jetzt wurde dieser Typ durch eine weatliche, vom Tarpan abstammende Züchtung ersetzt." 25. /Franz Altheim: Attila und die Hunnen 1951 Baden-Baden/

"Ök találkoznak már az ókori piktogrammokon a 'ma' "ló"-ra az An-jiang-i teknőspáncélokon. Most lett ez a típus egy nyugatin át, tarpánból származott tenyésztésből kicserélve."

S e lótipus átkerült a kínaiakhoz is: "Der Kaiser selbst verfertigte ein Lied auf die "Himmelrosse des westlichen Weltendes"."

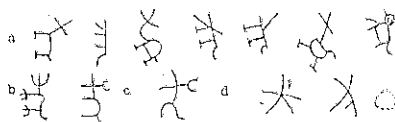
"A császár maga szerzett egy dalt a "Nyugati világvég égi paripáira".

/Altheim: Attila und die Hunnen 25/

Egy utalás a hunok ókori írásbeliségére - a ló piktogrammjának ismeretére; a hóka-kesely lótipus eredetére: a fergánai /nyugati/ és a tarpán kereszteződéséből származó erősebb, nagytetű lótipusra, mely erősebb, gyorsabb volt a tarpánnál.

Kutatásaim korai szakaszának egyik felismerése volt, hogy a kínai "kutya" quan /közös a szótő: qu-tya, qu-vasz, stb./ rajzain az állat feje két vonal találkozására, majd egyre inkább a kutya testét jelöli:

Kyryl Ryjik: L'idiotchinois Nr316 -QUAN

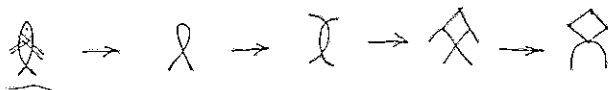

Bernhard Karlgren a 479. lajstomszám alatt foglalkozik az eb írásjelével. Az ótörök írás azonos jele 'd' hangértékű. A kínai írástörténetben a korai időkben az egyik 'X'-jel jelentése: érték, később, vezető.

Tehát az ótörök írásban nincs jele a lónak, a 'hala-n' lószinnek, és az ebnek sem. A kutya a törökben: /ótürk:/ it és az oszmánliban még: köpek. Az 'eb' a magyaron kívül a vogulban és az osztjákban van meg: vogul 'ämp' és osztják ämp. Ősi szavunk az eb, a kutya jövevényszó.

A fej e sajátos jelölését a közép-ázsiai sziklarajzokon leltém meg, de nem a kutya, hanem az egyik ló és kecske fejének jelölésénél. /A.P. Okladnikov: Petroglifi centralnoj azii Leningrád, 1980. 14. tábla 114.old. és 143. tábla 243.old/

Az ótürk 'b' hangértékű jel történetét jól követni lehet:

A Ku-Wen óképirás 'hal' jeléből, rovástörténeti egyszerűsítéseiből származnak.

"baliq, balaq Fisch balik" Tehát: baliq, balaq, balik /hal/

/A. von Gabain: Alttürkische Gramm./

Az íjnak többféle rajza létezik a régi kínai írásban:

B. Karlgren G.S.R.: /pld./

bow 807 bow 901 lath tied to bow 406

Annyi rögtön megállapítható az íjak rajzairól, hogy nem fa íráshordozón születtek, mert fába róni ilyen bonyolult részletdús és kerek vonalakat nem lehetséges.

Egy íjjal kapcsolatos jel van a kínai írástörténetben, mely ezektől lényegesen eltér, - fára /mivel fa íráshordozón születhetett/ kitűnően véshető, róható:

B. Karlgren G.S.R. 918

a b

"918 a-b diek /iek/ yi to shott with arrow and string attached; b. is Chou I The graph mist be a drawing of some kind of arrow.

"diek /iek/ yi íjjal löni és húrt hozzákapcsolva; b Chou I. A rajz kell legyen egy húzója valamilyen íjnak."

Egyértelműen íj feszítéséről, megfeszítéséről van itt szó: íj felajzásról - "húrt hozzákapcsolva" - és íjlövésről. Mind a kettő erősen feszítő /húzó/ művelet, s együttl a kettőt: 'íjfeszítő'-'íjfeszítés'-nek nevezhetjük a mi nyelvünkön. Tehát a jel akrofóniás hangértéke: i.

Az ótűrk írás íjának hangértéke: y /j/.

Valóban:

 ya /ja/ /ótűrk/
yay /aj/ /oszmánli/ = ij
 íjfeszítő; íjfeszítés

'Atya' jelünk 'ty' hangértéke véghangzós hangérékűnek tekinthető, mivel nyelvünkben a -ta<tya /vagy t<ty?/ változás előtt létezett 'at' változat is. A nikolsburgi jelrendszerben: 'athy' jel hangértékének latinbetűs jelölése, mely egyezik egy régi nemesi családnevünk írásával: Batthyány. Itt a 'ty' írásmódja: 'tthy'. Tehát a nikolsburgi hangérték jelölés: athy - aty.

'Atya' jelünk majdnem egyezést mutat a kínai 'fu' /atya/ jelével:

 B. Karlgren a 102. lajstromszám alatt tárgyalja a FU jelét:
athy
 a b c d e

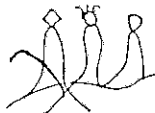
A kínai jel jelentése: apa, öreg ember; megtisztelő második része a személynévnek. b. és c. Yin csont, d, Chou I, e. Chou II.

Karlgren szerint: "A rajz egy kéz fogása egy ősi emléktáblának /?, cf 'ősi tábla', melyek azonosak a legfelső elemmel."

Kyrl Ryjik 152 lajstromszám alatt /FU,FU/ ~~X~~ értelmezése:

"Egyenes kéz...egy bot /??/ melyek/ akár megbotozásért, akár fallikus szimbólum, akár jogar/ jele a hatalomnak..."

Az urali sziklarajzok közt van egy "ősök"-et ábrázoló szimbólikus, sematikus kőrajz:

Itt egy koronás hímnemű alak 'atyakeresztet' képez a mellette álló nőnemű alakkal, s a kettejük találkozó /keresztelő/ fővonalából - de mégis a koronás 'szent'vonalából - a nőalakon keresztül egy hajtás nő. Lenyűgözően gyönyörű szimbólum! - A kínai jelnél is ezt a hajtást látjuk a nővonal végén /Karlgren b, c, d/ - majd megkettőződik mindkét vonal felett. Ez már értelmezési "romlás" lehet. Tény: mint a hun, mint a kínai jelnél a két vonalka 'hatás'-t jelent. Utódot.

"A királyi családok eredete az égbe visz, az istenség körébe, és királyok maguk is félig istenek, istenkirályok, mikor megjelennek. Innét van, hogy a dinasztiák származását mindig bizonyos misztérium, titok veszi körül, melynek lényege az, hogy az égből leszálló férfias erőtl egy földi nő fogan, s kettejük fia az "istenkirály", a szakrális tiszteletben részesülő személy, aki azért méltó az uralkodásra, a társadalom, a nép vezetésére, mert csak félig származik e világról, lényének másik része égi, azaz isteni." /Dümmerth Dezső: "Álmos az áldozat" 48-49/

Egy protohun ősatyánk fogantatását látjuk az irbit-parti sziklarajzon.

Az irbit-parti sziklarajz emberpár nőnemű egyedének feje: rombusz, az ágyéka háromszög, melynek írástörténeti jelentése: asszony, anya, nő. A rombusz az urali sziklarajzon és utána már a nőnemet jelöli. A jelentésváltozás a sumer pénisztől a vulváiig tart.

A háromszög írástörténeti útja végigkísérhető:

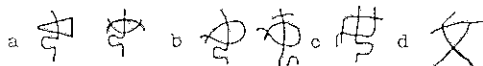
sumer:	urali:	kínai:	hun:	ótürk:	got-germán:
B.L. 554 GUM /femme/		nü /nő, asszony/	ana /anya/	kadin /asszony/	wöwen, wöab /asszony/

Az írásjel terjedésének útvonala: délről északra /az Uralba/, majd keletre Kínáig, - onnan a Kárpát-medencébe s nyugatra a germán írásokba, az angolszász runáig.

Nem minden tanulság nélküli e jel értelmezése, fejlődése a kínai írástörténetben. Először Kyrl Ryjik jeltörténeti levezetése:

NÜ, NÜ, RU /11/

Representation d'une femme.../acroupie? enciente? en position de soumission?.../

NÜ: /1/ Femme, féminin, /2/ Fille.

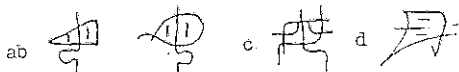
"Ábrázolása egy nőnek - asszonynak... /guggoló? állapotos? meg-
alázkodás helyzetében ?.../

NÜ: Nőasszony /2/ Leány."

És Ryjik másik levezetése:

NU /156/

Femme nü devenue mere /marqué par les mamelons/.

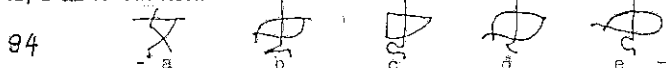

/1/ Mere, maternel. /2/ Dame.

"Asszony nü anyává válik /megjelölés a mellbimbókkal/. /1/ Anya,
anyai. /2/ Hölgy."

Ryjik mindkét - nő, asszony és anya - jel levezetésénél a legrégebbi
a háromszöggel jelölt. Tehát egyenes és azonos származéka az ósu-
mer jelnek és az urali sziklarajznak.

B. Karlgrén levezetésében az eredeti - háromszöggel alkotott jel nem
is szerepel, csak a következő jeltörténeti állapot: a kigömbölyített vona-
lú, s az is Yin-kori:

94a - e nie /niwo:/ nü woman, lady, girl

b. is Yin bon, c. is Chou, e. is Chou I.

" a - e nio /niwo:/ nü asszony, hölgy, leány.

b. is Yin csont, c. is Yin, d. is Chou, e. Chou I.

Megállapíthatjuk, hogy a kínai jel jelentős értelmezési /ábrázolásbeli/
változáson a Yin korban mehetett át. A női ágyék egy függőleges /és
guggoló/ gerincvonalra került, majd kigömbölyödve már a női /állapo-
tos?/ has képzetét kelti a rajz. Ismerős ez a "jelhonosítás" a kínai írás-
történetben. Pld.: ló, eb. A függőleges vonalra került ágyék a kínai
mellett csak a mi írásjelünkre vonatkozik, az ótűrk vagy visszaegysze-
rűsödött, vagy csak a lényegét vette át a jelalkotó. A gót-germán jel a
mi írásunkból való átvétel /számos más jellel egyetemben/. A wumen,
vagy weib akrofóniája nem lehet gót nagy valószínűséggel, mert a gót
asszony: qino. Burgund, vagy más germán nyelv akrofóniáját hordoz-
hatja a jel hangértéke.

'Anyá' szavunkról: 1181/1288/1366/16. sz.: ? Ana hn. 1300 k.: "fisou
aniath thekunched" /OMS/ 1372 u. 1448 k.: Anya. J: 1. 'édesanya',
'előljáró', v.minek az eredete, 'női előd', stb. /Urali sziklarajz/ Alapnyelvi
alak an lehetett. Török: ana, tunguz: ani, sumer anna, stb.

Aki egy kis jártasságra tesz szert az írástörténetben, 'm' hangértékű
jelünkre ránézve:

látja, hogy itt a "klasszikus" 'hegy' rajzát látja függőleges elrendezésben. A hegynek pedig nyelvünkben első létszámú jelzője, hogy: magas. Mert ami nem magas, az már nem hegy.

Írástörténeti kutatásaim kezdetén már elhatároztam, hogy amennyiben valamely "rokon írásban" hasonló értelmezése van jelünknek, azt minden esetben igyekszem feltárni, hogy ilyen 'első fokú rokonság' kimutatásával is erősítsem, teljesebbé tegyem jeltörténeti - és történeti - kutatásaim eredményét.

A 'hegy' írásjele, mint oly sok jele az egyetemes írástörénetnek, szintén Mezopotámiából indult hosszú útjára:

sumér: kínai /ku-wen/ óképírás: kínai kagylóírás:

/R. LABAT: 366/

"Again and decept the peaks and gorges of mountain heights and wew corrupted in the seal character to and ."

"Megint, csúcsait és szurdokait ábrázolja magas hegyeknek és rontva Kagyló/írás Formában." /TAI T'UNG: PRÉFATORY NOTE TO THE LIU SHU KU

63.old. Fordította L.C. Hopkins 1881/

Kyryl Ryjik: /285/ SHAN

Chaine de montagne /multiples - trois - montagnes/.

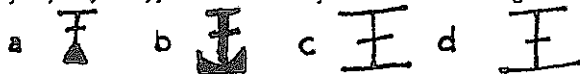
/I/ Montagne, mont colline.

"Hegylánc/olat/, /többsszörös - három - hegység/.

// Hegység, hegy, domb."

Címerünkben a 'hármashalom' a Kárpátok hegyláncolatát ábrázolja, s rajta a kettőskereszt európaizált és némileg rontott formában az uralkodót, /wang/ a királyi hatalmat szimbolizálhatja. A római katolikus valóságban ismeretlen a 'kettőskereszt' használata.

Néhány rajz Kyryl Ryjik WANG /71/ jelcíkkéből: /válogatás/

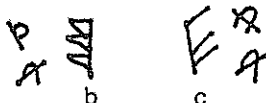

"WANG: /I/ Roi, souverain," "WANG: // Király, uralkodó,"

Kerestem, hogy konkrétan létezik-e a kínai írástörténetben olyan "magas" fogalom jelölése, mely ezt a 'hegy' rajzával teszi.

Eric Grinstead /Guide to archaic Chinese script Comp./ Karlgren 1015 szám alatt tárgyalt jelét 'height' /magas/ jelentésűnek tartja.

Valóban

"The graph shows two feet descending /steps:/ a height." "b is Yin bone, c is chou I."

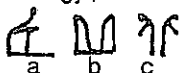
"A rajz bemutatja két láb leereszkedő /lépések:/ egy bizonyos magasságot."

"b Yin csont, c Chou I."

A jel jól láthatóan a három csúcsból álló 'hegykoszorú, hegy' jel, függőleges helyzetbe állítva, lépcsőfokokká alakítva.

- De járjuk körül a 'hegy', 'domb' jelöléseket a kínai írástörténetben:

Karlgren: 994

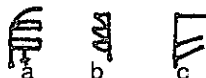
"hill, mound" "domb, hegy"

"b is Yin bone, c is Chou I" "b Yin csont, c Chou I"

"The original graph was a drawing, misunderstood and deformed already in the Chou version."

"Az eredeti piktogramm egy rajz volt, félreértett és eltorzult már a Chou változatban,"

Karlgren: 1108

"big mound, earthen hill"

"nagy hegy, föld-domb"

"The graph represents stairs or steps leading down from a height."

"A rajz bemutat lépcsőfokokat, vagy lefelé vezető lépéseket a magasból."

"b is Yin bon" - "b is Yin csont."

- Azt hiszem, elégséges bizonyítást nyert a 'hegy, domb' írásjel és a 'magas' jelölésének írástörténeti összefüggése a hun-kínai írástörténetben. A különbség az, hogy a hun jel az óképírás jellel, az eredeti 'hegy' jelével jelöli /a két csúcsos változattal/. A függőleges helyzetbe állított jelek értelmezése egy és ugyanaz.

A jel /ellenkező irányba fordított csúcsokkal és rontott - kigömbölyített formában/ BB a jéniszeji és az orchoni III jelrendszerben is előfordul: ök, ük, és kö, kü hangértékekkel.

"yüksäk hoch yüksek" /A. von Gabain: Alttürk. Gramm./ Tehát: yüksäk, yüksek = magas. A kö és ök valószínűleg a 'magas'-sággal képzetársításba került 'kük' /ég/ akrofóniás és véghangzós hangértkei. Másra nem gondolhatunk.

A gót-germán írásokban 'b' a jel hangértéke. Mivel az észak-italiai írásokban is jelen volt ezzel a hangértékkel, - így e jel esetében az írástörténeti összefüggés nem bizonyítható.

Kyrl Ryjik /531/ és /532/ jelicikének anyagát - a jel formai egyezése ellenére sokáig "kóstolgattam". A jel formai egyezése a nikolsburgi jelrendszer 'r' hangértékű jelével - a kínai jel legkorábbiak jelzett változatának - teljes. A későbbiekben a kínai jel jelentős változáson ment át. B. Karlgren már csak e későbbi /Chou II/ formájában ábrázolja.

Ryjik: /531/
/532/

JIONG

Confins, contours non clos, espace vide jusqu' a l'horizon. La variante c'place un wei 匚 espace clos a l'intérieur pour surmarquer l'espace libre autour.

ab . H H c H 匚 c' 匚

d/531/k 13 匚

d'/532/ph 122 匚

Lieux vagues, cofins, glacis frontieres.

Aus 匚 匚 terres désertiques aux confins.

"Közös határ, nem zárt körvonal /végtelen/, üres tér a horizontig. A c vátozat hely egy wei 匚 zárt tér belső térnek megjelölésével köröskörül szabad."

"Üres helyek, /katonai/ határvidék, végek, síma-, sík terep, határok, határszélek.

De 匚 匚 sivatagszerű földjei is a közös /határ/vidékeknek."

- Tehát nagy üres sík mezőről van itt szó, olyan földről, melyet nem művelnek, s amely afféle "senkiföldje". Hozzá kell tennem: kínai földművelő látószögéből. Mert e földet valószínűleg tavasszal fű borította, ami azután nyárra elszáradt, s kiégetten sárgállott /Belső-Ázsiában/, mint a sztyeppék nagyobb része arrafelé. De ez a sztyeppe a közben előforduló vízesebb helyekkel a nomádok életterülete. Természetes rét ez, 'r'-el.

"rét 1210/1271: " Contulimus... de terra Rethy terram ad cultuam duum aratrórurum sufficientem" sz, hn, 1291: ryty; 1560 k. rett.

J:

1./ Kaszáló, legelő; Wiese mező; Feld

2./ 1299: 'sík terület', 'síkság'

3./ 1560 k.:? 'mocsaras, vizes terület', zsombékos."

"Ismeretlen eredetű. Szókincsünknek igen régi eleme lehet. Etimológia híján nem lehet eldönteni, hogy az 1., vagy a 2. jelentés-e az eredetibb."

- A kínai jel etimológiája alapján megállapíthatjuk, hogy mind az 1. és a 2. pontban leírtak együtt jellemzőek eredetileg a 'rét' fogalmára. Csak mindezt belső-ázsiai sztyeppéi viszonyokba kell /eredetileg/ behelyettesíteni.

Bernhard Karlgren a 842. számú jeleként foglalkozik e jel későbbi változataival.

Tehát: H rét, rét.

Az ötörök írásban e jel hasonló, de csonkított formában , de ugyancsak 'r' hangértékkel fordul elő. Semmi kapaszkodóm nem volt, s először tagadtam, hogy bármi köze volna a két jelnek egymáshoz. Azután

eszembe jutottak a több ízben nyelvünk akrofóniájával alkotott ótörök jelek, pld: nagy, széles, stb., és a bilingvis /kétnyelvű/ jelpárok esete, pld.: ús és kasan.

És e jelnek a "fordítottja" is előfordul 't' hangértékkel -, tehát lehet 'ret' az ótörök jel is, ha a 't' hangértékű jel egy olyan 't'-hanggal kezdődő török szó, melynek jelentése azonos, vagy nagyon hasonló: mező, föld, sík terület füves /nyáron kiszáradt, kiégett/ mező. Feltevésem helyes lehetett, mert:

"tariylay Feld tarla" /A. von Gabain: Alttürk Gramm./

A török szó /és fogalom/ megegyezik a ma 'tarló'-ként ismert szavunkkal. Mint látjuk - inkább az új típusú /oszmánli/ áll hozzá közelebb hangalakban. Nyelvtudományunk egyébként csuvasos típusú jövevényszavunknak tartja.

Tehát a bilingvis jelpár: ret és tarilay, tarla.

A 'szárny, toll' rajzait tartalmazó jeleinknél a nikolsburgi ábc-ben még jól látható, hogy 'cs' és 'z' hangértékű jelünk két részből áll, s a vonalak még nincsenek "összeróva":

 cs z

Csak később rótták össze: - pedig a jelek értelmezésében ez rendkívül fontos!

- De mit jelölnek a mellékük húzott függőleges vonal?

Bernhard Karlgren "Easy lessons in chinese Writing" /Stockholm, 1958/ c. könyvének 449.sz. jele:

yín 'to draw the bow; to draw, pull'. From R 57 'bow' and a stroke indicating the string.

Azaz: "yín 'húzni az íjat; húzni, húzás /rántás/. R. 57-ből 'íj' és egy csapást /ütést/ feltüntető a húr /zsinór/."

Ezután kerestem egy ezt megerősítő forrást, ahol ez szintén meg van határozva.

Kyryl Ryjik /45/

a,b | ou — c — d

/I/ Un, un seul, unique. "Egy, egyetlen egy, egyetlen."

/II/ Soudain /d'un coup/, "Hirtelen /ütésnél, csapásnál/."

- Ez esetben a második jelentés értendő: "Hirtelen /ütésnél, csapásnál/."

Tehát a függőleges vonal 'hirtelen ütést, csapást' jelent.

A 'szárny, toll' jelölésére sok forrás van a kínai írástörténetben, az írástörténeti irodalomban:

Bernhard Karlgren: G.S.R.

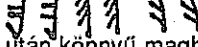
579

a b

"b os Chou II. Possibly this was an original drawing for 580 'to fly' showing two wings."

"b Chou II. Talán ez volt az eredeti rajz az 580 részére 'repülni', felmutatása két szárnyak."

124/ Bernhard Karlgren: "Eassy lessons in ..."

124 yü 'feather, wing' - 'toll, szárny'.
Ezek után könnyű meghatározni jeleink jelentését:

a 'p' tollféleség: pehul, pehely-/toll/;

a 'cs' csap szárnyával, szárny-csapás;
'pehely, pih, pihe

1346: ? "Stephanus dictus Pehul" szn. 1349: ? Peuhul szn. J: finom,
puha szörzet, pernye, finom apró toll."

"Hangutánzó eredetű szócsalád. Eredetileg a kilégzés hangját jelne-
nítette meg; a pihe és a piheg rokonságába tartozik."

... "Így hangutánzó szavaink igen korai rétegébe tartozik."

"csap /1332-37/: Chapouhaza frn.; 1372 u. /1448 k.: mellett czappa-
fakual meg gewt wryewn; 1416 u./1450 k.: kétcer lapa onakat; N. csapa
'nyom'."

Eredeti jelentése 'csattanó hanggal üt, vág; mit-knallender Stimme
Schlagen, hauen' lehetett. A finnugor alapalak: capp3-.. Egyeztettek al-
táji - /köztörök cap- 'cshwenken, mit einem Schlange schlagen..., mon-
gol cabci' couper, abattre, trancher,...' stb./ szókkal is.

/A magyar szókincs finnugor elemei/

- "Ne csapjál szelet!" - Vagy: "Csapja a szelet valakinek." /Útalva a
madarak udvarló szárnycsapásaira./ Népünket, vagy annak egy meg-
határozott részének totemállata volt valamilyen madár, mely fontossá-
gára ezek a 'szárny-toll' rajzait tartalmazó írásjelek is erősen utalnak.
Ez pedig nem lehetett más, csak a 'turulmadár'. Az "Ég" madara?

Az "Eassy lessons"-ban egy kínai jel felkeltette a figyelmem:

361

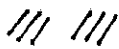

liao, liu 'whistling of the wind'. App. from 59 a. above and R 124.

"liao, liu 'a szél füttyülése'. Alkalmazása az 59-ből és a fenti 124."

Tehát az 59. sz. és 124. sz. jelekből tevődik össze.

59

59/a

59 shan 'hairs, strokes'. Drawing. "Hajak, ütések-csapások. Rajz."

59/a chen 'thick hair' From 9. 'man' and 59. 'hairs'.

"vastag hajak 9-ből 'ember' és 59. 'hajak'.

Meglepődtem: Haj és ütések-csapások egy és ugyanazon jel /töb-
besszámban/.

A szél pedig nálunk inkább 'zúg'.

Minden esetre, ha 'csap' mellé helyezem a 'szárny' jelét, az lehet a
'szél' - de talán szél hangja is: zúg.

Az 'sz' hangot hosszú évszázadokon át 'z'-vel jelölték. Tehát a szél
lehetett írva: zel, zeles /szeles/. Ennek utánzása volna? Vagy - a szél
'zúg'-ása volna a jel jelentése? Ebben ma még bizonytalan vagyok.

Tehát | zel/szél/, vagy zűg /a szél/ /?/

A kérdőjelet egyelőre ott kell hagyni.

Szó és fogalomírásunk ősi maradványai a nikolsburgi ábc-ben, és egyéb ligatúrák jelek.

A nikolsburgi ábc-ben még néhány olyan jel szerepel, melyek használata a későbbi időkben alig, vagy egyáltalán nem mutatható ki írás-történeti emlékeinken. Ezzel együtt felvetődik annak a kérdése is: hol alakult át írásunk akrofónián alapuló betűírássá?

Több bizonyíték szól amellett, hogy itt: a Kárpát-medencében. A betűírás jelrendszere hamar romlásnak indul, amikor a jelek eredeti jelentését elfelejtik; amikor a jelhez már nem kötődik a tartalom, a jelentés megtartó ereje, a rajz formájának a tartalommal alkotott szerves és látható egysége: a látható nyelv.

Amikor a jel már csak egy hang jelölését jelenti -, akkor a pontos formai azonosság, a valóságghú ábrázolásra való törekvés - az ősi formák "tűz" fontosságával vetekvő őrzése - porladni kezd. Elfelejtik a jel eredeti jelentését - és utána már minden lehetséges a "célszerűség, a rovás könnyítése" miatt.

Néhány képjelünk megőrződött részben olyan formai és hangértéki /jelentés-tartalmi/ állapotában, mely feltételezi - hogy képírás jelként használták még ebben az évezredben is /talán/.

Egyik legkülönösebb jelünk a tprus-ként jelölt jel. Karl Faulmann Ku-Wen jelgyűjteményében látható az alábbi jel:

sün Nachkommen később

formában találkoztam vele szövegben: 'utána megy' jelentéssel. A Ku-Wen jel jelentése: 'ivadékok', utódok, tehát - utána követők. Így alakulhatott ki némi-rajz és jelentés módosulással:

Tprus/-tipros/?/jelle, mely az üldözést, a megsemmisítést, a teljes megsemmisítést, az eltiprásig való üldözést, - utánnamenést' jelképezi. B. Karlgren: 531/cikluskarakter'

juh, ent- kéntjelölt jelünk a kínai írástörténetben antilop, dám, -

stb. jelentéssel

Kyrl Ryjik /25/

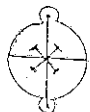

stb.

Az antilop nemzetközi vándorszó. mindenestre e szóban van benne egymásmellett e két mássalhangzó:

antilop

Az urali sziklarajzon látható már a kínai írástörténetben 'ciklikus jel'-ként feltüntetett jel:

melyből

B.Karlgren nr. 605. feltüntetett

'ciklikus jel' származik.

Mint az urali sziklarajzon látjuk, a kerek 'világ' két oldalán 'napkarika' van a 'világon kívül' /,mint a sumeroknál/ kelet-nyugat főiránnyal - vagy az erre merőleges észak-dél irány a főirány? Minden esetre a két keresztező főirányt, a világunk fogja össze e jel, s valószínűleg ez is eredeti értelmezése, s alakult a tsz. 1. személy birtokos raggá?

A rajzról ezt lehet leolvasni, s e jel alakult át a rováspálcán némileg, hogy befelé legyenek a mellékvonalak:

vnc /... unk/?/

Egy másik jelünk a 'szem' és a 'pohely'-toll ligatúrája:

ku-Wen mu Auge /szem/

 + =

p szüm emp /szüm - szem/

 and ligatúránk az 'ata' és a 'duli' /dél/ jel ligatúrája. Az 'atya' - jel itt akrofóniás 'a' hangér tékével szerepel:

 + =

A két hajtás vesszője ez esetben elmaradt.

A többi ligatúrák jele a nikolsburgi ábc-nek kevésbé lényeges /encz, eczk/, vagy zavaros: echech.

E kutatási módszer és eszközürendszerének eredményességét - azt hiszem nem lehet kétségbevonni. Ezen igen rövid, kivonatos ismertető anyagból kitűnik: Az egyetemes írástörténet szabályaira alapozott kutatási módszer alkalmas nyelvi alapokon történő őstörténetkutatásra. Népünk vándorútját e kultúra "áramlása" híven visszatükrözi.

Ezek szerint volt egy délről /Mezopotámia irányából/, Iránon át észak felé történő népáramlás, mely az Ural hegységéből kettévált, s az egyik nyugat felé, a másik keleti irányba folytatódott.

Ez utóbbi - keleti irányba folytatódott áramlatban található /a protohunnok/ népünk etnogenézise. Ezért állnak hozzánk nyelvileg lényegesen közelebb az úgynevezett 'ugor népek', s távolabb az Uraltól nyugatra lévő nyelvlánc nyelvi asszimiláns népei. E nyelvi 'országút' mindenütt az erdő és a sztyeppehatáron vezet mindkét irányba.

Igy - azt hiszem - "urali szétvándorlás"-ról - és őshazánkról sem igen beszélhetünk. Legfeljebb többesszámban: őshazáinkról, ahol népünk az állandó érintkezések, keveredések /kultúráis és etnikai kohójában alakult, fejlődött azzá, aminek ma ismerjük. Jelenünkre természetesen a legújabb hazánk - Európa - döntő hatást /és előző kultúránkra megsemmisítő hatást/ gyakorol. E régi azonosságunkat - mikor néprészekre szakadva, s közben is birodalmakat alapítva Európába vonultunk - mármár csak nehéz, és a 'bevett' történelmi kutató módszerekkel kívül álló eszközökkel lehet csak megkutatni és felkutatni. Igazodva a nehéz feladathoz.

Népünk története a világ népei között egyedül álló kuriózum. S talán a hozzá alkalmazott kutatási módszer is az.

Bibliográfia

- Altheim: Franz Altheim, Attila und die Hunnen, Berlin 1951.
Altheim: Franz Altheim, Geschichte der Hunnen, Berlin 1959.
Bárczi Géza, A magyar nyelv életrajza, Budapest, 1975.
Bárczi Géza, A magyar nyelv múltja és jelenje, 1980.
Biedermann: Hans Biedermann, Lexikon der Felsbildkunsr
Braune: Wilhelm Braune, Gotische Grammatik, Max Niemayer Verlag, Halle 1939.
Chang K.C., Orakel und Schriften
Danzel: Th.W. Danzel, Die Anfänge der Schrift /1912./
Voigtländer 1929.
Dümmerth Dezső, Álmos az áldozat, 1986.
Eberhard: Wolfram Eberhard, A Dictionary of Chinese Symbols /1986. Repr./
Eberhard: Wolfram Eberhard, Lexikon chineischer Symbole 1987. Köln
Ecsedy Ildikó, A kínai állam kezdetei, Akadémiai Kiadó, Bp. 1987.
Faulmann: Karl Faulmann, Illustrierte Geschichte der Schrift, Wien, Pest, Leipzig 1880.
Forrai Sándor, Kúskarácsonról sülvester estig, Műsák Közművelődési Kiadó
Gabain: A. von Gabain, Altürkische Grammatik, Otto Harrasovitz, Leipzig 1950.
Grinstead: Eric Grinstead, Guide to the archaic Chinese script. /from Bernhard Karlgren's "Grammata serica recensa"/. Characters drawn by Gordon To. Lund, 1972. Studentlitteratur.
Hopkins: THE XIX SCRIPTS, A Translation by L. C. HOPKINS of H. M. Consular Service 1881.
Ipolyi Arnold, Magyar mitológia /Facs. kiad./ Bp. Európa 1987.
Karlgren: Bernhard Karlgren, Eassy lessons in chinese writing, Stockholm 1958. Naturmetodens Sprakinst.
Karlgren: Bernhard Karlgren, Grammata Serica Recensa, Stockholm 1957.
Karlgren: Bernhard Karlgren, Sound and symbol in chinese 1962. Oxford Univ. Pr.
Karlgren: Bernhard Karlgren, Schrift und Sprache der Chinesen
Kluge: Friedrich Kluge, Die Elemente des Gotischen, Berlin und Leipzig 1921.
Kornumpf: H.-J. Prof. Dr. Kornumpf, Langenscheidts Universal-Wörterbuch Türkisch 1987.
Ligeti Lajos, A magyar nyelv török kapcsolatai és ami körülöttük van, /Kőrösi Csoma Társ.-MTA kvtá/. 1977.
Ligeti Lajos, A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban Akad. Kiad. 1986.
Maenchen-Helfen: J. Otto Maenchen-Helfen, The world of the Huns, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London 1973.
Magyarország Története I. Akadémiai Kiadó 1984.

Magyar nyelv: A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára Akad. Kiad. Bp. 1970.

Magyar nyelv: A magyar szókészlet finnugor elemei, Akadémiai Kiadó 1967.

Németh Gyula /szerkesztette/, Attila és hunjai, Magyar Szemle Társaság Bp. 1940.- az Akadémiai Kiadó Reprint Sorozata, Budapest 1986.

Novgorodova: E. A. Novgorodova, Petroglifü Mongolii Ulan-Bator 1975. Izdat

Novgorodova: E. A. Novgorodova, Mir petroglifov Mongolii Moszkva 1984. Nauka

Okladnikov: A. P. Okladnikov, Piszanyici basszejna reki Aldan Novoszibirszk, 1979. Nauka.

Okladnikov: A. P. Okladnikov, Petroglifü Centralnűj Ayii 1980. Leningrad, Nauka.

Okladnikov: A. P. Okladnikov, Petroglifü Mongolii 1981. Leningrad, Nauka.

Okladnikov: A. P. Okladnikov, Piszanicü reki Olekmü i Verhnego Priamur'ja Novoszibirszk, 1976. Nauka.

Pais Dezső, A magyar ősvallás nyelvi emlékeiből Bp. Akad. Kiad. 1975.

Ryjik: Kyril Ryjik, L'idiot chinois Paris, Payot 1980.

Zolnai Béla, A látható nyelv, Budapest 1926. /Minerva-könyvtár/

Vékony Gábor, Későnépvándorláskori rovásfeliratok a Kárpát-medencében 1987. ÉLETÜNK KÖNYVEK

A kelet ázsiai íráscsalád jeltörténeti összefüggései

Kínai jelek			Run jelek		Ótűrk jelek	
Jel:	Jelentése és használatának	ideje:	Jel:	Jelentése és hangértéke:	Jel:	Jelentése és hangértéke:
	gui, qui /teknősbéka/	Ku-wen		tekneus /teknő-s/ teknős		kaplumbağa /teknősbéka/
𠂇	zwar /tűz/	Jin	𠂇	tews, tűs	𠂇 𠂇	gün, gúnes
☉	hišt /Nap/	Jin	𠂇	duli, dél	☉	" "
☉		Chou I			☉	" "
					𠂇 𠂇 𠂇	Nop-tews Nop-duli nt és nd
𠂇 水	siwer /folyó- shuei viz/	Jin i.e.III szd.	1	1ó /folyó- vis/	1	pinar /bő- visű for- rás/
𠂇	iet /ciklikus character/	Jin	𠂇	i-szak /észak/	𠂇	ir /észak/ yir
			𠂇 𠂇	leg /lég/ og /ég/	𠂇 𠂇	gök /ég/ és kök /ég/
田	d'ien /föld, művelt föld/	Jin	田 田	fel-d, föld	田 田	yir, yer /föld/
			𠂇	miny /menny/ muny " id-hely üd-hely	𠂇 𠂇 𠂇	miny muny /menny/
↑	tiók, tiuk, chu /út, csap, lő/	Chou I, II	↑	de-lőke cselőke	↑ ↓	og /nyíl/
𠂇	B.K.:G.S.R.: 12161 /nagy/	Chou II	𠂇	nogyu, nagy	𠂇	nogyu

	kiung /iɿ/				D	ya yay /iɿ/
  	b'iu, b'iu, fu /atya, apa/	Yin Chou I modern		ata, <u>athy</u> , <u>atya</u>		
  	nio, niwo, nū /asszony, anya/	Yin/?/ Chou I		<u>ana</u> , <u>anya</u>	 	kadin
  	/hegylanc/ /hegy/ kong /magas- ság/			<u>mogos</u> , <u>agos</u> <u>magas</u>	 	yüksak, yüksak /magas/
  	JIONG /közös határ, üres tér a horizontig/ /üres helyek, sík terep/	Ku-wen /?/ Jin/?/ Chou II		<u>ret</u> , <u>rét</u>	 	<u>ret</u> <u>tariyay</u> , <u>tarla</u> /tarló/
	yü /toll, szárny/			pehul, pehely		
	/repülni/	Chou II				
	/egy, egyetlen/ hirtelen ütés- nél/			<u>csap</u> /a szárnyával/		
	liao, liu /szél fútyulá- sa/			<u>szel</u> /szél/?/ <u>zög</u> /?/		
  	sün /utód/	Ku-wen		tprus /utána-megy? tipró-s?/		
	antilop, däm, juh, stb	?		<u>antilop</u> /?/		
	/szem/	Ku-wen	 	<u>szem</u> +p		

A kínai krónikák és a hun őstörténet

Bevezetőként néhány alapfogalmat célszerű röviden tisztázni az egységes szóhasználat érdekében.

1.1 Az őstörténelem a népek történelmének az a legrégibb szakaza, amelyről saját írásos forrásanyagok nem, hanem döntően az íratlan-telhat a tárgyi, dologi, ill. a tradíciókban továbbélő - emlékek adják az elemzések bázisanyagát.

1.2 A hun és magyar történelem alapkérdései közül kiemelést érdemel:

1.21 A magyarság többágú, kevert származásának ténye.

Ezen belül nem szabad összekeverni a nyelvi és a genetikai rokonságot, vagyis a két legfontosabb meghatározó tényezőt!

(Az egyik tárgykör bizonyító tényanyagát nem lehet alkalmazni a másokra, s ugyanígy a következtetéseket átvinni)

1.22 Mindkét nép őstörténetének meghatározó időszaka volt a népvándorlás kora, különösen annak korai szakasza.

Abban az időben a hunok s őseink is számos néppel éltek együtt, s ennek bőséges néprajzi, népzenei, népművészeti, nyelvészeti, régészeti emléke maradt fenn mind a mai napig.

Ezek feltárása, kutatása egyáltalában **NEM LEZÁRT**, nem befejezett folyamat: további kitaró kutatásokra van szükség! CSAKIS EZ, vagyis tényeken alapuló tudományos érvek és következtetések, s nem a hatalmi szóval kimondott döntés lehet a járható út! (Elfogadhatatlan, ahogyan a múlt évszázad második felében így deklarálták az egyetlen lehetséges utat, s ezzel lezárták a netán járható összes többit!)

Elvileg és metodikailag is elfogadhatatlan az ilyen "szakmai" eljárás; ugyanígy nagy gondokat jelent minden egyéb elfogult, hiteles tényeket negligáló megközelítés is.

1.23 A hun és magyar rokonság kérdése

Szintén ezért nem kutatási terület, nincsenek mindenki által egyöntetűen elfogadott bizonyítékok. Mellette és ellene egyformán szót emelnek nagytekintélyű tudósok. Biztos választ csak a kutatások folytatásától remélhetünk, nem pedig azok tekintélyelvű "befagyasztásától" (Felgyorsuló folyamat...!)

1.231 Ami valószínűsíti:

1.231.1 a hagyomány- és mondavilág

Az egyes népek közül kizárólag közül kizárólag a magyar - és kisebb mértékben az ógermán - mondavilág őrzi a hunok emlékét.

Ehhez kapcsolódóan erős "mi" tudat él a magyarság egyes népcsoportjaiban, kiváltképpen a székelyek körében.

1.231.2 régészeti emlékek közös stílusjegyei
1.231.3 közös gyökérűnek minősíthető folklorisztikai (néprajzi, népzenei...) hagyományok

1.232 Egy nép őstörténetét nem csupán a saját maga által hátrahagyott tárgyi emlékek alapján lehet megismerni: azt egykori szomszédai több formában is megőrizhették. Ennek legfontosabb válfaja, amikor a szomszéd népek írásban, feljegyzéseikben örökítették meg a korabeli eseményeket (ahogyan pl. a magyar nép őstörténetét sem saját írásos emlékekből, hanem az arab, örmény, gót, ószláv, bizánci stb. krónikákból ismerjük meg.) EZÉRT VAN ALAPVETŐ FONTOSSÁGA A KÍNAI KRÓNIKÁKNAK, ÉVKÖNYVEKNEK, amelyek megőrizték a szomszédos népeknek, mindenekelőtt legrettegettebb ellenfelüknek, a hunoknak a korabeli életét.

2.0 Amit a kínai krónikákról tudni kell:

2.1 Köztudottan a világ legrégebbi folyamatos történelméről és történetírói tevékenységéről van szó: Kína un. "történelmi" korszaka a Kr.e. XXI. századtól kezdődik, s eddig fellelt legrégebbi írásos emlékei a Kr.e. XVI. századból, a Shang-dinasztia korából erednek (3700 évesek!). (Léteznek ezzel egyidős vagy még régebbi kultúrkörök is, így Egyiptomban vagy Közel-Keleten, de ezek folyamatossága megszakadt!)

2.11 A kínai események folyamatos feljegyzése az államiság kezdetétől fogva kötelező, hivatalos udvari előírás.

Példamutató erényei:

2.11.1 A nagyfokú hitelesség. A császári udvar hivatásos történészeinek feljegyzéseibe nem tekinthetett be az uralkodó ill. közvetlen családi köre. Az uralkodó halála után a későbbi kor vezető tudósai hitelesítették a leírtakat, s az lett attól kezdve az adott uralkodó ill. a dinasztia hivatalos krónikája, történelemkönyve. (Azokat összefoglalóan az uralkodó dinasztiairól nevezték el, pl. a "Qin Shu" szót a Qin-dinasztia koráról (Kr.e. 221-207 közötti időről); Fan Xianling műve ; a "Qian Han Shu" szót a Korai (Nyugati) Han-dinasztia koráról (Kr.e. 206-Kr.U. 24 közötti időről); Ban Biao kezdte el írni, majd a fia, Ban Gu folytatta, s végül annak a húga, Ban Jiao fejezte be; a "Hou Han Shu" a Késői (Keleti) Han-dinasztia koráról (Kr.u. 21-220 közötti időről) ; Fan Ye és társai műve. Stb. Stb. a dinasztiaák végtelen során át. A hitelességet megnövelte az a tény, hogy a hitelesített, hivatalos évkönyveken kívül más kiegészítő művek is születtek. Így az említett - és a hunok történelme szempontjából különösen fontos Han-korszakban például a "Xi Han Hui-yao", a Han-dokumentumgyűjtemény.

Kivételes szerencsénk, hogy ugyanebben a korban élt a kínai, de a világ történelemírásának is legnagyobb alakja, Sima Qian (Kr.e...145-90 között). Mintegy 130 yuan-ban, hagyományos fonálkötésű fűzött kötetben áttekintette a kínai történelmet a legendabeli idők Sárga Császárától kezdve a Shang és Zhou-dinasztiákon át a Tavasz és őszi időszakon, valamint a Hadakozó Államok korán át a Qin- és a Han-dinasztia koráig. Ezen belül a hunokról, az e korokon átívelő legnagyobb ellenségükről a legtöbb információt hagyományozta reánk.

2.11.2 A rendkívüli pontosság az apró részletekben is. Miután nem lehetett egyes helyzetekben megítélni, hogy a későbbiekben minek mi lesz a következménye, utólagos jelentősége avagy jelentéktelensége, inkább mindent teljes részletességgel örökítette meg. (Pl. "Kiao-qi országtól délre Jie- és Shang országaiból háromszoros tolmácsolással, kettős fordítással küldöttség érkezett, s fehér fécént hoztak ajándéknak.." —Hou-Han Shu, III.kötet LXXXVI. fejezet 1270-1271.)

2.12 A kínai krónikák néhány további jellemzője

2.12.1 Döntően természetesen Kínáról szólnak, s csak mellékesen a határokon kívüliekről. Egy-egy idegen törzsről, népről vagy államról csak akkor tett említést az udvari történetírás, amikor először jelentek meg küldötteik a császári udvarban, vagy amikor először támadtak a Mennyei Birodalomra. Ezt megelőzően közömbös volt a számukra valamennyi idegen nemzetség. Amikor azonban először jelentek meg a "Sárkány Fiának udvarában, a császár színe előtt, akkor részletesen leírtak mindent róluk, még az illető nép korábbi történetét is, amit csak megtudtak róluk.

2.12.2 Igen nagy filológiai problémát jelentett a legkorábbi évezredek-től fogva az, ahogy a kínai írásjeleknek köztudottan NINCS fonetikai értéke, tehát a kiejtésre semmilyen támpontot NEM adnak. Amikor egy személy, egy nép, egy földrajzi fogalom neve, kiejtése feledésbe merült, akkor eltűnt annak a hangalakja is. Ráadásul teljesen ismeretlen a kínai szövegekben a kis és nagybetű, a szavakat elválasztó szóköz és általában a központosítás is. Így tehát az "Illatos Felhő" éppúgy lehet személynév, mint törzs, folyó, hely, virág vagy bármilyen fogalom sőt szimbolikus szó, s mondani sem kell, hogy ezzel milyen tág tere nyílik a tévedéseknek. Ennek ellensúlyozására Qian Long császár, a mandzsu eredetű Qing-dinasztia híres nagyműveltségű uralkodója a XVII. század közepén kínai történészbizottságot alakított, hogy a régi kínai kútfőkben szereplő kínai tulajdonneveket gyűjtsék összeértelmezzék azokat, s rögzítsék egységes kínai olvasatát(kínaiak fordítsanak le kínai szöveget kínaira..)

3.0 A kínai krónikák a népvándorlás ázsiai népeiről

Miután az európai történelmet átrendező nagy népvándorlás kiinduló térsége Belső-Ázsia ÉK füves pusztasága volt, érthető, hogy erről a kínai történeti évkönyvek jelentik az első és leghitelesebb - bár elfogultságtól nem mindig mentes - feljegyzéseket.

Az jelenleg még nem eldöntött, hogy ennek a hatalmas övezetnek voltaképpen pontosan melyik része is volt egy-egy nemzetség eredeti szálláshelye, ontogenezisének színtere. Ez valószínűleg soha nem dönthető el, de gyakorlatilag valóban közömbös is, hogy pl. a hunok, a lovasnomád népek leghatalmasabbika, akik ellen a Nagy Falat emelték, valójában pontosan mit is nevezhetnek "őshazájuknak": Észak Mongóliát, az Ordost, netán a mai Tuvát avagy Mandzsúriát ill. Liaonint. (mindegyik állítás mellet jelentős régészeti érvek szólnak).

Ez éppúgy közömbös -mert bármelyik változatnak igaza lehet-, mint például az, hogy a hunok 16, 18 vagy 24 törzsből is álltak. Mindegyik szám igaz lehet az eltérő időpontokban, mint ahogyan az említett térségek is. A nomád törzs és állam ill. birodalomfejlődés nem ismeri a mai modern kor kizárólagos, merev kategóriáit!

Tulajdonképpen még az alkalmazott népnevek sem egyértelműek. Most nem csupán arról van szó, hogy rendszerint minden nép másképp nevezi önmagát, s megint másképpen a többi nép (gondoljunk akár csak a mi példánkra: hogyan nevezzük MI önmagunkat, s neveznek minket MÁS népek..)

Az ókori nomád népek idején különösképpen gyakori volt, hogy egy-egy legyőzött vagy behódolt, csatlakozott törzs felvette legyőzőjének az erősebbnek a nevét, s ezzel egyben önmaga tekintélyét is erősíteni vélte. Ugyanígy vereség, vagy a törzsszövetség felbomlása után gyakran még maga a korábbi névadó törzs is igyekezett megszabadulni saját "kompromittált", balsorsot hozó nevétől.

A különböző krónikákban, feljegyzésekben gyakori, hogy több eltérő vagy rokonnépre ugyanazt a népnevet alkalmazták, miután az ő szemükben egyformán idegennek tündek a hasonló, vagy azonos életmódjuk, ruházatuk, szokásaik, harcmódjuk miatt.

(Erre három kapcsolódó példát említhetünk többek között:

a, a nyugati krónikaíró szerzetesek gyakran átvették a korabeli közhi-
edelmet, s "hunok hármasság hullámának" nevezték

- a hunokat (a Kr. u. 4-5. sz-ban; 374.

- az avarokat (a Kr.u.6.sz. közepétől; 568.

- a magyarokat, akik a 9. század végéig 895.

jelentek meg a Kárpát-medencében.

b, A bizánci krónikák egyformán türköknek (tourkoi) nevezték a tulajdonképpeni türköket, majd a nyomukban jelentkező magyarokat. A Dukas-féle magyar koronának a görög felirata is a "türkök királyának" (chrales tourchias) nevezi I.Géza királyunkat.

c, Még egyes arab krónikákban is hasonló helyzet: Ibn Haiyan 942-ben szintén türk néven emlegeti a Hispániában kalandozó magyarokat.)

A fenti okok miatt egyetlen esetben sem mellőzhetjük a körültekintő forráskritikát!

A krónikák tanulsága szerint a népvándorlás egykor latilag - a hosszabb-rövidebb ideig tartó együttélés folytán - rokonnépekké tette a résztvevő, a törzsszövetségben élő népeket. A közjogi kapcsolatok általában vérségiékké is alakultak, még ha időnként változó, sőt egymással váltakozó uralom alatt is. Ha most a népvándorlás nagy hullámai közül kiemeljük a hunokat, megállapíthatjuk, hogy Európában történt megjelenésüket (Kr. u. 370) megelőzően érdemlegesen csak a kínai történeti évkönyvek tesznek róluk említést.

Az európai hunok ázsiai elődei - s a történettudományban külön érdekesség, hogy az egyértelmű bizonyítékok sora ellenére is akadnak, akik nem fogadják el az azonosság, vérségi jogfolytonosság tényét - legelőször az un. Hadakozó Államok korában említik (Kr.e.4-5.sz. fordulóján táján a kínai feljegyzésekben).

Hasonló esetekben nem csekély bonyodalmat jelent a kronológiában az, hogy nem mindig egyértelmű, kit is lehet egy nép elődének tekinteni. Ez az ázsiai hunokra is vonatkozik természetesen: egyes feljegyzések szerint a hú (), majd a ding-ling (), utóbbi más olvasatokban ti-li, tig-lig, 1tillig, tereg, tegreg változatokban is ismert, - jelentik a őseiket.

Közvetlenül e résztémához kapcsolódik az egyik, mindezekig még megoldatlan probléma: a "tie-lie" törzsszövetséget alkotó törzsek listája ugyan fennmaradt, de a kínai jelet nemhogy értelmezni, de még egységesen elfogadott olvasatban sem sikerült megfejteniük a történészeknek (egy olvasatvaráció: n'gen-kiu-a-lan-pei-zu-(ru)-jiu-li-fu-wu-hun).

Egy különösen érdekes, továbbgondolásra érdemes mondatot szeretnék idézni a " kínai történetírás atyjának", Sima Qian-nak alapművéből ("A Történész Feljegyzései"): ".....a xiongnu-k (=Ázsiai hunok) a Xia-uralkodó-család leszármazottai..." (NB: a Xia-család volt az un. legendabeli korszak után az első történelmi dinasztia a Kr. e. 21. évszázadtól)

Ha ez állítás valamicske igazságtartalmat hordoz - jellemző, hogy így vélekedtek az antik Kínában! -, akkor ez fordított irányú következtetés levonására is alkalmas: az utódok mindig azonosak őseikkel, így a hun leszármazottak ősei is hunok voltak, vagyis a Kínai Birodalmat megalapító uralkodó dinasztia - a Xia - hun eredetű volt!

Ez, hogy idegen eredetű család uralkodjék Kínán, nem volt kivételes jelenség :pl. a Késő-Liao-dinasztia (907-1101) khitan-tatár volt, a Jin-dinasztia (1115-1234) nu-chen-tatár, a Yuan-dinasztia (1271-1368) mongol eredetű volt, míg a Qin-dinasztia (1644-1911) mandzsú.

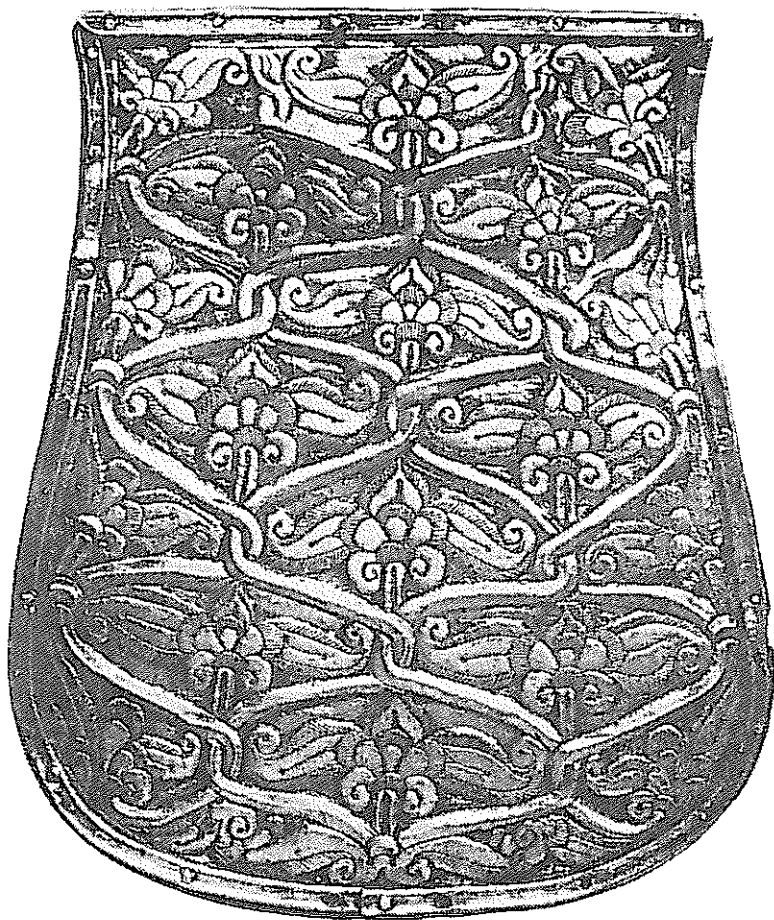
Legalább ennyire elgondolkodtató az is, hogy e kezdeti időkben a keleti térségeken a Xia és a Yi-törzsek felváltva uralkodtak. Ha ehhez hozzátesszük, hogy a "Yi" törzsnevet a klasszikus kínai szövegekben olyan írással jelölték () amely két elemből áll: egy embernek és egy lőnek a jeléből (). Nem is kell talán megkérdezni, hogy ki volt a Távol-Kelet leghíresebb íjhordó-íjhasználó vadásznépe...

Ha most egy nagy ugrással a történelmi folyamat végét nézzük, azt találjuk nyugati történettudomány adatai között, hogy a hunok utolsó említése a kínai krónikákban Kr.u. 153-ban történt, amikor a xianbi nép elfoglalta az északi hunok által birtokolt területeket.

Valójában a Kr.utáni VI.század krónikáiban ("WaiShu") is hivatkoznak a keleten maradt hunokra, amikor Sogdianát megtámadták. Sőt arra is fel kell figyelniünk, ami Európában elkerüli a hun történelmet kutatók figyelmét, hogy Kínában az un. "Tizenhat Állam" korában még létezett három önálló hun állam Észak-Kínában, s néhány további hun-rokon

nomád államocská is (a legutolsó 407-431 között, amikor Európába került véreik már a Duna-Tisza közén éltek Attila birodalmában. E periódus a hun történelem egyik legkevésbé feltárt korszaka!)

Időhiány miatt nincs idő végigkísérni e két időhatár között a kínai történelmi évkönyvek, krónikák izgalmas híreit, pedig részletesebb bemutatásuk és elemzésük a hun, sőt az antik lovasnomád népek történelmének sokkal árnyaltabb képét rajzolhatná meg, mint amennyire azt mostanáig megismertük.

Az előhun és a magyar honfoglaláskori temetkezési szokások párhuzamai

Kínában tett egy éves tanulmányutam alkalmával lehetőség nyílt több ásatásra kimenni. Többek közt az un. Shan Pong népesség hagyatékát is megtekinthettem.

Kik is a Shan Pongok?

Szu-ma-csien K.e. a második században — a kínai Han dinasztia idejében élő, és ma is tiszteletnek örvendő kínai történész — feljegyzése szerint a Shan Pongok népe képezte az ázsiai hunok - a Xiong-nuk - őseit. A hunok birodalma ca. K.e. 300-tól Kr.u. 200-ig volt tetőfokon.

Szu-ma-csien tehát akkor írta a hunokról szóló történelmi feljegyzéseit, mikor a kínai Han dinasztia állandó hadakozásban állt a birodalomtól északra elterülő, jelentős hatalmat képező hun birodalommal. Tehát Szu-ma-csien a hunokkal kortárs volt. Így feljegyzései különös figyelmet érdemelnek, már csak azért is, mert számos régész — kínaiak (Guo Szusin, Tien Guangjin), és az orosz S. Minajev — a nagy kínai történész által feljegyzett területeken ásat, és megtalálja a jelzett pusztai népek maradványait. Így a Hunok és a hunokat megelőző korai népcsoportok maradványai az Ordosz pusztákra összpontosulnak, majd később keletre és nyugatra terjednek.

Így van ez a Shan-Pongokkal is. Jin Fengji, a Pekingben dolgozó régész kolléga több mint húsz éve ássa a Shan-Pong temetőket. Ezek a temetők a Yundushen hegység lábánál húzódnak kb. 200 km-en keresztül. A hegység lábától füves pusztá húzódik, és édesvízű tó. A Yundushen hegység Pekingtől kb. 60 kilométerre van, északi irányban.

Ma is élénk vita folyik arról, hogy tulajdonképpen kik is az ázsiai hunok, honnan jöttek, kik voltak az őseik és kik és merre vannak a leszármazottaik.

Jelenleg erős régészeti adat támogatja - Szu-ma-csien adatain kívül - azt a nézetet, hogy a Shan-Pong népesség képezte az ázsiai hunok őseit.

Jin Fengji nagyon valószínűnek tartja, hogy ezek a temetők melyek Pekingtől északra elterülő hegységek lábánál találhatók, képezik azon népség maradványait, akiket Szu-ma-csien körülírt és a Xiong-nuk, a hunok őseinek ír le.

Mikor az ásatásra ellátogattam, mire Jin Fengji szíves volt meghívni, a legősibb sírokat tekinthettem meg.

Ezek a Shan-Pong sírok Kr.e. 750-700-ra datálhatók. Módomban volt a nyílt sírokban levő, eredeti helyzetben megtartott leleteket vizsgálni, kézbevenni és esetleges kérdéseket a régész kollégával - Jin Fengji-vel átbeszélni.

Nem sokkal az első sír vizsgálata után szembetűnő jelenségre lettem figyelmes.

Ugyanis a sír leletanyaga, tájolása igen hasonlított a honfoglalás korabeli temetkezésekre.

Ebben az előadásban ennek a megfigyelésnek a részleteit tárgyalom, vagyis azokat a lelet párhuzamokat szeretném bemutatni, amelyek a Shan-Pong és a honfoglaló magyar sírokban találhatók.

Egy-egy tárgy magában nem jelentős. Ha egy sírból egy tárgyat találunk a honfoglalók idejéből, és egy hasonló tárgy ezer évvel korábbi egyetlen hun sírból kerül elő, ennek nincs történelmi értéke.

Ez a vizsgálat nem egyedi leletdarabokról akar jelentős hun-magyar kapcsolatokat kovácsolni. A vizsgált leletek mindegyike a honfoglaló, így mint a Shan-Pong temetőben elhantolt harcos férfiak túlnyomó részét jellemzi. Így nem egyedi sírokat, hanem harcosokhoz illő temetkezési szokását vizsgálunk.

Ezt a temetkezési szokást nem csak a honfoglalók és Shan-Pongok osztották. A diákban - ahol lehetett és képanyag rendelkezésemre állt - a legújabb Xiong-nu, tehát ázsiai hun leleteket is besoroltam. Ezek a Xiong-nu és elő-Xiong nu leletek, amelyek az Ordosz vidékéről valók, szintén meglepő párhuzamokat mutatnak a Shan-Pong és honfoglaló magyar leetekkel.

Kezdjük meg tehát a tüzetesebb összehasonlítást, és lássuk, mik is azok a párhuzamok, összesen 10 ilyen párhuzam található:

1. Az első párhuzamot a sírok tájolása képezi. A Shan-Pong és Xiong-nu sírok nyugat-kelet irányú, fejjel nyugatnak. A magyar honfoglalók sírjai szintén ny-k irányú, de a holtat fejjel keletnek temették. Tehát a sír iránya ugyanaz, csak a honfoglaló holt ellenkező irányba néz, mint a Shan-Pong és Xiong-nu vitézek.

2. Állatmellékletek képezik a második párhuzamot. A Shan-Pong és Xiong-nu, úgy mint a honfoglaló harcos férfiak sírjaiban részletes lótemetkezés figyelhető meg, tehát nem teljes lovat helyeztek a sírba, hanem csak az állat fejét és lábszárcsontjait. Ezenfelül az állatok száma a holt rangját is jelezte. Minél előkelőbb felszereléssel lett a holt a másvilágra küldve, annál több volt az állatok száma. A jómódú, előkelő Shan-Pong vitézt megilletett (Az M 250 számú sírban) 10 ló, 9 tehén, 5 kutya, 4 juh. A honfoglaló temetők leleteit, és ábráit Révész László karosi temetőkről szóló jelentése tette közzé egy pár éve.

3. A harcossal fegyvereit is vele küldték a másvilágra. Fokosok, nyilvesszők, kardok, török egyaránt bukkannak fel a Shan-Pong, Xiong-nu és honfoglaló temetőkben. Míg a Szablya a honfoglaló vezért illette meg, a Shan-Pong és Xiong-nu vitézek, vezérek bronz töröket vittek magukkal oldalukon az árnyékvilágba. A nyílhegyek száma is jelezte a holt rangját mindhárom népességnél egyaránt. Rangosabb vitézek több nyílhegygel lettek eltemetve, mint mások.

Az 5, 6 és 7. párhuzamot a lószerszámok képezik.

A Shan-Pong katárdíszek kis kóralakú, domború bronz gombok voltak, melyeket a bőrszíjra erősítettek. Ilyen egyszerű gomb-alakú kantárdíszek majdnem teljesen azonosak a Xiong-nu leletekben. Révész László szivességéből a karosi egyik sír lókantár díszzeit megláthattam, és csodálkozva konstatáltam, hogy ezek erősen hasonlóak. Ugyanis a honfoglalás korabeli kantárdíszek szintén domború gomb-alakúak, csak sokkal díszesebbek, mint a messze keleti példányok.

A lovak zabláját is eltemették a halottakkal. A zablapálcát mindhárom nép alkalmazta, és gyakran állatábrázolásokkal díszítette. A magyar díszes zablapálcák több helyről ismertek a Kárpát-medencében.

Révész László egy tanulmányban közölte az ún. liza alakú csatok jelenségét a honfoglaló leletekben, és ezek prototípusát külföldi leletekben. A csat "elődjét" ugymond, megtalálni egészen a Bajkál tóig - írja Révész, a Kr.e. 5-6. sz.-ig. A Shan-Pong leletek és a Xiong-nu sírok anyaga most ezt az időt és teret kitágítja. A csatok mindkét nép leletei között fellelhetők, Kr.e. 8-7. sz.-ban, illetve az Ordosban 5-4. században.

8. A honfoglaló férfiak fülbevalót is viseltek. Ezek egyszerű gyűrű formájú, ezüst karikák voltak. Viseltek igen hasonló karika formájú, de spirálisan formált fülbevalókat a Shan-Pong és Xiong-nu harcosok is. Ezek bronzból készültek.

9. A rangjelző övveretekkel díszes övek képezik a 9. párhuzamot. Mindhárom vizsgálat alatt lévő népcsoport egyaránt használta. A Shan-Pongoknál minél több díszes bőrszíj csüngött alá az övről, annál nagyobb volt a halott rangja. A magyarok ezüstözött bronz v. aranyozott bronz veretek száma határozta meg a rangot. Ez megnövelte az öv hosszát, míg az ázsiai párhuzamokban a veretek bőrszíjakra erősítve lógtak alá a díszes övről.

10. A szerintem igen fontosnak tartott párhuzamot, az arctakarókat - hagytam legutoljára.

Az arctakarók, Jin Fengji közlése szerint általánosan elterjedt ebben az időben, (Kr.e. 7.sz.). A vászonra három domború gombszerű vereteket varrtak az arctakaróra - egyet-egyet a két szemre és egyet a száj, orr helyére. Ezekben a Shan-Pong temetőkben persze a vásznak már régen elenyésztek, csak a bronz "gombok" - most az arccsontokra tapadva - maradtak.

Hasonló szokás volt megfigyelhető a honfoglaló sírokban is. A holtak arcát bőrrel, vagy más anyagból készült lepellet takarták be, amire ezüst, bronz, vagy arany lemezeket varrtak fel a szem és száj helyére. Ilyen ezüst lemezeket a karosi temetőben is talált Révész László, a honfoglalók sírjaiban.

Érdy Miklós is foglalkozott a halotti arctakarók eurázsiai elterjedésével. Megemlíti, hogy ilyenek előfordultak a Xiong-nu sírokban is, a hun birodalom idejéből.

A Shan-Pong sírokban talált Kr.e. 7. sz.-ból való ilyen formájú arctakarók most tovább követik időben ezt a temetkezési szokást.

A fent említett 10 párhuzam ami a Shan-Pong, Xiong-nu és honfoglaló vitézek temetkezési szokásában megfigyelhető, felhívja figyelmünket elődeink temetkezési szokásának ősiségére.

Ezek a párhuzamok sem egyeneságú Hun-magyar leszármazásra utalnak. A kérdés koránt sem ilyen egyszerűen fogalmazható. De az adatok arra utalnak, hogy bizonyos szokások szívósan élnek, és hosszú ideig fennmaradnak olyan népek között, kiknek hasonló társadalmi szokásaik vannak.

Chernetsov, szovjet régész, aki az obi-ugor népek őstörténetével foglalkozott, azt a megfigyelést tette, hogy a régészeti adatok arra mutatnak, hogy a jelenlegi obi-ugorok - és ahol elődeiket sejteni lehet - területein mindig délről jövő néphullámok népesítették be. Adat arra nincs, hogy akármilyen népesség északról dél felé nyomult, hogy később mint előmagyarok a bolgároktól eltanulja a nomád életmódot, mint ahogyan ezt a finnugor elmélet tanította.

Ha Chernetsovnak hihetünk, akkor honnan jöttek a honfoglalók ősei? Ha a leletek kezét fogjuk és engedjük hogy a honfoglalók visszavezessenek bennünket időben és térben a múltba, a nyílt eurázsia pusztáin találjuk magunkat. Tovább kell őket követni a pusztákon található gazdag leletek nyomán.

Irodalom

Chernetsov V.N. és W. Moszynska, (1974) *Prehistory of Western Liberia*. Arctic Institute of North America. McGill-Queen's University Press, Montreal and London.

Érdy Miklós: "A magyar eredetkutatás a történelmi társtudományok rétegezett térképeinek a tükrében." XXXI. Magyar Találkozó Krónikája, 1992. 239-270 oldalak. Árpád Könyvkiadó Vállalat, Cleveland, Ohio (USA)

Jin Fengji: "A jündushan-i Shan-Pong temető leleteinek és temetkezési szokásainak jellegzetességei" (kínai nyelven). Megjelent a Liaoning tartományi leletjelentések c. folyóiratban, (1991)

Minajev, Sergei: (1986) "Ischeznuvshie narodi. Siunnu." *Priroda* pp. 42-53. no.4.

Révész László: "A készenléti íjtartó tegezék a magyar honfoglalás korabeli sírokban" Herman Otto Múzeum Évkönyve XXVIII-XXIX kötetek. 1991, 31-49. old. Tien Guangjin, Guo Suxin: *Ordoszi Bronzok Relics Press, 1980, Beijing.*

Östörténetünk és a tenger

A tenger a Föld egy ötödét borítja. Az emberi civilizáció és kulturfejlődés tenger nélkül elképzelhetetlen. Lángeszű történészünk, Padányi Viktor szerint a civilizáció a földközi tengerek partjain alakult ki, mint pl. a bennünket leginkább érdeklő Földközi- és Káspi tenger. A mai, mindjobban összefonódó világban a termékek kicserélése, a nyersanyagok, főleg a legnagyobb energiahordozó, az olaj szétosztása tenger nélkül elképzelhetetlen lenne. A trianoni békediktátumig, amely hazánkat galád módon több ezer éves népi lét után hét részre tépve tengerfosztottá tette, a tengerészet felettébb jelentős szerepet töltött be. Hazánk 1918-ig a tengeri európai nagyhatalmak sorában a 6., a világban a 8., kereskedelmi tengerészetünk pedig a 16. helyen állott.

Annál megdöbbenőbb tény, hogy közönségünk tökéletesen tudatlan tengeri történelmünket illetően. Ez persze nem is csodálható, hiszen a hírközlő közegeink csupán e tekintetben magyarellen és ostoba cikkekkel tájékoztatják népünket. Ezekre tekintettel tartom rendkívül fontosnak a téma ismertetését. Szívesen idézem az angolok egyik legnagyobb történészét, Arthur Bryantot, aki szerint a nemzet múltja a nemzet jövőjének a kulcsa. Amely nemzet ezt a kulcsot elveszíti, az a jövőjét veszíti el. A mi közönségünk pedig erről a múlttól, erről a kulcsról alig tud valamit, és amit tud, azt is a pánszláv-kommunista ideológiát szolgáló újságírókaszoktól kapja.

Hazai újságcikkeink - sajnos - még ma sem tudnak rosszakaratúlag vagy tudatlanságból mást írni, minthogy "nem nagyon tudtunk tengerészkedni" és "csak egy lovastengerészünk volt" - célozva Horthyra. Ennek a megállapításnak az ostobaságára jellemző, hogy minden tengerésztisztünk lovas is volt, mert tengerészeink szárazföldi bevetése idején - mint a világ minden tengerésze akkor - lovon vezetett. Akkor még nem volt megfelelő motorjármű, mint ma, amikor pl. a híres USA tengerészgyalogság motorizált, mégsem csúfolódik ez a sajtó a "motoros tengerészekre". Haditengerészetünk rendkívüli tetteiről számos szakkönyv emlékezik, erre nekünk nincsen módunk jelenleg. Idézzük azonban a francia haditengerészet hivatalos közlönyéből, a "Cols Bleus"-ból: "Az osztrák-magyar haditengerészet több, mint négy éven át dacolt a világ három legnagyobb tengeri hatalmával, küzdött elhatározottan, bátran és becsülettel, ami által elnyerte ellenségeinek nagyrabecsülését és elismerését!"

Ne feledjük, hogy ennek az osztrák-magyar haditengerészetnek az a magyar Horthy Miklós altengernagy lett a parancsnoka, aki számos hőstettel bizonyította be rátermettségét, aki az osztrák-magyar haditengerészet legnagyobb, ú.n. otrantói csatáját súlyos sebelülése ellenére végigvezette a győzelemig. Vele kapcsolatban mondotta Nagybritannia

első világháborús tengeri hőse, Earl of Beatty tengernagy lord Chatfield vendégségében az akkori kormányzó szírnagyának, Zalay-Scholtz András főkapitánynak, hogy "Nagyon tetszik nekem az idea, hogy egy tengernagy legyen az államfő, mert biztos vagyok, hogy a dolgok így jó úton haladnak". Earl Beattynak igaza volt. Nehéz elképzelni, hogy a II. világháború kataklizmájában jobban lehetett volna az állam sorsát vezetni.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület eddigi találkozóin megadatott nekem az a lehetőség, hogy őstörténetünk tengeri vonatkozásairól szólhassak. Ez persze az elmúlt évtizedek magyarellenos tanításainak a súlykolásában fejlődött "tudóstojságok" részéről némi gúnnal és lenézéssel kevert megnyilatkozásokat váltott ki még újságcikkekben is.² Az idő és a tudomány halad, és így ma annál nagyobb örömmel tudok a címben foglalt témához szólni. Ennek a témának mindenkor alaphangja volt az a kérdés, miképpen fejlődhetett ki nemzetünkben egy határozott tengerkészség, különösen figyelembevételével tengerfosztottságunk évszázadait.³

Eddigi előadásaimban megemlékeztem a konok igyekezetről, amellyel már az Árpádok a tenger felé törekedtek⁴, sőt, azt birtokukba is vették. Tudjuk, hogy Kadocsa már uralta a Durazzo és Ragusa közti területet⁵; Szent László Horvátországot, Könyves Kálmán Dalmáciát és Szlavóniát csatolta hazánkhoz. Nagy Lajos királyunk alatt Velence 1358-ban, a zárai szerződésben lemondott az Adria egész keleti partjáról a magyar korona javára, Ragusa és Cattaro pedig kérte hazánkhoz csatolását.⁶ Mária Terézia királyunk óta Fiume és a magyar tengeremlék hazánk területét képezte,⁷ míg 1918-ban gyakorlatilag és 1920. június 4-étől a trianoni békediktátum által a mai nemzetközi jog szerint elvesztettük a tengert és az Adria partjait⁸, mert az álnok nagyhatalmak legyőztek bennünket.

A nemzetünk tagjaiban meglévő tengerkészség bizonyítására említettem meg a tényt, hogy mennyi kiváló tengerész került ki népünk fiaiból. Az Amerika földjére először lépő Leifs Erik nevelőapja, Tyrker - bár a germánok minden bizonyíték ellenére⁹ maguknak akarják elismertetni - magyar volt, akárcsak a törökök legnagyobb tengernagya, a 69 tengeri győzelmet kivívott Piyala pasa, vagy¹⁰ Gyűjtő Károly Velence kikötő-tengernagya és az Arsenál parancsnoka, az 1857-59¹² években földközi utazását végző "Novara" fregatta parancsnokhelyettese Gaál Béla, vagy Semsey Gusztáv és Kalmár Sándor¹³ tengernagyok, gróf Hadik Béla, gróf Károlyi Sándor,¹⁴ századunkban pedig László Elemér ellentengernagy, Konok Emil, a magyar-osztrák haditengerészet utolsó törzskari főnöke,¹⁵ a Mária-Terézia-rendesek közül - északi neve ellenére - igaz¹⁶ magyar Wulff Olaf Ellentengernagy és végül, de nem utoljára,¹⁷ Horthy Miklós altengernagy, a világ szakértői által elismert¹⁸ vitézi tettei miatt, a szlavofil flottavezetés ellenére kinevezett parancsnoka az osztrák-magyar tengeri flottának.

Rámutattam, hogy nemzetünk tengerkészsége népünk hosszú tengerparti tartózkodásai alapján a Nobel-díjas¹⁹ Konrad Lorenz által kidolgozott összehasonlító magatartástan és evolúciós megismeréstan alapján biológiaiul bizonyítható.

Hivatkoztam a legismertebb régész-, anthropológus- és történész tudósokra, elsősorló Kiszely Istvánra, aki szerint hazánk 30 %-ot kitevő népessége mediterrán és ezek kb. 10.000-től kezdve a Káspi-, Folyamköz-, Kisázsia-, Földközi-tenger-, Balkán útvonalon át érkeztek hazánkba, a Kárpátmedencébe.

Nemzetünknek az ókori Kelettel való kapcsolatait már a múlt század elején dolgozó történészeink, Katona István, Fejér György²⁰, Kállay Ferenc, Jerney János, stb. felismerték, de a Bach-korszak hatása alatt kutatni kezdő, finn-ugor származást bizonyító tudósok gárdája a mai napig tartó harcban áll ezzel a felismeréssel. Minden kényszerítő logikai bizonyíték ellenére. A kép azonban lassanként változik, mert Woolley Ur-beli ásataisaival meginduló óriási régészeti haladás, a nyelvtudományak a Grimm-féle törvényeket ma már²² nem elismerő felfogása és a természettudomány elképesztő fejlődése ebben a tekintetben sokféle, változtathatatatlannak és akadémiánk szavával élve "bebizonyított-nak" tekinthető ú.n. tudományos alaptétel alól kihúzza a talajt.

Nemzetünknek ez a mediterrán népessége, amely - amint azt fentebb említettük, - kb. 10.000 óta¹⁹⁻²⁰ az ókori Kelet kultúrnépével történő ötvöződés kátlánában²¹ mindinkább tisztulva Krétán át érkezett a Kárpátmedencébe, ahol - amint azt Nagy Sándor logikai alapokra épített megállapításaival bizonyítja,²⁴ nevet adott a Kárpátmedence földrajzi²³ képződményeinek. Ezek napjainkig fennmaradtak, csupán Trianon óta hazánk északi-, keleti és déli 2/3-át uraló államok igyekezete akarja eltüntetni, hogy saját maguk eredetiségét biztosítsák. Így lettek Pozsonyból Bratislava, Kassából Kosice, Nagymegyerből Calovo, stb. a második világháború után. Ami szomorú, hogy a Nyugat slavoofil tudósai és főleg velünk ellenséges médiái ezt el is hiszik és propagálják.

Fentiek világosan mutatják földközi tengeri kapcsolatainkat. Ezekről a századunk elején alig állott valamiféle²⁵ bizonyíték kutatóink rendelkezésére. Annál nagyobb megbecsülést érdemel Dr. Aczél Józsefnek, a fiumei leánygimnázium igazgatójának "Szittyá-görög eredetünk" című könyve, amelyben rámutat a görög és magyar tengeri hajózási kifejezések, szavak rokonságára. Különös felismerését méltányolnunk kell abban az időben, amikor még a fentemlített tudományos felfedezések ismeretlenek voltak. Most csak egy-két szót említünk, a görög-²⁶ szumir-magyar vonatkozásban Bobula Ida, Csőke Sándor, Aczél²⁷ József és Erdy Miklós munkáiból példaként összeállítva; magyar²⁸ -szumir-görög sorrendben: balta-bal-balhosz, csónak-csonak-konaksz, garád-gar-kharatosz, gerenda-gazinba-külinde, hajó-aju-ojakisz, háló-halu-halo, hal-gal-haliasz, lék-lik-lakosz, palánk-palukku-phalangosz, víz-biz-vidosz, stb.

Apollo felesége Koronisz, fiuk Asklepios. Ennek orvosi tehetségét²⁹ Cheiron kentaur képezte ki. Kétségtelen, hogy a lovával Összenőtt - minden jel szerint szittyá - lovasalak képzete az újkőkorból előázsliai befolyás alatt jutott érvényre a görögöknél. A ma már világhírű szittyá aranykincsek görög befolyása vitathatatlaná teszi a két -vagy eggyé forrott?- etnikum kapcsolatát. Ujabban Hermann Schreiber³⁰ is kénytelen "Die Hunnen" c. könyvében azt írni, hogy a szittyákkal kapcsolatos előítélet hamis és művészetük stílusbelileg a legbájosabb és legerede-

tibb, mindazok között, amit O-Európa nyújtani tud. Götz is rámutat arra, hogy a³¹ szittyá fémművészeti tradíciók a Kaukázusban évezredek óta kimutathatók. Nem is csodálkozhatunk, hogy a görög mitológia szerint itt, a mai Potinál, a Fekete tenger keleti partján, Kolchisban őrizték az aranygyapjút, amelyet "Argo" nevű hajójával Jason hozott el. Jason neve is ős-jász kapcsolatokat sugalmaz, hiszen az ős-jászok, a jazygok már a Kaukázusban keveredtek a hunokkal.

A szittyá-görög kapcsolatok említésekor nem hagyhatjuk figyelmen kívül a királyi szittyák törzséből származó Anacharsist, a hét görög bölcs egyikét, a nagy filozófust, aki Ephorus szerint - amint Strabo írja - feltalálta a kéthegyű horgonyt és a fazekaskorongot. Tengeri utazásának összegezése arra utal, hogy felettébb szenvedett a tengeri betegségtől, mert megállapítása szerint háromféle ember van csak: élő, halott és tengerész.³²

A Kubán-műveltséget a Fekete tenger partján élő kimmerek alakították ki kb. 1700 körül. A 8. sz.-ban Anatoliát fenyegetve két részre oszlottak. A thrák-kimmer ág 500 körül eltűnik. A Kolchiz-Kizil-Kobacsoport 575 után szittyá nyomásra Anatoliát végigharcolva kisázsiai görög partoknál telepedett meg. Népségük mintegy összekötő kapcsolatként feszül ki a Földközi- és a Fekete-tenger között. Nevüket a "Kimmeriai Boszporusz", a Kercsi szoros akkori neve őrzi. Az előző Kolchis név az aranygyapjú révén a szittyá-görög kapcsolatokat idézi. Baráth szerint a skytha=szittyá név Kr.e.300-ban szűnik meg.

Az 558-ban érkező avar hullámmal kapcsolatban még annyit említünk meg, hogy az ő hagyatékuk az alsópáhoki "süveges ember", amely föníciai eredetre utal. Most említjük meg Henkey Gyula írását a temetői leletekről³³, továbbá Nemeskéry János és Gáspárdy Géza által 1954-ben talált eger-szépesszonyvölgyi temető leleteiről annyit, hogy azok nagy számban a mediterrán-, illetőleg ennek egy alaptípusához az irano-mediterránhoz tartoznak. Ők hazánk mai embertani vizsgálata során a turanid, pamiri és előázsiai típus előfordulását 69.7%-ban adják meg. A szittyák keleti mediterrán jellegegyüttese annyira jelentős volt hazánkban, hogy a Kr.u.XII.sz.-beli fonyódi és a XV-XVI.sz.-beli koponyákon Nemeskéry szerint a mediterrán nagy túlsúlya volt jellemző.

Az autochton magyarság déli kapcsolataira való hivatkozás során meg kell még Bartók Béla kutatómunkáját is említenünk, aki szerint a török és magyar zene nyugat-középázsiai eredetet mutat és legalább 1500 évre tekint vissza. Déli Összeköttetésre utal az esztergomi királyi palotában a Káspi-tengeri-, kazár-, hun és szittyá építészei elemek jelenléte is.³⁴

A most tárgyalt görög-, szumir nyelvi, anthropológiai összefüggéseken kívül nyelvünk eredete és népünk keletkezése, ősisége tekintetében egy kutatónk, Vámos-Tóth Bátor - akiről egyébként már előző előadásainkban is megemlékeztünk - korábbi évezredekig megy vissza. Arra az eredményre jutott, hogy honi földrajzi neveinknek a földkereken előforduló hasonmásai -, mándi népművészeti elemeink és pentatonikus zenénk alapján bizonyítható egy kb. 15-20.000 éve fennálló, a világon egységes kultúra létezése. Ezt³⁵ a kultúrát ő "Tamana-kultúra-

nak" nevezte el, mert a tatárjárás alatt elpusztult Palanka községünk elődjének, Tamanának a neve ebben a ma bizonyítható kultúrában a legtöbbször fordul elő. Ennek a kultúrának az egyik törvényszerűségét abban határozta meg Vámos-Tóth, hogy minél későbbi időben fedeztek fel egy területet, annál több abban a magyar-azonos szó. 130 ország területén egy kb. 3700 oldalas "Tamana gyűjtemény"-ben örökítette meg kb. 15.000 kárpátmedencei magyarazonos név gyűjtési eredményét. A külföldi tudós világ már régebben felfigyelt erre a munkára és a magyar kutatót számos tudományos kitüntetésben részesítette. Munkásságát még komoly szakemberek is hümmögéssel, nevetségessé tenni akarással, volt aki lenézéssel vagy gúnnyal fogadták és azzal még csak foglalkozni sem tartották méltónak. Az ősi, Tamana-kultúra létezése napjainkban kapott egy döntő, természettudományilag vitathatatlan alapot. Ebben az évben jelent meg³⁵ A. és E. Tollmann: "És mégis volt özönvíz" c. könyve. Ez a korszakalkotó mű a mai természettudományok lehetőségét kihasználva bizonyítja be, hogy 9545 évvel ezelőtt egy égitest vágódott a földre, amely annak állat- és növényvilágát óriási részben elpusztította és az akkori emberiség legnagyobb részét megölte. Csupán a különlegesen védett területeken maradtak meg kisebb csoportok, mint pl. a Káspi tenger vidéke, amelyet a Himalája-, vagy a Kárpát-medence, amelyet a Kárpátok öve mentett meg a teljes pusztulástól. Ebben a műben találjuk Szilvássy teóriáját, amely megerősíti Kiszely és a japán anthropológusok markírozott génekre alapított elméletét. Eszerint a mai homo sapiens a pleisztocén korszak vége felé indult el a Káspi tenger körüli magból és Görögország-, továbbá a Kaukázustól délre irányuló kirajzással ért el mind nagyobb területeket. Így válik érthetővé, hogy két védett terület közötti kapcsolatok bővülése alapján az emberiség ősnyelvét ezeknek a területeknek az emberei beszélték. Mi mást is beszélhettek volna? A fent leírt katasztrófa elpusztította az eddig kétségbevonatott kis világrészt, az Atlantist; éleslátású nyelvészeink már régen megérezték a maya-azték- és O-Európa közötti nyelvi kapcsolatokat, amelyekre a Tamana-kultúra is bőven szolgáltat bizonyítékot. Idézem most Vámos-Tóth válogatását "Hajó-Kóta" tanulmányából a tengeri szakkifejezések végett: árboc-, bója-, csónak-, halász-, hullám-, kerep-, ladik-, tenger-, vitorla-, zátony-, hogy csak a legjellegzetesebb fogalmakat idézzem, amelyek változatlanul találhatók meg hazánkon kívül mind az öt világrész Tamana-kultúrák láncolatában.

Egy szakmailag általánosan elfogadott őstörténetünk - sajnos - nem jöhetett létre, mert azt nemzetünk megszálló hatalmai (pángermánok, pánszlávok) és hazai kiszolgálóik megakadályozták, főleg ma már elavult nyelvtudományi Ú.n. törvények és hipotézisek alapján. Ma már azonban főleg idegen, külföldi és egy pár kiváló magyar tudós munkái alapján világos, hogy lényegében az újkőkortól kezdve nemzetünk számos ötvöződés eredményeként újabb és újabb, módosuló néprajzi képet véve fel, két vonalon érkezett a Kárpátmedencébe. Az északi vonal az ősi területről a Kaukázus fölött, az Azovi-és Fekete tenger, valamint a Duna vonalán vezetett, míg a déli vonal a Káspi mediterraneum - Kaukázus-Mezopotámia háromszögből kiindulva a Kaukázustól délre ha-

ladva a Levantén, Földközi tengeren, Krétán és a Balkánon át vezetett a Kárpátmedencébe. Sajnos, nincsen módunk jelenleg a mondottak bővebb kifejtésére, ezért csupán a kérdés legkiválóbb szakértőinek, László Gyulának, Kalicz Nándornak, Kiszely Istvánnak, Götz Lászlónak, Csőke Sándornak, Baráth Tibornak, Padányi Viktornak, Henkey Gyulának az alapvető munkáira hivatkozunk, a szabirokkal kapcsolatban Bíró Józsefre.³⁷ Ezek után joggal mondhatjuk el, hogy a szabir-szittyá-hun-avar-anatoliai-görög-balkáni népekkel ötvöződött magyarság évezredekkel élt tengerek partjain, ahol az öröklődés szabályai szerint tengerész-készségük és tengerképességük kifejlődhetett. Anthropológusaink szerint a Kárpátmedencében 10- és 5.000 év között -, sőt a következő 2500 és 2000 években is mediterrán fajú emberek terjedtek el. Még a bronzkorban is délkelet felől érkeztek újabb rajok. Kiszely szerint honfoglalás kori lakosságunk a 9.sz.-ban 300.000 ékori, 300.000 avar és 300.000 árpádi népből tevődött össze.

Az említett módon hazánk területe szoros kapcsolatba került a Káspi mediterraneummal, a görög-krétai-égei világgal, és ezek a kapcsolatok a Levantén, Anatólián át Mezopotámiáig és Perzsiáig terjedtek. Így nem csoda, hogy Torma Zsófia Erdélyben teljes mezopotámiai párhuzamot talált, Vlassa pedig Kolozsvárott megtalálta a világ első vitorlás-hajójának, egy kikládi típusú hajónak a kőbe vésett képét. A 3200-ban Erdélybe jövő rajok sarlói mezopotámiaiak, az erődsí kultúra Trójával rokon, a fokosok mezopotámiaiak. Az északi vonalhoz a péceli-, lengyeli és tiszai műveltség jelenti a kapcsolatot, mert az a Fekete tengeren túli sztyeppéi nomádokhoz, részben az égei kultúrához vezet. Így tudják bizonyítani a kapcsolatokat Aczél munkái a görög-szittyá rokonságról, de ide utalnak a főnőczi hajók löfőjórddíszei, az etruszk hajók szittyá-típusú szarvasagancs-hajóorrdíszé, vagy egy görög dipylon vázán látható hajó szarvasagancs orrdíszé és mellette a szumiri nap. Az egyiptomi udjet-szemek elterjedését a Mediterraneumban Baráth a szubar-szabar-szabir "Szem-úr"-ral, Fehér M. Jenő pedig a "Szemes"=Samas isten nevével kapcsolja össze. Az északi vonalról szólva említjük meg, hogy a Nestor-krónika a Káspi tengert Kváliz-, az arabok Kazár tengernek nevezik és ez azért érdekes, mert a kalizok a kabaroknak a kazár birodalomból leváló utódai. A Fekete tengert a XVII. sz.-ig "mazar", "magior", "mazara" tenger néven ismerik. A magyar-viking kapcsolatokra bőséges irodalom utal. E kapcsolatok alapját a hunok által alapított és lakott Kiev és környéki vasipar képezte. A fémművészet tekintetében Fettich Nándor alapvető munkái szolgáltatják erre a legjobb bizonyítékokat. A skandináv-viking hajózáslók a magyar tarsolyművészet hatása alatt készültek. Attila népének túlélőivel kapcsolatban megemlíti, hogy Dengizik és Ernák a Duna-Fekete tenger-térségnek a tengeri hajózását és kereskedelmét tartották a kezükben. Ennek alapját pedig a termelő háttér gabonája és marhaállománya jelentette.

Attila túlélő népessége az 500 körül bejövő avarokkal összefonódva uralta a fekete-tengeri partokat, a Kubán vidékétől kezdve a Krímen át a már akkor hun püspökségekkel elátott Tomi, a mai Constanza partvidékéig, nyugat felé pedig³⁸ egykori Fiuménk fellegváráig, a Tersattoig (Trsat), ahol Tarcsatár néven volt kardgyártó telepük². A pontusi hu-

nok a két Attila-fi, Dengizik és Ernák vezetésével, a termelő háttér gabonakereskedelme által gazdagon, hajózásiilag oly erősek³⁹ voltak, hogy a bizánci hajóhad a krími kikötőket, Chersont és Kercset csak a hunok engedélyével látogathatta.³ Az avarok⁴⁰ - akikkel együtt már akkor is kerültek magyar törzsek a Kárpátmedencébe, - a Bíborbanszületett elmondása szerint nemcsak a mai Bajorországig hatoltak előre, hanem a Dobruzsát is birodalmába illesztő nagy kagán, Baján alatt 600-ban elfoglalták az Adria partján Salonát, illetőleg egész Dalmáciát is.⁴¹

Fenti, távirati stílusban vázolt östörténeti kapcsolataink a Káspi-, Fekete-, Azovi, Földközi tengerekkel, ezeknek a partjain eltöltött hosszú évszázadaink, sőt évezredeknek tökéletesen megmagyarázzák nemzetünk fiainak örökölt tengerkészségét és a honfoglalás óta eltelt évezredben mind az Árpádoknak, mind nemzetünk egyedeinek a tengerszeretetét és tengerre természettségét. Ez a vonzódás és képesség csakis tulajdonságainkat hordozó génjeink által jöhetett létre. Olyan elődöktől, akiknek hosszú évszázadokat kellett tengerparti és tengeri életet élniök. Csak így sajátíthatták el azokat a tulajdonságokat, magatartás-mintákat, amelyeket génjeikben tovább örökölhettek. Arra kell tehát gondnunk, hogy a tengeri élet ösztönös magatartásmintáit népünk és népünket az évezredek alatt ötvöző népességek tengerparti életük során alakították ki vagy 14 milliárd sejtéből álló agyvelejükben. Ezek a minták jelentkeznek mint tengerész-ösztön a késői utódban.

Mondanivalónk és bizonyításaink végén úgy érezzük, hogy végre ideje lesz a magyar (már amennyiben magyarul?) nyelv- és történelemtudománynak az ellenséges célkitűzéseket támogató elképzelésekkel felhagyni. Ideje, hogy a realitásokra és a logika törvényeire támaszkodva a Magyar Tudományos Akadémiának nevezett intézménnyel együtt az általuk "dilettáns és kívülrőlálló", lenézett magyar szakértők által lényegükben már amúgy is kidolgozott tanokat ápolva elszakadjanak attól a mondvacsinált "tudományos" vonaltól, amely az egész magyar tudomány szégyenére még a legutolsó időkben ismeri Róna-Tas András "világrengető" megállapítását vallani, amely "A nyelvrokonság" című könyvének (Gondolat, Budapest 1978/13. oldalán olvasható: "...sok esetben azt a téves következtetést vonjuk le, hogy ami előbb van, azaz ok, és ami azután van, azaz okozat." Nos, mi az okság elvét bizony nem tartjuk téves következtetésnek, mert szerintünk is előbb van az ok, és csak azután lehet az okozat. Végül: az okság elvét felrúgni egy magyarságellenes propaganda érdekében, nem célszerű, mert önmagáról mond lesújtó ítéletet a szerző.

Jegyzetek

- 1./ Zalay-Scholtz András szkv.m.kir.folyamőr-kapitány s.k. életrajza. /A szerző tulajdonában/.
- 2./ Mörk Leonóra: "Pogány őserdő és szittyá szépség- A zürichi kaland" /"A Világ"- Kultúra.-1991. június 12. 38 - 39
- 3./ Juba Ferencz: "A magyar tengeri hajózás őstörténeti vonatkozásai"-Szerző kiadása. Bécs, 1982.
- 4./ Dr. Márki Sándor: "Magyar uralom az Adrián"- A "Magyar Adria Egyesület" kiadása.-Budapest, 1915.
- 5./ Hóman Bálint-Szegfű Gyula: "Magyar Történet"-Budapest, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda.-I. köt. 640. old.
- 6./ Miklósy Zoltán "A magyar király tengeri hajóhada a középkorban".-Budapest, 1934./ Kovács és Szegedi könyvnyomdája. Budapest, VIII. Kinizsi utca./
- 7./ Gonda Béla: "A magyar tengerészet és a fiumei kikötő". Budapest, 1906. Pátia nyomda.
- 8./ Sziklay János és Borovszki Samu: "Magyarország Vármegyei és városai-Fiume és a Magyar-Horvát tengerpart."- Budapest, "Apollo" Irodalmi és Nyomdai Rt. kiadása.
- 9./ Pivány, Eugen: "Hungarian-American Historical Connections"- Publ. by the Royal Hungarian University Press. 1927.
- 10./ Univ. Prof. Dr. Blaskovics József magánlevele a szerzőhöz.
- 11./ Khuepach, von, Arthur und Bayer, von, Heinrich: "Geschichte der K.K.Kriegsmarine".-"1814-1847"- Verlag Böhlau. Graz.Köln.-Die Österreichisch-Venezianische Kriegsmarine. Herausgegeben vom Kriegsarchiv Wien. 1966.
- 12./ Scherzer, von, Karl: "Reise der österreichischen Fregatte "Novara" um die Erde, 1857-58-59.
- 13./ Sokol, Hans-Hugo: "Des Kaisers Seemacht"- Österreichs Kriegsmarine 1848-1914. Amatheia Verlag. Wien-München. 1980.
- 14./ Schefbeck, Günther: "Die österreichisch-ungarischen Tiefsee-Expeditionen-1890-1898. Weishaupt Verlag. Graz. 1991.- ISBN 3-900310-79-3
- 15./ Wulff, Olaf, Richard: "Die österreichisch-ungarische Donauflotte im Weltkriege."-Wilhelm Braum-Iler, Wien, Leipzig. 1934.
- 16./ Csonkaréti Károly-Benczúr László: "Haditengerészek és folyamőrök a Dunán.-Zrínyi Kiadó.-ISBN 963 327 1533
- 17./ Horthy Miklós: "Emlékirataim"-Stephen Vörösváry-Weller Publishing Co.Ltd. -Toronto. Canada.- 1974.
- 18./ Gosztonyi Péter: " Miklós von Horthy-Admiral und Reichsverweser"-Musterschmidt. Göttingen- Zürich-Frankfurt.-ISBN 3-7881-0076-1.— 1973.
- 19./ Lorenz, Konrad: "Die Rückseite des Spiegels"- Deutsche Taschenbuchverlag. München. ISBN 3-492-021-60-3. 1974
- 20./ Kiszely István: "A Kárpátmedence benépesedése az őskortól a honfoglalásig."-"Magyar Múlt", XII. évf.No.1. 1983
- 21./ Padányi Viktor: "Dentumagytaria" Editorial Transsylvania Könyvkiadó Vállalat.- 1963. Buenos Aires.
- 22./ Henkey Gyula: "Magyarország mai lakosságának embertani vizsgálata és a magyar őstörténet. "Forrás". 1981.13/1/, 13/2/, 13/4/, 13/5/.

- 23./ Baráth Tibor: "A magyar népek őstörténete". I-III.köt. Szerző kiadása. Montreal. 1968. Prompt Printing.
- 24./ Nagy Sándor: "A magyar nép kialakulásának története"- Editorial Transsylvania Könyvkiadó Vállalat.- 1956
- 25./ Dr. Aczél József: "Szittyá-görög eredetünk".-Turán Publisher. Garfield. N.J.-USA. 1975. II. Kiadás.
- 26./ Bobula Ida: "Origin of the Hungarian Nation".-Published by the Danubian Research and Information Center.- 3837.S.W.1st Ave.Gainesville. Florida. USA. 1968.
- 27./ Csöke Sándor: " őstörténet"- "Északi Vártán" 91, 92/2 és 92/3 számaként.
- 28./ Érdy Miklós: "A sumir, urál-altai, magyar rokonság kutatásának története".-Gilgamesh, New-York, 1974.
- 29./ Juba Ferencz: "A hajóorvoslás keletkezése az újkőkortól az újkorig. A düsseldorfi orvostörténeti kongresszuson elhangzott előadás. 1986.
- 30./ Schreiber, Hermann: "Die Hunnen"- Econ Verlag. Wien - Düsseldorf. - 1987. ISBN 3-430-18046-5
- 31./ Götz László: "Keleten kél a nap" . I-IV. köt. Szerző kiadása. 1981.
- 32./ Zajti Ferenc: "Magyar évezredek".- Szerző kiadása.- vitéz Fodor Árpád nyomda.- 1939.
- 33./ Henkey Gyula: "Magyarország mai lakosságának embertani vizsgálata és a magyar őstörténet".-"Forrás". 1981. 13/1, 13/2, 13/4, 13/5.
- 34./ Orbán Árpád: "Folio Hungarica - Déli Magyar Öshaza" I-II. köt.- Kézirat gyanánt. István Szatmári, Garfield. N.J. - USA. 070 26-1975.
- 35./ Vámos-Tóth Bátor: "Tamana Gyűjtemény". Kézirat. 1700 Makiki. 204. Honolulu. HI. 96822. USA.
- 36./ Tolmann, A. und E. : "Und die Sintflut gab es doch"- Droemer Knauer. ISBN 3-426-26660-1 — 1993
- 37./ Biró József: "A szabirok őstörténete". (Buenos Aires. 1986)
- 38./ Fehér M. Jenő: "Az avar kincsek nyomában".- Magyar Történelmi Szemle Kiadása. Buenos Aires. - 1972—11.723 6.old.
- 39./ Lásd 1./ 56. old.
- 40./ Fehér M. Jenő: "Korai avar kagánok". - Magyar Történelmi Szemle Kiadása. 1972. Buenos Aires. Copyright 1972.
- 41./ Lásd 1./ 156-157 old.

Magyar Kálmán (Kaposvár)

Gondolatok a magyar őshazakutatással kapcsolatban

Tisztelt Hallgatóim, Kedves Barátaim!

Szeretném Önökkel megismertetni a magyarság kialakulásával kapcsolatos véleményemet, valamint azokat a legfontosabb gyökereket, történeti helyszíneket, amelyek népünk kialakulásához vezettek. A bevezetésben megígérhetem, hogy ismertetni fogom több, úgynevezett hazai, reprezentáns tudós "hivatalosnak" is mondható véleményét. Természetesen nem sorolhatom fel az összes véleményt itt, csupán az 1990 augusztusában a debreceni VII. Nemzetközi Finn-Ugor-Konferencián szerepelt magyar tudósok közül Fodor Istvánét említem meg. Fodor - egy Kaposváron tartott előadásában - a közelmúltban érdekes módon azt fejtegette, hogy a magyarság, Európa egyik legrégebben kialakult népessége. Valószínűleg időszámításunk előtti 1000 és 500 közötti időben valahol az Ural-hegység déli lábainál elterülő nagy nyugat-szibériai sztyeppevidéken, pusztaságon jött létre. Majd átkerült az Ural Ny-i oldalára, valahová a Volga-Káma vidékére. Maga a magyarság kialakulása és a többi finnugor néptől való elszakadása azzal magyarázható, hogy a magyarság áttért az akkor kialakuló új életmódra, a legeltető állattartásra.

Ettől az időtől kezdve létezik a magyar, mint önálló nép, amit önelnevezése is kifejez: hiszen a "magyar" azt jelenti: "beszélő ember". (Régben a görögök barbarosnak, dadogóknak hívták a szomszédjukat, mert nem tudtak görögül. A szlávok a germánokat nyemecnek, némának, mert nem értették a szláv nyelvet.) A régi népnevek tehát így alakultak ki, és ekkor alakult ki a magyarság etnikai tudata is. Ettől az időszaktól fogva a magyarságnak tulajdonképpen alig van köze a finnugor világhoz. Nem véletlen az, hogy a vándorlások végén a IX. században jelennek meg az első írott források a magyarságról. Ezek főként arab és bizánci források, ők egyértelműen, mint nomád népet jellemzik a magyarokat. Ilyen a hadművészetük, hadviselésük, viselkedésük. Az is kiolvasható ezekből a forrásokból, hogy jelentős a földművelésük és a régészeti adatokból már egyre inkább látjuk, hogy a honfoglaló magyarság ezt a jelentős földművelést hozta ide. Mégis a kultúrájuk, a művészetük, a szokásaik, a viselkedésük, a mentalitásuk, az ezeken a régi nomád hagyományokon alapszik. Ezt majd csak a kereszténységgel kezdik belőlük kiírtani.

Ez a Fodor féle summázott megállapítás arra az általános és ma is hivatalos magyarországi őshaza véleményre épül (amelyben bizonyos részletkérdésekben ugyan eltérések vannak), de alapvetően a következőket állítja. Az ősidőkben Észak- és Kelet-Európát az európai nagyrasszhoz tartozó, valószínűleg a cromagnonid őseurópai népességből

származó kelet-balti (kelet-európai) nép lakta. Ezen belül az ún. uráli népcsalád az Ural-hegység és az Ob folyó alsó szakasza közötti erdős övezetben vadászott és halászott az i.e. VI-IV. évezredben. Ezt követően a mai szamojéd népcsoport - az Uraltól kelet felé vándorolva - elkülönült a finnugor népektől. I.e. 2000 és 1500 között felbomlott a finnugor egység is. Az ugarság az Uraltól délkeletre vándorolva Nyugat-Szibéria tekintélyes nagyságú területét foglalta el a Tobol és az Irtyis mentén. Itt szoros kapcsolatokba kerültek a tőlük nyugatra élő iráni népességgel, a szarmatákkal és velük közösen hozhatták létre az ún. andronovói kultúrát. Ekkor tértek át az élelemtermelő gazdálkodásra (állattartásra és földművelésre) is. Az ugorok szétválását az éghajlati viszonyok i.e. 1300-1100 körüli megváltozásával magyarázzák. Ekkor ugyanis jelentős felmelegedés következett be és az állandó aszály miatt az ugorok földműveléshez ragaszkodó része (az ún. obiugorok-mansik) északkeletre, a Középső-Ob vidékére húzódtak vissza. A másik rész viszont, alkalmazkodva az éghajlathoz, mozgékony életmóddal járó, ún. nomád legeltető állattartásra tért át. Az ősmagyarok itt és ekkor különültek el a legközvetlenebbül rokon népcsoportoktól. Ez a nomád magyarság került aztán szorosabb kapcsolatba az európai eredetű ugyancsak nomád szkíta ("szittyá") népekkel, akik ekkor a Kárpátoktól az Altajig húzódó területsávot uralták. A meginduló népvándorlások kényszeríthették őseinket arra, hogy a feltételezések szerint i.sz. 463 körül az Urál keleti oldaláról a nyugati lejtőkre, a mai Baskíriába (az akkor Magna Hungariába) keljenek át. Ebben a történeti korban kerültek őseink kapcsolatba a Keletről érkező ázsiai hódítókkal, először a hunokkal, majd a szabírokkal, az avarokkal, a türkökkel (kazárokkal) és az oguzokkal (besenyőkkel, uzokkal és kunokkal). Az i.sz. VIII. század közepén a hét magyar törzs délnyugat felé vándorolt, majd a Donyec-medence és az Azovi-tenger között, az ún. Levédiában telepedett le. A déli szomszéd: a Kazár birodalom hamarosan fennhatósága alá vonta a magyarságot. A magyarok itt újra szomszédságba kerültek a szarmaták utódaival, az alánokkal és az ázsiai eredetű onogurokkal, a "fekete" vagy a későbbi volgai bolgárokkal.

Különösen az utóbbiak hatását tekintik fontosnak. Mivel a kettős: ugor és türk eredetet nyelvi, kultúrtörténeti és egyéb elemzések alapján valószínűsítik. A 820-as években a Kazár Kaganátust belső polgárháború rázta meg, amikor is a magyarok a lázadókkal szövetkeztek. 830 körül végül is a központi hatalom győzött. Ekkor csatlakozott a már jelentős katonai hatalomnak számító magyarsághoz nyolcadik törzsként a lázadó kabar nemzetség. A kazárok elől együttesen Etelközbe vándoroltak. Ez azonban hadászatiilag nehezen védhető terület volt, ezért a magyarok figyelme nyugat, elsősorban a természeti adottságai miatt biztonságosabbnak tűnő Kárpát-medence felé fordult. A magyarországi kutatók szerint a 895 és 902 közötti honfoglalás közvetlen oka a besenyő veszedelem volt. Ez a vélemény az őshazát ugyancsak az Ural vidékére, az ún. finnugor népek körébe helyezi. Amennyiben a magyarországi régészeti kutatók eredményeit nézzük, akkor a legreprezentánsabb, a finnugor elméletre építő régész-kutató, Fodor István magyar őstörténeti eredményei is erősen hiányosnak, helyenként bizo-

nyitásra szorulóknak mondhatók. Ezért jellemzi bírálója, Róna Tass András a Fodor kandidátusi értekezésében leírtakat olyan módon; "ezután meglepőnek hat Fodor kijelentése: "Jelenleg az látszik csupán bizonyosnak, hogy a magyarság a VI. században zömmel már az Uraltól nyugatra élt, nagyjából Baskíria területén."

Hasonló kifogásokkal él László Gyula, aki a következő megjegyzéseket teszi: "Fodor István megmarad a beidegződött magyarzatok mellett és nem nagyon vet számot más lehetőségekkel (pl. a fehér és fekete magyarok-ugorok szerepével, a különböző népnévvel - türk, onogur, magyar, baskír, szavárd, - amelyeket a kialakult magyarság különböző neveiként értelmezték. Am megvan a lehetősége annak is, hogy ezek valóban különböző népek, népelemek voltak, s ezek ötvözetéből született meg a magyar nép.")

Ugyanakkor szerintünk is csupán általánosságban vizsgálja a magyarságnak a finnugor népekkel, valamint a különböző török, iráni, későbbben szláv, germán és egyéb népekkel való kapcsolatát is. Szerinte ez a népesség különböző áttételeken át 895-902 táján mintegy 4-500 ezer fős létszámban érkezett volna a Kárpát-medencébe. Sőt például Györffy György írásából világosan ismerjük a honfoglalás menetét, valamint a Kárpát-medence akkori képét is. Ekkor a Kárpát-medence három szomszédos ország végvidéke volt. Regino említette "Karantán végek" a Dunántúllal, a "Morva végek" a Félvidék nyugati felével, a "Bolgár végek" pedig Erdéllyel és a Dél-Alfölddel azonosíthatók, míg az "Avar pusztaság", az Alföld nagyobbik felső fele, kiürített gyeppé vált a szomszédos hatalmak között.

A Dunántúl (Pannónia) a Keleti Frank birodalomhoz tartozott, melynek királya, Arnulf utoljára 892-ben vezetett hadat a hűbéreskút megtagadó Szvatopluk morva fejedelem ellen, s 892/893-ban kieszközölte, hogy többé ne adjanak el sőt a morváknak. E szerződéssel a Duna-völgyi térségben egy morvaellenes keleti frank-bolgár koalíció jött létre. A politikai erők polarizálódásához rövidesen hozzájárult, hogy Bölcs Leó császár a bolgárok ellen egy bizánci - magyar szövetséget hozott létre.

Tehát 894-ben, amikor a morvaellenes frank-bolgár koalícióval szemben egy bolgárellenes bizánci-magyar szövetség jött létre, Szvatopluk csak a természetes szövetségesül kínálkozó magyarokhoz fordulhatott segítségért. (Hogy kitörjön abból a kereskedelmi zárlatból, amelyet Arnulf Németországtól Bulgáriáig vont vele szemben.) A morva fejedelem valószínűleg még 894 tavaszán elküldte követeit Árpádhoz és Kurszán kendőhöz azzal, hogy küldjenek hadat a Kárpát-medencébe és támadják meg ellenfeleit, első helyen Pannóniát.

Ennek a szövetségnek az emléke maradt meg a Fehérlo-mondában, mely szerint Szvatopluk szerződést kötött Álmos fia Árpáddal Kündű fia "Kusid" közbenjárásával. A monda szerint Árpád fehér lovat, nyerges és féket küldött a morva (marót) fejedelemnek, és egy csomó fűvet, egy korsó vizet és egy marék földet vett tőle. Ez utóbbi országvételek magyarozott aktus valójában a nomád szerződés-kötés ritusa volt.

A magyar had Pannóniában kalandozott, amikor Szvatopluk fejedelem váratlanul meghalt. A magyar sereg, a pannóniai kalandozás ideje tájt értesülve Szvatopluk haláláról, feltehetően nem tért haza Etelközbe,

hanem a Felső-Tisza-vidékre vonult vissza. Ahol Verecke előterében az arab dirhem mellékletes régészeti leletek szerint kabarok szálltak meg. Így talált Anonymus szerint Árpád bevonuló serege a bihar-nyírségi részekben a kabarokhoz sorolható kazár és székely népelemeket.

A pannóniai kalandozást és a Felső-Tisza-vidékre való visszavonulást talán még 894 őszén, de legkésőbb 895 elején követhette Árpád fejedelem leereszkedése a magyar törzsek lovassága élén a vereckei hágón és Ungváron át az Alföldre. Ennek emlékére a magyar hagyomány mint Árpád diadalmas honfoglalását őrizte meg. Ugyancsak ennek emléke az a másik krónikás hagyomány is, mely arról tudat, hogy Árpád a honfoglaláskor "a többi vezéreket állítólag megelőzte". Árpádnak és seregének 894/95-i hadrakelését bizonyítja Konstantin császár feljegyzése, mely szerint a besenyőbolgár támadáskor (895) a magyar had nem tartózkodott otthon. Tartózkodása helyét Regino árulja el, amikor közli, hogy a magyarok először a "pannonok és avarok pusztáira" hatoltak be, s onnan támadták a szomszédos hatalmak végvidékeit. Árpád serege elsőként nyilván az Alföld déli felére kiterjedő "Bolgár végeket" támadta meg, elfoglalva a bolgárok földvárait, Csongrádot, Tílt és más erősségeket.

A Felső-Tisza-vidéki nemzetségi hagyományokat közvetítő Anonymus nagyjából ennek a benyomásnak az emlékét és bolgárellenes harcát őrizte meg, noha regényes történetének legtöbb szereplője, történeti környezete és epizódjai írói fantázia születtei.

Az ungvári győzelmes honfoglalás mellett krónikáink fenntartották az erdélyi menekülésszerű honfoglalás emlékét is, amely külföldi források alapján a bolgárok és besenyők együttes támadásához kapcsolható. Itt a kabar sereg és Árpád csapatai nélkül maradt etelközi hét vezér serege és népe települt meg!

Láttuk tehát, hogy a 895-902-es honfoglalás több szakaszban bonyolódhatott le. Az etelközből áttelepülő magyarság a pannonok, az avarok, a morvák, a bolgárok itt lakó népével került kapcsolatba. Arnulf német császár hívására a négy éve a Felső-Tisza-vidéken, Alföldön és Erdélyben tartózkodó magyarság 899-ben tönkrement Lombardiában Berengár király seregét. Majd az őket behívó Arnulf császár halála után, 900-ban elfoglalták Pannóniát is.

Pannónia megszállását megkönnyítette, hogy a többszörös morva pusztítás a frank-bajor birtokosréteget - kíséretével és kis számú telepeseivel - felőrölte és menekülésre kényszerítette. Pannónia avar, romanizált és szlovén lakossága helyben maradt, csupán urai változtak.

Pannónia elfoglalása nem csupán a frankok, hanem a morvák érdekeit is keresztezte. A morva fejedelmek a IX. század közepe óta megpróbálták Pannónia felé terjeszkedni, ami hódító kísérleteiken kívül kapcsolatos volt az önálló morva egyház kiépítésére irányuló törekvésükkel is. (Rómába ugyanis Pannónián át vezetett az út. Szabadná tételének eszköze volt a pannóniai bajorok, szláv hűbéreseik és telepeik elpusztítása, és alkalmasint egy-egy földvár elfoglalása.) Ha van hagyománybeli alapja a magyar krónikákban írt pannóniai magyar-morva harcoknak, akkor feltehető, hogy az Itáliából megtérő út, Pannóniát megszálló sereg beleütközött Mojmír vitézeibe. Az ebből fakadó harcok eredmé-

nyezhették, hogy 900-ban a magyar seregek a Duna felett előrenyomulva megszállták Morávia Nyitra-vidéki hódítmányait. Az, hogy a Kisalföld a Kis-Kárpátokig, Nagy-Morávia határáig legkésőbb 900 folyamán magyar uralom alá került, abból derül ki, hogy ez év őszén a Duna északi partjáról indult ki egy magyar sereg Bajország ellen.

900 nyarára a Kárpát-medence teljes egészében a magyarok kezére került.

Ez a rövid honfoglaláskori történeti vázlat több mindent érzékeltetett. Többek között azt is, hogy a magyarországi történet és a régészet, valamint már, köztük a természettudományok által nyert kutatási adatok szerint milyen rendszerben szállta meg a Kárpát-medence területét az ún. honfoglaló magyarság. Részben arra is feleletet kapunk, hogy az európai nagyrasszhoz tartozó ősmagyarok és a keleti ázsiai nagyrasszból származó türk népek keveredéséből, hogyan is tevődött össze a honfoglaló magyarság. (Az ezzel kapcsolatos alapos kutatási eredményeket azonban később kívánjuk részletesen kifejtenil) Előbb azonban azt látjuk szükségesnek, hogy a külföldi magyarság több évtizeddel ezelőtt a Kárpát-medence őslakosságával, az esetleges kárpát-medencei őshaza kérdésével kapcsolatosan kialakított nézeteit, tudományos eredményeit bemutassuk. Vagyis hogyan látják ezt a kérdést a külföldi magyarság kutatói? Véleményünk szerint nagyon fontos lehet, az ő nézeteiknek, összefoglaló eredményeiknek a tömör bemutatása!

Nézzük tehát röviden a Kárpát-medencének, mint magyar őshazának a kérdésével kapcsolatba hozható és igazán fontosnak mondható különböző külföldi, magyar kutatási eredményeket, illetőleg felvetéseket! A Kárpát-medence mint kizárólagos őshaza első helyen Magyar Adorján néprajzkutatónál szerepelt. Ő úgy tűnik, hogy teljesen kizárta a keletről jövő bevándorlásokat és ezzel egyben Árpád népének a honfoglalását is magyarázat nélkül hagyta. Alaptétele az, hogy a Kárpát-medence magyarsága, (amelyeket különböző alcsoportokra bontva névvel is illet) a túlnépesedés után új életteret keresett és és megalapította a világ valamennyi nagy művészi központját. Így a krétai, az egyiptomi és a mezopotámiai kultúrákat. Munkája értékelésekor Badiny Jós Ferenc és Bíró József érveivel kell egyetértőnünk, akik alaposan megkérdőjelezik ennek a tételnek az igazságát.

Nagyon érdekes, Paposi Jobb Andornak a kaposvári előadása során vallott nézetei. Miszerint "a magyarság nem keletről jött, (kivéve a számos magyarfajú rokon törzseket, akik viszont csatlakozni jöttek keletről). A Kárpátokban már ősidők óta telepes ősmagyarok éltek. Szerinte a Kárpátokban minden más népet - népfajtát - megelőzően a jégkorszakot túlélő magyar nép lakozott és lakozik ősidők óta!

Paposi Jobb Andor eredménye Vámos Tóth László (Bátor) Tamana felfedezésére épül. Vámos Tóth Bátor szerint "A Kárpát-medence a Föld legnagyobb kedvező emberi letelepedésre alkalmas, tökéletes hegykoszorúval védett medence tája az ősi, magas értelmi-szintű Egyetemes Műveltség tanu-hordozóinak jeles megőrző helye."

Ugyan ő bizonyította, hogy a 3000 három-négyszótagú Kárpát-azonos ún. Tamana név, és 532 elsőrendű Tamana név, az ún. Mándi díszítőjel, a Tamana öthangú sor létezik. Ezek a világon együtt, egy rendszerben fordulnak elő, mint az ősi, a Kárpát-medencében egyedül tömegében megmaradó kultúra maradványai.

Ezekre az elméletekre is alapos választ ad Baráth Tibor, akinek az eredményei röviden a következőkben foglalhatók össze. "Az, amit itt letagadhatatlan tények alapján megírtam, kézzelfogható bizonyítéka annak az igazságnak, hogy az az ősnép, amely lakótelepeinek (a Kárpát-medencében!) nevet adott, déli irányból terjeszkedett észak felé és nem fordítva a vereckei szorostól dél felé és nem Árpád honfoglaló népe volt, hanem azt több ezer évvel megelőző őstelepes nép."

Azt hiszem, hogy éppen a fenti tétel mellé kívánczik Radics Géza azon gondolata, hogy "Az évezredek során számos nép telepedett meg a Kárpát-medencében rövidebb-hosszabb időre, vagy állandó jelleggel. A magyar nyelviség szempontjából az a kor a mérvadó, amelyben a Kárpát-medence népessége oly állagra szaporodott, amikor a korhoz viszonyított tömegeivel már képes volt beolvasztani a későbbi telepeseiket, vagy hódítokat anélkül, hogy saját nyelvét feladta volna." Radics Géza szerint ezt a i.e. 2000 táján délről bevándorló és csaknem az egész Kárpát-medencét kitöltő péceli (bádeni) műveltség népének megjelenése jelenthette.

Ezt a nézetet fogadta el Biró József is, aki szerint az "erdélyi Körös-kultúrából (i.e. 5500.) származtatható a Termékeny Félhold térköréből elinduló ősmagyar-összabír hullám megjelenése a Kárpát-medencében." Abban módosította, Radics elméletét, hogy "ekkor a Mezopotámia felől terjeszkedő szabírságnak kiterjedt birodalma volt. Ennek a része, vagyis ún. keleti csúcsa Khorezmben (Ny-Turkesztánban), valamint az iráni fennsíkon és Beludzsisztánban, (Pakisztán) volt. Magának a nagy szabír őshazának az eredő centruma a közélkeleti, a Zab folyók-menti, a mezopotámiai és anatóliai (az ún. Termékeny Félhold) területén létezett. Még a háromszög harmadik számunkra legfontosabb nyugati csúcsa pedig az a Kárpát-medencei őshaza volt, amelyben a nyugati szabírság élt." Biró József tehát egy hármas szabír-magyar őshazáról szól. Ez terjedt a jelzett területen Mezopotámiától, Kis-Ázsián a Balkánon keresztül a Kárpát-medencéig. Ez volt az ún. szabír-magyar kultúrkör világa.

Nagyon fontosnak tarthatjuk az 1989. őszén Badiny Jós Ferenc tollából megjelent Alap a magyar őstörténet kutatásában című munkát. Itt Badiny professzor kimerítő alapossggal foglalkozik a Kárpát-medence legelső emberétől, az ún. vértesszőlőstől egészen a honfoglalásig terjedő különböző témákkal, elméletekkel. Kétségtelenül érdekes megállapítása az, hogy a Kárpátok É-i és K-i peremén létező szvidéri műveltség rénszarvas vadász csoportját is vizsgálhatnánk. Mivel László Gyula csupán Közép-Lengyelország és az Ural hegység közötti szvidéri (vagyis szerinte a finnugor ősök) kultúráját nevezte meg. László Gyula ugyanis ezt tartja az ún. finnugor ősök azon a területen régészetileg megfogható legelső kultúrájának.

Badiny Jós Ferenc ars poétikája szerint, mi a Kárpát-medencéhez csatoltuk mindazokat az élettereket, ahonnan a Kárpát-medencébe tömegesen bevándorolt és itt letelepedett népek, az előttük már ott kialakult kultúrák őseivel, évezredekken át együttélésben alakították ki a Kárpát-medence népi alakját. "Igaz az a megállapítása is, hogy a Kárpát-medence és a Közel-kelet, valamint a két földrajzi területet összekötő térségben - az őskortól kezdődőleg, állandó ide-oda való népmozgás mutatható ki. Ez a népmozgás pedig a kultúrszint emelkedésével egyre erősebb lett és a történelmi korszakokban már állandósult is."

Ismerjük a kiemelkedő jelentőségű Tordost és Erősdöt, mint a i.e. 5500 évre datált Körös - kultúra lelőhelyeit. Badiny szerint a "történelem Tatárlaka írásával kezdődik." Ekkor a Kárpát-medencétől-Mezopotámiaig települő egy azonos nép nyelve is azonos volt. S a régi nyelvemlékeken előkerültek olyan bibliai nevek mint pl. Kus és Nimrud. Khus vagy Kos földje pedig Perzsiát, Eviláthot, s ma Khuzirtánt jelölte. Erák-Kaldea egyik részében volt Turán, ahova Média és Párthia tartozott. Ezek szerint a perzsa őstörténelem alapját is a szabír-hun, magyarság képezte...

Ennek az egy azonos népnek pedig éppen a Kárpát-medencei tér felé való folyamatos és állandó gravitációja adta azt a jól megfontolt gondolatot (írja Badiny Jós Ferenc), hogy ezt a hatalmas népet proto-magyar néven illesszük be őstörténetünkbe.

Ennélfogva az újkőkorból a Kárpát-medence a mezopotámiai magaskultúra része, annak legszélső vidéke volt.

Azt hiszem, hogy kellő alaposággal idéztük az amerikai, illetőleg a külföldi magyarság kutatóinak a Kárpát-medencei őshazakutatásával kapcsolatos nézeteit.

A Kárpát-medencei őshaza kutatásával kapcsolatban nagyon fontos bemutatnunk az 1985-ben - Horváth Ferenc és Trogmayer Ottó révén - American Scientific; a Tudomány című amerikai lap Magyarországon megjelenő példányában közölt egy új Kárpát-medencei eredményt. Ez bizonyította, hogy a Kárpát-medencében i.e. 5500-3600 közötti időben egy olyan magas kultúra létezett, amelynek emlékei Mezopotámiától - a Balkánon keresztül terjedtek el. "A dél-alföldi újkőkori fejlődés kezdete és vége" című tanulmányban megfigyelhető az a magas kultúrával, fejlett társadalommal rendelkező birodalom, amelynek egyik szervezett települése, központja került elő, az ún. gorzsai ásatáson. Gorzsán városszerű település létezett, amely magas mezőgazdasági termelékenységgel és hatékony gazdaság szervezettel, valamint egy magas művészi fokon álló alkotásokat elkészítő, Isten hívő népességgel rendelkezett. A két szegedi régész-szerző úgy találta, hogy hasonló fejlettségű szervezet Mátyás király koráig nem mutatható ki a Kárpát-medence egyetlen utána következő történelmi időszakában sem. Ez volt a Mezopotámiától a Kárpát-medencéig bezárólag kiteljesedő nagy államalakulat, egy azonos nyelvű népesség földművelésre, állattartásra és távolsági kereskedelemre épülő birodalma. A birodalom kárpát-medencei része a Vörös-tengerrel, Egyiptommal és Kis-Ázsiával volt kereskedelmi kapcsolatban.

A két szegedi kutató szerint ezt a fejlődési folyamatot az ún. keleti pásztornépek törték meg. Majd a bronz-korszak kezdetén indult el egy magasabb rendű földművelő és állattartó kultúra a Kárpát-medencében. Nyilván ez az új népesség beolvasztotta az ott talált őslakosságot. S ez a folyamat több ízben is megismétlődött egészen az utolsó nagy honfoglalásig, vagyis 895-902-ig! Végsősoron a fentiek alapján nagyon figyelemreméltó Badiny Jós Ferenc alábbi nézete, hogy minden "új honfoglaló" őshonos lakosságot talált a Kárpát-medencében. Igen elgondolkodtató megállapítása az is, hogy a Kárpát-medencei őshonos és az elmondottak szerint újra ötvöződött utolsó népesség az, amelyre Álmos-Árpád népe telepedett rá.

Jól láttuk tehát, hogy a magyarországi történet- és más tudományok művelői elsősorban ezzel az utolsó honfoglalással, vagyis az Árpád népével kapcsolatos kutatási vonalat, illetőleg a vele összefüggő őshaza kutatást vizsgálták. De ott is csupán tapogatózva, érzékelte, hogy a népi kohézió folyamatából jószerével alig ismerünk még igazán valamit is. Nézzük meg azért, hogy milyen kutatási eredményeket ismerünk ezzel kapcsolatban.

Györffy György például azt állítja, hogy ezek a honfoglaló magyarok közelebb álltak az europid avar kori lakossághoz. Jól távolabb lehetett az embertani képük az ún. mongolid igazi avarok típusától. László Gyula szerint viszont "élettani lehetetlenség, hogy száz év alatt kihalt volna a nagytömegű későavar ősmagyar népességi!" Úgy gondolja, hogy a magyarság jelentős mongolos elemei éppen a késő-avarságból származnak! Györffy szerint a 4-500 ezer főt kitevő honfoglaló magyarság gyorsan magába olvasztotta, fogadta a kisebb (náluk nincs létszám megjelölve!) pannon-avar-szláv lakosságot.

Fodor István a Kárpát-medence honfoglalás előtti lakosságát legfeljebb 200 ezerre becsüli. A magyarság létszámát viszont egy - az avar forrásokban említett - adat alapján: "királyuk 20 ezer lovassal vonult ki", 400-500 ezerre teszi.

Mégis mennyi lehetett ez a kisebb jelzővel ellátott Kárpát-medencében megmaradt, 895-900-as honfoglalás előtti úgynevezett őslakosság?

Götz László véleménye szerint a IX. század végén a termékeny Kárpát-medence őslakossága nem lehetett csupán 200 ezer. Sokkal realisabbnak tekinthetjük tehát, ha az átlagos európai népsűrűségből indulunk ki, és a Kárpát-medence honfoglalás előtti lakosságát - igen óvatosan 300-350 ezerre becsüljük. Ugyanakkor tekintetbe véve azonban a honfoglaló magyarság részben megtelepedett, földművelő életmódját is - ami ma már aligha vitatható - a honfoglalók összlétszámát maximális ugyancsak 300-350 ezerre becsülhetjük.

Egyáltalán ez a honfoglaló lakosság milyen népcsoportokat talált itt 895-900 körül a Kárpát-medencében? Ha csupán ezt a rövid 4-500 éves időszakot is nézzük akkor a rómaikor végére közép-európai vegyes összetételű lakosságában szinte minden korábban itt járt nép maradványa megfigyelhető volt. Így például 586-ban - a már említett - keleti származású avarok telepedtek rá az ittlakók különböző hunkori és germán eredetű, köztük pl. gepida népcsoportokra. 680 körül az

újonnan érkezett bolgár-türkök (onugorok), illetőleg az ún. griffes-indás avarok csatlakoztak hozzájuk. Az avarok hatalmának gyengülésekor a peremterületeket mindinkább a szlávok foglalták el. (Ugyanakkor a szlávokat Czeizel Endre szerint nem olvasztották be.) Mint láttuk a Kárpát-medencében az ún. honfoglaláskor élő őslakosság számáról, (amely a különböző adatok szerint 200-800 ezer közötti értéket jelent) erősen megoszlanak a vélemények. Világos azonban, hogy ezzel a kérdéssel megközelítőleg sem foglalkoztak annyit a magyarországi kutatók, mint amennyit szerintünk is megérdemelne. Hiszen az is tény, hogy a 895-900-as honfoglalás magyar népei nem űzték el az ún. őslakókat, hanem velük együtt rendezkedtek be az új országukban. Sőt ez az egybeolvadás - Györffy György szerint is - viszonylag rövid idő alatt megtörtént. Bizonyítja pl. a nagyszámú azonos tárgy. Ezekből kiemelkedik az ún. "S" végű hajkarika dívatjának XI-XIII. századi általános elterjedése is.

Czeizel Endréék és mások is megpróbálják vizsgálni az obiugorokkal, a finn-permi ősnépekkel kapcsolatos genetikai rokonságát a magyarságnak (amely elég távoli, hiszen az egyikőtől 120, míg a másiktól 160 generációval ezelőtt, vagyis 120*25, 160*25 éve szakadtunk ki). A fentiek alapján minden okunk nekünk is meg lehet, hogy a 895-900 körül itt talált ősnépeség alapkutatásával is behatóbban és pontosabban foglalkozzunk! Hiszen ez a becsült 200-800 ezer létszám nagyon is elgondolkodtathat bennünket! Nemcsak a pontosabb lélekszámú meghatározására, hanem a néptípusok visszamenőleg történő alaposabb vizsgálatára is ösztönözhetnek bennünket. Véleményünk itt egyezik a külföldön élő magyar kutatók nézetével. Vagyis itt kívánjuk hangsúlyozni, hogy a Kárpát-medence 895-év előtti őslakosságát, de magának a Kárpát-medencének a földrajzi, a kulturális stb. vonatkozású korábbi képét minden téren alaposabban meg kell vizsgálnunk. Vagyis, hogy vissza kell vezetni a honfoglaláskor itt talált lakosságot (pl. az avarok) genetikai képét, azzal hogy az ő - 568-ban a Kárpát-medencében bekövetkező - megszállásukig milyen előző ún. ősnépeket találtak itt.

Hiszen nagyon jelentős eredménynek tarthatjuk, hogy a honfoglalás utáni temetők embertani alkatával Éry Kinga antropológus máris három nagy területi csoportot tudott megkülönböztetni. Ugyanakkor Lipták Pál vizsgálatai szerint a kora-árpádkori magyarság embertani képlete lényegében azonos jegyeket mutat a késő-avar kori temetők koponyáival. Ő is arra az eredményre jutott, hogy igen nagy mennyiségű késő-avar népeség keveredett a honfoglaló magyarokkal. (Lipták Pál: A magyarság etnogenezisének paleoantropológiája.) Vagyis szerinte a magyarság etnogenezisében az itt talált avar tömegek oly nagy szerepet játszottak, hogy az Árpád-kori koponyák embertanilag úgyszólván a késői avar korszak törés nélküli folytatásának tűnnek. Hiszen jelentős eredménynek tarthatjuk, hogy a honfoglalás utáni temetők embertani alkatában már ő is három nagy területi csoportot tudott megkülönböztetni. Ugyancsak idesorolható jeles eredménynek, hogy Szatmáry László embertanos megvizsgálta Magyarország honfoglalás-kori és a XI-XII. századi népségének a természetét. Megállapította, hogy Magyarországon X. századi népsége - a testmagasság eloszlásának kettős

módusza alapján - két embertani komponensre különült. Ez szerinte a helyi etnikai töredékek és a honfoglaló magyarság viszonylag korlátozott mértékű biológiai kapcsolatára utal... Kiderült az is, hogy a nők területenkénti megoszlásra nézve egységesebb rendszert mutatnak, mint a férfiak... Mindkét nem egyedei magasabbak, mint ahogy eddig hittük... Átlalában 168,89 cm (169-170 cm) érik el!

Világosan látszik tehát, hogy a honfoglalás kori, illetőleg az avar kori, majd a népvándorláskori népesség antropológiai, illetőleg alapvető természettudományos vizsgálatát kell szorgalmaznunk. Szükséges ezt a kutatást kiterjeszteni a korábbi, akár a rómaiakat is megelőző időszakokkal, valamint a marker-gén módszerek kikísérletezésével is!)

A nagyjelentőségű természettudományos vizsgálatok mellett felfedezhetnek a hagyományos, az ún. történeti-nyelvészeti, régészeti kutatási módszerek. A történeti forrásanyag újraértékelése, számítógépes tárolása is szolgálhat még új eredményekkel. Jobban oda kell - többek között - figyelni az ún. onogur-magyar kérdésre is! Ez a nyelvészeti eredmények újraértékelését is magával hozhatja. Hiszen igaza lehet László Gyulának, hogy az onogur nyelv nem jelent okvetlenül töröknyelvűséget. Jó lehet Sinor Dénes elmélete, hogy az úgynevezett bolgár-török szókincset éppen úgy - ha nem jobban - a mongolból is meg lehet magyarázni. Ez a szókincs bekerülhetett a magyar nyelvbe a honfoglaláskor összeolvadó egyik későavar mongol népréteggel! Az onogurok, mint a székelyek, magyarnyelvűek lehettek!

Erdély honfoglaláskori történetéhez szolgálnak alapvető nyelvészeti adatokkal például, hogy az Erdélyben talált törökös helynevek az egykori nagy karluk török népnek, a blakoknak és nem a román vlahok emlékeit őrzik! (Ls. Láczy Ervin kiváló tanulmányait ebben a témában.)

Lipták Pál fogalmazta meg, hogy az avarkori népességben igen fontos a mongolidok és a mongolidok 16%-ot kitevő aránya. A tulajdonképpen mongolidok az Árpádok által 895-900 között vezetett honfoglaló magyarok közt egyáltalán nem fordulnak elő, hanem csak mongolidok (europo-mongolidok), amelyek aránya viszont a honfoglalás és az Árpád-korban alig több 6%-nál. Ezzel szemben a mai magyar népben helyenként erősen kidomborodik a tiszta mongol jelleg. Ezt a mongol örökségünket - Bartucz Lajos nyomán - az avarkori népesség életben maradásával magyarázzák. László Gyula is úgy véli, hogy a késő-avarkori népességének java-része már onogur-magyar volt. A bennük meglévő mongol népesség átnövése a későbbi magyarságba, tehát természetesnek mondható.

A régészet és az embertan szerint a kialakuló magyarságnak a messze régmúlttól kezdve az avarkorig, s azon keresztül a középkorig, számos alkalma volt mongolokkal való találkozásra, sőt a nemzetségeikkel való együttélésre.

Ilyen nagy mongol (?) áramlat a hun-korban kerülhetett rá Kelet-Oroszországra, ahol pl. ún. Árpád-magyarjai és azok elődei élhettek. László Gyula azt is feltételezi, hogy az Árpád-családban és a székelységben meglévő hun származástudat is ennek az időnek az emléke.

Mindenképpen bizonyíthatónak látszik tehát az, hogy nagyszámú mongolság telepedett meg az avarokban hazánk földjén. Egyrészt a fejedelmi családok erős tungid jellege feltűnő (pl. a kiskőrös-vágóhídi temető), másrészt egyes későavar-kori griffes-indás köztemetőikben a mongol jelleg az uralkodó.

Úgy vélhetjük, hogy a régészeti anyagban is bőven találunk például Belső-Ázsia felé mutató jelenségeket. A hunkorból valók azok a nagy áldozati bronzüstök, amelyeket a Kárpát-medencétől a mongol területekig követni lehet. (Ls. Érdy Miklós kutatásai) Avar-koriak, azok az itt talált korai csont karcok, csont faragványok, amelyek akár az Altajban készülhettek volna. (Hiszen annyira hasonlítanak az ottani sziklarajzok-ra!) A késő-avarkori griffes leleteknek: a lószerszámnak, a nyeregnek pontos hasonmását a mongol vidékeken találhatjuk meg. Ezért fontos, hogy vizsgáljuk a különböző régészeti bizonyítékokat. Így például a lakáskultúrához tartozó különböző elemeket, mint pl. az avarkori agyagkemencéket. Lehetséges ugyanis, hogy Árpád magyarjai ezeket - a keletről hozott kőkemencék mellett - éppen a továbbélő avarok révén ismerték meg. Ezt a továbbélést - sok más mellett - kétségtelen-né tehetik a késő-avar temetők soraiba temetkezett halántékkarikás, vagyis az "S" végű hajkarikás nép sírjai.

Vagyis alapos régészeti bizonyítékokat kell gyűjtenünk ebben a kérdéskörben is! Például a déli, a mezopotámiai műveltségekben először megjelenő fémöntésnek, valamint a Kárpát-medencében a vasolvasztás bizonyítékainak, köztük a kemencéknek a feltárása is sok eredmény-nel kecsegtethet. (Gömöri János és Stammer Imre eredményei)

Éppen mi dolgoztuk ki a Kárpát-medencében az i.e. 4000-3600 táján először megfogható erődítések, várak és védelmi rendszerek, vagyis a meglévő állami szervezet fejlettségére utaló határerődítések vizsgálati kérdését! Nézzük meg ezekből részletesebben - a velük kapcsolatos - új várkutatási eredményünket!

A Kárpát-medence területén - a már általunk emlegetett - Szeged és Hódmezővásárhely között az egykori Tisza partján fekvő Gorzsa települése (i.e. 4000-3600) például erődítéssel rendelkezik. Az itteni sánc az egész települést védte a külső támadástól. Komoly építmény lehetett, mivel 3 m mély árkot ástak ki. A kikerült földből 3 m magas föld-sáncot emeltek, amelynek a tetején egy 2 m-es fából épített védőfal lehetett. Ez a 8 m-es magasságú erődítmény komoly védelmet adhatott a teljes lakosságnak.

Ez a gorzsai erődítmény - a jelenlegi tudásunk szerint - a legkorábbi ilyen várépítmény a Kárpát-medencében. Hangsúlyoznunk kell azt is, hogy ezt az a bizonyos Mezopotámiából ideszármazó déli eredetű lakosság építette, amely a Körös-kultúráként, illetőleg egy nagy birodalom részeként szerepelt. Ez a gorzsai erődítmény gyakorlatilag a kárpát-medencei várépítkezés kezdetét (i.e. 4000-3600) jelenti. Hiszen nem kell nagyon magyaráznunk, hogy ettől kezdve a Kárpát-medencében (főképpen a bronzkor és a vaskor idején!) már több és különböző típusú erődített településsel, illetőleg más típusú várakkal is találkozunk. Itt kell megjegyezzük azt, hogy hasonló nagyméretű földvárerődítések a koravaskori (i.e. VIII-V. századi) ún. ananynoi-kultúra középső-

Volga vidékén lévő népes településeknél, mint komoly védelmi rendszerek is megvoltak. Hiszen itt szintén az árokból és sáncból készült védőművek szerepeltek. (László Gyula a Káma mentén két, ún. ananynoi korszakhoz sorolható temetőt emleget. Ezekben szibériai eredetű tárgyak (bronzok) is vannak. Olyan erős mongol embertani jelleggel, amely az i.e. V-IV. században meglévő erős mongol "beáramlást" jelent.)

Nagyon érdekes, az is, hogy az ananynoi-kultúra - várépítkezésekkel, fémöntésekkel foglalkozó - rétegét Götz László viszont déli eredetű népességnek tartja. Vagyis ez a szabir-magyar népesség a Kaukázus környéki, illetőleg azt megelőzőleg még délebbi eredetű lehetett. Ide kapcsolható az is, miszerint mind a bizánci, mind a szamanida hadvezetés már a i.sz. VI-VII. században a várharcoknál előszeretettel alkalmazott észak-kaukázusi szabir népeket. (Ha elfogadjuk Szádeczky Kárdos Samu adatát, akkor az ún. szavárd-magyar várostromban és várvédelemben járatos népeket.)

Szádeczky Kárdos Samu (Adalék a szavárd-magyarság problematikájához című tanulmányában) Theophylaktos Simokattes világtörténete alapján kideríti, hogy a VI-VII. században a bizánci és a szamanida hadvezetés várharcoknál előszeretettel alkalmazott észak-kaukázusi szabir néprétege a szavárd-magyarság várostromban és a várvédelemben járatos népével egyezik meg. Szerinte is a Matzaron földrajzi névben a magyar népnév egy ősi (a hangfejlődésnél előbbi) formája rejtőzik. Ugyanakkor azt is hangsúlyozza, hogy a magyarok várában lakó "sapeirok" a valóságban nem a törökös nyelvű szabirok, hanem az azok történeti sorsában egykor osztozó finnugor nyelvű (!) savard (i)- és savart (i) nép (tehát magyar) fiai voltak. Ugyanakkor a mi véleményünk szerint nyugodtan lehetett ez a szavárd magyar - várharcokban jártas népréteg - török, vagy más nyelvű is. Mi inkább ezt tartanánk valószínűbbnek!

/Bobula Ida is hivatkozik Theophylaktos Simokattes ezen adatára. ő és Badiny Jós Ferenc viszont azt vallja, hogy a szabirok magyarul beszéltek./

Az i.sz. VI. században író bizánci Agathias is arról tudósít, hogy az ő idejében Transzkaukáziában volt egy régi erőd, amelyet "Onoguris"-nak hívtak, mégpedig azért, mert ott hajdanában az onogorokat megverték. Ez egyezik Götz László azon megállapításával, miszerint a szabirok és az avarok bizonyos néprétegei transzkaukázusi lakóhelyről származtathatók.

A lényeg az, hogy a perzsa és a bizánci birodalom valóban előszeretettel alkalmazta a szabir-magyarokat speciális várvívó, illetőleg várvédelmi feladatokra. S valóban az is fontos, hogy Matzaron (azaz Madzsaron vagy Magyaron) lakói a Kaukázus vidékéről Perzsia tájára telepített "sapeir"-ok, vagyis szavard (szabir) magyarok voltak. Ezek a szabir-szavard-magyarok, pedig sapardaiként, saubor-ként, sapir-ként, saspeir-ként is szerepeltek már az i.e. VII. századtól.

Ez arra is utalhat, hogy a magyarság bizonyos népcsoportja ismerhette a vár, a földsánc és más erődítményrendszereket már a korai időkben. Hiszen láttuk, hogy a mezopotámiai eredetű Kárpát-medencei

gorzsai műveltség már i.e. 4000-3600 körül erődített telepeket emelt. Az ugyancsak bizonyos vélemények szerint déli eredetű ananynoi műveltségben (Voiga-Káma vidéke) pedig az i.e. VIII-V. században szerepeltek erődített telepek. Jól láttuk, hogy a VI. században rendre feltűnik az erődívás, várvédelem (s nyilván az építés) fortélyai a szavard-szabir magyaroknál is.

Zárásul idekapcsolhatnánk azt a jellemző nyelvészeti vitát, amely szerint a vár, várad, várda szavaink iránti jövevényszavak lennének. Ugyanis a vardana szó az óiráni nyelvben valóban kerített helyet jelent. Viszont a sumir "bar" szó pedig egyenlő a német rings umschließen, Ringmauer, Schutz szóval, vagyis a vár szavak jelentésével azonos.

Tisztelt Hallgatóság! Kedves Barátaim!

Befejezésül a legutolsó példánkban a nagyon fontos kárpát-medencei, illetőleg a déli és a keleti területeken több ezer évvel ezelőtt megtalálható mezopotámiai és magyar-szavárd (szabir) eredetű erődítmények, várak rövid bemutatásával kívántuk érzékeltetni, hogy a hivatalos magyar tudományos vonal, hogyan is kezeli a különböző őstörténeti forrásokat.

Értelmezésük az általunk a bevezetésben felvetett normáknak felel meg! Még azt is láthattuk, hogy amíg a külföldi magyarság kutatói többnyire hivatkoznak a magyarországi kutatók eredményeire addig ritkán találunk magyarországi szerzőnél külföldi magyar szerzőkre való hivatkozást, forrásidézést! Az ilyen témákkal kapcsolatos tanulmányokban sajnos nem hivatkoznak a külföldi magyarság különböző eredményeire. Tehát minden szépítés nélkül kell megjegyeznünk, hogy ez hiba, de olyan hiba, amely az eddigi gyakorlatban és a régi rendszerben alakult ki! Nagyon fontos, hogy ezentúl a hiteles magyar múlt feltárása másképpen történjék meg!

Igaza van László Gyulának, amikor azt javasolta, hogy ezeket a különböző indíttatású, a magyarság kialakulásával kapcsolatos alaptételeket egy közösen rendezett konferencián szükséges felvetni és tisztázni. Vele együtt javasoljuk azt a nyílt vitát, amelyben foglalkozhatnánk e széles körben elterjedt különböző tanokkal, ahelyett, hogy itthon szinte tudomást sem vesznek róluk.

Ez nagyon fontos, hiszen ma már azt is feltételezhetjük, hogy euróidok és mongolidok összeolvadása az őskor végén az átmeneti korban is megtörténhetett. Újabban pedig László Gyula, Vargyas Lajossal való együttműködése nyomán a Szent László legendában is a messze múltba, a szkítakorba visszamenő mongol rokonsággal számolhatunk. Valamint az Égig érő fa, Kancatej fürdő, és más mesékben, és mesefordulatokban ősi belső-ázsiai kapcsolat őrződött meg. Lehetséges, hogy ebben a sokszínű magyarságban szkíta-hunavar és más néprétegek ötvöződhettek. S ennek az etnogenezisnek egyik helye éppen Kárpát-medence is lehetett! (Figyeljünk oda Bárdi László, Érdy Miklós, (Horváth Izabella) Du Ya Siong ilyen jellegű új kutatásaira)

Ilyen feltételezések után várható el az egymást megértő tárgyalóság, az a tolerancia, amely kijelölheti például a Kárpát-medencei kutatásnál a régészet területén szükséges kutatási irányokat! Ezek nekünk több évtizedes munkával, sok energiával és a hozzájuk társuló anyagi eszközökkel jelentős eredményeket kínálnak.

Vagyis világosan látszik, hogy a magyarság gyökereinek meghatározása érdekében mindent meg kell tenni, elsősorban a Kárpát-medencei, majd a déli és a keleti őstörténeti-régészeti bizonyító anyagok összegyűjtésének a terén.

Egy rendezett, tervszerű kutatási koncepció alapvető megoldást kínál a kárpát-medencei őshaza kérdésében is. Hiszen a különböző időben bevándorló - magyarságot megalkotó - népek számtalan hagyatékát már is megtalálhattuk! Ilyen további tervszerű kutatási alapot adhatna például a különböző a Kárpát-medencében megtalálható várak, települések és temetők anyagának a szisztematikus feltárása. A feltérképezett, regisztrált anyagból kiválaszthatnánk a legjellegzetesebb típusú várakat, erődtípusokat, valamint az ugyancsak különböző korú fémtárgyakat illetően a feltárások során előkerült antropológiai, természettudományos anyagot. Külön kezdenénk ezeket az anyagokat vizsgálni! Sajnos meg kell itt azonban jegyeznünk, hogy mindezeknek a rendszerezett kutatása eddig éppen a magyar múlt hiteles megismerésére még csupán szórványosan vagy sokszor esetlegesen történt. Ennek egyik jellemző okaként szerepeltethetjük László Gyula azon mondatát, hogy amíg a magyar múlt megismeréséhez nélkülözhetetlenül szükséges felgyűjtés évente húszezer Ft-os költségvetéssel rendelkezett, addig például a rómaiak többszázézes, sőt milliós kutatási alappal bírt. Ezt a téves szemléletet minden áron meg kell változtatnunk! S reméljük, hogy ebben - helyzetének súlyánál fogva - a külföldi magyarság a különböző Egyesületei is segítséget, valamint különböző fontos támogatást tudnak nyújtani. Hiszen világosan látszik, hogy a Kárpát-medence őstörténetével kapcsolatos, a honfoglaláskor, az Árpád-kor időszakára még fellelhető szétszóró különböző forrásanyagot sürgősen be kell gyűjteni. A balkáni, a kis-ázsiai és a mezopotámiai ma még meglévő (sokszor múzeumban heverő!) anyagoknak felgyűjtése, megvizsgálása nagyon szükséges az új és hiteles magyar őstörténet megírásához. Ez végsősoron a különböző, így a kárpát-medencei és a dél-keleti, valamint a kis-ázsiai, mezopotámiai anyag tudományos egybevetésével készülhet el. Ehhez a munkához kérjük az itthoni és a külföldi magyar kutatók együttműködését és támogató segítségét! Valamint a jövő zálogának, az itt élő ifjúságnak a figyelmét és támogatását.

A magyar könnyűlovasság kialakulása a honfoglalás előtt

A magyar könnyűlovás a 20.század közepéig a huszár volt. Mátyás király így határozta meg ezt a fegyvernemét 1481-ben: "könnyű fegyverzetű lovasok, akiket huszároknak nevezünk". Ez a huszár meghatározás első írásbeli megjelenése.¹

A magyar hadtörténet egyik vitás kérdése, hogy "a magyar könnyűlovasság, tehát a huszárság - melynek jellegzetes fegyvere a szablya - utóda-e a honfoglalók lovasságának, vagy a török elől menekült rác könnyűlovasságból alakult?" - teszi föl a kérdést László Gyula professzor, mivel egyesek ezt állítják.² Szerintem a válasz egyértelmű: a magyaros felszerelés, fegyverzet, a szablya és a magyar harcmódor a bizonyíték. A magyar könnyűlovasság különböző jelentőséggel, de állandóan része volt a mindenkor magyar haderőnek, egyenes folytatója volt fegyverzetben és harcmódorban egyaránt elődei és a honfoglalók könnyűlovasságának, nem a török elleni harcokban született, hanem ekkor vált újra pótolhatatlanná.³

A magyar harcmódot VI.(Bölcs) Leó bizánci császár már a 904. év táján megállapította: Távolharc - messziől tömeges nyilazás - az ellenség harcrendjének megbontására, ismételt gyors, meglepő rajtaütések, színlelt meghátrálások, lesállítások felvétele, tőrbeccsalás, bekerítés, közelharcban megsemmisítés, üldözés. Ez a harcmód volt jellemző a magyar könnyűlovásra, majd a huszárra, a haditechnika fejlődésének megfelelően, egészen a második világháború utolsó harci napjaiig.⁴

A huszár előtörténetéhez tartozik tehát az előző évszázadok könnyűlovasságának története lovasnéppé válásunkig vissznyúlva. Hogyan és mikor váltak a magyarok lovasnéppé? Előnépeink jelentős csoportja a közös népi kialakulás idején valószínűleg már fejlett formában hozta magával a háziasított ló, a nagyállat tartását, tenyésztését, a lovaglási tudást, a könnyűlovás harcmód bizonyos formáit. A lovas kultúrát keletről, Közép-Ázsiából és/vagy a Kaukázustól dél-keletre eső területekről származó előnépek hozták magukkal a Volgától keletre eső részekre, a Kr.e.IV.évezred táján. Ez az időpont egybeesik a ló háziasításának (szelldítésének) idejével.⁵ A jelzett területek mint a legősibb lótenyésztő vidékek ismeretesek. Az ugor népeknél a néppéválás időpontját Kr.e.2000 év körül feltételezik a történészek, és ismeretes, hogy a manysi és hanti népcsoportokon kívül a többi finnugor népnél a ló és a lóval kapcsolatos kifejezések jövevényszavak. Tehát nem ők az ősi lótenyésztők, lovasnépek.

Hogyan alakult ki a magyar könnyűlovasság?

Az írásos források szerint a magyar nép már jóval a honfoglalás előtt a lovaskultúra teljes kifejltségében jelent meg a történelemben, Európa színpadán. A fejedelmek korának balkáni, közép-európai, kárpát-medencei, nyugat- és dél-európai hadjárataiban a magyar könnyűlovasság mint a kontinens legütőképesebb, fölényes hadművészettel rendelkező, a nemzetközi európai politikát döntően befolyásolni tudó erőtenyezője lépett föl 862-től a 970. évig.

"Dzsajháni mohamedán geográfus szerint... a magyarok hadvezére, a Gyula 20.000 lovassal vonult ki... a magyar haderő számban nagyobb volt mind a kazár, mind a bolgár... hadseregénél, de jelentősebb volt a besenyőkénél is... (kik) 5000 lovas tudak csatasorba küldeni." 6/ Persze sokkal több fegyveres lovassal rendelkeztek, minden férfi lóval közlekedett. Hatalmas méneseik voltak, hámos és máháslovak.

A pontos lólétszámot nem ismerjük, csak az újkori nomád népek adataira támaszkodhatunk. Eszerint a múlt századfordulón félmilliónyi mongolnak 20 millió állat volt a birtokában. Vagyis az egykori hasonló lélekszámú magyarságnak is hasonlóan hatalmas állat-, lóállománya volt.

Ezt az óriási lóállományt azonban elő kellett teremteni. Milyen előfeltételek voltak ehhez szükségesek? A lótenyésztéshez, tartáshoz, a lovaskultúra megszerzéséhez: a megfelelő hozzáértés kialakulása, kedvező körülmények biztosítása, a tenyészállatok kiválasztása, legelőterületek birtoklása, kedvező időjárási viszonyok megléte, a lótartás részleteinek megszervezése, továbbá a lovak megszelidítése, idomítása, belovaglása, hámba szoktatása, majd a lovaglás, végül a lovas harckiképzés elsajátítása, oktatása, a harcmódok kialakítása, begyakorlása. Ismerve a felsorolt tényezők jelentőségét és időszükségletét, beláthatjuk, hogy mindezeket néhány év-évtized alatt előteremteni, végrehajtani lehetetlenség lett volna.

A 9. században már meglevő hatalmas lóállományt viszont sem megvásárolni, sem rabolni, sem zsákmányolni, csak tenyészteni lehetett. Mindehhez pedig hosszú idő, évszázadok kellettek!

A hazai őstörténészek, hadtörténészek figyelme a ló és a lóval kapcsolatos kérdések fontosságára sajnálatosan nem terjedt ki ezideig, holott ezek az őshaza és népünk származása szempontjából döntő jelentőségű tényezők!

Mit tudunk a lovak történetéről, történelmi szerepéről?

Az ember és a ló kapcsolatának kezdetei a múlt homályába vesznek. Első jelei az ősi barlangrajzokban fedezhetők föl.⁸ Ezeket az ősemlék karcolta, rajzolta a menedéket nyújtó barlangok falára.

A vadlovak szelidítéséről is csak feltételezéseink vannak. A vadászattól, csikók fogságba eséséből vezetik le.

A lóban rejlő lehetőségek, a lovaglás és a lóvontatás felfedezése a maga idejében világtörténelmet formáló, korszakalkotó esemény volt. A szárazföldön helyhez kötött, vízpartok mentén kialakuló civilizációs forma mellett új teret nyitott a lovas civilizációs forma megteremtésével ahhoz, hogy a földrészek belsejében is lehetővé tette az emberi élet lehetőségét, a szállítás, a közlekedés korlátlan kiterjesztésével megal-

pozta a gazdasági és kulturális tényezők döntő szerepét. Új teret nyitott az emberiség egyetemes fejlődésének. A hadművészet szempontjából pedig a lovas katona gyalogos fölötti fölényével új lapot nyitott a hadtörténelemben.

A világhatalmi küzdelmekben az évezredek során a lovak milliói vettek részt, sokszor döntő tényezőként. Először harci kocsikba fogva jelentek meg a Közel-Keleten, Mezopotámiában, Egyiptom földjén, a Kaukázus előterében, s a többi ókori nép harcaiban. Csak később kezdték meg lovassal a hátán a nomád népek lovas harcaikat. A lovakat hámba fogni, húzásra szoktatni könnyebb volt mint hátszlónak be- lovagolni, a lovas is megtanítani lovagolni. A lóidomítás első tan- könyvét Kr.e.1440 táján írta kb. ezer sornyi terjedelemben agyagtáblák- ra a hurrita Kikkuli.⁹ Ennek alapján aratott sikert Kr.e.1296-ban Qadesnél, az Orentes folyónál Muvatillis hettita király lovas harci kocsis csapataival Ramszesz fáraó fölött, az ókor egyik legnagyobb csatájá- ban.

A lovas harci kocsis alkalmazás után a hátszlóvak lettek az új, lovas harcmód eszközei, melyek segítségével a lovas népek, szkíták, hunok, avarok, magyarok, kunok, besenyők, mongolok írták be nevüket Eurá- zsia történetébe. Vándorlásuk nyomán terjedtek el nagy számban a lovak.

Milyenek voltak a honfoglaló magyarok lovai?

A hazai lócsontleletek alapján pontosan meghatározható volt, hogy a 9.századi magyarság a nyugati török népréteg, az őstörökök (ős-altáji- ak) által tenyésztett lovakat ún. Przewalski-féle lovakat használta, ten- yésztésüket is ezektől a népektől tanulta meg, vagy velük együtt fej- lesztette ki.¹⁰ Ez a lófajta a belső-ázsiai, Mongóliában ma is megtalál- ható, szabadon élő vadlóval, mongol nevén a taki-val volt rokonságban, ebből származott a magyar parlagi ló. A taki vére székel pónilóban ma is kimutatható, a takinak és a házilónak termékeny utódai vannak.¹¹ A magyar lóállomány 130-140 cm marmagasságú volt, nagy fej, vastag nyak, dús sörény, közepes hosszúságú hát, keskeny és közepes szé- lességű homlok, széles arccsonttal párosulva, melynél a zápfogsor hosszú volt, volt a jellemző, végül is a közepesnél vékonyabb lábú lovak alkották az állomány zömét. Tehát nem a küllem volt tetszetős, hanem a lovak kiváló tulajdonságait fejlesztették ki. Lovaik edzett, erős, gyors, kitartó, igénytelen, az időjárás viszontagságait jól tűrő, nagy me- netteljesítményekre képes lovas harceszközt alkottak, melyeknek euró- pai hírük volt. Mindezt a magyar ló nem különleges származásának, hanem őseink kiváló, hozzáértő tenyésztő munkájának köszönhet- te, állapították meg szakértőink.¹² A hazai sírleletekből megállapítható, hogy lovaik kisebbek voltak, mint az avarok lovai. Hátszlóvaik nagyré- szét ivartalanították, ami a lovasnépeknél a szkíták óta volt elterjedve. Ezt igazolja egy 1974. évi statisztika: 76 honfoglaláskori lovassírból a magyar lovakból 65.8% volt mén, csak 2.6% kanca, 31.6% pedig meg- állapíthatatlan. Végeredményképpen megállapítható, hogy őseink 9. 10. századi, hallatlan nagy katonai teljesítményeiket és hadi sikereiket em- beranyaguk mellett ezeknek a kiváló lovaknak köszönhatték.

A magyar könnyűlovasság kialakulásának másik feltétele a lófelszerelés és a fegyverzet nagy mennyiségű és kiváló minőségű előállítás volt. Ide tartozott a nyereg a kengyelekkel, a kantár (fék) a zablával, a szablya, íj nyíl, tegez, puzdra, fokos, kopja, ruházat, csizma, szíjzawat. És mindezekhez óriási mennyiségű nyersanyag: bőr, vászon, posztó, nemez, prém és elsősorban a vas volt szükséges. A vasat pedig a 9. és előző századokban kellett előteremteni, kitermelni, feldolgozni. Mindezekhez fejlett bányáipar és nagyszámú kézműiparos kellett.

Egyöntetű történéseink megállapítása (idézem): "A X. századi leletek bizonyítják, hogy a magyarok (törkök) ismerték a vas előállításának és a vaseszközök készítésének a kor színvonalának megfelelő technológiáját, kovácsvasból készítették szerszámaikat és fegyvereiket... és ezekre kiforrott formaérzék és kialakult hagyomány jellemző."¹³

A honfoglalók hagyatéka az egész népre kiterjedően egyöntetű volt, formákban, méreteken, szerkezeti és részben díszítési elemekben is. Mindebből őseink technikai műveltségének magas foka és kiemelkedő szervezőképessége nyilvánult meg, valamint az, hogy (idézem:) "mind ezt sok évszázados gyakorlat alakította ki és állandósította műhelyeikben"¹⁴ Ezekben pedig nagy mesterségbeli tudással, gazdag tapasztalatokkal bíró, igen képzett kovács, fegyverműves, nyerges, íjas, ötvös, szíjgyártó, szabó, csizmadia stb. kézművesekkel kellett rendelkezniük.

A műhelyek - a leletek tanúsága szerint - egy-egy törzsi-, nemzetségi szállásterületen működtek, s azok szükségleteit látták el termékeikkel¹⁵, oly módon, ahogy a szolgáltató közösségek alakultak ki.

A vasmennyiség-szükségletükre támpontot ad Fodor és Dienes történeszek adata. Csak arra a 20.000 lovasra, akiket említettem, fejenként 1 kg vasat számítva, amibe csak a szablya, a zabla és a kengyel van benne, 20 tonna vasa van szükség, pedig hol van még a többi lovasok felszerelése, a vasalások, csatok, nyíl-és kopjahegyek, fokos, stb. Patkó nincs benne, azt keveset találtak lovassírokban, valószínűleg nem nagy mértékben használták.¹⁶ Ilyen mennyiségű vasanyagot hadereje számára csak fejlett, katonailag és gazdaságilag jól szervezett társadalom lehetett képes előállítani.¹⁷ A magyarság ilyen volt már a 9. és előző századokban is. Ezt a szervezetet és teljesítményét sem lehetett egy-két évtized alatt előteremteni, ahogy a lovakat sem.

Őseink szervezésének nagyságát és kiválóságát emeli az a körülmény is, hogy a félmillió létszámú nép egész tömegének, vagyonának, sokmillió állatállományának hetven év alatt - 830. és 900. között - két részletben (Levédiából Etelközbe és onnan a Kárpát-medencébe) történt átköltöztetése alatt, a honfoglalás harcai közben is, tehát a hatalmas mozgás során meg tudták tartani és az új hazába beérve, a legrövidebb idő alatt újra tökéletesen működőképesessé tudták tenni társadalmukat és gazdaságukat. Teljesítményeik jelentőségét emeli, hogy ezalatt Bizánc szövetségében megverték a bolgárokat, beavatkoztak a morvák és a frankok küzdelmeibe, a Vereckei szoroson, Erdély hágőin és az Aldunánál behatoltak hazánk területére, az ellenállást sikeresen leküzdötték, Észak-Itáliában győzelmes hadjáratot vezettek, s onnan

visszatérve elfoglalták a Dél-Dunántúlt, ezzel befejezve az ország birtokbavételét. Ezek kétségbevonhatatlan tények! A besenyő támadás jelentőségét eltúloztam és megalapozatlannak tartom.

A magyarok lovaskultúrájának forrásai után azt is nézzük meg, hogy fémművességük és annak magas színvonala honnan eredt?

A régészeti leletekből és egykori forrásokból megállapítható, hogy a lovas nomádok kultúrája, fémművészete, ötvösművészete, fegyvertechnikája magas színvonalat ért el. Kínában a vastermelés a 11. század végén elérte az évi 35-40.000t-tól a 125.000 tonna mennyiséget, 960 körül az egy és negyed milliós hadsereg részére évi 16,5 millió nyílhegyet állított elő a Szung dinasztia hadiipara.¹⁸ Ez a technika "a birodalom határain át eljutott a szomszéd népekhez is... azokhoz a barbárokhoz is, akik i.e. a 4. században lerombolták Észak-Kínában a Csin birodalmat - bár, mint írják: - nemcsak a vas tette őket oly félelmetessé, hanem a lovas hadviselésük."¹⁹

Kétségtelen, hogy a hunok, türkök, avarok Kínától vették át a vasat, a vasművészetet, s előnépeink rajtuk keresztül jutottak ezek ismeretéhez. A másik forrásról fegyverdisztítésük és ötvösművészetük árulkodik a feltárt leletekből. Ezekben az iráni, perzsa, kaukázusi hagyományokat folytató alán és kazár hatások, stílusjegyek és a mohamedán művészet jellegzetességei tükröződnek. Lószerszámaik, ruha- és övdíszek - megállapíthatóan - szasszanida öntési eljárással készültek, s mivel közvetlenül vették át a forrástól, ezért élt és hatott éppen náluk oly erősen az iráni-kaukázusi ízlés.

A fejllett magyar fegyverművesség terméke, s egyben önálló alkotás a fokéllal ellátott, az él felé 20 fokos szögben törő markolatú szablya, mely a hosszú ideje fennálló fegyverkészítő műhelyek bizonyítéka. A kard megoldása is ideális volt, súlya kb. 50 dkg, hajlított penge hossza 80 cm. Könnyűségénél és formájánál fogva gyors mozgást biztosított, s könnyű fegyverzetű ellenséggel szemben nagyon hatásos és félelmetes volt.

A legveszedelmesebb fegyverük az összetett, reflex, visszacsapó íj és a belőle kilőtt nyíl volt. Ez is a lovas nomád előnépekéhez hasonló fegyver volt. Az egyik első emberi fegyver, az ősember kezdetleges nyilait évezredek választották el a szkiták összetett, visszacsapó íjától, mely Kr.e.700-600 körül terjedt el. Több féle fából faragták, ragasztották össze, külső falára szarvasmarha-ínt, belülré állati szervből vágott vékony szarulemezt erősítettek, s ellenkező irányba ajzották föl, hossza kb.80 cm volt, a hunoké még külön 7 csontlemezrel volt megerősítve (Kr. 200-300 tájt) (kb.150 cm).

A magyar nyílhegy főleg rombusz alakú volt, a nyílvevessző kb. 30-40 g-ot nyomott, több száz méterre volt kilőhető, a rekonstruált ősmagyar íj kifejlesztéséhez 35-40 kg feszítőerőt kellett kifejteni az erősen kilőtt nyíl 25-30 mm mélyen fúródott a fába, csak kivésni lehetett belőle.

Hogyan tudták ezt lóhátról, vágóban, a leggyorsabb jármódban előre, balra és hátra oly halálos biztosan kilőni, hogy a nyugatiak már csak az imában próbáltak ellene védekezni? Mikor lóhátról vágóban pisztollyal vagy kézigránáttal sem volt könnyű célba találni! Óriási gyakorlattal, tökéletes, biztos lóval, lovassal!

A lovas harcos nélkülözhetetlen eszköze a nyereg. Eleinknek igen nagy mennyiségű nyereg volt szükségük és azt is a legkitűnőbbben szerkesztették meg. A magyar-nyereg ma is fogalom. A nyeregfelszerelés összeállítás, elkészítése mesteri munkát igényelt. Ez állt két nyeregtalpból, rajta két álló kapával, rajtuk kifésztve az ülőbőr. Mindezt nedves állapotban szíjakkal erősítették össze, jól idomult a lovak hátához. Szügyelő, farhám, heveder volt hozzá és a vaskengyel. Ez volt a legfontosabb. A kengyel tette lehetővé a biztos ülést és a lovasharc, a nyilazás, kardvágások végrehajtását. Kezdetben csak egy bőrlapból állt a szkitáknál a nyereg, szíjkengyellel. A legrégebbi hun vaskengyelt Erdélyi I. prof. ásta ki Mongóliában, 1974-ben, a kínai Han korból való volt, a 2. századból. Koreában találtak még kengyelt, de csak a 4-5. századból. A kengyel felfalálása épp oly nagy találmány volt az emberiség történetében, mint a szügyhám, a kerék és a kocsi.

"Minden tárgyban benne sűrűsödik a kor, a tapasztalat, a munka, a használat. Minden tárgy magába sűríti a történelem egy korszakát, nincsenek jelentéktelen és jelentős tárgyak, csak szemléletünk szegényes vagy gazdag, amivel tudomásul vesszük őket." ²⁰ (László Gy. prof.)

A magyar könnyűlovasság kialakulásának tehát számos olyan fontos előfeltétele volt, melyek nélkül ez a lovas harcos nép a 9-10. században nem tudott volna oly magas fokra emelkedni. Elsőrendű feltétel volt a ló tenyésztése, idomítása, a ló- és emberanyag lovas harcmódjának kialakítása, begyakorlása, a lovas haderő megszervezése, vezetése, a szükséges anyagi feltételek megteremtése, a nyersanyagok, főleg a vas előállítás, a fegyverzet, nyeregfelszerelés kialakítása, a kézműipar kifejlesztése.

Mindezek magasfokú szellemi és testi adottságok meglétét igénylő szervezési és vezetési kultúrát, lovaskultúrát jelentettek. Ezek a tulajdonságok a honfoglaló magyar nép vezetői és széles rétegei körében minden elfogultság nélkül megállapíthatók.

Ezek megcáfolhatatlan feltételek és tények irányt és utat mutatnak a magyar nép kialakulása, eredete és az őshaza kérdésében. Honfoglalásunk 1100. évfordulójára készülve se feledkezzünk meg a megelőző korszak még sokkal több-ezeréves történetéről, előnépeink szétágazó történetéről, a honfoglalásról, a fejedelmek koráról és dicső eseményeiről, históriáinknak erről a méltánytalanul elhanyagolt félreértett és félremagyarázott korszakáról.

Ez a hatalmas időtartam rendkívül változatos, színes, érdekes és izgalmas magyar korszak, amely még sok új, sikeres eredményt rejt e kutatók és a múltja iránt érdeklődő magyar nép számára.

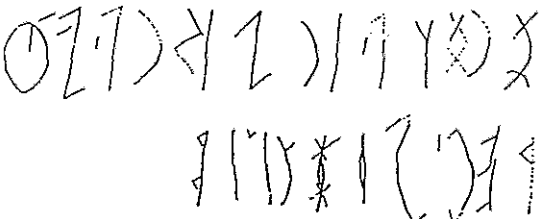
Jegyzetek:

- 1/ Mátyás király Zágrábból, 1481.III.11.-én írt nápolyi követe, Veronai Gábor egri bíboros érseknek apósa, Ferdinánd szicíliai király tájékoztatása céljából haderejéről. Az Otrantót elfoglalt törökök ellen 400 (könnyű és nehéz fegyverzetű, pajszos és puskás) gyalogost, 300 lovas, közülük 200 volt huszár (könnyű fegyverzetű) küldött. A levél eredetije az Orsz. Levéltárban van. Szövegét közli: Katona István: *Historia Critica IX.k.Epistolae Matthias Corvini, etc.XCV. levél.* Idézi: Kőszegi Sándor: *Hadtörténeti Közlemények*, 1890.267.o.
- 2/ László Gyula: *Régészeti tanulmányok.* Magvető Kiadó, Budapest, 1977.29.o.
- 3/ Új Magyar Lexikon, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962.2.köt.344-345.
- 4/ Bölcs Leó: *Taktika*, XVIII.fej.57-58.p.In: Pilch Jenő (szerkesztő): *A magyar katona*, Budapest, Franklin Kiadó, 1933.10.o.
- 5/ Matolcsi János: *Állattartás őseink korában*, Gondolat, Budapest, 1982.111.o.
- 6/ Györffy György: *István király és műve*, Gondolat, Budapest, 1977.7.o.
- 7/ Bakay Kornél: *A magyar államalapítás*, Gondolat, Budapest, 1978.20-21.o.
- 8/ Magdaléni, Aurignac-i kultúra ősemberének barlangrajzai az őskori pleisztocén utolsó eljegesedésének idejéből (Kr.e.1.000.000-tól Kr.e.60.000-ig) Nyugat-Európától Szibériáig.
- 9/ C.V.Ceram: *A hettiták regénye*, Gondolat, Budapest, 1964.105-106.o.
- 10/ Matolcsi J.i.m.112.o.
- 11/ Kiszely István: *Utalások az ősmagyarok háziállataira*, In: Kiszely I. (szerk.) *Honnan jöttünk*, Új Mandátum Kiadó, Budapest, 1992.210.o.
- 12/ Matolcsi J.i.m.250.o.
- 13/ Györffy Gy.i.m.444-445.o., Bartha Antal: *A IX-X. századi magyar társadalom*, Gondolat, Budapest 1968., 23-26., 29-35.o.
- 14/ Dienes István: *A honfoglaló magyarok*, Corvina Kiadó, Budapest, 1978.34.o.
- 15/ Dienes I.i.m. 37.o.
- 16/ Dienes I.i.m. 36.o., Györffy Gy.i.m. 440.o.
- 17/ Bartha A.i.m. 106.o.
- 18/ Mark Elvin: *Fejlődés és stagnálás a kínai történelemben*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1977.93-95.o.
- 19/ U.o.
- 20/ László Gyula: *A nyíl mint eszköz és jelkép*, In: László Gy. (szerk.) *Régészeti tanulmányok*, i.m.13.o.

A szarvasi túttartó felirata
(Fejes Pál, Szeged)

A Magyar Tudomány 90, (1990) 3. számában hosszú cikk jelent meg Harmatta János tollából: "A magyarság őstörténete" címmel. Jóllehet az írás önmagában is megérdemelné néhány kritikai észrevételt, figyelmemet elsősorban a 256.- 258. oldalakon olvasható elemzés keltette fel, amely az 1983-ban Szarvas mellett feltárt későavar temető egyik leletével, egy feliratos túttartóval foglalkozik. Az ezzel kapcsolatos részletekről Vékony Gábor: "Későnépvándorláskori rovásfeliratok a Kárpát-medencében" c. könyvében olvashatunk [1].

1983-ban Juhász Irén Szarvas közelében egy későavar temető leletmentését végezte. A temető 67. számú női sírjából egy négyszög - keresztmetszetű, juh lábszárcsontból készített túttartó került elő. A két keskenyebb oldal felületén a nagyszentmiklósi kincs rovásjeleit használó felirat látható, melynek elemzésével Vékony Gábor foglalkozott. (Szövegértelmezésével egyébként nem értek egyet, azt kivéve, hogy a szöveg valóban magyar nyelvű). A szélesebb oldalakon gyakorlatlanabb kézzel írt, és a magyar rovásírás jeleit használó felirat látható, melyet az 1. ábrán mutatok be. A rovásszöveg alatt megadom Harmatta János szövegértelmezését is.

1. kép. A szarvasi túttartó magyar rovásírásos felirata

Ennek olvasata a következő:

1. sor e n h(χ) t i : sz n q sz ő n i : q r ly
2. a p ő : k sz h(χ) t v m

Ha a magánhangzókat kiegészítjük, a következő feliratszöveget kapjuk:

1. sor Encz tui : aznag szőkné : Qaraly
2. apó : qészylevém

1. ábra

A rovásjelek, miként azt Harmatta helyesen állapítja meg a legrégibb székely rovásírás, a nikolsburgi ábécé jelei, néhány kivételtől eltekintve.

Érdemes ezeket megnézni, ugyanis közülük nem egy az olvasat szempontjából kritikus helyzetben van.

a., Az ősi, jobbról balfelé haladó írás 1. sorának végén a következő részlet látható (az olvasat készítésének sor-

rendjében):

1 // 0 = Q . R . LY

A nikolsburgi ábécében 1 = Q olvasatú jel nincs, ezzel szemben a Kárpát-medencei jelek között (egyébként helyesen!) a 1 = K (<G) hangérték található (lásd Vékony Gábor, loc.cit. 145.-149. old.-k). Harmatta János olvasata: QRLY = QARALY (>Karvaly) és értelmezése (l. Harmatta, loc. cit., 258. old. 1. bek.): QARALY < [ótörök] QIRYUY külön-külön is képtelenség.

A magánhangzó-hiányos szó a valóságban: KIRÁLY. Harmatta azonban (gyanítom) ezt nem merte leírni, mert a "király" előtt - értelmezése szerint - ez áll: "szőnyeg szóni". Már pedig Harmatta János tudta, hogy a királyok általában nem szoktak szóni; azt azonban valószínűleg már nem, hogy a szőnyeg szövése valamikor a XIX.szdz. elején jött divatba, megelőzően szerte az egész világon a szőnyegek csomózással készítették. Emiatt a "szőnyegszövés" az i.u. VII.-VIII.szdz.-ban durva anakronizmus.

b., A szöveg 2. sorában az utolsó mondat a következő:

1 d § y |v| § = K.S. H. (1). T.V.M

Harmatta János következetlen: itt már a 1 = K olvasatot alkalmazta (látni fogjuk, hogy a helyes olvasat: 1 = G (>K)). Arról azonban elfelejti tájékoztatni olvasóit, hogy a d = S (= SZ) hangértéket honnan vette, ugyanis ilyen rovásjel az általam ismertek között csak a nagyszentmiklósi 6b szövegben fordul elő, de hangértékét H. Jensen monográfiájában [2] sem sikerült megtalálnom.

A § jellel is baj van, u.i. a jel valójában két rovásjellel képzett ligatúra: § + |, vagy | + §, tehát olvasata semmi esetre sem lehet: H(1).

Mivel a "szőnyegszövésről" és "Karvaly-apóról" lemondani kényszerültünk, mondjunk le - az egyébként nagyon tudományosnak tűnő - "QÉSZE/TEVÉM" (>KÉSZÍTÉM) szóról is, ugyanis az olvasat más.

Ezek a durva hibák keltették föl érdeklődésemet a szarvasi tőrtartó szövege iránt, és utólag örülök, hogy így történt, ugyanis az olvasat "helyére tesz" néhány történelmi tévhiedelmet.

De nézzük a szöveget. A "1" mondattani jelek 4 mondatot jelölnek ki; célszerű ezeket külön-külön megnevezni.

1. Az első mondat latin betűs átírása a következő:

§ |) : § y : 1 :
E.E : N : E : T : I

Az ősi szószerkezet a következő volt:

EE.EEN.EED.(D).EE

...(1)

Egyelőre hagyjuk magyarázat nélkül, hogy miért szerepeltek EH.HE, rövidítésben: "EE" hangokat az egyszerű: "E" helyett, továbbá miért hiszem, hogy a "T'I" etimon helyett:

D.(D).EE, pontosabban: D.EE.ĪD.EE állt az ősi sztereotíp szerkezetben.

Ránézésre ennek a szövegnek túl sok értelme nincs. Harmatta János ezen úgy segített, hogy a "T'Ī" etimont "tű"-ként értelmezte, ami lehetetlen, hiszen a Régi Magyar Glosszárium (a továbbiakban: R.M.G.) [3] alternatív szóalakjai között a legősibbnek a DŰ > TŰ tűnik, de egyetlen olyan szóalak sincs, amelyben Ű (ténylegesen: HŰ.HU > W), vagy O hang ne lenne.

Az "EEN" etimon (ez azonos a [MAGY] "én" szóval) eredetileg "úr" (v.ö. "SŰMEER" = [SUM]EN = "úr") jelentésű volt, sőt sok-sok évi szövelemzés azt a felismerést tette lehetővé, hogy "úr" szavunk két szógyökből van összetéve:

HŰ.HUR > "úr"

más szóval az "úr" szó valójában a: HŰ.HUR > "húr" szó "kopása" révén keletkezett. (Ugyanez igaz a "német" = [GER] UR = I. "bő-lény", II. (összetételben) "ősi", "ősrégi" szóra is).

Ha ezt figyelembe vesszük, azaz az EEN etimont "lefordítjuk" (történetesen itt SŰMEER nyelvről magyarra), ezt kapjuk:

EE.EEN.EE = EE.HŰ.HUR.EE > "őre", ("őrzője")

Itt érdemes megállni egy pillanatra. A magyar őstörténelem szempontjából óriási jelentősége van egy fogalomnak, amely elemi gyökökre lebontva a következő:

HĀŠŠ.HĀB'ĪB.EEŠŠ ... (2)

A szerkezetben három [MAGY] szót lehet felismerni: HĀŠŠ.HĀ > "háza", ill. B'ĪB.EEŠŠ > "bíbic" (madár!) és végül: BEEŠŠ > "víz". De ez a szerkezet "hindi" = [HIND] szavakat is rejt:

ŠŠ.HĀB.'ĪB.EEŠŠ > [HIND] SĀBZ = "zöld"

ŠŠ.HĀB > [HIND] SĀ.HAB = "úr"

Egy mondat erejéig hadd utaljak arra, hogy az egyiptomi szent madár, az: 'ĪB'ĪS (< 'ĪB.EEŠŠ) neve is az előző szerkezetből született.

Az előbbiek szempontjából a "zöld" szónak van kitüntetett szerepe, de hogy ezt láthassuk, most a [MAGY] "zöld" szót "angol" = [ENG] nyelvre kell lefordítanunk, sőt helyre kell állítanunk - hadd mondjam ki - az eredeti HU(N) szó hibátlan szerkezetét:

[HUN] (G.)G.HĀ.HĀR.EE.EEN.(EE) > GĀR.EĒN.(Ī) > [ENG]GREEN = "zöld".

Ha ezt a "fordítást" (a továbbiakban az elfogadott szóhasználat szerint nevezzük ezt a műveletet "szólétra"-nak) visszatesszük az (2) szerkezetbe:

HĀŠŠ.HĀB'ĪB.EEŠŠ = HĀG.GĀR.EE.EEN.(EE) = HĀG.GĀR.ór(e) ... (3)

ahol az aláhúzott rész pontosan megegyezik a szarvasi szöveg EE.EEN részletével, tehát a (3) szöveg fordítása:

"HĀG.GĀR.ōre".

Mi közünk van nekünk magyaroknak a (3) fogalomhoz?

Nagyon sok!

a.,. Kohn Sámuel: "Héber kútforrások és adatok Magyarország történetéhez" c. művében (lásd [4]) a következő rendkívül értékes információkra bukkanunk.

A 10. - 19. oldalakon arról olvashatunk, hogy a kordovai "Chászdaí ben Jiczchákn ibn-Sáprút" levelet írt József kozár béghez i.u. 955 körül. A levél két izraelita férfi jóvoltából Magyarországon át továbbítódott Rusz-ba (Oroszország), onnét Bulgár-ba (az ősi Bolgárország), majd onnan Kozáriába.

Azonban a szövegben országunk (ne tévesszük szem elől, az idő i.u. 955, azaz kb. 59 évvel vagyunk a Honfoglalás után!)

HUNGRIN < (HŪ).HUN.HĀG.GĀR.EE.EEN.('Ī)

néven szerepel.

Egyedülálló eset? Nem, erről szó sincs!

A 45. (1070 előtt), a 47. (évszám nélkül), az 50. (1090 körül) oldalakon, de még 1456 - 1480 között is (l. 61. old.) hazánk: "HĀGĀR"-ként, ill.: "HĀGĀR-ország"-ként említődik.

b., A közelmúltban P.Ochsenbein professzor, a St. Gallen-i Stiftsbibliothek igazgatójának ajándékeként a birtokomba került J. Duft és T. Missura-Sipos: "A magyarok Szent Gallenben" c. könyve [5], amely az "Annales Alamannici"-ben (AA) és az "Annales Sangallenses Maiores"-ben (GSA) leírt magyar vonatkozású történelmi eseményeket gyűjti össze, i.u. 708-tól i.u. 1056-ig.

791-re datálva (és ez a dátum nagyon fontos a szarvasi felírat datálása szempontjából is, u.i. a szöveg föltétlenül korábbi, mint 791!) ezt olvashatjuk: "Karolus rex Hunorum regnum vastat" ("Nagy Károly király megsemmisíti a hunok birodalmát"). Vegyünk észre valamit: igaz, hogy a szerzők megjegyzik: "Anstatt Hunnen sollte man Avaren schreiben" azaz "hunok helyett avarokat kellett volna írni", azonban látni fogjuk, hogy ez a megkülönböztetés értelmetlen: az AA és a GSA egybehangzóan hunokról beszél, u.i. az avarok is hunok voltak! Mindamellest a nép neve : HU volt, a HUN szó a mi HON szavunk ősi alakja, így a HUN valójában ragadványnév.

888 és 1041 között (néhány kivételtől eltekintve) a magyarok népeve:

HĀG.GĀR.EEN.('Ī > AGARENI volt.

Ez a "HĀGĀR" volt az, "akit" a Biblia szerint ÁBRAHÁM a sivatagba űzött (és minden jel szerint meg is tette!). Nekünk annyi közünk van hozzá, hogy népnevünknek ez a "gerince." Nagyon hosszú (de csak az utolsó 1-2000 év viszonylatában felderített (?)) történelmünk folyamán a HĀG.GĀR szó előtt két etimon állt:

kb i.e. (!) 44.500-ig: MAH.HĀG.GĀR > MĀGĀR = "dicső.

HĀG.GĀR" (itt a [SUM] MAH = "dicső", "hatalmas" jelentéssel bír);

kb i.e. 44.500 után (bizonytalan ideig): MĀ.HĀG.GĀR >

Ne menjünk bele abba, hogy ez az értelmezés miként adódik. A HUL-LÜ valójában úgy nem a "holló" (madár), de a "vérhullatás" és a "holló" (a székelek: "ráló" madara [amely nem sólyom]) ugyanaz az ősi szerkezet. A "WEER" (>"vér") szó a B'ÍBEER (v.ő. [GER]BIBER = "hód") hangváltozásának terméke (B.ÍB>W), és ha a "hód" szót helyettesítjük:

(csak megjegyzem, hogy WEERŪ.HUN.HĀ > "olasz"= [IT]VERONA, és a LŪ.WEER szó - azon túl, hogy anatóliai népnév - a soproni: "LÓVÉR"-ek fogalomban őrződött meg).

Tehát amit őrizni kell, nem más mint: MAH.HÄG.GÄR = "dicső.HÄG.GÄR". Korábbi népvünkben a sorrend volt csupán fordított:

A "HA" etimont minden nyelv másként fejezi ki. A [SUM] nyelvben a "HA" szónak két jelentése is van, egyik a: HAL (>HAL.HÄŠŠ.HÄG, € halász!), a másik a: "kar", melynek ősi alakja (forrástól függetlenül!): GÄ.HÄR.EE > GÄR. 'I' volt. Ezekkel a helvetizációkkal a szövegre ezt a "fordítást" adja:

$$\begin{aligned} & \text{HÄN.EEŠŠ}('İŠŠ.EE) = \\ & \text{HÄ.B.HÄ.BÄ.HÄR.HÄZ.(HÄG.)GÄR.'İ.HÄŠŠ.HÄG}('İŠŠ.EE) \end{aligned}$$

A B.HÄ.BÄ.HÄR valójában [SUM] szó, eredeti alakjában:

$$[SUM] \text{ BÄ.B'İB.HÄ.HÄR} > \text{BÄB.BÄR} (>\text{BÄBÄR}) = \text{"ezüst"}$$

volt a jelentése. (Bajorország: BÄWÄR.'İ.HÄ neve megőrizte az ősi [SUM] alakot!). A fogalom a későbbiekben alaposan leértékelődött:

$$\begin{aligned} \text{HÄN.EEŠŠ}('İŠŠ.EE) &= \text{HÄWÄR.HÄZ:HÄG.GÄR.JÄŠŠ.HÄG}('İŠŠ.EE) \\ &\quad \text{+ avar.HÄZ:HÄG.GÄR. Jászság +} \end{aligned}$$

Az EEŠŠ.EE < EE.Š.EE.Š.EE szerkezet **kétszerezi** a [SUM]ŠE (< Š.EE) = "árpa" (< HÄR.'İ.'İ.BÄ) szót, amit a Š.EE + D.EE = HÄR.BÄD.EE > "ÄR PÄD.EE" szerkezettel vehetünk figyelembe.

Egy valami hiányzik még, az ti., hogy ŠŠ.HÄG.EE > [GER] SAGE = [ENG] SAGA = [MAGY] "monda", melynek szerkezete:

MÜ.HUN.HÄ.N.HÄD.'İ.HİD.HA.HÄ

[MAGY] ↓ M O N . D "A"

Látszik, hogy a fogalom a Hold-dal van kapcsolatban ([ENG] MOON, [GER] MOND). Itt azonban egy folyó nevét kell kapjuk, hiszen a [HIND] N.HÄD'İ > NÄD'İ szó jelentése ez. Nézzük csak:

$$\begin{aligned} \text{"avar.HÄZ.HÄG.GÄR.'İ.HÄ.ŠŠ.HÄG.EE ŠŠ.EE} & \quad \dots (4) \\ & \quad \rightarrow \text{monda} \leftarrow \end{aligned}$$

$$\text{JÄMÜ.HUN.HÄ+NÄD'İ.HİD.HA.HÄ.ŠŠ.EE}$$

$$\text{J Ä MÜN.HÄ+folyó+HİD.(EE)GÄR'İ.HÄ.ŠŠ.EE}$$

$$\text{+HİD.HÄZÄ.HÄR.EE.HÄ.ŠŠ.EE}$$

-terület-

A JÄMÜNÄ-folyó Indiában van (keleti és nyugati JÄMÜNÄ-t ismerünk), neve több tízezer év után sem változott! Itt a nyugati ágról van szó, annak is a Delhi-től kb. 80 km-re É.-ÉK-re lévő körzetéről; itt volt az ősi haza "(EE)GÜRÜ - mezeje", a nyelvi emlékekben makacsul visszatérő:

$$\text{"ősi.ŠÄR.(R)EET" < EE.Š.'İ.ŠÄR(R)EED'İ.HİD.}$$

Mivel a HÄŠŠ.EE > [GER] HASE és a HÄR.EE > [ENG] HARE ugyanazt a "(mezei)nyulat" jelenti, előbbi állításom azonnal igazolást nyerhet:

tást. Az EE kettős magánhangzó igen nagy bőséggben maradt fenn az [ENG] nyelvben.

A "házasság"-ot két ősi nép, a mátriarchátusban élt: BĀL ("székely") és a pátriarchátusra áttért: BEEL nép kötötte, ugyanabban az ősi hazában.

Az ugariti 'N'ĪKKĀL-házassága" eposz az: EE.BEEL.HĀ > "EBĪA"-i és a HĀR.HĀM.EE.HUŠŠ.Ī > 'ARAMEUS" nép (ez is HUN volt) "házasságát" ismerteti, hasonló stílusban, ahogyan az 6si "házasság" kötetített (csak ez utóbbinál részleteket nem, a számos következményt viszont annál jobban ismerjük).

A közelmúltban módom volt arra, hogy beszerezzem Grandpierre K. Endre: "Aranykincsek hulltak a Hargitára" c. kis könyvét [8]. Bár Grandpierre jó néhány részletben téved, beleéltési képessége (hiszen szövelemzése kivétel nélkül rosszak!) elképesztő: sok mindent helyesen lát, beleértve az ősiséget is (szerintem az i.e. 44.500-as dátumot közelítőleg kijelölő EÉS.HÅ ("=hå") népvándorlás-névről, a bibliai genealógia: "ENÖS" (helyesen: EENEE.HÜ.HUŠŠ.'Ī) korszakáról soha nem hallott). Ami okot ad arra, hogy hivatkozzam rá, a három ősi szkíta király közül 'ĀRPOXĀ.'İŠŠ nevének elemzése kapcsán a következő mondata (loc. cit. 109. old.): "Ha feltevésünk beigazolódik, úgy 'ĀRPĀD népének ittlétével (értsd: Kárpát-medencei ittlétével) kell számolnunk - évezredekkel Ārpád bejövetele előtt!" Igaza van! Hát még ha tudta volna, hogy: 'ĀR.POXĀ.'İŠŠ =

'ĀR.PĀD.HĀŚŚĀ.B.HĀ.BŪ.HUN.HĀ'N'EE.G'EEŚŚ.HĀ.EEŚŚ.(HĀ)

nénk abban, hogy az 'ÄR..PÄD.HÄZ-zal szűnt meg az indiai őshaza

(EEN.HÄ.NÜ.D.EE+HÄ > 'IND'Ī.HÄ!), a "görög" = [GR] HÄDEEŠŠ > HÄDES = "alvilág" szó minden kétséget eloszlat. (Az "alvilág" szerkezete:

HÄL.EEB.EEL.HÄ.L.HÄG.EE, € [ENG] LAKE = "tó", így:
HÄL.EE.B.EEL.HÄ.TÜ, € EEV'ĪL.HÄT: ősi indiai hazánk neve!).

2. A 2. mondat így szól:

EEŠŠ.EEN.EEG.EE:ŠŠ.EE:JÜ.HUN.HAN.'Ī.(HÄ) [SUM]'IS'IN:település

Közvetlen ránézéssel ez a szöveg sem árul el sokat, de az jól látszik, hogy "jó.HUN.N'Ī.HÄ"-ről esik benne szó.

A szöveg "sztereotíp" azok számára, akik epigráfiával foglalkoztak. Az aláhúzott részletet (történetesen a [GER] ESSEN = "enni" igéről és ESSEN városnévről van szó, de ne így elemezzünk) fordítsuk le a szőlétra elv szerint:

	EEŠŠ.EEN		
	HÜ.HUR	[GER]	REGEN = "eső"
	→eső→		
	R.EEG.EEN		
	HÜ.HUR.HUR		
	→rigó→	[LAT]	REGO = "uralkodni"
	HUR.DEE		

Mit keres itt egy madár neve? A jó szemű olvasó talán már azt is észrevette, hogy a szövegben egy másik madár neve is megjelent, ugyanis:

ŠŠ.EEN.EEG.EE > "cinege", "cínke" ([ENG] CINEGE!)

Ez a "rigó" a szarvasi nép Kárpát-medencei letelepedése előtti hazájáról (és látjuk majd, hogy ősi hazájáról is!) tájékoztat. A "rigó" [ENG] szinonímája u.i.:

(HÄ).DÜ.HUR.(R)EED.'Ī.HİDÜ.HUŠŠ.(Ī) [SUM] ER'İDPÜ!
[ENG] T U R. D U Š = "rigó"
[MAGY]T O R. D O Š : Maros-menti település

Sokaknak 'ÖR.DÖŠ neve nem sokat mond. Azoknak, akik ismerik Érdy Miklós ezzel foglalkozó tanulmányait (lásd [9]), annál többet.

'ÖR.DÖŠ egy kb. 160.000 km²-nyi terület Mongóliától D.-re; Ny., É., és K. felől a HÜ.'ÄNG.HE, az egykori "sárga" ([HIND].EE.BEEL.HÄ > P'ĪLÄ = "sárga")-folyó, D.-ről a kínai Nagy Fal egy hosszú szakasza határolja. A HU(N) népek ősi hazája volt. Érdy tájékoztatása szerint ma már "magyarul" beszélő népek nem lakják.

Hogy az 'ÖR.DÖŠ-i területen volt-e valaha "tó", nem tudhatjuk. Talán nem volt. De az ősi hazában volt ilyen tó, az ősi BÄLÄ.TÜ (ebből a BÄLÄ.TÜ.HUN > BALATON), melynek mai neve: "CHÄN.DÜ.HOR.'Ī" (nem nehéz ebben a ŠÄN.DOR'Ī nevet felismer-

ni). A "DÜ.HUR" részlet előtt egyaránt állhat: "HÄ", "EE" és

"HŰ" gyök is. A HŰ+DŰ ("hó-tó") kapcsolat a [HIND] BĀLĀ = "hó" megfelelés miatt a BĀLĀ.DŰ > BĀLĀ.TŰ szerkezetre vezet, melyet "békés" viszonyok között a HUN (>HON), egyébként a HUM etimonnal kapcsoláltak össze (→ BĀLĀTŰ.HUN > BALATON; BĀLĀTŰ.HUM). Viisszatérek rá.

Nem kevésbé érdekes az az eset, amikor a "DŰ" gyök előtt "HĀ" áll, melyből a: HĀDŪR.HĀZ.EEN.HĀŠŠĀWEER'Ī... olvasat adódik, és ez a helyes ősi szerkezet. A [MAGY] "hadúr" szó azonos az [EGY] HĀT.HÖR-ral, "akinek" a szerepe "furcsán" ítélődik meg az egyiptomi hagyományokban; egyfelől tisztelet tárgya (l. [10], 32. old.), másfelől úgy tudják (l. [10], 46. old.), hogy HĀT.HÖR (istenő volt!) csaknem elpusztította az emberiséget. Egy "csellel" sikerült "őt" ebben megakadályozni (elárulom: a "csel" a menekülésszerű futás volt). Az ellentmondás feloldható, de ebbe itt ne bonyolódjunk bele.

A szarvasi tűtartó népe tehát "TÖR_DÖS"-ről vándorolt be, 'ATT'ILA HUN birodalmának bukása után, a "népvándorlás" idejében.

De folytassuk az elemzést.

A "HUR" szónak az [ENG] STRING <

↓ ŠŠ.EED'Ī D Ā R.EE EEN.EEG
[ENG] S. T A R = "csillag"
[ENG] C E D A R = "cédrus"
[ENG] CH E DP A R : egy sajtféleség
[HIND] CH E DP Ā R = "lyukas"

szinonímáját vegyük, de ne fogadjuk el a fenti jelentéseket, u.i.

ŠŠ.EED.DĀR

ŠŠ EE D Ā R (>"Csitár", de ŠŠ.EED > ŠĒD : patak Veszprém körzetében)

de itt az [ENG] SEED szó jelentése: "mag" < MĀG, ezért

ŠŠ.EEDĀR = MĀGĀR < MĀG.GĀR

azaz első D fonéma D > G változása a második D fonémát is G-re módosíthatja. (Láttuk, hogy a [HIND] MĀGĀR csak egy G fonémát tartalmazott).

Az

{...}.EEN.EEG'.DEE hanghiánya első közelítésben: !≡ HŰ, így:

! HŰ.DEE

! q.B'ĪB.EER.'Ī.(HĀ) q = HĀ

Ez a szerkezet azonban ismét szterotípiá, ugyanis az EEG számos jelentése ("egy", "hegy", "menny", "Isten" stb.) között a HĀŠŠ is szerepel, így

{...}.EEN.HĀŠŠ.HĀB'ĪBEER.'Ī.(HĀ) ∈ 'ĪBEER.'Ī(HĀ)!

szabíri

Így az olvasat:

TŰ.HUR.DŰ.HUŠŠ.'Ī.MĀG.GĀR.'Ī.EEN.HĀŠŠ.HĀB'ĪB.EER.'Ī
Tordosi . magyári . én.HĀZ. ősi. SĀB'ĪR'Ī

A szöveg következő részlete ismét jól ismert, azt kell csupán tudni, hogy [HIND] HAL = "eke" < EEG.EE, így az (eredeti szö-

veg) EEN etimonja után ez áll:

HAL.(HĀ).ŠŠ.Ī.JÖ.HUN.HĀ.N.Ī.HĀ: € HUN.N.Ī.HĀ
← halász →

amit le sem kell fordítani.

Ide kívánczok, hogy a szó HĀL < HĀ.HAL gyökkel indul; a "HĀ" gyököt a ŠŠĀB.ĪBEER.Ī szóhoz illesztettem (zárójelben).

"HĀL.HĀŠŠ.Ī" = "Halászi", ill. "GĀL.HĀ.L.HĀŠŠ.Ī" = "Nagy-halászi" (de egyben > "kalász" = [ENG] EĀR) valószínűleg azzal vívott ki magának oly fontos őstörténelmi szerepet, hogy a nép valóban halász volt. Az ősi haza pusztulását leíró szövegek (számos ilyen van) következetesen említik, mégsem lehet pontosan tudni vajon mit értettek:

HALĀŠŠ.Ī = "HALĀŠŠ.HĀZ.HĀG.GĀR.JĀŠŠĀG"-on?

Vajon a terület neve volt-e, vagy egy konkrét településé?

Fontosságát településeink között az is tanúsítja, hogy mindkettő létezik, de (Buda)-kalász is. A "kalász"-t az ősi szövegek piktogramként: § jellel ábrázolják. Jelentőségét az "EE" gyökkel (a [SUM] nyelvben : HE-vel) való összekapcsolása adja:

EE.G.HĀ.HĀL.HĀL.HĀŠŠ = HĀŠŠĀL.LĀŠŠ = HĀZĀ.HAL(L)ĀŠŠ
← halál! →

ahol a szó eleje a [GER] EGAL = "egyenlő", de ez a szó ősi időben a R.M.G. szerint EGERELI (= EEG.EER.Ī.nép", a "HAT.T.Ī" = [HAT] LEE, L.Ī ugyanis "nép" értelmű) volt. A [SUM] HEGĀL "minden szép és jó" forrása volt [11], amit nehéz megérteni, hiszen a szó közepén (igaz, rejtve) ott ólálkodik a "halál". Az etruszk nyelv a megelőző EEGĀ > [ETR] HĒKĀ (=halál) szóból alakította ki a "halál" fogalmát.

Az ősi "hátter" rövid elemzése előtt el kell mondanom, hogy ez a szöveg makacsul védelmezett "bástyákat" dönt le pilanatok alatt: ezek az "avarok" egyfelől HU(N)-ok, másfelől "magyarok" voltak. László Gyula "második" (a valóságban: "sokadik", lásd Grandpierre K. Endre valós (!) sejtéseit, loc. cit.) honfoglalása, de a St. Gallen-i krónikák szövege is fényesen beigazolódik!

A tisztelt hallgató (olvasó) joggal kérdezheti, hogy miért ilyen "bonyolult" írtak? Nézetem szerint az ősi fogalmakat őrizték meg, és jöllehet az írás fejlettsége i.u. 500-700 között már elég hajlékony lett volna a "másfajta" fogalmazáshoz, ragaszkodtak az ősi szó- és fogalomszerkezethez.

Ezt a véleményemet szeretném a ŠŠ.EE.JÜ.HUN.HĀ.N.Ī.HĀ szó ősi, történelmi hátterének rövid ismertetésével megerősíteni.

Az aláhúzott részt mi már "Š.Ī.Ö.HON"-ként (v.ö. "ŠEHON.NĀ.Ī bitang ember", Petőfinél) ismerjük. Ebből lett "sün" szavunk is. De a fogalom hihetetlenül ősi!

P.T. Srinivasa Aiyangar arról ír "History of the Tamils from the Earliest Times to 600 A.D." c. könyvében [12], hogy a fejlettnak nevezhető vallások kialakulása előtt általános volt a totem-kultusz (az ismertebb totem-állatok: majom [VĀNĀRĀŠ], kecske [ĀJĀŠ], sárkány [GĀRŪDĀŠ], hal [MATSYĀŠ], kígyó [NĀGĀŠ] stb.), melyhez közvetlenül csatlakozott még az ősi időkben az erdők, hegyek, az édesvizek, a homokos területek isteneinek

tisztelete. SEYŌN (átírásban: SEEJŌ.HON) a hegyek "vörös istene" volt. MŪRUKĀN-nak is hívták. A hegyek világán túl a "házasság előtti szerelemnek", a "fiatalságnak", nem utolsósorban a "háborúnak" is ő volt az istene, ezért mindig dárdával ("dravida" = [DRAV] VEL) ábrázolták. (Hadd tegyem hozzá, az ősi hazát dárdával és tűzzel pusztították el!).

ŠŠ.EEJŌ.HON az ősi haza emléke. A görögöknél a JŌ.HON (>JŌN) népnévvé vált.

3. A 3. mondat:

1. / 0 1 2 3 :
K 'Ī.R.(HĀ)LY.HĀ.P.Ō

aláhúzott részlete (attól függetlenül, hogy igaz-e a HĀPŌ > [MAGY] "apó" megfelelés) egyike a legbonyolultabb szerkezeteknek, mert kétféleképpen "vágható": HĀ:PŌ és HĀP:HŌ, ráadásul az eredeti HĀBŪ > HĀBŌ > (1. a finn TURKU város svéd: 'ÄBŌ nevét) > HĀPŌ egyedi etimonjai lényegi jelentésváltozást szenvedtek.

A magyar (és nem csak magyar!) őstörténelem tömördek információja rejlik ebben a jelentéktelennek tűnő szóban, melynek elemzése oldalakon át lenne folytatható.

Itt csupán a: HĀ:PŌ és a: HĀB:HŌ alakoknak megfelelő elemzést nézzük meg, és csupán utalunk az eredeti "HĀBŪ" ősi alakra.

a., HĀ.PŌ

A "PŌ" gyök HU(N) jelentése: "fekete" (v.ö. PŌ.HON.HĀ.N.HĀD.DŪ.HUŠŠ('Ī) > PONTUS = "fekete.tenger"). A "fekete" szó szerkezete: B.EEG.EE.DEE → HĀB.HĀŠŠ.EEŠŠ.EED'Ī, a [GER] szinonima: SCHWARZ < ŠŠ.HĀWĀR.HĀZ ahonnan

HĀ.ŠŠ.HĀWĀR.HĀZ = EEG.HĀWĀR.HĀZ

illetőleg a megelőző szóval összekapcsolva:

K'ĪRĀLY.'ĪŠ.TEEN.(HĀNŪ).HĀWĀR.HĀZ

az olvasat, hozzátéve, hogy a [SUM]'ĀNŪ az "ég", az ősi hazában: "HĀNŪ" a "hadak" istene ([HUN] HAD.EEG) volt.

Ha az elemzést az [ENG] BLACK (< BĀL.L.HĀŠŠ.EEG) = "fekete" szóval végezzük, az olvasat (az elemzés eltérő pontjain):

- K'ĪRĀLY.HĀ.ŠŠ.EEG.EEL'Ī.LŪ.WEER.HĀZ, vagy

- K'ĪRĀLY.(HĀ).HĀG.GĀR.EEN.HĀWĀR.HĀZ.HĀDŪR.HĀ.ŠŠ.EEG.(EE) lett

volna, ahol a ŠŠ.EEG.EEL'Ī = "székely", ill. ŠŠ.EEG.(EE) = "széke".

b., HĀB:HŌ

Az olvasat a "hó" szó szinonímáin múlik. Egyszerűség kedvéért vegyük az [ENG] SNOW alakot, amely "helyreállítva" ezt a szerkezetet mutatja:

↓ ŠŠ.HĀ.NŪB.EE.B

[ENG] S. .NOV. .V > SNOW = "hó"

A [HUN] NŪB szó jelentése: arany" (v.ö. NŪB'Ī.HĀ nevével); ez a szó (forrástól függetlenül) a [MAGY] nyelvben: HĀR.HĀN, amivel: HAB.HŌ = HĀB.HĀZĀ.HĀR.HĀ.NEEB.(EE)

↓
HĀ.HĀRĀ. :L'Ī = HĀG.GĀR.EĒN'Ī.NEEB.(EE) ... (5)

A [HIND] nyelvben a HĀRĀ szó jelentése is "zöld", így - a korábbi elemzésekre hivatkozva:

HĀB.HŌ = HĀB.HĀZ.HĀG.GĀR.EĒN.'Ī.N.EEB.(EE) ∈ N'ĪN'ĪV(EE)!

azonban az előbbiekből tudjuk, hogy HĀG.GĀR.EĒN.'Ī a magyarok népnéve volt.

A HĀB.HĀZ (v.ö. 'ĀB.HĀZ Köztársaság, 'ĀB.BĀZ'ĪĀ stb. stb.) megérdeklí, hogy közelebből megnézzük, mit is jelent a valóságban.

Ezúttal a HĀB = HĀ.HĀB, [GER] SCHAUM = "hab" szinonímát nézzük, mert ez az egyszerűbb:

↓ ŠŠ.HĀ.HŪ.HUM > [GER] SCHAUM = "hab"
WEER (v.ö. [GER] HAUEN = "ver(ni)")
ŠŠA.WEER.HŪ.HUM
ŠŠA.B'ĪB.EERŪ.HUM [GER] BIBER = "hód" ... (6)
ŠŠA. ← hód
ŠŠA. HŪDŪ. HUM
↓ ŠŠA. BĀL.(L)ADŪ.HUM [HIND] BĀL.LĀ > BĀLĀ = "hó" < HŪ

így

HĀ.HAB.HĀZ = HĀZĀ.WEERŪ.HUM.HĀZ

És itt lép elő az Őstörténelem!

Meg kell előlegeznem azt, hogy a [HUN] WEERŪ.HUM.HĀ = B'ĪBEERŪ.HUM.HĀ = HŪD.HŪ.HUM.HĀ (∈ 'ŪDŪM!) = BĀLĀ.TŪ.HUM.HĀ = BĀLĀ.TŪ.PŪ.HUN.HĀZ.(HĀ) stb. azonos Indiával! I.e. kb. 44.500 után - miként azt a HĀG'Ī.HA TR'Ī'ĀDA-i (Kréta) HT 118. tábla 4. tételének elemzése tanúsítja (lásd [13] és [14]) - Egyiptomnak is ez volt az ősi neve, de ez már egy másik történet.

"India", a bibliai "NŌD földje" (lásd [15], 19. old.), sokkal bonyolultabb szerkezetet mondhat magáénak, mint gondolkodnánk:

↓ EEN.HŪ.HUN.HĀ.NŪ. H Ū D. EE.HĀ > 'ĪN'D'Ī.HĀ ... (7)
EEN.HŪ.HUN.HĀNŪ.B'ĪB.EER EE.HĀ ∈ 'ĪBEER.'Ī.HĀ!

Vegyük észre, hogy az aláhúzott részlet pontosan ugyanaz a szerkezet, mint amit a "hó" [ENG]

ŠŠ.HĀ.NŪB'ĪB > [ENG] SNOW = "hó"

aláhúzott részletében láttunk. A [HUN] NÜB jelentése változatlanul "arany" < HÄR.HÄN. Ez a részlet tehát - a "szólétra" elv alapján "lefordítva" - az alábbi:

HÄNÜB'IB = HÄ.HÄR.HÄ.NEEB

azonban a [HIND] HÄRÄ > HARA szó jelentése - összhangban a korábban mondottakkal - "zöld", így felhasználhatjuk a szó [ENG] GREEN szinonímáját:

HÄNÜB'IB = HÄG.GÄR.EEN'Ī.NEEB

Egészítsük ki ezt a (7)-szerinti szöveg folytatásával:

HÄNÜB'IB + EEREE.HÄ = HÄG.GÄR.EEN.'Ī.N.EEB + EER.EE.HÄ

Az aláhúzott rész B > V hangváltozás után: N'ĪN.EE.V.EE > N'ĪN'ĪVEE, az ősi kisázsiai (ősmagyar!) város neve. De egy távolkeleti népnek is ez a neve; az "orosz" = [RUS] szó átírásában:

N.Y'ĪVH < N'ĪN'ĪV.(EE).

A tunguz és mandzsu népek szerint a népnév: GILJAK < EEG.EE.L.'Ī.HÄG.(Ü) = HAL.NEEB.HÄB.HÄZ. Ősi rokonaink - de ez is egy másik történet. (A részleteket lásd a [16] forrásban).

Az "arab" = [AR] nyelvben a: عَرَب = MÄGÄR szó jelentése: "ér" < EER, vagy "(kis) patak", ami - részletek említése nélkül - ezt jelenti:

(HÜ) HUL.LÜ.HÄZ.HÄD. ŠŠEEG.EEL.L'Ī.MÄG.GÄR.'Ī.GÄ.HÄR.'Ī.HÄ
 ↳ holló.HÄZ ↳ NEEB.EE.MÄG.GÄR.HÄZÄ.HÄR.'Ī.HÄ

Tartok tőle, hogy Š = EE, így HÄD. ŠŠ = HÄDEEŠŠ
 (+ HÄZEEL.L'Ī...stb.). Ezt azért kellett elmondanom, mert így az

EER.EE.HÄ = MÄG.GÄR.'Ī.HÄ = MÄG.GÄR.HÄZ.HÄG.GÄR.JÄMÜN.HÄ → folyó.H'ĪD

értelmezés tökéletes összhangban van az "EER" etimon jelentésével, (de a HÄB.HÄŠŠ.Ü > [GER] BACH = "patak" szóval is). De mi a szó eleje?

EEN.HÜ.HUN = HÜ.HÜR.HÜ.HUN
 [SUM] ↳ Ū R Ū ↳ = "város"

A [MAGY] "város" szó ősi alakja (lásd R.M.G., 752.old.) = "világ varas"<

EEB.EEL.HÄ.LÄGÜ.HÄ.B.Ä.BÄ.HÄR.HÄŠŠ "olasz" = [IT] LÄGÖ = "tő"
 EEV 'İL ÄT. (EE)ŠŠ.HÄ.NÜB'IB.HÄWÄR.HÄŠŠ
 HÄ.HÄRÄ.NEEB
 EE.V 'İL ÄT. (EE).HÄD. HÄG.GÄR.EEN'İ.NEEB.HÄWÄR.HÄŠŠ

ami - annak a magyar népnek a nyelvén, melynek a HU(N)-okhoz állítólag semmi köze sem volt (lásd [17]) - így hangzik:

"EVİLÄTİ.HAD. HÄG.GÄR.6re.nép. 'AVAR.HÄZ."

"EVİLÄT"-ra - egy tévhit eloszlatása érdekében - érdemes lesz később néhány szó erejéig visszatérni.

Amint látjuk, Harmatta János "szőnyeg szövő Karvaly apója" nem is "szőnyeg", "szövésről" szó sincs, és "Karvaly apó" is valami egészen más. Ennek a félreolvasásnak a finnugor nyelvtudományhoz, annak "100 éves eredményeihez" nem sok köze van, de a magyar epigráfiának 100 év alatt - úgy gondolom - el kellett volna jutnia oda, hogy egy ilyen (s hozzá kell tegyem) nem is túl nehéz feladattal meg tudjon birkózni. Mások ilyen irányú tevékenységét is ismerve, az a benyomásom alakult ki, hogy ez eddig nem sikerült.

Miután a "fordítás" óhatatlanul ismétlésekre vezet, a stílusra is vigyázva, a következő szöveget javaslom a 3. mondat olvasataként:

1. 0 4 3 0 : K'IR'ÄL'İ.'İ.HÄZÄ.EEN.EEV'İLÄT.İ.,HAD.
 HÄG.GÄR.EEN.'İ.NEEB:HÄWÄR.HÄZ:HUN.EEG.(HÄ).
 B'İBEER.(İ).MÄG.GÄR.'İ.HÄ.

ugyanis a [SUM] HÄNÜ az "ég istene", az "AVAR-oknál" azonban valószínűleg az ősi: "hadisten" volt. Az "ég istene": EEG.EEG, a "hadisten": HÄD.EEG (> a magyar: "HADIK" szó!) lenne, én egy köztes: EEG.(HÄ) megoldást választottam, miután az "ég isten" is, a "hadisten" is "EEG" gyökkel végződik.

Mai magyar nyelven a 3. mondat olvasata így hangzik:

"királyi.häza.én. EV'İLÄT(İ).had. HÄG.GÄR.EEN.'İ.nép.
 'AVAR.ház. HUN.ház(a). SÄB'IR'İ.magyar'i.a."

Ez a szövegrészlet több, mint megdöbbentő!

Voltaképpen nem is tudom, hol kezdjem ennek a tömérdek őstörténeti tanulságnak az összegzését, ami itt felszínre került? A b., pontban elmondottakat vegyük sorjában, jöllehet ezek részletes megbeszélésére itt szinte semmi lehetőségünk nincs!

1., Nagyon érdekes feladat lenne a HÄG.GÄR.EE.EEN.EE.NEEB.EE szerkezetből csonkulással és hangváltozással kialakuló: "N'İN'IV.EE" szó elemzését elvégezni, de erről itt le kell mondjunk, mert hosszadalmas.

2., A Bibliában szereplő: "EVİLĀT" fogalom szerkezete:

EE.BEEL.HĀ.L.HĀDŪ

EE.GŪ.HUL.LŪ.HUN.HĀL.HĀD.EEŠŠ.HĀ € [ENG] COLON = "bél"

EE N. HUL.LŪ.HUN.HĀ. BŪ.D.EEŠŠĀ

HĀ.ŠŠĀL.LĀŠŠ.EEŠŠĀ € HĀŠŠĀL = EEGĀL

EEG.EER. Ī.NEEB.HĀLĀŠŠ.Ī.HĀD

azaz:

"én.HOL.LŌ.HON:EEG_R'Ī.nép:HALĀŠŠ.'Ī.had.

ahol mindhárom aláhúzás olyan fogalom, amely az őshazára jellemző.

Nem kétséges, hogy ezeket az örökségeket a HĀDEEŠŠĀ menekülő népe "vitte magával"! Meggyőző bizonyítékaim pillanatnyilag nincsennek arról, hogy az ősi Perzsia területén (ahogyan akkor hívták: HĀD.HĀŠŠ.'ĪŠŠ.EEM(.HŪ.G) > 'ĀDZSEM) volt-e ilyen nevű haza? Azt viszont állítom, hogy Libanon, azaz az ősi: HĀŠŠĀB.'Ā.BŪ.HUN, a mai(!)HAZAFŌN körzetében volt! EEB.EEL.HĀ > EB_LĀ-nak hívták, és ősmagyar volt. I.SARGON pusztította el először i.e. 2400 táján. Azonban EB_LĀ is már egy másik történet. (A részleteket lásd [18]).

3., Az (5) jelű szövegrészletben megjelenik a : HĀ.HĀRĀ.L'Ī = HĀG.GĀR.EĒN.'Ī.NEEP, a magyarok népnéve. (v.ö. a St.Gallen-i krónikák adataival).

Komoróczy Géza egyik írásában: "A ŠUMER irodalmi hagyomány" ([19],113.-167. és 281.-362. old.-k) hosszasan foglalkozik azzal a kérdéssel,hogy ŠUMEER honnan szerezte be (nem csekély) arany-szükségletét?

Ha az eredeti ŠUMEER forrásokhoz fordulunk, a téma itt feldolgozhatatlan. Még kell elégednünk annyival, hogy az "arany-ország", a HĀ.HĀRĀ.L'Ī = HĀG.GĀR.EĒN.'Ī.NEEP őshazája egy É.-indiai tó, a BĀLĀTŪ közelében volt és "HĀRĀL'Ī" nem országot, hanem népet jelölt! Az országot ŠUMEER-ben

	ĪŠŠĀ.HĀR.(R)EED.' Ī.'</Ī.D.EE.MŪ.HUN.HĀ</td <td>€ ŠĀR.(R)EET</td>	€ ŠĀR.(R)EET
[HIND]	Š Ā R. D. Ī	= "tél" < DEEL
[SUM]	DEEL -MŪ.HUN.	> T'ĪL.MŪN-nak

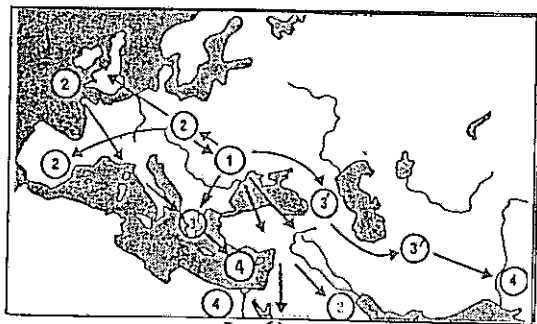
hívták, melynek eredetileg BĀHREĪN-hez semmi köze sem volt (lásd [19], 126. old.), oda (ha egyáltalán?) a nevet a nép vitte magával!

A DEE.MŪ.HUN > "démon" szónak rendkívül fontos őstörténeti jelentősége van (jelentése: MĀG.GĀRŪ.HUL.LŪ.WEER), ezért erre is visszatérek.

Kb. i.e. 2500-2400 után az aranykereskedelem az ősi HĀRĀL'Ī néppel lehetetlenné vált, u.i. a kereskedelmi útba eső perzsiai SŪZĀ környékét Š.EMI népek foglalták el.

J. Dayton - nagy számú ókori fémesszköz (tömegspektrométerrel végzett) elemzése alapján arra a következtetésre jutott,

hogy a fémmegmunkálás (Forbes ismert elméletével **ellentétben**) az ugyancsak HĀ.HĀRĀ.L'Ī = HĀG.GĀR.EEN.'Ī.NEEP által lakott Erdélyből (és talán Bohémiából és Cornwallból) származott. Az aranyat és az abból, vagy más fémből készült tárgyakat a kereskedelem terjesztette a 2. ábra szerint. SŪMEER-t az ábrán a Perzsa öböl közelében feltüntetett ③ szimbólum körzetében kell keresni. (A részletekről lásd [20]).

2. ábra

Ez nagyon fontos szempontnak tűnik, hiszen (ha nem helyben készítették?) így magyarázatot kapunk az N. Vlassa által 1961-ben Tatárlakán talált táblák **eredetére** vonatkozóan is. Hozzá kell tennem, hogy ami SŪMEER Erdély irányából való megközelítését illeti, J.Dayton "nyilazása" valószínűleg rossz, ugyanis a [SUM] "Enki és Nínhürszág" eposz II. kolumnájából kiderül, hogy az útvonal TŪKR'ĪS-on át vezetett. Komoróczy Géza téved (lásd [19], 281. old.), TŪKR'ĪS-nak semmi köze sem volt Perzsiához (már csak az előbbi okok miatt sem), mert - amint tüstént meg fogom mutatni - ez a fogalom az ősi GRŪZ'ĪĀ-t jelöli. Én elsősorban szárazföldi megközelítésre gondolok, de a tengeri szállítás sem kizárt.

4., A Revue d'Assyriologie et d'Archeologie Orientale 1921-ben bemutatott egy ősi ábrázolást (l. [21], 165. old.), amelyen állatokként szimbólizálva 7 démon (jelentését l. előbb) szerepel. A rajzot a 3. ábrán mutatom be.

A 7 totemállat a 7 ősi, indiai hazában egykor élt LŪ.WEER törzsek szimbóluma, amin azt kell érteni, hogy az állatok **neve szerkezetében törzsneveket rejt**, amit - nem kevés fáradsággal - az állatok nevéből meg is lehet kapni. Miután ugariti eposzok elemzésével sikerült igazolnom, hogy az ősi (i.e. 44.500!) és a honfoglalók törzsnevei azonosak voltak (!), (a hogyan és miként megbeszélésére itt nincs lehetőség!), ezeket a neveket kell keresni.

Ezt itt nem tudjuk megcsinálni, azonban van még valami, éppen a DEE.MŪ.HUN = MĀG.GĀRŪ.HUL.LŪ.WEER fogalommal kapcsolatban, amit szeretnék megmutatni.

3. ábra

Az "akkád" = [AKK] MĀGĀRŪ szó jelentése: "béketűrő" <

B.EEG.EE.TŪ.HUR.HŪ; ha most a MĀG.GĀRŪ szót ezzel helyettesítjük:

MĀG.GĀRŪ, HUL.LŪ.WEER
 ↓
 BEE.G.EETŪ.HURŪ, HUL.LŪ.WEER
 → T Ū R Ū L ← = "TŪ.HUM.HĀ.HĀG.GĀR.EEN.EEN.HUL "

Jól látszik, hogy a szerkezetben megjelenik a magyar mon-dák mítikus madarának, a "turul"-nak a neve. Ez nem véletlen, hiszen a TŪ.HURŪ.HUL > TŪRŪL szó ezt jelenti:

DŪ.HUŠŠ.HĀ.ŠŠEEB.EEN.'Ī.MĀG.GĀR.HŪ.HUN.HĀZĀ, HULLŪ.HĀŠŠĀ.W'ĪR :

Sok vita folyt arról, hogy milyen madár volt valójában a "tu-rul"? Ducz László "kerecsensólyom"-nak véli. Szóelemzéseim szer-int (amit itt nem tudok bemutatni) - egyezésben a nagyszent-miklósi kincs 3. jelű: "én.sirati.KONDOR" feliratával (lásd [1], 148. old.) - a "turul" megtisztelő címére egyenlő eséllyel pályázhat a kerecsensólyom mellett a "KONDOR", azaz a "kondor-keselyű" is. Településneveink (pl. KONDOROŠ) és a fogalomban megbújó "NĀDŌR" szavunk a fogalom ősiségét bizonyítja, jóllehet ez a madár ma már csak az Amerikai Kontinensen fordul elő. Ve-gyűk ehhez hozzá, hogy a Heltai krónika szerint ATTILA lobogóin "aranykoronás keselő van megírván". Még furcsább, hogy a "ke-selyű" szó jelentése ez: "MĀG.GĀR.EEN", azaz "magyar.én"! Ezt a kijelentést érdemes egyeztetni a magyar történelemtudomány "hi-vatalos" állásfoglalásával, miszerint nekünk, magyaroknak ATTILA hűnjaihoz semmi közünk sem volt, még akkor sem, ha ATTILA nevében világosan felismerhető a HAT.T'Ī szó és az i.e. kb. 32.000-ig fennállt HAT.T'Ī birodalom neve (görög források szerint) MĀG.GĀR.'Ī.HĀ volt!

5., HŪ.DŪ.HUM.HĀ a szöveg (6)-al jelölt részében egy ősi tónak ("DŪ" > "tó") a neve, amely a mai térképeken is látható, sőt, ha az elég részletes, a neve: CHĀN.DŪ.HOR'Ī is leolvasható (a

szóban az N fonéma a valóságban kettős: N,N).

Ez a jelentéktelen (és valószínűleg részben mesterséges) tő hihetetlen "karriert" futott be: az általam elemzett több tíz tónak a neve (köztük a mi "BĀLĀ.TŪ" nevű tavunk is) mind erre az ősi tóra vezethető vissza!

Ha megnézzük a tő mai [HIND] nevét, jól látszik, hogy a tő nevében jelen van a: "HŪ.DŪ.HUR.Ī" részlet. Ha megnézzük a "HUR" szó [ENG] szinonímájának már korábban megbeszélte szerkezetét, és azt helyettesítjük:

HŪ.DŪ.HUR.Ī	
↓	M. (HĀ) : <u>HĀG.GĀR.EĒN.EEG.EE</u>
HŪ.DŪ.HUM.HĀ	
WEERŪ.HUMĀ	
↓	ĪN. D.ĪĀ

megkapjuk az ősi (ugariti eposzokban is szereplő) nevet, amely egyben "ĪN. D.ĪĀ" jelentésű is. Így nem lehet kétséges, hogy ez a tő van kapcsolatban HŪ.DŪ.HUM.HĀ-val, ill. HŪ.DŪ.HUN-nal. Ugyanakkor a HĀG.GĀR.EĒN.EEG.EE aláhúzott HĀG.GĀR.EĒN.Ī részlete ezúttal is a magyarok népeve.

A tő egyben kijelöli az ősi haza körzetét is; részei: a tő maga, a tő (tihanéhoz hasonló) szigetén épült város (ma legalább 30 m-es üledék borítja) és a közelben lévő JĀMŪNĀ-folyó (ma 80 km-rel nyugatabbra van!), melyen (ma már tisztázhatatlan módon) egy cölöphíd ("bűrű") vezetett át, talán egészen a szigetig és az EE.GŪRŪ-mező, ahol a tavasz kezdetén óriási mennyiségben hóvirág diszlett. (Ez utóbbit kérem, higgyék el nekem).

Szeretném az 'ŪDŪM-mal kapcsolatos kétségeket eloszlatni (azok számára, akiket a megelőző elemzés nem győzött meg), s erre a célra egy, a magyar őstörténelem szempontjából rendkívüli (!) jelentőségű ugariti eposzra, a "KERET" c. eposzra hivatkozom ([7], 69. old.).

Ebből (a részletek említése nélkül) kiderül, hogy "ŪDŪM.város"-ban (= HŪDŪ.HUM.HĀWĀR.HĀZ!) egy PĀB'ĪL (< BĀB.EEL!) nevű király élt, leányával. Ez a PĀB'ĪL azonban nem kisázsiai, hanem HŪDŪ.HUM-i király volt, és az idő nem i.e. kb. 2300-2000, amikor Kisázsiaiban a bábéli tornyot, az ÉTEMENĀN.K'Ī-t felépítették, hanem i.e. 44.500(!). Valószínűleg csupán egy szerény megfigyelő tornyot szándékoztak felépíteni a JĀMŪNĀ-folyó hídjához közelében. Minden jel arra vall, hogy ez sikerült is, és ekkor történt a katasztrófa! A HARAPPA felől jövő ellenség a hidat elpusztította, emberek ezreit dárdával megölte, a nádas területet (valószínűleg télvíz idején) felgyújtotta és... lejárásodott mindaz, amit a Biblia Bábel tornyával kapcsolatban leír, csupán nem ott és nem akkor, mint azt sokan még ma is hiszik.

Én személy szerint nem hiszem, hogy az ősi királyt PĀB'ĪL-nak hívták, hiszen ez a szó ezt jelenti:

B.HĀ.B.EEL.HĀL = BŪ.HUN.HĀ; HALĀL;

Természetesen hasonló a helyzet PĀB'ĪL király leányával is, "akit" így hívtak: MEEŠŠ.EET.HŪ.HUR.HĀ.EE.J.HĀ.

A fogalomban a MEEŠŠ.EET > [ENG] MIST (alig sérült) = "kőd" = [GER] NEEB.Ī.BEEL.(L) > NEBEL (alig sérült), továbbá: [HUN] GŪ.HŪD.(EE) > [MAGY] "kőd" (többszörösen, a felismerhetetlenségig sérült).

Azért érdemes a "leányka" nevét közelebbről megnézni, mert a fogalom tömördek információt hordoz! Az eredeti, ősi szerkezet ez volt:

MEE.ŠŠ.EED.HĀ.DŪ.HUR.HĀ.EE.J.HĀ

Itt az EE.J > "éj" szó [ENG] N.EEG.HĀD > NIGHT = "éj" szinonimáját érdemes felhasználni:

M'Ī.MĀG.GĀR.HĀDŪR.HĀ.N.EEG.HĀDĀ	
	→ TŪRĀN →
	N.HĀŠ.HĀZ.HĀDĀ
M'Ī.MĀG.GĀR.HĀDŪRĀ.	HALĀL.HĀZ.HĀDĀ

azaz "mi.magyar.hadúr.halál.HĀZĀ(nak).HADA(vagyunk)".

Jól látszik, hogy az ősi "TŪRĀN-i átok" "TŪR" részlete a "HĀDŪR" fogalomból torzult. A "halál" szó a [HIND] N.HĀŠ-ból következik. De hol volt ez a "halál.HĀZ"? Nem az ARAL-tó keleti síkságáról van szó, hanem a

HĀN.EEG. = HĀZŪ.HUR.HĀZ = EEGŪ.HUR.HĀZ-ról,

az ősi EEGŪR-i mezőről, a

	M.Ī.MĀG.EE.GĀ.HĀR.HĀDŪR...	
[ENG]	I MAG.E	= "kép" = BEEL.HĀ.L.HĀD > [GER] BILD
	MĀ.BEEL.L.HĀD.Ī	
	MŪ.HUN.HALĀL.HĀD'Ī.GĀR.HĀDŪR...	
[ENG] MOON		= "Hold" < HUL.LŪD

a Holdról elnevezett ősi indiai hazáról.

Itt voltaképpen az elemzést megszakíthatnánk, de egyelőre ne tegyük, ugyanis a kiindulási szerkezet: {...}.EE.JĀ részlete rendkívül fontos őstörténeti információval szolgál. Használjuk fel a [GER] EHE = EE = "házasság" szót:

{...}.HĀZ.HĀG.GĀR.JĀŠŠĀG.JĀ

A ŠŠ.HĀG.JĀ (olvasd: "szakjá") szónak több féle értelmezése lehetséges.

Az egyik így szól:

"JĀMŪN.HĀ.folyó.HĪD.EEGĀR.Ī.HĀ.MĀG.GĀR"

ami egyértelműen a JĀMŪNĀ folyó nyugati ágánál elterülő ősi hazát jelöli!

Egy pillanatig se gondoljuk, hogy a ŠŠĀG.JĀ szónak az ősi hazában semmi nyoma sem maradt. A [HIND] nyelv a J fonéma helyett az Y-t használja (lásd [6], Előszó), így ott ugyanez a szó: SĀKYĀ (G > K)-ként ismert. A szó egy fajt ("race"), történetesen az ősi MĀGGĀR fajt jelöli, és a szó azt jelenti:

HĀD. 'ĪS. TEEN. HĀ. NŪ. { H U R. 'Ī. HĀ. Š. 'Ī. ŠŠ
MĀG. GĀR. EĒN. EEG. 'Ī. HĀZ
MAH. HĀ. G. GĀR. EĒN. HALĀŠŠ. } .HĀG. GĀR. 'Ī. HĀ

Kőrösi Csoma Sándor "Tibetan Studies" c. munkájában ([22], 27. old.) allegorikus formában láthatjuk a magyarság őstörténetét.

Őshazánkat a szöveg:

(EE) ŠŠ. HĀB. EEL. L. HĀB. HĀŠŠ. TŪ € EEŠŠ. HĀ = "hó" ... (9)

(EE). ŠŠ. HĀB. EEL. HĀ. LŪ. WEER. 'Ī. DŪ

[HIND] C H A P I L A V A S. T U

szerkezettel jelöli meg, és ez pontos, ugyanis (9) szerint, az EEŠŠ. HĀ = "hó" szót behozva:

ŠŠ. HĀ. NŪB. 'ĪB. EE. BEEL. HĀ. L. HĀB. HĀŠŠ. TŪ

HĀD. HĀ. HĀRĀ. L. 'Ī. EE. B. EE. L. LEE. HĀ. LŪ. WEER. HĀŠŠ. 'Ī. ŠŠ. EET. HŪ

MĀG. GĀRŪ

ahol jól látszanak a következő szavak:

[HUN] HĀ. HĀRĀ. L. 'Ī = HĀG. GĀR. EĒN. 'Ī. NEEP

[HUN] L'Ī. EE. B. EE > [GER] LIEBE = "szeretet"

[HUN] L'Ī. EE. B. EE. L. HĀ. LEE > [GER] L'Ī. 'ĪBEL. LE > LIBELLE = "szitakötő"

[HUN] ŠŠ. EET. 'Ī. T. HA. HĀGŪ. HŪDŪ > "szitakötő"

[HUN] ŠŠ. EE. T. T. HA > "Szittyá", "szita"

[AKK] MĀGĀRŪ = "béketűrő" < B. EE. G. EE. TŪ. HUR. HŪ

Ezekben a szerkezetekben kiemelt jelentősége van a (szinte felismerhetetlenségig torzult) "szitakötő" szó helyreállított alakjában az aláhúzott részletnek:

T. HA. HĀGŪ. HŪ [GER] PASS = "hágó"

T. Ū. GĀ. HĀR. 'Ī. BĀ. ŠŠ. HŪ

HŪ. HUL. LŪ. HĀŠŠ. EE. ŠŠŪ € "eső"
TŪ. GĀR. MAH. HĀN. EE. HUL. LŪ... stb.

ŠŠĀ. NŪB. 'Ī B. HUL. LŪ... stb.

TŪK. R. 'Ī ŠŠĀ. NŪ. B. 'Ī. B. HUL. LŪ... stb.

Nézzük előbb a TŰ.GĀR. 'ĪSSĀ.HĀRĀ.L'Ī.HUL.LŪ... alakot. A "hó" [GER] szinonímája az eddigieknél kissé bonyolultabb:

[HUN] ŠS.HĀNŪN.HĀN.EE = ŠS.HĀŠŠ.HĀB.HĀ.BŪ.HUN.HĀ.N.EE
 [GER] SCH N EE = "hó"

Ha ezt a szinonímát használjuk, a szó elején megjelenik a

TŰ.GĀR.HŪ.ŠS.HĀ... = TŰ.G.RŪZ.HĀ...

azaz a G.RŪZ.(HĀZĀ.EEN...stb.) gyök, ami sejteni engedi, hogy TŰK(Ā)R'ĪS valójában a mai G.RŪZ'Ī.HĀ területe.

Az i.u. 940 körül Olaszországban élt, "héber Josephus" egyik munkájában (megtalálható a [4] forrás 4. old.-on) azt olvashatjuk, hogy NŌEE "unokája": (EE.)GŪMEER (= HĀŠŠŪ.HUM.MEER, > SŪMEER!), akitől viszont TŌGĀR.MAH származott, tíz fiúgyermekkel. TŌGĀR.MAH nem csak a magyarok (viszonylag fiatal!) törzsatyja volt, hanem a tíz "gyermek" révén valamennyi "szkíta" népé.

A "TŌGĀR.MAH" szó is a "szitakötő" származékának tűnik (l. előbb), ezzel a szerkezettel:

TŌ.GĀR.'Ī.MAH.HĀ.HUL.LŪ.HĀŠŠ.'ĪSSŪ
 karima

A "karima", az [ENG] RIM, EM < EE.M egyaránt: "szegély", "perem", értelmű, így TŌGĀR.MAH.(HĀ) = DŪ.HUŠŠ.EEG.EEL.(Ī).HUL.LŪ.HĀZ... = "tő.hósi.szekely.holló.HĀŠŠĀ.(ŠS)'Ā.HĀRĀ.EEN" = "{...}.holló.HĀZĀ.HŪ.HĀG.GĀR.EEN.EEN."

A fogalom ősi, és az aláhúzott részlet szinte pontosan megegyezik az ősi krétai (MĪNOS) nép azonosító fogalmával, a

JĀŠŠ.HĀŠŠ.HĀ.HĀRĀ.MEE

szerkezettel, melyben - bármily meglepő is - saját: HĀG.GĀR.EEN.(Ī).MEE népnévünket ismerhetjük fel. (A részleteket lásd: [23], 265. old.)

"Igy" válnak valóra az ősi mesék! Nem kételkedem benne, hogy "héber Josephus" igazat mond; annál kevésbé, miután a TŌGĀR.MAH szó előtt (l. a "szitakötő" szerkezetét): ŠS.EET.'Ī = "MĀG.GĀR'Ī" áll.

A történelmi idő: kb.i.e. 2600 utáni; ezért írtam, hogy a kissé torzult alakban megjelenő "TŌGĀR.MAH" viszonylag "fiatal".

A TŌ.GĀR.(Ī).MAH szóban a [HUN]MĀG.HĀ.GŪ.HUR > MĀGŌR fogalom rejtőzik, melyről tüstént meg fogom mutatni, azt jelenti: "Kisázsia". Így a "szittya" ósatya: TŌGĀR.MAH a honfoglaló magyarságnak azt a kisázsiai ágát képviseli, melynek létezéséről (az u. n. "dilettáns" nyelvészek és történészek figyelemfelkeltő írásai ellenére!) sem a finnugor nyelvészet, sem a nyelvészet eredményeire alapozott magyar történelem-tudomány jó 100 év óta nem hajlandó tudomást venni. Nem ártana tudni, hogy miért?

Érdemes megnézni - legalább röviden - hogy TŌGĀR.MAH vitathatatlanul magyar, szekely, sőt MĀGŌR népe miként "szorult ki" Kisáziából (ahol több tízezer év óta őshonos volt) Grúzia területére?

Ez a folyamat időben viszonylag hosszú volt, s hogy iga-

zán érteni lehessen, Kisázsia meglehetősen zaklatott történelmét kellene felvázolnom. A lényeg az, hogy K.-i irányból jöve SEMI népek vették birtokba Perzsia Ny.-i (SÜZÄ) vidékeit, kb. i.e. 2600-tól. A kisebb megszakításokkal állandósult harcok nyomán i.e. 2000 táján elesett SÜMEER. Ez fejvesztett É.-i, É.-K.-i irányú menekülést váltott ki, amely a babiloni HÄMÜRÄBBĪ - dinasztia (i.e. 1792-1595) közel 200 éves uralma alatt is folytatódott. Átmeneti szünet után N'IN'ĪVE i.e. 612-es elestével a folyamat újból felgyorsult.

Kisázsiaiban (Egyiptomban, Krétán, Cypruson és a K'ĪKLÄD szigeteken is) MÄGÖR népe élt, és ezt bizonyítani is lehet: a MAG.HÄ.GÜR szerkezet "MÄG" gyöke az "EER", vagy EEŠ.EEŠ > [LAT] IS gyökkel helyettesíthető; innen az elemzés egyszerű, és a:

ŠŠ.EEG.EE.L'Ī.LÜ.WEER.HÄŠŠ.EE.HÄ.M'INÖR

[ENG] A S E A MINOR = "Kisázsia"

B Ä L.HÄ. LÜ.WEER € LÜ.WEER: kisázsiai ősmagyar

HÜ. HUL. LÜ.WEER nép

HÜ. HUL. L Ü D

[MAGY] H O L D →

eredményre vezet.

A hazájukat elhagyók - úgy tűnik - a Kaukázus körzetében lelték új hazára, nyilván nem kizárólagosan.

Másfelől az is igaz, hogy kb. i.u. 500 táján a Kínai Birodalom középső, északi vidékein, egészen pontosan: 'ÖR.DÖS területén élő X'ION.G.NÜ népet (azonos a "ZŠÜAN.ZŠÜAN" néppel) Európa irányába ülték el. E nép őseinek betöréseit megnehezítendő építtette CH'IN SHIH HUANG TI császár i.e. 221 után a Kínai Nagy Falat.

A [K'IN] X'ION.G.NÜ szó szerkezete ez:

[HUN] EEG.EEŠŠ.EE.(J)Ü.HUN.EEG.HÜ.HÄNÜ € HÄZÜ.HÄ.N, ZÜAN > ZŠÜAN!

[KIN] X → 'Ī.(Ī)'Ö N.G.NÜ = [X] X X

Ha a latin betűs változatot "lefordítjuk":

[HUN] (HÄ).HALÄŠŠ.Ī.(J)Ü.HUN.EEN.HÄNÜ

HÄN.EEŠŠ.HÄ

HUN.'ÖR.HÄŠŠÄ.B.'İBEERÜ.HUR.HÄ

HUNÖR népe (a HUR > HOR gyök folytán!) magyar volt, de HU(N) is! A szarvasi felirat ② alatt megbeszélte szövegrészlete (HALÄŠŠ.Ī.JÜ.HUN.N'Ī.HÄ!) valószínűvé teszi - nem azt, hogy ez a nép 'AVAR volt, eredendően az volt! - inkább azt, hogy u-

gyanasz a nép volt, amely TÖR_DÖS-t elhagyta.

A HÄZÜ.HÄN-ban lakó nép magyar voltát a ZÜÄN.ZÜÄN = ZÜ.HÄNÜ.D.EE (helyesen: ŠŠÜ.HÄNÜ.HÜD.EE) kettőzés világosan mutatja. A "ZÜ" etimon azonban az alvilág istenének neve, ezért "ZŠ"-re lágyították.

Miként a [HUN] EEM.EEG.EEŠŠ.EEG.HÜ > "MEXIKÓ" fogalomban, ugyanúgy a X'Ī.(Ī).HÜ.HUN.EEGÜ.HÄNÜ-ban is az "X" fonéma G (>K) hangot rejt. A "Pinyin" betűzés szerinti: X'Ī.(Ī)'ÜN.G kiejtésben "SZJUNG-ként" hangzik, de ez csak a fogalom: "ŠŠ.EE.JÜ.HUN.G" részletét adja vissza, a megelőző "EEGEE" részlet elsikkad. Ezt azért kívántam elmondani, mert a [17] munkában (egyöntetűen!) a megelőző (kínai szakember által átírt és ezért bizonyosan helyes) alak helyett: "HSIUN.G.NU" szerepel, ami - ha a fogalom elemzésére sor kerülne - azt teljesen tévútra vezetné. A [17] munka szerzői azonban kísérletet sem tettek a X'ĪÖN.G.NÜ szó jelentésének tisztázására.

Említettem korábban, hogy az ősi (i.e. 44.500 előtt) törzsek nevei azonosak voltak a honfoglalókéval. Tudom, hogy ezt megérteni mily nehéz. Magam is hosszú időn át gyanakodtam, de végül is a "Holdsarló leányai"-nak nevei meggyőztek. Itt is van erre bizonyíték!

A [K'IN] X'ĪÖN.G.NÜ latin betűs átírásában a "GEEŠŠ.EE" etimon KEEŠŠ.EE > KEES'Ī > "Keszi" törzsére utal. De a ZŠÜ.HÄNÜD.EE €[ENG], [GER] HAN.D = "kéz" < GEEŠŠ, így GEEŠŠ + EE > "Keszi" is. Azonban észre kell venni, hogy a szöveg i.u. 791 előtti; Honfoglalásról szó sincs (abban az értelemben, ahogyan ma a "Honfoglalást" értjük).

MÄGÖR kisázsiai törzsei (6 törzs!) között valamennyi törzs képviselve volt (a Honfoglaló 7-ből) egy kivételével. A hiányzó törzs N'IN.EEG > "Nyék" törzse, aminek súlyos történelmi oka volt. Ez a törzs az EEŠŠ.HÄ idején Indiában maradt!

TÜK(Ä)R'IS-ban dominálón a MÄGÖR anatóliai KEEŠŠ'Ī törzse volt jelen ("tenyér-lenyomat" szimbolizálta!), amiről személyesen is módomban volt meggyőződni, elhozva TB'İL'IS'Ī-ből számos ezzel kapcsolatos bizonyítékot.

A menekülő X'ĪÖNGNÜ-k kb. i.u. 557 táján érték el a dél-orosz sztyeppét, ahol ekkor már fennállt a Kazár Birodalom. Eltérően A. Koestler állításától (l. [24], 17. old) ezt a szabír népet nem igazták le, de a délorosz tartózkodás kiváló alkalmat szolgáltatott arra, hogy HUNÖR belsőázsiai és MÄGÖR "tukriszi" népe a MEÖTIS vidékén (nem hamarabb, mint kb. i.u. 560-570) találkozassék, miként azt mondáink leírják (l.pl. [8]).

Hogy ebben a "találkozásban" (és ami ebből kultúrális és anyagi vonatkozásban következik) mi szerepe volt a Kazár Birodalomnak, egyelőre nem egészen világos. Én úgy gondolom, hogy ez a birodalom "mágnesként" vonzotta a "magyar" népeket,...egy ideig. Kétlem, hogy a Koestler által a [24], 17. oldalán leírtak pontos képet adnának a valóságos helyzetről.

Itt is észre kell azonban venni néhány fontos részletet. A kínai X'ĪÖN.G.NÜ elnevezést HUN népekre vonatkoztatják, míg a ZŠÜÄN.ZŠÜÄN elnevezéssel illetett nép mibenléte bizonytalan. Az előbbieken megmutattam, hogy a [K'IN]X'ĪÖN.G.NÜ fogalomban rejtve benne van az EEGÜ.HÄNÜ = HÄZÜ.HÄ.NÜ "ZÜ.HÄN" részlete, továbbá a kettőzés: ZÜÄN.ZÜÄN = ZÜ.ÄNÜ.HÜD.EE =

ZÜ.HÄ.ŠŠÜRÜ.HÜDEE = ZÜ.HÄŠŠ.HÄWÄR.HÄZ. HÜDEE =
 ZÜ.HÄŠŠ.HÄWÄR.HÄZ.EE.ŠŠÄB.ĪB.EER.Ī szabír magyarokra utal. A
 magyarokat egyértelműen megjelölő fogalom, az

↓ EE.G.EEŠŠ.EE.(J)Ü.HUN.EEG.JÄL'Ī
 [K'IN] X Ī (Ī)Ö N. G.JÄL'Ī = "magyar"

ahol a JÄL'Ī (helyesen valószínűleg: JÄL.L'Ī!) részlet azonos a
 [HIND] JÄL'Ī = "háló" szóval, ami ezúttal is az EEGÄL.(L)Ü
 szerkezetre vezet.

Ez a belsőázsiai "HUN.ÖR", "AVAR", "szabír" és egyben
 "magyar" nép a Kisázsziából elszármazott MÄGÖR nép egy részével
 a MEÖTIS körzetében egyesülve (az allegórikusan megfogalmazott
 TÄRĪH-i ÜNGÜRÜSZ szerint) "5 éves várakozás után" "PANNONIJA
 tartományba" költözött. A TÄRĪH-i ÜNGÜRÜSZ-ben (lásd [8], 18.
 old.) említett fontos epizód, az, t.i., hogy amikor "ÄDZSEM
 (Perzsia) padisahja Konstantinije fejedelme ellen ment,
 ...HUNÖR (otthon maradt) népét támadás érte" valószínűleg azo-
 nos HERAKLEIOS bizánci császár kazár szövetségben végrehajtott
 Perzsia elleni hadjáratával, i.u. 627-ben (lásd [24], 18.-19.
 old.-k), de MÄGÖR grúziai (EEGÄR.REER.Ī.L'Ī ≈ ŠÄR.(R)EET'Ī. nép
 > [GRU]KÄRTLĪ!) csapatainak távollétét kihasználva az arabok
 elfoglalták Grúzia ősi középső területét (lásd [28]). Az egye-
 sült HUNÖR/MÄGÖR nép elköltözése ezt követően történhetett. De
 röviddel ezután, hiszen i.u. 627 után a szasszanida perzsa bi-
 rodalom gyakorlatilag megszűnt létezni, TÜKR'IS/KÄRTLĪ pedig
 arab megszállás alá került. László Gyula ezt a honfoglalást
 660-670 tájára teszi (ténylegesen 20-30 évvel korábban történ-
 hetett!) és meggyőződéssel vallja, hogy ez az avar-magyar nép a
 jobbagyság őse. A 895-896-os honfoglalók jelentős része (László
 Gyula szerint) TÜRK összetevőkből állt, és belőlük lettek ké-
 sőbb a nemesek. Több ezer szó és fogalom részletes elemzése
 után meg merem kockáztatni azt az állítást, hogy az indiai ő-
 hazából elszármazott valamennyi törzs TÜ.HUR.HÜG.(G.HÄ) > TÜRK
 (is!) volt és "nemes" (a NEEMEEŠ.EEŠ szerkezetből). A
 HÜ.G.(G.)HÄ = HÜ.G.(G.)ÜR.HÄŠŠ.EEN...stb. egyben azt is jelzi,
 hogy a nép "ÜGÖR" is volt.

A szarvasi tőtartó szövege azt a sejtést engedi meg, hogy
 a HUN.ÖR/MÄGÖR csodaszarvas monda nem a mai értelemben vett
 honfoglalókra, hanem László Gyula avar magyarjaira vonatkozik!

A magyar nép sokat emlegetett, de konkrét formában soha
 meg nem fogalmazott "kétnyelvűsége" valószínűleg az "avar-
 magyar" és "türk" nyelveket jelenti, melyekből mai nyelvünk
 ötvöződhetett.

4. Az utolsó, 4. mondat így szól:

↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ :
 EE.G.EE.ŠŠ.EE.HÄ.G.EE.ŠŠ.EE.D.D.HÄ.HÄ.W.HÄ.MAH.(HÄ):

Ennek a szövegnek sincs - első ránézésre - semmi értelme!
 A ↓ ligatúra még az ősi indiai "lineáris írás" korából
 származik (i.e. 44.500!). Így épül fel: | + C = ŠŠ.EE. + HÄG

(v.ö. a [MAGY] "Csihák" családnevekkel!) Az "ÄR. PÄD. Ī. HÄG" fogalommal függ össze, de kerüljük ki, mert az olvasatot elbonyolítja!

A [HUN] ŠŠ.EE.HÄ > [ENG] SEA = "tenger" = [GER] die SEE, így a fogalom első részlete: EEG.EEŠŠ.EEG.EEŠ. + ŠŠ.EED'Ī.D.HA > "egészséges" + "szittya". (A "szittya" fogalmat lásd előbb, a TŪGÄR('Ī).MAH.HÄ...stb. elemzésnél!). Az "egészséges" szó: NEE.MÄRÜDEE = "nem.beteg" (a MÄRÖD'Ī szót lásd az Értelmező Szótárban, [25], 890. old.). Nos, ez a NEEMÄRÜDEE szó torzult: "N'ĪM...RÖD'Ī"-vá, azaz [LAT] ŠŠ.HÄNŪ.N.N.HA.HÄ > SÄNÄ, [GER] EEG.EEŠŠŪ.HUN.HÄ.N.HÄD.D > GESUND, [ENG] EE.HÄL'Ī.D.EE.EE > JÄL'Ī.D.EE.'Ī > HEAL THY stb. alakokká, melyeket érdemes lenne megnézni,...ha a terjedelem engedné.

Pl. a [HIND] JÄL'Ī = "háló", a [HUN] D.EE'Ī = MÄ.HÄG.GÄR.'Ī azaz:

HÄLŪ.HUM.HÄ.HÄG.GÄR.'Ī = ŠŠ.HÄB.HÄ.BŪ.HUN.HÄ.N.HÄG.GÄR.'Ī =

ŠŠ.HÄB.HÄ.BŪ.HUN.HÄWÄR.HÄŠŠ.EE

ahol jól látszik az: "ÄVAR.HÄZ". (Hozzáteve, hogy [HIND] NÄGÄR = "város").

Elégedjünk meg egy egyszerűbb megoldással:

EEG.EEŠŠEEG.EEŠ.ŠŠ.'ĪT.T.HA = "N'ĪMRÖD'Ī. Szittya"

Bevallom, a HÄW.HA.MAH.(HÄ) részlet - közel 30 éves epigráfiai "gyakorlás" után is - alapos fejtöresre készített.

A HÄW részlet nagy valószínűséggel: HÄB.EE.B.(HA), ahol a HÄB.EE (v.ö. [ENG] HAVE) epigráfiai "toposz", jelentése: "van" = [HIND] HUN.HÄ, ahonnan a

HUN.HÄ.B.HA = HUN.HÄ.B.EEG.HÄ.HÄR.EE

		N.HÄG.HÄ.HÄR.EE	
[HIND]		N Ä G Ä R	
[MAGY]	← város		
		HÄ. W Ä R. H Ä ŠŠ.EE	
		EE + MAH.(HÄ)	
		DEEŠŠŪ.HUŠŠ.EEG(HÄ)	
		← dicsőség →	

megfelelések következnek.

A "dicsőség" szót tartalmazó szövegrészlet több féle módon is fordítható. A [SUM] ŠŪŠ,ŠŠŪŠŠ szó jelentése: "fed", "borít"; a szótárak az [ENG] COVER = GŪ.VEER szóval értelmezik. (Nem valószínű, hogy a GŪ.WEER szó [= "görnyed"] sérülése révén alakult volna ki, de ez bizonyossággal mégsem állítható). A "KŪVEER" egy jól ismert történelmi név. Ezzel a 4. mondat záró részlete ez:

HUN.HÄWÄR.HÄZ.'Ī.MÄG.GÄR.'Ī.KŪVEER.HÄZ(Ä)

Ha most az egyes részleteket összeillesztjük, ezt kapjuk a 4. mondat olvasataként:

"N'IM. RÖD. 'Ī.szittya.HON. HĀWĀR. HĀZ. EEVĪLĀT. 'ĪGĀR. 'Ī.→

→ KŪVEER. HĀZ (Ā)".

Itt a MĀG. EEG. ĀR" szót feláldoztam az "EEVĪLĀT" kedvéért. Látni fogjuk tūstént, hogy a KŪVEER" szó az avar/magyar HON uralkodójának, pontosabban: "királyának" a neve. (A finnugor hiedelmekkel ellentétben "király" szavunk nem szláv jövevényzó; eredeti szerkezete: G.EER.HĀ.L'Ī volt, ahol a GEER.HĀ [v.ö. a "Gera" családnévvel!]) = [HIND] GHERĀ = "kerítés", és a [HAT:] L'Ī = "nép", azaz a szó eredeti jelentése: "kerítés.nép", pl. ŠŠĀU.HUN.HĀ.L'Ī = ŠŠAWIRŪ.HUN.HĀ.nép").

A HUN > HON szóhoz annyit: Baráth Tibor panaszkodik az egyik írásában (lásd [26] 38. old.), hogy a magyar nyelvészet egyik képviselője azt állította, "HON" szavunk nem lehet ősi magyar szó, mert csak a nyelvújítás korától kezdve ismeretes."

Ha ez igaz, megvan a véleményem a magyar nyelvészetről! Mit szólnak a több, mint 40.000 éves BALĀTÖ.HON-hoz, ŠŠŪ.HŪB.EE.BEERŪ.HUN> SOPRON-hoz, ŠŠŪ.HUL.LŪ.HUN.HĀ.NŪ.G.(HĀ) > "SZOLNOK"-hoz, MŪ.HUN.HĀ.NŪ.G.(HĀ) > "MONOK"-hoz... és hadd ne folytassam tovább. Ha a magyar nyelvészet ezt eddig nem ismerte fel, nagyon nagy baj van; ellenkező esetben Baráth Tibort egyszerűen becsapták!

Kínálkozik azonban az olvasat elkészítéséhez egy másik lehetőség is, a [HUN] HĀW > [ENG] HAW = "galagonya(bogyó)" felhasználásával, ahol a "bogyó" = [GER] BEERE < B.EER.EE.

A "galagonya" szó erre a szerkezetre hallgat:

GĀL.LĀGŪ.HUN.HĀ.N.HĀ

A "Szittya" szót "fel kell áldoznunk" a továbbiak érdekében:

ŠŠ.EET. 'Ī.T.HA
TŪ.GĀR. 'Ī
MĀG.GĀR. 'Ī.TŪ.GĀR.EE.

A záró "EE" gyök - a következő "GĀL" etimonhoz illesztve - létrehozza az "EEGĀL" (= egyenlő) szót, melyről tudjuk, hogy ősi alakja (lásd R.M.G.):

EEGEER.EE.L'Ī = EEG. R. 'Ī.NEEP.

Ezzel a szöveg első részlete:

N'IM RÖ.D'Ī.MĀG.GĀR. 'Ī.TŪ.GĀR.EEG. R'Ī.NEEP

A folytatás itt kritikus. A "HĀ" gyök (HĀDŪ=HĀD.EEŠŠ.HĀ) helyett vegyük a "HŪ" gyököt, amivel a

HŪ.LĀGŪ.HUN = HŪ.DŪ.HUN = BĀLĀ.TŪ.HUN

szerkezetéhez jutunk, lévén az [IT] LAGŌ = "tő", a [HIND] BĀLĀ = "hő".

A "NEEP" gyök után a szöveg így folytatódik:

(NEEP.)EE.BĀLĀ.TŪ.HUN

A HĀN.HĀ.B.EER.EE.HA.MAH.(HĀ) részlet nagyon érdekes; nézzük miért?

H Ā N . H Ā . B . E E R . E E . H A . M A H . (H Ā) =
HĀŠŠ.HĀB.HĀ.B.EER.Ī.HA.MAH.(HĀ)

látszólag tehát a "Szabíri" szó jelenik meg, de a

B.HĀ.BEER > WEER

B.B > W fonémái között nem "EE", hanem "HĀ" áll, és a BĀB.EER > "babér". Ez a fogalom pl. a [GER] LOR.BEER < LŪ.HUR.HŪ.B.EER, azaz

HĀŠŠ.HĀ.LŪ.(HU)M.HĀ.HĀG.GĀR.EEN.EE.G.Ū.B.EER.Ī.HA.MAH.(HĀ) =
"HĀZ:ál(ú)má.HĀG.GĀR.EEN.Ī.GŪB.EER.HĀZĀ:MĀG.GĀR.Ī.HĀDĀL(Ū)M. → (HĀ):"

Nos, itt "GŪBEER" (és valószínűleg nem GŪW.EER) a megfelelő KŪVEER-rel azonos.

GŪBEER > KŪVEER (a szó jelentése azonos az [ENG] COVER szóéval!) avar király volt, és viszonylag sokat tudunk róla (1.pl. [27]). Negyedik fia volt az ősi BOLGĀR(?) uralkodónak: "KRÖBĀTÖS"-nak, aki "nyugatra távozott bizánci KONSTANTINOS" császársága idején élt (i.u. 668-685). Kortársa volt II. Benedek pápának is (i.u. 684-685), így a szarvasi szöveg i.u. 668-685 között készülhetett. Elvben nem zárható ki, hogy ő volt az avar magyarok első kárpátmedencei uralkodója, de - lévén az ősi BULGĀR haza a Volga és Káma folyók összefolyásának közelében volt - felmerül a kérdés, vajon KRÖBĀTÖS < (HĀ)G.GĀR.HŪB.EE.BĀTŪ.HUŠŠ.(EE), vagy mivel G(Ā)RŪB.EE.B > [ENG] CROW = "varjú" → (HĀ).WĀR.JŪ.(HU).HĀDŪ.HUŠŠ.(EE) = (HĀ).WĀR.JŪ.(HU).HĀDEEŠŠ.HĀZ valóban bolgár volt-e?

Az 'avar eredetű: BUL.IK < BŪ.L.EEG mai magyar családnévnek valószínűvé teszik, hogy a BULGĀR szó szerkezete: BŪ.L.EEG.HĀ.HĀR. Rendkívüli jelentősége folytán érdemes az előbbi gondolatmenetet azzal zárni, hogy megnézzük, mi húzódik meg a fogalom mögött, hiszen a finnugor nyelvészet a magyarság (egyik) őshazáját ugyancsak a Volga és a Káma folyók tájára teszi. Így joggal kérdezhetjük, vajon "bolgárok", vagy "magyarok" által lakott volt-e ez a terület?

A BULGAR szó szerkezete ez:

BŪ:L.EE.G:HĀ.HĀR
-L'Ī K-

Ez a "L'ĪK" az R.M.G. szerint: "lyuk", melynek sok köze van a 10. old.-on említett [HIND] CHED.DĀR = "lyukas" szóhoz, de nem azonos vele. A hivatkozott helyen (lásd R.M.G. 465. old.) felsorolt számos szinoníma közül a [LAT] TUGURIUM < TŪ.GŪR.Ī.HUM alakot válasszuk, nem feledve, hogy a "szó" HĀ gyökkel folytatódik. A "BŪ" szó [HIND] szinonímája: MĀ.HALĀL = "gyilkos. halál". Az [ENG] HUM(Ā) = PŌ.HON.EEG = PŌ.HON.HĀŠŠ, de korábban (lásd 12. old.) megbeszéltük, hogy a [HUN] PŌ = "fekete" = ŠŠ.HĀWĀR.HĀZ > [GER] SCHWARZ. A "TŪ" gyököt ne a "tó" szó vala-

tok lehetősége ellenére is) olyan módszer, amely betekintést ad a múlt rejtett titkaiba. Ha a D.HÄG > DÄK ([HIND]DÄG, DÄK = "égetés") szóra alkalmaztuk volna, megtudhattuk volna, hogy "HAD.EEŠŠ.Ī. székelv"-ekről van szó, kisázsiai eredettel. Ez a kisázsiai eredet nem is "akármilyen": 'ÄZEER.Ī', ha úgy tetszik: "asszir", így N'IN.ĪVEE i.e. 612-es esete után a dákok a mai "ÄZERĪ" területen át, nyugatra fordulva jutottak Erdélybe. "Az adj király katonát" gyermekjátékkal kapcsolatban felbukkanó N'IN.ĪVEE szó, melynek történelmi jelentőségére Erdy Miklós hívta fel a figyelmet, arra enged következtetni, hogy a játék szövege DÄK eredetű. A ŠŠÄ.HÄR.(Ī).MÄ.HÄ.DÄ > Szarmata szó "ŠŠÄB.B'IR.(Ī).ország" jelentésű, de az "EEMÄ" részlet jelzi, ők is székelviek voltak. Az (EE)G.EE.B.HĪD.HÄ.HÄ > "CEPIDA": "HALÄŠŠ.Ī...székelv...TÜ.GÄR.Ī (avar-mágór)nép". A (HÄ)LÜ.HUN.EEG.HÜ.B.BÄ.HÄR.(HÄ)D > "LONGOBARD" nép az i.u. 791-es vereség menekült avar-magyarjainak népe, amivel - úgy gondolom - a svájci P'IN.SEC-ben talált, ősi (indiai) lineáris írással készült garendafelirat rejtéjéhez is közelebb juthatunk.

Azt javaslom, hogy ezt a második olvasatot fogadjuk el, mert ez érdekesebb az előzőnél.

A 4. mondat olvasata így:

"N'IMRÖD.Ī.MÄG.GÄR.(R)EET.TÜ.GÄR.EEG.R.Ī.NEEP.(EE):BÄLÄTÜ.
HUN.HÄZ:álma.HÄG.GÄR.EEN.Ī.KÜVEER.HÄZÄ:MÄG.GÄR.Ī.hatalom".

A "TÜGÄR.Ī" (>TÖKÄR.Ī) szó népnév, és - miként korábban láttuk - szoros kapcsolatban áll a "szittya" ősapával: TÖGÄR.MAH.(HÄ)-val. A [17] forrás hullatlan "nagyvonalúsággal" ezt az ősi TÖKÄR.Ī, avar nyelvet "centum"-nyelvvé minősíti (l. [17], XVI. old.). Én csak azt nem tudom, vajon milyennek képzelem el a finnugor nyelvészet a mi nyelvünket néhány száz évvel a Honfoglalás előtt? Arról nem is szólva, hogy milyen lehetett néhány ezer (vagy tízezer!) évvel korábban!? Nem ismernének rá!

Ezek után már csak az i.u. kb. 700-ra leginkább jellemző olvasatok összegzése marad.

A teljes felirat:

① öre.dicső.HÄG.GÄR(nak): ② TÖ. 'OR.DOŠ.Ī.MÄG.GÄR.Ī.én.
HÄZ.(HÄ): ősi.Szabíri.HALÄŠŠ.HÄZ:HÄG.GÄR.JÄŠŠÄG:jó.
HUN.N'Ī.(HÄ): ③ királyi.HÄZ.(HÄ).én.EVĪLÄT(Ī).HAD(nak),
HÄG.GÄR.EEN.Ī nép(nek): 'AVAR.HÄZ:HUN.HÄZ:Szabíri.
MÄG.GÄR.Ī.HÄ: ④ N'IMRÖD.Ī.MÄG.GÄR.(R)EET.TÜGÄR.EG.R.Ī.nép(e):
BÄLÄTÜ.HUN. HÄZ:álma.HÄG.GÄR.EEN.Ī.KÜVÉR.HÄZ(nak):MÄG.GÄR.Ī.
hatalom:
amihez kár lenne bármilyen további kiegészítést fűzni, ha csak azt nem, hogy a BALATON (ezek szerint) avar eredetű név!

"Ezért" nem értettem egyet Harmatta János "szőnyeg-szövő Karvaly apó"-jával, és - úgy gondolom - ez a munka végül is megérte a fáradságot, megmutatván, hogy a HU(N), 'AVAR és "magyar" ugyanaz a nép; ha a nép "magyar": egyben HU(N) is, 'AVAR is (sőt, elárulom: 'OSSET is, PELÄZG is, ÜGÖR is, TÜRÜG is, HÄVILLÄ - népe is, az "ezüst" népe is, LÜWER is, ...én vagy 25 népnevet találtam az ősi magyar rasszon belül!). Az viszont biztos, hogy nem finnugor, miután ez a fogalom mesterséges konstrukció; közel 30 év alatt semmi erre utaló adatot nem találtam! Meg merem viszont kockáztatni azt az állítást (sok-sok elemző munka alapján), hogy a finn nép is ősmagyar, azok nélkül a gének nélkül, melyeket HUNÖR népe hozott Belsőázsziából! Az ok nagyon egyszerű: a finnek ősei kisázsiai eredetűek, így sohasem jártak Belsőázsziában!

Irodalmi hivatkozások

- [1] Vékony Gábor: "Későnépvándorláskori rovásfeliratok a Kárpát-medencében", (Életünk könyvek, 1987).
- [2] H. Jensen: "Die Schrift", (VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin, 1969, 416.-420. old.-ak).
- [3] Berrar Jolán, Károly Sándor: "Régi Magyar Glosszár", (Akadémiai Kiadó, 1984, 721. old.).
- [4] Kohn Sámuel: "Héber kútforrások és adatok Magyarországon történetéhez (Akadémiai Kiadó Reprint Sorozata, 1881).
- [5] J. Duft, T. Missura-Sipos: "A magyarok Szent Gallenben", (Kommissionsverlag, CH-9001 St. Gallen).
- [6] Kós Péter: "Magyar - Hindi Szótár" (Akadémiai Kiadó, 1973).
- [7] "Baal és Anat", ugariti eposzok, (Prometheus Könyvek, Helikon Kiadó, 1986.).
- [8] Grandpierre K. Endre: "Aranykincsek hulltak a Hargitára" (Népszava, Magyar Titkok sorozat, 1993).
- [9] Érdy Miklós: "Kőrösi Csoma és Vámbéry el nem ért végcéljánál...", (A XXIII. Magyar Találkozó Krónikája, 1984, Cleveland, 320. old.).
Magyar Nemzet, 1982, június 20. ("Magyarok Ordosban").
- [10] J. H. Breasted: "A History of Egypt", (Bantam, 1905).
- [11] S. N. Kramer: "Sumerian Mythology", (Harper, 1944).
- [12] P. T. Srinivasa Aiyangar: "History of Tamils from the Earliest Times to 600 A.D.", (Coomaraswamy Naidu and Sons, Madras, 1929).
- [13] G. P. Carratelli: "Le iscrizioni...di Haghia Triada", (Monumenti Antichi, Vol. XI., (1945), 528. old.).
- [14] lásd [23], 255. old.
- [15] "Biblia", (Szt. István Társulat, 1982, 19. old.).
- [16] "Orosz-Nyivh Szótár", (Szovjet Enciklopédia, 1965).
- [17] "Attila és hunjai", (Akadémiai Kiadó Reprint Sorozata, 1940, XXXI-XXXV. old.-k).
- [18] Ch. Bermant, M. Weitzman: "Ebla", (Gondolat, 1986, 61. old.).

- [19] Komoróczy Géza: "A ŠUMER irodalmi hagyomány", (Magvető, 1979).
- [20] J. Dayton: "Minerals, Metals, Glazing and Man", (George G. Harrap and Co., London, 1978).
- [21] Érdy Miklós: "Studia Sumiro-Hungarica 3", (Gilgamesh, New York, 1974, 165. old.).
- [22] Kőrösi Csoma Sándor: "Tibetan Studies", (Akadémiai Kiadó, 1986, 27.-34. old.-k).
- [23] F. Sachermeyr: "Die minoische Kultur des alten Kreta", (W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart, 1964).
- [24] A. Koestler: "A tizenharmadik törzs", (Kabala Kft., 1990).
- [25] "Magyar Értelmező Kéziszótár", (Akadémiai Kiadó, 1972)
- [26] Baráth Tibor: "Tájékoztató az újabb magyar őstörténeti kutatásokról", (Montreal, 1973, 38. old.).
- [27] "Magyar Múlt" (Sydney, XVI., No. 39, 73. old.)
- [28] M. Lordkipanidze: "Georgia in the 11th-12th Centuries" (Ganatileba Publ.-s, Tbilisi, 1987); 6. old.

Kováts Zoltán (Szeged)

A magyarság 8. századi Kárpát-medencében való nagytömegű megtelepedésének demográfiai bizonyítékai

Először is szükségszerű a témát elhelyezni abban a tudósi-szervezői munkában, amit a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület végez. A magyar tudományos életre nemcsak a Moszkvából vezérelt ún. Marxizmus-leninizmus ideológiáját próbálták rákényszeríteni, hanem a tudományos eredmények közül - Aczél György eszméi diktatúráját felidézve - egyeseket tiltottak, másokat megtűrték, s voltak olyan elméletek, amelyeket támogattak. Most, a fokozatosan szabadabbá váló légkörben a külföldön elért eredményekkel is megismerkedhetünk, ugyanakkor a hazai eredmények is megmérettettek. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület munkássága ebben nagy segítségünkre van. A sokféle munka közül egy témakörre szeretném a figyelmet felhívni. A hazai nyelvészeti tudomány sok-sok évtizedes munka után egzaktan, jól bebizonyította, hogy nyelvünk nyelvtani rendszere, az alapszókincs egy része a finnugor népek nyelvével rokon. Ott lett a baj, hogy ebből az a kizárólagosság következett, hogy a magyar nép őshazáját is ott kell keresni, ahol a nyelvet ma is beszélik. Így tanítják mind a mai napig iskoláinkban vastag betűvel: "...az őshaza valószínűleg Nyugat-Szibériában, az Ob folyó alsó folyása melletti erdős területen volt."¹ Ez ellen rengeteg tény szól. Például az, hogy szegény, halászó-vadászó életmódot folytató legközelebbi nyelvi rokonainkat, a mansikat és osztyákokat az oroszok csak a XVI. századtól kezdve szorítják erre a rendkívül nehéz életlehetőségeket biztosító területre, ma már ezek a feltételek is megszűnnek. Nem veszik figyelembe, hogy a XV. századi orosz térképek még Jugriát az Uraltól nyugatra tüntetik fell - A politikai kizárólagosság tudományos kizárólagossághoz vezet. Hogy népünk - Henkey Gyula kutatási eredményei - viszonylag mozdulatlan tömegei antropológiailag a török népek családjába tartoznak, nem nyerhet kifejtést - hivatalosan - tankönyvi szinten. A két tudományos eredmény nagyon szépen ötvözhető, csak egy kis tolerancia kellene hozzá. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület érdemének én ezt tartom. Felszínre hozni az eddig agyonhallgatott, tiltott kutatási eredményeket, s ami a megmérettetésnél igaznak bizonyul, azt próbáljuk közvéleményünkkel megismertetni. A felhozott példát folytatva, az elmúlt évtizedekben a volt Szovjetunió tudósai feltárták, hogy a finn-ugor nyelvet beszélők hatalmas tömeget alkottak a Finn-öböltől Nyugat-Szibéria déli területéig.

Ezeket az eredményeket Erdélyi István ismertette meg velünk a Benda Kálmán szerkesztette "Magyarország történeti kronológiája" című összefoglaló munkában.² Ebbe a tömegbe Kr. e. a II. évezredtől kezdve időről időre különböző népek olvadtak be. E népek hozták a maguk kultúráját az állattenyésztés, földművelés és más terén. Ezért kell ősi kapcsolatainkat Belső-Ázsiában keresni /Kiszely István kutatásai/. - Az iráni népekkel való érintkezésünket a hazai nyelvészeti tudomány is elismeri. Így az sincs kizárva, sőt, nagyon valószínű, hogy a nagytömegű finn-ugor nyelvet beszélő nép befogadta a sémi hódítás elől menekülő suméereket is, vagyis azokat, akik a magasrendű kultúra elemeit megőrizték az ékirástól kezdve a puli kutyáig /mely - mondhatni - a világ legokosabb állatokat terelő kutyája/. Ha így látjuk a világot, akkor már nem kell kiátkozni, nevetségessé tenni azokat, akik a sumér magyar kapcsolatokat felvetették.³ Nagyobb toleranciát a tudományban! Ezt a toleranciát képviseli a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület.

E bevezető gondolatok után egy másik - a "hivatal" által kiátkozott kérdéskörre - szeretnék áttérni - Voltak-e magyarok a Kárpát-medencében a 895-ös honfoglalást megelőzően. Számomra, a 30 éve a népesedés kérdéseivel foglalkozó kutatók előtt nyilvánvaló, hogy ez nem lehetett másképpen. A magyarság tömegei töltötték ki legalább 80 %-ig a Kárpát-medencét Mátyás királyig. Bizonyíthatóan akkor legalább 5 millió ember élt itt, amelyen belül a magyarság több mint 4 millió volt. Ezek elődei a X. században minimálisan 1 millióan lehettek. Hogyan? Mielőtt ennek részletesebb bizonyítására rátérnék, fel szeretném sorakoztatni egészen rövid összegzésben azokat a feltárásokat, összefüggéseket, amelyek nagyobb, magyarul beszélő tömegeknek e megjelenését bizonyítják a VII. század végén, a VIII. század elején.

Vannak olyan hipotézisek is, amelyek feltételezik, hogy az avarok VI. század közepén való megjelenése előtt hatalmakt gyakorló longobárdok és gepidák uralma alatt élő szkíta és szarmata maradványok is a magyarság ősei voltak.⁴ E kérdések még igen hipotetikusak, csak éppen utalok rá, mint lehetőségre.

Az 1970-es évek elején lángolt fel a vita László Gyula un. "kettős honfoglalás" elmélete körül. A pesti és szegedi egyetem kiváló tudósai /Bóna István és Kristó Gyula és még többen/ nem látták, azóta sem látják bizonyítottnak László Gyula ismételtén kifejtett, felsorakoztatott érveit. A jól beidéződött nézet jegyében fogjuk 1996-ban ünnepelni az Árpád vezette 895-ös honfoglalás 1100 éves évfordulóját. Pedig...

1/ Marjalaki Kiss Lajos: Anonymus és a magyarság eredete című 1928-ban megjelent tanulmányában földrajzi neveinkkel, Anonymus székelyeivel meggyőzően bizonyítja, hogy itt a 895-ös honfoglalók magyarul beszélőket találtak. A vezető, esetleg még törökül beszélő réteg (a kabarok mindenképpen törökül beszéltek) beszéltek/ rövid időn belül elmagyarosodott.⁵

2/ László Gyula már egy 1944-ben megjelent tanulmányában ismerteti azt a megfigyelését, hogy az un. avar kori temetők és a honfoglalás korára tehető leletek kiegészítik egymást. Mindkét leletanyag felett a

helynévi anyag magya⁶. Újabb, Vas és Somogy megyei kutatások mutatják, hogy az avar-kori temetőkhöz még évszázadokon át temetkezett hasonló antropológiai jegyeket viselő népesség⁷.

3/ Azt pontosan tudjuk, hogy a Tiszántúlon és Erdélyben hatalmat gyakorló gepidákat a longobárd és avar összefogás 567-ben döntötte meg. A következő évben a longobárdok az avarok elől /hun törzsszövetség utódai/Itáliába húzódnak. Az avarok elérik a mai Ausztria közepét, az Enns folyót. A magyar mesekincs "túl az óperenciás tengeren is túl" fordulata megőrizte a "túl az ober Ensen" emlékét. Az első két hullámban érkezők török nyelvet beszéltek - a feltételezések szerint. A VII. század végén és a VIII. században két újabb hullám érkezik kelet felől, új leletanyag tűnik fel a sírokban, a griff madár és az inda, ezek az ún. griffes-indások. /Az már egy másik problémakör, hogy ezek az érkezők is kétféle, összeolvadt népességet jelentettek./ A griffes-indás leletanyag a VIII.-X. század Kazáriájának kultúrájával mutat párhuzamot, sőt még messzebbre, Belső Ázsiába vezet el bennünket. A griffes-indások már magyarul beszéltek, nagyobb tömegben voltak, mint a már itt talált törökök beszélők. Ezek emlékét is őrzi azért helynévanyagunk. Baján, Várkony, etc. Sok-sok - kisebb türk népet olvasztott be a magyarság, ezért vagyunk mi antropológiailag törkök⁸.

4/ Újabb kutatásokból kezdjük megismerni a mai dél-országi területeken bekövetkező VII. századi változásokat. Igen egyértelmű, hogy a Kaukázustól északra a VI. században létrejött Türk Birodalom 650 táján meggyengül. Egyrészt kialakul belőle a Kazár Birodalom, majd három néptömeg nyugatra vándorol. Északabbra húzódnak az ún. volgai bolgárok. Ezekkel is mennek ugor /magyar/ törzsek. Velük fog majd találkozni Juliánus barát az 1230-as években. A törökök beszélők Aszparuh vezetésével 679-ben elérik a Dunát és beköltöznek a Keletrómai birodalomba. Elszlávosodnak, ők alapítják az első bolgár császárságot. A magyarországi régészeti kutatások igazolják, hogy igazak azok a források, amelyek kuvrát onogur fejedelemség negyedik fiának, Kubernek a Pannóniába való településéről szólnak.⁹ Ekkortól kezdve jelennek meg a régészeti ásatásokban a griffes-indás övcsatok, díszítések.

5/ A bizánci és arab források ebben az időben onogoroknak, ungarusoknak, hungarusoknak neveznek egy népet a dél-országi területeken. Ezeket az utalásokat Olajos Terézia tárta fel. Így nevez bennünket most is a világ: Hungaria.¹⁰ Érdekes, hogy a kultúrájában ősi ukrán nyelv is ugorcinek nevez bennünket.

6/ Az ukránok őskronikája /Nestor kиеvi szerzetes használja fel/ is előbb fehér ungorokról /avarkor magyarsága/, majd fekete ungorokról /Álmos és Árpád magyarjai/ beszél.¹¹

7/ Az, hogy a VII. század végén VIII. század elején érkező magyarul beszélő avarok megérik a honfoglalást, ennek igen sok bizonyítéka van. Azt tudjuk, hogy Nagy Károly Bajorjai 791-ben egy kisebb győzelmet aratnak az avarok felett. Az is biztos, hogy 795/96 fordulóján eljutnak az avarok kagánjának székhelyére is, az arany értéke a szerzett nagy tömegű kincs miatt Európában esik, de hogy az "avar népet nem pusztították ki, az biztos. Arra is van adatunk, hogy az avarokat - 811

július - "pénzért szegődött avarok" a bolgárok oldalán harcolnak I. Nikephorosz bizánci császár ellen. Pár évvel később egy másik forrás szerint egy Ugra nevű nép segíti Krum kánt Bizánc ellen.¹²

8/ A filológiai pontosságáról - nyugodtan mondhatjuk - világhíres professzor, Szádeczky Kardoss Samu részlete bizonyítja, hogy a Nagy Károly csapatai által megvert un. avarságnak nagy tömegei élnek a Kárpát-medencében a 895-ös honfoglalást megelőzően. Őt idézve írja ezekről az "avarokról": "...akik sem bolgár, sem a morva, sem pedig a keleti frank szférába nem tartoztak a IX. század végén."¹³ Hová lettek ezek az avarok? László Gyula un. "kettős honfoglalás" elmélet adja meg erre a választ.

9/ A IX. század írásos forrásokban igen szegény. Újabban előkerült Német Lajos keleti frank uralkodó 860. május 8-án kelt oklevele, mely "Wangariorum marcha-", magyarok határvidekét említi. A szövegösszefüggésből az derül ki, hogy ez a Rohonczi-/Kőszegi/ hegység vidéke.¹⁴

10/ Ransanus /1428-1492/ Beatrix királyné kérésére a magyarok történetéről írt munkájában egy mind a mai napig ismeretlen forrást ismertet, mely szerint a magyarokat a bolgárokkal tartja azonosnak, s a honfoglalást II. Benedek pápa idejére /684-685/ teszi.¹⁵

11/ A XIII. század végének történetírója, Kézai Simon is egy 700-as és egy 872-es /?/ honfoglalást említ. A lényeg az, hogy kettőt. A XIX. század derekán keletkezett Bécsi Képes Krónika egy 677-es és egy 896-os honfoglalásról tud.¹⁶

12/ Az első fennmaradt történeti munkánk írója, "Anonymus" a XII. század végén kétszer is említi, hogy a magyarok elé a székelyek mennek, /50. fej./ majd "... székely kalauzaikkal együtt Ménmarót ellen kezdenek lovagolni". Az 51. fejezetben olvassuk: "A különféle nemzetekből összegyülekezett vitézek /ezek szlávok lehettek/ Ösbű és vitézei ellen harcolni kezdenek: A székelyek és magyarok sok embert agyon nyilazának." - Az itt talált magyarul beszélő, velük szövetségre lépő népeket Árpád magyarjai - keleti szokás szerint - végek, határok őrzésére szorították. Így kerülnek a székelyek előbb a mezőségbe - Erdély közepére majd később /XII. sz./ a hágók védelmére. Sőt, innen a székelység az észak-mezőségi magyarokkal megerősítve a tatárjárás után őrségeket, falvakat hoz létre. A Szeret folyó mentén 24-et, a Prut mentén 12-t, a Dnyeszter partjára hatolnak, ott kettőt /Csöböröcsök és őrhely/.¹⁷⁻¹⁸ - A 895-ös honfoglaló magyarok nemcsak a székelyeket szorították a határok védelmére, hanem őrség magyar népe is ennek az ősi magyarságnak a leszármazottja. A néprajz tudomány számtalan rokon vonást tár fel a székelyek és az őrségiek hagyományában. Még nem eléggé kutatott Dél-Baranya ormánsági népének ősi volta. /Fehér gyász etc./ - Bizonyára a déli területeket megszálló Botond törzse előtt is voltak itt talált magyarok, De Botond törzse lényegében felmorzsolódott a török elleni harcokban. Nemesei Gömörbe, általában északabbra húzódtak. Botond törzsének utolsó töredékeit /Szent László, Kórogy/ most számolják fel a szerbek az etnikai tisztogatás keretében.

E hosszúra sikerült bevezetés után következnek a demográfiai bizonyítékok arra, hogy itt a Kárpát-medencében nagyobb tömegű népességnek kellett élnie a X. században, mint ahogy ezt eddig feltételezték.

Ha az itt talált népesség törökül beszélt volna, akkor a magyarokhoz csatlakozó törökül beszélő kabarok a XII században beköltöző ugyan-csak törökül beszélő besenyők török nyelvűvé tették volna a 895-ös honfoglaló magyarságot. Csak úgy lehetséges, hogy a magyarság egészen Mátyás királyunkig meghatározó szerepet visz a Kárpát-medencében, sőt még népességi kirajzásra képes nemcsak Moldvába, hanem az azóta elrománosodott Oltig terjedő Szörényi bánságba, sőt lehetséges, hogy magyar őrállások kialakultak a macsói, sói, ozorai bánságokban is. Ezt csak egy erős etnikum tudta megtenni. Ez az etnikum a griffes-indások és a 895-ös honfoglaló magyarok ötvöződéséből alakulhatott ki.

A bizonyítást két irányból végezhetjük el. A korabeli források felhasználásával és visszakövetkeztetések segítségével. az utóbbira azért van szükség, mert igen gyéren maradtak fenn írásos források a IX. századból. Későbbi, jobb, részletesebb források, demográfiai összefüggések ismeretében tudunk visszakövetkeztetni a IX. századi helyzetre.

A 895-ös honfoglaló magyarok népességének nagyságára elfogadjuk a legjelesebb árpád-kori kutatóknak, Györffy Györgynek véleményét. Ez így összegezhető. Számításainak alapja Dzsaháni arab geográfus munkája, melynek szövegét az arab Ibn Ruszta és a perzsa Gardizi őrizte meg. A 870 tájáról származó értesülés szerint a magyarok fejedelme 20 ezer lovassal indul harcba. A katonai kíséret és köznép arányát más, későbbi források alapján 1 : 4-hez, illetve 1 : 4,5-hez állapítja meg. Az etelközi magyarság száma így 100 ezer családra, 500 ezer főre tehető.¹⁹ A honfoglalással együttjáró harcok vérvesztését 100 ezerre teszi, ami véleményünk szerint eltúlzott. Így végül az alakul ki, hogy 400 ezer főnyi a megtelepedett magyar népesség. Ebből következik, hogy már különösebb bizonyítékok hiányában az itt talált türkavar és szláv népességet 200 ezerre becsüli. Így alakul ki az a végső eredmény, hogy a Kárpát-medence népessége a IX. század végén 600 ezerre tehető. Az új demográfiai kutatások fényében ez képtelenség. A Mátyás király korabeli adatok, valamint egy 1494-ből és 1495-ből fennmaradt kincstári számadásra építve, amely többek között 247 895 adózó jobbágypártát mutat ki, az újabb forráskritikai elvek figyelembevételével nyugodtan állíthatjuk, hogy Magyarország népessége a XV. század végén nem 3 és fél és 4 millió, mint ahogyan Szabó István vélte, hanem 5 és 5,5 millió.²⁰ Hogyan is növekedhetett volna a IX. század végi 600 ezer főnyi népesség 5 és 5,5 millióra? Itt jönnek az új nemzetközi kutatási eredmények. elsősorban a francia történeti demográfusok, de az angolok, újabban a németek, sőt a sokkal szegényesebb forrásanyag birtokában az oroszok is azt állítják, hogy végig a középkoron - átlagát tekintve - csak 1-2 ezrelékes természetes szaporodással számolhatunk.

Még 5 ezrelékes természetes szaporodás mellett, ami nagyobb távon képtelenség, 100 év kell ahhoz, hogy egy népesség megkétszereződjön. Az, amire a mi öregjeink emlékeznek, hogy annyi gyermek maradt életben a családokban, az csak a XIX. század végére, a XX. század elejére jellemző. Korábban a termékenység egészét házasságban töltő anyának 8 gyermeket kellett szülni ahhoz, hogy három életbe marad-

jon, legalább 5 gyermek megszülése kellett ahhoz, hogy kettő megérje a házasságkötést. A "születéskorlátozás előtti időszakból" számtalan elemzés mind Franciaországban, - néhány Magyarországon is -, megmutatta, hogy az anyák 5 és 5,5 gyermeket szültek átlagosan. Kettőnél alig többet tudtak a családok felnevelni.

Már nagyon régen tudjuk, hogy nagy epidémiák, időnként fellépő járványok pusztítják Európa népét. Az 1437 és 39 között pusztító pestis - az új kutatások szerint (minden negyedik embert, Európa népességének az egynegyedét elpusztította. Az új kutatások arra is fényt derítettek, hogy az epidémiák /pestis, himlő, kolera/ mellett voltak állandóan jelenlévő járványos betegségek /torokgyík-diftéria, vérhas-dizentéria, tüdőbaj - tuberkulózis, tifusz és más egyebek./. Igen gyakori haláloki bejegyzés: görcs, epilepszia; vajon mi lehetett?/ Tehát nagy volt a halandóság. Ha nagy a halandóság, akkor lassú a népességnövekedés. Mátyás korának bizonyíthatóan 5-5 és fél milliós népessége elődeinek nagy tömegben már itt kellett élni a IX. század végén.

Sorra vettük a mindenféle betelepüléseket: besenyők, német lovagok, felvidéki és erdélyi "szászok" fokozatosan behúzódó románok, kunok és jászok, a tatárjárás után megjelenő kárpát-ukránok, vagyis ruszinok, majd szerbek a XV. század második felétől. Igen, de a különböző háborúskodások okozta vérvesztéseket, elsősorban a tatárjárás népi pirtását is figyelembe kellett venni. Az egy másik probléma, hogy Rogerius siralmai alapján egy kicsit eltúloztunkak véljük a tatárjárás népességvesztését. Ha igaz lenne, akkor a kismérvű természetes szaporodás mellett megint csak nem kapjuk meg a Mátyás korabeli legalább 5 milliós népességet. E számítások, adatok kifejtése nagyobb tanulmányt igényel, amit el is végeztünk. Most csak az új demográfiai kutatások végső eredményét kívánom ismertetni, mely szerint mind a honfoglaló magyarok, az itt talált népesség egyaránt legalább fél-fél milliót tett ki. Az itt talált népességnek is túlnyomó többsége magyar nyelvet beszélt. Voltak itt dél-szlávok, a Nagy-morva Állam alattvalói Csongrádtól délre, voltak itt főként a Marostól délre, bolgár szlávok, a szlovákság őseinek egy része is itt lehetett, bár később e szlovákság mind a Kis-Morva állam területéről, mind lengyel földről erősítéseket kapott. Ezek együttes létszáma a 100 ezret meghaladhatta, de a 200 ezret nem érthette el. /Dalmáciában és a Szávától délre elhelyezkedő horvátok nem tartoznak még bele ebbe a népességbe/

Erre abból következtetünk, hogy e szláv töredékek igen rövid idő alatt - a szlovákság kivételével - beolvadtak a magyarságba. A IX. század végén itt élő magyarságnak legalább 1 milliónak kellett lenni ahhoz, hogy a tatárdúlást átvészelve 4 millióra növekedjen Mátyás idejére. Természetesen ez természetes szaporodás útján nem képzelhető el, csak úgy, hogy a magyarság több kisebb etnikumot magába olvasztott /besenyők, kunok, jászok./. Valószínű, hogy a beköltöző románok, a szlovákok egy része is azok, akik katonáskodást vállaltak, felemelkedtek a magyar nemességbe.

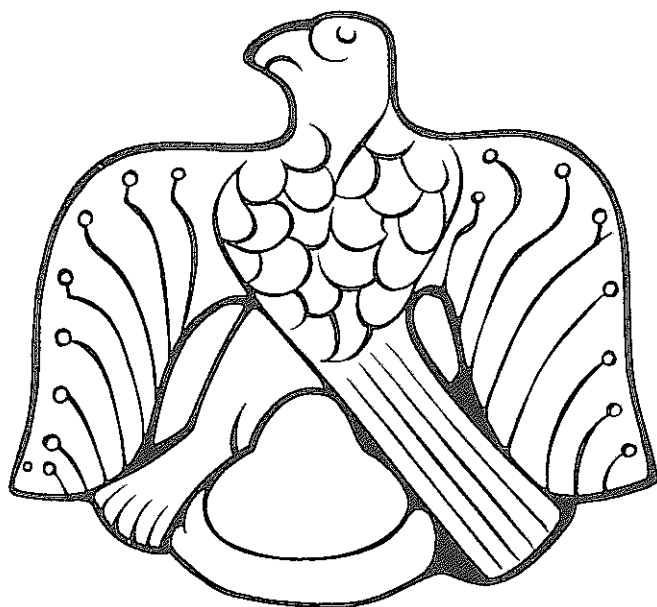
Marjalaki Kiss Lajos után a sok részletet feltárt László Gyula "kettős honfoglalás" elmélete a történeti demográfia oldaláról is igazolást nyert.

Jegyzetek

- 1 I. osztályos gimnáziumi tankönyv. Bp. 1982. 240.p.
- 2 Magyarország történeti kronológiája. Főszerk.: Benda Kálmán. Bp. 198. 53-62. p.
3. Bobula Ida: A sumér-magyar rokonság kérdése. Buenos Aires. 1961. Érdy Miklós: A sumír, ural-altáji, magyar rokonság kutatásának története. New York, 1974.
- Sebestyén Gyula: Rovás és rovásírás. New York, 1969.
4. A kérdésre vonatkozó kiterjedt szakirodalmat összegzi, a vitatott kérdéseket bemutatja: Radics Géza: Eredetünk és őshazánk /h.n./ 1992. 86 p. c. munkájában. Széleskörűen, de összegzetten igen jó a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadványa: Magyarok őstörténete. Zürich-Budapest, 1992. 48 p.
5. Marjalaki Kiss Lajos: Anonymus és a magyarság eredete. Miskolc, 1929. 36 p.6.
6. László Gyula: A honfoglaló magyar nép élete. Bp. 1944.
7. László Gyula: A kettős honfoglalás elméletéről. = História, 1983. 1.sz.
8. László Gyula: A szláv régészeti kongresszuson elmondott beszéde 1963-ban. Acta Arch. Hung. 1965. 73-75.
- László Gyula: Kérdések és feltevések a magyar honfoglalásról. = Valóság, 1970. 1. sz.
9. Magyarország történeti kronológiája. I. m. 45. p.
- 10 Olajos Teréz: Adatok a H/ung/a/r/i/ népnév és a késő avarkori etnikum kérdéséhez. = Antik tanulmányok XVI. 1968. 87-90.p.
11. László Gyula: A kettős honfoglalásról. = História, 1982. 1. sz.
12. Magyarország történeti kronológiája. I. m. 47-48.p.
13. Szádeczky-Kardoss Samu: A Kárpát-medence IX. századi történetének néhány forrásáról. Megjegyzések az Einhard-féle Nagy Károly életrajz 15. fejezetéhez. In szegedi Bölcsészmuhely '82. 191-210. p.
14. Olajos Teréz nyomán közli "Magyarország történeti kronológiája. I. m. 50. p.
- 15 Idézi László Gyula: A kettős honfoglalásról. = História. 1982. 1. sz.
16. Krisó Gyula ezeket a bizonyítékokat elveti. "A kettős honfoglalás" elméletéről. = História, 1983. I. sz.
17. Benda Kálmán a római un. Missziós Levéltárban végzett kutatási eredményeiről eddig még csak előadásaiban számolt be.
18. Ezekről a kutatási eredményekről Benda Kálmán eddig még csak előadásában számolt be. ő nem az úgynevezett "Vatikáni Levéltárban", hanem az ugyancsak Rómában lévő "Missziós Levéltárban" talált e magyar közösségekre adatokat a tatárjárás után. Legújabbban neves nyelvészünk, Benkő Lóránd jelentett meg egy tanulmányt, amelyben azt bizonyítja, hogy a Román város és Bakó város környéki moldvai magyarok nyelvjárása nagy rokonságot mutat a Mezőség északi részén és Torockó vidékén élőkkel, ugyanakkor a déli, Tatrag Tatros vidéki moldvai magyarok egyértelműen a székelységgel rokonok. Benkő Lóránd: A csángók eredete és települése a nyelvtudomány szemszögéből. /A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai. 188. sz./ Bp. 1990. 40 p.
- 19 Magyarország népessége a honfoglalástól a XIV. század közepéig. In. Magyarország történeti demográfiája. Szerk. Kovácsics József. Bp. 1963. 26-62. p.

20. Kováts Zoltán: A magyar népesség fejlődése a honfoglalástól 1870-ig. In. A szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei /Acta Academiae Paedagogicae Szegediensis/ 1971 és 1972.. Szerk.: Benkő László. 77-88. p. ill. 3-25 p.

Szabó István: Magyarország népessége az 1330-as és az 1526-os évek között. In Magyarország történeti demográfiája. Szerk.: Kovacsocs József. 63-113. p.

Volt-e ősi magyar állam Szent István előtt?

Bevezetés

Nagy érdeklődéssel kerestem az Akadémiai Kiadó 1984-ben megjelent Magyarországi Történetében mit írnak a magyar állam kialakulásáról. Barta Antal és Györfy György vállalta és kapta azt a feladatot, hogy írja meg e műben a magyarság őstörténetét, az államszervezet kialakulását. A két történész óriási felkészültséggel, szakmai tudással rendelkeznek, tekintélyük ma is töretlen, Előttek is.

Ezek előrebocsátásával hívom fel a figyelmet arra, hogy ebben a történelmi összegezésben, szintetizálásban a szerzők államiságunk létrehozását Géza és Szent István művének tartják, úgy ahogy ezt a hivatalos történelmi álláspont szinte dogmaként sugallja, és ahogy a közfelfogás is így tartja.

Nem csak Én, hanem a magyar történelmi szakirodalom jelentős képviselői is krónikáink, a források ezernyi bizonyítékai alapján a magyar állam megszervezését, kialakulását másképpen látjuk.

Ha valaki megvizsgálja a magyar történészek 1848. előtti műveit, és az úgynevezett ugor-török háború irodalmát a múlt században és e század kezdetén, akkor láthatja, hogy a gyökereket a mai történelmi szemlélet hivatalossá válásában és győzelmében az úgynevezett finn-ugor nyelvészeti vita, és a Habsburg-ház érdekeinek érvényesítése és ezek győzelme alapozta meg. Akik őseink eredetét a szkíta, hun, avar, onogor, türk előzményekben kereste, azok szinte kivétel nélkül arról írnak, hogy a magyarságnak volt egy ősi államszervezete, mely a szteppén Levédiában, Etelközben esetleg már előbb kialakult, és a honfoglalással a Kárpát-medencében átalakulva diadalmaskodott.

Még Szegfű Gyula 1917-ben megjelentetett, és az indogermán szemléletet sok tekintetben elfogadó és figyelembe vevő munkájában A Magyar Állam életrajzában is 5 oldalon keresztül ír erről az ősi államról, úgy mint egy úgynevezett "nomád" államalakulatról. Az elmúlt 76 évben a finnugoros történelmi szemlélet teljes diadalának eredményeként szinte teljesen elvetették ennek az ősi államszervezetnek még a gondolatát is. Miért? Szégyenleni kellene, hogy ez az állam eredetét Keletről a szkíta, hun, avar, türk környezetből, hagyományokból hozta? Avagy máshol kell keresni a kérdésekre a magyarázatokat? Netán a marxista történelmi szemlélet miatt nem lehetett erről az ősi államszervezetről írni és beszélni, mivel ezt az államszervezetet nem lehetett sem rabszolgatartónak, sem feudálisnak besorolni, csak valami másnak? Csakhogy sem nyugat európa sem a finnugor szemléletű, sem a marxista történészek nem tudták a sztyeppeit, a Kelet Európai, a Közép Ázsiai államszerveződések, megfelelően értékelni, nem ismerték fel a

szerepét, jelentőségét, a civilizáció fejlődése, Európa átalakítása érdekében. Pedig már Róma bukása is azért következett be, mert, gazdasági, kereskedelmi, katonai, politikai, kulturális és egyéb okok következtében a császárság korában a keleti régiók fejlődése gyorsabbá nagyobbá vált, mint a Nyugaté. A hatalom súlypontja ezért helyeződött át Rómából Konstantinápolyba, vagyis a Nyugati régióból a Keleti régióba. A Római Birodalom nyugati része nem elsősorban a barbár népek támadásainak áldozataként omlott össze, hanem azért, mert e régiók fejlődése elakadt, elmaradt a Keletiekétől.

Ennek a legfőbb magyarázata az, hogy az úgynevezett világpiaci termékeket az ezzel kapcsolatos kereskedelmet a Keleti régiók uralták. Ezért Keleten jöttek létre az erős, fejlődőképes, új államszervezetek. Ide tartozik Bizánc, a perzsa szaszanida állam, az Örmény, a Szkíta az Onugor-bolgár, a türök, a kazár és a magyar ősi állam is. A III. VIII. század elsősorban Bizánc diadalát hozta, a sztyeppe és az ázsiai államok keletkezése és váltakozó sikerei az V. és X. század közt érvényesülnek, de utóhatásuk még évszázadokig érvényesül a mongol, tatár és részben a török birodalom államainak sikereivel. A VIII. és X. század az arab államok államszerveződés diadalait hozza e régióban.

Mi van e-közben Nyugat Európában? Hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy a Római Birodalom civilizációs eredményei következtében e régiók magasabb kultúrával, szerveződéssel rendelkeznek, mint például az úgynevezett barbár államok. Csakhogy a Római állam szervezettségét sem a Földközi-tenger nyugati részén, sem az Atlanti óceán mellett, sem a Balti régiókban, sem a szárazföldi területeken nem tudták még azon a színvonalon sem civilizálni, szervezni, mint amit a Keleti régiókban az úgynevezett Barbár népek megtettek. Róma bukásával Nyugat Európa a káosz, a szervezetlenség állapotába került, nincsenek adók, nincs a kereskedelem megvédve, tönkremennek az utak, a vízi kereskedelemtől el vannak zárva és évszázadokra van szükség, hogy ebből a kábutl helyzetből kikeveredjenek és visszamenjenek a római kultúra és államszervezés hagyományaihoz, a kereszténység, a pápa segítségével, az egyház közreműködésével, a feudális rend kiépítésével és így szervezett államokat hozzanak létre. Ezeknek az államoknak a létrejöttében jelentős mértékben a Keleti impulzusoknak és az Északról és Keletről érkező úgynevezett barbár népek katonai rétegének van döntő szerepe. A germánoknak, longobárdoknak, hunoknak, avaroknak és nem utolsósorban a magyaroknak. Erről Nyugat Európa és története szövegeit nem szeretnek hallani. Európa egyesítését először birodalmi méretben nem Nagy Károly, hanem a Rómában tanult keleti származású hun Attila kívánta megvalósítani, aki nem volt az a barbár pusztító, akinek a Nyugati Európai történetírás állítja. Priskos rétor az első olyan történetíró, aki nyugati létére tárgyilagos képet irt le Attiláról, nagyságáról. A győztes Attila nem pusztította el Róma városát, és nyilván nem akarta azokat az értékeket sem elpusztítani, ami még ebben a korban hasznos volt. Valamilyen módon egyesíteni kívánta a Kelet és Nyugat érdekeit és ebben bizonyára nem csak a Keleti régió népei és ezek elítélje, hanem a Nyugati vezetők és még inkább az úgynevezett "barbár" germánok voltak a támogatói. Nem véletlen, hogy Attilát a

germánok évszázadok után is tisztelettel emlegetik. Tudomásul kellene vennünk, hogy az V. és XII. század között a világkereskedelem legértékesebb áruit a damaszkuszi kardokat, acélt, a fűszereket, az arany, ezüst és egyéb ékszereket, kincseket, a selymet, a drágaköveket, s lényegében az élelmiszereket is a Keleti régiók állították elő, és a kereskedelem hasznát is itt ebben a régióban, a kazárok, az arabok, a perzsák, örmények, bizánciak és a sztyeppei népek főlőzték le. Következésképp ezekben a régiókban volt egy olyan gazdag réteg, amelyik jelentős vagyonokat halmozott fel magas kultúrát volt képes teremteni. Sajátos civilizáció alakult itt ki, amelynek értékeit igazán nem ismerjük, így értékelni sem tudjuk. A hatalom gyakorlásának mintáit is a VIII.-X. században, elsősorban ez a régió adta Nyugat Európának, különösen Bizánc. Az építkezések, a bazilikák, paloták, erődök e régiókban, sokkal nagyobb számban és sokkal magasabb színvonalon monumentálisabban épültek, mint nyugaton. A bizánci udvar pompáját, a nyugati államocskák de még Nagy Károly udvara is irigykedve nézte. Nagy Károly építkezéseihez is a Keleti avar állam kincse kellett, az a 13 szekér arany, amit Avari dinasztijától, vezetőitől elvettek, elraboltak. Az avar államot azzal fejezték le, és szorították kábult állapotba, hogy megfosztották vezetőitől, az elitet pusztították el, a gazdasági erejét. Ezt nem tudta az avarság kiheverni, lényegében mindaddig, amíg nem jött Árpád népe a Kárpát medencébe, az avarok hívására Keletről, felvállalva mindazokat a hagyományokat, amik a Kárpát-medencében az előző évszázadban megteremtődtek Attila nyomán és az avarok államszervezése következtében. A krónikák valószínűleg forrásait innét is eredeztették és természetesen a Keleti türk, szkíta hagyományokból is, hisz a hun, az avar és a magyar állam évezredes gyökerei, elsősorban Keleti irányba terjedtek, hatoltak.

Az ősi magyar állam kialakulásáról

Mikor jelent meg a magyarság államszervező erőként? Vannak-e ennek kétségtelen bizonyítékai? Igen vannak, és megdöbbentő, hogy ezeket a bizonyítékokat hivatalos történetírásunk mindmáig nem veszi érdemben figyelembe. Kétségtelenül hiányoznak a magyar eredeti írásos bizonyítékok. Nem voltak, maradtak az állami vezetőknek irattárai, könyvtárai. Sokan épp ezért mondják ezt az ősi államot "barbár" államnak, mert hiányzik az írásbeliség. Sajnos kevés a rovásírásos emlék és ezek sem állami létünk bizonyítékai. Csak feltételezni lehet, hogy ősi írásunkkal történtek olyan lejegyzések, amik a dinasztia, a diplomáciai kapcsolatokra, a gazdaságra, az államszervezés különféle megnyilvánulására bizonyítékokkal szolgálnának. Nem tudni, hogy ebből mennyi volt hiszen amikor Géza és István a Keleti típusú ősi államunkat átszervezte, akkor el kellett tüntetnie ősi kultúránk bizonyítékait, eltűnt írásbeliségünk is, és a feledés homályába került.

Az Árpád dinasztia fő fejedelmeinek neve is, azok nevei akik azt az ősi államot hatékonyra tették, megszervezték és többször is átszervezték.

Ezért elsősorban kénytelenek vagyunk idegen források bizonyítékaira támaszkodni és a magyar források közül azokra a krónikákra, amelyek leírták ősi államunk jogrendszerének bizonyítékait, vezetőinek dinasztájának hagyományait, mítoszait, az állam szerkezetének szerveztetését, hierarchiájának működésének mechanizmusát.

Rendkívül fontos amit erről az ősi államról Anonimus, Kézai Simon és többi krónikáink írnak, de legalább ennyire fontos amit az ősi legendák megőriztek, akár István királyról, akár Gellértről vagy Círlről és Metódról a bizánci térítés nyomairól. Círil és Metód egyaránt magyar fejedelmekkel találkozott, harcosokkal egy szervezett állam képviselőivel, és a legenda ezeket a magyar vezetőket annak ellenére, hogy ellenségként írja le őket mégis olyannak ábrázolja, mint nagyvonalú államférfikat, akikben van tolerancia, megértés, és képesek az idegent értékén becsülni. Az ősi magyar állam hatása tettenérhető az analesekben, Regino évkönyveiben Theotmár Salzburgi érsek, a Fuldai évkönyvek leírásaiban, régensburgi sváb évkönyvekben az Sz.galleni évkönyvekben stb. Ezekben a Nyugati forrásokban érdekes módon az ősi magyar állam Hunniaként, Avariaként jelenik meg, mintha az avar állam valójában igazán meg sem szűnt volna.

Ezek a források nemcsak a katonai szervezetünkről, a fegyelemről, ősi taktikáinkról, hadfelszerelésünkről adnak képet, hanem diplomáciáinkról is. Vajay Szabolcs, Padányi Viktor és mások vizsgálatai derítették ki, hogy meg lehet ezeket az ellenségeink által irt forrásokat tisztítani az előítéletektől, és ha a sarat letisztítjuk, akkor kiderül, hogy a magyar katonai szervezet hatékonysága egy jól működő, jól szervezett államot feltételez, hiszen ezer kilométereket átvéelő hadjáratok megszervezéséhez diplomáciai előkészületekhez megfelelő stratégiára, taktikai lépésekre, szövetségesekre, szerződések kötésére volt szükség. Meg kellett szervezni az utánpótlást, a fürkészőknek előre elő kellett készítenie a biztonságos útvonalat, hogy ne legyenek csapdák, és végül biztosítani kellett a zavartalan visszatérést. Ezeket a hadjáratokat diplomáciailag, katonailag, gazdaságilag elő kellett készíteni. Óriási mennyiségű lóra, kengyelre, hadfelszerelésre, nyilakra, lándzsákra, egyéb eszközökre, könnyen szállítható tartós élelmiszerekre, a lovaságnak, katonaságnak megfelelő felkészülésre, gyakorlásra, kiképzésre volt szüksége. Mindezt csak egy jól megszervezett állam biztosíthatta! Mindez a Nyugati forrásokból igazolható. Ezekben a forrásokban is megtalálható sok magyar fejedelem, akiket rexnek hívnak így Bulcsu Bogát, Taksony, Tarhos, Lehel, Sur és mások nevei. Ibn Hajján lejegyezte a hét vezér nevét is. Erre a forrásra a 70-es években találtak rá. Az úgynevezett kalandozó hadjáratok átértékelésének szinte alig van még nyoma közgondolkodásunkban, a hivatalos történetírásban Vajay és Padányi Viktor, az emigráció történetíróinak ezirányú kutatásait még a történészek sem ismerik. Elképesztőnek tartom, hogy történelemkönyveinkben, filmekben sőt a legutóbbi időkben a "kalandozásokról" megjelentetett írásokban még mindig kizárólagosan úgy kezelik ezeket a hadjáratokat, mint a barbárságunk bizonyítékait, mint ahogyan ellenségeink leírtak és láttatni akartak bennünket. Pedig ha pl. A Sz. Galleni kalandról lefejtjük ezt az ellenséges mázt, akkor megjelennek előttünk

a vidám, jókedvű, kedélyes magyarok, akik a bolondos Heribaldnak bőségesen adnak enni és inni, bevonják mókáikba, még az étkezési szünetben is hadi játékokat játszanak, játékosan dobálóznak, virtuskodnak, de amikor jön a kürtész, az első jelre készségszerűen vágják magukat és fegyelmезetten vonulnak el. A bolondos Heribald meséje igaz bizonyíték a magyarság akkori állapotáról, ha magyar szemmel szeretettel megfelelő szemlélettel elemezzük a forrásokat.

Az ősi magyar állam létét elsősorban teljesítményei minősítik, és igazolják. Normális ésszel felfoghatatlan, hogy birodalmi méretben hogy képes egy nép hirtelen annyi energiát létrehozni, amekkorát a magyarok Etelközben vagy a Kárpát-medencében uralmuk alá fogtak. ősi forrásaink így elsősorban a krónikák világosan és megfelelő terminológiával beszélnek arról, hogy a magyarság Etelközben államot szervezett, országot hozott létre birodalmi méretben. Az ország szó is erre bizonyíték, hiszen az uralásból, az országolásból vagyis a magyar fejedelmi méltóság úr elnevezéséből származtatható. Azt a területet értették országgal, amit a f

kK2ejedelem vagy a fejedelmek törzsszövetsége uralt, meghódított, hatalmába fogott, ahonnan adókat szedett, ahol biztosította a kereskedelem zavartalanságát, a termelés biztonságát, az állattenyésztés, a földművelés, az ipari tevékenységek rendjét, szervezeti rendszerét. Anonimus is megnevezi azokat a történelmi személyiségeket, akikről a Bizánci a Nyugati és az arab források említést tesznek. A krónikáink szólnak az Etelközi ősi államról éppúgy, mint az Árpád által szervezett, és örökösei által átszervezett X. századi István előtti állam vezetőiről. Teljesen egyetértek Németh Gyulával, aki másokkal együtt kimutatja az Árpád dinasztia török eredetű neveit és bizonyítja Anonimus "megbízhatóságát". Nem csak az Árpád dinasztia neveivel, hanem az Anonimusnál "kunoknak" nevezett török nevű vezérek neveivel. Igaza van Németh Gyulának amikor azt állítja, hogy ezeket Anonimus így nem találhatta ki, csak ősi hagyományokból esetleg írásos, vagy szóbeli közlésekből meríthette ismereteit. Akár a XI. században történt ez, akár később, Anonimus és Kézai híven megőrizték ősi államunk jogrendszerének keleti elemeit. A "vér" jogán intézkedtek, a rokonságot a vér szerinti kapcsolatokat rendkívül fontosnak tartották de ezek a kapcsolatok nem olyan primitívek, mint aminek még ma is történetírásunk beállítja, mivel törzseink a sztyeppén vagy még inkább a honfoglalás után alakultak, megszűntek. A törzsekben már a sztyeppén sem a tényleges vérségi kapcsolatok határozták meg az uralmi rendszert

. Sőt még a nemzetségekben sem lehettek uralkodók a tényleges rokonsági erők, sokkal inkább a felvett rokonság, a testvérré fogadás, a szövetkezés, az érdekek alapján való szövetkezés kapcsán alakultak ki az erőviszonyok. A vér az emberi testben is szervező tisztító erő, az államszervezetben is ilyen módon jelent meg. Ezért volt az, hogy a vérszerződésben a hét magyar testvérré fogadta egymást, összefolytatta véréit és összekeverte azt megfelelő szertartás szerint. Becses értéként kell kezelni, hogy a krónikák ősi államunk ünnepi szertartásairól a

fejedelem választásáról, a törzsszövetség megalakulásáról a Szeri országgyűlésről és a későbbi országgyűlésről is hírt ad, bizonyítva, hogy a magyarság parlamentáris hagyományai is István előtt az ősi államunk idejében keletkeztek. Az osztozkodás leírása, bizonyíték rá, hogy Árpád az akkori európai hagyományokkal megegyezően nem törzseknek osztja szét a Kárpát-medencét, hanem az uraknak, vagyis a fejedelmeknek, hadvezetőknek, nemzetségfőeknek. Magántulajdont ad, és ezt a földtulajdont a földbirtokosok István király idején, majd az úgynevezett pogánylázadások idején is a "vérrel szerzett jussnak" Árpád adományozásának tartják és védik István királlyal a Nyugati lovagokkal és a keresztény állammal szemben is. És megkövetelik István után, hogy ezt a jussot ismerjék el és adjanak írásban biztosítékokat, joggaranciát arra, hogy ezek a birtokosok a keresztény államban, István átszervezése után is birtokolhassák földjeiket, ne lehessen őket kisémmizni. Ezt a tényleges garanciát majd András idejében 1063-ban az ősegeta leírásakor kapják meg az ősi birtokosok. Ezt Anonimus és Kézai krónikái egyértelműen bizonyítják, ha megfelelően értelmezzük őket. Tarthatatlan az a kritika ami az elmúlt időszakban krónikaíróinkat érte és amelyben megpróbálják hiteltelenné tenni őket azért, mert ősi államunk létezése nem illik a finnugor történelmi szemléletbe, sem annak marxista változatában, sem a kizárólagosságot valló keresztény magyar államot túlértékelő történészek szemléletébe. ősi államunk tagadása tulajdonképpen először István "forradalmi" állam átalakításával kezdődött. A nemesség megőrizte az Árpád államszerveződést folytonosságának tudatát a dinasztiaával együtt. A dinasztia is magát Árpádtól az ősi magyar állam honfoglaláskori eredetétől és nem a keresztény állam átszervezőjétől Gézától és Istvántól.

Az ősi magyar állam teljesítményeit és létezését tagadó történészek ha saját állításait kritikailag vizsgálnák, akkor rá kellene jönniük, hogy olyan teljesítményeket mint például a honfoglalás csak egy jól szervezett államhatalom uralmi rendszer tud végrehajtani. A honfoglalók létszámát a történészek különféle számítások alapján 250 ezer és 1 millió 500 ezer közé teszik. A finnugor szemléletet vallók legtöbbje egyértelműen azt vallja, hogy a honfoglalással kerülnek be a magyarok a Kárpát-medencébe, ennek megfelelően Álmosnak, Árpádnak a hét vezérnek fél millió vagy akár egy milliónál is nagyobb lélekszámú tömeget kellett rövid idő alatt átköltöztetni Etelközéből a Kárpát-medencébe. A krónikákra hivatkozva mindenki elismeri, hogy ez az átköltözés a Kárpátok hágóin keresztül történt, Északon a Vereckei szoroson keresztül, középen a Gyergyói, Olytozi, Bodzai, Gyimesi, Tömösi hágókon át, és Délen elsősorban az Al-Dunánál. Jó lenne, ha történészeink elmennének és megnéznék ezeket a szorosokat, és elgondolkoznának rajta, hogy micsoda fegyelemre, államszervező kultúrára, ismeretekre, milyen vezetői képességre volt szükség 100 ezrek áthozatalához ezeken a helyeken, a járhatatlan sziklák között, vad folyók mellett, vagy ezeken át. Itt előzőleg utakat kellett készíteni, óriási mennyiségű szekerekre, felszerelésre volt szükség, hogy a sátrakat az élelmiszert és minden egyebet áthozzanak, felemelkedjenek a sziklabércekre, majd leeresz-

kedjenek Erdély völgyeibe, medencéibe hasonlóan nehéz körülmények között. Jó lenne ha megkérdeznék történészeink képzett vezérkari tiszteinket, katonáinkat mit jelenthet 100 ezrek 1000-1500 km távolságú vonulásának megszervezése, úgy, hogy a szekereken ott vannak az öregek, ott vannak a szülő anyák, a csecsemők és a gyerekek, az asszonyok, miközben a férfiak biztosítják az előrenyomulást, a védelmet. Vajon milyen módon szervezték meg ezt az utat? Milyen módon biztosították hogy az állatállomány, szarvasmarhák, juhok, kecskék, szárnyasok, sertések együtt vonuljanak a családokkal, nemzetségekkel?

Gondoljunk bele, hogy mit jelentene akár ma 100 ezrek elköltöztetése több száz kilométerre, biztosítva a megpihenés lehetőségeit, az étellemezést, az orvosi kezelést, a ruházzkodást, a tisztálkodást az élet folyamatoságát, az állatok etetését, ellátását, stb. stb. Elképzelhető, hogy egy ilyen átköltözést egy szervezetlen nép, egy primitív még ősközösségi viszonyok közt nomadizáló társadalom meg tudott volna szervezni? Ha igaz az, amit finnugor szemléletű történészeink Árpád népének honfoglalásáról, annak létszámáról állítanak, akkor ezzel egyben azt bizonyítják, hogy a magyarság fejlett államszervezetben élt, olyan szervezeti rendben amely példátlan teljesítményre volt képes. Természetesen lehetnek más megoldások is, többek között az, hogy Árpád népe nem akkora tömegben jött át a Kárpát-medencén és esetleg csak a katonasodó elem költözött át Etelközből és a magyarság nagy tömegei már itt voltak a Kárpát-medencébe. A honfoglalók magas létszámát elsősorban azért kellett megállapítani millióhoz közeli lélekszámban, mert a Kárpát-medence nem lehetett lakatlan, itt évezredek óta jelentős létszámú néptömegek éltek és lényegében már a Római hódítás előtt kialakultak az államszerveződés feltételei. Évezredek óta laktak itt termelő, állattenyésztő, földművelő és iparral és kereskedelemmel foglalkozó lakók. A Kárpát-medencében a Római államon kívül itt volt Attila hun birodalmának központja és több mint 3 évszázadon át itt volt az avar állam is. A történelemkutatás a nomádoknak mondott avarokról az elmúlt évtizedekben egyértelműen bebizonyította, hogy nem lehettek nomádok, mert falvakban laktak, ezres létszámú temetőket tártak fenn és itt Somogyban, Zamárdiban mintegy 5-6 ezres temetőjük található. Feltárták Dunaújvárosban és másutt is az avar településeket megállapították, hogy az avar házak fa épületek voltak és nagyságuk eseténként még a 100 m²-t is elérhette. Ilyen zsákutcának tartom az úgynevezett veremlakásos teóriákat, többek ugyanis azokat a háromszor hármas, vagy kétszer hármas földbe mélyített vermeket tartják az avarok lakásának, amelyek oldalában ott található a kemence és a 4 sarokban pedig a tartó oszlopok nyoma. Csakhogy ezeket a vermeket elsősorban azért építették a lakásokban, mert nem tudták megoldani a tüzelést a fa épületekben úgy, hogy ne keletkezzen a szikráktól vagy a füst elvezetéstől tragédia. Ezért a verem mellett is folytatódtak az épületek, olyan technikával mint amiket még ma is Erdélyben vagy skanzenekben az ősi magyar favázas épületeknél látunk. Jellemző, hogy például a Dunaújvárosi avar település feltárásakor a falu közepén talált 100m²-nél is jóval nagyobb döngölt földalappal semmit sem tudtak kezdeni a

régészek, mert nem volt ott a verem. Úgy vélték, hogy itt cséplést, kulturális tevékenységeket, gyűléseket, és egyéb közéleti feladatokat végeztek az avarok és ezért döngölhették le a földet. Csakhogy az ilyen döngölés egy-két éven belül a fagy, az eső martalékvá válik és eltűnik, ha nem kerül föléje valamiféle védőréteg, pl. a fölé épített faház védelme, a leégett hamuja, törmelékei, amik ugyan az évezred folyamán elenyésztek, de megvédték a döngölt földet, vagyis ez a nagy döngölt felület nem lehetett más mint valamiféle középület, egy olyan épület, amiben nem volt esetleg kemencefűtés. Az avar kutatás sok olyan eredményeiről nincs most módom beszélni, amik azt bizonyítják, hogy az avar állammal mint a magyar állam előzményével foglalkozzam. László Gyula kettős honfoglalás elméletével sem kívánok most foglalkozni. Egy azonban bizonyos, hogy az avar állam hagyományai-ból az ősi magyar állam sokat átvehetett, esetleg a 10-es rendszert, az onugor szerveződésnek megfelelően és ezt még István király szervező-désében is tettenérhetjük bizonyítékként, hisz István is alkalmazza a 10-es rendszert, azt rendeli el, hogy 10 falu építsen egy templomot, s 10 püspökséget is szervez. Meggyőződésem hogy az avar kutatás még sok meglepetéssel szolgál majd a számunkra az ősi magyar állam vonatkozásában is.

Legalább ennyire fontosnak tartom ősi államunk bizonyítékául azokat a forrásokat alaposan szemrevételezni, amiket elsősorban gazdasági és kulturális szervezettségünkről az arab források megőrizték Dzshaháni Gardézi Ibn Ruszta Ibn Fadlán s lényegében Ibn Hajdán is ide tartozik. Ők főképp kereskedelmi kapcsolatban álltak a magyarokkal és fontos bizonyítékokat szolgáltatnak egyrészt, hogy a magyarokkal lehetett kereskedni, s voltak olyan áruik amiket cserére állítottak elő, másrészt le is írták, hogy főképp a vezető réteg pompa kedvelő, jó megjelenésű, hogy a köznép földműveléssel, állattenyésztéssel kézművességgel foglalkozik, vásárokra járnak, hódoltatják, adózásra kényszerítik a szomszédos szláv népeket, tehát feudálisztikus jellegű uralmi rendet hoztak létre, Bőbizonyára a kazár minta szerint. Ezt elsősorban a bizánci források erősítik meg. Bölcs Leó császár és Konstantin császár is. Azért foglalkoznak a magyarsággal, a türknek nevezett néppel, türk szerve-zetű hadrendjével, mert hatalmi tényezőnek ismeri el az ekkor állam-má szerveződő magyarságot. Ők adnak hírt arról, hogy az a magyar fejedelem amelyik megszervezte a Don mellett az első magyar államot, s róla Levedjának neveztek el. Ez a vezető olyan tekintélyes államot hozott létre, hogy a Kazár udvar, házassági kapcsolatba lépett vele. Mi ez ha nem annak bizonyítéka, hogy Levedin kívül megemlíti Álmos, Árpád és rögzítik a tizedik századi államvezetők neveit megemlítve, hogy ezeket fejedelmeknek nevezik a magyarok bizonyára a szláv fordító hatására "voje vodának" írva a fejedelem szót. Ők őrzik meg a bizánci keresztelkedés, és térítés első bizonyítékait, Bulcsu Tormás herceg és Gyula nevét, és az első magyar szavakat is Pl: etelközi, ami a második államunk helyszíne volt. Nikétász Szklórosz az Aldunánál volt követségben a magyar állam vezetőinél. Árpád fejedelemnél és Kurszánál. Ugyanígyen becses forrás Gábiel követ jelentése és Szkü-

létász írása Gyula megkeresztelkedéséről. A Görög források őrizték meg ősi államunk másik nagy fejedelmének Fajsznak a nevét. Annak a vezetőnek nevét, akiről valamilyen ok miatt még a krónikák is megfeledkeztek. Mindez egyben azt is bizonyítja, hogy a másik világbirodalom Bizánc urai a magyar állam vezetőit nyilvántartották, követségbe mentek hozzájuk, udvarukban fogadták őket, és a híradások bizonyítják, hogy ezeket a vezetőket oly megtiszteltetésben részesítették, olyan kitüntetésekkel adták nekik, amiket Európa ekkori uralkodó államfői csak áhítoztak. Mi ez ha nem állami létünk bizonyítékai, diplomáciai tevékenységünk elismerése? Annak igazolása, hogy a magyarsággal egyenrangúként tárgyaltak államfők! A nyolcszázas évek elejéről ószláv írásokban is bizonyítékokat találtunk ősi államunkról, Bulgáriában, ugyanígy Kijevben. Kijevi hatásunkat a helynevek is bizonyítják, valószínűsítve, hogy Álmos fejedelem Kijevben fontos szerepet játszott bizonyára Kijev ősi államunk része volt. A Nyesztor krónika nyújt ehhez bizonyítékot.

Fontos bizonyítékokat jelentenek a helynevek, amelyek gyakran megerősítik a forrásokat, hiszen az úgynevezett vezéri helynevek megtalálhatók a Kárpát-medence különböző pontjain és környékükön régészeti bizonyítékokat is találunk. Ezek a nevek nagy folyóink mellett szemmel láthatóan tudatos kiválasztással keletkeztek. Győrffy György érdeme többek között, hogy így próbálta bizonyítani a vezéri udvarok szálláshelyeit és szállásváltó utjait. Sajnálatos módon ez sem vezette őt ahhoz a felismeréshez, hogy ez a rendszer esetleg ősi államunk létének bizonyítéka, pedig kétségtelenül igazolják, hogy fejedelmi személy és udvara hatalmi központok többágúak voltak.

Nem egy fejedelmi útvonal volt az országban, hanem több, legalább 15. Győrffy György bizonyította páros helynevekkel Árpád, Kurszán, Szabolcs, Huba, Bogát, Tétény és más fejedelmek lehetséges szállásváltó utjait, ami nem lehetett más mint ezeknek a fejedelmeknek az országa, vagyis az a terület, amit a fejedelem magántulajdonként szolgáltató falvak segítségével az udvari tisztségviselők bírák, táltos, kancellár, bocsár, étkefogók, fővadászok, főlovászok, hadnagyok segítségével ingamozgás szerűen végigjárt. Elfogyasztották a megtermelt feleslegeket, közben vadásztak, a katonákkal hadgyakorlatokat végeztek, bíráskodtak, kijelölték a falvak helyzetét, a tulajdonviszonyokat és megoldották mindazokat a problémákat, amit az élet fölvetett. Nem voltak valószínűleg ebben az időben jelentősebb nagyságú települések, városok, bár a krónikák utalnak arra, hogy Árpád és Bogát, Kurszán és bizonyára mások is ősi római eredetű városok közelében szálltak meg. Kérdéses, ebből mit tudtak használatba venni? Bizonyára a római városok ásatásai, erődök feltárásai e tekintetben is hoznak bizonyítékokat éppúgy mint ahogy Keszthelyen Fenékpusztánál és ahogy megtalálták a avar nép nyomait Aquinumnál Budán, Dunaújvárosban, Győr környékén és másutt. A helynevek környékének topográfiai tudatos vizsgálata, tudatos kutatások kellenének. Tervek nélkül, a véletlenre hagyatkozva e téren nem várható gyökeres fordulat, pedig saját tapasztalataim alapján is állítom, hogy a vezéri helynevek környékének kutatása sok meglepetést tartogat számunkra. Somogyban Fajsz feje-

delem és Bogát fejedelem helynevei közelében megtaláltam a honfoglaláskori vastermelés kétségtelen bizonyítékait, a kohótelepeket, az érclelőhelyeket, és részben ezeket fel is tártuk. A fejedelmi helynevek környékén Nyugat-Magyarországon is megtalálták az ősi magyar vastermelés nyomait, s a helynevek bizonyították, hogy itt valószínűleg a Kendelek majd a Harkák uralmi központja volt. Nem lehetett véletlen, hogy a vastermelő központok közvetlen közelében található minden Harka neve: Tétény, Harka, Bogát, Bulcsu. A Harkák közül Somogyban Kál, Bogát és Bulcsu neve található. Vizsgálni kellene, hogy vajon a többi olyan helynévnél ahol hatalmi központok országok vagyis fejedelmi országok lehettek, megtalálhatók-e a vastermelés nyomai. A fejedelmek ugyanis hatalmuk megtartása és gyarapítása érdekében elsősorban vasra volt szüksége ahhoz, hogy növelje vagyonát, hogy a szántók vas ekét kapjanak, ásót, kapát és egyéb eszközöket, a szolgáltató falvak megfelelő eszközökhöz jussanak, tudjanak fegyvereket, vértet, pajzsokat, szerszámokat készíteni, hogy erdőket irtsanak, faházakat ácsoljanak, kocsikat készítsenek, nyergeket, ljakat, lő csúcsokat, lándzsákat, kardokat, stb. stb. Érdekes módon minden hatalmi központban megtalálható az ősi vastermelés létezését bizonyító helynév. Négy Vashegy, számtalan Vasas, Vasad, Vasvár, Tömörd, Verő, Gamás, Vértés, Kovács stb. helynevek, amelyek környéke egyáltalán nincs még felkutatva, pedig ahogy Somogyban pár éven belül 30 vasműves telepet találtunk, ugyanúgy Pécs környékén a Zselicben Vonyarcvashegy környékén Nyírvasvár környékén Bihar ország területén Nyitra vidékén, Szabolcs környékén, a Gyulák országában Erdélyben, Ajtony országában a Maroson alul bizonyára ugyancsak megtalálható az ősi vastermelés bizonyítéka. Árpád osztozkodása idején Szeren, nemcsak a sóellátásról rendelkeztek, hanem a vastermelés lehetőségét is minden fejedelmi udvar számára biztosították. Ősi államunknak legfőbb szerkezeti eleme, mindenképpen az volt, hogy a főfejedelem országán kívül a többi fejedelmeknek is országai lehettek és ezek között az országok között megfelelő jogrend alapján alakultak ki a kapcsolatok. A decentralizált államvezetést mindenképpen indokolta, hogy a honfoglalás után közvetlenül képtelenség lett volna a Kárpát-medencét úgy uralomba fogni, hogy egy ember szinte minden feladatot Erdélytől az Enns folyóig mintegy 450 ezer km²-nyi területen uralomba fogjon, a részterületeken a másik fejedelmeknek kellett eljárniuk, intézkedniük az uralmi rendszert kiépíteniük, udvaraik, katonaságuk érdekében. Anonimus is említi, hogy a fejedelmek közt tanácskozások voltak, a fejedelmeken kívül nyilván a legjelentősebb katonai vezetőket a főfejedelem időszakonként összehívta, törvényt napok voltak és 3-4 éven belül a Kárpát-medence uralombavétele után ez az államszervezet olyan konszolidált körülményeket teremtett, ami lehetővé tette a preventív háborúkat, a diplomáciai kapcsolatok teljes kiépítését nemcsak Bizánccal, hanem a Türk államokkal és a Nyugati államokkal is. A Keleti kapcsolatokra bizonyíték, hogy Taksony fejedelem besenyő hercegnőt vett feleségül, de a nyugati udvarok sem csak szerződésekkel, adófizetéssel igazolja a magyar állam létét és erejét, hanem a dinasztikus kapcsolatok létesítésével is. Rendkívül jó lenne, ha ismernénk a hajdani fejedelmek ne-

veit és biztosabban tudnánk hogy a fejedelmek közt milyen vérségi, házassági és egyéb kapcsolat alakult ki. A házasságokra több példa van már a honfoglalás idejéből, lényegében Géza fejedelem házasságáig. Jó lenne biztosan tudni, hogy egy vagy két fejedelmi dinasztia, netán több is vetélkedett a X. században a kizárólagos hatalom megszerzése érdekében. A végeredményt ismerjük. Az Árpád dinasztia vált győztesse. A Kendek hamar elvesztették a versenyt, legkésőbb a Harkák, a Gyula és Ajtony országa vesztett. Koppány nem fejedelemtént maradt alul Istvánnal szemben, hanem mint az Árpád ház tagja trónörökös a Somogyi Dukátus ura. Már ősi államunkban kialakult, hogy a fejedelmi trónörökösöknek hercegi országrészt juttattak, ahol megtanulhatták az államvezetés fortélyait, katonai hadjáratok szervezésével és vezetésével bízták meg őket, és ennek megfelelően alakult ki róluk az a karizmatikus mítosz, ami a hatalmi ranglétrán egyiket másikat átseggítette. Ezt a teljesítményelvét ebben az államszervezetben rendkívül komolyan vették. A vesztesek a honfoglalás után is a kalandozó hadjáratok vereségei után is meglakoltak és kiestek a versenyből. Családjuk, nemzetségük lesüllyedt. Géza fejedelem idején már a magyarság zöme ismerte a keresztény vallást. Kezdetben Bizánc hatása a Görög szerzetesek térítései erőteljesebbek voltak. A X. század 70-es éveire szinte minden fejedelmi udvar az ortodox keleti kereszténység felé orientálódott. Ezzel szemben Géza majd István különféle okok miatt Róma felé tekintett, és Nyugatról kért térítőket, mert fontosabbnak tartotta, hogy a latin nyelvű szerzetesek térítsenek, István a pápától kapjon koronát és a koronázást is a pápa nevében latin nyelvű püspökök végezzék el, és a keresztény szertartás szerint koronázzák őt királlyá, szakítva az ősi állam szertartásaival, kultúrájával, hagyományaival. Ettől kezdve fokozatosan nem csak az ősi vallás hívei, de különösen a nagy egyházszakadás után a keleti kereszténység vállalóit is pogányként, ellenségként kezelik.

Befejezésül néhány szót szólok nomád voltunkról

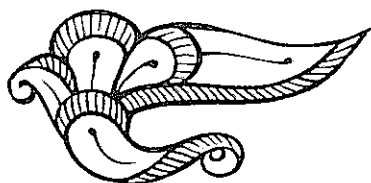
Az utóbbi időben még azok a finnugor szemléletet valló történészek is kénytelenek feladni a magyarság nomadizálásáról vallott nézeteiket, akik mindeztidáig ezt vallották. A történelmi földrajz, az ilyen irányú kutatások beigazolták, hogy Magyarország sem az avar időben, sem a honfoglalás körül sem utána nem volt alkalmas nomadizálásra, legelőváltásra, nincs értelme, célszerűsége a nagy területeken történő legeltetéseknek. Több kárral járna ez, mint haszonnal. Még az úgynevezett rideg állattartás is körülményes, de minden bizonnyal valamiféle olyan állattenyésztés lehetett ekkor mint amelyet ma a Hortobágy környékén az Alföldön tesznek. Csakhogy ebben az időben a honfoglalás körül az Alföld többsége mocsaras volt, a szabályzatlan folyók többször áradtak, nehezen vonultak le, tele volt az Alföld erdőkkel is, a vizes területeken az állatok terelgetése megoldhatatlan feladatot jelentett volna. Hasonlóképp képtelenségnek tartom a nomadizálást a Dunántúlon. Itt nem lehetett a legelő állatokat vonultatni a zöld vegetációval, mert a vegetáció egy időben jelenik meg Északon, Délen. A Dunántúl valószínűleg sokkal erdősültebb volt mint ma és a patakok sekély medrükben foly-

tak, minden árok környéke mocsaras volt, tele ingoványokkal, lefolyástalan területekkel, tavakkal. A szántók és legelők számára erdőket kellett irtani, mocsarakat lecsapolni. Ez szervezett munkát igényelt már ősi államunk idején is, még inkább utána.

Minden nép akkor képes legjobb erőit mozgósítani, fejlődni, civilizálódni, ha korszerűen szervezett, lakóhelyén rend van, biztosítva van a megfelelő nyugalom, béke, a belső erőket kordában tartják, törvényesség uralkodik, jogrend van, megfelelő vezetés végzi a szervezést, ha külső támadások nem tudják megakadályozni a belső erők mozgását. Az ősi magyar állam mind a külső mind a belső erők irányítására, szervezésére képes volt birodalmi méretben, és ezt elsősorban annak az állami vezetésnek köszönhetette, annak a dinasztíának amelyik első államunk idején fejlődött ki, az Árpád háznak, amely 400 éven át képes volt Magyarországot Európai nagyhatalommá szervezni. Nem csoda, ha emiatt az erő miatt haragudtak ránk, irigyeltek bennünket, félték tőlünk főképp azok, akiknek erre okuk is volt.

Úgy vélem sokan még ma is veszélyesnek tartják a magyarság szabadságszeretétét, félnek ettől, pedig a Magyar Állam toleránsan, lovasgiasan bánt nemcsak államán belül a nemzetiségeivel, hanem más módon is bizonyítottatta Európa számára, hogy képes volt olyan feladatok elvégzésére, amín őket más nemzetek szerencséjükre nem kellett, hogy elviseljenek. Világhatalmak lendületei megtörték a magyar állam erején. Elviselte ez az erő a pusztító kun, tatár, török, német elnyomás viharait, két világháború vereségeit, több megszállást, legutóbb az Orosz birodalom pusztításait. Sokszor megmutatta a magyarság hogy képes megújulásra, s mert mindmáig van bennünk abból az erőből, ami megtagadott ősi államunkban virágzott ki a legteljesebben és a termékből maradt mindmáig valami....

Ne tagadjuk meg magunkat!

Sebestyén László (Budapest)

A Kárpát-medence népei a hunok bejöveteleig

Részrehajló kívánok lenni. Kevesebbet, esetleg csak érintő módon szólnék ugyanis a külföldi és hazai munkákban egyaránt bőven ismertetett népekről. Ilyenként főként gondolok az illírekre, a keltákra és a kálikra. Teszem ezt azért is, mert érdeklődésemnek és célnak egyenesen a kevéssé ismert és ismertetett népek felelnek meg. Különösen, hogy ezekről éppen az tételezhető fel, avagy éppenséggel már állítható volna is, hogy népünknek nemcsak rokonai, hanem akár elődei is voltak. Merésznek ható feltételezéssel akár azonos nyelvű elődeinek is lehetnének tekinthetők.

A népi és nyelvi azonosításuk feltételezésével természetesen igen visszafogottan élnék és élhetnék is ma még, ezekben jóformán csak az ismertetésekből, az adatokból kiérezhető kérdésig kívánnék eljutni, jól-lehet ennél még bátrabb is lehetnék, ha a következő krónikás állításokra alapozva választanék kutatási irányt és feladatot.

Tárh-i Üngürüz /8. fólia/: Amikor Hunor népe Pannonija tartományába érkezett, "látták, hogy csodálatosan bőséges folyamai vannak nagy számban, sok gyümölcse és bő termése van annak az országnak, és az ő nyelvükön/ azaz Hunor népének a nyelven beszélnek /az ottani népek/."

A másik példa, Anonymus 18. fólia, Borsod: "Az ott lakók intelmeire közös elhatározással gyepűakadályok emelésére kiküldött Bőngér fia, Bors "a nagy számmal összegyűjtött parasztsággal a Boldva vize mellett várat építtetett; ezt az a nép Borsodnak hívta, azért mivel kicsiny volt. Bors még összeszedte túsul a lakosok fiait és felállította a megyéket a Tátra hegyein, aztán visszatért Árpád vezérhez."

Mindkét közlés szerint az érkezők - Hunor és Árpád népe - helyben lakó népet találtak. Az előbbieket a nemzetközi irodalom szerint is minden valószínűség szerint szkíta-szarmata népek lehetnek. A hunokkal való nyelvi azonosság ez esetben nem lehetne problematikus, ha hiszünk Priskos olyan sorainak, hogy a hunokról szólva ismételtelen nemcsak szkíta népnyelvet, de szkíta nyelvet is említ. Így: "lányok feltárt karokkal jöttek Atilla elé és tiszteletére szkíta verseket énekeltek." Vagy: "Beesteledvén az idő, és elvégezvén az étkezést, két szkíta férfiú jelent meg Atilla előtt és annak győzelmeiről és hadi dolgokról általuk készített verseket mondtak." Említhető még több példa is.

Ami Borsnak Anonymus szerint magyarul beszélő parasztjait illeti, azok főként avarok népek /avarok, magyarok/, de éppen korábbi itt-lakók, hunoriak, vagy hunkor előttiak is lehetnek.

Rátérve immár választott témám általam eddig megismert tényeire, elnézést ezért a messzebbi szándékaimról is árulkodó kitéréért.

Ezer-ezerkétszáz év az az idő, amelyben a bennünket foglalkoztató népek feltűntek, illetve történelmi szerephez jutottak. Régészetileg ez a kor a vaskorral kezdődik s mivel írásos források is megvilágítják a Kárpát medence ekkor megismert népeit, a pozitívista történetírás innen, kb. k.e.: 800-tól számítja a történeti kort, azáltal hogy az ezt megelőzőt történelem előtti kornak tekinti.

Csak dicsőréttel lehet szólni a hazai régészeti feltárások gazdag anyagáról, visszamenőleg egészen a 6., 5. évezredig. A Körös- és az ezt követő Vinca-kultúra, a rézkor különböző fokozatainak leletegyütteséről. Bárczy Zoltán kutató érdeme, hogy számontartja és közreadja Fényes Elek Geográfiai szótárának olyan adatait, mint a Kárpát medencéből kiindult obszidián út és sóút hajdanvolt meglétét. Tarcsl és Tokaj környékén, valamint a Hont megyei Csitár határában valószínűsíthető kőparatelepek szolgáltatták az obszidián szerszámokat. De a Kárpát medencén át vezetett a borostyán, a kagyló és a selem út. Bárczy ismertette John Dayton tanulmányából a rézkorszak tizenöt hazai bányáját, a nagyszámú ókori fémfeldolgozó helyeket is.

Igen jó összefoglalót kapunk a Magyarország Története I. kötetéből a Kárpát medence fémkorszakairól, így a javarészt bodrogkereszturi kultúrájáról. Innen mintegy 200 rézbait és csakányt ismerünk. A leletekből következtethetők egy évezreddel megelőzték Európát a szabályszerű fejlődésben. Nem célunk teljes felsorolást adni, de kihagyhatatlan az itteni késő rézkor említésekor az eddig ismert másfél ezer péceli telepanyag, vagy éppen a budakalászi feltárás, az ottani 439 sír, de ugyanúgy Alsónémedi 40 sírjának bizonyossága a letelepült parasztkor és pásztor társadalom népének életéről, szokásairól. Folytatva még a régészek dolgába némiképp talán belekontárkodó iskolásszintű felsorolást, szólni kell az első kelet-európai pásztorok megjelenéséről az Alföldön. Ez a folyamat az időszámításunk előtti 22. században indul meg, mint az eurázsiai sztyeppék népeinek első európai jelentőségű vándorlása és szétszóródása. Így lesznek pásztortörzsek az európai történelem első ló- és szarvasmarha tartó népe. Tudunk két kerekű nagy lakókocsijairól is. Első hullámuk jele a középső rézkor végén, újabb hullámuk a péceli kultúra idejéből ismeretes. Laza település területük a Nyírség és a Maros között volt fellelhető. Hogy helyegekben is érzékelhessünk, halomsíraikra a balmazújvárosi Kárhozotthalom, a kétegyházi Törökhalom, majd a dévaványai Barcáhalom képében emlékeztethetünk. Tudósaink szerint ők hozhatták magukkal az első háziasított lovakat, a viszonylag nagytestű keleteurópai fajtát. A 18.-17. századból datálhatjuk az első lótemetkezést. Ez idő a középső bronzkor.

Az i.e. 11-8. század az egész Kárpát medencében a bronz virágkora. Európai méretekben is talán ez a leggazdagabb bronzművesség helye. Kardok, lándzsák, nyeles kések, sarlók, tokos balták, vésők, borotvák, különféle ékszerek és más tárgyak a bizonyosság erre.

Feltétlenül ismertetésre vár még a korai vaskor régészeti hagyatéka, különösen, hogy részben az a nép képviseli minden valószínűség szerint, amelyik legfőként érdekelhet e témánkban bennünket. Sigynnek a nevük, s korántsem ismeretlenek a hazai szakirodalomban, még az

uralkodó történetési felfogás hívei körében sem, jöllehet ezek nem egyértelműen látják bennük a korai vaskor kezdetétől a keleti eredetű régészeti anyag hagyakozóit.

Nagyállattartó, lóttartó életmódú népről van szó. Kultúrájuk jellemzője, amelyet mezőcsáti kultúra néven tartunk számon, a lovas, illetve kocsi-zó életmódra valló lófelszerelés. Tőlük eredhetnek medencénk első vaspengéjű, keleti kardjai. Tárgyi hagyatékuk párhuzamai Kelet-Európa déli felében, a Kaukázus vidékén és Közép-Ázsiában találhatók meg. E hagyaték fontos elemei Perzsiáig követhetők.

A nagyon részleges régészeti bemutatásuk után lássuk, kik is ők. A Magyarország Története az Alföld vaskori népességének leírásában példásan idézi róluk Herodotos sorait, de mert nem dönti el, ezek Hekataiosztól származnak-e, nem állíthatja egyöntetűen, hogy a szkíta vaskor előtti preszkíta lakosokkal azonosak ők.

Több magyar szerző és kutató véleménye előtt, nézzük először Herodotos véleményét; ahogyan ő az Alföld és talán a Dél-Dunántúl népét a trák törzsek és szokások leírása közé iktatva említi: "Mi van országuk-tól északra, milyen emberek laknak ott, senki sem tudja biztosan közvetlen az Isztoszon túl lakó népnek csak a nevét sikerült megtudnom: szigunáknak hívják őket és mész viseletben járnak. Lovakat öt ujjnyi szőrzet borítja, kicsik, tömpeorrúak és olyan gyengék, hogy nem bírják el az embert. Kocsiba fogva azonban igen fürgék, ezért az ottani emberek kocsikkal utaznak. Országuk megközelíti a venetékét az Adria partján. Azt mondják Médiából származnak, de hogy hogyan juthattak Médiába, el sem tudom képzelni. A régi időkben azonban minden lehetséges volt." Ami e tudósításból a valószínűen csak hallomásból ismert lófajta illeti, inkább elfogadhatjuk a mezőcsáti kultúra számos sírjából feltárt kistermetű, igénytelen ázsiai lófajta képét, amelyre illett az, hogy hosszúszőrű, de hogy lovas nem bírhatott volna el, mesésze-rűen hat.

Magyarország földje a régi görög irodalom tükrében című 1936-ban Pécsen megjelent írásában Borzák István már kétségtelennek látja, hogy Herodotos forrása Hekataios Periegesis c. műve volt. Ez a Krisztus előtti 6. századból való geográfus lakóhelyzetéből eredően jól ismerhette az Isztrosz, a Duna Fekete tengeri vidékét, de éppenúgy a fölötté északra elterült területeket is. Az ő idejében a 7. század folyamán kezdenek kialakulni a Pontus északi és nyugati partjain a milietosi telepek. 657-ben megalapítják Istriát, tíz évvel később Olbiát. Gyarmatot alapítanak még ebben a században a Szeret torkolatánál, a mai Galacztól nyugatra, Barbosinál. Ennek révén cserekereskedést folytattak az északi törzsekkel. 500 körül a Duna a Szeret torkolatáig, sőt azon túl görög folyam volt. Ebből következően a Duna és mellékfolyói egész rendszerének leírását Herodotos csak Hekataios térképéből és ahhoz fűzött megjegyzéseiből meríthette. Így ezt a közlését is: "A Dunától északra az első nép az agathyrsok." Erdélyt ugyanis Szkítiával a Szeret völgyén és az Ojtozi szoroson át vezető út kötötte össze. Ha már az agathyrsokról e szkíta népről beszélünk, halljuk mit mond róluk Herodotos: "Az agathyrsok a legelpuhultabb emberek, ők hordanak leg-

több aranyékszert. Nőközösségben élnek, hogy irigy testvérei legyenek, és mint rokonok, mindnyájan ne irigykedjenek egymásra, s ne gyűlölködjének. Egyéb szokásai hasonlóak a trákokéhoz." Különös jellemzés, igen elüt attól, amit általában a szkítákról a legtöbb korabeli író, de a későbbiek is reánk hagytak.

Említenéd, hogy Karl Müllenhoff *Deutsche Altertumskunde* című 1890-ben kiadott munkájának első kötetében Herodotos különös tévedésének tartja, hogy a sigynneket odatette az Istrostól északra. Ebben Strabonra épít annyiban, hogy ez Nagy Sándor történetíróit használva, így Aristobulost és Patroklost, a Kaszitól délkeletre talált sigynneket, s ugyanazt tudja bozontos lovacskaírói, amit Herodotos, sőt azt is, hogy asszonyaik fiatal koruktól vezetnek, kocsit persze, s közülük a jó kocsis akkor megy férjhez, amikor akar." Ez a Kaukázus melletti lakás nem feltétlenül mond ellent a módoktól való elvándorlásnak s a Duna-Tisza közére való feljutásnak, mint ezt a későbbiekben majd láthatjuk. Azért sem, mert Hekataios egyéb adatai is erősítik azt, úgyszintén az archeológiai leletek is, hogy e nép esetében az egyik nyugati szkíta néphullámmal van dolgunk.

Ismerünk e területek közötti, mondhatni köztes álláspontot, mégpedig a Kr. u 230-ban született Rhodus Apolloniustól, aki a sigynneket a Duna deltájához teszi. Argonauticái 4. könyvében elismerően ír a teherhajóval átjárható Iszterről s leírását a 319-320. versében így végzi: "Mert soha sem láttak még azelőtt tengeri hajókat sem a trákokkal vegyült szkíták, sem a sigynnek."

Mindenképpen idekíváncozik hazai munkáinkból, a kelták nyomában Magyarországon című művéből a szerző Szabó Miklós sokrétű leírása e népről.

Állításai részletes közreadását feltétlenül megérdemli. Azzal kezd, hogy "az Alföld steppei eredetű kultúra alakult ki, melynek etnikuma a korábban a kimmer törzsszövetséghez tartozó, később szkíta hatás alá került iráni sigynnákból /ezt Herodotos munkájából tudjuk/ és az őslakosságból tevődött össze. /Ezúttal nem feladatom, hogy az iráni eredet feltevését vitassam, különösen, hogy ezt Herodotos nem mondja. Csak örülhetnénk, ha az őslakosságról is mondott volna valamit./ De idézzük tovább: Az i.e. VI. században a magyarországi kora vaskor nemzetközi kapcsolatai jelentősen bővültek. A Nyugat-Magyarországot átszelő "borostyánút" a Balti-tenger partjáról borostyán, dél felől - szórványosan - görög áru és az északitaliai bronzművek termékei jutottak el a Kárpát-medencébe... A történészek számára "a látóhatár kiszélesítésében nagy szerepet játszottak a sigynnák, akiknek régészeti hagyatéka a Dunántúlon és Szlovéniában is megtalálható." /Szabó ezt feltehetően arra alapozza, hogy Hecataios nyomán Herodotos úgy tudja, hogy "ezeknek a sigynneknek a földje az adriai Enetoi határáig terjed."/ Ismét Szabó: ők közvetítették hazánk területére a déli árut s cserében első sorban lovakat adtak üzletfeleiknek. A korai kelta művészet szempontjából is érdemes egy pillantást vetni erre az iráni népre. A ligur sigynna szó - erről még szólunk - kereskedőt jelent, s ez nyilván a sigynna kereskedelem nyugati hatásugára vonatkoztatható. Feltehetőleg a

sigynnák közvetítésével kerültek a La Tén művészet formanyelvébe a kimmer-szkíta művészeti körből átvett állatalakok és egyéb díszítőmotívumok." Érdekes ez a következtetés, különösen, ha e Svájc területéről származó lelettel helyet a kelták bővebb ismertetése kapcsán beszélünk. Mivel ez nem célunk, még idő hiányában sem, a későbbiekben példaként utalhatunk arra, hogy a művészeti kifejezés ötvöződése a kelták és sigynnek részéről, megtörténhetett országunk területén is.

Fontos állítása Szabónak az időrendiség miatt, hogy "a IV. század folyamán a szkíta-sigynna kultúra zavartalanul virágzott.", továbbá, hogy "a III. században az Alföld nagy "szkíta" /sigynna/ temetői még használatban voltak, azonban a tápiószelei temető legfiatalabb sírja már kelta sír, amely nem korábbi i.e. 250-nél. Nagyjából ez lehet az az időpont, amikor a kelta-sigynna kapcsolatok kiépültek /rákospalotai sír/, megkezdődött a két kultúra keveredése, amely végső soron kelta terjeszkedést, hódítást jelentett. A hódítás - legalábbis amennyire ez a régészeti leletekből következtethető - a Dunakanyar irányából indult meg. Itt helyezkednek az i.e. III. század elején kezdődő legnagyobb kelta temetők /Kósd, Szob/ és később is az Alföld és az Északi hegyvidék peremén található a legtipikusabb, keverék sigynna-kelta temetők /Radostyán, Rozvány, Mátraszöllös stb./ Továbbítottam a szerző e jobban kelta történelmet szolgáló sorait, hiszen az ő Kárpát-medencei korszakukat tárgyalja, ám hadd tegyem ide a későbbiekben majd alátámasztást kapó ezen tudósítását is: "az Alföldön a dák hódítások, majd az iráni jazigok betelepődése nyomán a kelta lakosság felszívódott." Vagyis a szkíta népek kerekedtek felül, az ő itteni történelmük folytatódott.

Ismerünk ellentétes véleményt a sigynnák eredetéről, sőt ugyanannak a szerzőnek a művében is. Baráth Tiborról van szó. A magyar népek őstörténete első kötetében található egyik véleménye, a 14. oldalon: "Alkalom adtán nevezik őket /a hunokat/ a Herodotos által feljegyzett titokzatos "Sigunnai" néven is, ami szintén olyan kifejezés, ami a régi keleten fordul elő." Nagy kár, hogy a forrást itt nem említi, mert sokat jelenthetne. Annál is inkább, mert említett kötete 50. oldalán, mintha forrásait egyeztetés nélkül használta volna, azt írja, hogy a herodotosi sigynnei voltaképpen cigányokat jelent. Cipruson hallhatta ugyanis /amelynek régi neve szerinte Mak-aria/, az ottani mak-uraktól, hogy a szó amit kiejt "szigonyt" jelent. Viszont a szigony és a szegény szó régiesen ejtve sigini-nek sigoninak hangzik." Baráth nyilvánvalóan sokkal többet tud, mint én, de állítása ellenőrzésekor Herodotosnál Ciprust Küprosznak olvashattam, a cigány szó pedig a korabeli görög nyelven sztügen-osznak hangzik és sötét színűt jelent. A görög nyelvű és görögül író Herodotos nem nevezte a sigynnákat sztügen-osznak. Hanem, amit Szabó Miklós említ, hogy Marseilleben a ligurak sigynnek hívják a kereskedőket, ezt vehette Baráth könyvéből is, mert ezt ő is említi.

Feltáratlan még viszont az eredetük. Ez Herodotos számára is kétséges volt, mint hallottuk tőle: "azt mondják Médiából származnak, de hogy hogyan juthattak Médiába, el sem tudom képzelni. A régi időkben

azonban minden lehetséges volt.” Bennünket persze inkább az érdekel, hogyan, miként és mikor juthattak el a Kárpát medencébe. Feltehetően egy nagyobb népmozgás jövevényeként. Magyar történészek Dareiosz i.e. 513-beli, szkíták elleni hadjáratának idejére teszik azt a lehetőséget. Régebben kellett azonban lennie, mert az 550-560-ban író Hekataiosznál olvashatunk már róluk.

A méd történelem valamelyest talán eligazíthat bennünket. Róluk az első dokumentumok az asszír királyok évkönyveiből kerültek elő. Innen is tudjuk, hogy az asszírok a médek nevét III. Salmanassar egy hadjárata során, i.e. 835-ben jegyezték fel. A médek ekkor az Urmia tótól délre, Hamadan vidékén éltek, s ide az i.e. 9. században juthattak. A nyolcszázas évekbeli hadjáratok méd vereségeinek olyan hatásuk volt, hogy közülük 65.000 foglyot az eredeti asszír határ vonalában a Dijála mentén telepítettek le, s helyüket a rámi népesség foglalta el a felföldön. Tudunk ugyancsak méd vereségről egy asszír-szkíta szövetséggel szembeni háborúból, 653-ból, ez ninívei háború néven is ismeretes. Ekkor özlötték el a szkíták Médiát, s Herodotos szerint az uralmuk alatt is maradt 625-ig.

Tudunk tehát menekülésre is okot adó népmozgásokról. S köztük egy igen lényeges másik átköltöztetésről is. Sicíliai Diodor említi i.e. 40-ben írott munkájában, hogy a szkíták által meghódított népek közül sokan átköltöztek Szkítiába, s így két nagy gyarmatosítás is történt: egyik Moesiából a Tana /Don/ környékére, ezek népei sauromatáknak nevezettek, kik sok év múltán elszaporodván, Szkítiát prédálva az egész országot pusztasággá tették. Konkrétabban hangzik ennél C. Plinius Secundus, Solinus és Diodor egybevágo közlése arról, hogy a nép származtatása Médiából való, ahonnan i.e. 650 körül kerültek el, a méd birodalom visszaállítása idejében. Herodotos korában a nép még csak a Don vizéig élt, de i.e. 138-ban már annyira elszaporodtak, hogy Ptolemaeus szerint az egész európai és ázsiai Szkítiát Szarmatiának nevezték.

Igen fontos adatunk van a már idézett plinius IV. könyvéből. Thrácia lakói között említ ugyanis a Sztrümon folyó jobb partján élő maedusokat. Igaz közlése időszámításunk 40-es, 60-as éveiből való, de mégis jelzi médek északra húzását. A mai Törökország területéről, az Urmia tó vidékéről nem lehetett oly nagy dolog ide fel elhatolni. Thrácia különben Plinius idejében, i.u. 50 táján, az Égei tenger, a Boszporusz, Moesia és a Fekete-tenger között terült el. Ugyanitt említ Plinius, de az Isztrosz felőli északi oldalon gétákat és szarmatákat is, megjegyezve, hogy észak felől Thráciát a Pontosz határolja, az Isztrosz torkolatnál.

Megvilágításul kitűnőek Plinius népnév-ismertetései. A további területeken laknak a szkíták népes nemzetségei, írja, így a géták, kiket a rómaiak dákoknak neveznek, a szarmaták, a görögök elnevezésében sazuromaták, s több nép megemlítése után az alánok és a roxolánok sűrűntelepüléseit említi.

E népek, majd a szarmaták és jászok, jazigok bemutatásához lépünk be Pannonia római korszakába. Jelképes, s egyben jól adatoló idézet lehet ehhez az első római császár, Octavianus Augustus emlékiratából, politikai végrendeletéből a 35 fejezetből álló hatalmas ankarai

felirat, a Monumenta Ancyranum e szövegrésze: "A pannoniai törzseket, amelyeket az én principátusom előtt a római nép sohasem közelített meg, Tiberius Nero révén, aki akkor mostohafiam és legátusom volt, legyőztem, a római nép hatalma alá vetettem, és Illuricum határait előbbre vittem, egészen a Danuvius folyó partjáig. Mint tudjuk, Augustus i.e. 27-től i.sz. 14-ig uralkodott.

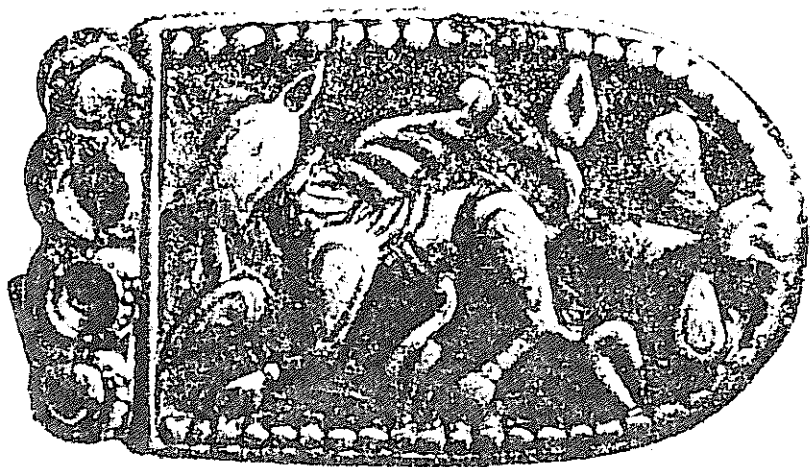
Jól megírt történelem a Pannoniáé, magyar részről is, ha csak Alföldi Andrásra, vagy a mi időnkől Tóth Istvánra, avagy éppen Fitz Jenő könyvére gondolunk. De hadd szóljak még e korból a bevezetőm szellemében és szándéka szerint a sigynnek után most a hamupipőkék mellőzöttségét ugyancsak példázó rokon vagy akár magyar elődű népről, a jászokról. Ehhez egy kiváló és mintaszerű munkára támaszkodhatunk, a Győrben, 1875-ben publikáló dr. Szombathy Ignác munkájára. Felfogása szerint s elsőrangúan alá is támasztja, i.e. 112-től i.sz. 378-ig tártá fel jász korszakként a magyar nép történelmét. Metanaszta, azaz elszakadt, költözött jelzőt kaptak görög történészekről azok a jászok, akik i.e. 35 és 32 között létesítették, a Dontól kiindulva Tisza menti hazájukat, amely fenn is maradt 378-ig, hogy azután részévé váljon a hun birodalomnak. Alföldi András e soraival azt ugyancsak megerősíti: A Duna-Tisza közén, le az Oltig s szarmata jazigok laknak. A két nép költözése együttesen is ment, s Kárpát-medencei történelmük együtt is zajlott. A jelentősebb erejű és népességű származékáról ezúttal nem is igen szólnék, noha a jászokkal egy kategóriába tartoznak vizsgálódásunk szelleme, s tárgya szerint, de idő hiányában is ez másutt látszik célszerűnek.

Ptolemaeus pontos fokbeosztásokkal is élve jelöli meg jászföldi, jazigia Kárpát-medencei határait, sőt tizenhatsz jász várost is felsorol. - Időrendben különben a tiszai haza történeti korszakai így következnek: honalapítás küzdelmei /i.e. 35-80/, a dák és markomann háborúk /80-180/, a honrendezés /180-333/, majd a szolga jászok lázadása nyomán az áll, ami hanyatlás /333-370/.

A tengeremléki jászok történelme i.e. 112-ben nyílt meg a görögök és rómaiak számára. Közülük a Don keleti partján maradtakat Pomponius Mela már nem jazignak /a jász többszáma/, hanem jazamatat /jász-maták/ néven nevezi. A saurumata Szombathy szerint lándzsás médet jelent. /Vajon talán szúró médet, mint a jász többek, úgy a szerző szerint is lándzsát?/

Egy nyelvi emléket említenem kell még. Megörizte Ammianus Marcellinus, s meglepő módon továbbadta az európai történészek számára Gibbon. Hogy a magyar történészek miért hallgatják el, még találgatni sem tudom és kíváncsi. Arról van szó, hogy Constantius császár /337-361/ 359-ben pannoniai körútján Acimincumnál /a mai Kamenec, a Duna-Dráva találkozásánál/ földsáncot ásatván, egy magasabb töltésre rakatta trónszékét s beszédet intézett az ott összegyűlekezett szolgájszokhoz. A beszéd hallatán a tömeg közül valaki iszonyú dühre fakadva, saruját a császári trónszékhez hajlítván marha, marha szokat kiáltott. Constantius megrémülve elszaladt, trónját az arany vánkossal együtt a feldühödött tömeg szétszaggatta, miközben zászlót is ragadva

a császárra törtek. Persze nagy megtorlás követte az eseményt. Viszont Marcellinus csatakiáltásként őrizte meg a marha, marha szitkolódást. Kire, kire bízom, hogy e szó mit jelent, de azt is, hogy a ma használatos átvitt értelme miatt kiáltotta-e a haragra gerjedt jász atyafi. Róma sorsa egyébként itt dőlt el Pannóniában -jó mementó ma is -, valójában már az innen származó katonacsászárok birodalmi küzdelme miatt is. Igen jellemzően Ammianus Marcellinus tapintott rá a válságfolyamat főokára: határsorompóink felnyíltak, és a barbár föld úgy öntötte magából a fegyveres csapatokat, mint az Etna a tüzes szikrákat." Jöttek, megérkeztek a hunok...

A honfoglalás kori magyar konyha

Tudunk-e egyáltalán valamit a honfoglalás kori magyar konyháról? Már a kérdés feltevése is abszurdnak tűnik, mert a válasz majd nem mindenki számára egyértelmű, hogy semmit vagy nagyon keveset tudhatunk a honfoglaló őseink konyhájáról és ételleiről.

Írásos emlékeink nem maradtak fenn. A korabeli krónikák és feljegyzések nem beszélnek a konyháról, nem említik meg a magyar étkezési szokásokat. Mindebből egyes kutatók azt a hamis következtetést vonták le, hogy a Kárpátmedencébe érkező "barbár" lovas-nomád magyaroknak csak nagyon primitív konyhája lehetett (sőt néhányan még meg is kérdőjelezték, hogy volt-e egyáltalán sajátos konyhájuk), és ezért úgy tekintették, hogy a magyar konyha valójában a honfoglalás után alakult ki, főleg a bizánci, a német és a szomszédos szláv konyhák hatására.

Tudjuk, hogy egy nemzeti konyha egy nép kultúrájának szimbolikus kifejezője és érzelmi nyelvezete. Egy népnek, amelynek nincs sajátos konyhája, nincs sajátos kultúrája sem.

Nem kell sokat bizonygatnunk, hogy a Kárpátmedencébe érkező magyarságnak sajátos és egyedi kultúrája volt. Ha viszont sajátos és egyedi kultúrája volt, akkor sajátos és egyedi konyhájuk is volt.

Milyen lehetett tehát a honfoglalás kori magyar konyha és össze lehet-e hasonlítani a sokak által fejlettebbnek tartott nyugat-európai konyhákkal?

A kérdésre magyarországon, Közép-Ázsiában, Kelet-Turkesztánban (Ujguriában), Tibetben, Mongóliában és Kínában végzett többretű régészeti, történelmi és néprajzi kutatások válasza egyértelműen a következő: a honfoglalás kori magyar konyhát nem lehet összehasonlítani a Nyugat-európai konyhákkal, mert konyhafilozófiája teljesen más volt, és gasztronómiai szempontból sokkal magasabb színvonalon állt, mint a korabeli nyugat-európai konyhák.

Ugyanúgy más volt, mint más volt

- a pentatonikus zene és énekvilágunk,
- népmeséink, népművészetünk szín és szimbolikai nyelvezete,
- nemzeti jelképeink, vallásunk, karakterünk, életvitelünk,
- solymászatunk, kézműves iparunk,
- fegyvereink és harcmódorunk.

Bogrács, a nyomravezető irány

Mit tudhatunk biztosan a honfoglaláskori konyháról?

A régészeti leletek fontos nyomravezető irány felé mutatnak. A IX. és X. századbeli honfoglalás kori sírokból több alkalommal bográcsokat vagy felfüggeszthető üstszerű fémedényeket találtak.

A honfoglalók tehát előszeretettel használták a bográcsot, vagyis előszeretettel főztek. Mit főztek a bográcsban? Az alapanyagokra viszonylag könnyedén következtethetünk. A honfoglalók egyrészt állattenyésztéssel foglalkoztak. Főleg szarvasmarhát, lovat és birkát tenyésztettek. másrészt földműveléssel is foglalkoztak. Búzát, árpat, kölest, rozst és zabot termeltek. A gabonafélékből kenyeret, langallószerű lepényt sütöttek és kását főztek. Zöldségeket és gyümölcsöket is fogyasztottak.

A római kori feljegyzések megemlítik, hogy Kr.u. a III. és IV. században Pannóniában a legkedveltebb zöldségféle a káposzta volt. A káposzta után nagyon kedvelték még a répát, a céklát, az uborkát, a hagymát, a fokhagymát, a tököt és egyes salátaféléket.

A kedvelt gyümölcsök közül a feljegyzések megemlítik az almát, a körtét, a szilvát, a barackot és a cseresznyét. Szőlőt is termeltek, amelyből kiváló borokat készítettek.

A későbbi népvándorlások, majd a hun és avar hódítások nem változtatták meg a Kárpátmedencében termelt gabonák, zöldségek és gyümölcsök összetételét. Tehát a honfoglalóknak a földműveléssel foglalkozó része ugyanúgy termelte tovább mindazokat a gabonákat, zöldségeket és gyümölcsöket, amelyeknek a nagy részét már korábbi szálláshelyein is ismerte és termesztette.

A Kárpátmedence gazdag volt erdőkben és vizekben, tehát vad és hal is bőven kerülhetett a bográcsba (ugyanúgy gombák és vadgyümölcsök).

Milyen más alapanyagokat használtak még?

Először is természetesen a tejtermékeket. A modern étkezéstörténeti kutatók egyértelműen elfogadják, hogy a ma használatos tejtermékek nagy részét a közép-ázsiai lovas és állattenyésztő népek fedezték fel és állították először elő (yoghurtot, ayramot, kefirt, kumiszt és különféle sajtokat). A honfoglaló magyarok tehát minden bizonnyal több fajta tejterméket készítettek és fogyasztottak.

A bográcsba kerülő alapanyagok nagy részét tehát elég pontosan ismerjük. A kérdés: hogyan ízesítették a honfoglalók ezeket az alapanyagokat?

Minden bizonnyal használtak illatos friss és szárított füveket, mint a kakukkfűvet, a borsfűvet, a csombort és a tárkonyt. Egyes francia kutatók úgy tartják például, hogy a tárkony a honfoglaló magyarokkal került Európába.

A honfoglalás előtti korokban őseink közeli kapcsolatban álltak kelet-ázsiai (kínai), közép-ázsiai (türk), arab és bizánci kereskedőkkel. Tőlük szerezték be a trópusi fűszereket. Az egyik legkedveltebb fűszerük a bors lehetett ("magyar bors"), mint ezt nagyon sok honfoglalás kori személynév is bizonyítja.

Egy gyorsan mozgó lovasnépnek élelem tartalékokra volt szüksége. Egyes élelmiszereket és alapanyagokat tehát tartósítani kellett.

A korabeli szokások szerint főleg szárítással, füstöléssel, aszalással és savanyítással tartósították. A húsokat füstölték és szárították. A jelen század elején a hortobágyi csikósok még az ősi módon tartósították a húst. A húst először is vékony, hosszukás szeletekre vágták, majd sózták és forró vízben kifőzték. A kihűlt főtt húst kifordított subákon a napon megszáritották. Ezután vászontarisznákba tették és huzatos, szeles, hűvös helyen tárolták. Ez volt a tarisznyás hús, amelyből gulyásos és pörköltos ételeket is főztek.

Nemcsak a húsokat, de egyes tejtermékeket is füstöléssel is tartósították, főleg a sajtot és a túrót.

Somogyban például még ma is a füstölt túrót az egyik legősibb somogyi ételnek tartják e hagyományokat őrző Dráva-menti falvakban.

A túrót szárítással is tartósították. Az 1988-as jogur expedíciónk egyik legérdekesebb gasztronómiai felfedezése e csuró volt, vagyis a napon szárított túró.

Az Észak-tibeti fennsíkon élő jogurok, akiknek a népzeneje a legközelebb áll a magyar népzenehez, a túrót megfőzik és a napon kiszáritják. Az így készített csuró hónapokig is eláll.

Tudjuk, hogy gyakran bográcsot használtak, tehát előszeretettel főztek.

Kutatásaink szerint az ókorban és a kora-középkorban Euráziát két különböző civilizációra lehetett felosztani, amelyet a sütés-főzési eljárások különböztettek meg:

- A főzési eljárások civilizációja:

Távol-Keletről Közép-Ázsiáig, egészen a Fekete tengerig a különféle nemzeti konyhákat főleg a főzési eljárások jellemezték.

A főzés rövid vagy hosszú lében történt. Hosszú lében természetesen a leveses ételeket főzték, rövid lében pedig a pörköltos, gőzölt vagy párolt ételeket. A pörkölés különben nem más, mint egy rövid lében párolt és "elfőtt" leves. A kínai, a mongol, a tibeti és a közép-ázsiai török népek legkedvencebb ételei mindig is a főtt, párolt és a pörköltos szerű ételek voltak.

- A sütési eljárások civilizációja:

A Fekete tengertől nyugatra egészen az Atlanti óceánig a nemzeti konyhákat inkább a különböző sütési eljárások jellemezték: nyílt tűzön való sütés, roston sütés, nyárson sütés, kemencében sütés.

A görög, római ókor legkedvencebb ételeit sütötték. Lucullus, aki Krisztus előtt Julius Caesar idejében élt, nemcsak híres hadvezér, de talán még híresebb ínyenc és gasztronómus volt. Fényűző lakomáinak a fénypontja a "trójai sült faló" elnevezésű készítmény volt. Egy egész sertést megtöltöttek hurkával, kolbásszal, csirkékkel, kacsákkal, fácánokkal, fenyőrigókkal és szalonkákkal, majd friss tésztával bevonták és megsütötték a kemencében.

Eurázsia két gasztronómiai civilizációja ma is létezik:

-Kelet Ázsiában és Közép Ázsiában továbbra is jobban kedvelik a különböző főzési, párolási és pörkölési eljárásokat,

-amíg Nyugat Európában inkább a különféle sütési eljárások a legnépszerűbbek.

Természetesen ez nem azt jelenti, hogy Keleten nem használják a sütési eljárásokat (pekingi kacsa, sárban sült kínai "koldus csirke", különféle kebabok és nyárson sülték nem hiába váltak híressé), és nyugaton nem kedvelik a főzött és pörkölt különlegességeket (olasz főtt tészták, francia raguk, ír pörkölték, főtt német hurkák, virslik és húsok).

Kelet és nyugat gasztronómiai elválasztása a két különböző konyha-filozófia legjellegzetesebb tendenciáinak különbözőségét mutatja.

A főzés és a sütés civilizációja nemcsak két gasztronómiai értékrend szerint választja ketté Euráziát keleti és nyugati civilizációra, hanem két különböző világnézetre épülő filozófia és vallásrendszer szerint is.

A keleti civilizáció a főzés civilizációja; több fajta különböző "alapanyag" és különböző filozófiai irányzat harmóniájának a megvalósítására épül.

A Yin és Yang filozófia a feketét és a fehéret, a jót és a rosszat szeretné egy egymást kiegészítő harmóniába hozni. Toleránsan elfogadva, hogy a Yin és Yang szimbólika szerint a fekete nem teljesen fekete, mert mindig van benne egy kis fehér is, és a fehér nem teljesen fehér, mert van benne egy kis fekete is. Ugyanúgy a jó nem teljesen jó, mert van benne egy kis rossz is, és a rossz nem teljesen rossz, mert van benne egy kis jó is.

Az ázsiai sámánizmus, a shintoizmus, a taoizmus, a hinduizmus és a buddhizmus ezt a Yin és Yang filozófiai irányzatot képviseli.

A nyugati civilizáció a sütés civilizációja a rendelkezésre álló "alapanyagot", filozófiai irányzatot ízesebbé, jobbá és tökéletesebbé akarja változtatni. Itt nem az egymást kiegészítő harmóniát keresik, hanem az egymást kizáró tökéletességet. A feketét, a fehéret, a jót és a rosszat nem akarják harmóniába hozni, hanem a feketét fehérré, a rosszat jóvá próbálják átforgatni.

Az iszlám, a zsidó és keresztény vallás ezt a tökéletességet kereső filozófiai irányzatot képviseli.

A honfoglalás kori magyar konyha:

a főzés és a "pentaton" ízharmónia konyhája.

A honfoglalás kori magyar konyha a főzés vagy a sütés civilizációjának a konyhája volt-e?

A válasz egyértelmű: a magyar konyha a főzés civilizációjának a konyhája volt.

A régészeti, embertani, szellemi és tárgyi néprajzi kutatások eredményei a Keleti gyökerek felé mutatnak.

Kodály Zoltán és Bartók Béla kutatásai már minden kétséget kizáróan megvilágították, hogy a magyar népzene gyökerei a közép-ázsiai zenei kultúrákhoz kötődnek.

Később Du Yaxiong és Zhang Rei a joguroknál kutattak a nyolcvanas években. A két kutató a következőképpen jellemzi a jogur és a magyar népdalok közelálló rokon szerkezetét:

- pentaton, ez az öt alaphangra épül, nem úgy, mint a más európai népzene; beleértve a finnt is, amelyek hét alaphangra épülnek,
- kvintváltós és ereszkedő dallamú,
- a végződés, mint a magyar, a jogur, a török és a mongol népdalokban a súlytalan részekre esnek,
- a dallam is súlytalanul fejeződik be,
- a ritmus a jogur zenében, mint a magyarban előbb rövid aztán hosszabb.

A kínai zenetudomány szerint négyféle alappentaton rendszer létezik

- kínai
- mongol
- tibeti és
- ótörök.

A magyar és a jogur népzeneét egyaránt az utóbbi csoportba sorolják be. Népmeséink mondavilága és népművészetünk színes formaszimbolikája szintén a közép-ázsiai türk-török gyökerekhez vezetnek vissza. A tulipános és a dupla rózsás motívumok szín- és formaszimbolikája a keleti filozófiák értékvilágát vetik vissza

- ugyanúgy az életfa jelképrendszerén keresztül
- mint az ellentétekre épülő harmónia keresés szimbolikáján keresztül.

Ha tehát a szellemi és tárgyi néprajzunk értékei középpázsiai gyökökhez nyúlnak vissza, a konyhánk ősi gyökerei szintén csak keleti kultúrák főzéscivilizációjához vezethetnek vissza.

Bogrács és a sámán ételáldozatok filozófiája

A legújabb kutatásaink eredményeit követve ma már bizonyosan állíthatjuk, hogy a honfoglalás kori magyar konyhát elsősorban a bográcsban főtt levesek, kásák és pörköltes ételek jellemezték.

A bográcsban készült ételek előszeretete valószínűleg az ázsiai sámán áldozatok harmónia filozófiájából fejlődött ki.

Az ázsiai sámán áldozatok alapelve a következő volt:

- a növényi és az állati eredetű élővilág harmóniájának az egyeztetése,
- a négy alapelemmel, a tűzzel, a vízzel, a levegővel és a földdel.

A feláldozott állatok húását ezért apró darabokra vágták, hogy a legtekélyesebben egyesítsék a szintén apróra vágott zöldségekkel, gyümölcsökkel és magokkal.

A négy alapelemet a bográcsban fortyogó víz, a lobogó tűz, a gőzölgő párák, amelyek összevegyültek a levegővel, és a földet jelképező só harmóniája valósította meg.

Nem véletlen, hogy az egyik legelső szibériai hun sziklarajz, amely Kr.e. a III. vagy a IV. században készülhetett, egy hatalmas üstszerű bográcsot ábrázol, amely mellett egy szarvasagancs fejdíszes ember áll, aki minden bizonnyal a Sámán, aki az áldozati ételt készíti. A bog-

rács körül különféle állatok (szarvasok, szarvasmarhák, lovak), növények és fák vannak rajzolva, jelezve valószínűleg az alapanyagok eredetét, amelyekből az áldozati étel készült.

Az első legfontosabb áldozati ételek a gulyásszerű levesek lehettek, amelyekből aztán később kialakultak a rövidlevű pörköltök.

A vöröshagyma íz- és szimbolika világa

Milyen íze lehetett a honfoglalás kori leveseknek és pörköltnek? Feltételezhető, hogy az ízharmónia kialakulásában a vöröshagyma fontos szerepet játszott.

A vöröshagyma közép-ázsiai eredetű, ahonnan elterjedt Kínába, Indiába, Közel-Keletre és Európába. Őseink tehát már nagyon korán megismerhették a vöröshagymát.

A vöröshagyma a sámán ételáldozatokban nagyon fontos szerepet játszott, mivel első jelképrendszere

- az élet harmóniáját és az újjászületést
- a megtisztulást,
- az Istenhez való közeledést
- és a sámánrévülés fokozatos és réteges haladását jelképezi.

Az összevágott húsokat tehát elsősorban az apróra vágott vöröshagymával főzték vagy pirították össze, és kedvük és lehetőségük szerint hozzáfőzték zöldségeket, száraz tésztát és tejtermékeket. Ízesítésre főleg só, illetve fűveket, fokhagymát használhattak, amelyet káposztalevélbe vagy vékonyra sodort tészta csavartak.

A jogur és az ujjur konyhában a vöröshagymás hússal töltött ételek ma is még nagy szerepet játszanak (csücsür, szamsza, manta).

A töltött káposzta eredete tehát nem feltétlenül a török hódoltsági időkre vezethető vissza, amint azt sok magyar kutató gondolja, hanem visszamegy időben és térben sokkal messzebbre, a közép-ázsiai türk kultúrkörökig.

A honfoglalás kori magyar konyhát tehát a következőképpen jellemezhetjük:

- bográcsban főtt hosszú- vagy rövidlevű ételek
- apró darabokra vágott húso, vöröshagyma, zöldségek, gyümölcsök vagy száraztészták (tarhonya) vagy tejtermékek összefőzése fűvekkel, mézzel, savanyított zöldségekkel, ritka esetben borssal való ízesítése.

Milyen alapízek jellemezheték a bográcsban készült főzteket?

A honfoglalás kori magyar konyha a főzés civilizációjának a konyhája volt, tehát az alapanyagok és az ízek harmóniáját kereste.

Az ázsiai konyhák öt alapízt különböztetnek meg: az édeset, a savanyút, a sóst, a keserűt és a csípőst.

A gasztronómiai tökéletesség csak az öt alapíz egymást kiegészítő harmóniáján keresztül valósítható meg.

Kereste-e a honfoglaló magyarok konyhája az öt alapíz harmóniáját?

A honfoglalás kori magyar konyha az ázsiai harmónia filozófia íz értékeire épült, tehát joggal feltételezhetjük, hogy az öt alapíz megvalósítása szerepet játszott az alapanyagok kiválasztásában.

A honfoglaló magyar konyhának lehetett tehát egy "pentaton" íz harmóniája.

Az ételekhez friss vizet, kumiszt, kefirt, fűteákat és kivételes alkalmakkor bort fogyasztottak.

A bor szavunk különben szintén a közép-ázsiai gyökerekhez visz vissza. Etimológiai jelentése a szőlőlé forrásának fehér-szürke habszínére utal.

Dietetikai szempontból a honfoglaláskori magyar konyha egészségesnek mondható, mert megtalálta a szükséges fiziológiai harmóniát a húsok, a zöldségek és az italok között. A honfoglalás kori magyar konyha tehát gasztronómiai szempontból fejlettnak tekinthető, mert elsősorban a főzéssel megvalósítható izharmóniára épült.

A korabeli európai konyhák gasztronómia és izharmónia szempontjából sokkal elmaradottabb képet mutattak.

- Először is sütési eljárásokat kedveltek. A sütéssel nem lehet olyan tökéletes izharmóniát létrehozni, mint a főzéssel (nyílt lángon a húsokat legtöbbször jól meg is égették).

- Természetesen főztek is, de a főzésben legtöbbször nem az izharmóniát keresték.

A felfjegyzések szerint a X.-XI. századbeli európai arisztokrata és fejedelmi konyhákban a lehető legnagyobb mennyiségű, különböző fajtájú fűszert főztek bele a leveses ételekbe, hogy így fejezzék ki rangjukat és gazdaságukat (ebben az időben gyakran a bors ára az arany árával vetekedett).

Az ilyen fajta, rangot és gazdagságot kommunikáló főzteket, tehát nem az izharmónia, hanem az ízzúrzavar jellemezte. Végül is a nagy mennyiségű különféle fűszer elnyomott minden természetes ízt, és csak egy fanyar, csípős, monoton íz dominált.

Az úgynevezett "barbár" magyarok konyhája tehát gasztronómiai szempontból sokkal magasabbrendű és sokkal civilizáltabb volt, mint a korabeli nyugat-európai konyhák.

Ebben az időben az igazi "barbár" konyhák a nyugat-európai konyhák voltak.

Utóirat

A magyar konyha híd-szerepe és jövőbeli lehetőségei

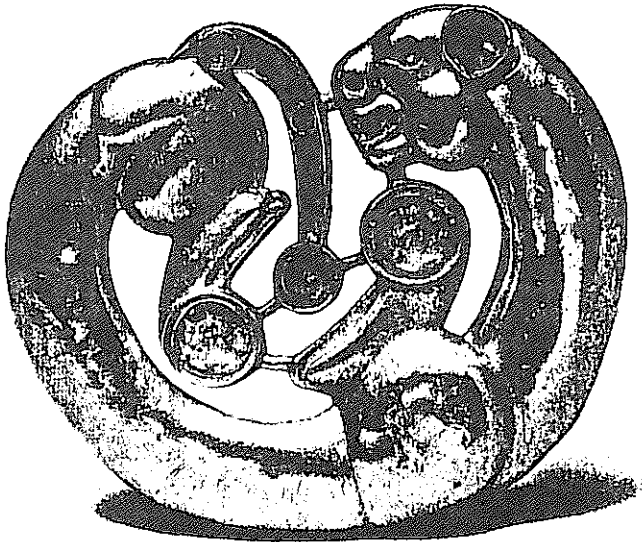
Az évszázadok során természetesen a magyar konyha átalakult és alkalmazkodott az európai környezethez. Hatottak rá a szomszéd népek konyhái és Nyugat-Európa konyhatechnikái és konyhadívatjai. Ősi gyökereit azonban mindmáig megtartotta.

Ma valójában a magyar konyha egy hidat képez az ázsiai gasztronómiai hagyományok és az európai gasztronómiai hagyományok között. Ez az összekötő híd-szerep képezi a magyar konyha eredetiségét és legfőbb vonását a más európai konyhákkal szemben.

Fantasztikus gasztronómiai és kommunikációs lehetőségeket rejt magában a híd-szerep marketing és turisztikai felhasználása. A magújuló magyar gasztronómia megtarva az ellentétek harmóniájára épülő ősi hagyományait, tökéletesen kifejezhetné a keleti gasztronómiák íz- és esztétika harmóniáját és a jelenlegi nyugati gasztronómiák egészséges táplálkozást szorgalmazó törekvéseit.

Ez az út lehetne a magyar gasztronómia jövőjének az útja.

Ezen az úton járva válhatna a magyar gasztronómia Magyarország arculatának pozitív elemévé, vonzó, rokonszenvet és barátságot kiváltó értékévé.

Somogy megye központjai: Somogyvár, Segesd, Bodrog-Bú, Babócsa

Az előző előadásainkból kiderült, hogy Somogyváron földvár, udvarház, valamint Szent István kori egyházak (Szent György, Szent Péter) álltak, temetőkkel, illetőleg faluszerű településekkel. 1000 után idekerült a megyeközpont ispánsági székhelye és a főesperességi székhely is.

Nyilván ilyen minőségben a megye egyik legfontosabb települése, útcsofópontja és gazdasági központja is volt!

Somogy megye névadó központját, Somogyvárt a Szent László által kibocsátott 1091-es alapítólevél urbsként, azaz városként említi. 1210-ben in oppido Symigiensi, majd 1224-ben civitas seu opidum castri Symigiensis, 1410-ben civitas regalis Somoghwar, vagyis királyi város.

A XI. században az ispáni várhoz, a castrumhoz tartozó civitas (azaz a XII. század közepétől a várhoz tartozó város) mellett út-, vásár-, vármhely volt. A Somogyvárhoz vezető utakról, így a fontos hadiút garmási szakaszáról 1055-ből tudunk adatokat. Ekkor említik a király által eladományozott különböző vámrészeit. Az egykori hídfőzők, a vámosok Hidas nevű településének a területe az Öreglak felé eső részen, míg az ellenkező oldalon, Vámos felé is az egykori vámrőzők települése lehetett. Ugyanakkor Somogyvár ún. alsópiacáról is tudunk.

1091-ig a korai somogyvári város földesura még a király volt, közvetlenül. 1091-ben adta át a kegyurasága alá tartozó francia eredetű, bencés apátságnak a települést. (S így a megyéispán helyett az apátságot illette a különböző úrbér szolgáltatás.)

A lakókról, az ún. királyi vendégekről (hospesekről) 1272-ből is adatok szerepelnek. Ez a főképpen szőlőművelő vendég, azaz hospes-rét legkésőbb a XI. századtól jelent meg.

A hospeseket a király ekkor kötelezi a Szent Márton napi egy nehezéknek, azaz öt dénárnak a somogyvári apátnak való megfizetésére. 1278-ban is pénzben fizették a terragiumot. Tehát az 1091-es urbs, majd civitas és oppidum hospes lakói felett - a Szent László féle rendelkezés értelmében - a földesúri jogkört a Kupavárhegyen alapított Szent Egyed, Péter és Pál tiszteletére szentelt, francia eredetű szerzetesekkel benépesített bencés apátság gyakorolta.

A városi lakók, (mint azt a Somogyváron is a keresztülvezető ÉD-i kereskedelmi, illetőleg hadiút, valamint a Boglárielle-Péntekhely, az Oszlopán-Szerdahely (?), valamint a Kaposvár-Szerdahely is tanúsítottak), élénk összeköttetést, illetőleg kereskedelmi kapcsolatot tartottak.

Elsősorban a szőlőművelés, a bortermelés, illetőleg a zarándoklás révén. Tudjuk, hogy Somogyvár borai Fehérváron keresztül még távolabbra: Esztergomba, Budára és Szegedre is eljutottak. Az európai: Németországi, franciaországi és olaszországi zarándoklatba a Szent Egyed és Szent László ereklyék, valamint a Szent Miklós és Szent Jakab kultusz tárgyak révén kapcsolódtak be. Ezt a kapcsolódást erősítette, hogy a XIII. századi francia szerzetesek éltek az apátságban, akik közvetlen összeköttetést tartottak a Földközi tenger melléki Saint Gilles apátsággal.

Éppen ezért nem meglepő, hogy a XIV. században teljes létszámú, igen fejlett városi szervezet létezett. (Mályusz Elemér szerint a kereskedelmi szempontból jelentéktelen, tehát az országhatártól vagy fontos kereskedelmi úttól távol fekvő mezővárosi helyek közül Somogyvár rendelkezett a legfejlettebb városi szervezettel.) Világosan látjuk azonban, hogy a XI-XIII. században igenis erős kereskedelmi összeköttetése és nemzetközi zarándokforgalma volt. Vagyis jelentős várossá való fejlődésének megvoltak az Árpád-kori alapjai, sőt véleményünk szerint az alapvető kritériumai is.

b./ Franciák és ún. Latinik Somogyban

A történeti források a somogyi francia kapcsolatokról 1091-ben; a somogyvári Szent Egyed apátság alapításáról, a dél-francia, Saint-Gilles-i szerzetesek beköltözéséről szólnak először. Ha azonban a vallon-franciák, az ún. Latini (Olaszi) réteg meglétét vizsgáljuk, akkor Somogy megyében is találunk középkori francia-vallon településeket, Csákinál szerepel egy Olaszfalu (1403, 1493), valamint a már 1346-ban említett villa Olaszteluk. Az előbbi Szigetvár vidékén, Viszló táján, ahol ma is ismert egy Szent Egyed település, az utóbbi Boldogasszonyfalva és Szent László vidékén, vagyis a mai Baranyában volt. Mivel Pécs környékén, de általában Baranyában egy jól keltezhető vallon-francia (Latini, Olaszi) tömböt tudunk azonosítani, így a középkori Somogy D-i, vagyis Baranya felé eső pereménél lévő két települést is, ehhez a XI-XIII. századi réteghez lehet kötni. Vagyis ezek is az Árpád-kori Dél-Dunántúli vallon-francia tömbjéhez tartoztak.

A somogyi középkori szőlővidék Nagyberény környékére eső települése a Gan, Gán(y), Gám, Gaan, amely már 1138-ban szerepelt. Az Esztergombán és Liptó megyében a középkorban meglévő Ghan, Gejan, Gyan, Gean, Gaan, Jaan, Gan, Gyhan nevek vallonoké. A Gylys (Geles), Geletus, Gyletus, (Gerletus), Gylys, Glis, Ghele vallon nevek, azaz Egyed francia megfelelője, Gilles helyett szerepeltek. A Somogyvártól két-három km-re DK-felé levő mai Gilla pedig a középkorban Gellye, Gyllye volt.

Ezek mellett, ha a somogyi patrocíniumok, szentek neveit is vizsgáljuk, a franciákkal, illetőleg a latinokkal hozható kapcsolatba Szent Ányos, Apollináris és Szent Egyed titulus. Marcali mezővárosában 1455-ben szerepel a Szent Anninus, vagyis a Szent Ányos tiszteletére szentelt plébániai-egyház. Somogyvár egy-egy Árpád-kori templom Apollináris, illetőleg Szent Egyed tiszteletére volt szentelve. Nagyon

fontos, hogy 1390-ben IX. Bonifác pápa a Szent Egyed tiszteletére szentelt babócsai parochiális egyháznak bucsút is engedélyez. Az 1442-ben is említett plébániaegyháznak 1501-ben a Szent Egyed oltárát is ismerjük. Ezenkívül Bálint Sándor említett egy elpusztult középkori somogyi Seztnegyed falut is, amely a Szigetvár környéki, az olaszfalui (vagy a mellette levő) Szent Egyeddel azonos.

A somogyvári Szent Apollinaris egyház pedig először 1184-1188 között tűnik fel. 1230-ban plébániatemplom. Györffy szerint Ravennából (ahol 1001-ben a magyar egyházszervezet jogi alapkövetése történt) a pogány bálványok ledöntőjének, Szent Apollinarisnak az ereklyéjét Somogyvárra hozták. A korai alapítást esetleg az is igazolni látszik, hogy 1226-28-ban a veszprémi püspök a Szent-Egyed monostor mellett nagy faluban levő egyházat, mint saját tulajdonát követelte vissza. Maga a patrocinium persze - többek között - a VII. századi bourgeois püspököket is takarhatja, s így a beköltöző idegenek, a hospesek esetleges "franciás" vonalát is jelezni. Valószínű, hogy egy, a monostor közelében levő nagyobb, XI-XVI. századi település háromhajós templomával lehet azonosítani.

Somogyváron - Szent László 1091-es oklevele szerint - Magyarország "egyik legelőkelőbb városában (urbs)" állt Szent Egyed búcsújáróhelye, Saint Gilles filiális bencés apátsága, a Szent Egyed és Péter-Pál tiszteletére szentelt királyi monostor. Ugyanakkor a tőle 100 km-re levő Babócsán a német eredetű Tibold nemzetség Dráva-menti nemzetségi központjában is volt egy Szent Egyed tiszteletére dedikált búcsújáróhely, illetőleg egyház. Somogyvárról a hadiúton Segesden vagy a másik úton Kaposváron, Kadarkúton, Nagyatádon keresztül lehetett elérni a Dráva, rinya rév- és útsomópontját, Babócsát. Amin keresztül ment a Pécs-Velence-Ausztria felé tartó NyK-i irányú, a régi római nyomvonalon haladó ún. tranzitút. Ezen a távolabbi Verona, Milánó és a francia Alpok, sőt Dél-Franciaország is elérhető volt. Az Árpád-korban a Budáról Székesfehérváron-Kőröshegyen keresztül Somogyvárra, Segesdre vezető utakról, hadiútról érthették el a Délvidéket, Horvátországot, így Zágrábot és Dalmáciát, Babócsa Dráva-menti víziútján DK-felé a Dunát, Belgrádot is megközelíthették.

c./ A Somogyvári bencés apátság alapítása

Az alapítólevelet László király 1191-ben adta ki Odilo Saint-Gille-i apát és Teuzo pápai legátus jelenlétében. Sumichot (Somogyvárt), Magyarország egyik legelőkelőbb városát hat faluval, szolgálkkal és területtel, harminc szőlőt vincellérrel, hatvan szőlőt felerészben vincellérrel, háromszáz család szolgálával és száz fegyveres jobbággyal rendelte a monostor alá. Ebben szerepelt az is, hogy a monostor apátja élete végéig engedelmességgel tartozik a Flavius völgyében lévő Szent Egyed (Saint-Gilles) monostor apátjának. Ez az anyamonostorhoz való alárendeltségi, kapcsolattartási viszony 1417-ig fennmaradt. A pápák 1091-1266 között hatszot is említik.

A monostor jogállását tekintve felemás helyzetbe került: sem királyi kegyuraság, sem a püspöki joghatóság alól nem vonták ki. Szent László ugyanis az alapításkor már "elhidegült" II. Orbán pápától, Saint-Gilles főkegyurától.

Ezzel az alapítással a Saint-Gilles-i anyaapátság legnagyobb és legtekintélyesebb leányapátsága Somogyvár lett. Az 1091-es alapításnál Odilo Saint-Gilles-i apáttal több francia is részt vett. Péter prépost az első apát, de idekerült Rostagnus, Poitou Péter grammaticus, Ugó fia Dániel, Bernát, Amarik fia.

Az alapító levél megerősítéséből kiderül, hogy több mint száz eszterdeig a somogyvári kolostorban csak franciák éltek, illetőleg olyan szerzetesek, akik Saint-Gilles-ben voltak novíciusok. S minden egyházi ügyben a Saint-Gilles-i apát alá tartoztak.

Somogyváron mindenestre a magyar középkor egyik igen jelentős kulturális és egyházi központja épült fel (külön szerzetesi iskolával).

Valószínűleg ekkortájt kerülhetnek ide a hospes települések is, akiknek a megnevezése a korai városi szervezetet sejteti: civibus seu hospitibus de Somogyvar, s az "in civitate seu opido castri Symidiensi" megjelölés civitasként, illetőleg oppidumként tünteti fel Somogyvárt.

Az apátság 1224-től a Dunántúl egyik legfontosabb jogi képviselőjét látta el hiteles helyként. Egy 1390-ből származó oklevél teljes épségben őrizte meg pecsétjét. A pecsét körirata: S. Capituli Monasterii Sancti Egidii de Symygio. Belül: tonzúrás fejű, vállán átvetett ruházattal szerzetes (Szent Egyed?) arccal előre fordulva, két kezét kitarja, előtte címerpajzs, melyet két kisebb alakú szerzetes tart. Fejétől balra holdsarló, jobbra csillag. A források, de elsősorban a régészeti kutatások alapján - hitelesen rekonstruálhatjuk - a török időben elpusztult - apátságot, amely Somogy vármegye első, ún. ispánsági központjában, egy 3,3 h -nyi, Kupavár nevű honfoglaláskori földvárban állt.

A bencés apátság a régészeti kutatások alapján

A Kupavárhegyen lévő régészeti maradványokat Bakay Kornél tárta fel szerinte a monostor templomát: az 57 m hosszú, 24,5 m széles, három hajós, három apszisos bazilikát - az alapítás, azaz 1091 táján - lombard mintára már felépítették. Az épület falait kívül-belül lizénák tagolták. Nyugati két szakaszát - az oldalfalaknál későbbi (XIII. századi) - fal választja el a templom terétől, ahol 1095-1130 között Szent László királyunk első temetkező helye lehetett. Majd itt helyezték el megszentelt ereklyéit is egy téglalap alakú sírban.

A homlokzati tornyai között nyitott előcsarnok lehetett. A templom nyugati homlokzatán és a déli oldalán egy-egy lépcsőzetes béléttű, oszlopok nélküli kapuzat maradványa származik a korai építési szakaszból.

A XII. század végéig átépítették a templomot. Az eredetileg kőkváderekkel épített falazatot téglafalak váltották fel. A szentélyek belsejében opus spicatum, kalászszerű építészeti technikával építkeztek. A felmenő falakat épületkövekből és vízszintes sorokban elhelyezett téglákból rakták. A falmag zúzott kőből készült és nagyon szilárd habarccsal kötötték össze (falvastagság= 135-165 cm). A bazilikában 12 félpillér

és 12 belső tartópillérre nehezedett a tető és a hajóelválasztó falak súlya. A görögkereszt alakúak az első, a téglalap alakúak a későbbi, XII. századi építési periódushoz tartoznak.

A korai románkori padozatot a XV. században lesüllyesztették és négyszegletes mészkőlapokkal fedték le. A templomot fekete, fehér és piros színű freskó díszítette. A hajókat famennyezettel hidalták át és a főhajó kb. 17 m magas lehetett.

A XII. század végefelé építhették az északi mellékhajóhoz a négyzetes, alacsonyabb padlószintű mellékteret, amely sekrestye vagy káptalan-terem lehetett.

Az északi oldalon lévő 25x23,8 m² alapterületű, a XIII. században dél-francia mintára épült kolostorépület (alatta korábbi periodusok nyomával) egy négyzet alapú udvart (quadratura) - közepén ciszternával - vesz körül. A bencés regula szerint épült kolostorszárny legalább 18-20 szerzetes és a hozzájuk tartozó világi és szolgaszemélyzet számára elegendő alapterülettel rendelkezik. A templomot és a kolostort gótikus (XIV. századi), majd reneszánsz (XV. század második fele) stílusban is átépítették. Külön sáncrendszer, majd legkívül széles (1,5-2 m) téglavárfalak védték. Kívülről voltak a gazdasági és más épületek is.

Magától értetődik, hogy a templom belsejében, s kívülre is jellegzetes Ny-K-i tájolású középkori sírok (kb. 250-300) kerültek elő.

Somogyvárnak egyébként még öt temploma, temetője és ossariuma is volt. A különböző, több ezerre tehető értékes leletanyag: kerámia, sirmelléklet, fegyveranyag, stb. közül a faragott kőanyag emelhető ki, amelyben a franciás hatás közvetlenül is lemérhető. Az a franciás hatás, amely 1230 körül is olyan jelentős, hogy Albericus Trois-Fontaines-i szerzetes írja, "hogy ebben az időben is többnyire franciákat vesznek fel". Ekkortájt az egyházi, a liturgikus, a zenei, az irodalmi, az építészeti és általában a kulturális, művészi, francia kapcsolatok magyarországi érielője.

Innen származik a megye leggazdagabb (kb. 900 db) díszesen faragott XI-XIII. századi kőemléke.

B./ Segesd a történeti és a régészeti források alapján

Kutatásaink végső fázisában úgy érezzük, hogy világosan megrajzolható már Segesd központ Árpád-kori képe. Ebből kiderül, hogy Segesd - a honfoglalástól a középkoron keresztül - igen fontos utak csomópontjaként is szerepelt. Mellette, a X. század első felében települhetett le Bogát honfoglaló vezér illetőleg magyar törzsfő.

A magyar államszervezés után pedig a veszprémi püspökséghez tartozó segesdi főesperesség székhelye. Heccegi, királyi, királynői ispánsági központ! 1193-ban említik először Sequest, majd, az Árpád- és középkorban Segest, Següsd, Segesd néven. Az is kiderült, hogy az Aranybulla mozgalmat követően az 1222. júliusában az ország fontos részének a jövedelme a két királynét illette meg. II. Endre például fel-
eségének, Jolantának

adja hozományba délvidéki, ún. szlavóniai (a mai Jugoszláviában lévő, Zágráb tágabb vidékére eső) területe, több megyével, köztük Somogygal együtt!

A történeti adatok még azt is biztosan tükrözik, hogy ehhez a birtokrendszerhez tartozik az ún. segesdi comitatus, vagyis a királynéi vármegye. Ez, a többiek számára rejtélyes segesdi szervezet a tatárjárás előtt, IV. Béla király öccsének, Kálmán szlavón hercegnek a kezében volt. Végsősoron azonban IV. Béla király 1241, a tatárjárás után újíttja meg a segesdi vármegye szervezetét! Ekkortól szerepel, mint királyi, királynéi megye, élén az ispánnal, az ún. comessel.

Világosan követhető az is, hogy a segesdi uradalom illetőleg megye a XIII. század második felétől kerül királynéi kézbe. Segesden a királynéi vármegye központjában székel egészen 1395-ig már a királyné udvartartása is.

Ennek a segesdi királynéi vármegyének, uradalmi szervezetnek természetesen - a többi feudális szervezethez hasonlóan - megfelelő, jól bevált "felépítményei" rendszere is létezik.

A segesdi királyi, királynéi vármegyeszervezet:

Élén az ispánnal, illetőleg annak helyettesével, az alispánnal. Tudunk az udvartartás többi tisztségviselőjéről, az udvarbíróról, a tárnokmesterről, a főtékfogóról, a királynéi protonotáriusról és más - Segesddel kapcsolatban - eddig nem említett személyről. Ebben a szervezetben különleges és igen fontos szerepet kapott a királynét koronázó veszp-rémi püspök, a királyné mindenkori kancellárja!

A segesdi királyi, királynéi uradalom a vármegye szervezetét, birtokait, és az ún. szolgáltató településeinek a láncolatát szintén jól ismerjük! Megállapítást nyert az is, hogy az Árpád-korban több, mint félszáz falu, birtok tartozhatott hozzá! Ebből a Kaposmenti királynéi birtokok tömbje látszik az egyik legkorábbinak. Azután az ÉK-i részen, Külső-Somogyban Nagyberény vidéke alkotta a másik fontos birtoktömböt. (Talán ehhez sorolható a ma is jeles szőlőtermelő vidék. Kőröshegy váruradalma is!) Míg Somogyvár vidékén Osztopán, Kölked volt a harmadik királynéi birtokegység. Negyedikként szerepeltek a nyugati, a Zalában, illetőleg a Nagykanizsa környékére eső területek. Az ötödik volt közvetlenül a Dráva melléki Barcs környéki tömb. A hatodik pedig a tőle északabbra lévő Kálmánca és Szigetvár környékén terült el. A hetediknek vehető közvetlenül a Segesd szomszédságába tartozó, Nagyatádtól délre és délkeletre lévő, azóta elpusztult Gesztenye, valamint a mai is létező két Lábod, Atád, Ötvös, Szabás, Bolhár és Szob birtok.

Ide tartoznak a mai Veszprém megyébe (az egykori Zalába) eső híres Kálvölgyi királynéi boradó települések is, élén a mai Kővágóörs-sell!

A segesdi királyi, királynéi udvarház, megerősített központ

Árpád-házi királyaink ezeket a tatárjárás következtében meggyengült és megritkult - Segesdhez tartozó településeket, új (részben távoli föld-

ről) Nyugat-Európa országaiból érkező ún. hospes (vendég) lakossággal népesítették be és fontos, a városjogokat elősegítő jogokat, kiváltságokat adtak nekik.

Segesden a hercegi, királyi és királynéi udvarhely (curtis) egykori biztos meglétéről a királyok, a királynék és a hercegek gyakori "ott-tartózkodásából", oklevéltáradásaiból is következtethetünk. Itt - a földvárall megerősített helyen - működött a XI.-XIII. században a király, a királyné magángazdasága, az ún. prédális szervezete. Ennek a központjában állhatott a földesúr, a király, illetőleg a királyné udvarhelye és háza (curtis, curia) körülveve a gazdasági épületekkel, kerttel, illetőleg a szolgák házaival.

Bizonyíték erre a magyar történelem egyik nagy, tragikus sorsfordulójaként 1241-ben szereplő - muhi csata, amelyről Rogerius...Kálallbell, híteles krónikája ezt írja: "...a veszített csata után...Kálmán herceg pedig a sereg egy másik oldalán eredt útnak, és éjjel-nappal váltott lovakon, megeresztett gyepölővel sietett a már említett Pest felé, a dunai révhez, nem is az országúton, amelyen a magyar nemzet bukducscolt, hanem úttalan utakon... és üldözök megérkezésétől félve, ugyanis azonnal átkelt (Pestnél) egyedül, és Somogyba futott egy bizonyos helységig, amelynek Segesd a neve..."

Maga IV. Béla is - híveivel együtt - a biztonságosabbnak, a felvonulási (hadiútba) eső Segesdet gyűlekezési állomásnak használta. Legálábbis addig, amíg a királyt üldözö tatár sereg a Dél-Dunántúl felé nem vette útját! A tatárjárás után IV.Béla udvartartásával együtt 1242-ben, 1244-ben, illetőleg 1255-ben és 1260-ban, valamint 1263-ban s 1268-70-es években is Segesden időzött. Nagyon jellemző, az az eset, amikor 1267-68-ban IV.Béla király Budáról a Csepel szigeten át Somogyba vonult, és a segesdi uradalomhoz tartozó, Barcs mellett lévő Aranyoson töltötte a telet. Vagyis Aranyas, éppúgy mint Komár vagy másképpen Kiskomárom, vagy Galambok és Csurgó, vagy Zákány, az ottlévő királyi udvarházakkal (Alba curia-ka!) gyakori téli tartózkodási helye lehetett IV.Bélának. Valamint a többi Árpád-házi, illetőleg Anjou-házbeli királyaink is gyakran ott tartózkodtak. Segesd is a XIII. század második felétől elsősorban a királynék állandó udvartartási székhelye. Közismert az 1289-ből való adat, "amikor IV.László király kibékült nejével, sőt intézkedett, hogy a királyné elidegenített birtokait Somogyban és Tolnában is visszakaphassa! A kibékülés után a királyné Somogyba, alkalmasint Segesdre jött, ahol az év egy részét töltötte". Ilyen okleveles adatokat ismerünk III.Endre király anyjával, Thomasina anykirálynéval, valamint az Anjou-házi királynékkal, köztük Erzsébettel Máriával kapcsolatban is!

A huzamosabb ideig ott tartózkodó udvar, az igényesebb fogyasztó jelenléte pedig ide vonzotta a külföldi kereskedőket is, akik drága árucikkkel, luxusholmikkal jöttek ide. A szabadabb, az ún. hospesjogokkal rendelkező segesdi idegenek, köztük talán a vallon-franciák, 1241 után a segesdi város (civitas), majd később a XV.századi mezővárosi fejlődés létesítményei lehettek!

Az Árpád-kori Segesd forrásrekonstrukciója...

Vagyis a rendelkezésünkre álló forrásanyagok világosan bizonyítják, hogy 1241-1395 közötti időszakban, előbb javarészt királyi, majd főképpen királynéi székhelyként, illetőleg ispánsági központként szerepelt! Ahova a hercegek, királyok és királynék - udvartartásukkal együtt - hosszabb-rövidebb ideig levonultak Budáról és az ottani udvarhelyükön éltek, illetőleg itt tartották "udvartartásukat". Itt székelték a hozzájuk tartozó előkelőkkel és a különböző "népeikkel". Olyan módon, mint a XI.-XII. században, amikor is a hercegek, de elsősorban a királyné "vándorlásban" lehettek, hogy a számtalan curiájukba, udvarhelyükbe összegyűjtött javukat egyszerűen felélték. A királyi, királynéi curia, castellum (kastély) és vár mellett Segesden létezett a XV. századig a civitas, vagyis a város, majd a mezőváros. Itt állt a XI-XV. században a királyi, királynéi kápolna és a Szent Mihály tiszteletére szentelt plébániaegyház is. Valamint a Somogy megye legkorábbi, a XIII. század végén alapított ferences kolostora, az ugyancsak a királynék kegyurasága alatt álló, Boldogságos Szűz tiszteletére szentelt ferences apátság. A forrásokban feltűnő, összességében nyolc segesdi középkori egyház is jól tükrözi Segesd egykori rendkívüli jelentőségét! Segesdnek elsősorban a hercegi, királyi és királynéi székhelyként való szereplése biztosított számtalan előnyt, fejlődési lehetőséget. Az Árpád-kori királyi és királynéi székhelyhez tartozó települése előbb civitassá, vagyis várossá, majd később mezővárossá fejlődött!

A segesdi királynéi központ régészeti feltárása:

Mi maradt meg Segesd jelentős államalapításkori, illetőleg a későbbi történeti emlékeiből? Mit sikerült az elsősorban régészeti módszerekkel folytatott kutatásaink révén innen megmenteni és a felszínre hozni?

Különböző terepbejárásai, topográfiai szondázó adatok segítségével, már 1981-ben feltárásokat kezdtünk, a mai római katolikus egyház mellett, a Várhegyen.

Már az ásataunk kezdetén megtaláltuk az addig ismeretlen Árpád-kori vár sáncárait. Ennek alapján 1984-ben - geodéziai felmérések segítségével - pontosan kiszerveztük a korai földvár területét. A várral kapcsolatos véleményünket egy korábbi fejezetben már részletebben ismertettük. (Bonyolította a vár helyzetét, hogy föléje épült az a nagyobb méretű törökkori palánkvár is, amely a XVIII. század közepe táján, a ma is meglévő ferences kolostor és a templom építésénél szinte teljesen elpusztult.) Nem lehet szólnunk itt részletesen a feltáráskor talált későközépkori temetőről, a kápolnahelyről, valamint a vele szemben a József Attila utca másik felében húzódó nagyméretű Árpád-kori temetőről és azok leleteiről. Ellenben meg kell említenünk az 1982-1985 között feltárt segesdi mezővárost, ahol eredetileg a X-XI. századi földvár, majd az Árpád-kori civitas, a város létezhetett. 1984 nyarán a vár alatt lévő területen megtaláltuk, majd teljesen fel is tártuk a város központjában lévő egyik gótikus palatium (palota), illetőleg a curia pin-

cerendszerét. Majd később előkerültek a város, a későbbi mezőváros kiemelt jogállású, exemptus plébániaegyházának a maradványai is! (A nem a veszprémi püspökhöz tartozó, hanem a kiemelten közvetlenül az esztergomi érsek fennhatósága alá rendelt templomnak a romjai).

Az öt éves kutatómunkánk során feltártuk a királynéi város, a későbbi mezőváros központját is! Az ott lévő plébániaegyházzal, temetővel és a piactér környékén álló kúriákkal, palotákkal, a különböző gazdasági épületekkel együtt. Ezt az 500x300 m-es, tehát jelentős nagyságú téglalap alakú városmagot vették körbe az egyszerű épületek, köztük a patikos, a sövényfonatos jobbágyházak utcásorai.

Ezek alapján úgy érezzük, hogy világosan rekonstruálható Segesd Árpád- és középkori településképe, illetőleg városképe. A mai Felsősegeden (XVIII.sz-i Segesd váron) állt az Árpád-korban a királynéi központ, rezidencia. Ez az Árpád-korban is jó stratégiai fekvésű különböző építményekkel, valószínűleg lakótornyokkal is ellátott királyi, királynéi vár, castrum lehetett itt. Alatta a Váralja nevű részen a civitas, a város házaival, templomával, illetőleg más épületeivel.

A várból királyi, főúri rezidenciális kápolna, közelében pedig, tőle D-re Árpád-kori templom, temető és más építmények is léteztek. (Ezek kutatásáról a templomok, a temetők régészeti azonosításánál más fejezetben kívánunk szólni).

Nemzetségi központok kutatása

Egy korai /X-XIII. századi somogyi magyar nemzetség, a Bő-központja

Források a nemzetségről

A középkorban a XIII.sz.-tól már írásos források is említik a Bő faluban élő, a Bő nemzetséghez tartozó tagokat, illetőleg az ottani kolostort. 1234-ben szerepel először comes Ysiph, vagyis Izsép ispán, de Villa Bun, azaz Bő faluban. A nemzetség valójában I.Jánosától (XII.sz.vége - XIII.sz.eleje) követhető nyomon. Világosan látszik, hogy az ún. "Ős" János neve legkedveltebb.

1449-ből ismerjük a Bő nemzetség leszármazottait: a Laki Thuz, a Kürtössy, a Létay vagy Szőcsényi Messer családok osztottak meg a nemzetségi birtokokon. Ekkor a nemzetség kezében megközelítőleg 22 helység szerepel. Ezek Somogy megyében ÉNY felől DK-i irányban húzódtak, Somogy-Zsiffa és (Mező) Csokonya-Szentmárton vonalában.

Összefüggő uradalmat alkottak, amelyet alig szakított meg egy-egy más birtokhoz tartozó helység. S ekkorra már a nemzetség 4 családjának központja kialakult. Így Szőcsény, Léta és Sávoly-Kysbü (Kisbő), Somogy-Zsiffa, Csákány, Varjas-Kér, Gyóta falvakkal, míg Lak és Kölked, Hidas, Akcs-Magyarai (Buzsák), Gyurgy, Kisberény településekkel, addig Kürtös, Pusztakovácsi, Sörnye, Szevecs, Kak és Bő, Bodrog, Jád, Szentmárton falvakkal alkottak egy-egy egymás szomszédságában lévő birtoktömböt. A Bő Kisbő és Böhönye (Bő) korai udvarhelyek

mellett a 4 családi központ is kialakult, a hozzájuk tartozó Bő-i, szőcsényi és a laki várakkal (de talán még a nemzetség kezében lehettek a csákányi, a sávolyi, a sörnyei (kaki) - mezőcsokonyai földvárak is.

Bő, a névadóhely, a nemzetségi birtokközpont kegyúri egyháza 1257-80 között szerepelt, mint a Szent Keresztől címzett bői prépostsága. Arra, hogy ez az apátság nemcsak Bőn birtokos, Solymosi László kutatásai hoztak jó példát. 1228-29-ben Kak faluban - feltehetően a Bő nemzetség birtokán - 20 háznép harangozó lakott. Nyilván Kak lakói egykor a harangozó szolgálatot teljesítették a bői kegyúri monostornál.

A bői nemzetségi monostor pedig egy világi földesúr, jelen esetben a Bő nemzetség birtokadománya lévén juthatott a szolgálónépek, a kaki harangozók birtokába. A szolgálónépek ilyen adományozásra - véleményünk szerint - a XI-XII. században, a monostor alapításakor kerülhetett sor. (Lásd Tikos, Somogysámszon birtok).

A fentiek alapján már a források révén is igazolható, hogy a Bő nemzetségnek Bőn (Bűn), valószínűleg legkésőbb a XIII.sz.-ban állt a Szent Kereszt tiszteletére szentelt, ismeretlen szerzeteshez tartozó prépostsága. Bő pedig a nemzetség Árpád-kori birtokközpontja volt, amelynek jelentőségét, nagyságát a második, illetőleg harmadik nemzetségi központnak (udvarhelynek!), Kisbőnek, valamint Böhönyének a megléte is bizonyítja.

A bői nemzetség monostor régészeti kutatása

A középkori monostorhely az alsóbüpusztai részen, az azt Somogyjád-dal összekötő földúttól E-ra, a Petőfi utca dombjától Ék-ről határoló völgy mögötti emelkedésen, az ún. Török-dombon található. A dombot régebben DNY-i mocsár, illetőleg folyóvíz DK-ről pedig a Pogány-völgyi-víz vette körül. Ny-on egy mesterséges árokra, sáncra utaló bevágás figyelhető meg. Az eredetileg földvárnak is vélhető kiemelkedést E-ra egy szántóföldi mély út zárta le.

1978-79-ben tártuk fel a NY-K-i tájolású, 26,6x9,4 m alapterületű, NY-i bejáratú toronnyal (vagy előtérrel) és félköríves záródással, apszissal végződő, ÉK-i oldalán kis félköríves szentélyű kápolnával rendelkező téglaeagyház maradványait. A NY-i sarkán lévő két támpillérral rendelkező templomot a domb déli nyúlványán találtuk meg. (Úgy tűnik, hogy egy kisebb románkori templomból megnagyobbított gótikus egyház készült itt!)

A templomot körben az Árpád-kortól kezdve a XVI.sz.-ig bezárólag temető vette körül. Ez az 1550-es évek török hadjáratainak nyomán a temommal együtt pusztult el. Az is kiderült, hogy a temetkezéshez, illetőleg a templom építéséhez az Árpád-korban hordhatták ide a téglákat és a köveket a közelben lévő római épületekből, illetve villából.

Bodrog-Bű környékén, Somogyjád, Edde, de Alsóbogát mellett is nagyobb római településekről, temetőről tudunk. A templomtól DK-re 300-500 m-re lévő még magasabb kiemelkedésen római pénzék és egyéb leletek mutatkoztak. Somogy megyében a római romoknak a

felhasználása - Kaposszentjakab, Somogyvár, de Segesd (Bogát-Bőhönye) esetében is - bizonyítja a közvetlen építészeti kontinuitást, vagyis továbbélést.

A monostor melletti szolgáltató település:

A római építőanyag felhasználásával épített, XII-XVI. századi templomhoz, illetőleg a temetőjéhez, a tőle É-ra, 20-30 m-re lévő lakótelepülés is tartozott. Itt - az 1980. nyarán folytatott feltárásunk során - egy 70x20 m-es területen megtaláltuk a XI-XVI. századi település lakóházainak (gödreinek), kemencéinek, tüzelőhelyeinek, gabonátároló és szemétgödreinek a maradványait.

A közvetlenül a temető széléhez tartozó É-i területén már nagyobb, feltárt formájában 13x9 m-es, átlagosan 1 m vastag téglafalakból álló, középkori építmény alapjai kerültek elő. Az alatta talált nagyméretű, paticsból és téglából készült eredetileg boltozott kemence tüzelőtere, illetőleg hamus- és szemétgödre jelzi a korábbi építkezési periódust.

A felmenő falu építmény közvetlen közelében egy lemélyített, gödörformában jelentkező, 9x4 m-es, téglá-, paticskemencével, illetve tüzelőhellyel rendelkező építmény állhatott. Tőle alig vált el, a hasonló típusú, de jóval nagyobb, 13x7 m-es épület, valamint a 13x6 m-es, földbe mélyített típus.

A földbe mélyített típusok felmenőfalaira a környékükön téglamaradványok utalnak. A 31-29x14-11x7-5 cm-es téglákat - mészhabarcos felhasználásával építették a döngölt agyaglapok fölé. A téglafalakhoz különböző méretű gerendák, cölöpök is tartoztak. A nagyszámú elégett, egykori faszervezet meglétére a vasszegek, a gerenda- és ajtóvasalások utaltak. Az üvegleletek alapján még az ablak (?) üvegezésére is gondolhatunk (?). Ezek a nagyméretű épületek osztottak, kettő, de inkább három osztásúak voltak! Mindenképpen lakoszoba meglétére gondolhatunk az előkerült zöldmázás pohár- és harangalakú kályhaszemek, a kályha tartozékai alapján!

A különböző gödörrendszerekkel körülvett építmények alatt, a korábbi építmények gödrei, tűzhelyei, részben elbontott, leégett maradványai is megfigyelhetők voltak. Ezek a XIII-XVI. századi emléletekkel keletkezett későbbi házak előtti, a település korábbi, XI-XII. századi időskára utaltak. Vagyis itt egy huzamosabb ideig megtelepült és feltétlenül a kegyúri templomhoz tartozó település szolgált, jobbágyrétegének lakóhelyei kerültek elő!

A monostorhoz közelebb lévő, de nem földbe mélyített nagyobb tégláépítmény a rangosabbak, talán a barátok lakóhelye lehetett. Míg a továbbiak a szolgáltató népek földbe mélyített és inkább többszörös, téglá-, patics, gerenda építményei voltak, a hozzájuk tartozó gazdasági épületekkel, tűzhelyekkel. Ezeket különböző időben részben elhagyták, illetve az elpusztultakat újjáépítették. Javarészt azonban átalakították és egészen a XVI. századig, a török pusztításig használták!

A monostortól távolabb lévő második Árpád-kori település:

Nagyon lényeges az is, hogy a monostortemplom, illetőleg a hozzátartozó település dombjától NY-ra 170 m-re egy, vízparti kiemelkedés ÉNY-i sarkában, mintegy 100x200 m-es területen megtaláltuk a másik Árpád-kori, XI-XIII. századi települést.

Ezt a másik Árpád-kori települést a monostor és a szolgáltató település dombjától egy árokyszerű bevágás (talán az egykori sáncárok?) maradványa választotta el. Vagyis egy másik vízmenti domb védett D-i lejtőjén, a kiszögellésnél helyezkedett el. NY-ról és D-ről a szakadékszerű meredélyes részben futó ér, patak és mocsár védte míg K-ről magával a monostordombbal érintkezett! A monostordombhoz hasonlóan, egyedül É-on volt védtelenebb, mivel itt húzódott egy 300-400 m hosszú fennsík. Ezen a részen talán árokkal és kerítéssel védekeztek, amit az idők folyamán elszántottak.

Az Árpád- és középkori Bó falu helye:

1982. novemberében - a mélyszántás után - sikerült megtalálnunk a Sovák-dombi Árpád-kori településtől D-re, átellenben (az ér, illetőleg a mocsár másik oldalán, a mai földúttól D-re) lévő É-D-i domb K-i lejtőjén, a dombtetőtől az egykori Pogányvíz nyugatabbra lévő partjáig húzódó, nagy kiterjedésű Árpád- és középkori települést, Bó falu helyét. A mai út levágta az É-i szélét, míg a K-i részen, a Pogányvíz mai ártérétől kb. 50 m-re NY-ra ért véget ez a településnyom.

A mai Orsós-ház kerítésének a K-i oldalában, az egykori ún. id. Poszaföldön lévő erősen téglatörmelékes maradványok utaltak az elpusztult téglalapútelekre!

A nagyszámú állatsont és a bevágott, hullámvonalas díszű fazék, bögre töredékei, valamint a XIV-XV. századi erősen tagolt peremtöredékek egy hosszabb időn, sőt több évszázadon (legalább a XII-XVI. század között) keresztül itt élő népesség telephelyére vonatkoztak.

A településhelytől, az egykori Bó falutól K-re 100 m-re lévő másik, Schmidt-dombon tártuk fel Bó falu plébániatemplomát és a hozzátartozó temetőhelyét.

Bó falu plébániatemplomának a feltárása:

A monostortemplom dombjától DK-re, megközelítőleg 200 m-re lévő kiemelkedés DNY-i végében, a meredek partfal szélén került elő - az 1332-35-ös pápai tizedjegyzékben és a XV-XVI. században említett - parókia, illetőleg plébániatemplom alapmaradványa. Az 1981-82-ben a területén folytatott feltárásunk nyomán egy félköríves szentéllyel és téglalapalakú, ÉNY-i és DNY-i sarkán két támpillérrel rendelkező templomot találtunk. Vagyis egy 13,1x7,6 m-es jellegzetes románkori (XII-XIII. századi) falusi templom javarészt elbontott agyag- és téglalapját, illetőleg a kevés helyen megmaradó felmenő téglafalát rögzíthettük. Az I. Ulászló (1443) ezüstdénárját utánzó hamis bronzdénár a XV. század

első felére tehető átépítést is valószínűsíthető, amely azt jelenti, hogy legalábbis a támpilléres szakaszt - a templom belső agyag alapozásával együtt - a XV. század első felében készíthették el, vagy újíthatták meg.

A plébániaegyháznál a szűk temetkezési, cimiterumi hely miatt valószínűleg a korábbi Árpád-kori sírrétegek és a leletmaradványok is jobban elpusztultak. S ezért maradt meg csupán a késői, a szentély körül megtalált koporsós, Ny-K-i tájolású, XVI. század első felére tehető temetőrész.

Mit igazoltak a bodrog-búli nemzetségi központban folytatott ásatásaink?:

1978-1982 között Bodrog-Bún végzett öt éves feltárómunkánk során Magyarországon először sikerült azonosításunk egy korai nemzetségtől, úgynevezett bői központot, valamint annak legfontosabb települései, köztük a szakrális központját, három egyházzal.

Az általuk megtalált, a Pogányvíz patakra, és a belefolyó Ny-K-i irányú erre támaszkodó és tulajdonképpen négy dombra kiterjedő települések (köztük egy erődtett) egységesen igazolta a Heves megyében megtalált nemzetségtől, Bő központ településhelyével kapcsolatban kialakított feltételezéseket. Vagyis azt, hogy az ottani Bő nemzetségtől szálláshely is a X-XI. században már létezhetett!

A Pogány-völgyi-víz balpartján lévő dombon állt a nemzetségi monostor (XII-XVI. század), a mellette lévő XI-XVI. századi szolgáltató településsel. Ezt Ny-ról egy árok választotta el kb. 150 m-re lévő Árpád-kori falutól, melyet DNy-ról egy ér, illetőleg mocsár határolt el a másik, a kiemelkedő dombon lévő Bő faluhelytől (XII-XVI. század), Bő faluhelyet, a tőle K-re megtalált plébániatemplomtól és temetőtől a Pogány-völgyi-víz határolta el.

A Bodrog-Bún, a Bő nemzetség központjában áthaladó fontos útvonal Somogyvárral és Segesddel, a két középkori somogyi megyeközponttal teremtett közvetlen összeköttetést.

A fontos zalavári központ felől a Bő nemzetség Kisbő központja és Böhönye (Bő) udvarhelye mellett elhaladó út ugyancsak a megyeközpontok felé vezetett tovább K-i, illetve déli irányban. A mellette fekvő sávolyi, csákányi, szőcsényi, mezőcsokonyai, és bodrog-búli földvárak (mint a megyében másutt is!) akár az utak ellenőrzésére, biztosítására is szolgálhattak.

B./ A német eredetű Tibold nemzetség dél-somogyi szervezete és babócsai központja:

Babócsát és környékét a Szent István utáni pártharcokban résztvevő Tibold nemzetség (1038-1060) kaphatta meg. Babócsa 1231-ben Theobald leszármazói: Budur comes idősebb fiainak, Jakabnak, Kozmának és Petkének osztályrészeként szerepelt, mint a körülötte fekvő nagyobb birtoktest "predium principaléja". Ehhez a babócsai nemzetségi

birtoktesthez megközelítőleg 10-12 név szerint ismert, míg a lábodi uradalomhoz ugyancsak egy tucatnyi település tartozhatott. Kétségtelenül a Tiboldok alapították Babócsán a Szent Miklós tiszteletére szentelt Benedek-rendi apátságot is (első említése 1348-ban). Az előbb falu, majd a XV. századtól oppidum Babócsa plébániaegyházát Szent Egyednek szentelték (1248, 1334). A Gyümölcsoltó Boldogasszony tiszteletére dedikált kápolnájáról 1455-től tudunk. Ezek feltehetően egy-egy települési egységnek vagy magnak, végső soron nemzetségi központnak az egyházai lehettek.

Ha az 1978-1992 közötti babócsai kutatásainak is elsősorban településtörténeti szempontból vizsgáljuk, akkor kétségtelenül sikerült a forrásokban is szereplő legalapvetőbb Árpád-kori objektumokat meghatározni. Jankovich B. Dénes 1976-ban az ún. Törökvártól D-re kb. 200-300 m-re vélte felfedezni a Tiboldok Szent Miklós-kolostorát. 1978-as ásatásunk itt (a TSZ-fürdő területén) helyette egy XVI-XVII. századi többszrású téglalapú alapfalát találta meg. 1979-ben a vár előtt a tőle Ny-ra lévő Teplom-dombon a török kori vár kéttornyos bejárata és egy XIII. századi temető mutatkozott, ez lehetett a Török-vár Ny-i, külső bejárata. A Nagyatád felé vezető út melletti dombon, Léránt-kertnél találtuk meg Babócsa egyik XIV-XVI. századi templomát és temetőjét. Ugyancsak a központban (a gyógyszerháznál, valamint a Zrínyi utcánál) tártunk fel két ismeretlen (vsz. középkori) a temetőrészt. Babócsa Ny-i határán kívül a bolhói útnál került elő egy XIV.-XVII. századi - eredetileg templommal rendelkező - mellékletes temető.

A Rinya ellenkező, tehát a balpartján figyelhetjük meg a régi Babócsa centrumát. A Csokonyavisontáról és a Barcs felől vezető műút baloldali dombján (a Merész-szőlőknél) jelentős római leletanyag: téglasírok és villamaradványok kerültek elő. A Törökvárral szemben lévő Nárciszos (Basakert) területén egy erődfített település húzódott. Kívül (a K-i és DK-i részen) pedig Árpád- és középkori falu kiterjedt omladékai, cserép és más maradványai mutatkoztak a szántásban.

A Tibold nemzetség babócsai központjában a közel tíz esztendővel ezelőtt megkezdett régészeti kutatásaink során először sikerült a kiemelten fontos államalapításkori és középkori, Dráva és Rinya menti központban lévő korai várakat, település-helyeket, valamint azok temploimat, temetőit azonosítanunk és részben feltárunk.

Az itt végzett régészeti munkánk eredményeihez hozzátartozik az is, hogy meghatározhattunk három, egymás közelében álló várat, melyek formájuk, méreteik és helyzetük alapján is egyedülállóak. Megállapíthattuk, hogy a Rinya balpartján állhatott (a ma is látható középkori vár helyén) a Tibold nemzetség Árpád-kori földvára és birtokközpontja. Tőle északra közel 50 méterre fedezhettük fel a jóval kisebb, (kb. 30 m-es átmérőjű) ún. Motte-típusú, XI. századi eredetű földvárat, az ún. 33-as dombot. Vele szemben a Rinya jobb partján a Basakert-Nárciszos nevű részén megtaláltuk a megye legnagyobb alapterületű (4,3 hektár), téglalap alakú, átlagosan két m magas sánccal, hét bástyával rendelkező, kétrészes földvárat. Ebben folytattuk 1984-ben, majd 1986-tól napjainkig is az egyik legfontosabb és legeredményesebb régészeti kutatásainkat.

A déli, külső szélén teljesen feltártunk egy különleges szentélyű, nyújtott és a tiszszög hat oldalával zárodó, támpilléres kiképzésű, 25 x 10 m-es gótikus egyházat is. Valamint a tőle pár méterre északra lévő, ezt korban megelőző, halszállkás építési technikával készült patkóíves szentélyű, XI-XII. századi templomot.

Végssorosan a megyében - a Somogyvár után a második - alakos kőfaragványokkal díszített Szent Egyed-egyház maradványait hoztuk a felszínre. Vagyis az Árpád-kori Babócsa falu, majd mezőváros központi egyházai kerültek elő; a későbbi zarándoklással, átépítésekkel, valamint a falu, illetőleg a mezőváros házaival, településeivel. Ettől északra, már a várossá-alakuláskor (XIV. század) erődített település legmagasabb pontján került elő egy kőből épült, legalább 25-30 m hosszú, félköríves zárodású templomépület. Ez lehetett a Szent Miklós tiszteletere szentelt bencés apátság, amelyet körben temetőként vett részt. (Átlag 50x50 m-es körben). A templomtól DNY-ra egy négyszögletes, kisebb temetőépület, valamint a temetőn kívül egy L alakú lakótoronyszárny is állt. Mellette gazdasági, illetőleg a közelében világi, főúri épülettel. Itt Ny-on figyeltük meg a temetőkerthez simuló Árpád-kori ún. szolgáltatótelepülés házait, amelyek alól XII-XIII. századi rádlizott, pontosdísszel, párhuzamos vonaldíszítéssel ellátott fazekakban, valamint nagyméretű kancsóban baromficsontok kerültek elő, teljesen sértetlenül. Ezek a halvány, sárgásszürke jellegzetes Árpád-kori kerámiákba rejtett csontok építési áldozatul szolgáltak az Árpád-kori Babócsa egyik legkorábbi, monostormenti települése lakóinál!

Világosan körvonalazható, hogy az Árpád- és a középkorban Babócsa a Rinyával elválasztott két centrumra, illetőleg településrészeire oszlott fel. A jobboldalon lévő Templom- és Várdombon lehetett a korai, az Árpád- és középkori vár, amelynek a mocsárral határolt K-i lábánál (közvetlenül a Rinya mellett) emelték a kisméretű, XI-XII. századi Motte-várat.

A vármagtól ÉNY-ra és NY-ra húzódtak a középkori templomok a temetőkkel. (Ezek a források alapján sem azonosíthatók a Szent Miklós-, a Gyümölcsoltó Boldogasszony-egyházzal).

Babócsa másik fontos településrésze a Rinya balpartján volt. Az erődítéssel Árpád- és középkori sánccal övezett basakerti területén XI-XIII. századi kő- és téglá és egy XIV-XVII. századi téglatemplom állt, temetőkkel. Kívül az Árpád- és középkori falurészek, míg délről a Merész-szőlő római temetője, villaszerű települése határolta. (A gótikus egyház téglafalainak építéséhez sok római téglanyagot használtak fel!).

Az 1978-1992 között Bodrog-Bűn, Babócsán és Segesden végzett feltáró munkánk során Magyarországon először sikerült azonosítanunk egy korai nemzetségtől, egy XI. századi német eredetű és egy Árpád-kori királynéi központot.

Magyar Kálmán (Kaposvár)

A somogyi honfoglaláskori (895-1000) államszervezésről...

Miről vall a régészet?

Igen Tisztelt Hallgatóság! Kedves Barátaim!

A somogyi honfoglalás időszakaszának régészeti vizsgálatához hozzátartozik a 895 előtt itt élő lakosság kérdése is. Kik éltek és milyen létszámban Árpád- és a tíz törzs beköltözése előtt? Sokáig egyszerűen a szlávokot tartották a magyarság előtti őslakosnak. Ma már tudjuk, hogy például Somogyban az avarság telepedett meg sűrűbben. Ezt igazolják a szinte minden falu határában megtalálható avarkori temetők! Ezekből számosan megérthették a honfoglalás időszakát, mint azt a Vörs-Papkerti temető is bizonyítja. Itt néhány honfoglaló, valamint több XI. századi temetkezés került elő, az avar temetkezések között, velük egységes temetőt alkotva. Ugyanakkor Somogy megyéből klasszikus, ún. palmetás lovassír, a jellegzetes honfoglaló középrétegre utaló temetkezés alig került elő.

A honfoglalás kori és a X. századi magyar középréteg szabad helyzetű, katonáskodással foglalkozó csoportokból állott. Tagjai általában egy magasabb rangú úr, nemzetségszéf vagy törzsfő fegyveres kíséretét alkották. Ők lóháton, a jellegzetes magyar (nomád) harcmódban harcoltak, részt vettek a külföldi kalandozásokban. Jellegzetes emlékeik közé tartozik a görbe pengéjű szablya, a díszes veretekkel borított fegyveröv, a csontlemezekkel erősített visszacsapó íj, a nyílvesszők tartására szolgáló tegez és a gyakran nemesfémveretekkel, szegélyekkel díszített keleti ruhák: a kaftán. A lovak szerszámaikat is szép fémveretek borították, a nyeret faragott csontlemezek díszítették. Ismerünk díszes kengyeleket és szabályakat, ezüstberakásos zablákat is. Halottaikat általában teljes harci díszben temették el, és a sírba tették a teljes lószerszámot is. Mégpedig a megnyúzott és feltorolt (a halotti toron elfogyasztott) ló bőrében bennhagyott koponya és lábcsontjai mellett!

Ilyen lovassírok kerültek elő Tengőd-Hékúton, Fonyódon és Balatonszemesen.

Nézzük a Dunántúl megszállásával (900 után!) egyidős balatonszemesi síregyüttest! Az ugyancsak bolygatottan előkerült sírból egy övvel, tarsollyal, íjjal, tegezgel és lenyúzott, felszerszámozott lóborrrel rendelkező harcos csontváza került elő! A fonyódi sírban egy húsz év körüli férfi nyugodott, akit aranyozott, ezüst veretes övével, nyílvesszőivel, veretes tarsolyával és felszerszámozott lovával együtt temettek el. Az

öven Provencei Hugo (926-945) és II. Lotár (931-950) itáliai királyok 931-945 közé keltezhető, közös kibocsátású pénzérméi voltak az aranyozott, ezüst veretek közé felvarrva.

A Tengőd-Hékkúton előkerült - felszerszámozott lóval eltemetett - sírnál arany hajkarika, 7-8 nyílhegy is volt. Mindkét tárgy típus rangjelző is volt, tehát akár a Koppány népéhez tartozó, rangosabb temetkezés-sel is szemben állhatunk. Ilyen sír került elő magában Törökkoppányban, amely két ezüst, S végű hajkarikával, 6 db füles bronz gombbal és 7 db vas nyílcsúccsal rendelkezett. Vörs-Papkertrben a magyar honfoglalás korát három íjas férfi sírja; közöttük jelképes lovas temetkezés képviselte. Ebben a sírban honfoglalóink lószerszámaira jellemző típusú körte alakú és ún. gombos nyakú kengyeleik, rombusz alakú nyílcsúcsokat, a reflex íj merevítő csontlemezeit tárták fel.

A X. század második felére tehető egy kétélű karddal felfegyverzett férfi sírja. Fegyverövéen a csat ún. líra alakú típusú, míg az öv bujtatóján pedig fríz-szerűen - a viking ízlést tükröző - állatfejek vannak.

A nőket ugyancsak díszes ruhában temették el. Jellemzőik a díszes ruhaveretek, cipőveretek, mellkorongok, karperecek. A fenti lovaste-metkezés a női síroknál is előfordul.

Ezeket a középrétegre jellemző leleteket ismerjük a megyéből Zselickislakról, Alsóhetényből, Sárszék-Szöllősről! Vörs-Papkertrben a női honfoglaláskori leleteket az ezüst, illetőleg bronz pántkarperecek és aranyozott ezüst ingnyakdíszek képviselik. E rangos személyeket a közösség késő avar vezető rétegéhez tartozó egyének sírjai közé temették el. Ugyancsak ebben a környezetben került elő egy gyermeksí, melyben nagyméretű gyöngyök, sodrott huzal, karperec és torques (nyakpereg) mellett Berengar itáliai király 888-915 közé keltezhető milánói veretű érme volt.

Sokkal több, talán 300 lelőhelyről is ismerünk kora Árpád-kori, (azaz nagyrészt már XI. században megkezdett) vagy a XI. századba is átnyúló temetőket, sírokat. A ma ismert legkorábbi ilyen temetők a X. század közepén keletkezettek. Közülük mindenesetre a Fiad-Képusztán talált temető a legjelentősebb! 388 sírjával (az ásatások előtt csak néhány sír pusztulhatott el) egyike hazánk olyan kevés temetőjének, amelyet teljesen feltártak és sok szempontból tudományosan fel is dolgoztak!

Ez a fiad-képusztai temető az úgynevezett köznépi temetők sorába tartozik, amelyekben a sírok szabályos sorokba rendezve helyezkednek el. Az eltemetett halottakat általában koporsóban, hátukra fektetve helyezték el, fejjel nyugatnak, arccal tehát keletre nézve. A sírokba tett mellékletek általában szegényesek. Jellegzetes lelet ebből a korból az úgynevezett S-végű hajkarika, amely bronzból, ritkán ezüstből, még ritkábban aranyból készült. Valószínűleg a varkocsot fogta össze.

A hajkarikákon kívül gyakoriak a karperecek, gyűrűk, fülbevalók, valamint a szegényes használati eszközök. A férfiak sírjaiban vaskés, övcsatok, nyílhegyek voltak. Jellegzetes leletek még az első királyaink pénzei is. Ezeket általában a fej alá vagy a szája helyézték. E szokás magyarázatát nyilvánvalóan a pogánykori hagyományainkban kereshetjük. Ezek a köznépi temetők minden bizonnyal a korai magyarság

termelőmunkát végző tömegeinek a temetői voltak. Ilyenek lehetnek a Libickozmán, Kaposulán, Somogyaszalón, Balatonkilitiben, Zamárdiban, Rádpusztán és Boglárlellén (és másutt!) talált temetők, illetőleg sírok.

Ezek a Géza fejedelem uralkodásának időszakában induló ún. köznépi soros temetők az egész Kárpát-medencében egységessé váló ékszerdivatot tükrözik. A szaknyelven bjelobrodói kultúrának is nevezett leletanyag tipikus darabjai az S végű ezüst és bronz karikák a nyitott végű ezüst és bronz pánt-, huzal- és fonott gyűrűk, bronz sodrott nyakperecek, kerek- és szegletes átmetszetű, hegyesedő végű, sodrott és lemez karperecek, ezüst és bronz pánt-, huzal- és fonott gyűrűk. A Géza-kori térítés tárgyi emlékei a kereszték, amelyek a későbbi időszak gyakori leletei közé tartoznak.

Ha a régészeti leleteket, de különösen a temetőkezési szokásokat vizsgáljuk akkor sok esetben csupán kis különbségek figyelhetők meg az ún. avarkori és az ún. honfoglaláskori időszak között! Főleg annyiban, hogy míg az avarok az egész lovat, legtöbbször külön sírgödörbe eltemették, addig a honfoglalónál csak a bőrben hagyott koponya és lábszárok kerültek a halott mellé. Ha viszont nem egy-egy sírt, hanem az avar, főleg a későavár és a honfoglaló középréteghez tartozó, kis sírszámú temetőket hasonlítjuk össze, már jelentős különbségeket láthatunk. Elsősorban a temetők sírszámát illetően. Ugyanakkor megfelelő következtetéseket vonhatunk le a honfoglaló középréteg társadalmi, vagyoni helyzetére vonatkozólag. Bepillantást nyerhetünk a társulágról alkotott képzetekbe is. A gondos temetőelemzések kiderítették, hogy ezekben a honfoglaló, úgynevezett nagycsaládi temetőkben, a földi élet fordítottjának, tükröképének megfelelően temették el a halottakat. Szigorúan betartották az életben elért társadalmi és családi rangsort! Ezt a rangsort a férfiaknál a sírnak sírsorán belüli elhelyezésével és a sírokba helyezett nyílhegyek közép felé emelkedő számával is jelezték. Az egy vagy kettő, legfeljebb négy sorból álló ilyen temetők egyik szárnyán a férfiak, a másikon a nők voltak. Minél szegényebb vagy alacsonyabb rangú volt valaki, annál távolabbra került a középen levő családfőtől, aki - mint arra számos példa van - nő is lehetett. Ez a temetőkezési rend lényegesen különbözik a későavarkor sok sorból álló, nagy létszámú temetőinek belső rendjétől éppúgy, mint a magyar köznépi temetőkétől. 1091 táján, amikor I. László király megalapítja és felépítteti a somogyvári Kupa-hegyen a bencés apátságot, szűnnek meg véglegesen ezek a temetők, melyek még a pogány világban és a honfoglalással magukkal hozott társadalmi rendben gyökereztek. Párhuzamosan megjelennek az új rendnek megfelelően a templomok körüli, keresztény rítus szerinti temetők.

Somogy megyében viszont már több mint hatvan avarkori temetővel szemben csupán féltucat klasszikus honfoglalás-kori középréteghez, illetőleg közel húsz, inkább Géza-kortól induló ún. köznépi temető található. Ezek az avarkori temetők nagyrészen nyugodtan megéhezték a honfoglalás 895. időszakát. Ennek az avarnak, s talán kisebb mértékű pannonnak mondott lakosságnak, valamint a bejövő ún. Árpád honfoglalóinak az "összeolvadását" is tükrözhetik a X. század második felétől

induló nagy köznépi temetőink. Sajnos a régészeti leletanyagok arra már nem adnak feleletet, hogy kik is lehettek ezek a honfoglaló magyarok? Milyen tömegben érkeztek ide és milyen nyelven beszélhettek? Csupán hipotéziseink, feltételezéseink vannak, hogy félmilliónál nem több Árpáddal érkező honfoglaló és nagyjából ugyanannyi őslakos, avar, germán-pannon népesség olvadt össze a Kárpát-medencében. Ezek területi, megyénkénti megoszlása is más-más lehetett! Somogyban a X. században nagyobb az avarok tömegeinek továbbélésével és kisebb beköltöző, katonáskodó, ún. Árpád-honfoglalóival számolhatunk! Az utóbbiakhoz tartozhattak a katonáskodó, az ún. vezetői kíséret és maguk a vezérek, a nemzetség, a törzsfők is!

Somogy esetében az ún. továbbélők, az avarok népei "zömében iparúzó, mezőgazdasággal, gyümölcsstermesztéssel és állattartással foglalkozhattak". Erre bizonyíték a Fonyód-Bélatelepi földműveléssel, szőlő és gyümölcsstermeléssel foglalkozó IX-XIII. századi település!

Az is biztos, hogy ezek az itt talált és beköltöző népek a X. század végére és a XI. század közepére "egybeolvadtak" és egységesen magyarul, helyenként kétnyelven: törökül és magyarul beszéltek.

Az is erősen elgondolkodtató, hogy nem ismerjük az avarok nyelvemlékeinket! Milyen nyelven beszélhettek mégis az avarok? Többek szerint bizonyosan magyarul! Az szintén leszögezhető, hogy a többségben lévő népnek a nyelvét vette át mindig a kisebbség (ld. a törökül beszélő bolgárok a VII. században a nagy tömegű szláv népesség közé kerülve nyelvet cseréltek, s ma szláv nyelven beszélnek.) A magyarságnál is a többség nyelve élt tovább a X-XI. században. Ez a továbbélő nyelv pedig vagy az avarok magyar nyelve, vagy az Árpád-magyarok magyar nyelve lehetett! Külön érdekesség és elgondolkodtató, hogy jelenleg úgy tűnik Somogyban az avarság volt nagyobb tömegben a honfoglalás időszakában,

2./ A honfoglalás a források alapján...

1./ Eseménytörténet 955-ig

Kétségtelen az, hogy Somogyban a IX. század első és második harmadában a frank befolyás jelentőssé vált. Ez azonban csak politikai-hatalmi vonatkozásában igaz, etnikailag aligha. A Dunántúl nagy része a frank birodalom határőr-grófságaihoz, a frank végekhez tartozott. Frank védnökség és katonai felügyelet (a fénépusztai frank katonaság) mellett a Keszthely közelében levő Zalaváron egy kolónia, a frank birodalomnak alárendelt hűbéri hercegség állt 833-tól 861-ig. Hercege, Pribina, Nyitráról elűzött szláv fejedelem volt. Valószínű, hogy Somogyban legalábbis a nyugati része, az ő uralma alá tartozott. Tudjuk, hogy Liudprand salzburgi püspök valamikor 836 és 859 között Zalavárott és Pécsen templomot szentelt föl. Útvonala tehát Somogyon keresztül vezetett. Következésképp Somogy ekkor nem lehetett a frankokkal szembenálló népesség része, területén leginkább meghódított és szétzilált avar közösségek élhettek. Csupán egyetlen, Nagyberkenyén (talán éppen az ősi földváron) talált jellegzetes frank sarkantyú jelzi a korszak hatalmi helyzetét.

Az Ámos és Árpád vezetése alatt álló magyarok, akik a sztyeppei vándorlásuk során török és iráni népek között élve, azok szellemi és anyagi kultúráját a magukéval ötvözték, 839 táján jelentek meg a Déli-Kárpátok előterében, az Al-Dunán. Törzsszövetséget alkottak, vezető harcra rétegük sajátos lovasnomád harcmódot alkalmazott. A köznép a nagyállattartás mellett ismerte a földművelést is. 862-ben először, majd 881-től mind gyakrabban avatkoztak be a keleti frank állam határvidékén dúló háborúba, hol a frankok, hol ellenségeik a morvák oldalán.

Györfy György szerint a keletről jövő besenyő támadás volt az egyik ok, amely arra készítette a magyarokat, hogy 895-96-ban Árpád fejedelem vezetésével átkeljenek a Kárpátokon, és birtokukba vegyék a medence keleti felét. 899-ben Arnulf császár szövetségeseiként Lombardiában harcolt egy magyar sereg, amely ott értesült a császár haláláról. Ez a kor szokása szerint a szövetség végét jelentette, így a sereg hazatérőben 900 nyarán elfoglalja Pannoniát, majd meghódítja a morvák Nyitra környéki területeit. 907-ben IV. (Gyermek) Lajos keleti frank király megkísérli keleti határtartományja visszafoglalását, de súlyos vereséget szenved. Ezzel a magyarok végleg megtelepednek a Dunától nyugatra is!

A honfoglalók itteni megtelepedésére történeti forrásanyagunk nincs. Anonymus *Gesta Hungarorum*-ában csupán az északi part hódoltatásáról tudunk. "A honfoglalók... a Bolotun folyó mellett lovagolva Thyonhoz jutának és népeket meghódítva tizenegy nap alatt Bezpróm várába bejutának".

Bendefy László szerint a honfoglaláskor, de a XI-XII. században is a Balaton vízállása az Adria szintje felett mért 106-107,5 méter, vagyis a mainál 2-3 méterrel magasabb volt. Éppen ezért a Balaton északi környékét a Vasvár felől tudták megközelíteni a honfoglaló magyarok, mivel a Zala völgye a Balatonnal összefüggő tó lehetett. A déli parton viszont működött a régi római hadiút, illetőleg déli Somogyvár, Segesd, Babócsa felé vezető leágazásai.

Mégis hogyan képzelhetjük el vidékünk honfoglalását?

A magyar történetkutatás alapvető kérdései közé tartozik a honfoglalás menetének vizsgálata. Például kik és milyen szervezeti egységekben helyezkedtek el a Kárpát-medence területén? A vérségi (nemzeti-ségi) kötelék volt-e ekkor a legfontosabb vagy a törzsek szervezete? A magyarországi történeti és régészeti kutatás már szinte kategorikusan leszögezte, hogy egy-egy megyében, illetőleg a korai vármegyében egy-egy nemzetség lehetett ősfoglaló. S általában az öt-hat vagy több nagycsaládból álló nemzetség szállásterületéből lett később, a XI. századi vármegye. A legutóbbi időkig Koppányt és "nemzetségét" tartották ilyen ősfoglalónak Somogyban. Számtalan - többnyire vitatott - vélemény alakult ki azzal kapcsolatban is, hogy az Árpádokkal rokon Koppány milyen területet, dukátust, azaz hercegséget kapott, és egyáltalán kitől örökölte a területet, valamint a vezető, duxi címet. Apjától, Tar Szöréndtől vagy a régebbi, az Árpádokkal rokon (?) ősfoglalótól.

Az ezzel a korszakkal foglalkozó Györffy György szerint "egy-egy megyében, illetőleg a korai vármegyében (köztük Somogyban is!) egy-egy nemzetség lehetett az ősfoglaló. Ugyanakkor Györffy a nemzetségek ismérveit, jellemzőit abban látja, hogy "valamely nagynevű őstől származtatják magukat, közös nemzetségnevük és címerük van, öröklött családi birtokukat nemzetségi jogon birtokolják, a nagyobb nemzetségek vagy kiemelkedő nemzetségtagok nemzetségi monostort építenek, ezt közösen birtokolják, s ide temetkeznek, illetőleg a jellegzetes személynevek ismétlődnek a nemzetségben". Szerinte a X. századi nemzetségi szervezet folytatói bizonyos (középkori) nemzetségfői genusok. Hasonló a véleménye Fügedi Eriknek, aki szerint "a nemzetségi összetartozás tudata Magyarországon nem a XIII. században született meg, már a honfoglalás előtt megvolt, s éppen a honfoglalás története, a vezéri nemzetségek totém - tisztelete volt kifizetője."

Ezzel szemben Kristó Gyula úgy vélekedik, hogy "önmagában nehezen hihető, hogy a magyar állam megteremtésével együttjáró változások... alig éreztették volna hatásukat a magyar nemzetségi szervezeten, s hogy bizonyos nemzetségfői genusok a X. századi nemzetségi szervezet folytatói lehetnének."

Nem akarjuk és nem is lehet az érvek az ellenérvek összes változatát idézni, a lényeg az, hogy még számos történész és régész képvisel Magyarországon egymással ellentmondó nézeteket a fenti kérdésekben.

2./ Honfoglaló törzsfők, nemzetségfők Somogyban

Somogy megye esetében mi a következő, korai nemzetségi szervezetet is érintő, illetőleg a honfoglalással kapcsolatos témák megválaszolását tűztük ki kutatási célul. Kérdéseink két kiemelt csoportjában szerepelt az, hogy vajon:

1./ Az Árpádok szállták-e meg területünket 900 után? Vajon Somogy megye nem egy nemzetségi területből alakult át vármegyévé! Ha nem az Árpádok, akkor viszont ki lehetett a megszálló, illetőleg a megye első névszerint ismert honfoglaló nemzetsége? Meghatározható-e ez a nemzetség egyáltalán a jelenlegi kutatásaink alapján?

2./ A megye honfoglaló nemzetsége (vagy legalább a neve) a középkor folyamán fellelhető-e a megye nemzetségei között? Ha igen lehet-e valamilyen "folyamatosságot" találni a X. századi és a középkori azonos nevű nemzetség között? Megtalálható, azonosítható-e, ez a nemzetségi központ, illetőleg a nemzetségi monostor és a temetője?

Erre - az általunk lényegesnek tartott - kérdésekre próbálunk a történeti és a régészeti forrásanyag komplex felhasználásával válaszolni. A különböző nézetektől, felfogásoktól függetlenül, kutatásaink alapján arra az eredményre jutottunk, hogy szerintünk nem az Árpádok lehettek Somogy első megszállói! Erre bizonyíték például a két későbbi megyeközpont: Somogyvár és Segesd közelében megtalálható Bogát (Bagag, Bagat, Bagath) és Bő (Bőhönye) helynév, illetőleg feltételezhető udvarhely. (Ez a helynév Edde környékéről Bagagként már 1093-ból, Segesd környékéről pedig Bagatként 1229-ből, tehát viszonylag a korai időből ismert. Az Edde-Somogyjádhoz tartozó Alsó-Bogát közelében, tőle 4

km-re nyugatra pedig Bő (Bev) helynév szerepel 1229-ből, illetőleg a Sávoly mellé Kysbuv, Bew településre 1409-ből és 1417-ből tudunk adatokat).

Véleményünk szerint az emeli ki és teszi rendkívülivé a somogyi Bogát és Bő helyneveket, hogy a későbbi megyeközpontok, egyházi és közigazgatási székhelyek (főesperességi központok) közelében, illetőleg közvetlen mellette találhatók.

Ki volt, ki lehetett egyáltalán Bogát és a Bő nemzetségre utaló Bő (Bev, Bew?) A gazdag jelentésű Bogát (ha személynév!) Bulcsú apjaként is szerepel. E szerint a harmadik magyar méltóság, a karchas (bírói) cím birtokosa is. Egyes történészek szerint Bogát a külföldi forrásokban a 921-es körül említett Bugat rexszel azonos. Liuprand cremonai püspök írja ugyanis, hogy "a magyarok Veronába érkezett két "királya", Dursac és Bugat jó barátságban volt Berengár királlyal, akinek kérésére megtámadták itáliai ellenségeit". Ez a Bogát pedig - a Zala és Veszprém vármegyék birtokos - bizánci kereszténységű Bulcsúk köréhez sorolható.

A két későbbi somogyi megyeközpont: Somogyvár és Segesd közelében lévő Bogát helynevek pedig a korai megtelepülésének, az itt kialakított udvarhelyeinek a helynévi emlékei. Bogát vezér itteni megszállására még a X. század elején, vagy az első felében kerülhetett sor. Végsősoron Somogy - eddig ismert - első megszállójának Bugat, Bagát, Bogát (Karchas) tartható. Vagyis az Árpádok, de Koppány előtt jóval Somogyvár és Segesd - a hozzátartozó területekkel - Bogáték birtokában lehetett.

Nagyon fontos a másik, a Somogyjád határában Edde-Alsó-Bogáttól, vagyis Bogát kori udvarhelyétől 4-5 km-re Ny-ra szereplő Árpád és középkori települést (még korábbi udvarhelyet!) jelölő Bev (Bő) helynév. Hiszen ez a Bő szó a helynevek felhasználásában túl óvatos Kristó Gyula, Makk Ferenc-Szegfű László szerint is - az Ölbő és más helyneveinkben maradt fenn. Az Ölbő előtagjában a török nép, törzs, nemzetség szó, míg a másikban a török méltóságot jelölő - korábban gazdag, tehetős jelentésű bő szavunk szerepel.

Györfi György feldolgozásában Bő szavunk - a Bogáthoz hasonlóan - gazdagot is jelent. S jelöli egyben a törzsfőtől, az úrtól függő nemzetségfőket, jelen esetben a gazdag, tehetős, a Bogát települése melletti nemzetségfő korai bodrogi (bői) települését, központját.

Kihez tudjuk kötni ezt a Somogyjád-Bodrog határában szereplő Bev (Bő), a nemzetségfőt jelentő települést? S vajon az egymás közelében lévő Bogát, Bugát (úrhoz), rexhez vagy karchashoz tartozó és a Bő (nemzetségfő), jelenleg Alsó-Bü között lehet-e más összefüggés is?

Szabó János Győző a hevesi várispánság környékén lévő köznépkori települések, köztük a Bő vizsgálatokkor több fontos megállapítást tesz: "sok korai megyénkben, nemzetségeink első szállásterületén, ki-mutatható a Bő helynév, amely eredetileg a nemzetségfőnek (és családját kiszolgáló népnek) volt a szállásterülete. Tehát a mai Szárazbő pusztán... kereshetjük a vidéket uraló nemzetségfő egyik faluját". Az Árpád-kori tiszta személynévi helynevek egy része világosan utal az első megtelepülések szállására is.

Ugyanakkor Anonymus szerint Veszprém megye eredetileg Ösbő vezér tulajdona volt. A somogyi vármegyeszervezet kialakulását is vizsgáló Györfly György szerint "a Balaton és a Dráva vízvidékéhez tartozó Somogyban a Bő nemzetség tekinthető ősfoglalónak. Az itt meglévő török eredetű magyar BAY NEMZETSEGFŐ SZAVAK SEMMI ESET-RE sem mutatnak az Árpádokhoz tartozó ősbirtokosokra. Ezek szerint is ez a Bő lehetett Somogyban-Bodrog-Büpuszta, Sávoly-Kisbő és Bőhőnye esetében a Bogát vezérhez kapcsolható egyik ősfoglaló nemzet-séfgő.

Véleményünk szerint Bogát-Bulcsú-Lél (Balatonlelle) kíséretéhez sorolható Bő lehetett a Somogy első ismert nemzetségének a vezetője. Vagyis a helynevek, a korai források alapján Somogy eddigi ismert legrégibbi nemzetségi központjának a Bodrog-büi a (régiből) tartható.

Hogyan kerülhettek ezek a Bogát-Bő-Bulcsú udvarhelyek, központi helyek az Árpád-ház kezébe? Néhány történész és régész véleménye szerint Fajsz Árpád-házi herceg, illetőleg fejedelem a X. század közepén alakíthatta ki központját Somogyvártól ÉNy-ra 10-12 km-re (Somogyfajsz). Vajon fokozatosan, vagy egyszerre került át a Bogát, Bő népek fölötti fennhatóság is az ő, valamint az Árpádok kezébe? A X. század közepétől a Bogát és Bő birtokközpontok, valamint a hozzájuk tartozó népek Somogyvár-Somogyfajsz és Segesd udvarhelyhez tartoztak. Fajsz herceget (esetleg fejedelem?), majd a Tarhos ágbelieket, illetőleg később Koppány-duxot erősíthették.

3./ Eseménytörténet 955-997 és 1000 között

A történelmi változás kézenfekvőnek tűnik, amikor 955-ben Bulcsú és Lél és szövetségesei az augsburgi csatában elvéreznek. Az ő haláluk, illetőleg a zalai, veszprémi és somogyi népek meggyöngyölése tették lehetővé az uralomváltást. Ezek alapján bizonyosnak látszik, hogy 955 után szerezthették meg teljesen a somogyi területet is az Árpádok, mégpedig a Tarhos ág. Az ág leszármazottijáról, Tormásról írja Györfy György: "Tormás herceg korábbi korábbi baranyai uradalmi területén vert először gyökeret a görög kereszténység", amely szerintünk Bulcsú uralmi területén, így Somogyban is jeleníthatott.

Sőt a továbbiakban ez is fontos, mivel egész valószínűnek tűnik, hogy a Tarhos-Tomás ág leszármazói között Koppány is szerepel. S ő kapja meg a X. század második felében a Karchás somogyi területét. A baranyai, a tolnai, a zalai terület, a másik, a Taksony ágból származó Géza-Vajk-István kezében lehetett, 997-ben bizonyosan.

Ezek szerint 955 után megerősödő két Árpád-házi ág: Tarhos és Taksony ága között folyik a harc a fejedelemségért, illetőleg a keresztény királyság megteremtéséért. S ehhez igazodhatott a két ág vallási orientációja, vagyis a bizánci, illetőleg a nyugati vallás támogatása.

A történeti és a régészeti szakirodalomban elterjedt nézet, hogy Koppány tulajdonképpen Fajsz fejedelemnek, valamint apjának Tar Zerind-nek somogyi területét, illetőleg korábbi "dukátusát" örökölte. Ennek ellenére Koppány dux somogyi birtokait törzsi, illetőleg nemzetségi szállásterületeknek is kell tekinteni!

Mindenekelőtt azonban meg kell vizsgálnunk a somogyi dukátus kérdését is! Vajay Szabolcs az Árpád-ház dunántúli ágának fejét (?) tiszteli Koppányban, aki a tolnai-somogyi dukátus örököse. Kristó szerint Koppány talán Somogy megye élén állt, mivel Géza és István is szívesen bízott - a későbbi comitasusoknál nagyobb területű - megyéket családjának tagjaira. S azért tartja valószínűnek, hogy már Géza alatt megalakult Somogy megye comese (duxa?) Koppány. Vagyis Géza államszervezésekor (a 970-es években!) Koppány kapta volna meg Somogy megyét. S az itteni hatalmát katonai kíséretével, s a törzsi-nemzetségi előkelőkkel együtt foglalta el... Nyilván azzal a céllal, hogy megerősítse Somogyban, illetőleg a Dráván-túl az Árpádok uralmát.

A duxi cím az Árpádokhoz való tartozás jogán illette meg, s ezért hívták uralmi területét is dukátusnak. Heckenast és Györffy szerint "végsősoron a dux Symigiensis ellenére Somogy nem tartozott kimonodottan a dukatus szervezetéhez". Ez az ún. somogyi dukátus az Árpád-házi szállásterület kibővítéséből (vagyis a X. századi Árpád-házi uralomváltás révén) alakulhatott ki. Fajsz és Koppány esetében szerepelt harmadik dukátusként.

Nagyon fontosnak érezzük Váczy Péter elméletét, amely szerint a három legfőbb méltóság örökös birtokosa alakította ki a (X. századi!) tartomány-urasságokat. Az Árpádok, a Gyulák és a Karchák - a kabarok fejedelmén kívül - egy-egy tartományban (dukatus) uralkodtak. Az Árpádok a Bulcsú-Lél-Bő somogy-zalai-veszprémi Karchás területét szereztek meg 955 táján. A területtel együtt viselték a Karchás címet is. Így ezek szerint Koppányban a "Karcha" méltóság örökösét is látnunk kell.

Ez mindenképpen azt is jelentené, hogy Somogyban Bulcsú, illetőleg tulajdonképpen Fajsz halála után került sor

az Árpád-házon belül történő méltóság, és a terület megosztására. Ugyanakkor a második legfőbb méltóságot: a Gyula címet és a velejáró hatalom gyakorlását Erdélyben - már az Árpádokkal közvetlen rokonságban álló - Gyulák kapták meg. A X. század közepén már biztosan ennek a méltóságnak a birtokosai. S úgy tűnik, hogy a X. század közepén tulajdonképpen már csak a Karcha méltóság lehetett az idegen törzsbeli Bulcsú kezében. Véleményünk szerint ezt a címet 958 után szerezhették meg az Árpádok (területekkel együtt!), s Géza révén kaphatta meg Koppány.

Történeteink általános véleménye abban is megegyezik, hogy "Géza fejedelmet Tar Szörénd (Zerind) fiának és Koppány hercegnek kellett volna követnie az uralkodásban. Nyilván, hogy nem a méltóságnevek alapján (mint ahogy Kurszán Kündüt követte Árpád (Gyula)), hiszen a Gyula, a Karcha méltóságnév is már formálissá válhatott ekkorra. Hiszen a fejedelem után következő Gyula rangot viselő Gyulák (a Gyula cím örökösei) is követhették volna Gézát az uralkodásban."

Befejezésül annyit, hogy Koppánynak, Géza halála után, Istvánnal történő szembefordulása közismert. Leverését István király államszervezésének fontos és kötelező lépéseként könyvelhetjük el. Ennek során megfosztotta pogány méltóságától is a trónjával szemben fellépő Árpád-rokonságot: Koppány karchát (duxot) és megkezdte a somogyi keresztény és az állami intézményrendszer közismert kiépítését.

A Szent Korona - a magyar közjog koronája

Bevezetés

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Magyar Östörténeti Találkozóinak esetében, a rendezők - gyakorlati okokból - arra a megállapodásra jutottak, hogy a történelmi eseményeket Árpád-háza kihalásáig (1301) követik. Nem kívánnak szembehelyezkedni a történelemoktatás szabályaival - amely szerint az östörténet lezárul a nyugat-római birodalom bukásával. Pusztán arról van szó, hogy a témát nagyobb és gyakorlatilag alkalmasabb látószögbe helyezik. Jelen témánk esetében is ezt tesszük, amikor kijelentjük, hogy a magyar középkor kezdetét veszi az egységes, keresztény, magyar állam megalakulásával a Kárpátmedencében, és ezen állam szuverenitása teljes elvesztésével ér véget.

A magyar állami önrendelkezés 1920. június 10-én, délelőtt 10 órakor, a Versaillesi Békészerződés magyar részről történt aláírásának pillanatában veszett el részlegesen. Ekkor vették el ezeréves államunk területének kétharmadát, lakóinak több mint a felét. A nemzeti önrendelkezés teljes elvesztése 1944. március 19-én következett be, amikor a Harmadik Birodalom katonái az ország maradék egyharmadát is elfoglalták, nemzeti intézményeink egy részét formálisan is szétzúzták, nemzeti vezetőinket, velük kormányzóinkat, fogságra vetették.

Alapvetően a helyzet akkor sem változott, amikor a második világháborús hadi események következtében a Kárpátmedencében a Szovjetunió Vörös Hadserege vette át az ország egyharmadának a megszállását. A Jaltai és a Potsdami Egyezmények a trianoni határokat helyreállították, és az ezeréves magyar állam területe csehszlovák, lengyel, jugoszláv, olasz, osztrák, román, és szovjet megszállás alatt maradt.

A magyar nemzet, amely az államalapítástól napjainkig a Kárpátmedence etnikai többségét adja, sem a trianoni, sem a potsdami békét nem ismerte el. Valamely megszálló hatalom csapatainak a kivonásával helyreállítható a részleges magyar nemzeti szuverenitás az ország felszabaduló területén.

A Szent Korona Állama

A középkori magyar történelem a Szent Korona története. Az ősiségi törvény (1351) a következőket mondja: "Sacra Corona radix omnium bonitum et iurium", azaz a Szent Korona minden javak és jogok gyökere. A magyar király "Caput Sacrae Corone", azaz a Szent Korona Feje, a magyar nemzet "Membre Sacrae Corone", azaz a Szent Korona Tagja, és a kettő együtt "Corpus Sacrae Corone" azaz a Szent Korona Teste.

A középkori magyar állam területe a Szent Korona Területe, az állam lakói a Szent Korona Polgárai, alkotmánya a történelmi magyar alkotmány, a Corpus Juris Hungarici a Magyar Törvénytár - amelyek megtestesítője a Szent Korona. Így az országban nincsen se gazdátlan birtok, se jogfosztott magyar. Ezért nincsen hontalan magyar se.

A Szent Koronával foglalkozó szakemberek eredményei egyedülállóan érdekesek, néhol mehökkentőek. Az eredmények részletes ismerete minden magyar kötelessége.

Egyesek rámutatnak arra, hogy az ősi Egyiptom koronája is szent volt - egyiptomiul Pschent-nek mondták. Két részből állt: az egyik rész jelentette Felső-, a másik rész Alsó-Egyiptom tulajdonát. Szentek voltak a városok is, ahol ezt a koronát őrizték. Némelyek azt állítják, hogy a Szent Korona egy latin és egy görög részből áll, ami szimbolizálja Szent István királyunk korának kettészakadt kereszténységét. Ez egybeesik azzal, hogy királyaink apostoli királyok. A történelem nem ismer más apostoli királyságot. Némely kutató a Koronán a régi Egyiptomban és Mezopotámiában vezető szimbólumokat vél felfedezni. A Koronát megvizsgáló aranyműveseink arra a megállapodásra jutottak, hogy a Szent Korona késő avar kori, egységes avar mű, esetleg még régebbi. Többen igazolva látják, hogy ez a Korona, már az avar korban a Kárpátmedence tulajdonát jelentette.

Az minden esetre tény, hogy a magyar Korona az egyetlen szent korona a keresztény történelemben, és képében Magyarországot négy-szer ajánlották a Boldogasszony oltalmába: 1308-ban, 1317-ben, 1693-ban és 1896-ban. A felajánlás mindég közjogi keretben történt - az egyetemes történelemben is az 1038-as volt a legelső ilyen tett.

Magyarország tehát a Boldogasszony tulajdona. Ennek a ténynek, már a keresztény állam megalapítása idején is különleges jelentősége volt, mert így királyaink államunkat formálisan is kivonták a földi hatalmasságok - a bizánci császár, a római pápa és a német-római császár - jelképes és valódi hatalma alól.

Középkori történelme során számos nemzet és népcsoport nyert felvételt a Szent Korona népei közé, vagy a Szent Korona területére. Ezeket a népeket saját szokásaik, joggyakorlatuk, népi egységük érintetlenül hagyásával vettük fel és védtük századokon át. Ezzel a tétellel a magyarság egyedül áll Európában, ahol ugyanezen időben a többi népek - a szó legszorosabb értelmében - tűzzel és vassal hozták létre egynyelvű, egyvallású és egyszokású nemzetállamaikat. Főleg a szomszédos országok területéről menekült a lakosság nagy számban hozzánk. Vonzotta őket a magyarok nagy gazdagsága, de az országban uralkodó jogrend is. Hazájukban senki nem védte őket még saját uraiktól sem, míg a magyar államban magasszínvonalú jogrend volt.

A horvátok, akiknek népanyagában meghatározó az avar elem, 1090-ben a magyar királyt választották királyukká, és ettől az időtől kezdve saját kívánságukra maradtak hűek a Szent Koronához. Amikor a ké-

sőbbi évszázadok során a törökök elől egyre északabbra húzódtak, ősi magyar területre engedték őket. Egyes nemzeti kiválóságai pont olyan derék horvát hazafiak, mint amilyen nagyszerű magyarok.

A szerbek, egy tipikus balkáni szláv népesség, szintén a török elől menekülőben, részben pedig a törökkel szövetségben került egyes ősi magyar területekre, ahol főleg a török hadjáratai során kipusztult magyar lakosság helyét foglalták el. A modern szerb kultúra, betű, nyomtatás évszázadokon keresztül Budáról kiindulva, főleg magyar pénzen terjedt.

A Kárpátmedencében a románokról, mint hegyi pásztorokról szól az első okmányos említés, a 12. századból. A románok a dákok utódainak mondják magukat, akik viszont a törökös népek csoportjába tartoznak. A románok eredete sajnos tisztázatlan. Mai hazájuknak a Kárpátokon kívüli területein is a dunai földműves műveltség virágzott, amely népessége szabír, blak, bulak volt, majd tipikus török népeket találunk ott: bolgárokat, besenyőket, kunokat, jászokat (Jassi=Jászvásár). A román kultúra és betű is Magyarországból, magyar pénzen indult.

A ruténokat a magyar királyok telepítették a balkáni szlávok köréből az Északkeleti Kárpátok nyugati oldalára a 14. században.

A tótok mintegy harmincezer főnyi szláv népessége, feltehetően már a Felvidéken élt Árpád honfoglalása idején. A magyarság biztosította évszázadokon át zavartalan fejlődésüket, miközben kulturális központjuk szintén Buda lett. Népanyagukat nagymértékben feltöltötték a török elől, a hegyes, erdős felvidékre menekülő magyarok.

A németek nagyobb csoportjai különböző időpontokban érkeztek a magyar állam területére. Az ország nyugati határvonala a történelem során gyakran változott, így nyilván mindég éltek magyarok a Lajtán túl, és németek a Lajtán innen. Az erdélyi szászokat királyaink telepítették a 12. században, rendben oda. Az ország többi vidékére főleg a török által elpusztított lakosság helyére kerültek, szervezett telepítés révén.

A Kárpátmedencében azonban, mind a mai napig, a magyar etnikum zárt rendben él, és többségben van, tehát magyar kisebbségről nem lehet sehol se beszélni. A fentemlített népek a Kárpátmedence nemzetiségei. Ha magyar került a Kárpátmedence területén más állam fennhatósága alá, akkor ott ő nemzetiségi magyar.

Középkori történelemírásunk három fő problémával küzd: az egyik a nemzetiségi kérdés, a másik a társadalmi szerkezet kérdése, a harmadik a magyarság mibenléte és történelmi rendeltetése felől vallott nézet, amit nemzeti metafizikának is neveznek.

A trianoni békecsinálók a nemzetiségi kérdést úgy oldották meg, hogy szétverték azt az erőt, amely Európa hátát védte és Középeurópában a rendet fenntartotta: a német és a magyar államot. A rendcsinálók rendet teremtettek ott, ahol igazából semmi elrendezni való nem volt. Akik elkövették - az angolok és a franciák - azoknak Középeurópában, valamint az amerikaiak, akiknek Európában semmi keresnivalójuk nem volt. Mire a hibát észrevették, a Vörös Hadsereg már a Rajnánál állott, és a nyugati stratégiák népüknek azt jelentették, hogy a várható szovjet

támadást a Pireneusoknál és a La Manche tengersizorsónál fogják feltartóztatni. A közbeeső mérleget a második világháború jelentette: tízmillió embert hurcoltak rabszolgaáborokba, húszmillió embert tettek földönfutóvá, 59 millió ember szenvedett nyomorult halált, százmillió embert hajtottak idegen járom alá és csillagászati számokkal kifejezhetető értékek pusztultak el Varseilles igazolására. A végeredményt olyan utódállamok képezik, amelyekben az államalkotó nép a legnagyobb kisebbség, és amelyek Trianon után hetven évvel ingatagabbak, mint amilyen a magyarok állama ezerévi fennállása alatt sohasem volt. A magyar középkorral foglalkozó történelemtípus ezeket a tényeket csak a legutóbbi időben kezdi felfedezni de még most is átlengi valamiféle büntudat. Nem tudni miért, mert Magyarországon se nemzetiségi harc, se vallásháború soha nem volt. A tordai országgyűlés 1557-ben iktatta Európában elsőként az alkotmányba a vallás szabad gyakorlásához való jogot. Nekünk ezer évi nemzetiségi politikánkban sem szégyelni, sem bánni valónk nincs. Ezen kijelentés mérlegelésénél kizárólag a korabeli nemzetközi összehasonlítás az irányadó, amely esetleg, de csakis a helyi történelmi eseményekkel relativálható.

Középkori történelemtípusunk másik nagy témája társadalmunk szerkezete. Ehhez kézenfekvő, hogy Corpus Juris Hungarici kell, hogy az iránytű legyen. Az iránytű szerepét, sajnos volt idő, amikor eltűnték, az utóbbi negyven esztendőben viszont elsikkasztották.

Középkori társadalmunk szerkezetével foglalkozva mindenképp előtérbe kell állítani a fontos dolgot kell leszögeznünk: 1/ Magyarországon feudálisizmus - pláne a maga klasszikus formájában - sohasem volt, 2/ az állam, mint a kisebbség elnyomó hatalma a többség felett, kizárólag a kommunisták uralma idején létezett; ez alól átmeneti kivétel az 1849-től 1867-ig tartó időszak.

A vérszerződéstől kezdve, a fent 2. pontban jelzett kivételektől eltekintve, a magyar államszervezetre jellemző az, amit ma parlamentarizmusnak neveznek. Ezt a rendet a magyarok vezették be Európába és tartották fenn, több mint ezer évig.

A feudálisizmusra alapvetően jellemző, hogy a föld és a rajta dolgozó ember a király tulajdona. Mindkettőt ajándékozhatja alattvalóinak, akik ezért különféle szolgálattal tartoznak neki. Ez a rendszer Magyarországon, a magyar nemzet tagjait illetően, sem ideiglenesen, sem egyes területeken sohasem létezett. Miként a nő egyenjogúsítása sem volt téma sohasem, mert a magyar nő mindig egyenlő volt férjével. A magyar egyenlő volt emberemlékezet óta.

A föld a foglalás jogán a nemzet tulajdona volt, mégpedig minden szabad magyaré. Így a honfoglalók leszármazottai valamennyien - a későbbiek során - nemesek lettek. Tudni való, hogy idő múltával, a magyar társadalomban nemcsak magyarok és nemcsak honfoglalók voltak, ám ezen népesség jogi helyzete mindenkor tisztességesen rendezett volt - ami nem tekinthető európai szokásnak. A magántulajdonú földbirtok elsősorban királyi adományként kezdett kialakulni. A király, mint maga is honfoglalók leszármazottja, családi birtokai egy-egy darabjának használatát adta át, jogilag szigorúan meghatározott körülmények között, egy másik jogi közösségnek, akik szintén a foglalás jogán

használtak bizonyos területeket. A föld ezáltal az egyik honfoglaló csoport használatából a másik honfoglaló csoport használatába került. Idegen királyaink alatt, az Árpád-házi család birtoka így módon szétmállott, később, főleg a Habsburgok idején, amikor a magyar főnemesség újra kicserélődött, főleg nyugati elemekre, az ősi rend elhalványult. Am a legutóbbi időkig, a legnagyobb földbirtokos se tehette se kezét, se lábát a legkisebb olyan birtokra se, ami nem az övé volt - jogi következmény nélkül. Ezen jogok védelme elsősorban - a már Szent István idején létrejött, és azóta fennálló - vármegyékre hárult. Számos vonatkozásban vitatható a vármegyék ellenálló szerepe, ezt a feladatot azonban más nem tudta volna eredményesen ellátni, ezért ebben is ősi ösztöneink továbbélését kell látnunk.

A magyar feudalizmus létezésének a bizonyítékeként szokás Verbóczy Tripartiumát emlegetni. Kétségtelen tény, hogy ez a kiváló jogász munkája, az akkor Magyarországon érvényes jogrendet korának divatos, feudális tagolásában - Isten, király, alattvaló - fogja össze. Hozzá kell azonban tenni, hogy a magyar közjogi gondolkodás ezt a rendszert soha át nem vette, a Hármaskönyvet magyar országgyűlés soha el nem fogadta. Ezzel némileg ellentétben áll az a tény, hogy Magyarországon parlamenti határozattal szüntették meg a jobbágyságot 1849-ben. Igaz, hogy akkor már háromszáz éve Bécsből kormányozták az országunkat, nem egyszer rendeletekkel.

A rendeletekkel való kormányzást azért kell hangsúlyozni, mert ez a kormányzási mód teljességgel idegen a magyar közjogi gondolkodástól és gyakorlatától. A feudalizmusban viszont az Isten-pápa-király vagy császár-alattvaló világképnek megfelelően, a rendeletekkel való kormányzás a normális. A különféle személyek, gyűlések stb., mind a fölöttes kegyéből tevékenykednek.

Nem így a magyarok országgyűlése, amely a nemzeti szuverenitás ősi intézménye, régebbi mint a Vérszerződés. A Vérszerződéssel a nemzet szabadjai egymás támogatására szövődtek, és önként kötelezték magukat arra, hogy legfőbb vezetőjüket Álmos véreből választják. A hangsúly a választáson van, amely a nemzet csorbíthatatlan joga mindmáig. A jogokat a Szent Korona testesíti meg. A jogok gyakorlása pedig a koronázással száll a királyra. A választott király a nemzet által bármikor leválasztható. A király intézkedéseivel szemben a nemzetnek ellenállási joga van, amelyet külön írásba foglaltak 1222-ben (Aranybulla). A király a koronázáskor hitlevelet ad és esküt tesz a nemzetnek. A dolog legalább olyan demokratikus, mint az elektorok útján történő északamerikai elnökválasztás manapság. A magyar király választására ugyanis a nemzet jogosult. A nemzet a nemesség, azaz a honfoglalók leszármazottai, vagyis a Vérszerződés államalapító népe. Idők folyamán mások is bekerültek a Szent Korona népei közé, akik közül sokan nemesek lettek. Az országgyűlés a Szent Korona által összefogott nemzet képviselője lett, amelynek tagjai lehettek a nem-nemesek is. A nemesség szerepe és jelentősége tehát Magyarországon teljesen más mint Európa többi államában. Az ország vezetésének gyakorlata is más kell tehát legyen, amit a bécsi vezetők igazából sohasem értettek, vagy

nem akartak tudomásul venni. A téma koránt sincs teljesen feldolgozva - legkevésbé magyar szempontból. Természetesen nem a politizáló irodalom a mérvadó, hanem a valóságos történelmi események - gondoljunk például a nemesség szerepére Hunyadi Mátyás királlyá való megválasztásában - és a korabeli birtokösszeírások adatai. Ez utóbbiak szerint Magyarországon még a 19. század elején is minden 21-ik ember nemes volt; a franciáknál ez a szám 180, a csehekénél 828. A magyar nemes volt. Persze, a vérvivataros időkben sokan elvesztették nemességük igazolását. Továbbá egyes népcsoportok, mint a széke-lyek, nem voltak nemesek, de jobbágyok se voltak soha. A magyar középkor társadalomképének vizsgálatát annak kimondásával lehet ke-rekké tenni, hogy egy úgynevezett harmadik rend Magyarországon so-hasem volt munkásosztály mint osztály - noha a kor végén hatalomra jutott - nincs.

Átérve középkori történelemírásunk harmadik fő témakörére, megál-lapíthatjuk, hogy nemzeti metafizikánk belefulladt Szent István komple-xumunkba és a kereszténységhez való viszonyunk félremagyarázásá-ba. E kettős aranyiga alatt nemzetünk legjobbjai tépték, marcangolták egymást és önmagukat ezer éven át. A végszót a történelemírásunk máig nem meri kimondani, pedig kézenfekvő a helyzet. Mi, testileg és lelkileg szabad magyarok, mint kontinensünk (Eurázsia) egyik legna-gyobb hatalma, keresztények lettünk, és mindent megteszünk azért, hogy Európa befogadjon minket. Ezer éven keresztül véreztünk - tuda-tosan - Európáért, és harcoltunk, többnyire, vérrokonaink ellen. Nincs még egy nemzete Európának, amely több kitűnő találmányt, ideát, in-tézményt, művészt, tudóst, sportolót adott, mint a miénk. Nemzeti va-gyonunkból, csaknem minden ami mozdítható, a többi európai néphez került. Európa keresztényei végül úgy elvették hazánkat, a Kárpátok medencéjét, hogy nekünk egy talpalatnyi szabad föld se maradt. Tanul-ságos innen visszapiillantani a megtett útra is.

Nem tudni pontosan, hogy hány jó magyar farkocsos feje hullott le, midőn a kereszténységet - bármely más európai népnél gyorsabban - felvettük, de nagy vérengzés volt. Árpád családja - nagy bizonyosság-gal mondható - megszegte a Vérszerződést, mert úgy kiirtotta a hon-foglaló vezérek utódait, hogy Szent István idejére már csak az egy Ajtony maradt. Károly Róbert királyságát is már csak egyetlen ember, Csák Máté vonta kétségbe a Vérszerződés jogán. Az országot ellepték az idegenből hozott urak, így a magyarság már az első Árpád-házi királyaink alatt egyszer s mindenkorra elveszítette nemzeti elitjét, s az-óta is idegenek vezetik. Az új urak viszont máig sem érnek fel a hon-foglalás kori vezetők színvonalára. Egy történelmen keresztül annyi fá-radságot se vettek maguknak, hogy előny és gazdagság élvezete köz-ben, legalább a vezetéshez szükséges minimális ismereteket elsajátítsák. Hunyadi Mátyás első tette volt, hogy az országnak új veze-tőket adott a tisztán magyar, köznemesi rétegből, halála után pedig éppen ezeket az embereket igyekeztek eltüntetni az új és a régi hatal-masok. Álljon alább egy példa a vezetők tehetetlenségéről - a régebbi időből, hiszen újabb példát bárki tud eleget.

Amikor Batu kán, Muhinál meglátta a felvonuló pompás magyar hadakat, kiadta a parancsot a visszavonulásra. Ám amint ez a félelmetes magyar sereg első haditettét elkövette, azaz letáborozott, az élesszemű, kitűnő hadvezér azonnal megállapította, hogy ezt a hadat megveri, mert vezetése csapnivaló. Háromszáz év elegendő volt, a tehetségtelen, új, magyarországi vezető rétegnek, hogy tönkretegye a világ legjobb hadseregét. A következményeket ismerjük. A magyar királyt a keresztény nyugat semmivel se segítette a tatár invázió ellenében, sőt, amikor a muhi csatából menekült, Habsburg szomszédja - aki trónját a magyar fegyvereknek köszönheti - elfogta és megzsarolta. IV. Béla királyunk a tatár kán követeit nem fogadta, hanem kivégeztette - mert ő a nyugati kereszténységhez, és nem ázsiai vérrokonaihoz húzott. Nem lehet véletlen, hogy az Arvisura ezt a Bélát árulónak nevezi, miként az se lehet véletlen, hogy a magyar fegyverek történelmünk során két alkalommal voltak a legjobbak a világon: Árpád honfoglalása és Hunyadi Mátyás uralkodása idején.

Honfoglalásunkat követően, a pápaság kardja a német-római császár, 150 év alatt 20 hadjáratot indított ellenünk. A cél mindenkor azonos volt, azzal, amit Nagy Károly tűzött ki 804-ben az avarok ellen, mikor is az avar vezetők ezreit akasztatta fel, kincseiket pedig elrabolta és Európaszerte szétszította. Azt viszont bizánci krónikákban fennmaradt avar forrásokból tudjuk, hogy az avarokat nem Nagy Károly kardja, hanem saját erkölcsi romlásuk győzte le. Addigra már az avarok sem voltak a becsület, a barátság és a bátorság népe.

A pápák közül mindössze négy: II. Szilveszter, III. Callixtus, XI. Ince és XII. Pius nevezhető a magyarok barátjának - és hogy mit tettek Mindszentivel, arra elég csak hivatkozni. Rajtuk kívül, ezer éven át egyetlen nyugati történelmi személyiség bennünket igazán komolyan nem vett. Vaskos történelmi szintézisek százait írják, s meg sem említene bennünket ott, ahol Hollandiának, Csehországnak, Dániának komoly helyet szentelnek.

Történelmünk tiszta és becsstelenség mentes, királyságunknál csak Szent Péter széke régibb és állandóbb, de nyugat nem tudja mi a különbség köztünk és a cigányok között s bennünket, a kontinens legrégibb alkotmányának és legelső parlamentarizmusának megalkotóit, a szabadság szimbólumát az egész világ szemében, orosz dzsidásokkal szabadított fel - az utolsó száz év alatt háromszor is.

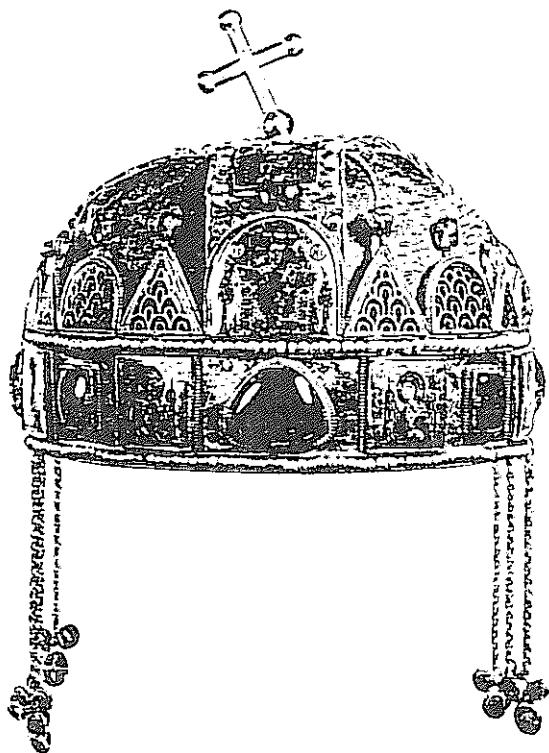
Ennek elviselhetetlen terhe és kínja alatt sikoltanak föl történelmünk minden korszakában tisztánlátó szellemeink, a kelet-nyugatot tisztán és hazug illúziók nélkül szemlélő legnagyobb magyarjaink, akik így jutnak el a magánosság és az árva nemzet gondolatához. A szemek még ennyi tapasztalat után sem nyílnak ki, amikor pedig a súlypont érezhetően és láthatóan tolódott Ázsiába.

Tisztánlátásunk érdekében alaposan meg kellene vizsgálni, hogy mit jelent számunkra Európa, pontosabban a nyugat, és ez mennyire keresztény? Versaillesben megbukott metafizikai fikciónk, és ez rá kelle-

ne szorítson bennünket erre a vizsgálatra. A hazában a sorozatos katasztrófák akadályozzák a békés értékelő munkát, emigrációnk pedig nem több, mint az önmarcangoló haza árnyékának a tükörképe.

Egyáltalán volt-e és van-e szüksége a magyar szellemnek arra, hogy a nyugati, vagy a kereszténységet közvetítő közegen át kapja? Például Mindszenty József mögé szinte felekezeti különbség nélküli felsorakozott magyar millióknak a példája mutatja azt is, hogy nem nyugatnak van közvetítenivalója mifelénk, hanem mi vagyunk képesek közvetíteni akár kereszténységet is nyugat fele, mert nincs még egy olyan népi kategória az úgynevezett nyugati világban, amely ekkora mértékben magáévá tette volna az igazi kereszténység fogalmát, mint éppen mi; nyugat nélkül, sőt nyugat ellenére. A világ harangjai a mi keresztény tettünk emléket énekelik minden délből.

Az 1956-os, a hetvenes és a nyolcvanas évek istenarcú magyar forradalma pedig világcsodája, a magyar nemzeti géniusz újabb fellángolása.

A katonai elit a két világháború közti Magyarországon és a második világháború időszakában

A hazánkban mintegy két évtizeddel ezelőtt megindult alaposabb társadalomtörténeti kutatások részét képezik az ún. elít kutatások is, amelyek napjainkra már komoly eredményeket mondhatnak magukénak.

Előadásomban az elít kutatásokhoz kapcsolódó, annak részét képező, a katonai felső vezetés - vagy másként nevezve a katonai elit - összetételét, szerepét vizsgáló kutatásokról szeretnék szólni. Megítésem szerint a magyar katonai elit szerepének, cselekedetei mozgatórugóinak megértéséhez elengedhetetlenül szükséges a homogénnek nem, vagy csak részben annak tekinthető csoport történelmi-szociológiai igényű vizsgálata. E vizsgálat minden bizonnyal hozzájárulhat az 1919 és 1945 közötti Magyarország politika-, had- és társadalomtörténetének jobb megismeréséhez, a hadsereg illetve annak felső vezetése történelmet alakító szerepének megértéséhez.

A hadsereg - és nemcsak a volt magyar királyi honvédség - hierarchikus felépítéséből adódóan - csakúgy, mint más csoportoknál és rétegeknél - kialakul egy szűk vezetői réteg, az elit. Ez az elit döntő módon befolyásolja az adott csoport, jelen esetben a hadsereg arculatát, határozza meg szerepét.

A két világháború közti Magyarország huszonöt éves történelme során a katonai elitbe megközelítőleg 1500 tábornokot és tisztet lehet besorolni. E besorolás alapját két szempont képezheti:

1, a rendfokozat,

2, a beosztás. Ezen két kritérium többnyire fedí egymást, de akadáhatnak kivételek is. Erről Morris Janowitz 1964-ben megjelent munkájában - *The Professional Soldier* - a következőket írta: "A katonai intézmény formális struktúrája miatt a katonai elit a legmagasabb rangú tisztekből áll. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy a legtöbb magas rangú tiszt alacsonyabb rangú tanácsosokra és specialistákra támaszkodik, akik befolyásolják a katonai döntések meghozatalában."

Ezek alapján nézzük meg, hogy kik voltak azok a tábornokok, illetve alacsonyabb rendfokozatú tisztek, akik szerepet játszottak a korszak katonapolitikájának alakításában.

A kérdésre adandó válasz megfogalmazásához először is meg kellett határozni a katonai elitbe tartozók összességét. A fentebb idézett Morris Janowitz, illetve Mills Wright elikutatásai alapján úgy véltem, hogy az adott időszakba a katonai elitbe tartozónak kell tekinteni minden - a tényleges szolgálat éveit alatt - tábornoki rendfokozatot elért személyt, valamint a legfontosabb katonai beosztásokat betöltött személyeket a rendfokozatukra való tekintet nélkül, így pl. a katonai attasékat, a Honvéd Vezérkar főnöke osztályának vezetőit, a fontosabb HM osztályok vezetőit, a seregtestek vezérkari főnökeit, a kormányzó, a honvédség főparancsnoka, a Honvéd Vezérkar főnöke, a honvédelmi miniszter szárnysegédeit, stb.

Eme besorolási szempontok alapján jött ki a korábban már jelzett közel 1500 fős létszám, melyekre vonatkozóan a feltárt források megközelítőleg 90 százalékos teljességet jelentenek. A vizsgálat első eredményeként a következő megállapításra jutottam: a két világháború közötti magyar királyi honvédség felső vezetésének tagjai döntő többségükben az Osztrák-Magyar Monarchia fennállásának éveiben születtek és a középrétegek alsó régióiban elhelyezkedő családokból származtak. A családok között magas százalékot képviseltek az állami tisztviselői családok (17 %), a kiskereskedői, kisiparosi családok (12 %). Jelentős a MÁV és postai alkalmazotti családokból kikerült katonai vezetők száma (11 %), a tanári, tanítói családokból kikerült aránya 10 %, míg a katonai és csendőrtiszt családok aránya eléri a 20 %-ot. A fennmaradó 30 % megoszlása a következő: ügyvéd, orvos, állatorvos: 6 %, katona és csendőr altiszt: 5 %, földbirtokos: 5 %, paraszt: 3 %, munkás 1 %, egyéb: 10 %. Ezen családok anyagi helyzetének a vizsgálata során arra az eredményre jutottam, hogy a családok mindegy 75 %-a vagyontalan volt, míg a fennmaradó 25 % szerény vagyonnal, főleg kisebb értékű ingatlannal rendelkezett.

A családok többségében a 3-6 gyermek volt a jellemző és ez, valamint a már jelzett "vagyontalanság" is meghatározta, hogy a fiú gyermekek, illetve azok egy része a különböző katonai tanintézetek növendéke lett 10 és 18 éves kora között. Ezeknek a tanintézetekbe került fiataloknak az ott elfoglalt helyek szerinti vizsgálata egyértelműen alátámasztja az anyagi helyzettel kapcsolatos megállapítást, hiszen többségük teljesen ingyenes helyen, egy kisebb részük félfizetéses, míg töredékük fizetéses helyen tanult.

Hogy miért választották a fenti okok mellett még a tisztvi hivatást ezek a fiatalok - pontosabban miért születtek ilyen szülői döntések - abban nagy szerepe volt a Monarchia éveiben tapasztalható azon társadalmi megbecsülésnek, amelynek a katonatisztek örvendtek, és a társadalmi ranglétrán történő előrelépés lehetőségének.

Az utóbbi illusztrálására hadd említsek csak néhány példát a kor ismert katonai vezetői közül:

Róder Vilmos, aki volt a Honvéd vezérkar főnöke és honvédelmi miniszter is, egyszerű iparos családból származott. Nagypapa takácsmester, apja már honvéd kezelőtiszt, százados. Náday István vezérezredes nagypapa még kertész, apja MÁV mérnök. Révy Kálmán címzetes vezérezredes nagypapa falusi kocsmáros, apja polgári iskolai rajzta-

nár. Szombathelyi Ferenc és Beregfy Károly vezérezredek apja cipész, Littay András, Bély Alajos vezérezredeké vendéglős. A példákat hosszasan lehetne még sorolni.

A katonai elit tagjai származás vizsgálatába soroltam még a születés helye és időpontja, valamint a vallási hovatartozás kérdését. A születési időpontnak igazán nincs jelentősége, de a vizsgált időszakban - 1919 és 1945 között - a születés helyének annál inkább. Az 1918 előtti határokat alapul véve azt kell mondani, hogy a katonai felső vezetés tagjai kivétel nélkül a Monarchia területén születtek, több mint 90 százaléban a történelmi Magyarország és Horvátország területén. Ugyanakkor a trianoni határokat vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a katonai vezetők 46 százaléka született csak a trianoni Magyarországon és 54 százaléka az elcsatolt területeken a következő megoszlásban:

Romániához csatolt terület	- 22,5 %
Csehszlovákiához	- 17,5 %
Jugoszláviához	- 13 %
Ausztriához	- 1 %
Összesen:	- 54 %

Úgy vélem nem tekinthetünk el ezektől a tényektől, amikor a katonai elit tagjai revíziós politikát támogató, sőt azt szorgalmazó álláspontját vizsgáljuk!

A vallási hovatartozás kérdését elemezve - amelynek egyébként a katonatiszti pálya választásában és a karrier későbbi alakulásában sem volt meghatározó szerepe - azt tapasztaltam, hogy az országos arányokat valamivel meghaladta a római katolikusok aránya - 64 % -, valamivel alacsonyabb volt a reformátusoké az országos aránynál - 19 % -, mintegy kétszeres az országos aránynak az evangélikusé - 14 % - és elenyésző a görög keleti, a görög katolikus és az unitáriusok aránya - 1,8 %, 1 %, 0,2 % -. Izraelita vallású katonai vezető egy sem szolgált az adott időszakban a magyar királyi honvédségben. Az országos arányok egyébként három időpontban a következők voltak:

Vallás	Időpont		
	1910	1920	1941
Római katolikus	52,1 %	63,9 %	52,8 %
Református	12,6 %	21,0 %	19,6 %
Evangélikus	6,4 %	6,2 %	5,5 %
Görögkeleti	14,3 %	0,6 %	3,5 %
Görög katolikus	9,7 %	2,2 %	11,9 %
Unitárius	0,3 %	0,2 %	0,4 %
Izraelita	4,5 %	5,9 %	6,2 %

Amikor azt mondtam, hogy zsidó (izraelita) vallású katonai vezető, nem szolgált az adott időszakban a volt magyar királyi honvédségben az nem jelenti azt, hogy a "zsidótörvények" által bevezetett származás

indokolások során ne akadt volna több tucatnyi "zsidó vonatkozású" tábornok és tiszt a honvédség tényleges állományában. Ezeket a katonai vezetőket - pl. Friedrich Alfréd, Zalay Károly, Székely János, Kis-kéry Lóránt, stb. -, illetve tiszteket - pl. Sólyom László, Révay Kálmán, Tartsay Vilmos, stb. - nyugállományba, illetve szolgálaton kívüli viszonyba helyezték, de a zsidótörvények egyéb megszorításai sem rájuk, sem családjukra nem vonatkoztak.

A származás kérdésének vizsgálatánál nem szabad megkerülni a nemzetiségi hovatartozás kérdését, mely az 1950-es évektől a honvédség személyi összetételére történő utalásoknál rendszeresen felmerült, nevezetesen olyan formában, hogy a magyar katonai vezetők jelentős része német származású - értsd "sváb" - volt és ez befolyásolta viszonyukat a náci III. Birodalomhoz és a háborúhoz.

A források ezzel ellentétben nem tartalmaznak olyan adatokat, melyek a nemzetiségi hovatartozást jelölnék, a sajátos névelésművés pedig tévútra vezethet, hiszen a többség csak az apák nevére terjeszti ki a vizsgálatot, az anyák kimaradnak és a vizsgálat nem több generációs. Úgy vélem nekünk annak kell elfogadni valakit aminek magát vallja! Mert van-e különbség pl. Szombathelyi Ferenc és Nagy Vilmos között? Szombathelyi apja Knausz, anyja Szombathelyi. Nagy Vilmos apja Nagy, anyja Hermann. A Maxon család ír eredetű, Stomm Marcel felmenői között osztrák, magyar lengyel, horvát is volt, de a család a XVII. században került a brit szigetekről Európába, pontosabban a kontinensre.

A következőkben hadd szóljak a katonai felső vezetés tagjai iskolai végzettségéről, elsődlegesen abból a szempontból, hogy közös vagy honvédségi iskolákat végeztek. Ebből a szempontból az arány a következő: honvédségi tisztképző iskolát végzett 54 %, közös tisztképző iskolát 38 %, tartalékos tisztből lett hivatásos tiszt 6 %. A Monarchia felbomlása után az újjászervezett magyar királyi honvédség tagjai között nagy arányban voltak jelen a honvédségi tisztképző iskolákat végzettek és a volt magyar királyi honvédségben szolgáltak, mint az ún. "közösek".

Az iskolai végzettséghez kapcsolódik részben a nyelvismeret kérdése is, vessünk erre is néhány pillantást. Az adatok szerint a katonai elit tagjainak mintegy 96 % beszélt németül (többségében kitűnően), 66 százaléka használta a francia nyelvet, 21-21 százaléknak nem okozott gondot az angol és az olasz nyelv, ugyanakkor mintegy 11-12 százalék volt a szerbet, horvátot, román, szlovákot ismerők, használók aránya.

A katonai felső vezetők mintegy 70 százaléka használt két idegen nyelvet, több mint 40 százaléka hármat és megközelítőleg 25 százaléka négy vagy annál több nyelvet. Úgy vélem ezek az arányok meglehetősen jónak mondhatók és lehetővé tették pl. azt, hogy a katonai szakirodalmat rendszerességgel nyomon kövessék, szakmai tanulmányutakon vegyenek részt.

Részben kapcsolódik a katonai iskolai végzettséghez, pontosabban ahhoz a kérdéshez, hogy milyen - honvéd vagy közös - iskolát végzett az adott személy az a kérdés, hogy katonai szolgálatát a honvédség-

ben vagy a közös hadseregben teljesített. Az arány megközelítőleg 50-50 százalékos. Sokkal érdekesebb viszont ha azt nézzük meg, hogy vagy 1918-1919-ben a forradalmak és ellenforradalmak időszakában hol, melyik hadseregben szolgáltak a későbbi katonai vezetők. Az ehhez a kérdéshez, illetve megválaszolásához is elegendő adat állt a rendelkezésemre (75 %). Ezek alapján a következő állapítható meg: az 1919 utáni huszonöt éves időszak katonai felső vezetőinek mintegy 60 százaléka a vörös hadseregben, 10 százaléka a Szegeden létrejött Nemzeti Hadseregben vállalt szolgálatot, míg 30 százaléka egyikben sem szolgált mert hadifogságban volt, kilépett a hadseregből, sebesült vagy beteg volt.

Hogy mi lehetett az oka ennek az arány eltolódásnak arra úgy vélem a következők adhatják meg a választ:

1, A Tanácsköztársaság politikai és katonai vezetése egyaránt vállalta a haza védelmét, amelyet ezek az akkor még fiatal tisztek is a magukénak éreztek. Ez a védelem számukra egyben az ország integritásának a védelmét is jelentette és nem felejtethetjük el, hogy több mint 50 százalékuk az akkor megszállt, később elcsatolt területekről származott.

2, Komoly és gyors katonai karrier lehetősége nyílt meg a többnyire főhadnagyi-őrnagyi rendfokozatot viselő tisztek előtt, hiszen a tábornokok és az ezredek 1918 végén 1919 elején kivétel nélkül nyugállományba kerültek. Ezek a fiatal tisztek olyan beosztásokba kerül(het)tek, amelyek a "normális" viszonyok közepette számukra csak mintegy 10-15 év múlva lettek volna betölthetők.

3, Egyéni egzisztenciális problémák, megélhetési gondok is arra kényszerítették ezeket a tiszteket, hogy vállalják a tanács kormány szolgálatát.

4, Stromfeld Aurél személyes tekintélye, állásfoglalása sok ingadozó tisztet a Vörös hadsereg oldalára állított, igaz 1919. áprilisának második felétől a volt tisztek számára a katonai szolgálat vállalását elő is írták.

Egyébként talán nem haszontalan néhány későbbi ismert katonai vezető nevét megemlíteni, akik 1919-ben a Vörös hadseregben szolgáltak, így pl. Sztójay Döme, Laktos Géza, Werth Henrik, Szombathelyi Ferenc, Györfly-Bengyel Sándor, Nagy Vilmos, Csatai Lajos, Hennyey Gusztáv, Náday István, Littay András, Bély Alajos, Andorka Rudolf, Bangha Imre...

Végezetül vessünk egy rövid pillantást a katonai felső vezetés anyagi viszonyaira is. A köztudatban a két világháború közötti katonatiszt portréja mint az anyagi javakban dúskáló, pazarló figura jelent meg. Segítette/segíti ezt pl. a mondás helytelen használata, annak nem ismerete, a "fizet mint a katonatiszt". Utóbbi ugyanis azt jelenti, hogy a katonatiszt részletre vett dolgait havi törlesztéssel fizeti, melyet illetményéből - ha a kincstár fele tartozott - azonnal le is vonták. De többnyire így fizetett a fűszeresnek, a szabónak - egyenruhájáról magának kellett gondoskodnia -, stb.

Tény, hogy a katonatiszti fizetések nem voltak - mondjuk a munkások, kistisztviselők, magánalkalmazottak fizetéséhez viszonyítva - túlzottan alacsonyak, de a tisztállással szemben támasztott követelmé-

nyeknek kielégítésére már kevésnek bizonyultak. Rontotta a tábornoki és tisztikar anyagi helyzetét az 1930. július 1-jétől folyamatosan csökkentett illetmény, a többszöri áthelyezés és a vele járó kiadások. Egy 1936-ban készített felmérés tanúsága szerint a főtisztek (főhadnagy, százados) 70 százaléka, míg a törzstisztek (őrnagy, alezredes, ezredes) 50 százaléka volt valamilyen mértékben eladósodva. Ezek az adósságok döntő többségükben nem kártya és lóverseny adósságok voltak. A fennmaradt dokumentumok tanúsága szerint az 1930-as, 1940-es években szinte mindennaposak voltak a honvédelmi minisztériumhoz benyújtott segélykérelmek, melyek nem egy esetben magas beosztású tábornokoktól, törzstisztektől származtak.

Nemigen stabilizálta a katonai elit tagjainak anyagi helyzetét házasságuk sem. Többségük jóval harminc esztendő s kora után nősült és általában a középosztálybeli családok lányai közül választott magának feleséget. A legtöbb feleség családja nem, vagy csak nagy nehézségek árán tudta biztosítani a házassági óvadéktőkéit - összeg általában 10 és 60 ezer pengő között mozgott a házasodni szándékozó tiszt rendfokozatához fordítva igazodva (magasabb rendfokozat alacsonyabb óvadéktőke, alacsonyabb rendfokozat magasabb óvadéktőke) - és így egyre gyakoribbá vált az óvadéktőke biztosítása nélküli házasság, melynek ezen formában történő megkötéséhez is az államfő engedélye kellett.

Amint említettem már a tisztí fizetések - az állami alkalmazottakéhoz hasonlóan - 1930. július 1-jétől fokozatosan csökkentek és a lassú emelkedés után csak 1940. novemberére érték el a korábbi szintet.

A magyar királyi honvédség felső vezetőinek, a katonai elit tagjainak anyagi helyzetét nemcsak a fizetésekkel illusztrálhatjuk, hanem pl. az ingatlanok számbavételével. Az adatok szerint a katonai elit tagjainak mintegy 60 százaléka vagyontalan volt, a fennmaradó 40 százalék vagyonát pedig többségében 3-5 szobás lakás, néhány száz négyszögöles szőlő, nyaraló jelentette. Igen alacsony volt a jelentősebb földbirtokokkal, illetve házingatlanokkal bírók száma. A földbirtok nagysága többnyire 30 és 200 hold között mozgott és jelentős részben un. vitézi telek volt, melyet általában megváltással - pénzért, részletre - lehetett megszerezni.

A katonai elit tagjainak jövedelmi viszonyait összevetve más elit csoportok tagjainak jövedelmével megállapíthatjuk, hogy az meg sem közelítette a gazdasági, politikai, kulturális elit tagjainak jövedelmét. Egy-egy neves író, színész, filmrendező, operatőr, zeneszerző éves átlagban kétszer-háromszor annyit keresett mint egy tábornok. A háború éveiben az ipari munkásság jövedelmi viszonyaiban bekövetkezett javulás - szakképzett, hadiiparban foglalkoztatottokról van szó - azt jelentette, hogy pl. egy esztergyáros, lakatos a hadnagyi-főhadnagyi fizetésnek megfelelő összeget vehetett át a hónap végén.

Nagy Kálmán (Budakeszi)

A magyar huszár a 20. században

A 20. század az egész emberiség és Európa népei számára értelmetlen öldöklések, az egész földgolyót szétziláló, véres világháborúk, forradalmak, népirtások, zsarnoki elnyomások szörnyű korszaka volt. Mindezeket a magyarság különösen súlyos következményekkel szenvedte végig. Mindkét világháborúba akarata és megkérdése nélkül sodródott bele, mégis őt csonkították meg a legjobban, tőle szakították el népe millióit félrevezetett, gyűlölködő, tudatlan és ostoba idegen politikusok, 1920-ban Trianonban és 1946-ban Párizsban.

Miért kell hát most újból háborúra emlékeznünk és felidézniünk részleteit? - Ennek többféle oka van:

1./ Elégtételt kell szolgáltatnunk a magyar katonáknak, akik a huszárok soraiba életük, vérük feláldozásával is teljesítették hazafias kötelességüket idegen földön felsőbb parancsra, hazánk területén országunk és népünk védelmében. Hősi halottaink ők, méltók a megemlékezésre.

2./ A huszárok történetével ezideig keveset foglalkoztak, a második világháború eseményeiről is hézagosak az ismeretek, eddig főleg a nemleges tényeket emelték ki, az áldozatokat, a veszteségeket, a hibákat, a bűnöket, a mulasztásokat, az emberi gyarlóságokat és a többit. Az erényeket azonban, a férfias helytállást, az önfeláldozó barátságot, a bajtársi együttműködést, az alárendeltek iránti felelősséget, a róluk való gondoskodást, egymás megbecsülését, szeretetét, ha kellett megmentését, az önzetlen áldozatvállalást, a legjobb emberi tulajdonságokat elfelejtették még csak megemlíteni is.

3./ A történelem valóságát kell hát megismernünk, ezek fényében, nem szépitve, nem túlozva, de úgy és azt, ahogy és ami volt.

A mai nemzedék öntudatát és összetartozás-érzetét kell alátámasztani és megerősíteni azzal, hogy megmutatjuk a teljesítményeket, az erőfeszítéseket és a kiemelkedő emberi erényeket, amelyek ezekben a vesztes háborúkban is megvoltak, kidomborodtak, s amelyek nélkül egészséges társadalom, épelmű nemzet nem alakulhat ki a sok rombolás után.

Hazánk az I.világháborúban az Osztrák-Magyar Monarchia társországaként vett részt. A minisztertanácson egyedül a magyar miniszterelnök Tisza István tiltakozott a háború megindítása ellen. A hadseregben 16 cs. és kir. közös, német vezényeltű és 10 m. kir.honvéd huszárezred, 10 népfelkelő huszárosztály soraiban harcoltak a főleg magyarokból kiválogatott huszárok.

A legmagasabb huszáregység a lovashadosztály volt, 4 huszárezreddel, 2 lovas géppuskás osztaggal /4 gp./, 1 lovastüzér osztállyal, kerékpáros századdal. Az ezred pedig 6 lovasszázadból állt, utász és távbeszélő alegységgel. A századot 181 huszár alkotta, ebből a lótaratókat leszámítva 150 kard, az ezred pedig 600 kard ütközettlétszámot adott ki.

Fegyverzet: lovassági kard, rövid karabély vagy pisztoly volt.

A Monarchia elve az volt, hogy az ellenség lovasságát leghatásosabban lovasrohammal lehet leküzdeni. Ennek megfelelően volt a fegyverzet és a színes egyenruha kialakítva. Az alkalmazás elve pedig úgy szólt, "a huszárnak szálfegyverrel a kézben, lovon kell harcolnia és csak kivételesen használhatja lóról szállva a lőfegyvereit".¹ A fő hadszíntér, az Oroszországgal határos sík vidék a lovasság alkalmazására igen alkalmas terep volt, s mivel nagy létszámú ellenséges lovassággal kellett számolni, a huszárok 9/10-ed részét itt vetették be. Fő feladatuk a hadászati felderítés és annak elhárítása volt.

A haditechnika fejlődése azonban ebben a korban is csak ritkán engedte meg lovasrohamok végrehajtását. Az ellentét az előző orosz-japán háborús vereségből okulva terepszínű egyenruhát használt és géppuskáival drótkadályok mögött, lövészárkokba bújt, s kerülte a lovasrohamokat. Ezért nagy áldozatokkal jártak az ellenük indított lovasrohamok. Pl. Gorodok-nál, 1914. VIII.17-én, a felderítés nélkül, feleslegesen rohamra hajszolt budapesti 5. honvéd lovashadosztály vérzett el. A kiváló huszárezredek halálmegvető bátorsággal rohantak a halálba.² Olyan eset is volt azonban, ahol a tűzérséggel és géppuskával megerősített orosz gyalogságot és lovasszázadokat söpört el nyílt terepen 1800 m-ről fergeteges lovasrohamával 1914.VIII.15-én a kassai 24. honvéd lovasdandár nyíregyházi 5. és marosvásárhelyi 9. huszárezredének 4 százada. És Stojanow-nál megvert oroszok fél/ 7.lovashadosztálya fejvesztve menekült el észak felé a hírek szerint.³

Az ötös huszárok egykori orvosa és kiváló író /Dr. Berend Miklós/ így emlékezett vissza:

*"Valahol messze dübörög a föld.
Valahol messze zúg a vihar,
Most mennek rohamra a honvédhuszárok,
Trombita riasztó hangja rivall.
Paripák robaján sír a mező,
Kardok acélján csurog a vér.
Most mennek rohamra a honvédhuszárok,
Róluk az ellen riadva regél.
Es fut az ellen. Távol falu ég.
Bús alkonyi mezőn alkonyi szél...
-Most mennek sírba a honvédhuszárok,
Fejükre hulljon minden babér."*

Az I. világháború kezdeti hangulatát, a huszárromantikát örökíti meg ez a költemény, de nagy veszteségekkel járó huszárrohamok kora már lejárt. A huszárnak is lóról kellett szállnia. De a huszár gyalog is, csukaszürke ruhában is keményen megállta a helyét. Pl. Limanovánál, 1914.XII.11-én. Midőn a Lodz-Krakó-i hadjáratban a 3. nagy orosz

támadás átkarolással fenyegette a 4. hadsereg déli szárnyát a 3. hadseregtől elválasztó hézagon át. A 10-es közös és 3-as honvéd huszárok /székesfehérvári, szegedi és aradi legények/ harmadik napja verték vissza Bruszilov szibériai lövészezredei, de reggel 6^h körül a Jablonica magaslaton, a védőkörlet közepén betörték az oroszok. Ekkor indultak volna felváltásra a soproni 9. és a fehérvári 13-as huszárok. A felváltás helyett Muhr Ottmár 9-es ezredparancsnok elhatározta, hogy rohammal veszi be az állásokat. Csapatai élén, pisztollyal a kezében "Előre, fiúk, éljen a király" - kiáltással vezette rohamra a huszárjait az ezredes, szurony nélkül, puskatussal, lerántott sarkantyús csizmával, felkapott orosz gyalogsági ásóval, a karabély boldogabb végével emberfeletti küzdelemben, öldöklő közelharcban verték ki az oroszokat és kényszerítették menekülésre. Hősi halált halt a bátor Muhr ezredes, a tiszték és a legények 60%-a, de az állást visszaszerezték. Az oroszok vesztesége százakra menően több volt, mint a huszároké. Takáts kapitányt 8-9 orosz teteme alól kellett kiszabadítani, aki még mindig szorította a géppuska billentyűt.⁴ Az orosz hadvezetőség a limanovi ütközet után általános visszavonulást rendelt el.⁵

A 10 huszárhadosztály a keleti fronton egyre csökkenő lólétszámmal vett részt, majd lóról kellett szállnia és gyalog folytatta a harcot. 1915-1916-ban is kitűntek még az utóvédharcokban, gyors tartalékként és az üldözések során.

A kezdeti mozgóharcok után azonban keleten is megmerevedtek az arcvonalak, állásharc kezdődött. Így 1916-ban, majd 1917.V.1-én végleg lelovasították őket. Sajnos lovaik hamar elpusztultak a hámoslovak pótlása során, és így nem maradt gyorscsapat, ha néha sikerült az állásharcban áttörni, s nem lehetett sikert kivívni!

Az Erdélybe orvul betört románok visszaverésében is nagy szerepet vittek a huszárezredek, Brassónál a géppuskások⁶, majd a többiek az üldözések során már román területeken.

A huszárok az erdélyi havasokban, az olaszfront poklában, Montello sziklái közt, a Piave mentén, majd Ukrajna megszállásában vettek részt. Ki kell emelnem, hogy a 2. piávei csatában is milyen hősiessen és kitartóan küzdöttek az utolsóként ott tartott 11. honvéd lovashadosztály debreceni és szegedi huszárezredei, a többieket a felbomló balkáni arcvonalra szállították. Végül, mikor a fegyelem 1918-ban súlyosan felbomlott, a csehek átszökdöstek az arcvonalon, a többiek is felmondták a szolgálatot, a huszárok rendben, harcolva vonultak vissza a fegyverszünetet foglyok ejtésére felhasználó olaszok előretörése közben, végül is gyalogmenetben, Ljubljanán, Klagenfurton át teljes fegyverzettel vonultak haza és szereltek le teljes rendben.⁷ Még a nyugati frontra is került 4 huszárszázad a gyaloghadosztályajával. Ők mint figyelők és jelentésvivők tűntek ki kiváló teljesítésükkel.

A magyar huszárok I. világháborús teljesítményeit még nagyobbra vehetjük, hogy hiányos fegyverzettel és felszereléssel, gyalogkiképzés nélkül is oly kitűnően teljesítették kötelességeiket. Az I. világháború után kialakult véleményt, hogy a lovasság már teljesen korszerűtlen,

két helyi háború is megcáfolta 1921-22-ben: az orosz-lengyel háború és a Kemál Atatürk vezette török hadsereg győzelme az egyesült francia-görög haderő fölött.

A harcokcsik, repülők fejlődése persze csökkentette a lovasság alkalmazhatóságát, de teljesen nem tudta pótolni. Így a szovjet és a lengyel lovasság nagy számban fennállt. Az oroszok még 1944-45-ben is hatalmas, nagyszámú orosz lovasezredek, hadtestekkel harcoltak hazánkban is. Pl. Plijev lovas-gépesített hadteste az 1944. októberi nagy támadásnál Arad-Békéscsaba, Debrecennél, itt a páncélos csatában, de még következő évben a Vág menti harcokban is sikeresen szerepelt. A németek még 1943-44-ben is állítottak föl lovasezredek, Budapest védelmében is vett részt kettő. Nekünk, a szerény viszonyaink között csak 4 huszárezredünk volt a trianoni békediktátum megsabta 35.000főnyi hadseregben, két lovasdandárba, majd egy 3 ezredes huszárhadosztályba szervezve. Kivüle még 7 önálló huszárszázad, később 9 és két hegyi huszárszázad létezett. Ezek anyaalakulatokként a magasabb parancsnokságok részére huszárszázadokat és gyalogezred- huszárszakaszokat állítottak föl.

1939. III.13-16-án került sor első harci bevetésére, midőn Kárpátalján Munkácsról kiindulva a Nádasdy Ferencről elnevezett 3. huszárezred hathetes újonc katonákkal, Csehszlovákia első felbomlásakor a Latorca völgyében szétverte a csehek védelmét. Biztonságot vitt a fenyegető Szics gárdistákkal szemben a lakosság kérésére. Az ezeréves határokat Vereckénél elsőnek érte el az 1. lovasdandár vitéz parancsnoka Bély Alajos vk. ezredes. Majd egy huszárszázad géppuskásokkal megkerülve a Turja patak völgyében a cseheket, megtörte az ellenállásukat Perecsénynél, s az Ungvár felől támadó gyalogság előrejuthatott az Uzsoki szoroshoz.¹⁰

1941.VII. elején lépett be hazánk a Szovjetunió elleni háborúba. A Kárpát csoport előbb a Kárpátok határvidékét biztosította, majd a gyors-hadtest-két gépkocsizó dandár- mellett az 1. lovasdandár nagyváradi 3. és nyíregyházi 4. huszárezredekkel került bevetésre. A háborúba való beavatkozást a visszacsatolt erdélyi területek vélt megtarthatása érdekében indította a magyar kormány.

A lovasdandár 2 huszárezredből (6 század, géppuskásszázadok, páncéltörő és huszárgyűs ütegből, műszaki és távbeszélő, rádiós alakulatokból állt) 2 kerékpáros századból, 1 lovastüzér ezredből, légvédelmi tüzérségből, kisharcoksi zászlóaljából állt, fogatolt vonattal.¹¹

A 3. ezred a tűzkeresztségen 1941.VII.11-én Zwanczy-nál esett át. Itt egy felderítőosztag mélyen előretört a sárban elakadt gépkocsizók közt, elfoglalt egy fontos útsomópontot, s megakadályozta az oroszok visszavonulását.¹² Majd itt súlyos elhárító harcokat vívott a lovasdandár. A további előretörés során nagyobb ellenállást találtak Dzurin-nál, majd egy bekerített német egységet szabadítottak föl, Rogosno-nál.

Hadászati jelentőségű haditett volt 1941.VIII.4-6-án Umannál, ahol a németek által körülzárt egész 6. orosz hadsereg dél felé való kitérési kísérletét saját elhatározásából és helyzet-felismeréséből eredően a dandár parancsnoka, V. Vattay Antal vezérőrnagy csapatai öntefényen bevetésével megakadályozta. Merész zászlós nevét, a páncélgépkocsi-

jával háromszor előretörő vitéz katonát meg kell említenem. Ő állította meg először a kitörési kísérletében a hatalmas túlerejű szovjet haderőt.

Nikolajev, Fekete-tengerparti kikötő elfoglalásánál is sikerrel vett részt a lovasdandár, a 4. ezred II. osztálya lovasrohammal verte ki állásaiból a szovjet bakákat. Egy szemtanú német író megöröklítette a huszárok rohamát /Erich Kern: Der Grosse Rausch, Zürich, 1948. 54-55.o./ "A fénylő huszárkardok csillogását az orosz muzsik idegei egyszerűen nem bírták elviselni. Ez a primitív fegyver most a primitív tömeg ellenállását zúzta szét".¹⁴

Végül augusztus vége és X.6.közt a Dnyeper-en át megkísérelt orosz átkeléseket verték véres fejjel vissza. Utána hazaszállították őket.

A lovasdandár sikeres harcainak előkészítésében, a lovasság korszerűsítésében, lehető jó felszerelésében, kiképzésében hervadhatatlan érdemei voltak Vitéz Vattay Antalnak, a lovasdandár parancsnokának. Az ő sikeres harcvezetésének voltak az eredményei a lovasdandár nagy teljesítményei, győzelmei. Az oroszok kemény ellenállások után, de kénytelenek voltak visszavonulni, s így a mozgóharcokban a lovasság a neki megfelelő feladatokat végezhetette el, s aránylag kevés áldozat árán. A nagy menetteljesítmények a nagy hőségben, kevés itatási lehetőséggel és a nem megfelelő nyeregfelszerelés a lovaknál okozott nagyobb veszteségeket. A védelmi harcok alatt azonban meggyógyítottuk a loállomány zömét. 32 menet- és 21 ütközetnap alatt a lovasdandár 1600 km-t tett meg és még 260 km-t berakodásig.¹⁵ Igen nagy teljesítmény! Felderítés, üldözés, támadás gyorscsapatokkal együtt és folyamvédelem ezek voltak ragyogó harci cselekményeink.

1942-43-ban kiválóan átszervezték a 3 ezredből álló lovashadosztályt, lovas- és gépvontatású légvédelmi tüzérséggel, 26 páncélgépkocsival. 92 harcokkal, az ezredeket is korszerű megerősítő fegyverekkel. Ez a lovashadosztály talán a kor legkorszerűbb lovasseregteste volt.¹⁶ Fő feladatának az ország védelmét, és a háborúból való kilépés biztosítását szánták. A németek azonban erőszakkal igénybe vették s olyan messze, s olyan nem lovasságnak alkalmas feladattal, hogy a Pripjaty mocsarakban sajnos majdnem teljesen megsemmisült.

1944.VII. elején szállították el, majd részeként a járhatatlan, süppedős mindent elnyelő mocsarak közt bevetették túlerejű partizáncsoportok ellen. /12-13.000/ Már az első napokban hatalmas veszteségeket szenvedtek a csapatok és a lovak, az utakon az aknák és a légi támadások miatt.

Midőn Bobrujszknál az oroszok áttörtek, a lovashadosztályt a Varsó-i fő támadási irányba, a lovasságnak legkevésbé megfelelő feladattal a páncélos tömegtámadások elé vetették oda. VII.2-4. közt Klecknél, majd ettől nyugatra a harcokosi tömegtámadásokkal, rugalmas védelemmel, bekerítésekéből való mesteri kitörésekkel szívósan szállt szembe a hadosztály. "48 óra alatt 100-120 km-es menet, 20-24 órai szünet nélkül tartó, elkeseredett harc pihenés, alvás, élelem nélkül. De a parancsnokokban és a csapatokban élő ősi harcos szellem diadalmaskodott. Csapataink kimagasló erejét nem tudták megtörni..."¹⁷

Az 1. lovashadosztály nagy hadműveleti sikere volt, - ami a németeknek ezidőben már nem sikerült -, hogy az áttörés után először torpantották meg a nyugat felé hömpölygő bolsevik áradatot! "Ekkor sikerült küssé átszervezni a védelmet a németeknek."

Ki kell emelni, hogy Varsó körül hiába akarták a magyarokat a lengyelek ellen bevetni, ezt a huszárok is megtagadták, sőt segítettek. Harci erőnyeiket végül a német felső vezetés is elismerte búcsúparancsában. Kiemelte a hagyományos magyar lovasszellemet, mely fogalom má vált az egész német nép előtt. ¹⁹ A hadosztály azonban elvérzett!

A kormányzó a varsói csata emlékére elrendelte a huszárszellemben kifejezésre jutó ősi magyar katonai erények megbecsülésére a lovashadosztály huszárhadosztály elnevezését.

Közép-Európa és hazánk számára a legnagyobb katasztrófa volt, amikor a románok átálltak az ellenséghez, s ezzel kaput nyitottak a Kárpát-medencén keresztül, 1944. VIII. 23.-án. Erdélyben és az Alföldön felállított, gyengén felszerelt alakulatok csak késleltetni tudták a két ukrán front és 21 román, majd a bolgár hadosztályok hatalmas túlerőjét. Így fulladt vérbe az Aradnál és Tordánál megkísérelt támadás a kárpáti átjárók birtokbavételére.

A huszárhadosztály vasúti szállítással a Duna-Tisza közére X. elején megérkezve azonnal támadásba lendült az oroszok ellen. Előzőleg az aradi támadásnál és a szentesi hídfő védelmében óriási véráldozatok árán sem tudták megállítani a huszárpótezzred huszárai az áradatot. 52 tisztből elesett 21 és a legénység 60%-a. ²⁰ De helytálltak.

Némi feltöltés után a huszárok itt is megmutatták oroszláncörmeiket. Alpár környékén a 3. huszárezred sikeresen verte vissza az átkelőket, 12 páncéltörő ágyút zsákmányolt, északabbra Tiszaugnál a négyesek verték vissza a román hadosztályokat.

X.23-tól az újra egyesült hadosztály november 5-ig tartó halogató harccal késleltette a 2. Ukrán front 46. hadtestét, megakadályozta Sztálin tervét, hogy Budapestet menetből foglalják el. Itt Kecskeméttől a Tiszáig szorították vissza a 4. német páncélos hadosztállyal együtt és a szovjet páncélosainak 40%-át lökték ki.

Ezután a hadosztály részei Csepel sziget, majd Budapest védelmében harcoltak tovább, főleg a nyíregyháziak, a 2. és 3. ezred maradványai a Dunántúlon halogatva vonultak vissza a Velencei tó irányába, majd a Vétes felé és a dermesztő hidegben késleltették a nagy páncélos túlerőt. XII. 25-én Csákvárnál a bekerítésből a Pripjatynél velük együttműködő 2. német lovasdandár páncélosai segítettek őket a kitörésben. Majd ellentámadással visszavetették a Vétes keleti feléig az oroszokat.

A veszteségeikre jellemző, hogy a 2. ezred 100 főre olvadt le, önfeláldozó harcaikkal azonban példát mutattak az utódoknak a magyar harci erényekből. A huszárokat ekkor már ki kellett vonni, a Csalóközben XII. 31-től 1945. I. 8-ig pihentek, majd feltöltés után ismét a Vétesben harcoltak. A III. 16-án indított nagy orosz támadást tíz napon át halogató harccal késleltették, majd a Rába mögé vonultak vissza. Még Erlach-nál, III. 28-án visszavágtak az orosz támadásra, azonban

itt az SS-ekkel komoly összetűzésre került sor és a hadosztály az orosz fogság elől átvonult az Enns másik partjára. Amerikai fogságból IX.14-17-én jöttek haza vasúti szállítással. Itt katonás rendben vettek búcsút egymástól huszárok és tisztek egyaránt. S ezzel megszűnt az utolsó magyar huszár magasabb egység, lényegében a magyar huszárság.

A gyalogsággal együtt harcoló önálló huszárszázadok és szakaszok, mintegy 40-60 alegység 1941-től 1944 végéig mint megszálló csapat, a 2. hadsereg doni harcaiban 12 század, az 1. hadseregnél a felderítő osztályok huszárszázadai és a hegyi huszárszázadok, a tordai és aradi harcokban is a pót-huszárszázadok, majd a magyar földön harcoló sok más huszárszázad is alaposan kivette a részét a küzdelmekből.

A huszárok a 2. világháborúban is példás magatartással és töretlen harci szellemmel vettek részt és mutattak példát. 1941-ben, amikor kiválóan, magyar vezetés alatt harcoltak, ragyogó eredményeket értek el és viszonylag kevés veszteséggel meg tudták oldani a lovasfeladatokat. Nem így a Pripjaty-nél, ahol a tehetségtelen német vezető, Harteneck tábornok már a mocsaras területen is de főleg Varsó előtt oly feladatokat rótt rájuk, melyek pótolhatatlan veszteségekkel jártak. Sajnos, hazánk védelmében már csak csekély létszámban, de így is önfeláldozó hősiességgel harcoltak, s megnehezítették a túlerejű ellenség dolgát. Méltó módon fejezték be ennek a legmagyarabb fegyvernemnek a történetét. Példát adtak és mutattak arra, hogy a hazáért, a népért az életét is odaadja, ha kell, az igazi férfi. Békében pedig dolgozik érte mindig.

A huszárok története után idekíváncsozik egy versrészlet, Manno Miltiades tartalékos huszártiszt tollából:

*A zengő kürtszó régen elvíharzott...
S legendák őrzik már a hősi harcot,
Amelynek híre szájról szájra jár,
Hogy tűzben, vérben, virtusában égve
Ezer csatából egyenest az égbe
Száguldott egykor a magyar huszár!*

Jegyzetek:

- 1/ Vitéz Péczely László: Határbiztosítás. Hadműveleti lovasfelderítés. In: A magyar huszár. / Szerk. Ajtay Endre/ Reé László kiadása, Budapest, 1936.198.o.
- 2/ I.m. 20-206.o.
- 3/ I.m. 207-209.o.
- 4/ Vitéz Péczely László: Az 1914. évi őszi hadjárat. In: Magyar huszár, 242-247.o., Henriquez Vince: A cs. és kir. gróf Nádasdy huszárezred története /1904-1918/, Kir.magy. Egyetemi Nyomda, Budapest, 1930. 36-46.o.
- 5/ Péczely i.m. 247.o.
- 6/ Vitéz Király András huszárezredes személyes emlékei alapján.
- 7/ Vitéz Péczely László: A világháború utolsó éve. Az összeomlás. In: A magyar huszár i.m. 338.o.
- 8/ U.o. 339.o.
- 9/ F. F. Kuc szovjet vezérőrnagy: Lovasok páncélosok ellen. Lobo-gó c.képes újság 1960. évi számában.
- 10/ Személyes élményeim alapján.
- 11/ Vitéz báró Splényi Géza: Az utolsó magyar huszárok, Szerző kiadása, é.n. 20-21.o.
- 12/ Adonyi-Náredy Ferenc - Nagy Kálmán: A magyar huszárok a II. világháborúban, Huszármúzeum baráti kör kiadása, Sárvár, 1990. 133.o.
- 13/ I.m. 13-17.o., 133-134.o., V.br. Splényi: i.m.18-19.o.
- 14/ Dr. Tóth Endre - Nagy Kálmán: Szent György a lovasság védőszentje, Magyar honvédség Oktatási és Kulturális Anyagellátó Központ kiadása, Budapest, 1992., 58.o.
- 15/ I.m.57.o.
- 16/ H.M.Vkf. 5500/ M.1.vkf.-1943.sz.rendelet. Hadtörténeti Levéltár.
- 17/ Dálnoki Veress Lajos /szerk./ : Magyarország honvédelme a II. világháború előtt és alatt 1920-1945. I-III.köt. München, 1973. II.köt. 361.o.
- 18/ Adonyi-Nagy: i.m. 40-41.o.
- 19/ U.o. 41.o.
- 20/ U.o. 42.o.

Szili Ferenc (Kaposvár)

A somogyi kivándorlók Amerika-képe és magyarságtudata a századforduló évtizedeiben

Bevezető

A 1880-as években a magyarországi kivándorlás a felvidéki megyékből indult el, ahol a viszonylagos túlnépesedés éhségzónákat hozott létre. Kezdetben a szlovákok vándoroltak ki. A századforduló évtizedeiben azonban már a Dél-Dunántúlról, így Somogyból is a magyarok ezrei hagyták el az országot a jobb megélhetés reményében.

A kor szereplői drámai pillanatokat éltek át, mivel a kivándorlók nemcsak szeretteiktől szakadtak el hosszabb-rövidebb időre, hanem hazájuktól is. Amerika, a korlátlan lehetőségek országa, kihívást jelentett és vonzerőt gyakorolt azokra, akik a szegénység elől menekülve vállalták a kockázatot.

Az eladósodás veszélye Damokles kardjaként függött a törpebirtokos parasztság feje felett. A végrehajtások során százak és ezrek váltak földönfutókká, számukra az út ebben az országban sehová sem vezetett. A nagybirtokok cselédlakásai túlszűfoltak voltak, a nagyvárosok felvevőképessége is végesnek mutatkozott. A fiataikorúak közül sokan először távoztak el szülőfalujukból és hagytak ott egy olyan életformát, amely minden szállal a mezőgazdasághoz kötődött. Az Óceán túlsó partján elnyelték őket a bányák, a kohók és a vasgyárak. Meg kellett szokniuk Kanada emberpróbáló teleit, Kalifornia és Texas szokatlanul meleg éghajlatát is. A kivándorlókat azonban semmi sem riasztotta el szándékuktól. Másfélmillióan hagyták el a történeti Magyarországot, akik közül sokan az illionisi bányák mélyén találtak végső nyughelyet.

A sajtó szerepe az Amerika-kép kialakításában

Az Amerikáról szerzett információkat a reformkortól az első világháborúig vázoljuk fel. Főképpen azokra az évtizedekre koncentrálunk, amelyekben a kivándorlás feltételei létrejöttek és amelyben megindult a kivándorlás. Az 1830-as években a pesti és a vidéki folyóiratok is közöltek olyan leveleket, amelyeket a már korábban külföldre kerültek küldtek haza.

Xantus János, a világhírű utazó a szabadságharc bukása után emigrált Észak-Amerikába, ahol 12 esztendeig tartózkodott. Kezdetben nap-számosként, később rajzolóként és farmerként dolgozott, majd bejárva

Közép-Amerikát, néprajztudománnyal foglalkozott és a New Orleans-i egyetemen is tanított. Tapasztalatairól és élményeiről levelekben és könyvekben számolt be.³

Észak-Amerikában konstruált technikai találmányok Magyarországon már az 1840-es évektől ismertekké váltak. A gépesítés általánossá válása rendkívül megnövelte Amerika presztízsét. Az ismertető és a Magyar Gazda hirdetéseiiben ajánlotta a korszerű amerikai gépek hazai utánpótlását, elsősorban darálókat, morzsolókat és szecskavágókat.

Vidacs István az 1850-es években az amerikai és az angol gépek mintájára már gőzgépeket is gyártott. Festetich 70 ezer holdas csurgói birtokán 1857-ben 8 amerikai gyártmányú cséplőgépet használtak.⁴ A nagyhírű Kühne cég is árusított amerikai gépeket. Az amerikai mezőgazdasági gépek a századforduló után is jelentős számban érkeztek hazánkba.

Somogyban 1910-1912-ben a nagyobb uradalmakban használtak láncfalpas Caterpillar traktorokat.⁵ Az USA technikai színvonaláról és teljesítményeiről a kivándorlók tehát már korábban képet kaphattak. Kinttartózkodásuk során a gyakorlatban is tapasztalhatták e tekintetben az amerikai fölényt.

A 19. század utolsó harmadától az Amerika-kép kialakításában jelentős szerepet játszott a Somogy című hetilap, a Somogyvármegye napilap és a megye nagyobb településeiben időszakosan megjelenő sajtótermékek is.

Rosenspitz Sándor, a nemesvidi születésű tudós rabbi a szabadságharc leverése után, az 1850-es évek elején hagyta el Magyarországot, s 1878-tól egy évtizeden keresztül folyamatosan küldte a Somogy c. hetilapnak tudósításait. Cikkeiben beszámolt az USA államainak és nagyvárosainak látványos fejlődéséről. Gazdasági szócikkeiben kitért az elmaradottabb magyar viszonyokra, az elszalasztott lehetőségekre, bírálta külkereskedelmünk fogyatékososságait. Az amerikai gazdasági csoda eredményeit 1879-ben az alábbiak szerint jellemezte: jó a termés és az árviszonyok is megfelelőek, nagy az ipari termékek iránt a kereslet. "Az államoknak valamennyi gyárai három-négy hónappal vannak hátrányban a megrendelések elkészítésében és éjjel nappal működnek a gyárak."⁶

A Somogy szerkesztősége a megye földbirtokosainak igényeit figyelembe véve arra kérte Rosenspitzet, hogy a gazdasági viszonyokról részletes tudósításokat küldjön. "Kérünk Amerika termelési viszonyairól egy kiterjedt tudósítást: továbbá mely árucikkeinkkel kedveskedhetnénk leginkább az ezüstös és aranyos Amerikának."⁷

Rosenspitz reálisan felmérve a lehetőségeket, elosztatta a hiú reményeket. Legfeljebb a jó magyar bor lehet versenyképes az amerikai piacon. A kereskedelem fő akadályát a szállítási költségekben és a magas behozatali vámban látta.

Kaliforniából küldött tudósítása alighanem elgondolkoztatta a megye földbirtokosait. Meglátogatott egy 100 ezer holdas nagybirtokot, amelyről az alábbiakat írta: "...gőzerővel szántanak, vetnek, aratnak, csépelnek és hordanak és hogy 100 ezer holdat magába foglalt ropant nagy birtokon alig van annyi jármos és hámos marha és cseléd-

ség, mint amennyit otthon egy-egy két, vagy háromezer holdas birtokon szoktam látni.”⁸ A Somogynak részletes statisztikai adatokat küldött az USA mezőgazdasági terményeiről és állatállományáról is.

Rendkívül széles látókörű és nagyműveltségű tudósítónak mutatkozott. Beszámolt az amerikai városok szociálpolitikájáról, a kórházak, az árvaházak, az iskolák, az óvodák alapításáról és mindazokról az alapítványokról, amelyek az általános jólét és a kulturális fejlődés biztosítékai voltak. Természetesen a kormányzati rendszer sem kerülte el a figyelmét, írt az államok egymástól eltérő törvényeiről, a vallási viszonyokról, a szektákról. Mindezeket egy közép-európai szemével nézte.

Cikkeiből átfogó képet kapunk az amerikai sajtó jelentőségéről. Számszerűen felsorolja a napi- és a hatilapokat, ezek nemzetiségi, vallásfelekezeti és szakmai megoszlását is. Figyelme kiterjed az adópolitikára, s arra, hogy az állam a bevétel jelentős részét a vasutak, a csatornák építésére, a közlekedés, a bányászat, a gyárak és az ipar fejlesztésére fordítja.

Cikkeiből a somogyi újságolvasók megismerhették az USA-ban alapított magyar egyesületek, iskolák, könyvtárak és a vallásfelekezetek belső életét. Feltehetően népszerűek voltak a somogyi rabbinak azok a beszámolóik, amelyekben felvázolta a leggazdagabb amerikai adófizetők karriertörténetét.

Cikkeiből megtudjuk, hogy figyelemmel követte a hazai, főképpen a somogyi viszonyokat is, többek között érzékenyen reagált a Somogy hetilapban megjelentetett antiszemita írásokra. Szerinte a magyar parasztság kilátástalan helyzetén csak a nagybirtokosok tudnak változtatni alapítványok és pénzintézetek létrehozásával, a kisgazdákat pedig olcsó hitellel kellene támogatniuk. Rosenspitz még 35 évi távollét után is ragaszkodott magyarságához. Szülőmegyéje iránt érzett szeretetét 1886-ban adománnyal is kifejezte. A csurgói Református Főgimnáziumnak adományozta ezernél több darabból álló ásvány- és kagylógyűjteményét.⁹

Rosenspitz mellett Kovács Miklós István sajtóban megjelent levelei ugyancsak figyelemre méltóak voltak. Első levelét 1894-ben "A bujdosó" címmel közölte a Somogy. Kovács sorsa és életútja rendkívül tanulságos. Az 1870-es években Tabon mint ügyvéd és a kerület országgyűlési képviselője sikeresen tevékenykedett. Később Pécsre költözött, ahol ügyvédi irodát nyitott. A dzsentri életmód azonban válságba sodorta, hitelezői végrehajtókat küldtek a nyakára. Végül népes családjával - kilenced magával - kivándorolt. Először New Yorkban telepedett le. Felesége tartotta el, aki német és angol nyelven írt leveleket az utcán a kivándorlók számára. Az egykori ügyvéd kezdetben nyelvi nehézségekkel küzdött. Sok mindennel próbálkozott: volt táncmester, borkereskedő, majd a bevándorlókat tájékoztató és kalauzoló irodát nyitott, de mindenben kudarcot vallott. Leveleiből érezzük a csalódást és a szinte már beteges honvágyat. Végül a kilátástalanság elől a papi hivatásban keresett menedéket.

Az Amerika-kép kialakításában Széchenyi Imre, a tudós gróf is jelentős szerepet játszott. 1881-ben egy országos küldöttség tagjaként hat hónapot töltött az USA-ban. Élményeit 1883-ban "Amerikai levelek" címmel könyv alakjában is közzétette.¹⁰ Jóllehet elsősorban az agrárviszonyokat tanulmányozta, figyelme a gazdasági és társadalmi struktúra egészére kiterjedt. Felismerte az egyéni és a közakarat harmóniájának fontosságát, ezt tekintette az amerikai sikerek egyik legfontosabb indukálójának. Felfigyelt arra, hogy az amerikai hivatalos szervek nem gátolták, hanem kifejezetten támogatták az információ szabad áramlását. Ezt a célt szolgálták a pontos statisztikai feldolgozások, az ügynökök hálózata és az újságok hirdetései. A farmerek idejében értesültek arról, hogy mit, mennyit, mikor kell termelni. Rákényszerültek az önálló gondolkodásra, és készség alakult ki bennük a gyors változtatásra. Látták a nemzetgazdaság egészét, amelyhez saját gazdaságukkal alkalmazkodhattak.

Széchenyi Imre hazaérkezve azok közé tartozott, akik felismerték az ország megkésett fejlődésének ellentmondásait. Könyvének zárómondatát az arisztokráciának címezte: "ha a paraszttól veszik el a földet, akkor a földtől vették el a parasztot",¹¹ mert azok nem kötődnek többé sem a hazához, sem pedig a szülőföldhöz. Üzenete azonban süket fülekre talált. Életművéből kitapintható, hogy amerikai tanulmányútjából tudósként és emberként egyaránt profitált. Az arisztokrácia tagjai közül kevesen voltak, akik a szociális kérdésekre olyan érzékenyen reagáltak, mint ő. Amerika útja politika látásmódját bővítette, tudósi hitvallását és magyarságtudatát megerősítette.

A századfordulótól az Amerika-kép kialakításában a sajtó mellett mind nagyobb szerepet játszott a mozi. Az amerikai filmek sokszínűek és rendkívül népszerűek voltak. Információkat szolgáltatottak az amerikai mentalitásról, a divatról, a szokásokról, az építészetről.

És Amerika a maga valóságában is megjelent Somogyban. A The Mutual New York-i életbiztosító társaság, amely a világ egyik legtehetősebb biztosító intézete volt, 1893-ban főügynökséget nyitott Kaposváron, s az egész megyére kiterjesztette tevékenységét.¹² Szilárd és Tessler kaposvári cipőkereskedők a híres Berry amerikai cipőgyárral kötöttek szerződést és több megyében árusították az USA-ból érkezett cipőket.¹³ A Somogyvármegye című napilapban rendszeresen reklámozták a Massey Harris Co. Részvénytársaság aratógépgyárának termékeit, s a vállalat ügynöksége Barcson működött.¹⁴ Betnár Nándor gépnyagkereskedő, bank és biztosítási iroda tulajdonos Kaposváron a mezőgazdasági gépekhez amerikai motorokat árult.¹⁵ A Somogy Megyei Gazdasági Egyesület kaposvári telepén fajtiszta és igen jó minőségű amerikai szőlővesszőt lehetett vásárolni.¹⁶ A hirdetési rovatokban több amerikai terméket népszerűsítettek, így többek között a fogcsep-
pet, meg az arannyal bevont double láncokat.

Am nemcsak Amerika jelent meg Somogyban, hanem megfordítva, a magyar és speciálisan somogyi kultúra az Egyesült Államokban. A kaposvári születésű Európahírű festőművész, Rippl-Rónai József részt vett az 1913. évi New York-kiállításon, és más magyar festőművészek, így Fényes Adolf, Kernstok Károly, Vaszary János, Kosztolányi Gyula,

Poór Bertalan, Márffy Ödön, Tihanyi Lajos, Berényi Róbert, Cigány Dezső, Róth Alfréd, Erdei Viktor, Kalmár Élna is kiállítottak az Egyesült Államokban.¹⁷

Az Óceán túlsó partján népszerűek voltak a magyar cigányprímások is. A Somogy hetilap 1890. november 4-i mellékletében adja hírül, hogy Kis János zenekara megérkezett Amerikából, ahol hosszabb ideig tartózkodott és "sok dollárt zsebre vágott". Három évvel később János Pál ismert pécsi cigányprímás, dal- és táncdarabszerző csatlakozott Vörös Miska Berlinben tartózkodó prímás zenekarához, és egyéves turnéra szerződtek a tengerentúlra. New Yorkban és Chicágóban adtak hangversenyeket.¹⁸ Kaposvár közönsége pedig megismerhette az amerikai cirkusz produkcióit, Kaposvárott 1912-ben az amerikai nagy Barum cirkusz adott műsort.¹⁹

A sajtó a századfordulótól igyekezett a kivándorlást a maga eszközeivel fékezni és az USA-ról alkotott kép már korántsem volt olyan objektív, mint a korábbi években, mégis jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a kivándorlók tájékoztatást és eligazítást kaptak, amelyeknek a későbbiekben hasznát vehették.

A kivándorlók sorsa és vallomásai

Somogyból 1904-1914 között közel 15 ezer kérelmező ostromolta útlevélért az alispáni hivatalt.²⁰ A százszor irigyelt boldogok között voltak azok, akik meg tudták váltani útleveleiket és hajóra szállhattak. Erről a nagy vállalkozásról, emberi sorsokról, örömekről és kudarcokról, sikerekről és tragédiákról vallanak azok a levelek, amelyeket szeretteiknek írtak. E kordokumentumok közül több mint százat őrzünk a Somogy Megyei Levéltárban. A levélen a Szűz Máriás, a szentképes és a virágmintás színes matricák is jelzik az új világ gazdagságát. Némelyiken látható a magyar zászló és a címer, másokon ez kiegészül az amerikai lobogóval, amely már érzékelteti a kettős kötődést. A leveleken átsüt a család utáni vágy, tükröződik bennük a magány, a féltékenység és a honvágy érzete. Megtudhatjuk, miként vélekedtek a kivándorlók az új-, illetve az óhazáról. Ezek az emberek, akik nem is olyan régen csak a falu határáig láttak, most kitágult horizonttal, kritikus szemlélték a hazai eseményeket.

Sokan évekig folyamatosan kinttartózkodva, mások többször is szerencsét próbálva az amerikai demokrácia légkörében jelentős tudati átalakuláson mentek keresztül. A kivándorlók túlnyomó része nagyvárosokban, ipari üzemekben, bányákban dolgozott, ipari szak tudást és nem egy esetben képesítést is szerzett. Tapasztalatait összehasonlította a hazai viszonyokkal, többnyire kritikus szemlélettel. Ám ez nem jelentette a szülőföldről és a hazától való érzelmi elszakadást, főképpen azoknál nem, akik kinttartózkodásukat csak átmenetinek, ideiglenesnek tekintették. Márpedig a többség haza készült.

Leveleik olyan információk hordozói, amelyek segítségével a "láthatatlan történelem" eddig ismeretlen, vagy kevésbé ismert szféráiba is betekinthetünk. Bennük olyan érzelmek, gondolatok, indulatok és véle-

mények fogalmazódtak meg, amelyek a hivatalos aktákból kimaradtak. A történettudomány nagy vesztesége, hogy a hagyományos történelmi forrásokból általában hiányoznak a szubjektív elemek. A hivatalos akták szerzői igazodtak és alkalmazkodtak a társadalom által reájuk oktrojált elvárásokhoz. A családi levelek írói azonban nyíltak és őszinték voltak, tudták, hogy soraikat csak a címzett, a feleség, vagy pedig csak a család tagjai olvashatják.

Néprajzi szempontból érdekes a levelekben használatos megszólítás, s annak egy-egy levélben belül is változatos becézgető formája. A parasztemberre nem volt jellemző a sokszínű jelzők használata, az érzelmi kitárulkozás. A hagyományos élethelyzetekben ezek az érzelmi-indulati megnyilvánulások nem is fogalmazódhattak volna meg. Itt azonban emberek korábban soha át nem élt szituációba kerültek. Elszakadtak szeretteiktől - a feleségtől, a gyermekeiktől -, a szülőföldtől, a hazától. Idegen környezetben -jóllehet jobb anyagi körülmények között -, a nyelv és az idegen kultúra ismeretének a hiányában, szellemileg és érzelmileg is kiszolgáltatottabban éltek. Gyakran magányosan és elszigetelten, a szeretet és a szerelem után sóvárogva érzelmi kitérésekre ragadtatták magukat. Sokan voltak olyanok, akik néhány hónapos házasság után fogták kezükbe a vándorbotot, de olyanok is, akik a távollétükben megszületett gyermeket még nem is ismerték.

Lehet-e csodálkozni azon, hogy leveleiken átsüt a féltékenység, az asszony utáni testi és lelki vágyakozás. A fentiekből szinte logikusan következik, hogy mind többen kérik a feleséget a kiutazásra, és arra, hogy gyermekeiket a nagyszülőknél helyezték el. Az érzelmi-indulati háttér mögött a józan materiális szempontokat is látnunk kell, nevezetesen azt a tényt, hogy a kivándorlók felismerték, hogy a jövedelemszerzésben ketten többre képesek. Voltak olyanok is, akik az ingadozó feleséget szinte zsarolták és azzal fenyegették meg, hogy ha nem utazik ki Amerikába, akkor a férj többé sohasem jön haza. A csábítás egyik hatásos módja volt a kereseti lehetőségek illusztrálása. Az itthon élő, sokszor munka és pénz nélkül tengődő asszonyok arról értesültek, hogy hetenként 8-10 dollárt is megkereshetnének az Újvilágban. Riba János ráksi lakos az alábbiakkal biztatta feleségét: "itt az asszonyoknak ugymensorok, mind otthon az nagycságos asszonyok, it lesz az tekőnyéségtek, ha a kedves kés barcsám ha it nevelődik 14 évesre akkor már minden héten keres (2,8 dolárt) hajoban bele jön akkor 10 dollárt, 12 ketőig keres egy fehérsép, aki ügyes."²¹

A korábbiakban felhalmozott adósságokat közös erőfeszítéssel akar-ták mielőbb törleszteni. A férjek a messze távolból is irányítják a feleségeiket, vagy éppen utasítják őket arra, hogy mit adjanak el, melyik birtokot adják ki bérletbe, illetőleg az ingóságok közül mit vigyenek a szülőkhöz megőrzésre.

Gondosan leírták az utazásra vonatkozó tanácsaikat, többek között azt is, hogy mit hozzanak magukkal. Minden kivándorló legfeljebb 120 kilós csomaggal indulhatott útnak. Többnyire ágyneműt, fehérneműt, főzőedényt csomagoltak, a törekeny holmikat inkább itthon hagyták. Persze a férjek különleges kívánságainak is eleget tettek pipát, néhány

pakli hazai dohányt és kisüsti pálinkát vittek ajándékba. A már tapasztalt családfők a csomagolás módjára is adtak tanácsokat. Általában a ládának mind a négy oldalára 2-2 fém pántot tettek a két végére pedig fogantyúkat, a fedelét zárral látták el. Végül azt ruhaszártó kötéllel átkötve adták fel a hajóra.

A kivándorlóknak általában a fiumei utat javasolták, a trieszti úttól kifejezetten óvták őket, mivel onnan az út hosszabb ideig tartott és gyakran Kanadában kötöttek ki a hajók. Óvatosságra intették az útra kelőket: Fiumében az indulás előtt, s a hajón is a pénzre nagyon vigyázzanak. A téli és a kora tavaszi hajóúttól óvták a hozzátartozókat, különösen áprilist tartották kedvezőtlennek, mivel a tenger akkor viharos és nehéz elviselni a több mint kéthetes utazást.

A férfiak egy része pénzt küldött haza az utazásra, mások az USA-ban megvásárolt hajójegyet juttatták el feleségeiknek. Szabó Istvánné vőrsi lakos 1913-ban csak úgy tudott kimenni a férje után, hogy másfél hold földet eladott.²² Aligha lehetett ez kivételes eset, sokaknak gondot okozhatott a költséges utazás. Hasznos tanácsokat adtak a férfiak az öltözködés vonatkozásában is. Óvták a hozzátartozókat attól, hogy csizmában keljenek útra, mivel az Óceán túlsó partján a cipő használatát dívott. A kontyot az asszonyok rendszerint nem vitték magukkal és az itthon viselt ruháikat sem.

Akik hosszabb ideje az Egyesült Államokban éltek, lassan kezdtek megbarátkozni a kintmaradás lehetőségével. Egyre több kritikus megjegyzést tettek a magyarországi viszonyokra, a társadalmi egyenlőtlenségre, és dicsérték az USA demokratikus viszonyait. Tették ezt olyanok is, akik nem szándékoztak véglegesen Amerikában megtelepedni. De az ő leveleikből a honvágó mindvégig kiolvasható. A huzamosabb ideig való kinttartózkodás, illetve a végleges kintmaradás nemegyszer kényszerhelyzetből, a kivándorlási törvények megkötöttségeiből adódott. Sokan nem jöttek haza, mivel féltek a hároméves katonai szolgálattól. Persze olyan eset is előfordult, hogy a fiatalokú eleve nem kapott útlevelet, mert a fősolgabíró nem látott biztosítékot arra, hogy az illető személy, ha a sorozása aktuális lesz, majd hazajön. Fráj Dániel 1906-ban az USA-ból írt levelében ígéretet tett az atlatjai jegyzőnek, hogy sógoráért kezességet vállal, hogy a katonai szolgálatnak eleget tesz majd.²³

A levelekből azt is megtudjuk, hogy a hozzátartozók kiutazása gyakran nehézségekbe ütközött. A kivándorolni szándékozó eladta lakását, ingóságait pénzzé tette, s még hetek múltán sem kapott útlevelet; közben pénze vésziesen fogyott. Ilyen esetekben esedezve fordultak az alispánhoz ügyük mielőbbi elintézése reményében.

Az útlevél mielőbbi kiadása érdekében többen írtak haza a közjegyzőknek, a fősolgabíráknak, de még az alispánnak is. A megszokott régi alázatos hang mellett új színfoltot jelentettek azok a levelek, amelyekben a hivatalok és a tisztviselők kötelességeire hívták fel a figyelmet. Ez kétségkívül új hang volt és csak a demokratizálódó és öntudatosodó kivándorlókat jellemezte. Közülük idézzük ifj. Kiczlingstein Jánost, aki 1909-ben az alábbiakat írta a jegyzőnek: "...Sziveskedjen az én kedves családomat ut levéllel ki szolgáltatni és őket útnak bocsátá-

ni, mert én aszt hiszem hogy én fogom őket tartani, tehát aszt akarom ők is legyenek velem együtt iten, míg én itleszek és ha pedig a Tisztelt törvény joban látja, hogy othol maradjanak, akkor Tesek a Tisztelt törvénytársaknak arol is gondoskodni, a mivel ők megélhessenek, mert ha a Tök. Alispán ur meg akadáloza őket, akkor legyenek az ő gondozása alatt, és én töbe egy filért sem küldök nekik, mert azt tartom, aki rendelkezik fölötük, az Tarcsa is őket.²⁴

Figyelemre méltó Walter János igali kivándorló Dayton városából 1913-ban írt levele is. Döntését, amely szerint édesanyját is kivándorlásra ösztönzi, az alábbiakkal indokolja. "A hazai Dolgaim nem gyümölcsöző volt így amerikába óhajtjuk Anyánkat is hol ha verejtékkal, mégis megfizetnek nincsen gyan furfangos ipari bánásmód mi Velem játszódot Szülő földemen..."²⁵

A hang láthatóan szokatlanul kemény és öntudatos. A közigazgatás nagyhatalmú vezetőinek ez aligha tetszett. Ezt a véleményt tükrözi a Somogyvármegye 1909. március 27-én "A kivándorlás hatása Somogyban" c. cikke is, amelyben Somodor németajkú, Amerikát megjárt lakosságát tették felelőssé a községben lévő anarchisztikus állapotokért. A sajtó szerint a tengerentúlról hozott új eszmékkel rombolják a vezetők tekintélyét, a hatósági intézkedéseket nem respektálják, a főszolgabíró, a jegyzőt és a bírót nem tisztelik, "renitens és durva magatartásuk miatt napirenden vannak a büntetések".²⁶ A hatóság minden intézkedése azonban hatástalan marad. Az igali járás főszolgabírája a fenti esetről jelentést tett az alispánnak, aki azt javasolta, hogy a törvény teljes szigorát alkalmazzák az elégedetlenekkel szemben.

A szakirodalomból ma már közismert, hogy a társadalomnak nem a legszegényebb elemei vándoroltak ki, mivel ők sem a hajójegyet, sem pedig a törvény által előírt pénzkvótát nem tudták előteremteni. A kivándorlók többségét azok a mezőgazdasági napszámosok alkották, akik két-három kataszteri holddal rendelkeztek, akikben még volt vállalkozói kedv és családjuk érdekében a kockázatot is merték vállalni. Közöttük csak elvétve akadt egy-két analfabéta, tehát műveltség tekintetében sem tartoztak a társadalom legelmaradottabbjai közé. Ezek ismeretében már nem meglepő számunkra, hogy a szokatlan életformához gyorsan tudtak alkalmazkodni, többségük számára a nagy kaland eredményesen végződött. A levelekből persze az is kiderül, hogy néhányan nem állták ki a próbatételt, az alkohol rabjává válva útjuk a börtönbe vezetett, vagy pedig öngyilkossággal szabadultak meg kínjaiktól. A bányák, a vaskohók és az ipari üzemek próbára tették a testet és a lelket egyaránt. Nem lehetett könnyen és látványosan meggazdagodni. A paraszti munkában megedződött, a gyermekkortól robotoló munkások a bányák és az ipari üzemek munkaritmusához is tudtak alkalmazkodni. Eppen ezért a magyar munkások keresettek voltak és a gazdasági válságok éveiben is találtak maguknak munkát. Az összetartás és az egymásrautaltság érzése is jobban kifejlődött náluk ott kint, mint idehaza. A mezőgazdasági munkához szokott napszámos munkások, a technika vívmányaival megismerkedve sokoldalúbbakká váltak és a megszerzett ismereteiket hazajövet Magyarországon is hasznosították.

Az USA-ból vissztértek közül korábban sokan bekapcsolódtak a trade-uniónok munkájába és részt vettek az amerikai sztrájkokban.²⁷ A mezőgazdasági napszámások hazatérve inkább a gyárakban próbálták munkát vállalni. A munkásvezetők mindenkor támaszkodhattak rájuk, mivel rendszerint kevesellték a hazai béreket, bírálták a munkakörülményeket és az elmaradott szociális viszonyokat.

Levelek az USA-ból

(Az alábbiakban közölt leveleket az eredetinek megfelelően tesszük közzé, a stílári és a helyesírási hibákat nem javítjuk ki, mivel ezzel is érzékeltetni kívánjuk a kivándorlók műveltségi szintjét.)

Quincy, Illionis államban. 1879. évi október hóban. (Saját tudósítójuktól).²⁸

A "Somogy" tisztelt szerkesztőségéhez!

A mai postával küldtem internationalis posta-utalvány által négy dollárt. Ugyan mennyit fognak érte fizetni? Kérem, ne küldje többé a lapot Szirákjuszba, New-York államba, hanem címezze így: "Rev. Dr. Alex: Rosenspitiz Quinci, Ills. U.S America." Mindennemű példátlan jó volt az idén - és a mi e mellett legjobb, az azon körülmény, hogy - a szónak teljes értelmében -mindennek jó nagy ára van. A nép örül s gazdagszik; a nemzet békés és gyarapodik. Az államoknak valamennyi gyárai három, négy hónapokkal vannak hátrányban a megrendelések elkészítésében, és éjjel-nappal működnek a gyárak, és mégis, a nagy-kereskedők sem képesek a megyék és kerületekből érkező megrendeléseknek eleget tenni. Valóban példátlan, csodálatos lendületet vett ez ország a gazdagodás és gyarapodás irányában.

A nagy hős, szerény és mind erényekben, mind pedig földi javakban gazdag, világhírű hadvezér, Grant Ulysses a földgömböt átkaroló, három évi körútjából is végre hazaérkezett és most mindenütt olyan fogadtatásokban részesül, a minőt csak egy nép legbensőbb szeretete adhat majdnem imádott kedvencének.

Nem túlzok, ha azt állítom, hogy Gránt jövő ősszel bizonyosan a köztársaság elnökévé fog újra megválasztatni, a mi már magában példátlan nagyszerűség, minthogy maga Washington György (a nemzet Mózese) is csak kétszer választatott meg elnökül. Ámde a nép örömrádásaiból most ezen szavak hallatnak általánosan: "Washington atyja - Gránt megváltója volt a köztársaságnak."

Buda, vagy a mint itt hívják "Bjude" csak néhány órányi távolságban van e várostól. Úgy hallom, hogy Madarász László, Somogy megyének fia és egykori remek szónoka még ott lakik. Szándékom őt meglátogatni s a találkozást a Somogy rovataiban közleni. Eddig azt hallottam, hogy amerikai nővel házasodott, hogy sok gyermeke van és hogy nem a legkellemesebb vagyoni körülményekben és állapotokban él. Majd meglátom!

Múlt hó 23-án ismét szerencsém volt Reményivel találkozni. - Hangversenyt adott városunkban - és valóban! nem csoda, ha Reményi mindig önmagát mülja felül; minthogy naponként 8-10 óráig gyakorol, és azért történik, hogy már se angyal, se szeráf, se cherub nincs, kinek szémeiből Reményi ne tudná az édes és mégis keservteljes rokon-

szenv égi gyöngyeit kicsalni. Őt úgynevezett kozmopolit és két magyar darabot is játszott különös kérésem folytán. Az első "Ennek a kis lánynak az jutna eszébe, hogy od adná szívét szívémért cserébe." A másik az édesen keserű "Cserebogár" volt. Ami engem illet, mondhatom, hogy annyira megilletődtem az égi hangok hallatára, hogy eszembe jutott Szász Károly költőnk ezen kifakadása: Hallod, hallod a hegedűt,/ Hogy sír, hogy kesereg;/ Négy kis húrbán annyi érzés/ Hogyan is férhet meg?

Ma reggel azt olvastam, hogy Gerszter Etelka is még ez ősszel megjő Amerikába! Hej! Biz New-Yorkban múlt tavasszal rózsákkal hintették az utat, melyen hazánk dicső leánya járt. Meghintették útját rózsákkal és húsz talléros arany sasfejekkel (double eagle). Nem csoda hát, ha az invitációt elfogadta és vissza jő Amerikába. Hozza Isten szerencsésen. Dr. Rosenspitz Sándor

Kovács Miklós István, Roboz Istvánhoz írt levele²⁹

Kedves jó Pista bátyám!

(St.-Luiz. Missouri.)

Midőn szerencsétlen sorsom 9 tagú családommal, világfutóvá tett s mindenemet a mi előttem szentségem volt, - a köttsei temetőt is, - ott kellett hagynom - a bucsulevelek írásakor sokszor gondoltam Önra s szeretett családjára, - de nem lrtan azért, mert már akkor elhatároztam, hogy még egyszer - az életemben utoljára felkeresem soraimmal.

Karácsonyi István napkor, - a mint azt a múlt évben Pécsről is megtettem. Isten áldja meg! Isten éltesse sokáig István bátyám! Szívből kívánom önnek a minden jókat Közép-Amerikából!

A legkedvesebb emlékek vonulnak el szemem előtt, a Kerkápolyi-, Kazay-ház összes emlékei - a Miklós család és Kaposvár - feledhetetlen öröm óráival... Feledhetetlen ma s az lesz talán örökké Somogyvármegye. Üdvözlét még egyszer és ezerszer, úgy kedves régi barátimnak az én lelkemhez is oly közel álló Szalay Atala családnak, Németh Náczi, a kitűnő orvos Polányinak, Sebestyén Gyulának üdvözlét a távolból. Emlékezzenek reám is -feledve az örökre elmúlt s megszenvedett gyengeségeket.

A mi minket illet, hol egészségben, hog betegeskedve még eddig hála Istennek megvagyunk mind a 9-en küzdve, egymást szeretve s a mi fő szerencsénk: még mindig remélve s bízva a jövőben. A szükség kényszerít, hogy gyorsan haladjunk s így már munkában s tevékenységben vagyok s pár hó alatt meglehetősen ismerem a viszonyokat s részben az embereket is. A benszülött amerikai s különösen az angol rendkívül becsületes és jó lelkű. Családom iránt legalább számos körben a legjobb akaratot tapasztalom. Nagyon szeretik a zenét, feleségem többet játszik, mint évekig otthon, persze minden munkát, szoba zsurolastól kezdve magának kell végeznie! Amerikában mindenki szabad. A munka nagyon is jól van fizetve s minden cseléd - európai értelemben. Bizony ha boldogulunk, csak ennek az önfeláldozó jó asszonynak köszönhetem.

Ezt jól esett megírnom önnek, az én feledhetetlen kedves kőrő-nász-nagyomnak! Szegény Törs Kálmán hol van már?... Gyermekeim szépen haladnak a napi munka mellett is - német és angol, úgy francia nyelvben. Itt legalább 4 nyelvet kell beszélni az ifjaknak!

Amerika minden állama, de különösen Missouri, melyben mi lakunk, milliókat áldoz az ingyen iskolákra! Kötődnek azok és practicusak s tanári kara lelkiismeretes - sokat foglalkoznak az én gyermekeimmel is, úgy látszik ezek haladása ambíciójukat képezi: sőt az egyik tanár prof. Tífz. megtanul a kedvükért magyarul tőlük, ingyen. Ez is practicus.

Most hát elbúcsúzom örökre! Én soha, de gyermekeim hiszem visszatérnek még a hazába s itt szerzendő ismereteikkel még otthon hasznos polgárok lehetnek.

Ez szándékom ez élet célom!

Ha nincs terhére küldjön egy számot a "Somogyból"-ból -ünnep lesz ez nekem, ha olvashatom. Az én lakásom míg állandó foglalkozásra szert teszek többször változni fog!

Az élet különben itt minden, csak nem nyugodt. Viharos minden nap, minden óra, vasúti szerencsétlenség, hídszakadás, robbanás, tűz, rablók, minden pusztít, úgy élünk, hogy minden perczen készen vagyunk a halálra, - a halálra, melyet már Európában, kedves hazánkban elszennvedtünk; mert mi vagyunk azok, a "kik kétszer hálnak meg"!!

Isten áldja, virágoztassa a somogyiakat, kaposváriakat. Köszöntse nevemben ismerősöket, Zoltánt, Vöröst, Kazay Miklós bácsit, Göncit, Mathisékat s Csorbát, Kapotsfy Jenőt és mind a kik jól emlékeznek. Isten vele!!

Legyenek boldogok!! De verje meg az Isten... Kovács Miklós István.

Jugrinecz Gyula drávaszentesi lakos 1909-ben írt levele Lebanon városából³⁰

Édes Náncsim! Soraidra annyit írhatok, ha már a házat eladtad, az ágyneműdön és az én szerszámomon kívül aggy el mindent, és úgy nézd hogy minél előbb hadd ott azt a gyarló életet, és kövess engem ha gyöngyéletet akarsz élni öreg napjaidra. Azt én neked nem vagyok képes leírni hogy milyen különbség van a hazai és az itteniélet közt azt csak akkor tudod ha már itt leszel. Én haza menni nem számított, mert othon többet dolgoztam éjjel mind nappal, a megélhetés mégis nehéz volt. Soha nem volt se vásárnapom, se ünnepem, itt hétköznapi több szabad időm van mind othon bármelyik ünnepi napon. Ha úgy van amind már többszörirtad hogy hűséges feleségem vagy azt csak azzal bírod bebizonyítani ha minél előbb, utánam fogsz jönni ha kérésemet vissza nem utasított biztossan mondom neked hogy a mostani sorodhoz képest paradicsomba fogsz jönni. Azért kérek nehez az időt legkésőbb Márczius, vagy Áprilisba okvetlen itt legyél. Attól netarc legkevesebbet sem hogy a hajó elmerül, mert először nem úgy van az meg csinálva hogy éppen tealadtad merüljön el, másodszor pedig nem csak te magad jösszrajta. Vallásodat ép úgy megtarthatod mind othon. Ismételve kérek soraim vétele után úgy intézd a dolgot hogy a fent kiírt időre okvetlen itt legyél, mert ha kinem jössz akkor úgy vedd mintha eltemedtél volna. Leveled először is nem jött ajánlva hanem 25 filléres bélyeggel, másodszor pedig azalatt az idő alatt még írtál lakást változ-

tatott a házigazdám, úgy velük együtt én is. Abban az időben amikor a leveled ideért, a levélhordónál a nevem ismeretlen volt, az előbbi lakásunkat üressen találta és így vissza vitte a levelet a postára ott kilelt téve az eltévedt levelek közé ahol máma véletlenül találtam meg és azért válaszolok így későn. Ugy a házigazdám valamind a háziasszonyom is tiszteletit küldi, őkis igen szeretné ha kijönnél. Boldog karácsonyi ünnepeket kívánva sokszor csókol szerető férjed Gyula. Istven veled.

Korcz István barcsi lakos 1910-ben írt levele Chicágóból³¹

Szeretet Kedves bátyám a leveledet megkaptam ameből megértetem hogy hogyál az othoni terv hát kedves bátyám és ángyom és feleségem mást nem tudok írni mind hogy csak ha lehet jöjtek mert ugyan az előb enyi levelemben írtam hogy nem sokáik fogok küzködni ameríkába de ha kijötök akkor talán soha nem fogok haza menimert mit ér az élet othol ha nincs mit harapni. Hát most már kedves feleségem és bátyám ne sajnálátok a pénst mert majd ki fogjuk azt is könyeben keresni mind ohazában mert it könyeben megkeressek 100 forintot mind odahazába 10 et azért kedves bátyám csak ara kérlek hogy el nehad az én családomat hogy legaláb együt lehesünk mert akkor úgy érzem magam mind menyországba volnék ha az isten kisegit beneteket. Azon ne félj hogy munkát lehet kapni és csak azt mondom vagy írhatok hogy job mind othon pedig azt mondják hogy minden holjó de ithol legjob de az nem igaz mert ot jó máma ahol könyen lehet élni és szerezni. Kedves bátyám ara kérlek hogy legaláb valami hazai félét hozatok nekem vagy egy pipát is mert it nincs olyan mind othol és pénst vegyetek fel eleget avval ne törődjétek hogy sok az adosság mert bizony kedves feleségem és bátyám mastanában nem fogunk hazamenni. Hapedig hazza megyünk akkor már kelis valaminek othol leni nem üres közel megyünk haza és magatokat ellásátok mindennel mert én ugyan nem voltam béték de nem tudjuk hogy ti is kibírjátok e úgy mind én és kedves bátyám a hajora azt a diana sosborszeszt vegyetek és avval induljatok különben neket már azt nem kel mondani mert te azt tudod jo.

Roncs József erdőcsokonyai lakos 1910-ben New-Yorkból írt levele³²

Kedves anyám! Ezen soraimba nem sokat írka-firkálok csak anyit, hogy folyamodjál az utlevélér sürgősen. A dolgot úgyintézd, hogy szeptember 10-én induló hajóra felszállhassatok mind ketten a (szereteth) gyermekünkkel együt, mert fiuméből minden szombatn indul egy hajó. Tehát az előleget (két) héttel 40 koronát pontosan beküld és onnéd határozottan tudatni fogják, hogy mikor indul a hajó.

Az utlevelet Roncs Józsefné címre kérd és csak azt nézd, hogy jöjjetek, mert it az élet és a pénz kereset. Mert ugyan én egy kicsit mámlász vagyok és te pedig világra való vagy tehát ezért nem félek és bizom, ha az lsten az egészségünknek kedvező napokat ad 4-5 év leforgása alat saját üzletünkbe működünk. Nefélsemmit csak gyertek mert most ezen helyem állandó és ez nem szünik meg és it együt dolgozhatunk havonkint 50-60 dollárt kapunk.

Nekem az első hónap 20 dollár volt, de a második már 25- vagy esetleg 30 lesz. Még azt határozottan nem tudom mert nagyon meg vannak elégedve velem. Itt...csak egyszer mutatták meg és tovább folyik szépen a munka. Ha az Isten kisegít te is a konyhán leszel velem. Sies kedves anyám mert mire kijössz nem tudok veled magyarul, hanem angolul beszélni. Kedves anyám az előző levelemben írtam, hogy a szeretett kis fiunkat ne hozd ki, de meggondoltam mégse had othon a drága életünket ha él.

Kedves anyám légy szíves ird meg addig, hogy körülbelül mennyi pénzed van? Hogy tudjam magammihez tartani nehogy esetleg utközben vagy akadály vagy esetleg zsebpénz nélkül nem akarom, hogy utazzál.

Ezeket pedig hozd veled. 120 kilójig össze pakolhatsz: és pedig: ágy neműt, fehér neműt és a főző edényt a mi nem törekeny, amit nem érdemes ki hozni azt nem kell. Szóval a főző edényt az elpakolás pedig úgy legyen, hogy az én kofferomat ted a nagy kishiba (ládába) mind kettőt ha szükségeltetik pakold be. A Markó bácsival pedig azt a nagy kishibát mind 4 oldalára tetes 2-2 lejsz nit erősítés véget a két végig fogót, a fedele pedig sarokkal és zárral legyen ellátva. Jó erős lakatot rá. A ruha szárító kötéllel pedig jó erősen átkötni. és így akkor a fiuméba feladhatod. Ami ocskább ruhád van azt nehozd magaddal ad valakinek. részedre a kalapot arra mire jössz meg veszem, mert it akik az utcán verkliznek azok is kalapot viselnek. Tehát ha bele halsz is kalapot kell hordanod. Elindulásodik sokidó nincs ha esetleg valamit amit én elfelejtenék röktön írjál. Minden tekintetbe, hogy jöhecz-e vagy nem és mikor? Majd arra az időre a költséget én megküldöm, azon neked dolgozzál semmit. 50 dollárt tudok arra küldeni és valami csak még van nálad. A kis fiujár fizetől 20 koronát magadért pedig 190 koronát. Tehát ez összesen 210 korona.

Az utazás a harmadik osztályun történjen! a hajón fizet 20 koronát még az étkezésre és akkor megleszöl elégedve mert a nők úgy a hajón valamint már fiuméba az amerikai tekintélybe részesülnek.

Továbbá ha az Isten segítségével a hajóra felszállhatsz és az orvos vizsgán szerencsésen át esel nekem a hajó indulása előtt levő nap ird meg, hogy jössz, és melyik hajóval. Ezen a borítékon levő címet mutasd elő ha kéri fiuméba és...ezen borítékot meg takaricsd!

Fülöp Ferenc háromfai lakos 1911-ben feleségével írt levele³³

Kelt levelem Dayton 1911. Szeptember 25 dik

Kedves Linám tudatom veletek egészséges vagyok melyet nektek is kívánok. Leveledet még nem kaptam meg de azért én írok tudatom veled hogy ma kiváltottam a hajójegyeket a részetekre és elis van küldve. Tudatom veled kedves fiam hogy én teljesen megondoltam magamat a hazamenés felől mivel biztosan meg tudtam hogy a három éves szolgálatot elnem kerülhetem sehogy tehát akkor minek menyek haza. Ha a Dunából kiszabadulok akkor a tengerbe ugorjak már egy évóta nélkülöztelek benneteket most meg haza menyek és önként dugjam a fejemet a zsarnokság jármába és három évig ingyen szolgáljak? milene akkor teveletek ha én ott volnék? én úgy gondolom kedves Linám talán neked is job lesz ha visza jötök talán megis könyeb itt a

megélhetés mind ott abba a pletyka faluba mert itt mégis csak könyeb egy kis pénzhez jutni mind othon, Pedig kedves fiam de sokat ábrándoztam már afelől hogy hogyan foglak meglepni beneteket ha haza megyek de sajnos nem mehetek még haza mert hova menyek pénz nélkül? haza menjek egy cent nélkül még egypár forintom sem lene ha berukolnék? Nem és nem lehet sehogy igaz hogy nagyon szeretném még a Szüleimet látni de nem tehetem sehogy. Tehát kedves Linám tud meg hogy most visza jössz hozám tárt karokkal várlak beneteket mert nélküled nem élhetek már ugy szeretném ha egy hét alatt itt lenétek mihelyt az értesítést megkapod rögtön jöjtek még a tavasszal megírtam hogy válcsál utlevelet ha még nincs meg rögtön válcsd ki és rögtön jöjtek mert nagyon nehezen várlak beneteket. A Pétertől Kérd meg a pénzt már a múltkor megírtam hogy egy általán nem tudod tőle mekapni akkor kérj az Imrétől legalább 50 forintot hogy legyen utiköltséget de rögtön jöjj kedves Linám. A szívedet olyan tisztán hozd visza ahogy elvited mert nekem más nem kel tiszteltetem és csókolom Szüleimet testvéreimet mond meg Imrének sajnálom hogy nem mehetek haza de nemis tehetek róla. Szerencsés utat kedves fiaim ezer csókkal várlak beneteket viszont látásig maradok szerető Ferid. elnefelejcs én se téged rögtön jöjtek. Itt küldöm ezt akis czédulát ere az van írva hogy addig elne induljatok hazulról még értesítést nem kaptok a hajótársulattól, Különben te már tudod és nekem rögtön ird meg mikor elindultok hazulról és nevjorkbol sürgönyözz mert nehezen várlak csak rögtön jöj. Várlak elnefelejcs mert én nagyon szeretlek. A kis fiunkra nagyon vigyáz.

Peresa Vendel somogyacsi lakos 1911-ben írt levele³⁴

Szeretet kedves párom Rozikám és kedves kis fiam. Jánoskám kiket ol nagyon és hűen szeretek szíveimből kívánok mindenben a legjobbat nagyon szeretet kedves párom angyalom kiért ol sokat vagyis mindég fáj szívem, Kedves angyalom azért eszt nem hitem volna hogy ilyen szív fájdalmat keljen szenvedni mert a gondban és az utánadvaló bánkodásban ol rossz hogy sok szor azt hiszem hogy a szívem leszakad érted és kis fiamért nem is lehet csodálni mikor il mesze kel azoktól leni kiket az ember legjobban szeret. Szeretet kedves Rozikám kedves párom. Hogy nem volna rossz csak az ember kicsitgondoljon bele adolokban hogy milyen rossz az amikor két hű szerető szívnek keté kel szakadni a leg szebb fiatal időben. Kedves párom rozikám nem tudom neked olan rossz mind nekem nem hiszem mert ha ez a sok baj nem let volna a nyakamon bizon visza mentem volna annyira fáj a szívem érted és jánoskámért. De én nem mehetek hozátok hanem neked kel kijöni. Nebusulj ám semit nem akarok rosszat mert it sokal job lesz mind othol nefélj ám hogy burtot veszek a részedre hogyneked keljen vesződni aval a sok emberel hanem bejársh velem a gumi gyárban egy dolár ötven centet kapsz regel hét órától dél után négy óráig én is csak 10 órát dolgozom regel fél hétől délután 5 óráig fizetésem 2 dolár 50 cent. Szeretet kedves párom rozim angyalom mire ide érsz kiveszek egy szobát konyhát csak iparkogy a könyvet meg iratni hogy julius 29 kére kész légy akkor jön a Szakszonია nevű hajo a barból gyura bátyám felesége is aval a hajoval jön az már el küldte a hajo kártyát is, de én

majd pénzt küldök mert job ot kíváltani mind inét küni. Meg körül belül a szabo imre koma is jön márt a másik két levélben is írtam hogy iras könyvet de ugyis tudom hogy még nem iratal mert le beszélnek de ha másnak joban hiszel mindnekem akkor nem tehetek rola magadnak és nekem csinászvele kárt. Mert ugy hiszem hogy tisztesség után fehérnépnek az ura férfinak a felesége az el ső de azért ha nincs kedved ki jöni akkor ird meg akkor nem erőltetek. De akkor jól meggondold mert én tudom biztosan hogy job lesz ha kijössz mert én már tudom hogy milyen esetek történnek. Kinek kintvan az ura feleségepedig othon mert eből történik a rossz maga viselet, és el válások mert amerika soknak csinál boldogtalanságot mert afehérnép othon elromlik ekor el hagy ják egy mást ilent hányat lehet it halani. Szeretet kedves párom Rozikám kérd-meg édesapámat és édes anyámat hogy kedves ki jánoskánkat fogadják othon hapedig nem akkor iras arol is könyvet és hozd ki. Nefélj ám az utol semit mikor én jötem mág 5 vagy 6 gyermek is jöt egy aszonyal de segítik még etetni is a mat rozok a hajon. Mert ha hű vagy és szeretsz akkor megsem tudol othon maradni me nek én örömet hozatok de nekem nem lehet mert tudodjól hogy hogyan álunk kedves párom ha te it leszel nem lesz semi bajsem. bizhatol ráhogy it sokal job lesz it nem kel mérgeledni semit it meg van a jo élet sor meg még pénz is marad nebusulj it még egy rossz szót sem kapol. Kedves párom levelemre minden egyre felelj hadd tudjan hogy hogy van othon mert it csak az vigasztal.

Selmi János csomai lakos 1913-ban Akronból írt levele³⁵

Kelt levelem Akron O.9.25. Mély tisztelettel Kedves szeretett feleségem nehéz munkába ki fáradva napestig a mindennapi kenyérért küzdve a véres verejték hullatása között hol találhat lelke nyugalmat ha nem azokról való emlékezésben akik a szívemhez van növe. Reád gondolok én szeretett feleségem a munkában, a pihenésben, az éjszakai álom reád emlékeztet, ez emlék a vigasztalásom, a viszontlátás a reménységem. Isten a ki át hozott a nagy vézen mélségei felet ezt adja meg nékem, de a mig láthatlak színről színre, e halvány betűket akarok veled beszélni.

Kedves szeretett feleségem a leveledet meg kaptam a mellért fogad hallás köszönetemet azért pedig kedves feleségem hogy én egy kicsit meg késtem a levelemmel kérek tőled bocsánatot. azt írod kedves feleségem a leveledben, hogy nem hiszed el hogy nem érek reá levelet írni, hát iszen tudod jól hogy én nem tudok írni, hogy nem egy jó barátvan aki nem restel írni de hát hol az dolgozik este hol meg én, így aztán nem akkor irhatok mikor a leveled ide ér, hanem akkor mikor tehe-tem.

Kedves feleségem most én fordulok te hozád egy kéréssel nem is sokat habozok meg mondom hamarjában azt szeretném kedves feleségem hogyha te kijönél ide és akkor még egypár évig itt lennénk. De csak ugy kedves feleségem hogyha a kis szőlőtt olan embernek tudnád ki adni a ki meg takarítaná hogy ne lenne bitangságban meg aztán az édes anyád hogy ha meg van egéségben, de hogy ha ki nem jössz akkor

én othol leszek a tavaszra. Nem azért írom feleségem hogy haza megyek hogy talán evel ijeszteni akarnálak hogy csak jöjj ki, de így már nagyon meguntam mindig más házában lenni. Pénzt meg adig nem küldök míg választ nem kapok, én a legjobb egészségben vagyok amit nektek is szívóbb kívánok maradok mindig hű párod a sirig Selmi János Akron O.E. Cedar P.t.r. No. 53 Nord America. Dicsértessék a Jézis Krisztus így köszöntök be hozzája kedves néném mind az én jó bátyám feleségéhez, azt kérdezte kedves néném, hogy ki a bátyámnak a levél írója, én vagyok Trakcsi születésű Görbe József.

Betrár Nándor 1913-ban írt levele³⁶

Édes Anyikám. Itt vagyok a világ másik felén. Ideges bolond vasúti utazás után egy csúnya viharos hajózás következett. Az első napok itt Newyorkban rettenetes hidegek voltak! Ma a 3. nap tavaszias szép idő végre! Bolond szokatlan élet ez itt egy teljesen ismeretlennek. A szállodából hamar elkellott jönnöm mert rettenetes drága! Találtam privát lakást valamivel olcsóbb de még nem maradok meg benne! férges és szintén drága (heti 3 dollár vagyis 15 korona) Mig az ember kiismeri magát sok tanuló pénzt elfizet. Azt hittem többet tudok angolul de ez az amerikai oly különösen beszél hogy újra kellett tanulni! Gőzerővel hozzá is látok mert enélkül itt úgyszólván semmire se lehet menni. A pénzt egy nagy biztos bankba helyeztem el úgy hogy velem bármi történne is a pénzt megkapjátok. Daczára hogy nagyon reumás vagyok, amíg lehet fönn maradok. Keresek most egy gőzfürdőt. És érdeklődök úgy állás mint valami egyéb után melyből mielőbb meglehetne élni itt rengeteg pénz van, de hivatalba igen nehéz jutni! A hajón megismerkedtem egy Mendelsohn nevű vállalkozóval ki most megy Francia országba egy sor 100 000 dolláros szerződés lekötésére, az 1915-ben levő vilákiállításra vonatkozólag. Máj-juniusra állást biztosít heti 40-50 dollár fizetéssel; de ez még sokára lesz. Szóval attól nem félek hogy itt megélni ne lehessen! Csak az a kérdés hogy nálatok mi lesz és mi van! - Bármi legyen is ide jutni nagyon nehéz de ha már itt vagyok itt semmi se történhetik velem! és ezért Hámp Imre vagy Jóska ha most esetleg fizetnek is értem rövidesen megadhatom nekik! Átkozom azt az időt amit fiatal ambíció és egészségem feláldozásával Kaposváron eltöltöttem. itt is nehéz az élet de pláne beljebb megbecsülik az élelmes ambíciózus munkát! Az utazás ide drága a gyerekek felét fizetik Bandi már az egészét! Ha átjöhetnétek itt ingyen tanítják és képezik ki a gyerekeket. Amíg átjöhetnek csak németet fosírozni. Te bizony jó lenne ha mielőbb jöhetnél? Na majd meglátjuk! Fogalmam nincs hogy állhatnak a dolgok otthon? Béla Jóska és dr Waldmann csak majd megoldják valamivel! Ha egy jó egyességet lehetne csinálni Kudra és Gajos átvehetnék az üzletet és fizetnének évente valamit. Ha meglehetne menteni a név becsületét jó lenne, de én még akkor se vágyok többet haza! Kellemetlenkedhetnek és ezért ovatosnak kell lenni! Ezt a levelet Róberthez czimzem, hogy ő küldje Wolfnak, ki neked átadja. Te pedig írdál Mr Merkel Philipp czimre 14 st. 211. - Később majd újra megírom hova. 5 db 5 filléres bélyeggel jól ragaszd le hátul hogy megállásák ha felbontják. A levelet tedd egy... és küld Robert feleségének.

Betnár nevet ne említs! Csak Göbel Etel úrnőnek Miskolcz Vágóhíd. Ő majd feladja nekem hogy ne Kaposvári bélyegző legyen rajt. Szóval okosan higgadtan. A levelet ne a postán hanem a vasúton add fel. Rettenetes viszonyok, de talán még minden jóra fordulhat? Tudja Isten miért kell még ezta keserű poharat is lenyelni?! Csókol benneteket a közeli viszontlátás reményében megtiporva ugyan de dacz és akarat-erőtől duzzadva szerető Nándorod.

Konkolyi József alsósegesdi lakos 1913-ban írt levele³⁷

Szeretet Drága kedves aranyos feleségem Mariskám tudatlak hogy hozám küldöt kedves soraidat megkaptam a mellett nagy örömmel bontotam fel hogy aztolvastam hogymár mikor indulsz. Szívem szerelme nehagy soká így egyedül szerelmedért szenvedni mert már minden reményem csak aban ál hogy te drága aranyos kedves feleségemmel milen szép új életet és boldogságban élünk és szép kis pénzt ösze sporollunk pár év mulva. Az Isten segítségével töb magyar ember dolgozikot ahol én és kérdeztem tőlük hogy ők hogy boldogulnak és ők egyik is másik is azt mondja hogy a mit az ő feleségük keres egy honaponát az mindig elég kétő üknek élésre és lakásra. Amit az emberek keresnek az tisztán mind megmarad nekik ők is csak azt mondják hogy csak bátran jöjki drága angyalom. Pár év mulva szépen tudunk pénzt sporolni mind ők még te drága szíven anál is inkább bátran és nyugodtan jöhete mivel te németül értel és beszélni tud. Mert it a német nyelven beszélnek az egész milvake városban de az ők feleségük csak magyarul beszélnek és mégis minden héten 8 és 10 dolárt keresnek és ahol pedeg ketten szépen és jól lehetnek ketten nem mind én burdoháznál élek ezel csak az életemet röviditem ha évekig így kellene élnem. Tehát Draga szívem szerelme Ne halazd soká indulásodat mert igazi szerettem vonzó szívem érték dobog. Aranyos angyalom én már ezelöt pár hónap ja azongondolkaztam mindte drága angyalom a múlt tavasza írtad egy levélben hogy az első fecskét látád és mire a másik fecskét ismét látod ara talán te is utnak indulsz. Tehát kedves szívem szerelme it van már az az idő hogy ismét a vándor fecskék utnak indulnak kedves párukkal indul tehát te is kedves igaz hű párod után ki szeretekedves párjának mán a megpihenő fészket elkészítette. Jöj szívem reménye szívem gyönyörűsége mire egy évletelte eljönne ismét az újvilágban új életet követhessük le írhatatlan sok mindenben részesül velem együtt a mit magyar országon semi pénzért nemlehet fel találni. Ezer bocsánattot kérek kedves jó szüleim hogy az üdvözlétel megkéstem de nem az én hibám hanem a naptáromé mert aban február 19 én van konrád. Isten velük maradva igaz szerető gyermekük józsi ír biztossat hogy mikor indulsz nálad nélkül nem élehetek. Röktön ír mikor indulsz ha igazán szívedben hordozol akkor kiis jössz szíved párjához jöj szívem minél előb akár mijön mész keresztül csak jöj ki hozám minél előb százezerszer ölel csokol igaz hű elfelejthetetlen férjed Józsi. Jöj, jöj, jöj szívem reménye minél előb drága angyalom.

A kivándorlást a korabeli kutatók - szociológusok, történészek, közgazdászok és politikusok - összetett társadalmi jelenségnek tekintették, jóllehet szép számmal voltak olyanok is, akik e kérdést szimplifikálták és csak egy-egy részkérdést vettek észre. Egyesek csak a tragikus drámai jelenetekre hívták fel a figyelmet, míg mások kizárólagosan a csodás Amerika előnyeiről írtak. Ugy gondoljuk: a dráma és a csoda együtt volt társadalmi méreteiben, de még egy emberben is.

Az Amerikában élő kivándorlók, többnyire azok, akik a számításukat nem találták meg, az óhazát a megszépítő messzeségből nézték. A sikeresebbek, akik kint maradtak, az újlátnak csak az előnyeit érezték, úgy gondolták, hogy a régi hazában már nem tudnának élni. A sikeres kivándorlók közül többen, amikor hazajöttek, a valóságból kiábrándultak, közülük sokan visszamenekültek, mivel rádöbbentek, hogy Magyarországon számukra csak a nyomor jut. Később azonban az USA-ban letelepülteknek azt is tapasztalniuk kellett, hogy a beilleszkedés nehézségei, nemegyszer kudarcai felélesztették bennük a szülőföld és a haza utáni végyat. Hiába adott az új haza otthont, kényeret, biztonságot, halálukig idegennek érezték. Csak a második nemzedék tudott véglegesen asszimilálódni és azok, akik gyermekként kerültek ki.

Jegyzetek

1 A kivándorlás irodalmának válogatott összeállítása: Thirring Gusztáv, A magyarok kivándorlása Amerikába in: Közgazdasági Szemle 1896; Hegedűs Lóránt, A kivándorlási kongresszusok eredményei (Budapest 1904) (Könyv. A Budapesti Szemleből), Matilekovich Sándor, A kivándorlás in: Közgazdasági Szemle 1907; Tonelli Sándor, Utazás a magyar kivándorlókkal Amerikába in: Közgazdasági Szemle 1908; Bolgár Elek, A kivándorlás in: Huszadik Század 1908 Neményi Bertalan, A magyar nép állapota és az amerikai kivándorlás (=Magyar Statisztikai Közlemények, Új Sorozat. 67. k. Budapest 1911); A magyar szent korona országának kivándorlása és visszavándorlása, 1899-1913. (Budapest 1918); Kovács Imre, A kivándorlás (Budapest 1938); Rácz István, A paraszti migráció és politikai megítélése Magyarországon 1849-1914 (=Agrártörténeti tanulmányok 8. Szerk.: Gunst Péter, Hoffman Tamás, Budapest 1980); Puskás Julianna, Kivándorló magyarok az Egyesült Államokban. 1880-1940 (Budapest 1982); Dániel Ferenc-Orosz István, Ah, Amerika! Dokumentumok a kivándorlásról 1896-1914 (Budapest 1988); "Valahol túl meseországban..." Az amerikai magyarok. Válogatta: Albert Tezla, Kathy Elaine Tezla közreműködésével. I-II. k. (Budapest 1987)

2 Kende Géza, Magyarok Amerikában. Az amerikai magyarság története. I.k. (Cleveland 1927), 40.

3 Xantus János levelei Északamerikában (Pest, 1858), in: Prépost István (szerk.), Xantus János: Utazás Kalifornia déli részeiben (Pest 1860); Uő., Egy vadászati kirándulás nyugati Mexikóban (Pest 1866)

4 Gazdasági Lapok, 1857. 197-198.

5 Király István Szabolcs, A mezőgazdaság gépesítésének kezdetei Somogyban, in: Kanyar József (szerk.), Somogy megye múltjából. Levéltári Évkönyv 12. k. (Kaposvár 1981), 317-362; Uő., A mezőgazdaság gépesítésének kezdetei Somogyban (második közlemény), in: Kanyar József (szerk.), Somogy megye múltjából. (=Levéltári Évkönyv 13.k., Kaposvár 1982), 283-312.

- 6 Somogy, 1879. október 28.
- 7 Somogy, 1879. november 4.
- 8 Somogy, 1883. január 2.
- 9 Somogy, 1886. augusztus 17.
- 10 Ifj. Széchenyi Imre gróf, *Amerikai levelek* (Budapest 1883)
- 11 Uo. 132.; Széchenyi Imre válogatott művei; Somogy megye monográfiája (Budapest 1892); Telepítési törekvések (Budapest 1893); Az egyke (Budapest 1906)
- 12 Somogyi Ellenőr, 1893. január 20.
- 13 Somogyvármegye, 1914. március 15.
- 14 Somogyvármegye, 1912. május 26.
- 15 Somogyvármegye, 1911. július 2.
- 16 Somogyi Újság, 1897. március 7.
- 17 Somogyvármegye, 1913. július 19.
- 18 Somogyi Hírlap, 1893. február 19.
- 19 Somogyvármegye, 1912. július 27.
- 20 Somogy Megyei Levéltár (Továbbiakban SML.) Alispáni Hivatal Útleveleliratok 1904-1914.
- 21 SML. Alispáni Hivatal. Útleveleliratok. 1913/384.sz.
- 22 SML. uo. 1913/268. sz.
- 23 SML. uo. 1906/1256. sz.
- 24 SML. uo. 1909/778. sz.
- 25 SML. uo. 1913/839. sz.
- 26 Somogyvármegye, 1909. március 27.
- 27 Timon Zoltán, *A magyar kivándorlás politikája* (Budapest 1904), 19.
- 28 Somogy, 1879. október 28.
- 29 Somogy, 1894. december 23.
- 30 SML. Alispáni Hivatal. Útleveleliratok. 1909/649. sz.
- 31 SML. uo. 1910/282. sz.
- 32 SML. uo. 1910/727. sz.
- 33 SML. uo. 1911/486. sz.
- 34 SML. uo. 1911/359. sz.
- 35 SML. uo. 1913/ 57. sz.
- 36 SML. uo. 1913/300. sz. Betnár Nándor Kaposvárott kereskedő volt és a csődeljárás elől az USA-ba szökött. A levélben erre több homályos célzást tesz.
- 37 SML. uo. 1913/214. sz. A kivándorlók levelei a "láthatatlan történelmet" érzékeltetik. Az ötletet Hanák Péter professzor úrtól vettem, aki számos népi levelet közölt az első világháború időszakából. Hanák Péter, *A Kert és a Műhely* (Budapest 1988), 222-274.

Radics Géza (Chicago)

A Kárpát-medence és a magyarság

A magyarságot már régóta foglalkoztatja eredetének és őshazájának kérdése. A kutatók és utazók különböző meglátásokkal és felismerésekkel gazdagították ismereteinket e területen. A szittyahun származástudat mellett kibontakozott a biblikus vonal is, amely eredetmondánkat megerősítve Nimród földjére vezet. A földrajzi és helységnevek kapcsán afrikai, sőt amerikai származásunk lehetősége is fölvetődött. A nyelvrokonság és szóegyeztetés száalai pedig a nyugat-szibériai "őshazába" vezetnek, amelyet a finnugorisztika művelői ápolnak napjainkban is. India, de főleg Közép-Ázsia nem kerülte el a kutatók figyelmét. Ide igyekezett a Nagy Vándor, Kőrösi Csoma Sándor is. A néprajzos Magyar Adorján viszont azon álláspontra jutott, hogy a magyarság és a magyar nyelv kialakulásának bölcsője a Kárpát-medence.

A kutatókat felismeréseik megfogalmazásában két fő tényező vezérli és befolyásolja napjainkig: 1. Az őshaza- és eredetelméletek nyelvrokonításon, és az őseredetű földrajzi és helységnevek azonosításán alapulnak. 2. Szilárdan beékelődött tudatunkba, hogy valahonnan jöttünk. Kőrösi Csomát is ezen tényezők vezették Közép-Ázsia irányába az ősi gyökerek meglelése végett. Ahhoz tehát, hogy képesek legyünk más szempontokat is figyelembe venni, föl kell oldani a bejegesedett, dogmatikus nézeteket, álláspontokat. Megemlítettem Magyar Adorján nevét, aki már 1918 óta hirdette, hogy "nem jöttünk sehonnan, a mi őshazánk a Kárpát-medence". Magyar tízezernél is több oldalt kitevő néprajzi gyűjteményének kiértékelése alapján jutott ezen álláspontra, amelynek összefoglalója 1969-ben jelent meg az Északi Vártán kiadásában kérésére: Elméletem lehető legrövidebb összefoglalása címmel. E dolgozatot megküldték Dr. Málnási Ödönnek is, aki a magyar történet-szek nesztora volt. Málnási e munkát elolvasta, de saját beismerése szerint nagyjából nem értette. Magyarhoz írt levelében talán az a legmeglepőbb, hogy kifogásolta, amiért Magyar nem hivatkozott korábbi kutatókra, akik munkáira mondanivalóját alapozta. Na, és ha hivatkozott volna, akkor hitelesebb lett volna az elmélet, a nézet vagy állítás? És mi van akkor, ha a megjelölt forrásmunkában nincs hivatkozás, mert a fölismerés eredeti? Avagy eredeti fölismerések nem léteznek? Így Magyaré sem? Tény, hogy Magyar nézeteinek megértéséhez, vagy elfogadásához tekintélyes ismerethalmazra van szükség. Magyar ugyanis népmeséink, néphagyományaink és nyelvünk ősi időkbe mutató elemeinek kiértékelése alapján jutott nézeteinek megfogalmazásához. Marjalaki Kiss Lajost pedig az őseredetű földrajzi nevek vezették azon álláspontra, hogy azok a magyarságtól származnak, ezért a ma-

gyarság őshonos a Kárpát-medencében. Tanulmánya 1929-ben jelent meg Anonymus és a magyarság eredete címmel. Sajnálatos, hogy a tudomány Marjalaki Kiss fölismeréseit sem vette figyelembe, pedig volna vezetése logikus, és világosan érthető.

A Kárpát-medence ősi földrajzi és helységnevei eredetének kérdésével is többen foglalkoztak. Legújabban Aradi Éva vetette vizsgálat alá néhány, főleg erdélyi földrajzi név eredetét, amely Kőrösi Csoma Sándor hagyatéka nyelvészeti kutatások tükrében címmel jelent meg az 1992-ben kiadott Kőrösi Csoma Sándor Emlékkönyvben a kovásznai Kőrösi Csoma Sándor közművelődési Egyesület gondozásában. Aradi írja, hogy "Erdély mai helységneveinek többsége még a dákok előtt, az indoiráni jazygok és szigynnák, sőt lehet, hogy már az agathyrszek idején kialakult, s ezek vagy dák, vagy hun-magyar átvétellel napjainkig öröklődtek." Aradi a szanszkrit nyelv segítségével ad értelmet ezen földrajzi és helységneveknek - pl: Kárpát, Tisza, Maros Körös, Olt Tatrang, Hargita, stb., - ezért idézi is Csoma megszívlelendő utasítását: "Tanuljuk a szanszkrit nyelvet, mert semmilyen más népnek annyi haszna nem lehet belőle, mint éppen a magyarnak." Igaz ugyan, hogy ennek említése rendszerint kimaradt a Csomát méltató művekből, mi több, esetenként a nagy tudóst ezért meg is mosolyogták.

Ma még nem tudunk minden igényt kielégítő magyarázatot adni az őseredetű földrajzi és helységnevek nagy számban való előfordulására a Kárpát-medencében, de elgondolkodtató, hogy Hawaii-ban élő Dr. Vámos-Tóth Bátor ezen őseredetű nevek azonosait megtalálta a világ különböző pontjain, főleg azon vidékeken, ahol az ősalapot nem lett megbolygatva, vagy éppenséggel fölforgatva. E tény tehát megerősíti Marjalaki észrevételét, azt ugyanis, hogy az ősi nevek ott maradhattak meg, ahol az ősi nép is megmaradt.

Talán nem lesz érdemtelen, ha ezek után röviden elmondom, mint jutottam el saját észrevételeim, nézeteim megfogalmazásához. A második világháború éveit idején, valamelyik elemista könyvünkben az állt, hogy a magyarság Mezopotámiából származik. Miért, miért nem, e mondat beékelődött tudatvilágomba. Miután nyugatra kerültem, az amerikai magyar újságokban olvastam ilyen témájú cikkeket. Aztán könyveket vásároltam. E munkákban nem találtam semmi különösöt vagy kivetnivalót, hiszen tudatomban az élt, hogy az Eufrátesz és a Tigris folyók mentéről származunk. Később, mikor ismereteim e témából szépen fölgyarapodtak, beszélni kezdtem róla, s azt vettem észre, hogy mások ezt nevetségesnek tartják, sőt, többen ellenséges érzelmeket ápolnak vele s talán velem szemben is. Kezdetben nem értettem, hogy mi lehet az oka. Aztán rájöttem, hogy az ismeretek, amelyeket az iskola padjai közt sajátítunk el, tulajdonképpen egy életen át végig kísérnek bennünket, és legtöbbször azokhoz makacsul ragaszkodunk. E munkákból azt is megismerhettem, hogy a magyarság őshazais és eredetkutatásának politikai háttere is van, amelyről később magam is meggyőződtem. Nos, e tényezők voltak azok, amelyek engem arra ösztökéltek, hogy kibogozzam, legalább a magam részére, hogy mi lehet az "igazság". Ez a hetvenes évek második felében volt, amikor a sumer származásmélet hiányosságait kezdtem fölismerni. Azt vettem

észre, hogy a kutatók nem tudják törés nélkül levezetni Mezopotámiából való vándorlásunkat. Arra gondoltam, ha nem valahol az idők mélyéből indulnánk ki, hanem az úgynevezett "honfoglalástól" visszafelé gombolyítanánk a fonalat, s talán megtalálnánk az elveszett szájakat. Arra viszont nem is olyan régen döbbsentem rá, hogy Mezopotámiából a Kárpát-medencébe vezető út útvesszői nem csupán a kérdéses tanulmányok hiányosságaiból adódtak, hanem abból is, hogy az onnan elinduló népet magam is Árpád népéhez kötöttem, tehát hatása alatt voltam a "honfoglalás" elméletének. Dr. Nagy Sándor A magyar nép kialakulásának története című művében pedig elég meggyőzően kimutatta a magyar nyelvű köznép jelenlétét a Kárpát-medencében hosszú ezerévekre visszamenően. Ezért írta:

"Tehát ott alakult ki a Duna-medencében (a magyar nyelv) és nem vitték oda készen sem a vogul őserdőből, sem máshonnan. Minden odakerült népelem hagyott nyomot rajta, de a nyelv jellege megmaradt annak és olyannak, amilyenre a legnagyobb számú telepések formálták ki."

Ismeretvilágom sűrű, fekete felhőkkel borított égboltját tulajdonképpen László Gyula professzor A "kettős honfoglalás" című tanulmányában lelt idézet világította meg. László ugyanis Dr. Györffy Györggyel vitatkozva idézi Györffyt a Valóság, 1973. 7. számából:

"Korábban, míg régészetünk szinte százszor annyi avar sírt tartott számon, amennyi magyart, magam is felvettem, hogy a hiányzó magyar köznép a kései-avaroknak mondott temetőkben rejtőzhet (1958), amióta azonban Szőke Béla a X. századi magyar köznépet a tévesen szlávnak mondott temetőkben ismerte fel (1959), ehhez a megoldáshoz csatlakoztam."

Ekkor értettem meg félreérthetetlenül, hogy a Kárpát-medencében, a X. században élt egy nagylélekszámú köznép, amelyet a magyar történettudomány ide-oda tologat, de szerepét nem hajlandó érdemileg kivizsgálni a magyarság kialakulásában. Pedig e népnek meghatározó szerepe volt, főképp nyelvünket illetően. Ezért írta László a Honfoglalókról című dolgozatában:

"... hiszen ha a vonatkozó halántékkarikás temetők (a Kárpát-medencében) javarészt szlávok lettek volna, akkor Árpád magyarjainak el kellett volna szlávósodnia, s mi ma szlávul és nem magyarul beszélénk."

Mindennek ellenére azonban még éveknek kellett eltelni, mikor megtudtam fogalmazni, hogy őseinknek kell tekinteni mindazon népeket, amelyek a X. században és előtte a Kárpát-medencében végleg megtelepedtek, hiszen vérük ereinkben csordogál. Ezek közül a legfontosabbak Árpád népe, az avarok és az őstelepes földműves nép. Korábban hunok és szittyák.

1993-ban jelent meg Dr. Makkay János tanulmánya A magyarság keletkezése címmel. Makkay Lászlótól romantikusabb véleményre jutott. Ő a magyarságot "sodródás" révén költözteti a Kárpát-medencébe, nem mint László, aki a "kései-avarok" nagyszámú-bevándorlásában látja a magyar nyelv túlsúlyba kerülését a Kárpát-medencében. Az ezzel kapcsolatos észrevételeimet az Eredetünk és őshazánk című mun-

kámban tárgyaltam. Makkay nem tudósít arról, hogy hol volt ezen legendás "őshaza", ahonnan a magyarság "sodródhatott" a bolgárokkal, a "korai"- és "kései-avarokkal", mígnem többségbe nem került a Kárpát-medencébe. Ez azért figyelemre méltó, mert Makkay az Árpád-családból kikerült vezetőket török nyelvűnek tartja. Sőt, megkérdőjelezi Árpád népének esetleges magyar nyelviségét is, mikor ezeket írja: "Árpád népének feltételezett finnugor nyelve, valamint tényleges török lovasnomád kultúrája és szervezete között súlyos ellentmondás van.". Makkay meglátásai azonban még Lászlóénál is bizonytalanabbak. Ő az avarokat is török nyelvűnek véli. Azért írja könyve 54. oldalán: "... az avar, majd onugor foglalók által magukkal sodort tömegek ismeretlen, de nem török nyelvű népeket rejthetnek magukban, amelyek lélekszáma az igazi avar temetkezések alacsony száma miatt nem lehet kevés."

Tehát Makkay is kerülgeti az őstelepes magyar nyelvű népet, mint macska a forró kását. Inkább egy "ismeretlen, de nem török nyelvű" "tömeget" sodortat a Kárpát-medencébe. Az idézett mondatból azonban kiviláglik, hogy Makkay is azért volt kénytelen megalkotni a "sodródás" elméletét, mert az "igazi avar temetkezések" száma alacsony. Korábban, az 51. oldalon a korai avar temetkezésről írtak még ettől is többről árulkodnak. Ime:

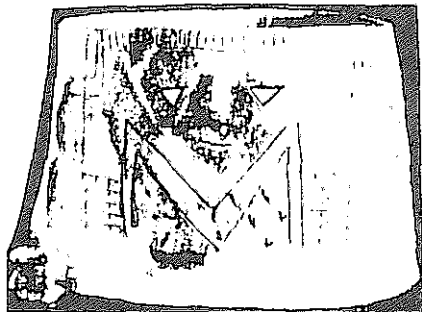
"Vida Tivadar szíves közléséből tudom, hogy a budakalászi temető eddig feltárt 1551 sírja szerint a temető középvonalában található néhány tucat gazdag korai avar sír körzetében csoportokat alkotva vannak a feltehetően nem avar ethnikumú egyéb sírok százai."

Ugy látom, hogy e kérdésben csak akkor leszünk képesek előre lépni, ha meg tudunk szabadulni előítéleteinktől, dogmákká vált ismereteinktől. Nem hiszem, hogy eljutottunk őstörténetünk minden részlete megírásának idejéhez. Nagy vonalakban ugyan, de alapvető felismeréseket és megállapításokat tudunk lefektetni, amelyekre építeni lehet.

Biztosak lehetünk abban, hogy Árpád népe, az avarok és az őstelepes földműves nép egybeolvadása alkotja a mai magyarságot, későbbi idegen beütésekkel. A legalapvetőbb, és talán a legizgalmasabb kérdés, hogy őseink melyik ágától örököltük nyelvünket. A kínai kútfőt szerint az avarok török nyelvűek voltak, mikor elindultak nyugatnak tartó útjukra Kína határáról. Többen, a mai napig úgy vélik, vagy állítják, hogy Árpád népe is török nyelvű volt. Maradtak tehát az őstelepések, akikről nyelvünket örökölhettük. Avagy az említettek nyelveinek ötvözetéből született meg a magyar nyelv? Biztosat nem mondhatunk, de több jel mutat arra, hogy az őstelepések voltak a magyar nyelvűek, amelyre a jövevények török nyelve hatással lehetett. Az Eredetünk és őshazánk című dolgozatomban érveimet felsorakoztattam e lehetőség támogatására. Ezúttal népnevünk esetleges eredetére vonatkozó észrevételeimet szeretném közreadni.

Az iskolában még azt tanultuk, hogy népnevünket a "honfoglaló" Megyeri törzs nevétől örököltük. A hivatalosak az arab földrajzíró és lexicológus, Ibn Ruszta M.dzs.gh.r főljegyzésében látják a magyarázatot. Dr. Fodor István, a Nemzeti Múzeum igazgatója a Verecke híres útján... című könyvében írja, hogy népnevünk és nemzeti tudatunk az i.e. első

évezredben, még az "uráli őshazában" alakult ki. A Hawaiiiban élő dr. Vámos-Tóth Bátor az őseredetű földrajzi és helységnevek kutatója magyar nevű falut talált az Urál vidékén és Mindanao szigeten (Fülöp-szigetek), törzsnevet a Tobol és Irtyis vidékén, tőnevet Tibetben. Dr. Baráth Tibor pedig úgy látta, hogy Egyiptomból a Kárpát-medencébe vándorolt ősnép hozta magával. Magyar Adorján, az 1978-ban elhunyt néprajzos szerint a magyarság küzdelmes ezredek során a Kárpát-medencében alakult ki, így népnévünk is. Már ebből láthatjuk, hogy népnévünk eredete legalább olyan rejtély, mint a magyarságé. Lehetséges lenne, hogy népiségünk és népnévünk kialakulását a közös és azonos történeti múltban kellene keresni?

A szolnoki Damjanich János Múzeum újkőkori kiállítása egy gabonátároló edény nyaktörredékét őrzi, amelyre egy háromszög és egy "M" alakú jel van bekarcolva úgy, hogy az M alakú jel "V" szöge képezi a háromszög két alsó egyenesét. A háromszögben a bekarcolt szájat, két bekarcolt háromszög alakú szemet és a kidomborított orrot láthatjuk, vagyis egy emberi arcot.

A háromszöget a nő, női istenség, anyaság fogalmainak jelölésé-

sére, "írására" használták az újkőkorból Mezopotámia, Kréta és a Kárpát-medence háromszögében. E térségben megtalálható a háromszög számos szobrocskán és egyéb tárgyon, mindenkori az újkőkori vezéreszméje, a termékenység kultusz jelképeként. Ezzel szemben az "M" alakú jelnek nincs nemzetközileg elfogadott értelmezése. A szakemberek inkább csak átsiklanak fölötté. Érdekessége, hogy a háromszöghöz hasonlóan e jel is alkalmas az imént említett fogalmak jelölésére. A két felső szög képviselheti a női melleket, az alsó szög a szeméremtestet, a két függőleges pedig a lelógó karokat. Ezzel tulajdonképpen kirajzolódott egy absztrakt emberi, azaz női test. E lehetőséget megerősíteni látszik a krétai leletek egyike-másika, ahol a két felső szögre karikák vannak rajzolva, amelyek a női melleket képviselnék. Mégis, ha a háromszög és az "M" alakú jel azonos fogalmat, fogalmakat takargat, akkor e két jelet miért szerkesztették egybe a szolnoki edénytöröredéken? Nincs kizárva tehát, hogy az "M" alakú jel mögött más mondanivaló rejtőzködik.

Figyelemre méltó az is, hogy e jel megmaradt nemcsak a latin ábécében az m-hang jelölésére, hanem nagyon hasonlít a magyar rovásírás m betűjéhez is, amelynek bizonyos nyomos oka lehet. Olyas valaminek vagy valakinek a neve kezdődhetett az m-hanggal, aminek vagy akinek kiemelkedő, nagyon fontos társadalmi szerepe lehetett, amelynek kapcsán ezen ősi jel megmaradt az m-hang jelölésére napjainkig. Például: MaMa, később talán anya. Latinul: Mater. Németül: Mutter. Angolul: Mother. Elképzelhető, hogy valamely istenség jele volt, akinek

neve az m-hanggal kezdődött, de az sem lehetetlen, hogy népvünk: magyar rejtőzik ezen ősi jel mögött. Ha ezen megoldást választjuk, akkor a két jel fogalmainak: M = magyar, a háromszög = Isten értékkel való összeolvasása a Magyarok Istene, esetleg a Magyarok Nagyasszonya olvasatot adja. Mint ahogy Petőfi, a lánglelkű költőnk énekelte: "Él még a magyarok Istene!"

Az edénytöredéken, a háromszög alatt bekarcolt rövid vonásokat is láthatunk, amelyek a háromszögből hullanak alá. Mintha a kézzel való vetésre emlékeztetnének, amint a magvak a lendülő kézről hullanak a földre. A lelet egy gabonátároló edény töredéke, minden bizonnyal tehát az Isten áldását kérték a vetésre.

A Világmitológia (Lorvosse) című egy termékenységi istennő szobrának képét közli, amelyet a Nílus sarából az egyiptomi ősműveltséget alapító nép alkotott, még az uralkodóházak kialakulása előtti időben. E szobrocskát oly jellegzetes kartartással alkották, hogy amint ránézünk, mindjárt azon érzés támad bennünk; ezen istennő mond valamit. Csak el kellene olvasni. Megmutattam Hegedűs Györgynek - aki másfél évtizedig foglalkozott az egyiptomi hieroglifák és történelem tanulmányozásával -, s mondtam: Vajon mit üzenhet, mit mondhat ezen istennő?. Rövid szemléltetés után Gyuri barátom nem kis meglepetésemre a következő mondatot olvasta: "A makarok". "A magyarok!"

Bizonyára sokaknak feltűnt, hogy az egyiptomi szobrokon,

képeken az emberi fej helyett sasfej van. A sas ugyanis az "a" betűnek a jele. Képirásról van szó tehát. A kezét a becsukott ujjakkal lehet ököl vagy marok, markol értékkel olvasni. A jellegzetesen tartott karokat pedig karok-nak. E fogalmakat kell összeolvasni úgy, hogy egy értelmes mondatot kapjunk. Ha az ököl-lel kíséreljük meg az összeolvasást, akkor nem kapunk értelmes mondatot. Az a, a ma-rok és karok összeolvasásával viszont igen: a ma-karok. Képirásról lévén szó, így a jelölt szavakból azon értékeket, szótagokat használjuk csak, amelyek az értelmes olvasathoz szükségesek. Nos, ha ehhez olvassuk még a szobrot Isten értékkel, akkor itt is, ugyanúgy, mint a szolnoki edénytöredék esetében megkapjuk: A magyarok Istene vagy A magyarok Nagyasszonya olvasatot. Na, de hogyan lehet egy egyiptomi szobor jeleit magyarul olvasni?

Kezdjük azzal, hogy az olvasat helyessége nem állítható. Az viszont igen, hogy a jelölt fogalmak összeolvasásával értelmes magyar mondatot kapunk. Továbbá, ha ellenőrizzük a szobrocskán látott jeleket szakmunkákban, akkor láthatjuk, hogy a feltartott karok értéke a *ka*, míg a kéznek a becsukott ujjakkal több hangértéke is lehet, közöttük az *amm* is. De, ha a kezét úgy ábrázolják, hogy abban van valami, akkor annak olvasata a *grasp*, azaz markol. Nos, ha megkíséreljük a jelzett értékeket egybeolvasni például angolul, akkor a *the* = a, *fist* = ököl, *grasp* = markol és *arms* = karok szavakból kellene értelmes mondatot alkotni, de akárhogy is illesztgetjük e szavakat, kísérletezésünk nem vezet eredményes megoldáshoz. A németben ugyanez a helyzet. Az idegen nyelveket beszélők kísérelték meg a szobrocscsa olvasását, s megítélnének, ha eredményeikről hírt adnának. Az ókori nyelvek lennének a legfontosabbak.

Hegedűs azt mondja, több jel arra mutat, hogy az egyiptomi ősműveltséget alapító nép északról érkezett hajóval egy *Net*-ra nevű folyó mellől, s a helyben találtakat megtanították makaru imádkozni. Megvizsgáltuk a rendelkezésünkre álló földrajzi atlaszokat, s kerestük, hogy hol található ilyen nevű folyók. Az Északi-Kárpátokban eredő Nyitra folyón kívül ilyen nem találtunk. Ellenőriztük a magánhangzós változatokat: *Natra*, *Nitra*, *Notra*, *Nutra*. Ilyen neveket sem találtunk. Számléltatni: Ezen atlaszokban föl van tüntetve például *Kapos*, *Rinya*, *Zala*, stb. Elképzelhető, hogy szempontunkból szóba jöhető területen létezik valahol egy *Netra* nevű árok vagy patak, amely nincs ezen atlaszokban jegyezve, de ilyen nevű, jelentősebb folyó a Nyitrán kívül nincs. Dr. Vámos-Tóth Bátor Új-Guineában talált egy *Nyitra* nevű folyót. Aligha képzelhető el viszont, hogy a kérdéses nép onnan vándorolt volna a Nílus mentére. Nem lehetetlen tehát, hogy az egyiptomi ősműveltséget alapító, és a szobrocskát alkotó nép a Kárpát-medencéből vándorolt el. Ez viszont megerősíti a szolnoki edénytöredék jelei olvasatának helyességét.

E lehetőséget továbbá az is alátámasztja, hogy ezen Egyiptomba vándorolt ősi nép "makaru" tanított imádkozni, amely arra utal, hogy önmagukat makarnak, esetleg magyarnak nevezték. Képirásról, majd hieroglifákról van szó, amely írásrendszerben azon képeket, alakokat használták a fogalmak írására, amelyek arra a legkifejezőbbek voltak. Így a magyar szó írására a *ma*-rok és a karok a legalkalmasabbak. A "ma" szótag jelölésére használhatták a *ma*-darat is, mint ahogy használták is. De, hát magyarul beszéltek az ősi egyiptomiak? Hegedűs nem kevesebb, mint 1200 magyarral egyező vagy egyeztethető szót talált az ősi egyiptomi nyelvben. Ha tehát, az egyiptomi ősműveltséget alapító nép magyar-nak nevezte önmagát, s valóban a Kárpát-medencéből vándorolt el, akkor következtetésképp a Kárpát-medence ősi népe is magyarnak nevezte magát már 5500 évvel ezelőtt, amely név a nagy "M" alakú jel mögött rejtőzhet. A szolnoki edénytöredék ugyanis az alföldi vonaldíszes edények műveltségének szakályhádi csoportjába tartozik, amely az i.e. 3500-3300 közötti évszázadokban virágzott.

Befejezésül nézzük meg, mint állunk Ibn Ruszta M.dzs.gh.r följegyzésével, amely a hivatalosak szerint népnévünk írott mássalhangzóit rögzíti. Megjegyzik azonban, hogy "ez a bizonytalan olvasatú név nyilvánvalóan a magyarokat jelöli. Minthogy azonban az arab források legnagyobb része azonosnak tekinti a magyarokat és a baskírokat, lehet, hogy a m.dzs.gh.r madzsghirnak olvasandó, és valójában baskírok névével azonos, ...". (Lássad: A magyarok elődeiről és a honfoglalásról. 279. oldal. Gondolat Kiadó, 1975. Sajtó alá rendezte: Györffy György.). Valóban, a madzsghir szóban minden jelzett mássalhangzó meg van, míg a magyar szóhoz a "dzs" vagy a "gh" főlőslegesnek mutatkozik. A Megyeri törzsnévből való származtatás ugyanilyen bizonytalannak tekinthető, több szempontból is. Például: A Nyék volt a fejedelmi, azaz a vezértörzs és nem a Megyeri. A Megyeri törzs egy közepes lélekszámú és erejű törzs volt, s nem tudunk semmit róla, ami érdemen a többi közül kiemelte volna. Továbbá, ha jól átgondoljuk a történelmi eseményeket, s figyelembe vesszük, hogy a "honfoglalást" végrehajtó független törzsek, közvetlen a "honfoglalás" előtti években egyesültek, kötötték a vérszerződést, nem nemzetalapítás, hanem a Kárpát-medence elfoglalása céljából, amikor egy közös népnév gondolata valószínű föl sem vetődhetett. A közbeeső idő pedig nem lehetett elégséges ahhoz, hogy a törzsszövetség egységes népneve kialakulhasson. Vannak azonban olyan vélemények is, amelyek szerint Árpád népe ebben az időben már egységes volt, s a vérszerződést a csatlakozó kabarokkal kötötték. A törzsnevek javarésze pedig a kései-avarokkal került a Kárpát-medencébe. Mindezt figyelembevéve, nem lehetetlen, hogy a kis lélekszámú hódító nép madzsghír nevét elnyelte a nagy tömegű őstelepések magyar neve, amelyek hangzásukban elég közel állnak egymáshoz ahhoz, hogy az előbbi nyomtalanul eltűnjön. Minderre természetesen a további kutatások adhatják meg a végző választ.

Fontosabb irodalom

Damjanich J. Múzeum: Szolnok megye története a régészeti leletek tükrében. Szolnok, 1982.

Györffy György: A magyarok elődeiről és a honfoglalásról. Gondolat. Budapest, 1975.

KCsS. Közművelődési Egyesület: Kőrösi Csoma Sándor Emlékkönyv. Kovászna, 1992.

László Gyula: A honfoglalókról. Tankönyvkiadó. Budapest, 1974.

László Gyula: A "kettős honfoglalás". Magvető Kiadó. Budapest, 1980.

Larouse: World Mythology. Chartwell Books Inc. New Jersey, 1965.

Magyar Adorján: Elméletem ősműveltségünkről. Duna Könyvkiadó. Svájc, 1978.

Magyar Adorján: A lelkiismeret aranytűkre. Duna Kk. Svájc, 1975.

Makkay János: A magyarság keletkezése. A szerző kiadása. Budapest, 1993.

A SOMOGY MEGYEI NÉPESSÉG ETNIKAI EMBERTANI KÉPE

1 985 és 1991 között 13 Somogy megyei községben 1267 magyar, 2 községben 142 horvát, 1 községben pedig 89 német származású felnőttet vizsgáltam. A kutatópontok arányosan lettek kijelölve a megye területén, valamint az őslakosok és bevándoroltak vonatkozásában is. A magyar népesség közül 8 őslakos és 5 telepese eredetű. Az utóbbiak közül Gamáson, Buzsákon, Babócsán a családnevek 30-47 %-a horvát-dalmát, Andocsón 16,8 %-a német eredetű, Kálmáncsát pedig teljes egészében környékbeli magyarok telepítették újjá. A lakosok számához képest a vizsgáltak aránya a Kis-Balatontól délre fekvő Vörösnön volt a legnagyobb, ahol az őslakos családokból származó 24-60 évesek 95 %-a jelent meg.

A Somogy megyei magyarokra férfiaknál a magas (171,53 cm), nőknél a nagyközepes (158,71cm), de a magastól csak 0,29cm-el kisebb termet, rövid fejfelző (férfiaknál 85,69, nőknél 86,45), széles arcjelző (f. 82,61, n. 79,43) előreálló járomcsont (f. 73,6 %, n. 80,9 %), meredek homlok (f. 94,3 %, n. 98,2 %), közepesen kiemelkedő (f. 69,0, % n. 87,4 %, konvex orrhát (f. 61 %, n. 46,1 %) enyhén domború tarkó (f. 66,1 % n. 84,7 %), sötét (barna, sárga) szemszín (f. 46,6 %, n. 53,9 %) és barna-fekete hajszín (f. 98,7 % n. 98,2 %). Legkevésbé egységesek a férfiak a szemszín, a nők az orrhát profilja tekintetében (az utóbbiaknál az egyenes forma csaknem azonos arányban észlelhető, mint a konvex), legegységesebb viszont mindkét nem a hajszín vonatkozásában. A somogyi magyar férfiak 9 méretének átlagos szigma rációja 97,07, a 3 indexé pedig 87,75, tehát eléggé egységesek. (Az egész emberi fajra jellemző átlag mind a méreteknél, mind az indexeknél-jelzőknél- 100 %.) Az őslakos népesség az indexek, a telepese eredetűek a méretek tekintetében homogénebbek. A somogyi őslakosokat és telepeseket 7 másik magyar csoporttal, egymással, valamint dél-somogyi horvátokkal 16 jelleg alapján hasonlítottam össze a Hiernaux-féle antropológiai-statisztikai számítással. (16 jelleg összehasonlítása esetén 625 az átlagos távolság.) Kimutatható volt a feltűnő közelség a somogyi őslakosok, valamint a tiszántúli (férfiaknál 37,50, nőknél 168,75) és nyugat-dunántúli őslakosok (f. 62,50, n. 156,25), továbbá a somogyi őslakos és telepese népességek (f. 168,75 n. 100,00) között, de csaknem hasonló közelállás mutatható ki a somogyi telepese magyarok és a dél-somogyi horvátok (f. 350,00 n. 193,75), valamint a somogyi őslakosok és a dél-somogyi horvátok (f. 356,25, n. 231,25) között.

A somogyi őslakosok viszonylag a legtávolabb a Duna-Tisza közti őslakosokhoz (f. 556,25, n. 825,00), a somogyi telepések a Duna-Tisza közti telepésekhez (f. 862,50, n. 1050) állnak, de ezek a távolságok sem tekinthetők jelentősnek, ha figyelembe vesszük a bolhói horvát származásúak és a palócöldi szlovákok között kimutatott távolságot (f. 1666, n. 2097-Henkey 1990). A nagyoroszokkal és a régi szláv jellegeket viszonylag leginkább megőrző fehéroroszokkal a Hiernaux-féle távolság nem volt kiszámítható, mert az orosz antropológusok a legfontosabb leíró jellegek megoszlását nagyrészt nem közölték, és egyes méreteket is a hivatalos Martin-technikától eltérően vettek fel, de a megjelent, összehasonlítható adatok alapján igen jelentősen különböznek a teljes kárpát-medencei népességtől, leginkább a délszláv nyelvűektől (Henkey 1989).

A somogyi magyarok között a honfoglaló magyaroknál leggyakoribb, a törökös réteggel kapcsolatba hozható két típus, a turanid (39,2 %) és a pamíri (18,1 %), lényegesen nagyobb arányban észlelhető, mint az általam vizsgált 29512 magyarra jellemző 30,2 %-os, illetve 11,5 %-os átlag. Az első helyen álló turanid típuson belül az alföldi változat a leggyakoribb, amelyre a magas vagy nagyközepes termet, a fej nagy méretei mellett a rövid fejjelző, széles-igen széles, középmagas arc mellett a széles arcjelzők, frontálisan lapult (előreálló) járomcsont, meredek homlok, közepesen kiemelkedő, egyenes vagy enyhén konvex orrhát, enyhén domború tarkó, sötét vagy kevert (zöldes) szemszín és barna-fekete hajszín jellemző. Eléggé gyakori az erősen andronovói (észak-kazahsztáni) jellegű változat is, amelynél a termet kifejezetten magas, a fej méretei még kissé nagyobbak, az arc szélesebb és a járomcsont is frontálisan lapultabb. Jelentős a turano-pamíri átmeneti forma előfordulása is. A markáns pamír típus jellegei, a nagyközepes termet, a fej kis méretei mellett rövid fejjelző, közepes arcjelző, lekerekített járomcsont, meredek homlok, a közepesnél erősebb kiemelkedő, enyhén konvex vagy egyenes orrhát, enyhén domború vagy lapos pamíro-turanid átmeneti alak, amelynél a fej méretei nagyobbak, az arc szélesebb, és a járomcsont is előreálló. Ezenkívül a dinári típus előfordulása jelentősebb, 9,6 % (a magyar átlag 5,7 %), fele Dalmácia őslakóira, az illírekre visszavezethető balkáni dinári (Bartucz 1938), másik fele az oszétéknél gyakori keleti dinaroid, amelyet a grúz antropológusok (Natishvili-Abdushelishvili 1960) kaukázusi változatnak neveznek.

A balkáni dinári típusra a magas termet rövid fejjelző, keskeny arcjelző, férfiaknál enyhén meredek, nőknél meredek homlok, erősen kiemelkedő, konvex orrhát, lapos tarkó, előre keskenyedő járomcsont, általában sötét vagy zöldes szemszín (a szávai és női helyi formáknál a szem világos) és barna-fekete hajszín a jellemző. A kaukázusinak nevezett változatnál a fej méretei nagyobbak, az arc szélesebb, kevésbé magas, és a járomcsont is többnyire előreálló. A balkáni dinári Somogyban a telepés magyaroknál, a kaukázusi az őslakosoknál gyakoribb. Adataim szerint azonban, ha a balkáni dinári turaniddal, pamírral vagy elő-ázsiaiával keveredik, a kaukázusi változathoz hasonló jellegegyüttes jöhet létre, ezért a vitás eseteket egyenlő arányban osztottam meg a két változat között.

A három gyakori típuson kívül a keleti mediterránok előfordulása is eléggé jelentős, leginkább a türkméneknél gyakori kászpi változat volt észlelhető. Bár Somogyban a keleti mediterránok gyakorisága 4,4 %, Kőröshegyen, melynek határába besenyők telepedtek (Lackovits 1972), 9,4 % (a magyar átlag 3,9 %). Említésre méltó a törökös réteghez kapcsolódó elő-ázsiai (2,4 %, a magyar átlag 5,7 %) és a finnugoroknál, valamint a régi szlávoknál egyaránt gyakori keletbalti (2,4 %, a magyar átlag 4,6 %), a hazánkban főleg a keltákhoz kapcsolódó alpi (1,5 %, a magyar átlag 2,5 %) és a finnugoroknál jelentős lapponoid (1,1 %, a magyar átlag 1,8 %). A többi típus gyakorisága Somogyban nem éri el az 1 %-ot, legkisebb mértékben a voguloknál és osztjákoknál jellemző uráli volt észlelhető (0,1 %, a magyar átlag is 0,1 %).

A somogyi magyaroknál a törökös típusok (turánid, pamíri, elő-ázsiai, mongoloid) 60,4 %-ban, a finnugor formák (uráli, lapponoid és a keletbalti finnugorok alakjai) 3,0 %-ban (a magyar átlag 4,6 %), a régi szláv jellegegyüttesek (a keletbalti szláv formái és az északi, cromagnoid fele része) 0,9 %-ban, a régi germán típusok 0,3 %-ban (az északi és cromagnoid fele része) észlelhetők. (A régi szláv és germán jellegegyüttesek magyar átlaga 2,4 %, illetve 0,4 %.) A törökös típusok a honfoglalóknál kimutatott 50 %-hoz (Lipták 1958, Nemeskéri-Gáspárdy 1954) képest növekedtek, a finnugor formák a 15,6 %-hoz viszonyítva erősen csökkentek, a régi szláv jellegegyüttesek előfordulása pedig a somogyi magyaroknál még jelentéktelenebb, mint az összmagyar átlag. Ennek főbb okai: 1) A később avarnak is nevezett onogurok Somogyban jelentős számban élték meg a magyar honfoglalást. 2) A honfoglalás után 11 Somogy megyei községbe telepedtek besenyők (Lackovits 1972), nem tudunk viszont finnugor népcsoport érkezéséről (a Kárpát-medence más vidékeire sem). 3) A somogyi telepés eredetű magyar népességekbe beolvadtak horvátok is, de mert a dél-somogyi horvátok embertani szempontból közel állnak a dél-dunántúli magyarokhoz (Henkey 1990), a régi szláv típusok csak 1,4 %-ban mutathatók ki nálunk (Henkey 1993), a velünk való keveredés nem befolyásolhatta jelentősebben a somogyi magyarok embertani képét. Az egyetlen jelentősebb eltérés a somogyi magyarok és horvátok között abban nyilvánul meg, hogy a Dalmácia őslakóival, az illírekkel kapcsolatban hozható balkáni dinári változat az itteni magyaroknál kimutatott 4,8 %-hoz képest mintegy háromszoros arányban észlelhető. 4) 670 körül Dalmáciában Kuvrát onogur kagán ötödik fia telepedett le népével (László 1977). 5) Az avar birodalom 803. évi megdöntése után egész késő avar törzsek menekültek a horvátok és szlovének közé (Erdélyi 1982, 1986, Barada 1952). 6) A Dráva-Száva közén magyarok is beolvadhattak a horvátokba, mert a vidék északi felének lakossága az oszmán-török hódoltság előtt túlnyomóan magyar volt (Szűcs 1982), a horvát telepések egy része pedig a Dráva-Száva közéből érkezett Somogyba.

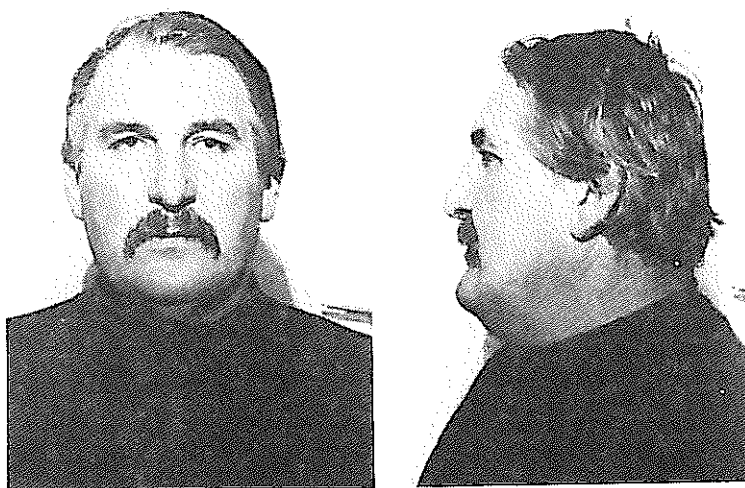
A dél-somogyi horvátok embertani közeli állása a magyarokhoz, különösen a Somogy megyeiekhez, a Hiernaux-féle számításokkal és a tipológiai megoszlás alapján is megállapítható. A közelség a már említetten kívül azzal is magyarázható, hogy Somogy megye területén a honfoglalóknak meghódolt szlovének beolvadtak a magyarságba (Bo-

rovszky 1914), míg a Dráva-száva közén, különösen a kaj-horvátok által lakott nyugati részben a horvátok telepedtek rá az ottani szlovén őslakosságra. (A dél-somogyi horvátok túlnyomó többsége is kaj eredetű.) Mert általában az egész területen, ahol a honfoglalás előtt jelentős számban szlovének éltek (a Dél- és Nyugat-Dunántúlon), a régi szláv jellegegyüttesek a somogyi magyaroknál kimutatott 0,9 %-hoz hasonló arányban észlelhetők, az őrszentpéteriek kivételével (az utóbbiaknál turanid, pamíri, kászpi-keleti mediterrán a főbb típusok előfordulási sorrendje mindenhol turanid, pamíri, dinári a három leggyakoribb típus, és a dél-somogyi horvátoknál is hasonló a helyzet (de az utóbbiaknál a balkáni dinári él a második, a pamíri pedig a harmadik helyen), valószínűnek látszik, hogy a szlovének beolvadása nem befolyásolhatta jelentősebben sem a magyarok, sem a hazai horvátok embertani képét. A Somogy megyei, szuloki németek is lényegesen közelebb állnak a magyarokhoz, mint a hajósi (Henkey 1981) és Baja környéki németek. A szulokiaknál csökken az alpi, északi és cromagnoid típusok, jelentősen emelkedik viszont a turanid, a pamíri és dinári típusok gyakorisága a másik két hazai német népességhez képes, feltételezhető tehát magyarok vagy a magyarokhoz embertani szempontból közel álló népesség beolvadása a szuloki németek őseibe.

Ha az egyes Somogy megyei népességek adatait külön is elemezzük, etnogenetikai szempontból fontos új eredmények is kimutathatók. A kőröshegyieknek a turanid és a pamíri után nem a dinári a harmadik leggyakoribb típus, hanem a keleti mediterránnak a türkménekre jellemző kászpi változata. Ez valószínűleg azzal hozható kapcsolatba, hogy a falu határába besenyők telepedtek le (Lackovits 1972). A Hiernaux-féle távolságszámítások eredményei arra utalnak, hogy a kőröshegyiek a kisújszállási nagykunokhoz és a kabar eredetű őrszentpéteriekhez állnak a legközelebb (Henkey 1990). Bár a köznemesei eredetű nemesvidieknek is turanid, pamíri, dinári a főbb típusok előfordulási sorrendje, de a dinári típusba soroltak között a kaukázusi változat gyakorisága náluk a legnagyobb (a 8,8 %-ból 6,6 %), valamint az elő-ázsiai és keleti mediterrán típusok előfordulása is meghaladja a megyei átlagot (egyránt 5,3 %). A vizsgált Somogy megyei magyarok között a törökös típusok gyakorisága a késő avarok továbbélése szempontjából országos viszonylatban is fontos Vörsön (Költő-Szentéptéri 1988) a legnagyobb, 70,5 %, de Darányban és Segesden is ehhez közeli, 69,0 %, illetve 68,2 %, míg a vogulokra és osztjákokra jellemző uráli típus a vizsgált 1267 itteni magyar közül csak egy darányi férfinél volt észlelhető. Bár a keleti mediterrán típus a török türkméneknek, azerbajdzsánoknak, csuvasoknak, kazáni tatároknál és baskiroknál gyakori, de mert előfordulása a finnugor mordvinoknak és cseremiszeknek is jelentős, az e típusba soroltakat sem a törökös, sem a finnugor réteghez nem számítottam. A magyaroknál e típusnak csaknem kizárólag három változata észlelhető, a kászpi, az iráni és a pontusi. A somogyiaknál ezek közül a kászpi változat a túlnyomó, nagyobb mértékben észlelhető az őslakos, mint a telepes eredetű népességeknél.

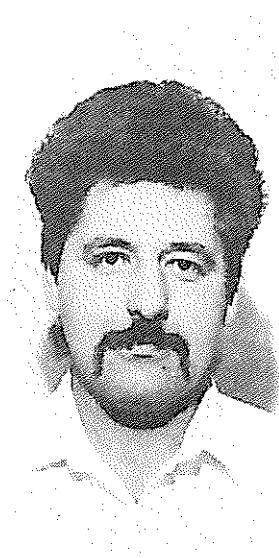
Babócsa turanid

Buzsák turano - pamiri

Darány turano - pamiri

Buzsák pamiro - turanid

Irodalom

- Barada, M. (1952): Hrvatska dijaspora i avari.é In: Starohrvatska prosvjeta: III. ser., sv. 2,7-14.
- Bartucz L. (1938): A magyar ember. Budapest, 395.
- Borovszky S.(1914): Somogy vármegye. 68,198.
- Erdélyi I. (1982): Az avarság és kelet a régészeti források tükrében. Budapest, 206
- Erdélyi I. (1986): A magyar honfoglalás és előzményei. Budapest, 63.
- Henkey Gy. (1981) A hajósi népesség etnikai embertani vizsgálata. Anthropol. Közl. 25; 39-60.
- Henkey Gy. (1989): Az embertani kép. Palócok I. (szerk. Bakó F.) Eger, 379-439.
- Henkey Gy. (1990): A magyarság etnikai embertani képe. Kandidátusi értekezés.
- Henkey Gy (1992): A Kárpát-medence népeinek etnikai embertani képe. A MI-ÉSZ-Bratislava kiadásában megjelenés alatt.
- Henkey Gy. (1993): Somogy megyei népességek etnikai embertani képe. A Somogy megyei múzeumok évkönyvében megjelenés alatt.
- Költő L.-Szentpéteri J. (1988): A vörs-papkeri 9-11. századi temető. Konferencia a Kis-Balaton régészeti kutatásáról. Kaposvár, 12-13.
- Lackovits E (1972): A rábapatonaiak eredethagyománya. Arrabona 14;242
- László Gy. (1977): Kovrát kagán fiainak történetéhez. Magyar őstörténeti tanulmányok. 225-230.
- Lipták P. (1958): Awaren und Magyaren im Donau-theiss Zwischenstromgebiet. Acta Arch. Hung. 8; 199-268.
- Natishvilli, A. N.-Abdushelishvili, M. G.(1960): Contributions to the Anthropology of the Georgian People. Peabody Mus. Harvard Univ. Russian Translation Series I/2; 72-80.
- Nemeskéri J.-Gáspárdy G. (1954): Megjegyzések a magyar őstörténet embertani vonatkozásaihoz. Ann. Hist.-natur. Mus. Nat. Hung. 5;485-526.
- Szűcs J. (1982): A középkori Magyarország népei. História 1982/1;4

Jegyzőkönyv

Fölvéve: Tab, 1993. augusztus 21-én, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület II. Magyar Történelmi Iskolája utolsó napján.

Az Iskola az Egyesület 1991. évi közgyűlése határozatára a Zürichben, Budapesten és Tabon készített, majd kiküldött Felhívása, valamint a Műsora és Tanterve (mellékelfjük) alapján jött létre és zajlott le 1993. augusztus 15 és 21 között.

A Felhívást négy világrész 16 országában több mint 20 magyarnyelvű újság közölte, legalább egyszer. Az Iskola előkészítését az alábbi vezetőség végezte: Dr. Bárdi László főtanácsos Pécs, Dr. Beöthy György történész Budapest, Bertalan Béla városi tanácsos Tab, Bergou Jánosné Történelemtanár Budapest, Dr. Darai Lajos egyetemi adjunktus, az Iskola vezetője Budapest, DR. Fejes Pál egyetemi tanár Szeged, Dr. Juba Ferencz történész Bécs, Nagy Kálmán ny. ezredes, hadtörténész Budakeszi, Dr. Pandula Attila egyetemi adjunktus Budapest, Rőczei György történelemtanár Budapest, Stamler Imre iskolaigazgató Somogyjád. Az Iskola Vezetőség munkáját az Egyesület Elnöksége ellenőrizte és Közgyűlése jóváhagyta. Az Iskola megnyitóján a résztvevők elfogadták az Egyesület 1986. február 10-én kiadott Nyilatkozatát és Házirendjét (mellékelve).

Az Iskola a mellékelt Műsor szerint folyt le. Az oktatásban résztvevő hét országból (Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Ausztria, Kína, Magyarország, Svájc, Thaiföld) 29 fő, közöttük egy tanszékvezető egyetemi tanár (tudományok doktora), egy főiskolai docens (kandidátus) két egyetemi adjunktus (egyetemi doktorok), két hadtörténész (egyik kandidátus), egy-egy iskolaigazgató, történelemtanár, levéltári-gazgató (kandidátus), múzeumigazgató (kandidátus), régész (egyetemi doktor), múzeológus (egyetemi doktor), antropológus (kandidátus), genetikus (egyetemi doktor), fráskutató, közgazdász (egyetemi doktor), művelődési minisztériumi főosztályvezető, követségi titkár, aranyműves, gasztronómus (egyetemi doktor), művelődéskutató, nyelvész (kandidátus), nyugalmazott tengerészkapitány (kétszeres egyetemi doktor), orientalista (egyetemi doktor), sinológus (tudományok doktora), zenekutató (tszv. egy. tanár, a kínai "nemzet kiváló szakértője").

Az Iskolában két világrész nyolc országából 146 fő vett részt. A résztvevők kétharmada 30 éven aluli volt, többségében diák. Szakképzettségük széles skálán helyezkedett el. A részvételért senki sem fizetett,

csak az általa rendelt szállásért (lásd: Felhívás). Mindenki ingyen kapott egy egyesületi jelvényt, egy diplomát, hét szakkönyvet továbbá ezt a jegyzőkönyvet. Huszonkilenc oktató 41 előadást és öt kerekasztal-beszélgetést tartott. Volt három kirándulás (Tihany, Zala, Törökkopány), négy filmvetítés és egy ökumenikus istentisztelet. A részvétel sehol sem volt kötelező. Az előadásokat könyv formában kiadjuk, minden előadást hangszalagon rögzítettünk.

A felmerült költségeket minden résztvevő - beleértve az oktatókat is - maga fedezte. A szomszédos országokból érkezők a diákszálláson ingyen laktak. A közös költségeket (posta, hirdetés, sokszorosítás, terembér stb.) Somogy Megye Közgyűlése, MŰM Nemzeti Etnikai és Kisebbségi Főosztálya, Tab Város Képviselő Testülete és az Egyesület tagjai fedezték. A bevétel és a kiadás bizonylatai az Egyesület pénztárosánál maradnak. Az elszámolás helyességéért a jelen Jegyzőkönyv aláírói felelnek, év végén az Egyesület független ellenőrei elvégzik a szokásos ellenőrzést és arról jelentést készítenek.

Az Iskola teljes rendben folyt le, a rendezvényt megtisztelte jelenlétével Liu Wenging a Kínai Nagykövetség főmunkatársa és Tapolca város vezetői, akik a jövő évi Iskola rendezői.

Az Iskolát - a kutatási eredményeknek megfelelően változó műsorral és előadógárdával - jövőre, 1994. augusztus 14 és 20 között Tapolcán folytatjuk.

A jelen Iskola Sajtóközleményét Jegyzőkönyvünkhöz mellékeljük.

Dr. Darai Lajos
az iskolavezetőség
elnöke

Dr. Csihák György
elnök

Az eredeti aláírások a Titkárságon és az 1994. évi Iskola helyszínén megtekinthetők.

Műsor

15. Vasárnap

Megnyitó. Kutatási módszerek. Elnök: Stamler Imre iskolaigazgató, ZMTE

9.00 Bejegyzés a helyszínen.

10.00 Ünnepestélyes megnyitó: Max B. Dahinden, Svájc magyarországi nagykövete, Dr. Gyenesi István, a Somogy Megyei Közgyűlés elnöke, Farkas István, Tab város polgármestere, az Iskola védnökei. Dr. Darai Lajos egyetemi adjunktus, az Iskola vezetője.

10.40 A házirend ismertetése, a vezetők bemutatkozása.

11.40 Előadás A/I/2 dr. Pandula Attila egyetemi adjunktus ELTE, ZMTE: Családtörténet, genealógiai elmélet.

12.30 Előadás A/I/5 dr. Frech Miklós muzeológus, ZMTE: Archeobotanika.

15.00 Előadás A/I/8 dr. Érdy Miklós orientalista, A magyar eredetkutatás a történeti tártudományok "rétegzett térképeinek" tükrében.

16.00 Előadás A/I/6 dr. Nagy Ákos genetikus, ZMTE: A magyar őstörténet genetikai kutatása és vércsoportjaink jelentősége.

17.00 Áttekintő megbeszélés, válasz kérdésekre (Csihák, Pandula, Frech, Érdy, Nagy Á.)

16. Hétfő

Nyelvünk, műveltségünk ősisége. Elnök: dr. Érdy Miklós orientalista
9.00 Előadás B/I/2 dr. Kazár Lajos nyelvész: Az ősi japán nyelv az uráli és altáji népekéhez kapcsolható.

10.00 Előadás B/I/2 Horváth Izabella művelődéskutató: Népmeséink keleti kapcsolatai.

11.00 Előadás B/I/3 Du-Yaxiong zenekutató, Kínai Tudományos Akadémia: (A magyar és a jugur zene ősi egyezései.) Különböző öthangú skálák és a magyar népdalok dallamszerkezete

12.00 Előadás B/I/4 Rőczei György történelemtanár ZMTE: Az ősi magyar kettős lélekhit.

15.00 Előadás B/I/1 Szekeres István íráskutató, ZMTE: Östörténetünk írásjelekben.

16.00 Előadás B/I/1 dr. Pandula Attila egyetemi adjunktus ELTE, ZMTE: Állami jelképeink ősi rétegei.

17.00 Áttekintő megbeszélés, válasz kérdésekre (Kazár, Horváth, Du, Rőczei, Szekeres, Pandula).

19.00 Ráadás előadás B/I/4 Szekeres István íráskutató, ZMTE: Róváírás-tanítás a Nikolsburgi jelrendszer alapján.

17. Kedd

Östörténetünk keleti kapcsolatai. Elnök: Dr. Fejes Pál egy. tanár JATE, ZMTE

9.00 Előadás A/I/4 dr. Henkey Gyula antropológus, kandidátus: A magyar őstörténet embertani tükrében.

10.00 Előadás A/I/4 dr. Henkey Gyula antropológus, kandidátus: Somogy embertani arca.

11.00 Előadás A/II/1 dr. Bárdi László sinológus, Baranya megyei kulturális főtanácsos: A kínai krónikák és a magyar őstörténet.

12.00 Előadás A/II/1 dr. Érdy Miklós orientalista, A legősibb hun bronzüstök nyomában.

15.00 Előadás A/II/1 dr. Érdy Miklós orientalista, A hunok ordosi, szibériai aranyai.

16.00 Előadás B/II Horváth Izabella művelődéskutató, Peking: Gondolatok a Kínai Nagy Falon.

17.00 Áttekintő megbeszélés, válasz kérdésekre (Bárdi, Érdi, Horváth, Kazár, Du).

19.00 Ráadás előadás: A/I/7 dr. Pandula Attila egy. adj.: A történelem speciális forrásai, kép- és hanganyagok (történeti ikonográfia).

18. Szerda

Az államalapítás őstörténeti előzményei. Elnök: dr. Pandula Attila egy. adj.

9.00 Előadás B/I/4 dr. Juba Ferencz tengerészkapitány, a Nemzetközi Orvostörténeti Társaság tagja, a ZMTE ausztriai alelnöke: Az őstörténet és a tenger.

9.40 Előadás A/I/3 dr. Magyar Kálmán régész, Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, ZMTE: Az őshazakutatás régészeti módszerei és eredményei.

10.40 Előadás A/I/4 Nagy Kálmán ny. huszárezredes, hadtörténész ZMTE: A magyar könnyűlovasság kialakulása.

11.20 Előadás A/II/2 Dr. Fejes Pál egy. tanár: Honfoglalás előtti magyar írás Szarvasról.

12.00 Előadás A/II/2 dr. Kovács Zoltán főisk. docens, kandidátus: A magyarság VIII. századi Kárpát-medencei megtelepedésének bizonyítékai - különös tekintettel a demográfiára.

15.00 Előadás A/II/3 Stamler Imre iskolaigazgató ZMTE: Az ősi magyar állam.

16.00 Előadás A/III/2 Sebestyén László történész ZMTE: A X. századi hadjáratok.

17.00 Áttekintő megbeszélés, válasz kérdésekre (Juba, Magyar, Nagy, Fejes, Stamler, Sebestyén).

19.00 Ráadás előadás A/III/2 dr. Magyar Kálmán régész: Somogyvár, Segesd, Bodrog-Bü, Babócsa.

20.00 Videofilmek

19. Csütörtök

A középkori Magyarország, Somogyország. Elnök: Nagy Kálmán ny. huszárezredes

9.00 Előadás A/III/1 dr. Magyar Kálmán régész: Somogy a honfoglalás és államalapítás idején.

9.40 Előadás A/III/1 Stamler Imre iskolaigazgató, ZMTE: Vezéri törzsek, szolgálatfalvak Somogyban.

10.20 Előadás A/III/2 Sándorfi György országgyűlési képviselő, várkutató ZMTE: Középkori várak Magyarországon.

11.00 Előadás A/III/3 dr. Hóvári János turkológus, kandidátus, Külügyminisztérium: A török hódoltság Somogyban.

11.40 Előadás A/III dr. Csihák György a ZMTE elnöke: A Szent Korona a magyar közjog koronája.

12.20 Előadás B/II Csomor Lajos aranyműves, művészeti író, ZMTE: A Szent Korona eredete.

14.00 Busz- és hajókirándulás Tihanyba.

20. Péntek

Újkori történelmünk és újabb feladataink. Elnök: dr. Csihák György a ZMTE elnöke

9.00 Előadás A/III/3 dr. Juba Ferencz tengerészkapitány: A magyar tengerkutatás.

9.40 Előadás A/III/3 Dr. Szakály Sándor egyetemi tanár, az Állandó Magyar Levéltári Küldöttség helyettes vezetője az Osztrák Katonai Levéltárban: Katonai elitünk a XX. sz-ban

10.20 Előadás A/III/3 Nagy Kálmán ny. huszárezredes, hadtörténész ZMTE: A magyar huszár a XX. században (és Tabon).

11.20 Előadás A/III/3 dr. Szili Ferenc, a Somogy Megyei Levéltár vezetője: Kivándorlók magyarságtudata a századelőn.

12.20 Előadás A/III/3 Tóttössy Istvánné dr., MKM Etnikai és Nemzeti Kisebbségi Főosztály: A honfoglalás mondától a kisebbségi lét vállalásáig.

15.00 Előadás A/III/3 dr. Gráfik Imre múzeumigazgató, néprajzkutató, Savaria Múzeum: Jel és hagyomány a népi kultúrában.

16.00 Előadás A/III/3 Radics Géza történész: Chicago Östörténetünk tanulságai és követelményei.

17.00 Áttekintő megbeszélés, válasz kérdésekre (Juba, Szakály, Nagy, Szili, Tóttössy, Gráfik, Radics).

21. Szombat

9.00 Ökumenikus istentisztelet.

11.30 Ünnepség - kiértékelés - jegyzőkönyv aláírás

Megjegyzés: Valamennyi előadás és áttekintő megbeszélés helye a Művelődési Központ nagyterme.

Egész idő alatt kiválasztott könyvek árusítása lesz.

A viszont látásra a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület III. Magyar Történelmi Iskoláján Tapolcán, 1994. augusztus 14-20.

Felvilágosítás: az Egyesület Titkárságán: CH-8047 Zürich, Postfach 502, vagy Erdélyi Balázs múzeumigazgatónál 8300 Tapolca Templom domb 8. telefonszám: 87/312-246 (válaszbélyegyet kérünk)

Rövidítések: ZMTE = Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

ELTE = Eötvös Loránd Tudományegyetem

JATE = József Attila Tudományegyetem

Az Iskola címe: H-8660 Tab, Kossuth Lajos u. 86. Művelődési Központ

Telefon: 84/ 320-030, 84/320-020

Telefax: 84/320-214

Tanterv

II. Magyar Történelmi Iskola Tab, 1993. augusztus 15-21.

A. TÖRTÉNETTUDOMÁNY

I. A történelemkutatás módszertana

1. Östörténetünk több ágból szövése
2. Családtörténet
3. Régészet
4. Antropológia
5. Archeobotanika
6. Archeogenetika
7. Történeti ikonográfia
8. Rétegzett térképek

II. Magyar őstörénet

1. A hun őstörténet öröksége
2. Az avar korszak öröksége
3. Az ősi magyar állam

III. Középkori és újkori történelmünk

1. Magyarország és Somogy a honfoglaláskor
2. Középkori hadjáratraink
3. A török hódoltságtól napjainkig

B. SZELLEMTUDOMÁNY

I. Magyar ősműveltség

1. Jeleink, jelképeink ősi rétegei
2. Nyelvünk, írásunk ősisége
3. Zenénk ősi rétegei
4. Tudásunk, tudományunk eredeti elemei

II. Műveltségünk keleti kapcsolatai

1. Nyelvünk keleti kapcsolatai
2. Népmeséink keleti kapcsolatai
3. Népzeneink keleti párhuzamai
4. Vallásunk keleti jellege

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 1993. augusztus 15-21. között rendezte meg II. Magyar Történelmi Iskoláját. Az Iskola tárgysorozata a magyar őstörténet és koraközépkor idejére összpontosított. A résztvevők a magyar őstörténettel és történelemmel foglalkozó könyveket, kiadványokat kaptak ajándékba.

Az Iskola felhívását négy földrész 16 országában összesen 20 magyar nyelvű újság közölte legalább egyszer. Az Iskola védnöke Max B. Dahinden Svájc magyarországi nagykövete, Dr. Gyenesei István a Somogy Megyei Közgyűlés Elnöke, Farkas István Tab város polgármestere és Dr. Csikák György a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület elnöke volt. Az Iskola ünnepélyes megnyitásán jelen volt és beszédet mondott Alexander Wittwer titkár (a Svájci Államszövetség nagykövete nevében), C. Tóth János kormányfőtanácsos, Határon Túli Magyarok Hivatala (Entz Géza államtitkár nevében), Jónás József a Somogy Megyei Közgyűlés hivatalvezetője (Dr. Gyenesei István elnök képviselőjeként) és Farkas István Tab város polgármestere.

Az oktatásban hét országból (Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Ausztria, Kína, Magyarország, Svájc, Thaiföld) 29 fő vett részt, akik között egyetemi tanárok, különféle szakterületek szakértői, illetve magánkutatók is megjelentek, valamennyien a magyar történelem jeles kutatói. Összesen 146 résztvevő, két világrész 8 országából érkezett. A résztvevők kétharmada 30 éven aluli, többségében diák volt. Minden oktató és minden résztvevő saját költségét maga, a közös költségeket (terembér, levelezés, sokszorosítás stb.) az Egyesület, valamint a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Nemzeti Etnikai és Kisebbségi Főosztálya, Somogy Megyei Közgyűlése, továbbá Tab Város Képviselő Testülete fedezte. Huszonkilenc oktató 41 előadást tartott, a rendezvényen öt áttekintő megbeszélést tartottak. Három kirándulás (Tihany, Zala, Törökkoppány), négy videovetítés és egy ökumenikus istentisztelet tette változatossá a műsort. Az Iskola előkészítését és levezetését az Egyesület által felkért Iskolavezetőség végezte. Munkáját az Egyesület Elnöksége ellenőrizte és Taggyűlése jóváhagyta. Az Iskola a szakmai és emberi tisztaság, kölcsönös megbecsülés és tiszteletadás jegyében folyt. Az előadások teljes szövegét a ZMTE Elnöksége a Magyar Történelmi Iskola című kiadványsorozat II. kötetként megjeleníti. Az Iskolát - kutatási eredményeknek megfelelően változó műsorral és előadógárdával - jövőre, augusztus 14 és 20 között Tapolcán folytatjuk. Felvilágosítást az egyesület Zürichi és budapesti címén, valamint a tapolcai Városi Múzeumban (H-8300 Tapolca, Templom-domb 8. Tel: 00 36/06-87-312-246) lehet kapni.

Tab, 1993. augusztus 21.

A Magyar Történelmi Iskola
Vezetősége

A Zürichi Magyar Történelmi
Egyesület Elnöksége

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

Házirend

1./ Az elhangzott és írásban közölt dolgozatok kizárólagos tárgya a magyar történelem és a magyar nyelv, valamint a szorosan kapcsolódó témakörök. Különösen hangsúlyozandó, hogy semmiféle politikai, filozófiai vagy vallási közleménynek itt helye nincs.

2./ Az itt elhangzott és/vagy az ide küldött dolgozatok közlési joga kölcsönösen az Egyesület és a szerző tulajdona. Az Egyesület hasznát nem kereső társaság, így közleményeit önköltségi áron, vagy ingyenesen adja át érdeklődőknek. Ugyanez vonatkozik a hangszalagra, filmre és mindegyéb információra.

3./ Az Elnökség kéri a résztvevőket, hogy tárgyilagosságukat őrizzék meg és jóhiszeműen hallgassák végig a legellentmondóbb nyilatkozatokat is, és semmiféle személyi kérdést ne vessenek fel. Az előadókat, a hozzászólókat semmimódon ne zavarják.

4./ Az előadók előadásukat az elnöknek mondják, illetve olvassák. A hallgatóság részéről közbeszólásnak, hangos megjegyzésnek helye nincs. Kérdések írásban feltehetőek, és kiigazítások ugyancsak írásbelileg átadhatók az elnöknek. Az elnök csoportosítja mind a kérdéseket, mind a helyreigazításokat, és a beszélgetés alkalmával felveti.

5./ A vezetés a mindenkori elnök kezében van; megszólítása: Elnök Asszony! - Elnök úr! Az elnök a saját legjobb belátása szerint vezet.

6./ Egyetlen szerelmünk a magyar történelem és a magyar nyelv!

Zürich, 1986. május 16.

Elnökség

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

Nyilatkozat

Emberi szeretet, szakmai tisztaság, tárgyi tudás és önzetlen, becsületes gondolkodásmód jellemezzék bennünket, akik a magyar nép és a magyar haza történelmének kutatásában együttesen munkálkodunk.

Baráti kézfogásra nyújtjuk kezünket minden irányba. Tevékenységünk politikától mentes, tisztán tudományos, baráti és ismeretterjesztő. Nincsenek sem anyagi, sem társadalmi céljaink - szerelmünk a magyar nép és történelme, valamint nyelve. Mélyen tiszteljük tagjaink, barátaink és az érdeklődő egyének elkötelezettségeit, amelyek azoban semmiféle következménnyel nem járnak sem egyesületünkre, sem a többi tagjára.

Minden célunk pozitív. Külső nyomástól mentesen, a legtisztább tudományos szellemben akarjuk tanulmányozni és kideríteni - mindenek előtt - a magyar nép, vagy népek igazi eredetét, őshazáinkat vagy őshazáinkat, valamint a magyar nyelv eredetét, ma élő nyelvünk és népünk rokonait.

Nem utasítunk eleve vissza semmiféle elméletet, azonban elvárjuk, hogy a bizonyítékok és az érvek szigorúan tudományos alapon álljanak. Nem egyezünk bele, hogy bárki bármiről kijelenthesse, hogy az már megoldódott és ezért mindenki köteles magáévá tenni.

Teljes tisztelettel vagyunk úgyszintén az emberiség nagy családjának többi tagja iránt, miközben elvárjuk tőlük ugyanezt a tiszteletet a mi népünkkel szemben. Meggyőződésünk szerint, jövőnk új, dicső temploma csak a tiszta erkölcs alapjára építhető; ennek előfeltétele egymás kölcsönös tiszteletbentartása és az erőszak minden formájának és következményének eltűnése.

A jelen és a jövő nagy kérdéseinek a történelmekutatással való összefüggésével tisztában vagyunk. A mi álláspontunkat ezennel teljes terjedelmében nyilvánosságra hozzuk.

Kelt Zürichben, az 1986 - os esztendő február havának 10 - ik napján.

Felhívás

**az Egyesület Tagjaihoz, valamint a Zürichi Magyar Történelmi
Egyesület II. Magyar Történelmi Iskolája, Tab 1993. augusztus 15-
21 résztvevőkhöz**

Tisztelt Címzett!

Szeretettel hívjuk Egyesületünk Magyar Történelmi Iskolájába, 1993-ban Tabra (Siófoktól 30 km). Az iskola védnöke Max B. Dahinden, Svájc magyarországi nagykövete, Dr. Gyenesei István, Somogy Megyei Közgyűlés elnöke, Farkas István Tab város polgármestere és dr. Csihak György, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület elnöke.

1. Általános tudnivalók. Az Iskolába szívesen várunk minden jelentkezőt, aki magyarul tud és elmúlt 16 éves. Az Iskola előkészítői és előadói számolnak diákok, szakemberek és érdeklődők jelentkezésével. Az Iskola célja magyarszemponturn történelmi ismeretek tanítása, tisztán tudományos alapon, az egészséges magyar nemzettudat fejlesztése és elemzése céljából. A résztvevők megismerkednek a magyar történelem főbb összefüggései és legfontosabb eseményei tárgyában országunk határain belül és azon túl folytatott legfontosabb kutatások legújabb eredményeivel. Kiemelkedően fontos szerephez jut a magyar őstörténet: őshazánk, őseink, rokonaink, nemzeti szimbólumaink, honfoglalásunk, Szent Koronánk, helyünk és a szerepünk a Kárpát-medencében, Somogyország stb.

Iskolánk világnézeti alapját az Egyesület négy világrész tizennyolc országában élő tagjai által fogalmazott iratai tartalmazzák. Az Egyesület politikamentes, vallási kérdésekben toleráns, svájci közhasznú intézmény, tevékenysége Magyarországon is adómentességet élvez. Tisztán tudományos szempontok alapján, tárgyilagosan kezeli a történelmi témákat. Az Iskola magyar nemzeti szellemet képvisel, amely a magyar nemzeti mult valóságghú ismeretén és az ősök tiszteletén alapul.

Az oktatók többsége az Egyesület tagja, valamennyien a magyar történelem jeles kutatói. Közreműködésükért díjazást nem kapnak, sőt: költségeiket maguk fedezik. Az Iskolát minden nyáron - részlegesen módosuló, kibővített tematikával - megismételjük. Az Iskola látogatásáról az Egyesület diplomát ad.

Az Iskolában kiválasztott könyveket árulunk. Könyv vagy tanszer vétele nem kötelező.

Első Iskolánkat 1992. augusztus 23 - 29 között Szegeden tartottuk. Az Iskolában 2 világrész 9 országából 110 fő vett részt. A résztvevőknek mint egy fele 30 éven aluli és nő volt. Szakképzettségük széles

skálán helyezkedett el. A 20 oktató 3 világrész 7 országából jött, 24 előadást és 10 szemináriumot tartott. A rendezvényt 5 kirándulás, három filmvetítés és egy ökumenikus istentisztelet egészítette ki. A részvétel egy rendezvényen sem volt kötelező. Az előadásokat könyv formában kiadjuk.

2. Az Iskola színhelye. H - 8660 Tab, Művelődési Központ, Kossuth L. u. 86. Telefon: 84/20474. Helyi megbízottunk, ezen a címen: Bertalan Béla, telefonja: 20030, 20020 Telefax: 20214.

3. Az Iskola vezetősége: Dr. Bárdi László (Pécs, Baranya megyei kulturális főtanácsos), dr. Beöthy György (Budapest, történész), Bergou Jánosné (Budapest, ny. történelemtanár), dr. Barai Lajos (Budapest, egyetemi adjunktus) az Iskola vezetője, Dr. Fejes Pál (egyetemi tanár JATE Szeged), dr. Juba Ferencz (Bécs, történész), Dr. Kálnási Árpád (kandidátus, egyetemi docens KLT Debrecen), Nagy Kálmán (ny. ezredes, hadtörténész, Budakeszi), dr. Pandula Attila (egyetemi adjunktus ELTE Budapest), Stamler Imre (iskolaigazgató, Somogyjád).

4. Napirend. Kezds augusztus 16.-án, vasárnap 9h-kor: naponta 9-13h között előadás, du. 16-18h között az előadások megbeszélése. Az Iskola augusztus 21-én szombaton dél tájban zárul.

A szervezők változatos, szabadon választható kulturális elfoglaltságról gondoskodnak, amelynek esetleges költségeit mindenki maga fedezi (régészeti feltárások megtekintése, táncház, tábortűz, balatoni hajókirándulás stb.). Hangszerét aki tudja, hozza magával. Részletes műsort a helyszínen bocsájtnk rendelkezésre. Minden este saját buszjárat balatoni strandra.

5. Jelentkezés. Aki az Iskolán részt kíván venni, az szíveskedjék legkésőbb 1993. május 31-ig az előírt adatok közlésével, írásban jelentkezni vagy az Egyesület zürichi címén (cím a felhívás fejlécén), vagy az Iskola tabi címén. Az Iskolát csak jegyzékünkbe felvett résztvevők látogathatják. Bejegyzés, előzetes írásbeli jelentkezés alapján, 1993. augusztus 15.-én 9h-tól 10h-ig a helyszínen.

Minden levélre válaszolunk, ha nemzetközi postai kuponnal (minden postahivatalban kapható, kivétel Románia és Kárpátalja) van ellátva.

6. Szállás, ellátás, költségek. Sem részvételi díj, sem tandíj nincs. A közös költségeket adományokból fedezzük. Az Egyesület 90 fő részére 18 ágyas szobákat kötött le egy tabi iskola kollégiumában (címe: Tab, Kossuth L. u. 20.). Itt egy főre a szállásköltség kb. 100 Ft/nap. Lefoglaltunk továbbá négy összkomfortos lakást, mindegyik lakásban van 2 db kétágyas, 2 db háromágyas és 2 db négyágyas szoba. Itt egy ágy kb 200 Ft/nap. Minkét helyre szappant, válfát (fogas) és törülközőt hozni kell. Mindkét szálláslehetőség az autóbusz- és a vonatmegállótól kb. 300 méterre van.

Tabon van egy vendégfogadó (címe: Árpád Vezér Panzió, Tab, Hő-hegység, telefon: 84/20316) ahol leköttünk erre az időre az összes ágyat 1 és 2 ágyas szobákban, ahol egy ágy ára 450 Ft/nap.

Nagyberényben van egy kitűnő magánszálló (kb 17 km). Címe: Oázis Panzió, József Attila u 5. telefon: 84/33210, ahol foglaltunk szállást, napi 1500 Ft-ért reggelivel.

Tabon lehetséges további 40 fő elhelyezése magánháznál, kb. 300 Ft/nap áron.

A szállások az Iskolától néhány száz méterre vannak (kivételesen Nagyberény). Sátorozásra Tabon nincs lehetőség. Minden szállás a rendezvény kezdete előtt és után néhány nappal azonos feltételekkel igénybevehető.

Aki erre igényt tart, annak a szállást lefoglaljuk, ha időben bejelenti, hogy melyik szállásra tart igényt, melyik napon érkezik és melyik napon utazik el. Ennek megfelelően kiszámítja a fenti árak alapján a szállás költségét és biztosítja, hogy az összeg legkésőbb 1993. július 31-ig az alábbi számlánkra megérkezik:

- átváltható pénznemben az Egyesület zürichi számlájára: Postcheck-konto Zürich 80-36214-1 (az átutalást mindenütt postahivatalon át intézzük; csekket stb. ne küldjünk!),

- vagy magyar forintban az Egyesület magyarországi számlájára: dr. Sárkány Kálmánné, OTP V. ker. Fiók, Budapest V., Deák F. u 7-9, számlaszám: 130327, minden esetben "Tab" megjelöléssel. Az adatokat pontosan kell írni, mert akkor a pénz nem érkezik időben. A fenti árak természetesen jövő augusztusig változhatnak. Ezért a befizetett összeg csak előleg, amit a helyszínen mindenki visszakap, ha megjelent.

Ha valaki Tabra érkezett, akkor a szálláson kell jelentkeznie, ahová a bejutást az egész idő alatt folyamatosan biztosítjuk. Aki magánháznál foglal szállást, az is a kollégiumban jelentkezzen. Határidő utáni jelentkezés esetén, szállásról mindenki maga gondoskodik. Fiatalabb résztvevők mellé - kérésre - idősebb kíséret adhatunk.

Egy tábi diákmenzán ebédet és vacsorát igényeltünk 120 fő részére, napi 120 Ft áron (ebéd és vacsora együtt). Igénybejelentést kérjük a jelentkezéssel, fizetni a helyszínen kell a bejegyzéskor. Az Iskola közelében több ételmező van, ahol mindenféle étel beszerezhető. Tabon több vendéglő működik.

7. Utazás, egyéb. Utazás egyénileg történik. Siófok vasútállomásról naponta háromszor van vonat és hatszor autóbusz Tabra és vissza. Egy út teljes árú menetjegye ma kb 80 Ft, az út kb 40 perc. A vasút 50 %-os utazási kedvezményt biztosít, a 90 %-ot kényeztetjük. A városban OTP fiók valamint a Kereskedelmi és Hitelbank működik. A crosbar telefon 5, 10 és 20 Ft-os érmékkel működik. A helyi posta alkalmi bélyegzést biztosít. A helyszínen az Iskola postai képes levelezőlapját árusítjuk.

Tabon többrendelés "egészségügyi ház" és fogorvos van. Betegségi és baleseti biztosításáról minden résztvevő maga kell gondoskodni.

Az Iskola költségeinek fedezésére adományokat szívesen fogadunk és azt igazoljuk. Az összeg az adóalapból levonható.

Ezt a felhívást kérjük továbbadni érdeklődőknek, a sajtó és a rádió részére. Köszönjük.

Zürich-Budapest-Tab, 1992. november hó.

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

Elnöksége

Magyar Történelmi Iskola Vezetősége

A ZMTE eddig megjelent kiadványai:

1/ Az Első (Benidormi) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai

160 oldal, ebből 60 oldal angol, francia és német nyelvű anyag

2/ A Második (Zürichi) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai

190 oldal, ebből 50 oldal angol, francia és német nyelvű anyag

3/ Magyarok Őstörténete. Összefoglaló áttekintés

48 oldal, írta a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület őstörténeti írói munkaközössége

4/ A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Szeged) Iskolájának Előadásai és Iratai

280 oldal, az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor

5/ Magyar Történelmi Tanulmányok 1.

140 oldal, kiegészítő tanulmányok a Tabi iskola előadásaihoz

6/ Csihák György: A magyar parlamentarizmus ezer éve

100 oldal, összefoglaló áttekintés

7/ Magyar Történelmi Tanulmányok 2.

119 oldal, Nagy Gyula: Az elloptott magyar őstörténet

8/ Képeslapok történelmi motívumokkal

8 különféle

9/ A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Tabi) Magyar Történelmi Iskolájának Előadásai és Iratai

416 oldal, az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor

10./ Die Frühgeschichte der Ungarn. Zusammenfassung

Geschrieben von der Arbeitsgruppe des Ungarisch Historischen Vereins Zürich

54 Seiten

Előkészületben

1/ Hét Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai

2/ Magyarok Őstörténete. Összefoglaló áttekintés

*48 oldal, írta a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
Őstörténeti írói munkaközössége*

német nyelven: Ungarische Frühgeschichte

3/ A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első
(Székelyudvarhelyi) Övezeti Történésztalálkozó
Előadásai és Iratai

*100 oldal, az előadások szövege, jegyzőkönyv,
műsor*

4/ A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második
(Komáromi) Övezeti Történésztalálkozó Előadásai és
Iratai

100 oldal, előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor

5/ A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik
(Tapolcai) Magyar Történelmi Iskolája Előadásai és
Iratai

*300 oldal, az előadások szövege, jegyzőkönyv,
műsor*

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület eddig megjelent és előkészületben levő történelmi tárgyú könyvei megrendelhetők és megvásárolhatók a ZMTE terjesztőjénél

Magyar Könyvszakmai Szövetség
1051 Budapest Roosevelt tér 7-8
Tel.: 132 8508/171 és 172 Fax: 111 22 58

Megvásárolhatók:

Gondos BT Magyar Nemzeti Könyvesbolt
1134 Budapest, Pannónia u. 22 Tel.: 111 54 60

FKGP Székház 1058 Budapest, Belgrád rkp. 24
Tel.: 118 28 55/124

Pavilonja Budapesten

VI. Teréz krt. 25. előtt
V. Deák Ferenc tér metró kijárat. Tel.: (este) 113 59 67
Püski Könyvesház, 1013 Budapest, w Krisztina krt. 26.
Tel.: 175 77 63

9021 Győr, Király u. 5. Tel.: (06-96) 326-213

Püski Kiadó, 1012 Budapest, Lógodi u. 16.
Tel.: 201 44 44

Holló és Társa Könyvkereskedés, Lukács Zoltán könyvkereskedő
7400 Kaposvár, Múzeum köz 2.
Tel.: (06-82) 316 944

Kókai Irén könyvterjesztő, 8600 Siófok, Batthyány u. 33.
Tel.: (06-84) 311 162

Stúdium Akadémiai Könyvesbolt, 1052 Bp. Váci u.
Tel.: 118 56 80

Szép Lászlóné, 8900 Zalaegerszeg, Erdész u. 87.
Tel.: (06-92) 320 044

Tab Városi Könyvtár Könyvesboltja, Bolevác József
8660 Tab, Kossuth L. u. Tel.: (06-84) 320 416, (06 84) 320 453

MTESZ Székház, 6720 Szeged, Kígyó u. 4.
Tel.: (06-62) 310-998

Csokonai Vitéz Mihály Tanárképző Főiskola,
7400 Kaposvár, Bajcsy-Zsilinszky E. út 10.
Molnár István könyvkereskedő
Tel.: (06 82) 319 011

UNITAS Coop Kereskedelmi Rt. 6. sz. könyvesbolt
Holczbaerné Szabó Erzsébet
8300 Tapolca, Fő tér 10.
Tel.: (06-87) 311 497

Kódex könyvesbolt
2900 Komárom, Klapka György utca 20.

LITEA könyvesbolt és Teaszaalon
1014 Budapest, Hess András tér 4
Fortuna udvar. Tel.: 1756 987

INFO

*Ungarisch Historischer Verein Zürich
Sekretariat des Treffens zur Frühgeschichte der Ungarn
Redaktion Corvinus Radio Zürich*

CH-8047 Zürich, Postfach 502
Telefon: 0041/1/941 40 39
Publifax: 00 41/1/940 16 14

Postscheckkonto: Zürich 80 36214-1 (nur über Post)
Präsident: Dr. György J. Csihák
CH-8613 Uster 3. Postfach 105
Öffentliche Vorträge am zweiten Dienstag jeden Monats um 19
Uhr

CH-8047-Zürich, Winterthurerstrasse 135
Telefon: 00 41/1/362 33 03

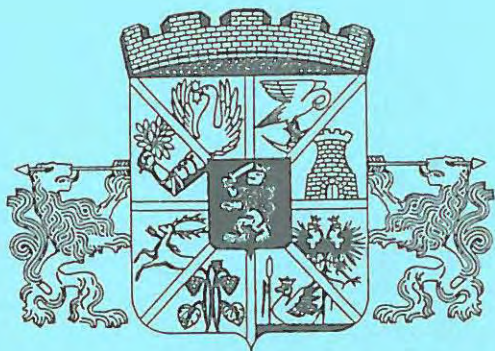
*Magyar Történelmi Iskola
Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
Magyarországi Tagozata*

H-1212 Budapest, Kossuth Lajos u. 106/a V. 16
Telefon: 0036/1/276 38 06
Konto-Nr.: OKHB 21631878 ZMTEMT (Kereskedelmi és Hitelbank)
Vizepräsident für Ungarn - magyarországi alelnök:
Prof. DR. Fejes Pál
H-6720 Szeged, Kelemen u. 8.
Telefon: 0036/62/311 096 hivatal, 321 531 magán

Nyilvános előadás minden hónap utolsó előtti csütörtökjén
17.00 órákor
H-1051 Budapest, Arany János u. 10.
Telefon: 0036/1/111 22 48 és 111 62 87

701-

"Minden nemzet jövőjének kulcsa saját történelme. Amely nemzet ezt a kulcsot elveszíti, saját jövőjét veszíti el."

2. MAGYAR
TÖRTÉNELMI
ISKOLA
1993
TAB
augusztus 15-21.